ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
1
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
JEUDI
1er FÉVRIER
1973

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, Rue de Trévise Paris 9

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.	
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.	

49րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12.629

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.629

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԻԷԹՆԱՄ

ԶԷՆՔԵՐԸ ԴԵՌ ՉԵՆ ԼՌԱԾ

Սայկոն հաստատուած միջազգային քննիչ յանձնախումբերը անգործութեան մատնուած են, թէեւ կազմուած են զինադադարի վաղորդայնին: Պատճառն այն է, որ յանձնախումբի անդամները հնարաւորութիւն չունին մայրաքաղաքէն մեկնելու, քանի որ կռիւները կը շարունակուին:

Զինադադարի հաստատումէն ի վեր, այսինքն Կիրակի օրուընէ ասդին 765 միջադէպեր ծագած են: 1050 հոգի մեռած եւ նոյնքան մըն ալ վիրաւորուած են այդ կռիւներու ընթացքին: Ըստ ներկայացուած թիւերուն՝ շուրջ 180 գիւղեր գրաւուած են Զինադադարի վաղորդայնին Հիւս. Վիէթնամցիներու կողմէ: Սայկոնի ուժերը կրցած են կէսէն աւելին վերագրաւել: Յստակ է, թէ մինչեւ միջազգային յանձնախումբի քննիչներու ժամանումը շրջանները՝ երկու կողմերը կը փորձեն որքան կրնան շատ հող գրաւել, այդպէս կարգադրուած իրողութեան մը առջեւ դնելով ամէն ոք:

Մ. Նահանգներու փոխ-նախագահը՝ Անեու Սայկոն ժամանեց, ուր յայտարարեց, թէ Ուաշինկթընի համար միայն մէկ օրինաւոր կառավարութիւն կայ Հարաւ. Վիէթնամի մէջ, այն ալ Սայկոնի հաստատուած կառավարութիւնն է: Փոխ-նախագահը յայտարարեց նաեւ, թէ ոչ մէկ օտար ուժ իրաւունք ունի Հարաւ. Վիէթնամ մնալու: Անեուի ակնարկը Հանոյի ուժերուն էր:

Իշխան Սիհանուք, որ դեռ վերջերս կը յայտարարէր, թէ իր ուժերը պիտի շարունակեն կռուիլ, այժմ նոր յայտարարութեամբ մը գիտել կու տայ, թէ հաւանաբար «վերաքննէ կացութիւնը»: Իշխանը նպատակ ունի ժամանակով մը Կամպոճ այցելելու:

× Ըստ ամերիկեան Պաշտպանողական նախարարութեան, Վիէթնամի պատերազմը 137 միլիառ տոլար արժած է (շուրջ 692 միլիառ ֆրանք)...

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՅՐՈՒԹի մէջ ծանր բախումներ տեղի ունեցած են ուսանողներու եւ ոստիկաններուն միջեւ: Շուրջ քսան վիրաւոր կայ, որոնց հինգը բաւական ծանրօրէն: Ցոյցը կազմակերպուած էր լիբանանցի դասատուներու ընդհանուր գործադուլին առթիւ: Այս գործադուլին հետեւած էին մասնաւոր դպրոցներու 20 հազար ուսուցիչներու եւ դասախօսներու 95 առ հարիւրը եւ հանրային դպրոցներու 16 հազար դասատուներուն 75 առ հարիւրը: Եղած պահանջը հարիւրէն 40 յաւելում է բայց կառավարութիւնը կը մերժէ բանակցութեան նստիլ գործադուլի ճնշումին տակ:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ կը բարձրանայ ՍՄԻՔը (անման միջմասնագիտական նուազագոյն աշխատավարձք) 2 առ հարիւր, այսինքն ժամը 4,55էն կ՚անցնի 4,64ի:

ԹԵՐԹԵՐՈՒ ԹՈՒՂԹի գինը պիտի աճէ, Փետրուարի ընթացքին 5 առ հարիւր հաւելումով, ինչ որ նոր բեռ մըն է անշուշտ մամուլին համար:

ԳԱՀԻՐԷի մէջ արաբ Արտաքին նախարարները որոշեցին վերակազմել արեւելեան ճակատը, որ քայքայուած էր 1970ի պաղեստինեան եւ յորդանանեան արիւնալի կռիւներուն ընթացքին: Եգիպտոս, Սուրիա եւ Յորդանան զինուորական դաշնակցութիւն մը կը կազմեն, ընդհանուր հրամանատար ունենալով Եգիպտոսի Պաշտպանութեան նախարարը՝ զօրավար Իսմայիլ Ալի: Դէպերու համաձայն, զինուորական գետնի վրայ փոփոխութիւն յառաջ չի գար, քանի որ սուրիական եւ յորդանանեան բանակները, ըստ առաջնոյն, տեղական սպայակոյտերու հակակշռին տակ կը մնան:

ԿԻՊՐՈՍԻ կառավարութիւնը մտահոգ է այն խուլ պայքարին համար, զոր կը մղեն խռովարարները եւ արար գաղտնի գործակալները կղզիին մէջ: Քանի մը օր առաջ Պաղեստինցի մը սպաննուած է Նիկոսիոյ մէջ: Կ՚ըսուի նաեւ, թէ Իսրայէլացիք զէնք յանձնած են Զօր. Գրիվասի կողմնակիցներուն, որոնք կը պայքարին Մակարիոսի դէմ: Կիպրական մամուլը հակիսրայէլեան գրութիւններ կը հրատարակէ:

ՆԱԶԱՆ երեք աստղանաւորդներ նշանակեց, որոնք 1975ին ռուս աստղանաւորդներու հետ միատեղ տիեզերանաւ մը պիտի վարեն:

ԱՆԳԼԻՈՅ վարչապետը՝ Հիթ Ուաշինկթըն մեկնեցաւ՝ տեսակցելու համար Նիքսընի հետ:

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ կը շարունակուի նոյն թափով: Երկուշաբթի օր Մառշէ մամուլի ասուլիս մը կու տար, արդ հեռատեսիլէն կը պատասխանէր չորս լրագրողներու: Պարզ է որ համայնավար - ընկերվարական միացեալ ճակատը աւելի «միացեալ» է երեւութապէս քան ներքնապէս: Երկու կուսակցութիւններն ալ իրարու նուէր ընելու տրամադրութիւն չունին, ընդհակառակն: Այս ճակատին ընդդիմադիրները ջանք չեն խնայեր անշուշտ օգտուելու համար կացութենէն, եւ թէ մեծամասնութիւնը, թէ կեդրոնը (Բարեփոխողները) կը փորձեն իրենց քաշել ընկերվարականները:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յունուար 24-25)

ԵԼԵՏՐՈՒԺ

1972ին Հայաստան վերստին իր արտադրած ելեկտրուժը միայն օգտագործեց եւ, մինչեւ իսկ, քիչ մըն ալ ելեկտրուժ հայթայթեց միւս դրացի երկիրներուն:

Այս տարեշրջանին պիտի տեղաւորուի 210.000 քիլովաթ տարողութեամբ մեքենայ մը Հրազդանի ջերմելեկտրակայանի մէջ: Պիտի շարունակուին նաեւ Որոտանի երկու ելեկտրակայաններու շինութեան աշխատանքները:

×

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐՈՒՀԻ ՄԸ

Մինսկի մէջ տեղի ունեցած դաշնակահարներու համամիութենական մրցանակաբաշխութեան արծաթէ շքանշան ստացած երիտասարդ դաշնակահարուհի Նունէ Հայրապետեան, Երեւանի մէջ նուագահանդէս մը տուաւ, որ մեծապէս գնահատուեցաւ:

×

ՄԻՋՆԱԴԱՐՈՒ ՀԱՅ ԳԵՂԱԳՐՈՒՀԻՆ

Գեղագրութիւնը, այսինքն հին ձեռագիրներու արտագրութիւնը, գրչութեան արուեստի մէկ մասը նկատուած է անցեալին: Եւ դեռ աւելին՝ միջին դարերուն գեղագրութիւնը շատ ճիշդ կերպով նկատուած է մանրանկարչութեան հարազատ քոյրը: Մեր հին ձեռագիրներուն մէջ ամենուրեք կարելի է հանդիպիլ մանրանկարչութեան սկզբնատառերով նկարուած այնպիսի տառերու, որոնք իրենց գոյներով եւ կառուցուածքով հիացում կը պատճառեն բոլորին:

Ասոնց մէջ գիրեր կան, որոնք զոյնզգոյն ծաղիկներու ձեւով են ներկայացուած: Մեր գրչութեան մէջ ասոնք կը կոչուին ծաղկագիրներ: Նոյն ձեւով կան նաեւ թռչնագիրներ, կենդանագիրներ եւ մարդագիրներ:

Անցեալին եւ, յատկապէս, միջին դարերուն գրչութեան, մանրանկարչութեան, գրականութեան արուեստները, ինչպէս նաեւ գիտութիւնը, մէկ խօսքով մտաւոր ամբողջ աշխատանքը, իբրեւ «աստուածային շնորհ», գրեթէ ամբողջովին այրերու էր վերապահուած: Ասիկա միայն հայկական երեւոյթ չէր, այլ եւ ընդհանրական: Հին Յունաստանի բազմաթիւ գրագէտներու շարքին, Սափֆօ՝ աշխարհի առաջին բանաստեղծուհին, բացառութիւն մը կազմած է: Մինչեւ վերջին դարերը եւ, յատկապէս, մինչեւ լուսաւորութեան անկումը, մենք գրեթէ ոչ մէկ տեղ կը հանդիպինք գրագիտուհիի մը, որուն անունը յիշատակուէր գրականութեան եւ մշակոյթի պատմութեան մէջ:

Սակայն զարմանալի հրաշքով մը, նման բացառութիւններու կարելի է հանդիպիլ անցեալի հայ իրականութեան մէջ: Ասոնցմէ մէկը իր անունը ձգած է պատմութեան էջերուն մէջ: Խօսքը հայ անուանի գեղագրուհի (կարելի է ըսել նաեւ բանաստեղծուհի) Ալխի մասին է: Դժբախտաբար անոր մասին կցկտուր տեղեկութիւններ միայն ունինք: Մեր ունեցած տեղեկութիւններու համաձայն ան ապրած եւ գործած է ԺԳ. դարու 30-80ական թուականներուն: Ան գրչութեան արուեստը սորված է Տարսոնի մէջ, ուր իր ծննդավայրը եղած է: Ալխս մագաղաթի վրայ ծաղկագիրներով, թռչնագիրներով եւ կենդանագիրներով վերարտադրած է Հայոց ամբողջ այբուբենը, Մեսրոպեան տառերը օժտելով գեղարուեստական գեղեցիկ պատկերներով: Պարզ ընդօրինակութիւններ չեն ասոնք, այլ յօրինումներ, քանի որ ան հիմը դրած է Հայոց աշխարհիկ գեղագրութեան: Արդարեւ, իւրաքանչիւր տառ իր պատկերը ստացած է:

Ինչպէս կը վկայէ բանասէր Գարեգին Լեւոնեան, Միջին Դարերուն ընդհանրապէս եկեղեցական - կրօնական եւ պատմա-վիպական գիրքերն էին, որ կը նկարազարդուէին: Ընդհանրապէս չէին նկարազարդուեր աշխարհիկ գիրքերն ու բժշկարանները:

Իսկ այբուբենը, որ աշխարհիկ գործ է, ան յատուկ նպատակով նկարազարդուած է, որպէսզի ստեղծէ տառերու վայելչագեղ պատկերներ, որոնցմէ պէտք է օգտուէին — եւ օգտուեցան — գրիչները:

Այդ բազմաշնորհ օրիորդին ձեռքն են խնդրած բազմաթիւ երիտասարդներ: Օրիորդին պայմանն է եղած՝

Ով որ գրէ
Ու նկարէ
Ջծայրն ծայլն եւ զողակն ծայլն,
Նա կուլնի փեսայ Ալիծին...

Շատեր փորձած են Ալխի պահանջը իրականացնել, բայց ի զուր: Գեղագրուհին է, որ կ՚ըսէ.

Ծայրն ծայլն, օղակն ծայլն
Ջեն նմանիր գիրն Ալիծին...

Սակայն անոնցմէ մէկը վերջապէս կը յաջողի այնքան լաւ տառեր գծել, որ Ալխս կը հարկադրուի իր հիացումը արտայայտել՝

Ծայրն ծայլն, օղակն ծայլն,
Կու նմանէ գիրն Ալիծին: —
Տէր եմ ես զիմ տուած խօսքին...

Կ՚ենթադրուի, թէ այդ երիտասարդը Թորոս Ռոսլինն էր, միջնադարու ամէնէն մեծ մանրանկարիչը: Երկուքն ալ ապրած են նոյն թուականներուն եւ նոյն քաղաքը՝ Տարսոն, 1230-80ական թուականներուն: Երկուքն ալ տաղանդաւոր մանրանկարիչ-ծաղկող եղած են:

Կը թուի, թէ Թորոս Ռոսլին իր մանրանկարներէն մէկուն մէջ նկարած է ինքզինքն եւ իր կինը՝ Ալխը: Այդ մանրանկարը կը կոչուի «Տեառնընդառաջ», որ կը գտնուի «Ճաշոց» մատեանի մը մէջ: Ասիկա նկարազարդուած է 1286ին Կիլիկիոյ մէջ: Այդ հոյակապ մանրանկարին մէջ կ՚երեւին չորս դէմքեր, որոնցմէ երկուքը՝ ձախին, այր եւ կին են: Ասոնք զուտ հայկական դիմագծեր ունին եւ կը համապատասխանեն անոնց (Թորոս եւ Ալխս) 1286ի տարիքին:

ՏԽՐՈՒՆԻ.— ՎԻՔԹՈՐ ԿԱՌՏՈՆ

Երկուշաբթի օր, Լարիպուազիէռ հիւանդանոցը, ուր մտած էր քանի մը ժամ առաջ, սրտի տագնապի մը զոհ գացած է Վիքթոր Կառտոն, բուն անունով՝ Վահրամ Կաքաւեան:

Ողբացեալը գնահատելի աշխատանք տարած էր վերջին տարիները յաջորդաբար լոյս ընծայելով ֆրանսերէն հատորները՝

Le Vert Soleil de la Vie
Le Chevalier à l'Emeraude
L'Apocalypse Ecarlate

ուր վէպի ձեւով կը պատմէր իր յուշերը, Վասպուրականէն եւ արհաւիրքի օրերէն:

Բնիկ Վասպուրականցի, շուրջ 70 տարեկան, Վահրամ Կաքաւեան դեռ քանի մը օր առաջ, մեզի յանձնած էր գրութիւն մը, նուիրուած իր դասընկերոջ՝ Նիկողոս Սարաֆեանի («Յառաջ»՝ Յունուար 28):

Շրջանաւարտ Պոլսոյ Կեդրոնական վարժարանէն, աշխատակցած է հայ մամուլին Պոլսէն սկսեալ: Ունի նաեւ հայերէն գործեր, ինչպէս՝ «Պողպատէ սերմեր» (պատմուածք) եւայլն:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ ժամը 14ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ ԹՈՐՈՍ ԹՈՐԱՄԱՆԵԱՆԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ԽԱԹԱՐՄԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

(Բ. եւ վերջին մաս)

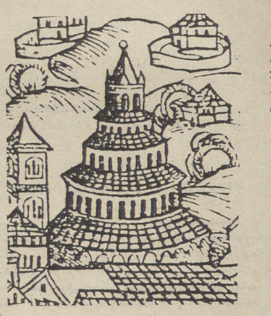
Այնուամենայնիւ, Թորոս Թորամանեանի Զուարթնոցի քննադատողները շատցան թէ՛ երկրի մէջ եւ թէ հայկական սփիւռքի:

Փարիզի Սէնթ Շափէլ գոթական եկեղեցու ճակատի վրայ Զուարթնոցի եւ Գագկաշէն Ս. Գրիգորի ճշգրիտ պատկերով փորագրուած Նոյեան տապաններու բարձրաքանդակները համոզիչ ապացոյցներ չհամարուեցան թէ՛ երկրի եւ թէ սփիւռքի հայ անուանի մէկ ճարտարապետի կողմէ: Վերջինս հանգուցեալ Բալուեանի «Զուարթնոց» հանդէսի մէջ մերժեց Թորամանեանի վերակազմութիւնը, չընդունեց Գագիկ Թագաւորի ձեռքի վրայի նմանակը առարկելով, որ առհասարակ նմանակները անճիշդ են: Գտաւ մի իտալական եկեղեցի եւ անոր նմանութեամբ իր սեփական «զուարթնոց»ի վերակազմութեան գծագրութիւնը ներկայացրեց, մի արտառոց շէնք, հապճեպով ուսումնասիրուած: Այս ճարտարապետը արհամարհանքով պնդեց նաեւ, որ Թորամանեանը շինարար ճարտարապետ չէ, այլ ուրիշներու (կը թուէ Ն. Մառը, վարդապետներ՝ Բալտրուշայտիս եւն.) պէս լոկ հնախոյզ է, այսինքն անկարող է յղանալ մի վերակառուցում, որ դիմանայ դարերով բնութեան խաղերուն:

Իսկ Երեւանեան գիտուն մի ճարտարապետ Զուարթնոցի մէջ, հրապարակի վրայ փորձած է թափուած քարերը ի մի բերել կազմելու համար շէնքի գլխաւոր մասերը եւ այն եզրակացութեան է եկած, որ ներքին յատակագծի չորս խաչթեւերը բոլորակաձեւ տանիքէն դուրս են ցցուած Թուլուզի Մայր եկեղեցու ափսիտի նման կիսագունդ տանիքով, որ բոլորովին նման չէ Թորամանեանի վերակազմութեան, ոչ Սէնթ Շափէլի Նոյեան Տապանին եւ ոչ Գագկաշէն Ս. Գրիգորի մօդէլին, որի արձանագործը համրակի մէկը չպէտք է լինէր, այլ ամենայն հաւանականութեամբ եկեղեցու շինարար ճարտարապետն էր, կամ անոր գլխաւոր վարպետներէն մէկը, որոնք ոչ Ցիւրիխի եւ ոչ ալ Մոսկովի համալսարաններ էին յաճախած:

Այժմ մի նոր ապացոյց:

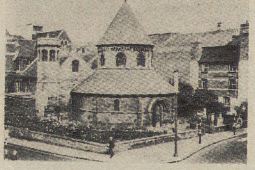
Վերջերս պատահմամբ Ֆրանսական մէկ հանդէսի մէջ ուրախութեամբ տեսայ Իտալիոյ Ճենովա քաղաք – Նաւահանգիստի մի պատկերը ձեռագծած, որի մէջտեղը նստած է առօք-փառօք Զուարթնոցանման մի հոյակապ կոթող, ճիշդ Թորամանեանի յղացած վերակազմութիւնը: Գիրքը որի անունն է «Ժամանակագրութիւնք Նիւրեմբերգի» տպուած է 15րդ դարուն: Թողնենք, որ գիտուն ճարտարապետները իրենց եզրակացութիւնները հանեն: Ահա՛ տարբեր Ճենովայի կոթողի գծագիր պատկերի լուսապատճէնը:

Թող թոյլ տրուի նաւաստիս վերյիշելու, որ մեզ համար ուրախալի է, սակայն ո՛չ զարմանալի տեսնել հեռաւոր Ճենովայի նաւահանգստի ձախ ափին նստած Զուարթնոցը փառահեղ:

Հնուց հայ վաճառականները եւ տարագիր հայ բազմութիւններ Անիէն ու հայրենի միւս գաւառները լքելով տեղափոխուած են դէպի հիւսիս – արեւմուտք Լեհաստանի ուղղութեամբ, նաեւ Շուէդիայի եւ Բալկանական երկրներու վրայով դէպի հիւսիսային Իտալիա, հարաւային Ֆրանսիա, յետոյ միջին Ֆրանսիա: Ուրեմն զարմանալի չէ, որ հայ գաղութներ են հաստատած ամէն տեղ, շինարարները կառուցած են հայկական ոճով շէնքեր: Զզարմանանք, որ Ավինեոնի աւերակ կամուրջի վրայի շէնքի մնացորդ մի պատը նման է Ս. Հռիփսիմէի պատերուն իր որմախորշներով:

Զզարմանանք, որ Անգլիոյ մէջ եւս կայ մեր եկեղեցիներու նման յուշարձաններ: Ստորեւ Քեմբրիջի, համալսարանին կից մի եկեղեցու պատկերը — Holy Sepulchre բոլորակաձեւ եկեղեցին, որը նման է Զուարթնոցին, Խծկոնքի Ս. Սարգսին եւ Անիի Ս. Փրկչին: Զարմանալի է, որ նոյնիսկ այս եկեղեցու քարերու գոյնը — հնցած դեղին նարնջագոյն տուֆաքարն է: Ահա այս Սուրբ Գերեզմանի ժամը:

Հոլի Սեփիւլքըր 12րդ դար

Մեր բազմավաստակ գիտնականներու, արուեստագէտներու, գրողներու եւ այլ անուանի գործիչներու յոբելեանները կը կատարուին շարունակաբար: Թ. Թորամանեանի ծննդեան հարիւրամեակը մոռացան: Անշուշտ ամէնքն ալ գիտակ են թէ հանգուցեալ ճարտարապետը (որի մարտիրոսութիւնը դեռ կը շարունակուի իր հարազատ արուեստակիցներու կողմէ) ինչպիսի համբերութիւն ունէր եւ թէ ինչ աստիճանի համեստութեամբ էր օժտուած եւ որ նա չպիտի համաձայնուէր ընդհանուր մեծարանքի արժանանալ: Թ. Թորամանեանի հոգին այժմ հրճուում է, որ իր բացած «արահետը պողոտայ է դարձած», հայ եւ օտար արուեստաբանները շարունակողներն են իր գործի:

ՄԵՍՐՈՎԲ ՄԱՐԱՆՋԵԱՆ

Յ. Գ.— Երեւի շուտով մանրամասնութիւններ գտնենք Ճենովայի շէնքի մասին:

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՍԵՂՆԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ»Ը

—o—

Սերիկ Դուլթեան տասնեակ տարիներու ուսումնասիրութենէ ետք յաջողեցաւ վերջապէս լոյս ընծայել «Հայկական ասեղնագործութիւն» գիրքը:

Պէտք է նկատի առնել, թէ հայ ասեղնագործութեան նմոյշները, մեր ժողովուրդին նման, սփռուած են աշխարհի զանազան կողմերը: Ընդհանրապէս նոյն բախտին արժանացած են հայ արուեստին բազմաթիւ ճիւղերը՝ մանրանկարչութիւնը, ոսկերչութիւնը, նոյնիսկ փայտագործութիւնը: Անիի գեղեցիկ, ծանր գրականները դրած են Խրիմ, Դոն-Ռոստով, Մշոյ Ս. Կարապետի դուռը՝ Երեւան: Իսկ հայկական ասեղնագործութեան մեծագոյն եւ հնագոյն մասը տարածուելով կորսուեր է, եւ հիմա կարելի է ուսումնասիրել միայն հատ ու կենտ նշխարներ, որոնք մնացած են եւ աւանդութիւնները, որոնք շարունակուած են դարերու ընթացքին:

Այժմ մենք կը հիանանք եւրոպական միջնադարեան եկեղեցական ասեղնագործութեան կատարեալ նմոյշներով: Իսկ ի՞նչ եղան հայկական ասեղնագործութիւնները: Մենք պատմական հաւաստի տեղեկութիւններ ունինք, ըստ որոնց, երբ հայ իշխանները տաճարներ եւ վանքեր կը շինէին, անոնց շնորհալի կիներն ու աղջիկները ասեղնագործ վարագոյրներով, ծածկոցներով կը զարդարէին խորանները, բեմերն ու սրահները: Մինչեւ անցեալ դարավերջին պահպանուած էր Տաթեւի մէջ Գրիգոր Տաթեւացիի քրոջ ասեղնագործութիւնը: Դարերու ընթացքին եկեղեցիները զարդարուած են նաեւ պարզ կիներու ասեղնագործութիւններով, որոնք թէեւ աժան կերպասով եւ թելով պատրաստուած էին, բայց նոյնքան արժէքաւոր էին:

Ո՞ւր անհետացան արուեստի այդ շատ հին նմոյշները: Պերճախօս փաստ մը ցոյց կուտայ գիրքին հեղինակը: Ծանօթ է, որ ԺԳ.-ԺԴ. դարերէն սկսեալ Խրիմի մէջ սկսած է կազմուիլ հայ գաղութ մը, որ ունեցաւ տասնեակ վանքեր: Երբ, քաղաքական պարտադրութիւններու բերումով, Հայերը ԺԸ. դարուն խմբովին փոխադրուեցան Նոր Նախիջեւան, Դոն-Ռոստով, ցուրտէ պաշտպանուելու համար հայ գաղթականներուն տրամադրուեցան եկեղեցական արժէքաւոր, ոսկեթել հիւսուածքով վարագոյրներ եւ այլ իրեր, որոնք մաշելով փճացան: Հաւանական է, որ անոնց մէջ գտնուէին Անիէն Խրիմ տարուած գործեր:

Հայկական ասեղնագործութիւնը սփռուեցաւ աշխարհի մէջ Ի. դարու սկիզբները: Նախ բազմաթիւ միսիոնարներու ձեռքով, որոնք աննշան գիներով զանոնք կը գնէին հայ չքաւոր կիներէ, եւրոպական շուկաներու վրայ սուղ գինով ծախելու համար: Այժմ աշխարհի ծանօթ է Ֆրանսական ժանեակներու նուրբ արուեստը, բայց քիչեր գիտեն միայն, թէ անոր վրայ ազդեցութիւն գործած է հայկական ասեղնագործութիւնը: Յատկապէս Վանի ժանեակը իր բազմաթիւ ձեւերով իւրացուած եւ կատարելագործուած է շատ ժողովուրդներու կողմէ:

Հայ կինը ասեղնագործած է առօրեայ գործածութեան սահմանուած բազմաթիւ առարկաներ:

Հեղինակը վերլուծած է ոչ միայն ասեղնագործութեան զարդանախշերը, անոնց արուեստը, այլեւ թեքնիքը: Նիւթը բաժնած է ըստ դպրոցներու՝ Վան-Վասպուրականի դպրոց, Սիւնիքի, Արարատեան, Կիլիկիայի եւ այլ դպրոցներ: Ա-

Ծաղկած Փշալարեր

※

(ՎԻՊԵՐԳ)

Այստեղ մեզնից առաջ հաստատուած 6 կալանաւորներից ամենահետաքրքիր անձնաւորութիւնն է, ի հարկէ, Սերեօժա Բենեդիկտովն է: Սա եղել է Լենինգրադի կոմերիտական շրջկոմի քարտուղարներից մէկը եւ իր ասելով տեղեակ է քաղաքական ներքին բոլոր անցուդարձերին: Նա երեք անգամ ամուսնացել է, բռնուել է չորրորդ անգամ ամուսնանալու նախօրեակին եւ խորապէս համոզուած է, որ ինքը զոհ է իր նախկին կանանց սադրանքներին: Գեղեցկադէմ է Սերեօժան, երիտասարդ, մի քիչ թեթեւաբարոյ եւ կարելի է ասել պարծենկոտ: Երբ մենք շշուկով նրան ասացինք, որ ահա՛ այն մարդը Երեւանի կոմիտէի քարտուղար է, կարծում էինք, որ նրա մէջ կ'արթնացնենք կոմերիտական յարգանքի զգացմունք դէպի իր աւագ, կուսակցական ընկերը: Իսկի էլ չէ: Նա անտարբեր մի հայեացք նետեց մեր քարտուղարի վրայ եւ փնչաց.— Շատ եմ տեսել...

Ռոման Բելուգովը մօտ եօթանասուն տարեկան մի ծերուկ էր: Մանր դիմագծերով եւ աւելի մանր աչքերով այս մարդը կարող էր անշարժ նստել ժամերով, կամ ձմեռը ժամերով անշարժ կըպչել վառարանին եւ մնալ: Ոչ մի կերպ հնարաւոր չեղաւ պարզելու, թէ ի՞նչ մեղադրանքով է նստած այս ահաւոր յանցագործը: Մեզնից առաջ նա պատմել է, որ ինքը ձկնորս է. մի անգամ ձուկ որսալիս նա խմել ու քնել է թողնելով մակոյկը բախտի քմահաճոյքին: Բարձրացել է ուժեղ քամի եւ նրան քշել դէպի ծովի բացերը: Երբ ուշքի է եկել, նա իրեն գտել է նաւահանգստային քաղաքներից մէկի կենտրոնական բանտում: Նրան մեղադրել են Սկանդինաւիա փախչելու փորձ կատարելու մէջ:

Մի ուրիշին նա պատմել է, որ ինքն ունեցել է տնային հաղուագիւտ ակվարիում հաղուագիւտ ձկների տեսակներով, որ իր ողջ կեանքում նա սնուել է սեփական ակվարիումի համեղ ձկներով եւ որ իրեն բռնեցին սուտ մեղադրանքով, որ տիրանան իր արժէքաւոր ակվարիումին: Եւ վերջապէս մի ուրիշ անգամ պատմել է, որ իր փեսան ձկնորսարդիւնաբերութեան ժողկոմատի պատասխանատու աշխատող է եւ որ նա կենտրոնական պահեստից դուրս գրեց մէկ թէ երկու տոննա ձկնկիթ մասնաւոր շուկայում կրկնակի գներով ծախելու համար: Իր ասելով, նա օրգաններին իմացրել է այս հակապետական գործի մասին եւ ահա, շնորհակալութեան փոխարէն իրեն նստեցրին:

Այս եւ նրա պատմած բոլոր հակասական պատմութիւնների մէջ մի բան ակներեւ էր. նրա «գործ»ից ձկան հոտ էր գալիս: Ու մի անգամ, երբ ես եւ նա գտնւում էինք վառարանի մօտ եւ փորձում էինք տաքացնել մեր մարմնի երկու երեսները, ես ցած ձայնով հարցրի.

— Ինչո՞ւ են քեզ նստեցրել, խե՛ղճ մարդ...

Իմ հարցին պատասխանելու փոխարէն՝ նա բացագանչեց.

— Ձկան պահածոնե՛րը, անիծուա՛ծ ձկան պահածոները...

Խնդիրը լուծեց կալանաւոր Արխիպովը, որն եղել է ուսուցիչ, ձերբակալուել որպէս մենշեւիկ եւ այստեղ բերուել Ռոման Բելուգովի հետ: Նա ցուցամատը երկու անգամ խփեց ճակատին եւ ասաց.

— Մի՞թէ չէք նկատում, որ նա... էնիքը...

Ուզում էր ասել՝ ցնդել է:

Առաւօտեան եւ երեկոյեան մեզ տանում են զուգարան: Մարգարէ չպէտք է լինել գուշակելու համար, որ բանտային վարչութիւնը որոշ ջանքեր չի խնայել սուրբ հայրերի այս մենաստանը վերակառուցելու համար: Նոյն բանտային վարչութիւնն ըստ երեւոյթին առանձին ուշադրութեան է արժանացրել զուգարանին: Յիրաւի, ուշադրութեան արժանի էր այս կառոյցը: Զուգարանն ունէր միայն երեք կէտ, շնորհիւ իր հնարագէտ եւ միաժամանակ անպատուաբեր ճարտարապետութեան: Սուրբ հայրերը դժուար թէ համաձայնուէին օգտուել այս յարմարանքից, անգա՛մ եթէ նրա յղացումն աստուածային ծագում ունենար: Իւրաքանչիւր անցքից, ինչպէս ասուեց, օգտւում էր մի անգամից չորս կալանաւոր եւ նըստում էին այնպէս, որ նրանցից մէկը նայում էր դէպի արեւելք, միւսն արեւմուտք, երրորդը հիւսիս, իսկ չորրորդը դէպի հարաւային կողմն աշխարհի: Զուգարանի մուտքի մօտ հսկող հերթապահ-պահնորդներն ամէն կալանաւորին առողջապահական կարիքների համար մի-մի կտոր եռանկիւնի կտրուած թերթի կտորներ էին տալիս: Եռանկիւնի՝ որ կալանաւորները չկարողանան կարդալ եւ չիմանալ թէ ինչ է կատարւում դրսում: Այնուամենայնիւ մենք այդ կտորներից իմացանք, որ Եժովի տեղը նշանակուած է Լավրենտի Բերիան, իսկ Մուստաֆա Քեմալը մահացել էր:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(65 – Շար.)

ռանձին տեղ յատկացուցած է Հայ գաղութներու ասեղնագործութիւններուն: Ասեղնագործութեամբ հարուստ են յատկապէս Վասպուրականի եւ Սասունի տարազները, թէ՛ կիներունը եւ թէ այրերունը: Հետաքրքրական է, որ այդ շրջաններու բնակիչները ժառանգած են ուրարտական արուեստին առանձնայատկութիւնները: Ընդհանրացած են կենաց ծառի, պտղաբերութեան աստուածուհիին մոթիֆները:

Հասարակ մարդոց հագուստները եւ տնական իրերը ծածկուած են երկրաչափական, խիստ ոճաւոր զարդաձեւերով, իսկ հարուստ կիներու տարազը՝ ոսկեթել ասեղնագործութեամբ: Վանի մէջ ԺԹ. դարուն արդէն անհետացած էր ազգային տարազը, որ դարձած էր քաղաքային: 1915ին Վանեցիներն ու Սասունցիները զանգուածօրէն գաղթելով Արեւելեան Հայաստան, իրենց հետ բերին հոն իրենց ազգային տարազը, որ կարճ ժամանակ ետք փոխուեցաւ: Այդ տարազներն են, որ կը զարդարեն Երեւանի պատմութեան Թանգարանի սրահները:

Սիւնիքի կանացի տարազը, ընդհանրապէս, գրեթէ զուրկ է ասեղնագործութենէ, բայց անոր փոխարէն զարդարուած է արծաթեայ գօտիներով, մանեակներով, ապարանջաններով, որոնք իրենց նրբութեամբ եւ նախշերով կը նմանին ասեղնագործութեան: Այդ գաւառի ասեղնագործութեան մէջ նոյնպէս մնացած են հին հաւատալիքներ, որոնք կ'արտացոլեն Սիւնեցիներու պայքարը իրենց երկրի դաժան բնութեան դէմ: Աւագ Ուրբաթի գիշերը մայրը իր տղուն տաբատի մէջքին կ'ասեղնագործէր կենաց ծառը, որպէսզի լեռներու վրայ կայծակը չզարնէ:

Հայ տանտիկնին համար անկարեւոր առարկաներ գոյութիւն չեն ունեցած: Ամէն առարկայի ասեղնագործութիւնը պատշաճած է անոր գործածութեան: Բաղնիքի գլխաները կը կրեն թեթեւ գոյներով զարդանկարներ, ուր պատկերացուած են ծաղիկներ, պտուղներ: Ասոնց մէջ շեշտուած է մաքրութիւնը, լոյսը: Սեղանի սփիռը, գդալի ամանները զարդարուած են երկրաչափական նախշերով: Ամէնէն բարդը եկեղեցական վարագոյրներն ու ծածկոցներն են, ուր զուգակցուած են բոլոր նախշերն ու սրբապատկերները՝ բարդ յօրինումներով: Կան մարգարտաշարեր, ոսկէ եւ արծաթէ թելեր, որոնք արտակարգ շքեղութիւն կու տան անոնց: Ինչպէս ըսուեցաւ, եկեղեցիներուն ասեղնակարեր նուիրած են նաեւ հասարակ, գեղջուկ կիներ: Հետաքրքրական է Լենինականէն բերուած «Եօթը վէրք» ասեղնագործութիւնը: Այս գործերուն նիւթը հետաքրքրական է՝ Մարիամ Աստուածածնի կուրծքին մէջ խրած են եօթը սուրեր, ու վէրքերէն արիւն կը ծորի:

Հայկական ասեղնագործութեան գլուխգործոցներ ստեղծուած են Կիլիկիոյ մէջ: Հոն խտացած են հայկական զանազան գաւառներու՝ Վասպուրականի, Գամիրքի, Փոքր Հայքի աւանդութիւնները, հասած են նոր կատարելութեան: Միջնադարեան մանրանկարի մը մէջ, որուն հեղինակը Թորոս Ռոսլինն է, ներկայացուած է Լեւոն Թագաւորը իր ընտանիքին հետ: Բոլորին հանդերձանքը զարդարուած է շքեղ ասեղնագործութեամբ: Կիլիկիոյ ասեղնագործութիւնը ղրկուած է Եւրոպա եւ հանդիսացած է ասիական ու եւրոպական կարերու ներդաշնակ համադրութիւնը: Զարմանք կը պատճառեն Մարաշի զարդանկարները: Գոյութիւն ունին Այնթապի, Եդեսիոյ, Ուռհայի, Սեբաստիոյ կարեր: Սեբաստիա ծանօթ է իր «Թարս» կոչուած կարով, որուն զարդանկարը կը կատարուի ոչ թէ կտորին վրայէն, այլ տակէն, այն հաշուով, որ մակերեսը ունենայ նախշ մը:

Սերիկ Դաւթեանի «Հայկական ասեղնագործութիւն»ը շահեկան աշխատասիրութիւն մըն է:

Վ. ԹԱԹԻԿԵԱՆ

ՅԱՒԱԼԻ ԿՈՐՈՒՍՏ ՄԸ ԵՒՍ՝

ՏԻՐԱՆ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

«Յառաջ»էն տեղեկացանք, որ Պէյրութի մէջ մահացած է Տիրան Պապիկեան, որ երէց եղբայրն է Մարսիլիաբնակ մեր ընկ. Յակոբ Պապիկեանի:

Պէյրութի մէջ ոչ միայն դրացի էինք իրարու, այլ եւ մօտիկ բարեկամ՝ սըրտցուած ըլլալով, որ բոլոր կազմակերպութիւններէ, ըլլայ ազգային թէ քաղաքական, բնաւ հեռու չէր մնար եւ սիրայօժար իր մասնակցութիւնը կը բերէր:

Իր ունեցած ազգանուէր գործունէութիւնը ծանօթ է Լիբանահայութեան: Բարեկեցիկ ընտանիքի անդամ, Տիրան նիւթական ու մէկ զոհողութեան առջեւ կանգ կ'առնէր ձեռքէն եկած օժանդակութիւնը ընելու որեւէ Հայու: Համեստ բնաւորութեամբը սիրելի դարձած էր բոլոր իր ծանօթներուն:

Ծնած է Ատանա 1887 Օգոստոս 17ին, նախնական ուսումը ստացած է Ատանայի «Աբգարեան» վարժարանին մէջ, յետոյ նոյն քաղաքի Յիսուսեան Սէն-Փօլ քոլէճը: Աշակերտած է նաեւ Տարսոնի Ամերիկեան քոլէճը:

Փաստաբան հօր զաւակ, ինք եւս ընդգրկած է նոյն ասպարէզը եւ Ժընեւի համալսարանը լրացնելէ յետոյ, ժառանգական եւ հողային խնդիրներ ուսումնասիրելու համար հետեւած է նաեւ Օսմանեան փաստաբանական ճիւղին եւ վերջապէս, վկայուած իբր փաստաբան 1912ին:

Անձնուիրաբար կը պաշտպանէր բազմաթիւ Հայերու դժուարին դատերը:

Փաստաբանական գործերէ զատ ունէր նաեւ վաճառականական յաջող ձգտումներ:

Գլխաւոր նախաձեռնողը եղած է Ատանայի Աբգարեան վարժարանին մէջ 860 հոգի պարփակող հանդիսասրահի մը շինութեան: Դժբախտաբար սակայն այդ սրահը կարելի չեղաւ երկար օգտագործել՝ Կիլիկիոյ պարպումին հետեւանքով:

Իտալական կառավարութիւնը Ատանայի մէջ հիւպատոսարան մը բանալէ յետոյ, Պապիկեան հոն պաշտօնի հրաւիրուած է, իբր պատուակալ թարգման, եւ այդ առիթով, իբր առանձնաշնորհեալ իտալահպատակ, կը վայելէր իտալական Պետութեան պաշտպանութիւնը, որու դրօշը կը ծածանէր իր տան վրայ:

Գաղթականութենէ վերադարձի թուականը կը զուգադիպի հայ Լեգէոնականներու կողմէ գրաւման թուականին:

Շնորհիւ իր վայելած դիրքին եւ ճարպիկութեան, մօտէն բարեկամութիւն հաստատած էր գրաւման բանակի մեր հրամանատար Ռոմէօի հետ եւ ապա կառավարիչ Գնդ. Պրէմօնին, որու հետ մտերիմ կապ կը պահէր եւ այդ առիթով կրցաւ օգտակար հանդիսանալ ներգաղթող Հայութեան, եւ այլ գործերու:

Յիշեմ նաեւ որ Տիրան Պապիկեան հայրն է ներկայիս Լիբանանեան կառավարութեան նախարար Պր. Խաչիկ Պապիկեանի որ գրեթէ միշտ ընտրուած է երեսփոխան եւ այս երկրորդ անգամն է որ մաս կը կազմէ նախարարական կազմին:

1970ին, Պէյրութի Էշրէֆիէ թաղամասի Ս. Յակոբ եկեղեցիի տօնախմբութեան առթիւ, եկեղեցւոյ կից հողամասին վրայ ընդարձակ սրահի մը շինութեան համար Խաչիկ Պապիկեան ըրած է 20.000 Լիբանանեան ոսկիի նուիրատուութիւն մը եւ սրահը կը կրէ իր հօր՝ Տիրան Պապիկեանի անունը:

Պր. Տիրան անդամ էր Պէյրութի փաստաբանական կաճառին որմէ հանգստեան կոչուած էր 1963ին:

Ամբողջ կեանքի ընթացքին, հակառակ կրած ծանր կորուստներու վաճառականական մարզերու մէջ ձախորդութիւն, գաղթ, հրդեհ, եւայլն, ան պահած է միշտ իր պաղարիւնութիւնը եւ նետուած նորանոր ասպարէզներու մէջ:

Ճամբորդելու մարմաջը իր մէջ չափազանց զօրաւոր ըլլալուն, այցելած է բոլոր եւրոպական երկիրները, իսկ 1969ին այցելած է նաեւ Հայաստան:

Գլխաւոր պատասխանատուութիւններ ստանձնած է բազմաթիւ ազգային մարմիններու մէջ, կատարելով նուիրումով եւ քաջութեամբ: Մէկ խօսքով Տիրան Պապիկեան եղած է հաւատաւոր Հայ մը բառին բովանդակ առումով, վստահ միշտ Հայութեան ապագայի յաջողութեան:

Պ. ՁԳՈՒՔՃԵԱՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հ. Բ. Ը. Մ.ը կը հաղորդէ որ Շրջանակային Յանձնաժողովի ատենապետ ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆ անդամ ընտրուած է Հ. Բ. Ը. Մ.ի վարչական ժողովի, Նիւ Եորք, 1973 Յունուար 12ին գումարուած նիստին ընթացքին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐ

— Ունիս՝ զուն ես, չունիս՝ չուն ես:
— Բարը գոհար չի դառնար ոսկի տուփի մէջ պահելով:
— Ծեր էշն է որ չխտակ ակօս կը բանայ:
— Անոյշ ուտողը վտէ լեղիին համը:
— Թշնամիիդ մրջիւնն ալ ըլլայ՝ զգոյշ եղիր:
— Աւելի հաստատ է աչքին տեսածը, քան ականջին լսածը:
— Առանց աքլորի ալ լոյսը կը բացուի:
— Եղը մինչեւ ուխտի չափ ըլլայ, ուղտը՝ սարի չափ կ'ըլլայ:
— Իմաստուն մեղաւորը լաւ է, քան թէ արդար յիմարը:
— Գողիդ նատիմ, միրուքդ փետեմ:
— Անձրեւն ի՞նչ ընէ քարին, խրատն ի՞նչ ընէ չարին:
— Էշը քառասուն անգամ Երուսաղէմ գնացեր՝ նորէն էշ է մնացեր:
— Դուռը ափողի դուռը կը ափեն:
— Ամէն կարգացողը քահանայ չի դառնար:
— Էն գեղը, ուր շատ խորոզ կայ, գիշերը չի լուսնայ:
— Թքելը մի ամօթ ա, լիզելը՝ երկու:
— Մէկ աչքը միւսին լոյս չի տայ:
— Անձրեւոտ օրը հաւերուն ջուր տուող շատ կ'ըլլայ:
— Ուզողին մէկ երեսն է սեւ, չտուողին՝ երկու:
— Կ'ապրի զրկուածը, չապրիր զըրկողը:
— Նորը գտիր, ետքէն հինը նետէ:
— Վատ օրը կ'աղէկնայ, վատ մարդը չաղէկնար:
— Մինչեւ Շուշանը զարդարուի՝ ժամը կ'արձակուի:
— Շատ հաջելով եկեղեցին չի պղծուիր:
— Օտարին աչքը մարդու լոյս չի տար:
— Կեռ կեռ թեւեր՝ ուժ չունին: Սեւ սեւ աչքեր՝ լոյս չունին:
— Աղէկ ըսէ, որ աղէկ լսես:
— Մեծին մէկ աչքը կոյր պիտի ըլլայ, մէկ ականջը՝ խուլ:
— Ցածրացիր, որ բարձրանաս:
— Թող չըսեն՝ էշ է, թող ըսեն՝ գէշ է:
— Փորձուած սատանան չփորձուած հրեշտակէն լաւ է:
— Թռչուն կայ, որ միս կ'ուտէ, թըռչուն ալ կայ, որուն միսը կ'ուտեն:
— Մէկու մը 40 օր խենթ ըսես, խենթ կ'ըլլայ:
— Անոտէր ժամին սատանիքը տէր կ'ըլլին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (96)

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐՁԻԳԸ

ԺԵ.

— Կ'ուզես որ իմ գործարանս ծախե՛մ, գոչեց Ժաք:
— Այո...
— Բայց...:
— Բայց չկայ... Բաւական հարուստ կը գտնեմ քեզ:

Մանկամարդ աղջիկը ժպտեցաւ, տեսնելով որ իր ունկնդիրներուն դէմքերը ծիծաղելի դարձած էին իրենց ապշութենէն, ու յարեց.

— Քեզ կը յորդորեմ որ կարելի եղածին չափ շուտ ծախես զայն: Ծրագիր մը ունիմ, որ չի կրնար յետաձգուիլ:
— Ի՞նչ ծրագիր:
— Ֆրանսայի մէջ հաստատուելու ծրագիր:

Երկու ընկերները փոքր սարսուռ մը զգացին իրենց վերնամորթին վրայ:

— Ֆրանսա՛, կրկնեցին երկուքը միասին:
— Այո, Ֆրանսա, իմ հօր երկիրը, ձեր երկիրը, զարմիկ Օվիտ: Ձեր երկիրը իմս ալ է, որովհետեւ ես Ֆրանսուհի եմ: Ես կը սիրեմ Ֆրանսան, առանց ճանչնալու զայն: Կ'ուզեմ տեսնել... կ'ուզեմ ապրիլ ու մեռնիլ հոն:
— Մեռնելու վրայ ինչո՞ւ կը խօսիս, Նինոշս, գոչեց Ժաք, ու իրեն քաշելով Մէրիի խարտեաշ գլուխը, կուրծքին վրայ սեղմեց զայն:
— Օ՛հ, հաւատա՛ որ, մեռնելու փափաք չունիմ, ընդհակառակն, յարեց մանկամարդ աղջիկը ծիծաղելով: Հոս երկար տարիքի մէջ պիտի մեռնիմ, որովհետեւ կը ձանձրանամ: Ամերիկայէն կը խորշիմ...: Փարիզ կը յանկուցանէ զիս. հոն աւելի դիւրաւ պիտի շնչեմ քան Նիւ Եորքի մէջ: Հոն պիտի չունենամ այն ճնշումները, որոնք մերթ կը խեղդեն զիս:
— Սիրելի աղջիկս, պատասխանեց Ժաք, ոչ մէկ բան արգելք կ'ըլլայ մեզի անմիջապէս Ֆրանսա, Փարիզ մեկնելու եւ երկու-երեք ամիս անցընելու հոն:
— Օ՛հ, ոչ, այսպէս չըլլար, ըսաւ Մէրի տիրական շեշտով մը: Կէս-միջոցներէն կը խորշիմ: Կ'ուզեմ որ գործերդ հաշուեյարդարի ենթարկես, հարստութիւնդ դրամի վերածես, ու մենք Ֆրանսա երթանք, այլեւս հոս չվերադառնալու պայմանով:

Օվիտ Սոլիվօ խոժոռ դէմքով մը ըսաւ.

— Գործարանը ծախել, Ամերիկայէն մեկնիլ... անհեթեթ, անիմաստ բան է:
— Զարմիկ, դուք ազատ էք այդպէս խորհելու: Կրնաք Նիւ Եորք մնալ: Բնաւ չեմ փափաքիր ձեզ միասին տանիլ...: Բայց ես կ'ուզեմ մեկնիլ...: Պիտի մեռնիմ, եթէ չմեկնիմ...:
— Նորէն մեռնելու խօսք կ'ընես, մըրմնջեց հայրը տխրագին: Այս առտու մըտքէդ ի՞նչ կ'անցնի որ մռայլ մտածումներ կ'ունենաս:
— Չեմ գիտեր... մտքէս բան մը չանցնիր... բայց ձանձրոյթը կը խեղդէ... կը սպաննէ զիս... եղածը աս է:

Ու Մէրի սկսաւ հեծկլտալ: Ժաք Կարօ թեւերուն մէջ առաւ զայն եւ թշուառականին արցունքի խոշոր մէկ կաթիլը ինկաւ մանկամարդ աղջկան մազերուն վրայ:

— Հանդարտէ՛, սիրելի աղջիկս, թոթուեց Ժաք մարած ձայնով մը: Կ'աղաչեմ, հանդարտէ... քու փափաքդ պիտի իրագործուի...: Ֆրանսա պիտի երթանք: Բայց ի՞նչ պիտի ընենք Փարիզի մէջ...:
— Հոն պիտի ապրինք, այնպէս ինչպէս կը թոյլատրէ քու մեծ հարստութիւնդ... Մեծ ապարանք մը պիտի ունենանք քաղաքին ամէնէն գեղեցիկ թաղին մէջ: Թատրոն պիտի երթանք ու շատ մը հիւրեր պիտի ընդունինք:
— Բայց երկուքնիս ալ շուտով պիտի յոգնինք անընդհատ ու ամուլ ողեւորութեամբ մը անցնող այդ կեանքէն:
— Երբեք...:
— Ես աշխատանք... գործունէութիւն պիտի չունենամ...:
— Տակաւին աշխատի՞լ կ'ուզես: Ինչ պէտք կայ, քանի որ հարուստ ես:
— Դրամի համար չէ. ինչպէս կը տեսնես, աշխատանքը իմ կեանքս է:

Մէրի իր հօր նայեցաւ ժպտուն ու ըսաւ.

— Լաւ, ի՞նչ բան քեզի արգելք կ'ըլլայ հոստեղի գործարանդ ծախելու եւ ասոր պէս ուրիշ գործարան մը կազմելու հոն: Դուն Միացեալ Նահանգներու ամէնէն մեծ մեքենագէտը ու ամէնէն մեծ հնարիչներէն մէկն ես...: Փոլ Հարման անունը նշանաւոր է...: Կ'ուզեմ որ այսպիսի դիրք մը գրաւես քու ծննդավայրիդ մէջ...: Քու համբաւդ քեզի պիտի հետեւի հոն, եւ քիչ ատենէն Ֆրանսայի մէջ նշանաւոր պիտի ըլլաս որքան հոս:

Ժաք Կարօ մտիկ կ'ընէր, յօնքերը պռստած:

ԿՁԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Օր. Լուճէնի Հալէպլեան, Տիկ. Սիրարփի Սանթուրճեան 10.000 Փր. կը նուիրեն Հայ Մշակոյթի Տան, իրենց եղբօր՝ Վրոյր Հալէպլեանի մահուան տարելիցին առթիւ:

Հանդուցեալի փափաքին համաձայն, այս գումարը պիտի յատկացուի, իբրեւ մասնակցութիւն, սեննակի մը շինութեան ծախքերուն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՇԱԻԻԼ.— Տէր եւ Տիկին Գ. Կիւլեան, Պ. Հ. Կիւլեան, Օր. Շաքէ Կիւլեան կը ծանուցանեն թէ յառաջիկայ Կիրակի (4 Փետր.) Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր՝

ՍԱԹԵՆԻԿ ԿԻՒԼԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Ի յուշ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տարօն – Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութիւնը կ'ողբայ դառն կորուստը բազմավաստակ գրագէտ՝

ՎԱՂԱՐՇԱԿ ՆՈՐԵՆՑԻ:

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Հինգշաբթի, Փետր. 1, ժամը 20.30ին սովորական հաւաքատեղին:

×

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն Մօրիսի իր ընկերները, Հինգշաբթի Փետր. 1, երեկոյեան ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

×

ՊԱՆԵԼՕ – ՔԱՇԱՆԻ Հ. Յ. Դ. Արծիւ ենթակոմիտէի ժողովը այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, 48 Ռիւ Բամիյ Տէմուլէն: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի հերթական ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Մշակոյթի Տունը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Ահարոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Համակրանք տեղահանութեան առթիւ)

Ի դնահատութիւն «Յառաջ»ի, նոր բաժանորդ մը՝ 100 Փր. կը նուիրէ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը ստացած է 1000 Փր. Վիէնի իր մասնաճիւղէն ի նպաստ կայանի նոր շէնքին: Ինչպէս նաեւ Տէր եւ Տիկ. Ազամեանէ 200 Փր. Մանուկներու Օրուան առթիւ:

×

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է 2000 Փր. Պ. Սուրէն Աչճեանէ:

×

Հայ Դատի Կեդր. Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է 1000 Փր. Պ. Սուրէն Աչճեանէ:

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղի ժողովը այս Շաբաթ (Փետր. 3) ժամը 5ին Պուա-Քոլոմպի, 31 պիս, Ռիւ տէ Փուրկինեոնի սրահին: Կարեւոր օրակարգ:

Cours de maths

Par étudiante Faculté des Sciences de 6ème à terminales.

Garderait enfants le soir.

S'adresser : Tél. : 644-44-42.

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կազմակերպուած

ԾՆՈՂԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ կողմէ

Մարտ 3, Շաբաթ

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ

QUATRA

PRESENTE

LE VENDREDI 2 FEVRIER

A 20 H. 45

MUSEE GUIMET, PLACE D'IENA

L'unique récital du baryton

David VARJABEDIAN

ԴԱՒԻԹ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ

ԴԱՇՆԱԿՈՎ Կ'ԸՆԿԵՐԱՆԱՅ.– ՌԷՅՏԱ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ

Լիբանանահայ այս երիտասարդ պարիթոնը, Երեւանի Երաժշտանոցը աւարտած է Գոհար Գասպարեանի հսկողութեան տակ եւ առաջին անգամ կը ներկայանայ՝ Փարիզ՝

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ. Խաչի Պանեյօ – Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Մ. Ակնոյեանէ 50 Փր. ի յիշատակ Շաւարշ Միսաքեանի մահուան 16րդ տարելիցին:

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Էքիւմէնիք շաբթուան առթիւ այս Կիրակի առաւօտ (Փետր. 4) հաւաքական պատարագ կը մատուցուի:

Կը խնդրուի խուռներամ ներկայ ըլլալ այս արարողութեան:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերակցութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Տիկ. Արաքսի եւ Օր. Սիրարփի Տէր-Ներսէսեան եւ Օր. Լուիզ Սերվիչէն 100-ական, ողբ. Տիկ. Արտաշէս Հիւրմիւզի մահուան առթիւ (Նիս): Պ. Ազատ Դարբինեան տոներու առթիւ 100, Պ. Ճէպէճեան (Փարթընէ) ողբ. Յովհ. Սարգիսեանի մահուան առթիւ 100, Պ. Լեւոն Տօնիկեան եւ Տիկ. Տիրոյեան տոներու առթիւ 100ական, այրի Տիկ. Նուարդ Պամաճեան իր ողբ. ամուսնոյն Արամի յիշատակին 100, Պ. Պերճ Թեմինեան (Պոլսէն) հանդստեան տուն այցելութեան առթիւ 50, Տիկ. Զոմալեան, Տիկ. Հայկուհի Կիւլպուլեան, Պ. Բիւրքճեան, տոներու առթիւ 50ական, Տիկ. Երանիկ Ասլանեան տոներու առթիւ 30, Տէր և Տիկ. Տոքթ. Մինաս Յարութիւնեան եւ Տիկ. Ա. Յարութիւնեան, տոներու առթիւ 50-ական, Տէր եւ Տիկ. Գաբրիէլ Մանուկեան (Պոլիս) ողբ. Նիկողոս Սարաֆեանի յիշատակին 50, Տիկ. Վարդուհի Տօրունեան 10, Տիկ. Վարդանոյշ Աւետեան, Տիկին Տէյիրմէնճեան եւ Պր. Տալագիփէեան 200ական Փր. ի նպաստ Մոնմորանսիի մէջ կառուցուելիք մատրան:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԻՐԱԿԻ 11 ՓԵՏՐՈՒԱՐ ԺԱՄԸ 10.30ԻՆ

Մայր եկեղեցի — 339, Ավրնիւ Փռատօ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԲԱՑՈՒՄ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ

Նուիրուած՝

«1915ի Թուրք ջարդարարներու ցեղասպանութեան զոհ 1.500.000 Հայերուն. «Ազատութեան եւ Ֆրանսայի համար զոհուած հայ մարտիկներուն եւ դիմադրականներուն՝

Նախագահութեամբ Պ. ԺՕԶԷՖ ԲՈՄԻԹԻԻ

Նախարար

Մասնակցութեամբ Պ. ԿԱՍԹՈՆ ՏԸՖԷՐԻ

Մարսէյլի քաղաքապետ, երեսփոխան

Պ. ԼՈՒԻ ՖԻԼԻՊԷՐԻ

Պուշ տիւ Ռոնի Նահանգային խորհրդի նախագահ, երեսփոխան

Ինչպէս նաեւ քաղաքական, զինուորական եւ եկեղեց. բարձր անձնաւորութեանց

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՕՐՀՆՈՒԹԵԱՆ ԷՕՔԻՒՄԵՆԻՔ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԱԽՕՍ ՖԻԼՄԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

Ի ՆՊԱՍՏ ԻՐ ԲԱՐԵՍԻՐԱԿԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

4 Փետր. Կիրակի ժամը ճիշդ 15ին, Սիկալ սրահին մէջ

Ավընիւ տը Սաքս, թիւ 60, Լիոն

Պիտի ցուցադրուին

"ԵՐԵՒԱՆ - ԵՐԵԲՈՒՆԻ"

գունաւոր մեծ ֆիլմը — եւ ծիծաղաշարժ 2 ֆիլմեր

ԹԸԺՎԸԺԻՔ եւ 01–99

Ինչպէս նաեւ

Վաւերագրական ֆիլմ ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ վրայ

Կանխաւ ապահովել տոմսերը դիմելով հետեւեալ հասցէներուն.—

Տիկին Վերոն Սրմաքէշեան	10, Cours Vitton — Lyon 6
Պր. Վարդգէս Զալըզեան	29, Rue Juliette Récamier, Lyon 6
Պր. Սուրէն Ֆէլլահեան	(Epicerie) 50, Rue Dunoir, Lyon 3

Մուտք 8 եւ 10 ֆրանք

ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ

Կիպրոսէն Լութֆիկ Գէօշկէրեան կը փնտռէ իր հօրեղբօր որդին՝ Միսաք Գէօշկէրեան (բնիկ Ատանացի) որ Ֆրանսա կը բնակի:

Իրմէ կը խնդրուի գրել ուղղակի իր ազգականին.—

L. KEUSHKERIAN

Regeana No 86 Flat No 2

NICOSIA (Chypre)

IMPRIMERIE SPÉCIALE

DU JOURNAL «HARATCH»

32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԵԾ ՓԱՌԱՏՕՆ

Կազմակերպուած Առնուվիլի ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ խումբին կողմէ

Կիրակի, Փետր. 4, ժամը 16էն կէս գիշեր

SALLE DES FETES DE SARCELLES. Place du 11 Novembre

ՊԵՏԻԿ ՊԵՏԻԿԵԱՆԻ խումբը եւ Նոր Սերունդի ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը

Գին 10 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
2
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
VENDREDI
2 FÉVRIER
1973

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, Rue de Trévise Paris 9
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Վեցամսեայ 65 ֆր.
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Հատը 0,70 ֆր.

Le Numéro 0,70 F.

49րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.630
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
49e ANNÉE — N° 12.630

ԸՆԾԱՅԻՆԵՐ

ՍՐԲՈՒՀԻ ՏԻՒՍԱԲ ՎԱՀԱՆԵԱՆ

(1842–1901)

———o———

Եօթանասուներկու տարի առաջ, 1901 Յունուար 3ին, Պոլսոյ մէջ իր մահկանացուն կը կնքէր Սրբուհի Տիւսաբ, հայ կնոջ ազատագրութեան դատի առաջեան դրագիտուհին, որուն երեք վէպերը («Մայտա»՝ 1883, «Սիրանոյշ»՝ 1884 եւ «Արաքսիա կամ Վարժուհին»՝ 1887) հիւսուած են հետեւեալ գլխաւոր համոզումներուն ու ընկերային տեսակէտներուն շուրջ.

1.— կիները հաւասար իրաւունքներ պէտք է վայելեն այրերու հետ, 2.— Աշխատանքի ազատութիւն պէտք է ունենան, 3.— Ամուսնական կեանքի մէջ՝ այրը չունենայ իրաւունքներ չունի, 4.— կիներու բարձրագոյն ուսումն ու զարգացումը նպաստ է ազգերու ընկերային մակարդակի բարձրացման, 5.— Հանրային կեանքի մարզերուն մէջ՝ կինե՛րը եւս կոչուած են գործօն դերակատարութեան, 6.— կիները անձամբ պէտք է ըլլան իրենց ճակատագրին դատաւորները, 7.— Հարկ է պայքարիլ չափազանցուած պճնասիրութեան դէմ, դրամօժիտով կամ նիւթական ակնկալութեանց վրայ հիմնուած ամուսնութիւններու դէմ: Ընկերային եւ ընտանեկան դժբախտութեանց մեծ մասը հետեւանք է կիներու սիրոյ զգացումին վրայ գրամի՛ ուժով ի գործ դրուած ճնշումներու, 8.— Ազգային բարքերու եւ աւանդութեանց հանդէպ յարգանք ունենալ. պահպանել զանոնք՝ առանց նեղմտութեան: Տոհմիկ դաստիարակութեան ձգտումը արգելք պէտք չէ ըլլայ ազատամիտ կրթութեան:

Հարիւր տարիներ անցած են, մօտաւորապէս, իր օրերէն ասդին. ու այսօր, երբ խտացած տողերու մէջ կը փորձենք ներկայացնել դրագիտուհիին ընկերային-հոգեբանական գործերուն տիրական գիծերը, իր պահանջները կը թուին ընթացի՛կ ակնկալութիւններ եղած ըլլալ: 1880ական թուականներուն, սակայն, հիմնովին տարբեր հասկացողութիւններով կ'ընթանար հայ ընկերային կեանքը ու Տիւսաբեան ազատամտութիւնը կը բախէր շրջանի մտաւորականութեան եւ ժողովրդային շրջանակներու սուր ընդդիմութեան:

Զօհրապի, Ռ. Պէրպէրեանի եւ Եղիա Տէմիրճիպաշեանի նման դէմքեր՝ «Մայտա»յի հեղինակը «գծից դուրս» հայ կնոջ մը դերին մէջ կը դնէին այդ օրերուն, բացէ ի բաց դիրք ճշդելով անոր ընկերային մտածողութեան դէմ: Տիւսաբ, ընկրկում չէր ճանչնար: Իր «Սիրանոյշ»ն ու «Արաքսիա»ն նոր մկայութիւններ կը դառնային հայ կնոջ ազատագրութեան դատին ի նպաստ:

Ծնած է 1842ին, Պոլսոյ հայ նահապետական թաղերէն Օրթագիւղի մէջ. աղջկնութեան անունով՝ Սրբուհի Վահան (եան): Տիւսաբ մականունը կուգայ Փըրանսացի իր ամուսինէն (երաժիշտ), որ եղած է լայնախոհ՝ հանդէպ կնոջ հանրային ու ազգային հետաքրքրութիւններուն: Վահանեաններու ընտանեկան յարկը ժամադրավայրն էր շրջանի մտաւորականութեան, որ կը խմբուէր հոն՝ ֆրանսական «սալոնային» համախմբումներու օրինակով զրոյց եւ առուլիս ունենալու համար գրական – գեղարուեստական շարժումներու մասին:

Գրագէտ Հրանտ Ասատուր, իր «Դի – մաստուերններ»ուն մէջ ակնարկ հիւսումով կը խօսի Տիւսաբի մասին, «արագ, կրակոտ ու դիւթիչ խօսուածքով այդ կնոջ՝ որ արեւու լոյսին նմանող բան մը ունէր եւ կը շլացնէր շրջապատը»:

Կրթութիւնը ստացած էր տան մէջ, մասնաւոր դասընթացքներով: Այս գծով էր նաեւ հանդիպումը իր հայերէնի ուսուցչին՝ բանաստեղծ Մկրտիչ Պէշիկ – թաշլեանի հետ, որուն եւ իր միջեւ փոխադարձ համակրութեան մը գոյութիւնը անժխտելի է: Հրանտ Ասատուր կ'ակնարկէ նաեւ այդ զգացումին՝ Տիւսաբի նուիրուած իր էջերով, երբ «Մասիս»ի 1892ի թիւերուն մէջ մահամերձ Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի կարդալի երգէն կ'արտագրէ հետեւեալ խօսքը, դրագիտուհիին նուիրուած սրտայոյզ տողերու կարգին.

— «Երեւցաւ նա ինձ, ո՞վ Աստուած իմ:
Արդեօք կի՞ն մ'էր թէ երեւոյթ սէրաֆ –
չէլի»...

×

Հայ վիպագրութեան առջինեկ կին ներկայացուցիչն է Տիւսաբ՝ որուն երեք գործերը, այսօ՛ր ալ, հակառակ լեզուական հնութեան, կը մնան նոր ու թարմ, ընկերային իրենց հէնքով:

Մ. Թ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԻՍԻՆԿԷՐ ՀԱՆՈՅ Կ'ԵՐԹԱՅ

———o———

ՔԱՆԴԵԼԷ ԵՏՔ՝ ԴՐԱՄ ԿՈՒՏԱՆ ՈՐ... ՇԻՆԵՆ

Դիւանագիտական աշխատանքներու շրջագիծին մէջ կը մտնէ նախագահ Նիքսընի տուած որոշումը, ըստ որու իր անձնական խորհրդատուն Հանոյ պիտի երթայ Փետրուար 10ին: Պաշտօնական հաղորդագրութիւնը կը ճշդէ, թէ Քիսինկէր Փետրուար 10էն 13 Հանոյի մէջ քննութեան պիտի առնէ «երկու երկիրներու յարաբերութիւնները եւ հասարակաց այլ հարցեր»:

Քաղաքական շրջանակները գիտել կուտան, թէ նախագահ Նիքսըն կ'ուզէ, որ Հանոյ յարգէ զինադուլի պայմանները եւ ասոր համար ցոյց կուտայ, Հիւս. Վիէթնամի վարիչներուն, ամերիկեան օժանդակութեան մը օգուտը: Աւելի պարզ խօսելով Նիքսըն կը հասկցնէ Հանոյի, որ եթէ յարգէ զինադուլի պայմանները՝ Ամերիկա նիւթական կարեւոր օժանդակութիւն ցոյց պիտի տայ երկրին վերանորոգման համար:

Արդէն Նիքսըն յատակ ցուցմունքներ կատարած է Քիսինկէրի: Այս վերջինը հրահանգ ստացած է «խօսելու» Հիւս. Վիէթնամի վարիչներուն հետ՝ «խաղաղութեան համաձայնագիրի յարգումի եւ Հնդկաչինի վերանորոգման ծրագրի շուրջ: Ինչպէս կը տեսնուի, երկու հարցերը միատեղ կը ներկայացուին:

Ուաշինկթընի մէջ խօսք կ'ըլլայ նոյնիսկ այդ օժանդակութեան տարողութեան մասին: Որոշ լուրերու համաձայն, նախագահը տրամադիր է 7.5 միլիառ տոլարի օժանդակութիւն կատարելու հինգ տարուան ընթացքին ամբողջ Հնդկաչինի, այսինքն երկու Վիէթնամներու, Լաոսի եւ Քամպոճի:

Նախագահ Նիքսըն յայտարարեց նաեւ, որ «յառաջիկայ գարնան» պիտի տեսակցի նախագահ Թիէօյի հետ:

× Դաշնակցային Գերմանիոյ Հանրապետութիւնը 30 միլիոն մարքի անմիջական վարկ բացած է Հիւս. թէ Հարաւ. Վիէթնամի, ինչպէս նաեւ Լաոսի եւ Քամպոճի:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յունուար 26)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐՈՒ 10ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Յունուար 25ին Երեւանի մէջ բացումը կատարուեցաւ Հայաստանի նկարիչներու 10րդ համագումարին, ի ներկայութեան գեղանկարիչներու, քանդակագործներու, բեմայարդարներու, արուեստաբաններու:

Նախագահութիւնը կազմուած էր պետական անձերէ՝ Ա. Քոչինեան, Յ. Բաղդասարեան, Գ. Տէր–Ղազարեանց, Կ. Դեմիրճեան, Վ. Ղալումեան եւ ուրիշներ:

Բացումէն անմիջապէս ետք վայրկեանի մը յոտնկայս լռութեամբ կը յարգուի յիշատակը մեռած նկարիչներու եւ քանդակագործներու՝ Մ. Սարեան, Ա. Սարգսեան, Է. Ստեփանեան:

Զեկուցումը կատարեց Ս. Սաֆարեան, նկարիչներու միութեան վարչութեան նախագահը:

— Հայ արուեստագէտները, ըսաւ ան, իրենց ստեղծագործութիւններուն մէջ պատկերացուցած են իրենց հարազատ ժողովուրդին կեանքը, պայքարն ու աշխատանքը: Ներշնչումի աղբիւր հանդիսացած են հայրենիքի գարթօնքն ու վերելքը:

Յատկապէս վերջին տարիներուն բազմաթիւ եղան ցուցահանդէսները՝ Երեւանի եւ այլ քաղաքներու մէջ: Հայ նկարիչներու գործերու նուիրուած շատ մը ալպոմներ լոյս տեսան:

Հայ քանդակագործները մեծ նուաճումներ կատարեցին գեղաքանդակի մարզին մէջ:

Յաջորդաբար խօսք առին եւ իրենց միտքերը յայտնեցին արուեստագէտ Հ. Իգիթեան, նկարիչ Ա. Էլլայեան, քանդակագործ Ս. Նազարեան, նկարիչ Ս. Արուտչեան, նկարիչ Վ. Խաչիկեան, գեղանկարիչ Պ. Մալայեան, քանդակագործ Լ. Թոքմաճեան, նկարիչ Հ. Սանոսարեան, արուեստաբաններ Ռ. Դրամփեան, Մ. Ղազարեան եւ ուրիշներ:

×

ՆԿԱՐՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Հայաստանի նկարիչներու 10րդ համագումարին առթիւ, Յունուար 25ին, Նկարիչներու Տան մէջ բացումը կատարուեցաւ նկարներու ցուցահանդէսի մը: 250 արուեստագէտներ մէկական գործով կը ներկայանան, բոլորն ալ ստեղծագործուած 1972ին:

×

ԼԷՈՆԻԴ ՀՈՒՐՈՒՆՑԻ ԵՐԿԵՐԸ

Աշխատանքի կարմիր դրօշ շքանշանը շնորհուեցաւ գրագէտ Լէոնիդ Հուրունցի, անոր ծննդեան 60ամեակին առթիւ:

Գրագէտը ծնած է Լեռնային Ղարաբաղ: Պատանի տարիքին տեղափոխուած է Պաքու, ուր գրած է յօդուածներ եւ ակնարկներ, ապա պատմուածքներ եւ նովէլներ: Աւարտած է Պաքուի համալսարանի պատմութեան բաժինը:

Անոր գործերը նուիրուած են իր ծննդավայրին՝ Լեռնային Ղարաբաղի: Անոր գործերէն են «Ղարաբաղեան պոէմ»ը, «Ազմկում է Որոտանը», «Փշատի ծառը», «Բարձր լեռներում», եւայլն:

×

ՎԱՉԷ ԻՍԱԳՈՒԼԵԱՆՑԻ ՄԱՀԸ

Մոսկուայի մէջ 80 տարեկանին մեռաւ գիտնական Վաչէ Իսագուլեանց, որ անդամ էր Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի եւ տոքթէօր էր քիմիական գիտութիւններու:

Ծնած է Շուշի, Լեռնային Ղարաբաղ: Ընտանիքով տեղափոխուած է Մոսկուա եւ աւարտած քիմիական ուսումնարանը:

1941 – 1946ին աշխատած է Երեւանի քիմիական հիմնարկութեան եւ պետական համալսարանին մէջ, 1946ին վերստին հաստատուած է Մոսկուա:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ընդդիմադիր կուսակցութեան, Հալքի նախագահը պահանջած է որ ջնջուի պաշտպան վիճակը: Խօսք առնելով Խորհրդարանին մէջ, Էճէվիթ, մեղադրած է վարչապետ Մելէնը, որ զաղրած է «իր պատասխանատուութիւնը եւ հակակշռի իրաւունքները» գործադրելէ պաշտպան վիճակի իշխանութեանց նկատմամբ»: Նման ընթացք կը նշանակէ, ըսած է Հալքի նախագահը, որ Թուրքիոյ մէջ երկու իշխանութիւն կայ. մէկը՝ քաղաքային, միւսը՝ զինուորական: Հալքի նախագահը անդրադառնալով կառավարութեան հերքումին, թէ չարչարանքներու եւ խոշտանգումներու չեն ենթարկուիր բանտարկեալները, ինչպէս կը հաստատէ օտար մամուլը, Էճէվիթ այդ հերքումը «քիչ համոզիչ» նկատած է: Արդարեւ, ըսած է ան, երկու տարիէ ի վեր հազարաւորներ կամայական կերպով ձերբակալուած են: Անոնց ընտանիքներն ու պարագաները լուր չեն ունեցած անոնց ճակատագրէն երկար շաբաթներ, նոյնիսկ ամիսներ: Ելոյթը եզրակացուցած է շեշտելով.— «Վերջ պէտք է տալ կուսակցութիւններէ վեր կառավարութեան մը եւ պէտք է վերադառնալ սահմանադրական կարգին, որ կը նախատեսէ կառավարութիւն մը միայն Խորհրդարանին առջեւ»:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ օդանաւային երկու մեծ ընկերութիւնները՝ Փանամ եւ Թի-Տը-Ուէ-էյ վերջնապէս որոշեցին ֆրանքօ-անգլիական Քոնքորտ օդանաւը չգնել, ինչ որ ծանր հարուած մըն է: Պատճառը այն է որ գինը շատ սուղ է:

ՄԵՔՍԻՔԱՅԻ մէջ երկրաշարժ մը պատահած է որու հետեւանքով 30 մեռեալ եւ շուրջ 200 վիրաւոր կայ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Հանրապետական Նախագահը Սեպտ. 11ին պաշտօնական այցելութիւն մը պիտի կատարէ Փեքին:

ԳՐԻԳՈՐ ԳԱՊԱՍԱԽԱԼԵԱՆ

(1740–1808)

ԽՄԲ.— Փրոֆ. Առաքել Առաքելեան «Էջմիածին» հանդէսի մէջ շահեկան գիծերով կը ներկայացնէ անուանի երաժիշտ եւ երաժշտագէտ Գրիգոր Գապասախալեանը, բնիկ Կեսարացի: Ստորեւ՝ յօդուածին գլխաւոր մասերը՝ արեւմտահայերէն:

Գ. Գապասախալեան ծնած է Կեսարիա 1740ին: Հօր անունն է եղած Գասպար: Նախնական կրթութիւնը ստացած է քաղաքի Ս. Կարապետ եկեղեցիին դպրոցը: Տասը տարի ուսանելէ ետք կը ստանայ դպիրի աստիճան: Այնուհետեւ կը մեկնի Կ. Պոլիս եւ իր ուսումը կը շարունակէ Կարնեցի Յարութիւն վարդապետի մօտ: Ան կը դառնայ անուանի երաժիշտ եւ կը գրէ երեք հատորնոց աշխատութիւն մը երաժշտութեան մասին:

Առաջին հատորը, որ փոքր գիրք մըն է՝ բաղկացած է 431 էջէ եւ յառաջաբանէ (7 էջ), կը կոչուի «Նուագարան»: Տպուած է Կ. Պոլիս 1794ին Ակնեցի Մինաս Չերազ ամիրայի ծախքով: Նուագարանը Գապասախալեանի երախայրիքն է. «Զի առաջին պտուղ մեր է, որպէս թէ ի նորոյ անկոյ՝ նոր ծաղիկ եւ նորահաս պտուղ»: Պաղտասար Դպիրի նման ան եւս նկատել կուտայ, թէ եթէ գիրքին մէջ գտնուի որեւէ հաճելի եւ օգտակար բան, անիկա բարի տուրք մը նկատուի՝ Աստուծոյ կողմէ շնորհուած, իսկ եթէ անվայել բան մը գտնուի, ան ալ թող վերագրուի իր «տհասութեան»: Գիրքին բովանդակութիւնը կրօնական է. «Երգ առ ամենասրբուհի կոյսն Մարիամ», «Աստուածածնի», «Երգ Թլպատութեան», «Քառասնօրեայ գալստեան Տեառն», «Տեառընդառաջին», «Երգ մկրտութեան Տեառն», «Երգ Ծաղկազարդի», «Ողբ խաչելութեան Քրիստոսի», «Երգ յարութեան Քրիստոսի», «Երգ համբարձման» եւն.:

Էջ 161էն մինչեւ 218 քննութեան կ'առնէ երաժշտական հարցեր, ութ ձայները, որոնք գոյութիւն ունին նաեւ յոյն եկեղեցւոյ երաժշտութեան մէջ, չարականները ութ ձայներու: Այս հարցերը ներկայացուցած է խոր հմտութեամբ:

Այնուհետեւ կը թուէ աշխարհիկ եւ կրօնական երգեր: Երկրորդ գրքոյկը վերնագրած է Երգարան: Գրքոյկի անուանաթերթին վրայ գրուած է.— «Գրքոյկս կոչեցեալ Երգարան: Շարադրեցեալ ի Կեսարացի Գապասախալեան Գրիգոր դպրէ, արդեամբ եւ ծախիւքն իւրոյ: Յամի Տն. 1803, եւ Մերոյս ՌՄԾԲ Փետրուարի Դ, ի Կոստանդնուպոլիս քաղաքի ի տպարանի՝ Յօհաննիսեան Պօղոսի»: Գրքոյկը ունի 159 էջ:

Նուագարանին մէջ կ'իշխեն կրօնական երգերը: Հոն տեղ գտած են նաեւ յունարէն կրօնական երգեր հայերէն թարգմանութեամբ: Հեղինակը մէկուկէս էջ յատկացուցած է երաժշտութեան բնութագրութեան՝ «Յաղագս երաժշտութեան, թէ զինչ է»:

Երաժշտութիւնը գիտութիւն է, որ կ'ուսուցանէ ձայներու համեմատութիւնները, բոլոր եղանակներու կերպերը: Ասոնք երեք դասի կը բաժնուին՝ «Նուագական, եղանակական եւ սրնգական»: Առաջինը երգն է, ինչպէս տաղը, մեղեդին, շարականը: Երկրորդն է եղէգնափողը՝ սրինգը եւ ասոնց նմանները: Երրորդն է սաղմոսարանը՝ քնարը, ծնծղան, որոնք ձեռքի միջոցով քաղցր ձայն կը հանեն:

Հեղինակը հարց ու պատասխանի միջոցաւ բազմաթիւ խնդիրներ կը յարուցանէ եւ կուտայ անոնց պատասխանները: Ասոնց մեծ մասը կը վերաբերի երաժշտութեան եւ բանաստեղծութեան: Քննութեան կ'առնէ նաեւ աստղաբաշխական, բժշկական, երկրաչափական հարցեր:

Ի՞նչ անուն ունին, օրինակ, խակական ձայները: «Յօղնականապէս եղեալ են գտանին, բայց խակականին եւ պիտանիք ըստ սկզբանականին քնարի է եօթն, համապատասխան 7 մոլորակներին՝ եզամանակ, երկամանակ, եռամանակ, քառամանակ, հնգամանակ, պառուտակ, որն է վեցամանակ (պարսկերէն կը կոչուի եթեր կամ երկինք), եօթներորդը կը կոչուի եօթամանակ»:

Գապասախալեան Հայերու, Յոյներու, Պարսիկներու, Արաբներու երաժշտական ձայները կը համարի չորս («խակական ձայնքն որք ի լոյս է ընծայեցեալ, ի վերայ չորեցն են հաստատեցեալ տարերց»), որովհետեւ հիմնուած են բնութեան չորս տարերքին՝ հողի, ջուրի, օդի, հուրի եւ աշխարհի չորս կողմին վրայ:

Երաժշտական եղանակները ի՞նչ ազդեցութիւն կը գործեն մարդոց վրայ: Անոր պատասխանը իւրօրինակ է, քանի որ այդ ազդեցութիւնը մարդուն գոյնին հետ կապ ունի. «յորպիսի ձայնէն բերկրի մարդն այն, որոյ գոյնն սեւադէմ, եւ յո՞րպիսի ձայնէն դեղնագոյնն, սպիտակագոյնն եւայլն»: Սեւադէմ մարդոց բնութիւնը մեղմ է եւ չոր, որով անոնց հաճելի է այդ ձեւի երգեր, «զի բնութիւնք նոցա ի նոյնոյ ցնծացեալ բերկրի ի ձայնէ»:

Ի՞նչ է երաժշտական խազը: Անիկա երաժշտական գիծ մըն է, որ յօրինուած է օրհներգներու համար: Խազերը ըստ ձեւի կ'ըլլան սրաձեւ, թրաձեւ, գրաձեւ, ճղաձեւ, օղաձեւ, կտուցաձեւ եւայլն: Խազերը յօրինուած են եղանակներու պերճազարդութեան եւ, մանաւանդ, Աստուծոյ փառաբանութեան համար:

Խազերը հնարած են փիլիսոփայ երգիչները կամ իմաստունները: Սուրբ հայրերը պարզած եւ կարգի են բերած խազերը: Հայկական խազերու թիւը յունականին նման 14 է: Ասոնցմէ ութ հատը վերելակներ են եւ կ'երգուին բարձր, իսկ վեցը ստորիջեալներ եւ կ'երգուին ցած ձայնով: Խազերը ունին հետեւեալ անունները՝ երկար, սուր, ոլորակ, բեկորճ, զարկ, ծնկներ, ծունկ, թուր, փուշ, երկփուշ, խունճ, պեկորճ, պարոյկ, ներքնախաղ: Ուրիշ անուններ ալ կան:

Ան քննութեան կ'առնէ բանաստեղծութիւնը, բանաստեղծական երաժշտութիւնը, երաժշտութիւնը, չորս բուն ձայները, 12 ձայները, անոնց համեմատութիւնը, 7 ձայները: Կը բացատրէ, թէ ինչո՞ւ հայկական եւ յունական երաժշտութեան մէջ ընդունուած է 8 ձայն, ձայներու բաժանումը ըստ 7 կլիմայի. ի՞նչ է եղանակը, որո՞նք են հայ տաղերգուները (Նարեկացի, Շնորհալի, Գրիգոր Տաթեւացի, Գրիգոր Վրդ. Ծերենց, Խաչատուր Կեչառեցի): Շարականներ երգած են Ս. Սահակ, Մեսրոպ, Մովսէս Քերթող, Անանիա Շիրակացի, Յովհան Օձնեցի, Յովհան Մանդակունի, Պետրոս Գետադարձ, Գրիգոր Մագիստրոս, Գրիգոր Վկայասէր, Գրիգոր Սկեւռացի, Ստեփանոս Սիւնեցի, Ներսէս Շնորհալի:

Ան քննութեան կ'առնէ նաեւ միջնադարու 7 ազատ գիտութիւնները՝ քերականութիւն, հռետորութիւն, տրամաբանութիւն, թուաբանութիւն, երաժշտութիւն, երկրաչափութիւն եւ աստղաբաշխութիւն:

Գապասախալեան, ինչպէս կը տեսնէ ընթերցողը, ստեղծագործական բարձր արժանիքներով օժտուած ականաւոր դէմք մըն է եղած եւ անտարակոյս՝ վայելած է ժամանակակիցներու խոր յարգանքը: Ան գրած է բազմաթիւ ոտանաւորներ կրօնական նիւթերով՝ նուիրուած Քրիստոսի, Աստուածածնի, եկեղեցական բոլոր տօներուն, կրօնաւորներու՝ հայ թէ օտար:

Երգերու նիւթ դարձուցած է աշխարհիկ երեւոյթներ, բայց ոչ մարդկային կենցաղը, այլ բարեկենդանը, գարունը, արեգակը, հողը, ջուրը, կրակը, վարդը, սոխակը եւայլն: Սիրոյ զգացումը տեղ չունի Գապասախալեանի ստեղծագործութեան մէջ:

Ա. Ա.

ՀԱՅԵՐ՝ ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

Ինչպէս «Յառաջ» հաղորդած էր Յունուար 21ին, Հունգարիոյ Հայերը Յունուար 27, Շաբաթ կէսօրէ ետք տօնեցին Հունգարիա իրենց հաստատման 300ամեակը:

Սրահը լեցուած էր շուրջ 200 ներկաներով, որոնց մէջ 30–35 զուտ Հունգարներ, իսկ մնացեալը՝ տեղացի Հայեր:

Տեղացի Հայերուն մէջ սակայն շատ քիչ է թիւը անոնց որոնք հայերէն կը խօսին, հազիւ 20–25 հոգի կարելի է գտնել որոնց մէջ՝ չորս հոգի աւարտած են Վենետիկի Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանը: Երբ մտաբերենք թէ ութէն տասը հազար կը նկատուի Հունգարահայերու թիւը (գլխաւորաբար համախմբուած Պուտափեշտայի մէջ) պատկերը անշուշտ մռայլ է: Բայց պէտք է նաեւ նկատի առնել թէ հայերէն խօսելու, այլ մանաւանդ սորվելու ո՛չ առիթ կայ, ո՛չ ալ մասնաւոր կարելիութիւն:

Առայժմ շէնքի մը չորրորդ յարկը գտնուող յարկաբաժինի մը մէջ է որ պաշտամունք կը կատարուի: Մատուռի վերածուած սրահի մը մէջ է, որ հոգեւոր հովիւը՝ հայր Անտոն Կատարեան (Վիեննայի Մխիթարեան Ուխտէն), պատարագ կը մատուցանէ կէս–հայերէն, կէս–հունգարերէն (Աւետարանի ընթերցումը եւ քարոզը՝ հունգարերէն):

Տարօրինակ է սակայն, որ ծագումը չէ մոռցուած եւ բոլորն ալ կը յիշեն իրենց, յաճախ շատ հեռաւոր, հայկական նախնիքը: Հազիւ կարելի է քանի մը անուններ գտնել որոնք «եան» մասնիկը դեռ կը պահեն, մինչ բոլոր միւսները տեղական բնոյթ առած են, դարերու ընթացքին:

Յոյս կայ, որ ի մօտոյ իրագործուի կարեւոր ծրագիր մը: Գնուած է նոր շէնք մը, ուր ներկայանալի մատուռ մը պիտի իրագործուի, քովընտի հիւրասրահներով: Անշուշտ փափաքելի է որ հարցը մատուռով չփակուի եւ այդ օճախը «Հայ Տուն»ի մը բնոյթ առնէ, ուր Հունգարահայերը կարենան հաւաքուիլ, հանդիպումներ ունենալ ու օգտուիլ այն ճոխ եւ հարուստ գրադարանէն որ կայ: Գաղութը կը մտածէ այդ ուղղութեամբ: Անկարելի չըլլայ հաւանաբար նոյնիսկ հայերէնի դասընթացքներ եւ դասախօսութիւններ կազմակերպել, որոնք նոր եռանդ մը կրնան տալ բոլորին:

×

Հայերը իրենց կարեւոր մասնակցութիւնը բերած են նաեւ երկրին պատմութեան: Ծագումով Հայ էր, ինչպէս ծանօթ է 1848ի հերոսը՝ Եանոսը:

Բ. աշխարհամարտին, հոս ալ, ինչպէս բոլոր ճակատներուն վրայ զոհեր տուած ենք: Երկրին ազատագրման առեն, խորհրդային բանակի զոհերու կարգին եղած են տասը Հայեր, եւ Հերոսներուն Բլուրին վրայ, այսօր խորհրդային զօրավարին կողքին կը բարձրանայ հայ սպային արձանը:

Ճակատագիրն է Հայուն իյնալ հողերու համար որ իրը չեն, մինչ իր հողերը կը մնան բռնագրաւուած: Բայց օր մը անշուշտ հայ հերոսին արձանը կը բարձրանայ Արեւմտեան Հայաստանի ազատագրուած ու հայրենիքին միացած իր հարազատ հողին վրայ:

ԱՆՅՈՐԴ

Մաղված Փշաքաղ

(ՎԻՊԵՐԳ)

Բանտային շէնքի մռայլ թարթիչների տակ տարածւում էին գրօսանքի քառակուսի տարածութիւնները, որոնք մէկմէկից անջատուած էին տախտակէ ցանկապատերով եւ փշալարերով: Ծանր կօշիկների խուլ գոփիւններից միայն կարելի էր գուշակել, որ պատից այն կողմ նոյնպէս իրար ետեւից քայլում են կալանաւորները: Քայլելիս պէտք էր ձեռները պահել յետեւում, չպէտք է նայել ոչ վեր, ոչ վար, ոչ աջ, ոչ ձախ, այլ ուղղակի դիմացը, առաջից քայլողի ծոծրակին: Բանտային լռութեան կարգ ու կանոնին չէին ենթարկւում շատախօս սարեակները: Նրանք բարձրացնում էին այնպիսի աղմուկ ու աղաղակ, որ հսկիչներն անհանգստացած նայում էին դէպի վեր:

Ձմեռը պատի վառարանները վառում էին միջանցքից: Ի՞նչ փայտ էին վառում, ես չգիտեմ, բայց վառելիքը պէտք էր որ առաջնակարգ լինէր: Վառուող փայտը ուրախ աղմուկով ճարճատում էր ու երգում աշխարհի ամենաքաղցր եւ յուզիչ մեղեդիները եւ պատը կամաց – կամաց տաքանում էր: Մի ջերմ ալիք էր անցնում կամերայում եւ տաքացնում մեր մրսած ու կծկուած հոգիները: Մենք նայում էինք իրար, լուռ ժպտում եւ շատ լաւ հասկանում էինք իրար:

Իմ մեծագոյն հաճոյքներից մէկն էր դիտել նեղ պատուհանի ապակիների յարափոփոխ սառցանկարները: Ինչե՛ր ասես չէի գտնում այնտեղ: Ահա լէյտենանտ Գլանն իր շան, Եզոպի հետ, ահա էվկալիպտի ծառի մօտ կանգնած ժպտալիս, ձկնորսական խրճիթի դրանը կանգնած է Եւան եւ տխուր նայում է անտառային արահետին: Գիգորն է կանգնած խանութի դրանը, որսորդը կրակում է՝ իսկ միրհաւը ծալել է վիրաւոր թեւը, մի նայիրեան աղջիկ թեքել է հեղաձկուն իրանն ու յոգնած հնձուորներն արտից գիւղ են վերադառնում:

Վոլոգդայի սո՛ւրբ հայրերի մենաստան:

.

... Իմ աջակողմեան մահճակալը պատկանում է ճարտարապետներից մէկին, իսկ ձախից՝ Լենինականի պատասխանատու աշխատողներից մէկին: Վերջինիս ազգականունը ադրբէջանական է, ինքը Հայ, Ղարաբաղի կողմերից: Ե՛ւ մէկը ե՛ւ միւսը երդուեալ ազատներ են, մաքուր յոռետեսներ: Ամէն առաւօտ նրանք քնից զարթնում են ու մէկն աջից, միւսը ձախից պատմում են իրենց տեսած երազները: Նրանց բոլոր երազները մէկը միւսից մռայլ են ու չարագուշակ:

— Երազումս երեք ատամներս ընկան ափիս մէջ, — շշնջում է Ղարաբաղցին:

— Լաւ երազ չէ, — բացատրում է ճարտարապետը, — Հարազատներից հետ մի դժբախտութիւն չի պատահի՞... Ես էլ տեսայ մինչեւ մէջքս թաղուել էի ցեխում, — աւելացնում է նա:

— Նոր գործ կարող են բաց անել, զգո՛յշ կաց, — խորհուրդ է տալիս Ղարաբաղցին:

Լաւ երազներ են համարւում, երբ երազ տեսնողը ձի է նստում. աւանակ նստելը նոյնպէս համարւում է ազատուելու նման մի բան: Հակազդելու համար իմ հարեւանների գէշ երազների վրայ, ես շաբաթուայ մէջ մի քանի անգամ ստիպուած եմ լինում ձի կամ աւանակ նստել:

— Աւանակն ի՞նչ գոյն ունէր, — հարցնում է Ղարաբաղցին:

Ես մտածում եմ, որ սեւ էշը դժուար թէ բարի նշան համարուի եւ ինձ նետում եմ սպիտակ աւանակի կռնակին:

— Սպիտակ, — պատասխանում եմ ես:

— Սպիտակը պատանք է, — շշնջում է Ղարաբաղցին եւ յօրանջում:

Երկու օրից ես փոխադրւում եմ սեւ էշի վրայ:

— Սեւը սուգի նշան է, — այս անգամ վայում է ճարտարապետը:

— Բայց երազում էշ կամ ձի նստելը լաւ նշան է, — բողոքում եմ ես:

— Կ'ապրենք, կը տեսնենք, — վիճում է Ղարաբաղցին:

— Ի՛նչ երազ ուզում ես տես, մեզ վրայ խաչ են քաշել, — մտքերի փոխանակութիւնն ամփոփում է ճարտարապետը:

Հին կալանաւոր Արխիպովը մի տարի եղել է Սիբիրի ճամբարների մէկում: Նա շշուկով պատմում է ճամբարային կեանքի մասին:

— Եգիպտական ճորտերի մասին գաղափար ունէ՞ք, — հարցնում է նա:

— Ունենք:

— Ուրիշ բան չեմ ուզում ասել, — ասում է նա եւ աչքերը փակում:

.

... Ես չգիտեմ, չգիտեմ ո՛չ եգիպտական ճորտերի, ո՛չ էլ Սիբիրի ճամբարների մասին: Բայց ես լաւ գիտեմ Վոլոգդայի քաղաքական մեկուսարանը, որը նախկինում եղել է սուրբ հայրերի մենաստանը:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(66 – Շար.)

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ

Անի Գավաֆեան Ռաֆֆի Պետրոսեան

Մենակի երաժշտութիւնը, յօրինողութեան, նուագածութեան եւ ունկնդրութեան տեսակէտով ալ ամէնէն դժուար կիրարկելի մէկ ճիւղն է, որ չի հանդուրժեր հայանցիկ նուագախմբայնութեան եւ միջակ մեկնաբանութեան, հասարակութենէն ալ կը պահանջէ ինքնամփոփ եւ երկիւղած ունկնդրութիւն:

Այս տեսակէտով յաջող նուագահանդէս մըն էր Զորեքշաբթի Յունուար 24ի երեկոյթը, Միւզէ Կիմէի մէջ, դարձեալ կազմակերպութեամբ «Թաթրա»ի, (Հայ Արուեստի Զարգացման Միութիւն), եւ աջակցութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ.ի:

Օրուան հերոսուհին էր դաշնակի ջութակահարուհի մը, Անի Գավաֆեան, որուն կ'ընկերանար Ռաֆֆի Պետրոսեան:

Մեկնաբանը գործադրեցին Մոցարդի, Պէթհովէնի, Տըլիւսի եւ Արնօ Բաբաջանեանի Սոնաթները:

Ճշդենք որ երկու մենակատարները հաւասար արժէք ներկայացնող մասեր ունին, որոնք զիրար կը լրացնեն, բայց «Սոնաթ» կոչուած երաժշտական գործի մը պահանջած թեքնիք խմբայնութեան:

Ծանօթ ենք Պետրոսեանի անհերքելի տաղանդին եւ ցարդ իր արձանագրած յաջողութիւններուն: Հետեւաբար մեր ուշադրութիւնը կեդրոնացած էր ջութակահարուհիին վրայ, բնիկ Պոլսեցի, սնած արուեստասէր ընտանիքէ մը, եւ ուսումը կատարելագործած Միացեալ Նահանգներու մէջ:

Յայտագրին առաջին երկու սոնաթները գործադրուեցան դասական երաժշտութեան պահանջած անթերի մեկնաբանութեամբ:

Առաւելապէս շահեկան էր երկրորդ մասը ուր Տըլիւսի սոնաթին մէջ Գավաֆեան եւ Պետրոսեան հաւասարապէս մեկնաբանեցին հեղինակին բանաստեղծական ոգը:

Գործադրութեան տեսակէտով աւելի դժուար, մեկնաբանութեան տեսակէտով անհատական որոշ հասկացողութիւն պահանջող գործ, ուրկէ կարելի ըլլայ թափանցել հեղինակին առաջադրած գաղափարներուն, որոնք դասականներուն նման պայմանադրական չեն, այլ հոգեկան եւ զգացական տրամադրութիւններու ենթակայ են:

Ուշադրութենէ կարելի չէր վրիպիլ հարմոնիք ձայներու նրբին եւ ճշգրիտ գործադրութիւնը ջութակահարուհիին կողմէ, որուն նոյն նրբութեամբ կը պատասխանէր դաշնակահարը, իր հաւասարապէս պատասխանատու բաժինով:

Վերջին մասը վերապահուած էր Արնօ Բաբաջանեանի սոնաթին:

Արդիական երաժիշտները մէկ կողմ դրած են դասական այս ճիւղին պարտադրած կառուցման ձեւերը, եւ թռիչք կու տան իրենց ազատ ներշնչման, ճարտարապետական նոր ձեւերով:

Տեսակ մը քմայքոտ, հետաքրքրական եւ սրամիտ նախադասութիւններու շարք մըն է Բաբաջանեանի սոնաթը, նման իր նկարագրին, եւ որ յայտագրին ամէնէն շահեկան մասը կը կազմէր թէ՛ իբր մեկնաբանութիւն, եւ թէ հայ հեղինակի գործ:

Երկու արուեստագէտները բաւական աշխատած էին, ըսենք քրտնած, այս դժուար կիրարկելի գործին իր արժանի մեկնաբանութիւնը տալու համար, ինչ որ յաջողութեամբ պսակուեցաւ:

Անի Գավաֆեան որքան ինքնավստահ եւ համարձակ բեմի վրայ, նոյնքան ալ համեստ պարմանուհի մըն է:

Ուշադրաւ են ճկուն իր հարուածները, նոյնքան եւ իր մեղմանոյշ նախադասութիւնները:

Խանդավառ մթնոլորտի մէջ վերջ գտաւ այս շահեկան ականջի հանդէսը, ուշադրութեան ալ արժանի էր հասարակութեան հետաքրքրութիւնը որով կը հետեւէր նուագածութեան, երկիւղած լռութեան մը մէջ:

Ա. Պ.

ՀԵԿՈՅՑ
Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը հայկական ձեռնարկներու ի նպաստ 1972 տարեշրջանի ընթացքին կատարած է հետեւեալ յատկացումներն ու օժանդակութիւնները:

1. Հայ Կաթողիկէ Քոյրերու Որբանոցին, Զմմառ (Լիբանան)
Որբանոցի շէնքին ընդարձակման ծախքերու հաշւոյն — $ 8,000
2. «Սուրբ Փրկիչ» Ազգ. Հիւանդանոցին, Իսթանպուլ
Բժշկական արդիական սարքաւորումներու եւ գործիքներու գնման համար 1970ին Հիմնարկութեան կողմէ հիւանդանոցին տրամադրուած 40,000 տոլարի գումարին վրայ կատարուած լրացուցիչ յատկացում — $ 4,300
3. Հայկ. ձեռագիր մատեաններու պահեստի կեդրոններուն
Հայկ. ձեռագիր մատեաններու գլխաւոր կեդրոններէն խումբ մը (Երեւան, Երուսաղէմ, Զմմառ, Անթիլիաս եւ Իսթանպուլ) «միքրոֆիլմ»ի արդիական կազմածով մը օժտելու նպատակով 1964ին սահմանուած վարկէն մնացած գումարին վրայ կատարուած յաւելուածական յատկացում՝ որպէսզի կարելի ըլլայ նման գործիք մը նուիրել նաեւ Նոր Ջուղայի Ամենափրկչեան վանքի ձեռագրաց մատենադարանին — $ 3,000
4. Ազգ. Առաջնորդարանին Պէյրութ
Պէյրութի ազգ. վարժարաններու աշակերտութեան ի նպաստ հաստատուելիք դարմանատան սենեակներուն նորոգութեան եւ կահաւորման, ինչպէս նաեւ ատամնաբուժական նոր սարքաւորումի մը գնման համար տրամադրուած գումար — $ 5,730
5. Սահակեան վարժարանին, Պէյրութ
Վարժարանի նոր շէնքի մը կառուցման ծախքերուն ի նպաստ կատարուած յատկացում — $ 60,000
6. Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան, Անթիլիաս
Դպրեվանքի եւ մատենադարանի զոյգ շէնքերու վերանորոգութեան եւ բարեփոխութեան համար եղած յատկացում — $ 35,000
7. Նայիրի Ազգ. վարժարանին Թեհրան
Վարժարանի յաւելեալ նոր շէնքի մը կառուցման ծախքերուն հաշւոյն — $ 35,000
8. Ռոստոմ Ազգ. վարժարանին Թեհրան
Վարժարանի շէնքին ընդարձակման համար եղած օժանդակութիւն — $ 20,000
9. Մխիթարեան Միաբանութեան, Վիէննա
Վանքի ձեռագրաց գրադարանին եւ թանգարանին նուիրուած ապակեայ դարակներու փոխարժէքը — $ 10,000
10. Հայկ. ձեռագրերու «միքրոֆիլմ»եր
Հայկ. ձեռագիրներու «միքրոֆիլմ»երու պատրաստութեան համար 1962ին սահմանուած վարկին վրայ կատարուած նոր յատկացում՝ որպէսզի կարելի ըլլայ ապահովել ծրագրին շարունակութիւնը — $ 10,000
11. Սահակեան վարժարանին Սամաթիա (Իսթանպուլ)
Վարժարանի շէնքին վերակառուցման ի նպաստ կատարուած օժանդակութիւն — $ 20,000
12. Ներսէսեան վարժարանին Իսթանպուլ
Վարժարանի նոր շէնքին մէջ կատարուելիք անհրաժեշտ բարեփոխութիւններու ընդհանուր ծախք — $ 6,000
13. Սփիւռքի հայկ. վարժարաններուն
Նոր վարկ՝ 1973–74 ուսումնական տարեշրջանին կարելի դարձնելու համար երկարաձգումը տարիներէ ի վեր իրագործուող ընդհ. ծրագրին՝ որուն միջոցաւ Հիմնարկութիւնը կը հոգայ որոշ թիւով չքաւոր աշակերտներու կրթաթոշակները Սփիւռքի հայկ. վարժարաններուն մէջ — $350,000
14. Երեւանի Պետական Համալսարանին եւ այլ գիտական հաստատութիւններուն
Արտասահմանէն գիտական արդիական սարքաւորումներու եւ հրատարակութեանց ձեռք բերման համար — $ 250,000
15. Տիկնանց Աղքատախնամ Մարմնին, Պաղտատ
Գաղութին կարօտեալ անդամներուն բաշխուած օգնութեան ի նպաստ կատարուած յատկացում՝ երեք տարուան (1973, 74 եւ 75) շրջանի մը համար, տարեկան 2,800 տոլարէն — $ 8,400
16. Սամուէլ–Մուրատ վարժարանին, Փարիզ
Վարժարանի նոր շէնքի մը կառուցման համար — $ 50,000
17. Համալսարանական կրթաթոշակներ
Նոր վարկ՝ 1973–74 ուսումնական տարեշրջանին հոգալու համար համալսարանական կրթաթոշակները որոշ թիւով արժանաւոր հայ ուսանողներու — $ 600,000
18. Սփիւռքի հայկ. վարժարաններուն
Յաւելուածական վարկ՝ ի նպաստ արտասահմանի հայկական վարժարաններու կահաւորման կարիքներուն — $ 69,540

Գումար $ 1,544,970 (*)

(*) Այս գումարին 44,970 տոլարը գոյացած է նախորդ տարիներուն չօգտագործուած յատկացումներէ:

Ամփոփում՝ Հիմնարկութեան կողմէ ցարդ կատարուած յատկացումներու

Գումար՝ մինչեւ 31 Դեկտ. 1971 կատարուած յատկացումներու	$ 17,40,408·82
Գումար՝ 1 Յուն. 1972–31 Դեկտ. 1972 կատարուած յատկացումներու	$ 1,500,000·00
Ընդհ. գումար՝ Հիմնարկութեան կողմէ մինչեւ 31 Դեկտ., 1972 կատարուած յատկացումներու	$ 18,906,408·82

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

31 Դեկտ. 1972, Լիզպոն

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (97)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐՁԻԳԸ

ԺԵ.

— Ֆրանսայի մէջ փառաւոր գործարան մը պիտի հաստատես, այնքան մեծ որքան Նիւ Եորքինը: Կառավարութեան համար վայրկենական զապանակներու նոր գիւտը պիտի շահագործես հոն: Մեծ ընդունելութիւն պիտի գտնէ: Կառավարութեան ուշադրութիւնն ալ պիտի գրաւես: Պատուանշան պիտի ստանաս, ու ասոր համար ուրախ եւ հպարտ պիտի զգամ ինքզինքս: Որոշուեցաւ, այնպէս չէ՞: Շուտով պիտի ծախուի, քանի որ առաջարկներ եղած են արդէն: Յետոյ պիտի մեկնինք: Զարմիկ Օվիտ, մեզի հետ պիտի գաք:

— Նայինք, պատասխանեց Օվիտ հեգնական շեշտով մը:

Անհամբերութեան շող մը անցաւ Մէրիի բիբերուն մէջէն:

— Դուք գիտէք, ըսաւ մանկամարդ աղջիկը նոր շեշտով մը: Ձեր երեւոյթէն կը հասկնամ որ ամէն ինչ պիտի ընէք, որպէսզի արգելք հանդիսանաք հօրս՝ կատարելու իմ փափաքս: Ես կ'ուզեմ Ֆրանսա երթալ: Այդ երկրին օդը անհրաժեշտ է իմ կեանքիս, եւ եթէ հայրս չուզէ հոն առաջնորդել զիս, այն ատեն պիտի մեռնիմ: Ինչպէս կը տեսնէք, հայրս պիտի չմերժէ...: Մէկ շաբաթէ պիտի մեկնինք:

Ու Մէրի այդ հակաճառութենէն ջղայնացած, ճաշասրահէն դուրս ելաւ խոլոյն, որպէսզի անկաշկանդ կերպով արցունք թափէ: Փօլ Հարման առանձին մնաց Օվիտի հետ:

— Մտադրութիւն ունի՞ս համակերպելու այդ անիմաստ քմայքին, հարցուց Օվիտ:

— Կա՞յ ուրիշ միջոց մը: Դուն ալ լսեցիր... Աղջիկս պիտի հիւանդանայ ... պիտի մեռնի...:

— Ուրեմն ութ օրէն պիտի մեկնի՞ք:

— Այո:

— Օ՜հ, անխելք հայր, գոչեց Օվիտ, ուսերը ցնցելով. աղջիկդ կրնայ պարծենալ թէ քիթէդ բռնած է...:

— Բայց Մէրի իրաւունք ունի, պատասխանեց Ժաք: Ամերիկայի համար բաւական բան ըրի: Հիմա կ'ուզեմ որ ծննդավայրս օգտուի ազնուութիւններէս եւ հետազօտութիւններէս: Ֆրանսա պիտի երթանք...: Տավիտսըն լուրջ յաճախորդ մը գտած է...: Պիտի երթամ գտնեմ այդ մարդը, տրուած գնով ծախելու համար գործարանը:

— Քեզի հետ խօսելիք ունիմ, զարմիկ, ըսաւ Օվիտ:

— Խօսէ՛:

— Ոչ թէ հոս:

— Ինչո՞ւ:

— Որովհետեւ ոչ ոք իմանալու է քեզի ըսելիքս, յարեց Օվիտ, ձայնը մեղմացնելով:

Փօլ Հարման կասկածոտ նայուածք մը ձգեց Օվիտի վրայ:

— Այդքա՞ն լուրջ բան է ըսելիքդ:

— Պիտի իմանաս, բայց քու աշխատասենեակդ երթանք: Մէկ վայրկեան պիտի տեւէ ըսելիքս:

Հարուստ գործարանատէրը տարտամ շարժում մը ըրաւ: Յետոյ իր որոշումը տուաւ յանկարծ ու բիրտ շեշտով մը ըսաւ.

— Լաւ... հետեւէ ինծի:

Երկու ինքնակոչ զարմիկները գացին աշխատասենեակը, որ բոլորովին կղզիացած վիճակ մը ունէր: Ժաք յարեց.

— Հիմա առանձին ենք: Խօսէ նայինք: Դուռը կղպեցի:

— Խօսակցինք, յարեց Օվիտ, աթոռի մը վրայ նստելով ետեւի կողմէն, զոր իբր յենարան գործածեց երկու բազուկներուն: Ամերիկայէն մեկնելու որոշում տուա՞ծ ես:

— Այո, որոշում տուած եմ:

— Լաւ, ես ի՞նչ պիտի ընեմ:

— Մեզի հետ պիտի գաս:

— Օ՜հ, ոչ: Երբեք փափաք չեմ զգար վերադառնալու այնպիսի երկիր մը, ուր կրնամ գործ ունենալ ծիծաղելիօրէն դիւրազգիւ ոստիկանութեան մը հետ:

— Քեզի դէմ ատենօք հանուած ձերբակալման հրամանագրին համար կ'ըսե՞ս...: Վախնալիք բան չունիս...: Ժամանցում եղած է...: Լաւ թոշակ մը պիտի ստանաս, եւ հարիւրին սաշափ ալ շահաբաժին: Գործիդ կուգա՞յ:

— Ոչ, պատասխանեց Օվիտ, սիկարէթ մը փաթթելով:

— Ուրեմն ի՞նչ կ'ուզես:

— Գործարանդ գնել կ'ուզեմ...:

Ժաք Կարօ խնդալով նայեցաւ Օվիտի:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՇԱՒԻԼ.— Տէր եւ Տիկին Գ. Կիւլեան, Պ. Հ. Կիւլեան, Օր. Շաքէ Կիւլեան կը ծանուցանեն թէ յառաջիկայ Կիրակի (4 Փետր.) Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր՝

ՍԱԹԵՆԻԿ ԿԻՒԼԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Ի յուշ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ. Վ. Հովիւեան 20ական ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի, Վիէնէն այրի Տիկին Ալթունեանի եւ Ոսկիան Լուսարեւեանի մահուան ի յիշատակ:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Շիրվանեան իրենց դուստրին՝ Աշոտի ամուսնութեան ուրախ առիթով հետեւեալ նուէրները կ'ընեն.—

250 ֆր. Փարիզի Մշակոյթի Տան, 100 ֆր. «Յառաջ»ի, 100 Իսիի Մշակոյթի Տան, ինչպէս նաեւ 25ական սուրհական ոսկի.— Բարէն Եփփէ ճեմարանին, Զաւարեան վարժարանին, Հալէպի որբանոցին եւ Հալէպի ծերանոցին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Իսիի Մշակոյթի Տան յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է 200 ֆր. Պ. Յակոբ Պասմաճեանէ:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԵԾ ՓԱՌԱՏՕՆ

կազմակերպուած Առնուվիլի ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ խումբին կողմէ
Կիրակի, Փետր. 4, ժամը 16էն կէս գիշեր
SALLE DES FETES DE SARCELLES, Place du 11 Novembre
ՊԵՏԻԿ ՊԵՏԻԿԵԱՆԻ խումբը եւ Նոր Սերունդի ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը
Գին 10 ֆրանք

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ - ՍԱՐՍԵԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի հերթական ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Մշակոյթի Տունը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8·30ին, Ահարոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

×

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ (3 Փետր.) ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՎԻԷՆ.— Պ. Մամբրէ Ալթունեան շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր ազգականներուն, բարեկամներուն, Հ. Մ. Ը. Մ.ի, ազգ. կազմակերպութիւններուն, որոնք անձամբ, գրաւոր, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին իր սիրեցեալ մօր՝

ԱՆՆԻԿ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ

մահուան (24–1–73) առթիւ:

QUATRA

PRESENTE

LE VENDREDI 2 FEVRIER
A 20 H. 45
MUSEE GUIMET, PLACE D'IENA

L'unique récital du baryton

David VARJABEDIAN

ԴԱՒԻԹ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ

ԴԱՇՆԱԿՈՎ Կ'ԸՆԿԵՐԱՆԱՅ.- ԱՅՏԸՆ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ

Լիբանանահայ այս երիտասարդ պարիթոնը, Երեւանի Երաժշտանոցը աւարտած է Գոհար Գասպարեանի հսկողութեան տակ եւ առաջին անգամ կը ներկայանայ՝ Փարիզ

Հ. Բ. Ը. Մ.-Ի ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԸ

կը ներկայացնէ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՇԻՆԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ԵՐԿԻՐ

երեք բաժիններէ բաղկացած ձայնագիր լուսարձակում
հին եւ նոր Հայաստանի մասին

ՍԱԼՎՈՒՋԻՆԱՐ ԷՋՄԻԱԾԻՆ
ՕՇԱԿԱՆԷՆ ՀԱՂԱՐԾԻՆ
ՍԱՐՏԱՐԱՊԱՏԷՆ ԲԻՒՐԱԿԱՆ

Vendredi 16 Février à 21 heures
Salle Guimet — 6, Place Iéna
Entrée 10 F - étudiants et membres 5 F
Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով 870–03–18

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէն - Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղի ժողովը այս Շաբաթ (Փետր. 3) ժամը 5ին Պուա-Քոլոմպի, 31 պիս, Ռիւ տէ Պուրկիննեռնի սրճարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Կազմակերպուած
ԾՆՈՂԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ կողմէ
Մարտ 3, Շաբաթ
Մանրամասնութիւնները յաջորդով

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կիպրոսէն Լութֆիկ Գէօշկէրեան կը փնտռէ իր հօրեղբօր որդին՝ Միսաք Գէօշկէրեան (բնիկ Ատանացի) որ Ֆրանսա կը բնակի:

Իրմէ կը խնդրուի գրել ուղղակի իր ազգականին.—

L. KEUSHKERIAN
Regeana No 86 Flat No 2
NICOSIA (Chypre)

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԻՐԱԿԻ 11 ՓԵՏՐՈՒԱՐ ԺԱՄԸ 10.30ԻՆ

Մայր Եկեղեցի — 339, Ավրենիւ փռատօ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԲԱՑՈՒՄ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ

Նուիրուած՝

«1915ի Թուրք ղեկավարներու ցեղասպանութեան զոհ 1·500·000 Հայերուն. «Ազատութեան եւ Ֆրանսայի համար զոհուած հայ մարտիկներուն եւ դիմադրականներուն՝

Նախագահութեամբ Պ. ԺՕԶԷՖ ՔՈՄԻԹԻԻ
Նախարար

Մասնակցութեամբ Պ. ԿԱՍԹՈՆ ՏԸՖԷՐԻ
Մարսէյլի քաղաքապետ, երեսփոխան

Պ. ԼՈՒԻ ՖԻԼԻՊԷՐԻ
Պուշ տիւ Ռոնի Նահանգային խորհրդի նախագահ, երեսփոխան

Ինչպէս նաեւ քաղաքական, զինուորական եւ եկեղեց. բարձր անձնաւորութեանց
ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՕՐՀՆՈՒԹԵԱՆ ԷՕՔԻՒՄԵՆԻՔ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Էքիւմէնիք շաբթուան առթիւ այս Կիրակի առաւօտ (Փետր. 4) հաւաքական պատարագ կը մատուցուի:

Կը խնդրուի խուռներամ ներկայ ըլլալ այս արարողութեան:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Demande essayeuse, 1ère d'atelier pour prêt-à-porter de luxe à PAU. Logement assuré.

Ecrire au journal qui transmettra

Grand Bal du Nor Seround

ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ
Փետրուար 10, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ լոյս
Dans la salle du Casino de Charbonnières (Rhône)
avec l'Orchestre GERARD et TONY
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
«Ալագեազ» պարախումբ
Ապահովել սեղանները՝ 51–59–40

ՆՈՒԷՐ

Իսիէն Տիկին Աստղիկ Ճանիկեան 50 ֆր. կը նուիրէ Այնճարի «Յառաջ» վարժարանին, ի յիշատակ Շաւարշ Միսաքեանի մահուան 16րդ տարելիցին եւ Նիկողոս Սարաֆեանի մահուան քառասունքին (ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Ոմն 50 ֆր. կը նուիրէ Իսիի Ջաւարեան կոմիտէին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պր. Սեդրակ Դաւուդեանէ 100 ֆր. իր կնոջ մահուան 5րդ տարելիցին առթիւ:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի Նոր օգտիւխու-թեան կայանը կեդրոնական ջեռուցումով օժտելու նպատակին կը նուիրեն.—

Պր. Վահան Բորթուգալեան (Էքս) իր ողբացեալ կնոջ յիշատակին 200 ֆր., Տիկ. Նշանուհի Աշճեան եւ զաւակները իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Երուանդ Աշճեանի մահուան 9րդ տարեդարձին ի յիշատակ 40, Տիկ. Հայկուհի Կիւլպոլեան եւ զաւակը իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Խաչիկ Կիւլպոլեանի յիշատակին 50, Տիկ. Եղիսաբէթ Թաթինեան (Լա Սիոթա) իր ողբացեալ սիրելիներուն յիշատակին 70, Տէր եւ Տիկ. Կարպիս Ջրբաշեան, Պր. Գառնիկ Ճիէրճեան եւ Տիկ. Սաթենիկ Մինասեան 500ական, Պր. Տէր-Մինասեան (Սէն Քլու), Պր. Միշէլ Յակոբեան, Տիկին Վարդուհի Մարտիրոսեան 150ական:

(Շար.)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ՇԱԲԱԹ 3 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
SAMEDI 3 FÉVRIER 1973

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le Numéro 0,70 F.

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, Rue de Trévise Paris 9

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.	
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.	

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.631

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.631

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ

—o—

Օռոոն է այս անգամ որ հանրային կարծիքի քննութիւն մը կը հրատարակէ եւ որ ցոյց կուտայ, անոնց համար որոնք հաւատք կ'ընծայեն այս քննութիւններուն, թէ ձախը կը շարունակէ յառաջանալ: Պարզ է ամէն պարագայի մէջ, անկախ նոյնիսկ կատարուած քննութիւններէն թէ ընկերվարականները ամէն օր հող կը շահին մինչ մեծամասնութիւնը կը նահանջէ: Եւ Իւ. Տէ. Խռ.ի ընդհ. քարտուղարը Փէյրըֆիթ չէր վարաներ նոյնիսկ խոստովանելէ թէ «Իւ.Տէ.Խռ.ին քարոզչութիւնը չի բռներ»:

Ուրեմն Օոոո-Փիւպլիմէքբրի Յունուար 29-30ին կատարած քննութեան (1022 հոգիի հարցաքննութիւն) Մեծամասնութիւնը ձայներու միայն 26 առ հարիւրը կ'ապահովէ (Յունուար 2-3ին 39 առ հարիւր):

Բարեփոխողները 16 առ հարիւրը (յառաջդիմութիւն՝ 2 առ հարիւր) եւ վերջապէս ձախը՝ 47 առ հարիւր, որ սակայն հետեւեալ ներքին պատկերը կը պարզէ.— Ընկերվարական՝ 22 առ հարիւր, համայնավար՝ 21 առ հարիւր եւ ձախ-արմատական 4 առ հարիւր:

Այն Փէյրըֆիթ որ մամուլի ասուլիս մը կուտար առջի օր, չէր ծածկեր իր կուսակցութեան մտահոգութիւնը: Արդէն յստակ կերպով յայտնի է թէ Ձախը «մղձաւանջի» բնոյթ ունեցող բան մըն է այլեւս Կօլիստներուն համար: Փէյրըֆիթ խօսելով լրագրողներուն, կը փորձէր համոզել ամէն ոք թէ 15 տարի է որ Կօլիզմը իշխանութեան գլուխ է հսկայ յառաջդիմութիւն արձանագրած է երկրին մէջ եւ «կարմիր լապտեր» դիրքէն, Ֆրանսա անցած է գլուխը եւ «դեղին շապիկ» կը կրէ (այս պատկերաւոր բացատրութիւնը կը վերաբերի Ֆրանսայի շրջանին հեծանիւով, ուր առաջինը դեղին շապիկ կը կրէ եւ վերջինը կը կոչուի՝ կարմիր լապտեր): Իւ. Տէ. Խռ.ի քարտուղարը կը փորձէ միշտ սիրաշահիլ ընկերվարականները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ երկու ուսանողներ մահուան դատապարտուած են ահաբեկչական արարքներու համար: Ասոնց դէմ եղած ամբաստանութիւնն այն է որ փորձած են տապալել սահմանադրական վարչակարգը: Ուրիշ 27 ամբաստանեալներ դատապարտուած են 7էն 15 ամիս բանտարկութեան: Միւս կողմէ երկու լրագրողներ, մէկը տնօրէն, միւսը խմբագիր ձախ «Սէօմիւրիւճիւլէ Եումրուք» պարբերականին, հինգ տարի բանտարկութեան դատապարտուած են Պոլսոյ Պաշարման Վիճակի դատարանին կողմէ:

«ՊՐԱՒԴԱ» կը հաղորդէ, թէ կառավարութիւնը պաշտօնէ հեռացուցած է Սերգէյ Շեվչենկօն, որ 1961էն ի վեր նախագահն էր գիւղատնտեսական ապրանքներու հայթայթման մարմնին: Պաշտօնազրկումը կատարուած է, որովհետեւ ան «խախտած է պետական կարգապահութիւնը»: Այս պաշտօնազրկումը կապ ունի անցեալ տարուան գիւղատնտեսութեան չափ գէշ արտադրութեան հետ:

ԵՐԵՒԱՆ ◄=► ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յունուար 29-30)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐՈՒ 10ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ ՎԵՐՋ ԳՏԱԾ Է

Հայաստանի նկարիչներու 10րդ համագումարը Յունուար 26ին շարունակած է իր աշխատանքները: Ընտրած է Միութեան նոր վարչութիւնը: Ապա վերջ գտած է համագումարը: Նորընտիր վարչութիւնը անմիջապէս գումարած է իր առաջին նիստը, որու ընթացքին ընտրած է իր նախագահը՝ Ս. Սաֆարեան եւ փոխ-նախագահը՝ Հ. Շարամբեան:

×

ԺՈՂՈՎ

Երեւանի մէջ գումարուած է Հայաստանի «կուսակցական, սովետական, արհմիութենական եւ կոմերիտական ակտիվի» ժողովը: Քննութեան առնուած են այն հարցերը, որոնք կապ ունին երկրին 1973ի ծրագրի արագ իրագործման հետ: Զեկուցած է Ա. Քոչինեան:

×

«ԱՐԱՐԱՏ» Ի ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑԸ

Հաստատուած է Խորհ. Միութեան այս տարուան ախոյենական մրցաշարքին ժամանակացոյցը: Ստորեւ «Արարատ»ինը:

Ապրիլ 7ին «Արարատ» իր սեփական դաշտին վրայ պիտի խաղայ Վորոշիլովգրադի «Զարեա» (Խորհ. Միութեան ախոյեան) խումբին հետ: Շաբաթ մը ետք՝ Կիեւի «Դինամօ»ին հետ: Ապա՝ Ապրիլ 21ին եւ 28ին հայ մարզիկները Մոսկուայի եւ Մինսկի մէջ դէմ յանդիման պիտի գան «Սպարտակ»ի եւ «Դինամօ»ի մարզիկներուն: Այնուհետեւ Երեւան վերադառնալով պիտի մրցին Մայիս 2ին եւ 6ին Դնեպրոպետրովսկի «Դնեպր» եւ Լվովի «Կարպատ»ի հետ: «Արարատ» այնուհետեւ պիտի այցելէ Լենինգրադ (Մայիս 12ին), յետոյ «Հրազդան» մարզադաշտին մէջ պիտի մրցի Մոսկուայի «Տորպեդօ»ի հետ Մայիս 19ին: Ալմա-Աթայի «Կայրաթ» խումբին հետ անոր մրցումը տեղի պիտի ունենայ Մայիս 27ին, Ղազախստանի մայրաքաղաքը, իսկ Տաշքենդի «Պախտակոր» եւ Դոնեցկի «Շախտեօր»ի հետ՝ Յունիս 2ին եւ 13ին, Երեւան: Թիֆլիսի «Դինամօ»ին եւ Ռոստովի զինուորական ակումբի խումբերուն հետ մրցումները տեղի պիտի ունենան անոնց դաշտին վրայ Յունիս 17ին եւ 24ին: Մոսկուայի «Դինամօ»ին հետ մրցումը Մոսկուա տեղի կ'ունենայ Յուլիս 1ին, իսկ ԲԿՍԱի հետ՝ Երեւան, Յուլիս 8ին:

Ասով վերջ պիտի գտնէ առաջին խաղաշրջանը: Երկրորդ մրցաշրջանին, որ պիտի սկսի Յուլիս 14ին, «Արարատ» իր մարզադաշտին վրայ հետեւեալ մրցումները պիտի կատարէ.— Յուլիս 21ին Թիֆլիսի «Դինամօ», Օգոստոս 12ին Ռոստովի զինուորական ակումբ, Սեպտեմբեր 1ին «Կայրաթ», Սեպտեմբեր 16ին «Սպարտակ», Սեպտեմբեր 23ին Մինսկի «Դինամօ», Հոկտեմբեր 7ին Մոսկուայի «Դինամօ», Հոկտեմբեր 28ին Լենինգրադի «Զենիթ»: Մնացած ութ հանդիպումներն են.— Յուլիս 14ին «Պախտակոր», Յուլիս 29ին «Դնեպր», Օգոստոս 4ին «Կարպատ», Օգոստոս 19ին Կիեւի «Դինամօ», Սեպտեմբեր 8ին «Զարեա», Սեպտեմբեր 14ին «Շախտեօր», Հոկտեմբեր 21ին ԲԿՍԱ որոնք տեղի կ'ունենան մրցակիցի դաշտին վրայ:

ՍԱՆԹԱ ՊԱՐՊԱՐԱՅԻ ՈՃԻՐԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

—o—

ԽՄԲ.— Ստորեւ կուտանք մանրամասնութիւնները Լոս-Անճըլըսի թուրք հիւպատոսին եւ փոխ-հիւպատոսին սպանութեան, այնպէս ինչպէս կուտան թրքերէն թերթերը:

«ԱՆԳԱՐԱ.— Ինչպէս հաղորդեց ձայնասփիւռը, Լոս Անճըլըսի Թուրք աւագ հիւպատոս Մեհմէտ Պայտար եւ իր օգնականը, Պահատըր Տէմիր, զոհ գացին 77 տարու արկածախնդիր Հայու մը, Մկրտիչ Եանըգեանի գնդակներուն: Արիւնալի դէպքը տեղի ունեցաւ Սանթա Պարպարայի ամէնէն մեծ պանդոկին, Պալթիմուրի մէջ, ուր Եանըգեան զիրենք հրաւիրած էր եւ ծուղակը ձգած, Ապտիւլ Համիտի վերաբերեալ պատմական նկար մը վերադարձնելու պատրուակին տակ: Հիւպատոսները ընդառաջ գացին հրաւէրին եւ մտան պանդոկ հոն Մկրտիչ Եանըգեան քաշեց ատրճանակը եւ քանիցս կրակեց անոնց վրայ: Մեհմէտ Պայտար մեռաւ հիւանդանոց փոխադրուած պահուն, երեսուն տարու Պահատըր Տէմիր մեռաւ Սէն Ֆրէնսիս հիւանդանոցին մէջ: Տէմիրի գլխէն հինգ գնդակ հանեցին:

Ոճիրը գործելէ ետք, Եանըգեան պարզունով անձնատուր եղաւ ոստիկաններուն, ըսաւ թէ գիտակցաբար եւ կանխամտածութիւնով գործած է ոճիրը, ամէն ինչ նախօրօք ծրագրած: Պանդոկին տնօրէնին եւ սպասեակներուն ալ հետեւեալը ըսած է.

— Իմ ընտանիքէս 26 հոգի սպաննուեցաւ Թուրքերու եւ Ռուսերու կողմէ: Ես ալ անոնց վրէժը լուծեցի:

Մկրտիչ Եանըգեան երեք ամիս առաջ նամակ գրած է Լոս Անճըլըսի Թրքական հիւպատոսարանին եւ ըսած էր թէ իր քով կը գտնուի Ապտիւլ Համիտի պալատէն գողցուած նկար մը, զոր կ'ուզէ վերադարձնել եւ նուիրել Թուրքիոյ: Այս նպատակով զիրենք կը հրաւիրէ Սանթա Պարպարա, Պալթիմուր պանդոկը, ուր մտերմական ճաշի մը եւ պարզ հանդիսութեան մը ընթացքին պիտի վերադարձնէ խնդրոյ առարկայ նկարը:

Մեհմէտ Պայտար եւ օգնականը ընդունեցան հրաւէրը եւ Շաբաթ օր, տեղական ժամով 11ին, գացին Սանթա Պարպարա, եւ սիրալիր ընդունելութեան մը արժանացան պանդոկի պաշտօնէութեան կողմէ, եւ առաջնորդուեցան մասնաւոր հրաւիրեալներու յատուկ ճաշարանը:

Եանըգեան եւ հրաւիրեալները սեղան նստան եւ պահ մը վերջ բանավէճ ծագեցաւ իրենց միջեւ: Այնուհետեւ զէնքի ձայներ լսուեցան եւ սպասեակները սենեակ մտնելով տեսան արիւնալի դէպքը: Եանըգեան փախչիլ չուզեց, հեռաձայնեց ոստիկանութեան եւ ըսաւ.— Երկու հոգի մեռցուցի, վճարանութեան մը հետեւանքով: Եկէք ձերբակալել զիս:

Եանըգեան կը բնակէր Լոս Անճըլըսէ 100 քիլոմեթր հեռու, 75 հազար բնակչութիւն ունեցող Սանթա Պարպարա ամարանոց-քաղաքը եւ ծանօթ էր իբր «անհաւասարակշիռ»: 1896ին ծնած էր Էրզրում, գացած էր Իրան, Պաղեստին, արար երկիրներ, Ռուսիա, ուր արկածալից կեանք մը վարած էր: 1917ի յեղափոխութենէն առաջ, Եանըգեան Ռուսիոյ մէջ ամուսնացած էր Սիւզան անուն բժշկուհիի մը հետ: Յետոյ այցած էր եւրոպական բազմաթիւ երկիրներ, եւ 1946ին հաստատուած էր Ամերիկա, ամերիկեան հպատակութիւնը ընդունելով: Քալիֆորնիոյ մէջ Եանըգեան հող առած ու ծախած էր եւ կարճ ժամանակի մէջ հարստացած էր: Վերջերս հաստատուած էր Սանթա Պարպարա, ուր ծանօթ էր իբր վիպասան, թատերագիր եւ փիլիսոփայ:

Դէպքին ձեռք զրած է ամերիկեան Դաշնակցային Ապահովութեան Տնօրէնութիւնը, եւ խնդիրը կը քննէ նախագահ Նիքսընի կիրարկած մէկ օրէնքին «Օտար դիւանագէտներու դէմ գործուած յանցանքներուն» հիման վրայ: Ոստիկանութիւնը յարդ չէ հրապարակած ոճրին շարժառիթները: Միայն թէ Եանըգեան պիտի դատուի իբր «կանխամտածութեամբ մարդ սպաննող»:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

×

ԱՆԳԱՐԱ.— Երկու հիւպատոսներու վախճանը խոր սրտաբեկութիւն առաջ բերաւ Անգարայի մէջ: Արտաքին նախարար Հալուք Պայիւքլէն դէպքը հրապարակած առեն մեծ ցաւ յայտնեց: Անգարայի ամերիկեան մեծ դեսպանը, Ուիլեմ Ուէնտլի յանուն իր կառավարութեան խոր ցաւակցութիւն յայտնեց Թուրք Պետութեան: Թուրք կառավարութիւնը ամերիկեան իշխանութենէն պահանջեց երաշխաւորել Ամերիկայի իր հայրենակիցներուն կեանքի եւ ինչքի ապահովութիւնը: Անգարայի ամերիկեան մեծ դեսպանն ալ դէպքին մասին ըսած է.— Անիմաստ եւ բռնական արարք մը, եւ ոչ տարբեր բան:

ՀՆՉԱԿ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ԿԸ ՊԱՏԿԱՆԷՐ

«Հիւրրիյէթ» այսօր կը գրէ թէ ոճրագործը կը պատկանէր Հնչակ կազմակերպութեան: Այս քոմիթէն 1890ին կազմուած էր եւ նախագահն էր Հայոց պատրիարք Մաթէոս Իզմիրլեան (*):

«Հիւրրիյէթ»ի Ուաշինկթընի թղթակիցն ալ կը գրէ թէ Մկրտիչ Եանըգեան իր գրած յօդուածներով մեծ ազդեցութիւն ունէր Ամերիկահայերու վրայ: Երկու հիւպատոսներու եղերական մահը ծանր սրտաբեկութեան մը մատնած է Ամերիկայի Թուրքերը: Աւագ հիւպատոս Մեհմէտ Պայտար 49 տարու էր, 23 տարուան ամուսնացած, երկու զաւակներու հայր: Օգնականը, Պահատըր Տէմիր, տարուան մը ամուսնացած էր: Երկու մեռեալներու մարմինները Թուրքիա պիտի փոխադրուին, անմիջապէս որ աւարտին ոստիկանական եւ դատական քննութիւնները»:

Աւելցնենք որ Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքը հաղորդագրութիւն մը յանձնած է այս առթիւ թուրք թերթերուն:

(*) Հիւրրիյէթ»ի այս տեղեկութիւնները պարզ է որ սխալ են: Հնչակեան կուսակցութիւնը հիմնուած է 1888ին եւ Իզմիրլեան պատրիարքն ալ երբեք անոր նախագահը չէ եղած:

ՎԱՂԸ՝

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Նամակը
Իր Նեղ Լուսանցքով

ՎԱՍՏԱԿԱՒՈՐ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆ
ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Նախապատերազմեան սերունդին պատկանող մտաւորականներէն էր՝ պատմաբան եւ իմաստասէր Խորէն Գաբիկեան, որ տիպարն էր մտաւոր կեանքով ապրող աշխարհականի: Քանզի չարքաշ վանական կեանքն ունեցաւ, նուիրեալ մը՝ բարձրորակ մտաւորականի իր կոչումին:

Ծնած Շապին Գարահիսար, 1890 թուին եւ որբացած Համիտեան կոտորածներուն, որբանոցի եւ Վենետիկի Մխիթարեան դպրոցին մէջ անցուցած իր մանկութիւնը եւ պատանեկութիւնը, եւ զարմանալի չէ որ իր բազմաշխատ կեանքի վերջին քառորդ դարն ալ Անթիլիաս, Կիլիկեան Կաթողիկոսութեան դպրեվանքին նուիրուած ըլլար:

Ասպարէզով ուսուցիչ, իր ետեւն ունէր գրական եւ մանկավարժական աւելի քան յիսնամեայ գործունէութիւն մը, հայ սփիւռքի բազմաթիւ վայրերու մէջ, որպէս տնօրէն եւ դաստիարակ, Պոլիս, Հալէպ, Ատիս Ապապա, Պէյրութ:

Կոչումով սակայն պատմաբան, Խորէն Գաբիկեան հեղինակն է բազմաքանակ մանկավարժական, ընկերաբանական եւ պատմագիտա– բանասիրական գրութիւններու եւ ուսումնասիրութիւններու, որոնք լոյս տեսած են Սփիւռքի զանազան օրկաններու մէջ «Հանդէս Ամսօրեայ», «Հասկ», «Սիոն», «Հայաստանի Կոչնակ», «Ազդակ» «Առաւօտ», «Ազդարար» եւայլն: Վերջին քանամեակին մնայուն աշխատակիցն էր «Ազգ» օրաթերթին:

Բայց իր պատմագիտական հմտութեան գլուխ գործոցը կը կազմէ Արեւելեան Հարցին նուիրուած հաստափոր հատորը, որ եզակի գործ մըն է, աղբիւրներու եւ փաստաթուղթերու առատութեամբ եւ ճշգրտութեամբ: Հեղինակը ծանօթ արեւմտեան լեզուներէն գլխաւորներուն, գիտէր նաեւ յունարէն եւ լատիներէն, օգտուելու համար գոյութիւն ունեցող հսկայ գրականութենէն, նուիրուած՝ շօշափուած նիւթերուն: Բարեխիղճ եւ անկողմնակալ պատմաբան, ան կը ներկայացնէ իրողութիւնները, դէպքերն ու դերակատարները: Թէզ ու տեսակէտ չի պաշտպաներ, կը պատմէ միայն, կը շարահիւսէ սեղմ ոճով, կարճ եւ կտրուկ:

Հրապարակագիր չէր, թէեւ բազմաթիւ պարբերաթերթերու շատ գնահատուած եւ ներհուն աշխատակիցն ըլլար հանդուցեալը: Քանզի իրեն խորթ էր ընթերցող բազմութիւնները յուզելու եւ շարժումի մղելու, խանդավառելու եւ յոյս ներշնչելու յատկութիւնը, որ աւելորդաբանութիւն կը համարէր պատմաբանի համար: Այս պատճառով ալ, լայն հասարակութեան մատչելի չէին իր շատ արժէքաւոր գրութիւնները, որոնք առատ էին ու յստակ, բայց ոչ գրաւիչ եւ յուզական:

Այս անկրակ թերին հետեւանքը չէ հեղինակի գիտակցութեան պակասին, այլ բացառապէս պատմաբանի կոչման իր ըմբռնումին: Քանզի անսպառ էր Խորէն Գաբիկեանի մտաւորական պաշարը:

Մեր այս դիտողութիւնը սակայն, ոչինչ կը պակսեցնէ բարձրորակ մտաւորական Խորէն Գաբիկեանի արժէքէն, եւ որու ստորագրած բոլոր գրութիւններն ալ, անխտիր, ուսանելի եւ դաստիարակիչ են, անոնց շօշափած խնդիրներով գրագողներուն համար:

Հանգուցեալը իր բարձրագոյն կրթութիւնը ստացած էր Ֆրիպուրկի համալսարանը (Զուիցերիա) ուր զինք ճանչնալու հաճոյքն ունեցած եմ, 1917 թուին աշնան վաթսուն վեց տարիներ առաջ երբ ինքս ալ, ուսանող Լօզան, բոլորովին պատահական, զուգադիպութիւն մըն էր մեր հանդիպումը:

Գերմանական Զուիցերիայէն վերադարձի ճամբուն վրայ, Ֆրիպուրկ կ'իջնէի երկաթուղիէն, կայարանը ձգելով ձեռքիս պայուսակը, կ'ուղղուէի հանդիպակաց հանրային պարտէզը, զբօսնելու առանձին, երբ հայերէն խօսակցութեան ձայներ կը հասնէին ականջիս: Աչքերուս չէի հաւատար, դէմ դէմի կուգային երկու թխադէմ հայ երիտասարդներու, որոնցմէ մէկը դէր եւ հսկայ, փիլիսոփայութեան դոկտոր Շիշմանեանն էր, միւսը՝ նիհարակազմ Խորէն Գաբիկեանը: Այս բարեդէպ հանդիպումի հետեւանքով՝ յաջորդ օրուան կը յետաձգուէր Լօզան մեկնումս:

Զարմանալի պարագայ մըն է, ուշադրութեան արժանի, որ այս երկու կրթական մշակները, յաջորդաբար, վարած են Հալէպի Հայկազեանի եւ Ատիս Ապապայի հայ վարժարանի տնօրէնութիւնը:

Ջեղուն չէր բնաւորութեամբ ու լեզուով, բայց կը կրէր հեզահամբոյր հոգի մը, անխարդախ եւ անկեղծ, թէեւ արտաքնապէս չոր, բայց զգայուն էր սիրտը: Ի զուր չէ որ վանքն եղաւ կեանքի վերջին շրջանի կայանը, ինչպէս որ իր գիտակցական մանկութեան աչքերը, որբանոցի մը մէջ բացած էր եւ իր դաստիարակութիւնը ստացած էր Մխիթարեան Մուրատ – Ռափայէլեան դպրոցին մէջ, Վենետիկ:

Վանական կեանքը իր բնական տարերքն էր, ուր կը գտնէր, աշխատութեան սեղանին առջեւ եւ կամ գրադարանի մէջ, գլուխը հակած առջեւը փռուած գիրքերուն, յանձնարարութիւններու կատարումն ալ, ըլլայ հոգեւոյս Գարեգին եւ Զարեհ կաթողիկոսներու օրով, ըլլայ Խորէն հայրապետի կարգադրութեամբ՝ դուրսի աշխարհի իր զբօսանքներն էին:

Թէեւ միշտ մտայղաց՝ մտաւորական հարցերով, ան սիրով կը կատարէր Անթիլիասի Կաթողիկոսարանի մատակարարութեան հետ կապ ունեցող վարչական յանձնարարութիւնները, վերին ատեանի բծախնդրութեամբ, որպիսի հաճոյքով ալ, կը դասախօսէր դպրանոցի աշակերտներուն, իր նախասիրած նիւթերուն մասին, գրաբար, մատենագրութիւն եւ պատմութիւն:

Երկար տարիներէ ի վեր դասախօսն էր Սէն Ժօզէֆ համալսարանի հայագիտական ամպիոնին:

Ազգականութիւն ունէ՞ր արդեօք, ոչ նուազ քանքարաւոր մտաւորական Սեբաստացի Կարապետ Գաբիկեանի հետ, հեղինակը Եղեռնապատում անուլիտ հատորին, նուիրուած «Ի Փոքուն Հայոց եւ նորա մայրաքաղաք Սեբաստիոյ» հայ բնակչութեան տարագրութեան ու բնաջնջումի պատմութեան: Կարապետ Գաբիկեան հեղինակն էր բազմաթիւ տարազիր ուսումնասիրութիւններու, տոհմիկ բարբառներու եւ սովորոյթի մասին, պարգեւատրուած Իզմիրլեան մրցանակով: Ասպարէզով ուսուցիչ, ան մահացաւ Երուսաղէմի վանքին մէջ, 1928 թուին:

Ամուրի էր հանգուցեալ Խորէն Գաբիկեանը, ինչպէս վայել է ամէն ճշմարիտ վանականի, թաղումը կը յիշեցնէ նահատակ գրագէտ Մելքոն Կիւրճեանի (Հրանդ) նկարագրած Պոլսոյ խաներու մէկ անկիւնը իր հոգին աւանդած պանդուխտին, յուղարկաւորութիւնը Պալըքլը գերեզմանատունը, զաղաղակիր քանի մը հայրենակիցներու եւ գաւառացի քահանայի մը ուղեկցութեամբ, թէեւ հաճոյք մըն է խոստովանիլ թէ ազգային-կրօնական վերին իշխանութիւնը ոչինչ խնայած էր յարգելու հանգուցեալը, Անթիլիասի Մայր Տաճարին մէջ արարողութեան ներկայ էր՝ կաթողիկոսական գահին վրայ Խորէն կաթողիկոսը, մինչ արարողութեան կը նախագահէր Լիբանանի Թեմի Առաջնորդ Տաճատ Արք. Ուրֆալեան, որ նաեւ խօսեցաւ յուզիչ պատշաճ դամբանական քարոզ մը: Սակայն սակաւ էին յուղարկաւորները, հազիւ մէկ քանի տասնեակ անձեր: Թաղումն ալ եղաւ անշուք, իր մարմինը զետեղուեցաւ Պուրճ Համուտի Ազգ. գերեզմանատան հասարակաց պատին մէջ, տեղի չգոյութեան պատճառով, ըստ լաւատեղեակ անձերու:

Ղարիպ եկած է աշխարհ, քանի որ որբանոցի մէջ, Սեբաստիա, սահմանուած էր անցընելու մանկութիւնը, ղարիպի պէս մենուսի կեանք ապրած էր, ամուրի, աշխարհական վանականի յատուկ եւ աշխարհէն հրաժեշտ առաւ, մոռցուած Ղարիպի նման, թէեւ արժանի ըլլար, որպէս կրթական մշակ եւ հայ մշակոյթի ջահակիր մտաւորական, պատմաբան եւ բանասէր կրթուած հասարակութեան ամենալայն խաւերու անվերապահ յարգանքին ու երախտիքին:

Մենք իրաւունք կը համարենք ակնկալելու Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանէն, որուն դպրեվանքի դասախօսն էր, գրադարանապետը եւ մասնաւոր առաքելութիւններու յանձնակատարը Լիբանանի Հայոց Առաջնորդարանին, որուն ծառայեց շուրջ քսան տարիներ, ուսումնական խորհուրդի ատենապետի անվճար հանգամանքով, այլ եւ Սէն Ժօզէֆ համալսարանի հայկական ամպիոնի վարչութենէն, որուն պատկառելի դասախօսն էր, միասնաբար կամ անջատաբար, յարգանքի սգահանդէսով մը պատուելու հանգուցեալին յիշատակը, որուն բերած լուման հայ մշակոյթի գանձարանին՝ անմոռաց պիտի մնայ վստահաբար հայ գալոց սերունդներուն եւ գիտութեան համար:

ԽՈՍՐՈՎ ԹԻՒԹԻՒՆՃԵԱՆ

«Ազգ»

ՇԱՐԺԱՊԱՏԿԵՐԸ ԱՆՑԵԱԼԻՆ ԵՒ ԵՐԷԿ

ՉԱՐԼԻԶ ՉԵՓԼԻՆ

Շարժապատկերի մեծագոյն անուններէն մէկը անկասկած եւ մասնաւորաբար կատակերգակ սեռին թագաւորը՝ Չարլի Չեփլին ծնած է Լոնտոն, 1889ին:

Չեփլինները դերդաստանով դերասանական ասպարէզին մէջ կը գործէին, այնպէս որ, մանկութենէն մինչեւ երիտասարդ տարիքը Չարլի արդէն կ'ապրէր թատերական մթնոլորտի մէջ:

Լոնտոնի բեմերուն վրայ՝ Չարլի սկսաւ մնջախաղ դերեր խաղալ: Հոն է, որ Մեք Սենէթ նշմարեց զինք եւ զայն հրաւիրեց մուտք գործել շարժապատկերի աշխարհէն ներս:

Սենէթ բեմադրեց 40ի չափ կարճ ժապաւէններ եւ դարձաւ Չեփլինի առաջին ուսուցիչը: Չեփլինի լոնտոնեան գործունէութիւնը շատ երկար չտեւեց սակայն, որովհետեւ 1915ին անցաւ Հոլիվուտ, Essanay ընկերութեան հրաւէրով:

Համակրելի ու վայելուչ երիտասարդ մըն էր Չարլի եւ մեծ յաջողութիւն կը գտնէր կիներու մօտ: Հոն Չարլի ծանօթացաւ գեղանի Էտնա Փըրվիանսին, որ գործատէրի մը քարտուղարուհին էր եւ զայն դարձուց իր խաղակիցը՝ 600 մեթր

Ծաղկած Փշատերև

(ՎԻՊԵՐԳ)

Գիտեմ եւ այն, որ այս պայմաններում երկաթէ մարդն անգամ կարող է մաշուել եւ ծակծկուել: Միօրինակ սնունդը մեզ զրկել է ախորժակից եւ մենք հիւծւում ենք օր-օրին, այո, օր-օրին՝ այս բառի բուն նշանակութեամբ: Մեր լինտերը հիւանդ են, նրանք այնքա՜ն են թուլացել՝ որ անձամբ ես ունեմ այն տհաճ զգացողութիւնը, որ ատամներս կակղել են: Եթէ բժիշկը ցանկանայ, ես կարող եմ նրա ուզած ատամը դուրս քաշել իմ բերանից եւ դնել նրա ափը: Իսկ բժիշկը ոչինչ չի ցանկանում ու մեզ անյայտ մնաց, նա սա՞ն է, թէ խուլ ու համր: Նա լսում է մեր շշուկով արտասանուած խոնարհ գանգատները: «Բղը՛»է անում եւ հսկիչի հետ դուրս է գալիս կամերայից, թողնելով իր ետեւից այրուած օղու երբեմն հաճելի թուացող բուրմունքը: Լաւատես լինելու, զայլայլելու տեղ չի մնում յիրաւի, թէկուզ ամէն գիշեր երեք երազ տես, ընտիր նժոյգների եւ տոհմական աւանակների երամակներով: «222»ը կորչում է, նա կանգնում է այնպէս, որ պատին ընկնում է նրա գլխաստուերը: Նրա վիզը բարակել է եւ երկու կողմից երեւում են բեխերի ցից-ցից վերջաւորութիւնները: Նա յիշում է Կուկուննեանի լուսանկարը, որը տեսել է ինչ-որ բարակ գրքոյկի վարդագոյն շապիկի վրայ: Կասկած չկայ, որ նա հիմա, իր այս վիճակով՝ նրան է նման:

Մենք դատապարտուած ենք կորստեան նաեւ այն պատճառով, որ հիւծուած ու քայքայուած են մեր ներվերը: Միայն երեւան յուլիսեան երեք գիշերները բաւական էին, որպէսզի մենք ուղարկուէինք Սեւ ծովի ափերը երկարատեւ ու տեւական հանգստի: Այդ տեւական հանգիստը վայելում ենք մենք, հիմա այս դարաւոր, մի քիչ ձեւափոխուած վանքում, ուր տիրում է լռութիւն ու խաղաղութիւն: Սակայն այս լռութեան ու խաղաղութեան տակ խարոցներ կան ու նուրբ, հազիւ տեսանելի աղօցներ, որոնք խարտում ու աղօցումեն մեր ջղերն օր-օրին, ժամ-ժամին: Մենք գտնւում ենք օրուայ քսանչորս ժամուայ ընթացքում՝ քսանչորս ժամ հսկողութեան տակ: Մենք զգում ենք լուսարձակների ու խոշորացոյցի տակ, ուր հաշուի առնւում մեր ամէն մի քայլը, ամէն մի շարժումն ու դիմախաղը: Քուն մտնելիս անգամ մենք ազատ չենք, որովհետեւ առաստաղին կցած ցանցապատ լոյսը վառւում է ցերեկ ու գիշեր, իսկ մենք քնած թէ արթուն, միեւնոյն է, պարտաւոր ենք պահել՝ երեսները դէպի դուռը: Մէկ ժամուայ ընթացքում մի քանի անգամ չրխկոցով բացւում է դրան քառակուսին եւ այնտեղից հսկիչը նայում է եւ ստուգում, ոչ ոք չի՞ փախել կամ չի՞ մտածում փախչելու մասին: Բոլոր մեծ ու փոքր յանցանքները նշւում են կալանաւորների թուերի առաջ եւ մի գեղեցիկ օր առանց բացատրութեան ընկնում ես դաժան պատժարանը: Բելուգովի հետ սակայն այդպէս չպատահեց: Նա մի հարուածով տիրացաւ պատժարանին: Մենք ուզում ենք ասել երեւի, որ պատժարանը մի հարուածով տիրացաւ Բելուգովին եւ հինգ օրուայ ընթացքում խախտեց նրա մտաւոր վիճակը:

Այո, Բելուգովը կամերա մտաւ յարաբերական այն առողջութեամբ, ինչ յատուկ էր ամէն կալանաւորի: Ամէն ինչ սկսուեց կօշկակապերի բացակայութիւնից. Նրա ոտներն այնքան փոքր էին, իսկ ոտնամանները այնքան ծանր ու մեծ, որ զբօսանքի ժամանակ ձախ ոտնամանը թռաւ ոտից եւ նա հազիւ ժամանակ կարողացաւ պահել իր հաւասարակշռութիւնը: Այդ օրը Բելուգովի համարի դիմաց նշուեց նրա այս յանցանքը: Երկրորդ օրը հսկիչները նկատեցին, որ կալանաւոր Բելուգովն իր կօշիկներից մէկը կապել է մի անցքից միւսը՝ կարճ թելով: Նրան հրամայեցին «բացատրական թուղթ գրել, ուստի՞ց է ձեռքը բերել «պարանը»:

Ծերունը գրեց, որ նա պարանով չէր կարող կապել իր ոտնամանը, այդ կարճ թելը նա կտրել էր կամերայի ցախաւելի կապից... — Պետական գոյքի փչացում, վնասարարութիւն, — ահա բանտային վարչութեան եզրակացութիւնը:

Բանտի վարչութիւնն իրար անցաւ: Բելուգովը մեղադրուեց նաեւ մութ նպատակների համար պարան պահելու մէջ եւ հինգ օրուայ վճռով իջեցուեց պատժախուցը:

Երբ հինգ օր յետոյ Բելուգովն ուռած ոտներով եւ ուռած ու այլանդակուած դէմքով մի կերպ կամերա մտաւ, բոլորը սարսռացին: Ինք՝ Բելուգովն ուրախութիւնից արտասուեց ու կարողացաւ նորից կամերա վերադառնալ, կամերա, որի մասին հինգ օր ու գիշեր երազել ու մտածել էր որպէս կորուսեալ դրախտի մասին: Այստեղ էլ անվերջ գործում էր յարաբերական երջանկութեան տեսութիւնը:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(67 – Շար.)

երկարութեամբ 12 ժապաւէններու մէջ, ուր կարելի է նախափորձերը նկատել իր ապագայ գլուխ գործոցներուն:

Արդէն կազմուած է Շարլոյի տիպը – ըը՝ արտաքաշարժ, քաղաքավար, բարեմիտ՝ միամիտ հոգիով, որ կը բախի մարդկային ընկերութեան կեղծաւոր – քին, զանազան տագարէքներու մէջ: Կը բախի մանաւանդ մարդուն հնարած մեքենաներուն, որոնց գործածութիւնը անհեթեթ կը գտնէ: Թաւալող սանդուխներ, ինքնաշարժ, դարձող դուռներ, եւայլն:

Համբաւը կամաց-կամաց կը տարած – ուի, կը դառնայ փնտռուած անձնաւո – րութիւն եւ աւելի լաւ պայմաններով կ'անցնի Ֆըրսթ Նէշընըլ ընկերութեան, ուր գործելու աւելի ազատութիւն տըր – ուած է իրեն:

Հոն կ'արտադրէ աւելի արժէքաւոր ու աւելի իմաստալից գործեր, ինչպէս՝ «Շան կեանք», «Սիրաբանութիւն դաշտերու մէջ», «Մանուկը» եւ «Ուխտաւորը»: Չէփլինի թիրախը ընդհանրապէս մարդկային ընկերութիւնն է, մարդ էակին տկարութիւնները, մոլութիւնները եւ թերութիւնները: Բուռն ընդվզողիր մըն է մանաւանդ շահագործումին եւ պատե – րազմին:

Այլեւս Չէփլին դարձած է բըլաէ միմոս մը, որ կը բաւականանայ խնդացնելով իր հանդիսատեսը. դարձած է տեսակ մը փիլիսոփայ, կծու երգիծաբան:

Յոյց տալու համար իր տաղանդը, ան կը դառնայ բեմադիր եւ կը պատրաստէ «Հանրային կարծիքը» (1923) ժապաւէնը, խաղարկութեամբ Ատոլֆ Մենժուի եւ Էտնա Փըրվիանսի: Ան կը պատմէ աղ – քատ բայց լուրջ երկու երիտասարդներու խորունկ ու անկեղծ սէրը իրարու հանդէպ եւ անոնց կրած հալածանքը՝ նեղմիտ եւ կեղծաւոր մարդկային ընկերութեան կողմէ: Ողբերգական գործ մը, ուր մէկդի դրուած են թեթեւ ու ծիծաղաշարժ տեսարանները:

Այս գործին մէջ կը գտնենք Չէփլինի արուեստին բարեխառնումները գեղեցիկ գերա – զանցելին հանդէպ: Կարգ մը քննադատներ զայն կը նկատեն համր շարժապատկերի գլուխ գործոցներէն մէկը եւ նախատիպար մը, որմէ ներշնչուեցան շատ մը ուրիշ տաղանդաւոր բեմադիրներ:

Հակառակ այս հանգամանքներուն, հանդիսատեսները շատ չխանդավառուեցան այս ժապաւէնով, որովհետեւ հոն չէին գտներ Շարլոյի ծանօթ տիպարը եւ անոր շարժուձեւերը:

Չէփլին լըջութիւնը փնտռեց իր նախկին խաղարկութեան մէջ եւ աւելցուց նոր լար մը իր տաղանդին: Խնդացնել, յուզել, բայց նաեւ՝ խորհիլ տալ:

Այս մտադրութիւններէն ծնունդ առաւ ուրիշ գլուխ գործոց մը՝ «Արշաւ դէպի ոսկի», որ կը հանդիսանայ իր ամէնէն հաւասարակշռուած ժապաւէնը: Ինքնիր մէջ նիւթը կատակերգական բնոյթ չունի. յուզիչ ու տխուր պատմութիւն մըն է, որուն կարգ մը դրուագները կը դառնան ծիծաղաշարժ՝ գլխաւոր տիպարին – րուն կրած ձախողութեան պատճառով: Պէտք է ըսել, որ Չէփլին յաջողած է գտնել այն անտեսանելի կապը, որ կայ անդարմանելի ողբերգութեան մէջ: Հոն կը գտնուին այնպիսի պատկերներ, որոնք դարձած են անմահ եւ ներշնչումի աղբիւր: Ալասքայի սառնամանիքներուն մէջ կորսուած ոսկեխոյզներ, արգելափակ – ուած իրենց խրճիթին մէջ, կը սպասեն անձրեւին եւ վերջ ի վերջոյ, կ'որոշեն իրենց կօշիկները եփել եւ ճաշակել: Շարլոյի սովահար ընկերը, իր տառապանքներուն ընթացքին, իր բարեկամը կը տեսնէ եփած հաւու մը կերպարանքին տակ, եւ այսպէս քանի մը ուրիշ հանճարեղ գիւտեր: Չէփլինի հազուագիւտ եւ թերեւս միակ ժապաւէնն է, որ ունի լաւատես վախճան: Ոսկեխոյզներուն ջանքերը եւ տառապանքները յաջողութեամբ կը պըսակուին եւ անոնք հարստանալով կը վերադառնան իրենց երկիրը եւ կը ձեռնարկեն շրջապտոյտի մը՝ աշխարհի շուրջ, առաջնակարգ նաւու մը մէջ:

Ծիծաղաշարժ պատկերներով եւ յուզումով հարուստ է նաեւ «Կրկէսը» ժապաւէնը, որ ունի սակայն տխուր վախճան մը: Շարլոյի սիրած աղջիկը, որուն համար ինք այնքան պայքարեցաւ, այնքան զոհուեցաւ, կը նախընտրէ ուրիշ մը: Շարլօ մինակը կը թափառի կրկէսին մէջ եւ կը գտնէ ոսկեզօծ թուղթէ աստղը, որ կը զարդարէր իր սիրած աղջկան շըրջազգեստը, ու կը հեռանայ ամայի ճամբու մը վրայ:

«Կրկէս»ը կը հանդիսանայ Չէփլինի համր վերջին ժապաւէնը. յաջորդին մէջ «Քաղաքին լոյսերը» պիտի ըլլար երգ ու երաժշտութիւն:

Չէփլին համեստ եւ երախտապարտ խառնուածք մը ունէր: Գիտէր վճարել իր պարտքը: Այսպէս՝ երբ Մաքս Լինտէր, կատակերգական քանի մը ժապաւէններ խաղալէ ետք վերադարձաւ Ֆրանսա, Չէփլին անոր նուիրեց իր լուսանկարը՝ հետեւեալ մակագրութեամբ. «Միակ Մաքս Լինտէրին՝ ուսուցչին իր աշակերտը՝ Չարլի Չէփլին»:

ՄԱՆՐԱՎԷՊԵՐ

Յուլիոս Յրդ Պապը՝ շատ հակակրելի չէր եղած ու գիտէր որ, Հռոմի մէջ, բաւական թիւով մարդիկ չէին վարաներ բացայայտօրէն զինք ամբաստանելու:

Գուլիոս Մեսիչի Պապէն խնդրեց, որ իրեն արտօնէ ձերբակալել Աչթոլիչին, որ բացէ ի բաց կը նախատէր Նորին Սրբութիւնը:

Յուլիոս Յրդ արտօնութիւն չտուաւ եւ անվրդով ըսաւ.

— Հռոմի մէջ, ամէնքը ազատօրէն կը խօսին: Եթէ որոշէի բոլոր զիս նախատողները հալածել՝ առանց հպատակի պիտի մնայի:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՇԱԿԱՆԻ ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Օշական յայտնի է իր հնութիւններով. հոս կը գտնուին Մեսրոպ Մաշտոցի գերեզմանը, Բիւզանդիոնի Մորիկ կայսրին կոթողը, ինչպէս նաեւ այլ յուշարձաններ: Աչքի կը զարնեն նախնադարեան դամբարանները, որոնք կը պատկանին երրորդ հազարամեակին (Ք. Ա.): Անոնք մեծ քարերով շինուած անձեւ կառոյցներ են, որոնք դեռ չեն ուսումնասիր – ուած: Օշականի մէջ կան նաեւ անդաստա – պղինձի դարու, Ուրարտուի եւ միջնա – դարու մեհեաններ եւ այլ աշխարհիկ յուշարձաններ:

1966ին հայագէտ եւ վիմագրագէտ Սեդրակ Բարխուդարեան, որ «Դիւան հայ վիմագրութեան» մատենաշարը հիմնած է, Արամ Քալանթարեանին ըսած է, թէ Օշականի Դիտլիկոնդ (դիտելու բարձունք) վայրին մէջ միջնադարեան ամրոցի մը հետքերը կան: 1971ին հոս պեղումներ կատարուեցան եւ պարզուեցաւ որ այդ բարձունքին վրայ մնացած է յետ-ուրարտական շրջանի փոքր ամրոց-պալատ մը՝ բաղկացած մեծ սրահէ եւ տասնեակ մը փոքր սենեակներէ: Պատերը լաւ տաշ – ուած մեծ քարերով շինուած են եւ կը յիշեցնեն ուրարտական ամրոցները:

Ասկէ զատ կը հետազօտուին բարձունքի ստորոտին գտնուող հսկայ, մօտ կէս հեկտար տարածութիւն գրաւող պալա – տին հետքերը: Պալատը, անշուշտ, ա – ւելի մեծ է եւ անոր մէկ մասը ծածկուած պէտք է ըլլայ հողով: Այս տարի պեղուած է 13 սենեակ՝ 900 քառ. մեթր ընդհա – նուր տարածութեամբ: Սենեակներէն մէ – կուն յատակին գտնուած են երկու դամ – բարաններ (Ք. Ա. 7-6րդ դարեր): Ասի – կա կը նշանակէ, որ պալատին կառու – ցումէն առաջ հոս հին դամբարաններ եղած են: Ասոնցմէ մէկուն մէջ գտնուած է ուրարտական ձէթի ճրագ մը, ինչ որ ենթադրել կուտայ, թէ դամբարանները ուրարտական են: Յայտնաբերուեցան 14 ուրիշ դամբարաններ ալ, որոնց մէջ կան սքանչելի խեցեղէն անօթներ, զանազան զարդեր՝ ուլունք, ապարանջան:

Պալատը շինուած է 6րդ դարէն ետք (Ք. Ա.) հին դամբարաններուն վրայ եւ կործանած է Ք. Ա. 4րդ դարուն:

Յ. Կ.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ՈՍԿԻԱՆ ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

—o—

«Յառաջ»ի սիւնակներուն մէջ կարդացինք Ոսկեան Լուսարեւեանի մահուան գոյժը, եւ այս առթիւ գրուած «Հողվըր – տէք»ը: Ես շատ թերի կը գտնեմ այս վերջինը, ըստ իր հերոսական արժանիքին: Ոսկեանը ծնած էր Գարակէօլ, Սեբաստիոյ շրջանի գիւղը: Իր պատանեկան տարիքին ճաշակած էր 1896ի եւ 1909ի Կիլիկեան ջարդերու դառնութիւնները ու Պալքանեան պատերազմի վաղորդայնին, գացած էր Միացեալ Նահանգներ, վրէժը կուրծքին:

1914ի պատերազմի իմանալով անօրինակ յեղափոխութեան լուրերը, ձգած էր խաղաղ գոյավիճակը Ամերիկայի մէջ, եւ կամաւոր անցած էր Կովկաս, վրէժխնդրական հոգւով եւ մաս կազմած Անդրանիկի բանակին:

Ահա թէ ինչ պատմեց ան ինծի օր մը, մէկը միայն այն հերոսական դրուագ – ներէն, զոր ապրած էր.— «Այս այն օրն էր, մենք կը կռուէինք թրքական գերադաս ուժերու դէմ:

«Մեր դիմադրութիւնը յուսալի առ – ջինքներ կուտար ի նպաստ մեզի, բայց մեր գլխաւոր մտահոգութիւնը պարենաւորման հարցն էր, որ շատ դանդաղ կ'ընթանար: Այս առթիւ Փրկութեան Կոմիտէն, բոլոր Հայաստանի գիւղերու մէջ, պարենահաւաքման գործին էր ձեռնարկած, բայց շատ անգամ ձախողութեան կ'ենթարկուէր հայ բոլշեւիկներու կող – մէ, որոնք մեր փրկութիւնը Թուրք եւ հայ «եղբայրութեան» մէջ կը փնտռէին:

«Մեզի լուր հասաւ որ Բասարգեչէր գիւղի մէջ քառասուն հատ եզան սայլեր բեռնաւորուած զանազան պարենանիւթերով, արգելքի տակ են, տեղւոյն բոլշեւիկ գիւղապետի եւ իր արբանեակներու կողմէ, եւ թոյլ չեն տար որ ճակատ մեկնին: Ինծի պաշտօն տրուեցաւ, որպէս հարիւրապետ, իմ հեծելազօրք խումբով երթալ Բասարգեչէր: Երբ գիւղին մօտեցանք, արդէն իսկ լուր էր տարածուած գիւղացի բոլշեւիկներուն մէջ թէ «մաւզերիստ»ներ կուգան են: Եւ սայլերը բեռնաւորուած թողեր ու կծիկը դրեր հեռացեր էին: Մենք ժամանակ չունէինք զիրենք հետապնդելու. ժամանակը սուղ էր մեզի համար. սայլերը մեր հսկողութեան տակ հասցուցինք ճակատ, 12 օր վերջ Թուրքերը ջախջախիչ պարտութիւն կը կրէին, ինչ որ նպաստեց Հայաստանի անկախութեան»:

Նմոյշ մը միայն Ոսկեանի բազմաթիւ հերոսական դրուագներէն:

Պատի՛ւ բոլոր Գարակէօլցիներուն եւ մասնաւորաբար իր զաւակներուն, եւ հանգիստ իր ոսկորներուն:

ՎԱՀԱՆ ՀՈՎԻՒԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (98)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐՋԻԳԸ

ԺԵ.

— Կրկին երթաս: Կը կարծէի թէ անկուսիին մէկն ես, տեսնելով որ ամէն օր դրամ կ'ուզես ինծմէ, խաղի պարտքերդ վճարելու համար...: Հիմակուան խօս – քերդ նայելով՝ ոչ թէ անկուսի ես, այլ մէկ միլիոնի գումար մը մէկդի դրած ես ... Շնորհաւորութիւններս...:

— Մէկ սու իսկ չեմ խնայած: Երէկ գիշեր, երկու հարիւր տոլար կորսնցուցի, զոր ընդհուպ պիտի տաս: Սակայն քու գործարանդ կը գնեմ:

— Չեմ հասկնար այդ առեղծուածը:

— Որեւէ առեղծուած չկայ... վա – ճառման պայմանագրութիւն մը պիտի պատրաստենք...: Մէկ միլիոնի ընկա – լագիր մը պիտի ստորագրես, եւ քառասուն հազար տոլար պիտի տաս ինծի, իբր շարժուն դրամագլուխ: Իմ լռութեանս փոխարժէքն է:

Ժաք տեղէն վեր ցատկեց, գալարակէ մը մղուած կարծես:

— Քու լռութի՛ւնդ, գոչեց ան: Ի՞նչ պէտք ունիմ քու լռութեանդ: Ես գաղ – տուկ բան չունիմ: Բանէ մը չեմ վախ – նար...:

— Վստա՞հ ես այդ մասին: Զարմիկ, խղճմտօրէն պրպտէ, ու այն ատեն պիտի տեսնես որ Ֆրանսա վերադարձդ հնարաւոր է այն պայմանով որ ես լուռ մնամ:

Ժաք բնաւ չէր հասկնար թէ Օվիտ Սալիվոյի տարտամ սպառնալիքներուն մէջ ի՛նչ բան կար ծածկուած:

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզես, հարցուց նախկին գործադիրը քիչ մը դողդոջուն ձայնով:

— Ժաք Կարօ սխալ մը գործած պիտի ըլլար, իր շահատակութեանց ականատես եղող երկիրը գտնալով, եթէ երբեք ճանչցուէր հոն:

Ժաք Կարօ անունը լսելուն պէս, նախկին գործադիրը չկրցաւ ինքզինքը զսպել եւ Օվիտի վրայ խոյացաւ:

— Ի՞նչ անուն ըսիր, գոչեց Փոլ Հարման, անոր ուսերէն բռնելով:

— Քու անունդ, պատասխանեց Օվիտ, առանց շփոթութեան մատնուելու: Օ՛ն, կեղծ զարմիկ, վար առ դիմակդ: Դուն կը կոչուիս Ժաք Կարօ, դուն կրակի տըւած ես Ալֆորվիլի գործարանը, դուն կողոպտած ու սպաննած ես գործատէրդ՝ ճարտարապետ Լապրուն...: Այս ա – ռւ՛ր գործերը ընելէդ յետոյ՝ նոր ան – հատականութիւն մը եղած ես, ձեռքդ ինկած ինքնութեան թուղթին շնորհիւ, որով Փոլ Հարմանի մորթին մէջ մտած ես, մինչդեռ այդ մարդը 1856 Ապրիլ 15ին մեռած է Ժընեւի հիւանդանոցին մէջ:

Ժաք ետ քաշուեցաւ սարսափահար, ու գինովի մը պէս դանդաչեց.

— Ո՞վ կ'ըսէ ատիկա, հարցուց Ժաք խեղդուկ ձայնով մը:

— Ե՛ս:

— Ի՞նչ բանի վրայ կը հիմնուիս:

— Ի մէջ այլոց, Փոլ Հարմանի մահուան վկայաթուղթին վրայ:

— Սուտ է:

— Օ՛ն, բարեկամս, չվիճինք մի ձեւացներ, ամէն ինչ գիտեմ, բացարձակապէս ամէն ինչ: Սակայն կրնաս Ֆրանսա երթալ առանց որեւէ անհանգստութեան, պայմանով որ ես լուռ մնամ: Ոչ մէկուն մտքէն պիտի անցնի թէ դուն ոճիրներու շարք մը գործած ու թոյլ տըւած ես որ քու տեղդ դատապարտուի տառապեալ Ժանն Ֆորթիէ:

— Բայց կրնամ նորէն հոն երթալ, պատասխանեց Ժաք անպատկառօրէն, իր պաղարիւնը վերստանալով, հիմա որ իր առջեւ կը տեսնէր վտանգը: Արդարութենէն վախնալիք բան չունիմ: Քիչ մը առաջ ըսածիս պէս, ժամանցում կայ:

— Ի՛նչ կ'ըսէք, պատասխանեց Օվիտ: Մատդ աչքիդ մէջ կը խօթես մինչեւ արմուկդ: Հրդեհի, գողութեան ու սպանութեան համար ժամանցում կայ, բայց ոչ Փոլ Հարման անունը յափշտակած ըլլալուդ համար: Եթէ փաստացի բողոք մը ըլլայ դատարանին ու դուն ամբաստանուիս ուրիշին անունը գործածած ըլլալուդ համար, այն ատեն պիտի տեսնես որ դատական իշխանութիւնը խելոյն պիտի սկսի զբաղիլ քեզմով, քու անցեալովդ ու ներկայովդ:

— Ո՞վ պիտի ընէ այդ բողոքը, հարցուց Ժաք սարսռալով:

— Գործը գիտէ: Այո, եթէ համաձայնակատար չըլլաս: Ոչ, եթէ ընես քեզմէ ակընկալածս: Հաւատա՛ խօսքիս... ու անվարան վարձատրէ իմ անձնուիրութիւնս ու գաղտնապահութիւնս: Բաւական ատենէ ի վեր գիտեմ ո՛վ ըլլալդ, ամուսնութենէդ թուականէն ի վեր գրեթէ: Սպառնալիքով դրամ ուզեցի՞ քեզմէ: Բնա՛ւ: Հանդարտ կեցայ ու քեզի պէս աշխատեցայ, առանց դժուարութիւն հանելու:

Ժաք Կարօ մտիկ կ'ընէր մռայլ դէմքով մը, առանց ընդմիջելու Օվիտի խօսքը:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Վիքթոր Կառտոն-Կաքաւեան, Օր. Իվէն Կառտոն-Կաքաւեան, Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Կաքաւեան եւ բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ տագրոջ՝

ՎԻՔԹՈՐ-ԿԱՌՏՈՆ-ԿԱՔԱՒԵԱՆԻ

(գրագէտ, պատուոյ լեգէոնի ասպետ, զինուորական շքանշան, 39-45ի պատերազմական խաչ, դիմադրութեան շքանշան, փախստականներու շքանշան)

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 29ին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Ուրբաթ օր ընտանեկան սեղմ շրջանակի մէջ:

Իր յիշատակին հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այսօր Շաբաթ, Փետր. 3, ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Տէր եւ Տիկին Փոլ Բատտաոֆ եւ զաւակը Գլօտ-Վանիս-Տիրան Բատտաոֆ խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի մօր եւ մեծ-մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԷԼԻԶ ԵԱՇԻՐՊԷՔԵԱՆԻ

(ծնեալ Շօէհլաեան)

մահը որ պատահեցաւ Փետրուար 1ին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան 84 տարեկանին, իր բնակարանին մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի, 5 Փետրուար, ժամը 9ին Սէնթ-Փրի Նոռ-Վիէյ-Էկլիզի մէջ:

Մահազդ դրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կ'ոգեկոչուի կիրակի, Փետրուար 18ին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Փետրուար 24ին, Շաբաթ իրիկուն:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԵԾ ՓԱՌԱՏՕՆ

կազմակերպուած Առնուվիլի ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ խումբին կողմէ
կիրակի, Փետր. 4, ժամը 16էն կէս գիշեր
SALLE DES FETES DE SARCELLES, Place du 11 Novembre
ՊԵՏԻԿ ՊԵՏԻԿԵԱՆԻ խումբը եւ Նոր Սերունդի ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը
Գին 10 փրանք

ՇԱԻՒԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Էքիւմէնիք շաբթուան առթիւ տեղւոյս կաթոլիկէ եւ բողոքական եկեղեցիներու մէջ տեղի ունեցած հաւաքական աղօթքներու իբր շարունակութիւն, այս կիրակի 4 Փետր. պատարագին ներկայ պիտի ըլլան կաթոլիկէ համայնքը տեղւոյն քահանային հետ, ինչպէս նաեւ բողոքականներ: Սկիզբ պատարագի ժամը ճիշդ 10.30ին:

Փափաքելի է որ մեր հաւատացեալները առաւել թիւով ներկայ ըլլան արարողութեանց սկիզբէն:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Ահարոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

×

ՇԱԻՒԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ (3 Փետր.) ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԻՐԱԿԻ 11 ՓԵՏՐՈՒԱՐ ԺԱՄԸ 10.30ԻՆ

Մայր եկեղեցի — 339, Ավընիւ Փռատօ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԲԱՑՈՒՄ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ

Նուիրուած՝

«1915ի Թուրք ղեկավարներու ցեղասպանութեան զոհ 1.500.000 Հայերուն. «Ազատութեան եւ Ֆրանսայի համար զոհուած հայ մարտիկներուն եւ դիմադրականներուն՝

Նախագահութեամբ Պ. ԺՕԶԷՖ ՔՕՄԻԹԻԻ
Նախարար

Մասնակցութեամբ Պ. ԿԱՍԹՈՆ ՏԸՖԷՐԻ
Մարսէյլի քաղաքապետ, երեսփոխան

Պ. ԼՈՒԻ ՖԻԼԻՊԷՐԻ
Պուշ տիւ Ռոնի Նահանգային խորհրդի նախագահ, երեսփոխան

Ինչպէս նաեւ քաղաքական, զինուորական եւ եկեղեց. բարձր անձնաւորութեանց

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՕՐՀՆՈՒԹԵԱՆ ԷՕՔԻՒՄԵՆԻՔ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆԷՆ ԼԻՈՆԷՆ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ԲԱՑՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Լիոնէն օթօքարը կը մեկնի Շաբաթ Փետր. 10, ժամը 14ին, եկեղեցւոյ առջեւէն (295 Ռիւ Պուալօ): Վերադարձ Կիրակի

Ճաշ-ճամբորդութիւն եւ պանդոկ 100 ֆր.

Արձանագրուիլ.—

agence de voyages SEVAN

50, Cours de la Liberté — LYON

Tél. : 60-13-66

CAMP D'HIVER DU NOR SEROUND

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

VARS (Hautes-Alpes)

1973 Փետրուար 10էն մինչեւ 18

Renseignements et inscriptions auprès de Mlle TATOSSIAN
14, Rue Ampère — 69-150 DECINES
Tél. : (78) 49-19-22

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
կազմակերպուած
ԾՆՈՂԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ կողմէ
Մարտ 3, Շաբաթ
Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէռ-Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղի ժողովը այս Շաբաթ (Փետր. 3) ժամը 5ին Պուա-Քոլոմպի, 31 պիս, Ռիւ տէ Պուրկինեոնի սրճարանը: Կարեւոր օրակարգ:

Grand Bal du Nor Seround

ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ
Փետրուար 10, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ լոյս
Dans la salle du Casino de Charbonnières (Rhône)
avec l'Orchestre GERARD et TONY
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
«Ալագեազ» պարախումբ
Ապահովել սեղանները՝ 51-59-40

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փոխան ծաղկեպսակի Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. Տէր եւ Տիկին Փ. Խաչեան 50 ֆր., ողբացեալ Կարապ. Կուչուկեանի եւ 20 ֆր. Տիկ. Տոքթ. Ջաթիկեանի մահուան առթիւ: Նոյնպէս Շնորհիկ Ասլանեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկ. Փէհլիվանեան 20, այրի Տիկ. Ա. Տէրտէրեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Ասլանեան 30ական:

×

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկ. Ա. Լուսարեւեանէ 50 ֆր. ի յիշատակ իրենց հօր՝ վեթերան ընկ. Ոսկիան Լուսարեւեանի մահուան առթիւ:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի նոր օդափոխութեան կայանը կեդրոնական ջեռուցումով օժտելու նպատակին կը նուիրեն.—

Պր. Ս. Սանճեան (Վիլֆրանշ), Պր. Հայկ Գըրըքճեան (Վերտէօն), Տէր եւ Տիկին Հրաչեայ Յովհաննէսեան (Մարսէյլ), Պր. Ժաք Սաղըրեան (Ամիէն), Տոքթ. Ժիրայր Յակոբեան (Թուլոն), Պր. Յովհ. Մալեանց, Պր. Վահան Ճէվահիրճեան (Մոնթէ), Պր. Ժիրայր Առաքելեան (Տրակինեան), Տիկ. Վեհանոյշ Մելիքեան (Մարսէյլ), Օր. Մէրի Գալպուրեան (Նիս) 100ական: Պր. Գր. Ազաթօն (Նէօյի), Տէր եւ Տիկ. Աստուրեան (Քանն), Տէր եւ Տիկ. Փափազեան (Տրանսի), Տիկ. Պերճուհի Անմահեան (Ալֆորվիլ), Պր. Արմենակ Սիրունեան, Տիկ. Յակոբեան, Պր. Ժ. Պ. Միրաքեան (Պանեէօ), այրի Տիկ. Վերժին Հաճեան (Տրակինեան), Պր. Կարապետ Խայեան, Տոքթ. Արթիւր Յակոբեան, Պր. Վահրամ Մոսկոֆեան (Լը Վէզինէ), Տէր եւ Տիկ. Հացագործեան (Վիլֆրանշ), Տիկ. Նեկտար Թոքաթլեան (Մարսէյլ), Օր. Շաքէ Սահակեան (Մարսէյլ) 50ական, Տէր եւ Տիկ. Ս. Տամլամեան (Քլամառ), Պր. Դերձակեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկ. Պարոյր Թուրեան, Տիկ. Ատրինէ Սարայլըեան (Մարսէյլ) 30ական:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Անիէռ-Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին թատերական ներկայացումը՝

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 25ԻՆ

×

Մարսէյլի Վասպուրականի Հայր Միութեան կեդրոնական վարչութեան նախաձեռնութեամբ կ'ոգեկոչուի Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի 58րդ տարեդարձը՝

ԱՊՐԻԼ 15ԻՆ

×

Իսիի եւ շրջաններու Հայրենակցական Միութեան տարեկան պարահանդէսը՝ կիրակի, Ապրիլ 1ին:

Հ. Բ. Ը. Մ. Ի ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԽՈՒՄԲԸ

Կը ներկայացնէ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՇԻՆԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ԵՐԿԻՐ

Երեք բաժիններէ բաղկացած ձայնագիր լուսարձակում
հին եւ նոր Հայաստանի մասին

ՍԱԼՎՈՒՋԻՆԱՐ ԷՋՄԻԱԾԻՆ
ՕՇԱԿԱՆԷՆ ՀԱՂԱՐԾԻՆ
ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏԷՆ ԲԻՒՐԱԿԱՆ

Vendredi 16 Février à 21 heures
Salle Guimet — 6, Place Iéna
Entrée 10 F - étudiants et membres 5 F
Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով 870-03-18

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Էսաեան Սանուց Միութեան

ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շաւարշ Միսաքեան խումբին, Փետրուար 17ին:

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԿԻՐԱԿԻ 4 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
DIMANCHE 4 FÉVRIER
1973

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le Numéro 0,70 F.

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, Rue de Trévise Paris 9

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ 65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը 0,70 ֆր.

49րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.632

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.632

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագահը՝ Նիքսըն ուղերձ մը արտասանեց առջի օր, նոր ձեւ մը տալով անոր: Արդարեւ, աւանդութիւն է որ Նախագահը խորհրդարանական վերամուտէն ետք երկու ժողովներուն առջեւ երկար ճառ մը արտասանէ որ տեսակ մը հաշուեկշիռն է Միութեան կացութեան: Նիքսըն որոշեց յետ այսօրիկ երկու ճառ խօսիլ, մէկը՝ ներքին քաղաքականութեան, միւսը՝ աշխարհի կացութեան մասին: Այս ճառին ընթացքին Նիքսըն շեշտեց թէ «զօրաւոր Ամերիկա մը անհրաժեշտ է աշխարհի խաղաղութեան»:

ՓԱՊԸ երեսուն կարդինալ «ստեղծեց» ինչպէս կ'ըսեն, այսինքն երեսուն եպիսկոպոս կարդինալի աստիճանին բարձրացուց: Ասոնց մէջ երկու Ֆրանսացի կայ Գերպ. Փօլ Ֆիլիփ, որ Հաւատոյ Տարածման ժողովի քարտուղարն է եւ Գերպ. Ժան Կիյօ, Թուլուզի արքեպիսկոպոս: Ցատկանշական կը նկատուի Գերպ. Բոլեսլաւ Կոմինեքի նշանակումը: Այս ձեւով կ'ըսուի թէ Պապը ուզած է շեշտել իր հետաքրքրութիւնը «շատ կաթոլիկէ Լեհաստանի» նկատմամբ:

ՍԹՈՔՀՈԼՄԻ Նոպէլեան խաղաղութեան մրցանակին 69 հոգիի թեկնածութիւնը դրուած է, ասոնց մէջ՝ Նիքսըն, Թիթօ, Գերպ. Գամարա (Պրազիլ):

ՍԷՆԹ'ԱՄԱՆ ԼԷ Զ'Օ աղէտեալ շրջան հռչակուեցաւ, այն եղերական արկածէն ետք, որ տեղի ունեցաւ առջի օր, երբ քարիւղատար բեռնատար կառք մը դարձաւ ու պայթեցաւ, ահաւոր ամբակծութեան մը արդիւնքը տալով: Հինգ մեռեալ կայ, մէկ անհետացած եւ շուրջ 40 վիրաւոր, որոնցմէ ոմանք՝ ծանրօրէն:

ՀԻՍ. ՎԻԷԹՆԱՄ ծրագրած է նոր մայրաքաղաք մը հիմնել Հանոյէն 60 քիլոմեթր հեռու: Նորը այժմու մայրաքաղաքէն աւելի յարմար դիրք պիտի ունենայ:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ համալսարանները, որոնք ուսանողական ցոյցերու հետեւանքով փակուած էին Յունուար 3էն, վերաբացուեցան: Նախագահ Սատաթ յայտարարեց, թէ պիտի չհանդուրժէ հակակառավարական նոր ցոյցերու:

ՀԻՍ. ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ մէջ 8րդ անձ մը սպաննուեցաւ մէկ շաբթուան ընթացքին:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ երկաթուղիի արկած մը տեղի ունեցաւ, որուն հետեւանքով 35 հոգի մեռաւ եւ 5 հոգի ալ վիրաւորուեցաւ:

ՏՈԼԱՐԸ սկսած է կրկին դժուարութիւններ ստեղծել եւրոպական շուկաներուն վրայ եւ անգամ մը եւս Դաշնակցային Գերմանիա միջոցներ ձեռք առաւ թէ «փրկելու» համար տոլարը եւ թէ առաջքն առնելու չահագործումներու:

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ Ծերակոյտը (Պունտըսրաթ) քանի դէմ 21 ձայնով մերժեց երկու Գերմանիաներու միջեւ կնքուած «հիմնական դաշինք»ը: Բայց շատ հաւանական է որ Պունտըսթակը (երեսփոխանական ժողով) զայն վաւերացնէ:

ՍՈՒՐԻՈՅ Խորհրդարանը վաւերացուց նոր Սահմանադրութիւնը: Համաձայն այս Սահմանադրութեան, որ կը փոխարինէ նախկինը, հաստատուած ժամանակաւոր կերպով 1964ին, Սուրիա ժողովրդավարական, ընկերվարական Պետութիւն մըն է, որ մաս կը կազմէ Արաբ Հանրապետութիւններու Դաշնակցութեան:

ՆԱՄԱԿԸ ԻՐ ՆԵՂ ԼՈՒՍԱՆՑՔՈՎ

Գրեց՝ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Մեր արեւմտահայ գրականութիւնը շատ աւելի բարդ է, իր լաւագոյն արտայայտութեան մէջ, քան ինչ որ կը կարծուի: Կարելի չէ այդ գրականութեան մասին խօսիլ հանդամանօրէն, երբ մարդ ստիպուած է հպատակիլ կանխորոշ հայեցակէտի մը, ինչպէս պարտաւոր են ընել հայրենի գրագէտները: Այդ հայեցակէտը լաւատեսութիւնն է: Դժբախտաբար, գրականութիւնը ո՛չ լաւատեսութիւն է եւ ոչ ալ յոռետեսութիւն: Անտարբեր է:

Հայրենի գրագատութիւնը թանկարժէք է ամէն անգամ որ լոյսին կը բերէ անյայտ վաւերաթուղթեր, շնորհիւ այն բարեդէպ խմբագրումին զոր կը կրեն Թրքահայ մշակոյթի տարաժիւտ բեկորները: Ցայտնութեան այդ շրջանակէն դուրս, յանձնարարելի չէ նկատի առնել հայրենի գրագատութիւնը եթէ չուզուիր դուռ բանալ հակամարտ դիրքաւորումներու փոխ բախումին: Հայրենի գրագատութիւնը է ա՛յն՝ ինչ որ է, ներքին սպառման ապրանք:

Սովետական Հայաստանի մէջ, ուր նոր աշխարհ մը կը կառուցուի, կը տիրէ այն համոզումը թէ ամէն ինչ, մէջն ըլլալով բնականաբար գրականութիւնը, պարտաւոր է ծառայել վերականգնման հսկայ ճիգին, այլ խօսքով՝ ենթարկուիլ կաշկանդումի մը: Այդ կաշկանդումը կը դժուարացնէ գրականութեան բնական յառաջընթացը, առանց սակայն զայն կասեցնելու կամ խափանելու: Հարկադրանքը կրնայ նոյնիսկ բեղնաւոր ըլլալ: Իրողութիւնը ծանօթ է:

Գալով արեւմտահայ գրականութեան, երբ պատահի որ ան մերժէ հպատակիլ ծառայութեան հարկադրանքներուն, Երեւան կը «սրբագրէ» զայն, այսինքն թէ զայն կը մղէ ծառայութեան ճիգին մէջ: Անհուսալոյն եւ վսե՛մ ճիգ, որուն համար քիչ իսկ է գրական երկի մը ժամանակաւոր ձեւափոխումը, եւ բոլորովին անհեթեթ՝ անոր յարուցած վէճերը նման այն վէճին որ ծագեցաւ տարիներ առաջ Կոստան Զարեանի «Նաւուն» առթիւ: Վէպին փոփոխակը կը պատասխանէր ներքին պահանջի մը, առանց բնագիրը եղծանելու: Ան կը մնար ներքին սպառման ապրանք:

Երբեմն կը պատահի սակայն որ արտածուի ան: Այսինքն թէ գրի առնուին ուսումնասիրութիւններ, յատկապէս սփիւռքի համար, եւ մեր բարեմիտ խմբագիրը հրատարակէ զայն «Մասնաւոր իմ Թերթիս համար» ինքնագոհ վերնագրով, որպէս թէ գրութեան հայրենի ծագումը գրաւականն ըլլար անոր արժէքին: Հոս այլեւս ոչ միայն պատճառ չունինք շնորհապարտ ըլլալու հայրենի գրագէտին, այլ ամէն իրաւունք՝ ուղղելու ինչ որ ուղղելի է ըստ մեզի: Վեհա Ցարութինեան եւ Շահէ Տատուրեան ձեռք են առեր Վահան Թէքէեանի նամակները, առանց որ կարկամին իրենց կանացի թաթիկները: Մինչդեռ Սփիւռքը լռութիւն կը պահէ այդ զարտուղի նամակներուն հանդէպ, տեսակ մը ակնածանքով եւ իրական կարեկցութեամբ, հայրենի գրագէտները առաջ կը նետուին ազատ համարձակ եւ ո՛չ իսկ հարց կուտան իրենք իրենց, թէ հրատարակելի՞ էին միթէ այդ նամակները:

Ամէն անոնք որ փափուկ պատասխանատուութիւնը ստանձնած են Վ. Թ.ի նամակները հրատարակելու, անոնք (բոլորն ալ Թրքահայ գրիչներ) ծնունդ տուած են, առաջին իսկ օրէն, հիմնական հարցի մը որ մինչեւ օրս կը զբաղեցնէ սփիւռքի գրասէրները: Մինչեւ ո՛ր աստիճան արդարանալի է մտերիմ նամակներու հրատարակումը, երբ գիտենք թէ անոնց հեղինակը պիտի ընդդիմանար, իր էութեան ցաւագին ցասումով, նման անխորհուրդ (indiscret) հրատարակութեան մը, ինք որ բարձր բարոյականի ջատագովն էր եւ միշտ վերապահ, շրջահայեաց, լռինտ եւ, աւելորդ է ըսել՝ գերզգայ: Ան՝ որ կը գրէր (ո՜վ կուրութիւնը սիրողեղ սիրտին) — «Այս բաները միայն քե՛զի է որ կը գրեմ... Ոչ ոքի չեմ բացած սիրտս... Ես ինքզինքիս անգամ չեմ ըսած»: Ահաւասիկ ա՛յս է հարցը որ կը կիզէ: Պէ՞տք էր հրատարակել թէ ոչ:

Հարցումին պատասխանը կարելի է գտնել գիրքի յառաջաբանին մէջ, որ մասնաւոր լոյս մը կը սփռէ նամակներուն վրայ: Ան կ'ըսէ, ամէն բանէ առաջ, թէ երկու թղթակիցներուն միջեւ գոյնուող հոգեկան-իմացական կապը խզուած է: Երէցը կապուած էր կրտսերին, ինչպէս ինք կ'ըսէ, հայրական գուրգուրոտ սէրով, եւ կրտսերը ընդառաջ գացած է անոր զգացումներուն, զայն «հայր» կոչելու աստիճան: Ահա այս նուիրական կապն է որ խզուած է: Խզումը կ'երեւայ անհրաժեշտ կերպով յառաջաբանին մէջ, ուր «որդին», որ վերապրած է իր հօր, հանդուրժելի հանդէպ ցոյց կուտայ յարգանք եւ գրական հիացում, բայց ո՛չ այլեւս որդիական սէր: Այդ սիրոյ բացակայութիւնը կարելի կը դարձնէ նամակներու հրապարակումը: Այլ խօսքով՝ հօրենական սիրտ մը կայ որ կը շարունակէ բաբախել մտերիմ նամակներու մէջ, բայց չկայ, յառաջաբանին մէջ, անոնց պատասխանին համազօրը: Սրտառուչ խոստովանութիւն մը, ըսենք՝ համարձակութիւն մը մղուած է անգութ լուսարձակներու տակ, բնադատութեամբ, երբ յառաջաբանին հեղինակը կը մնայ հեռու՝ անխորհուրդ լոյսէն: Հեռու՝ անցեալի կապէն, բայց միշտ հիացող համարձակ գրականութեան, երբ ժան-ժակն է որ կը մերկանայ: Դժբախտաբար, ժան-ժակը բո՛ւն իսկ հայրն է ներկայ պարագային, եւ համարձակ գրականութիւնը աւելի բան մըն է քան թէ գեղեցիկ: Արդար է որ այդ գրականութիւնը, որ մեծ ծաւալ ստացած է մեր ներկայ դարուն, մեր մէջ եւս ունենայ իր համեստ անկիւնը: Պէտք է գիտնալ սակայն, որ համարձակութիւնը մեզի չէ տրուած իրրեւ յաւելեալ պարգեւ: Պէտք է վճարել զայն: Եւ անձնա՛պէս: Որդին կը վճարէ հօրը կուտակած սակներով:

Այս առթիւ աւելորդ չըլլայ ըսել թէ, ոչ մէկ հարըստութիւն այնքան դիւրաւ կ'ենթարկուի արժէզրկման, ստորին հոգիներու կողմէ, որքան համարձակ գրականութիւնը: Կը բաւէ որ տառը գերազանցուի ոգիէն եւ նիւթական աղեղը՝ նետի աննիւթական սլացքին, որպէսզի քաղքենի դատարանի առջեւ քաշուին Ֆլոպէր եւ Պոտլէր: Համարձակ գրականութիւնը սահմանուած չէ անասնային տարրերու, նոյնիսկ եթէ անոնք սոխակ են: Ժիւլ Ռընառ կ'ըսէր. «Եթէ սոխակը կը թառի վարդենիին վրայ, անոր վարդին համար չէ, այլ լուիճներուն (pucerons).

Վեհա Ցարութինեան եւ Շահէ Տատուրեան կը լծուին արժէզրկման տխուր աշխատութեան, մասնաւոր մակարդակի մը վրայ, ուր գիրքին մարդկային նիւթը, որ ողբերգութիւն մըն է, կը փոխարինուի ազգային ընթացիկ փրոփականտով: Գիրքը ունի հիմնական նիւթ մը, որ իր գոյութեան միակ իրաւունքն է եւ արժէքը: Այդ նիւթը երազի մը ծնունդ է, անոր փթթումը եւ հուսկ ուրեմն արիւնոտ ջախջախումը, բաներ՝ որ կը պարզուին Նամակներուն մէջ, հոգեբանական հանգրուաններու ճշգրիտ առաջադրութեամբ: Երազի կողքին տեղ գտած են ազգասիրական ջերմ զգացումներ, զորս հայրենի գրիչները օգտագործած են շրջադարձելու եւ տեղափոխելու համար Նամակներուն ծանրութեան կեդրոնը, այնպէս որ ազգասիրութիւնը անցած է առաջին գիծի վրայ եւ ամբողջովին քօղարկուած բո՛ւն նիւթը:

Անոնք կատարած են, միշտ ի նպաստ իրենց փրոփականտին, բազմաթիւ մէջբերումներ, թէ՛ արձակէն եւ թէ չափածոյէն, եւ չեն մոռնած յիշատակել դըրցակնի թառամած ծաղիկներ, զոր նոյնինքն հեղինակը, որ հեռու է կոյր ըլլալէ, իջեցուցած է իրենց ճշգրիտ աստիճանին: Վերոյիշեալ մէջբերումները կանոնաւորաբար շեշտած են ազգասիրական երակը եւ լռութեամբ անցած, բծախնդիր ուշադրութեամբ, բո՛ւն նիւթին վրայէն որ առաւելապէս մարդկային է: Այլ խօսքով՝ հայրենի գրիչները խեղաթիւրած են զանցառութեամբ (par omission).

Ահա այդ մարդկայինը փոխարինուած է հայկականութեամբ: Շահագործուած է այն իրողութիւնը, թէ

→

ՆԱՄԱԿԸ

ԻՐ ՆԵՂ ԼՈՒՍԱՆՑՔՈՎ

Թղթակից գրագէտները սէր եւ համարում յայտնած են Սովետական Հայաստանի հանդէպ, հոգ չէ թէ այդ սէրը մնացած ըլլայ պղատոնական սէր եւ յիշուած՝ անցողակի կերպով, իբրեւ լուսանցքային արժէք: Դանիէլ Վարուժան ըսած է ուրիշներու կարգին. «Ազգասիրութիւնը մեր գրականութեան մէջքը կոտրեց»: Երբ բախտաւորութիւնն ունինք տիրանալու մարդկային երկի մը, հայրենի գրագէտները զայն կ'իջեցնեն հասարակ խմբագրականի մը մակարդակին, գիտնալով հանդերձ թէ Նամակներու հեղինակը իր եաեւ թողած է հարիւրաւոր ազգասիրական էջեր զորս կարելի էր օգտագործել, առանց երբեք խեղաթիւրելու գիրքին ոգին: Անոնք կը նմանին այն մարդուն, որ կը կոտրէ արեւադարձային հազուագիւտ ծառ մը, վառելանիւթ ունենալու համար, երբ իր առջեւ դիզուած կայ դիւրավառ տատաշը:

Անհասկացողութիւնը կոպիտ է: Գիրք մը որ սրտառուչ ողբերգութիւն է մեզի համար, որ գիծէ դուրս ողբ մըն է աննախընթաց, որ հրաշէկ երկաթ է եւ պայթուցիկ եւ անուեր, հայրենի գրագէտներու գրիչին տակ կ'ըլլայ, իմացական գերագոյն մոլորանքով (aberration) երկ մը՝ հանրամատչելի, օրինակելի եւ չինարար: Ան որ կոչ մըն է դէպի անհունը, ան որ գինովութիւն է եւ արիւն-արցունք, ան կը վերածուի պատի զարդի, տեսակ մը դամասկոսեան նրբագործ հրացանի ուր փամփուշտ չկայ: Կը մոռցուի թէ գրականութիւնը ունի իր խաւարի ասպետները, թէ գրականութիւնը միշտ անվնաս չէ եւ ոչ ալ գրագէտը՝ անմեղ:

Մեր զարմանալի գրագէտները կը փորձեն մեզի հաւատացնել թէ հաւկիթը զոր պարպած են իր ներքին պարունակութենէն, կը շարունակէ մնալ կենդանի ամբողջութիւն մը: Եթէ ճիշդ է որ հաւկիթ մը կայ մէջտեղը, ան բոլորովին արտասովոր հաւկիթ մը պէտք է եղած ըլլայ, քանի որ անկէ դուրս թռած է կապոյտ թռչունը, որ ազատօրէն եւ անխոհեմաբար սլացած է դէպի անհաս անուրջներ, որ իր սիրազեղ երգը արձանագրած է ամպերուն վրայ թէ աստղերուն, եւ որ եղած է կրակի գող: Ահա այդ նոյն կապոյտ թռչունն է որ ապրած է դահավէժ անկումը պատրանաթափութեան, ա՛ն է որ վերածուած է Պրոմէթէոսի անգղին, որ բանաստեղծին ոչինչ կը ներէ Կովկասեան լեռներուն մէջ, ա՛յն բանաստեղծին որ կը խոստովանի իր մեղքը, թէ՛ իրականը եւ թէ երեւակայականը, երկուքն ալ հաւասարապէս ծանրաբեռ, բանաստեղծին այդ յաւիտենական թափառականին, մենաւոր, հաշմանդամ եւ աներդիք անցորդին, որ կը կերտէ պալատը դաշնաւոր պատրանքներուն, որ կը մնայ ծարաւի՝ թարմաղեղ միսերու ջերմութեան եւ հողի մայրական գրկախառնութեան, անոր՝ որ իր մէջ կը կրէ վէրքերու ամէնէն անբուժելին, եւ որ, վերջ ի վերջոյ, կը խոնարհի, կը տապալի, կը սողայ խաչին առջեւ, եւ կը կարծէ տեսնել այն՝ որուն ոչ ոք կրնայ նայիլ բաց աչքերով:

Տ. Տ.

ԺԻՐԱՅՐ ԳԻՆՑ

(ՀԱՏՈՒԱԾ)

—○—

Ա.

Հազար անգամ յայտնագործած Ամերիկան Ժիրայրը յայտնագործեց նորից: Նա հասկացաւ, որ ինչի մասին էլ որ գրի, աւելի լաւ չի գրի, քան իր կեանքի մասին: Ուստի եւ, ձմեռուայ մի օր, նա նստեց եւ սկսեց գրել իր անհանգիստ կեանքի պատմութիւնը:

Ո՞ւմ էր հարկաւոր դա: Նա այդ մասին չէր մտածել: Գուցէ եւ հարկաւոր էր մարդկանց: Ոչ թէ նրա համար, որ արտակարգ էր այդ կեանքը, դէպքերով հարուստ, այլ որ, ընդհակառակը, սովորական էր իր ուրախութիւններով ու տրխրութիւններով, իր անկումներով ու վերելքներով: Անշուշտ, հարկաւոր էր մարդկանց: Իւրաքանչիւր մարդ մի քիչ իրեն պիտի տեսնէր այնտեղ կամ իր ապրումները: Եւ եթէ չտեսնէր անգամ, միթէ՞ հետաքրքիր չէր ուրիշի կեանքը, քո կողքին ապրող քեզ նման մի ուրիշի կեանքը: Հօ, յուզուե՞ց Ժիրայրը Վենոյի պատմութեամբ եւ չի մոռանայ երբեք...

Ամբողջ ձմեռը գրում էր Ժիրայրը: Տուն գալով աշխատանքից, նա, հագիւ մի բան կերած, նստում էր եւ գրիչը վերցնելով՝ մոռանում մի սենեակնոց դատարկ բնակարանը, անշուք թախտը, փոքրիկ սեղանը: Աւելի շուտ՝ ոչ թէ մոռանում էր, այլ շրջապատի դատարկութիւնը լիքլցւում էր մարդկային մի կեանքի պատմութեամբ՝ տասնեակ տարիների տեւողութիւն ունեցող:

Ժիրայրը գրում էր եւ գրելիս մոռանում, թէ դա իր կեանքն է: Նրա եւ նրա կեանքի միջեւ կանգնել էր թուղթը եւ նա դրա եաեւից նայում էր որպէս մի ուրիշ կեանքի: Ճիշդ այնպէս, ինչպէս Վենոյին էր լսում երբեւէ՝ թիթեղի մնացուկների կոյտերի վրայ նստած...

Ամէն անգամ, միայն գրիչը վար դնելուց յետոյ էր Ժիրայրը վախեցած յիշում, որ գրելու ընթացքում մոռացել էր թէ՛ լեզուի վրայ ուշադրութիւն դարձնելը, թէ՛ նկարագրութիւններին «ձեւ տալը», թէ՛ գլուխներն «աշխոյժ ու կենդանի» դարձնելը... Շփոթուած վերցնում էր գրածը, կարդում՝ տեսնելու համար, թէ ինչ էր ստացուել իր անուշադրութիւնից: Եւ ամէն անգամ տեսնելով, որ լաւ է ստացուել, նորից էր համոզւում, որ գրելիս անուշադիր պիտի լինել թէ՛ լեզուի նկատմամբ, թէ՛ նկարագրութիւնների, թէ՛ գլուխների, ամէն ինչի: Ոչ թէ անփոյթ, այլ հէնց անուշադիր:

«Լաւ է...», ասում էր նա լսելի ձայնով եւ խկոյն էլ նայում շուրջը, թէ պատերը չլսեցի՞ն արդեօք այդ ինքնագովութիւնը: Շատ բան կը տար նա, եթէ զոնէ մի ուրիշ մարդ այդ պահին տար՝ նոյն գնահատականը...

Գարնան սկզբին, մի օր, Ժիրայրը յանկարծ նկատեց, որ աւարտել է իր կեանքի վէպը: Նկատեց ու տխրեց: Այն աշխարհը, որին նա այնքան ամիսներ նայել էր կողմնակի դիրքից եւ նկարագրել, այն մարդիկ, որոնք հանդէս էր բերել, այն կրքերն ու համոզմունքները, որոնք փոթորկուել էին այնտեղ կամ խաղաղուել, արդէն մնացել էին եաեւում: Հարկաւոր էր հրաժեշտ տալ բոլորին եւ ամէն ինչին: Իր անցեալի մասին նրա գրած պատմութիւնը եկել-հասել էր ներկային, այսօրուան, որից յետոյ շարունակութիւնն այլեւս ոչ թէ պէտք էր գրել, այլ ապրել...

Եւս մի ամիս նա կարդում էր իր գրածը, ուղղում, ջնջում, աւելացնում: Թւում էր, թէ նա դիտմամբ էր ձգձգում եւ իրենից հեռացնում այն պատասխանատու պահը, երբ իր գրածը պիտի տար ուրիշների ձեռքը՝ կարծիք իմանալու: Դա նման էր իր սիրտը պոկելուն եւ ուրիշի ափի վրայ դնելուն: Փնչքա՞ն պիտի լինէր այդ ափը, թէ կոպիտ, մաքո՞ւր պիտի լինէր, թէ կեղտոտ: Մեծ մխիթարութիւն չէր այն, որ ափերը շատ են եւ դա պիտի լինէր մէկը հազարաւորներից: Կարեւորն այն էր, որ դա լինելու էր առաջին ափը...

Երեւի այդպէս է ստեղծագործական աշխատանքի անգիր օրէնքը, որ սկսնակ գրողը, քան տարեկան, թէ քառասուն, վարանոտ պատանու պէս զգայ իրեն: Ճիշդ այդպիսի վարանոտ պատանի՝ մըտաւ Ժիրայր Գլենցը Գրողների Միութիւն՝ իր այցելութեան նպատակը զգուշաւոր մատնող հաստ ձեռագիրը թեւի տակ:

Քանի՛-քանի՛ անգամներ էր նա անցել այդ փողոցով, նայել այդ շէնքին եւ կարդացել դրա ցուցանակը: Եւ ամէն անգամ շէնքը նրան թուացել էր խորհրդաւոր եւ անմատչելի, իսկ դրա տէրերը՝ անշուշտ, արտակարգ եւ հեռու:

Ուստի եւ, նա վախվխելով բաց արեց դուռը, վախվխելով մտաւ ներս եւ վախվխելով բարձրացաւ սանդուխով: Սակայն այդտեղ կարուկ ընդհատուեց վախը՝ տեղի տալով տարակուսանքին: Նա մտել էր մի սովորական դրասենեակ՝ իր քարտուղարուհով, մեքենագրուհով, հաշուապահութեամբ, տեխնիկական աշխատողով... Միակ տարբերութիւնը գուցէ այն էր, որ բազմոցի եւ բազկաթոռների վրայ նստոտած մի քանի մարդիկ ոչ թէ ընդունելութեան էին սպասում, այլ նըստոտել էին հէնց այնպէս: Անշուշտ, գրողներ էին, թէեւ նրանցից ոչ մէկը Սայաթ-Նովայի կամ Ռուսթավելու նման չէր բռնել մի ձեռքում թուղթ, իսկ միւսում՝ գրիչ: Նրանք զբաղուած էին սովորական «ոչ-գրական» զրոյցներով, զրուցում էին իրար հետ կամ աչքէ անցկացնում այդ օրուան թերթերը:

ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

Ծաղկած Փշալարեր

(ՎԻՊԵՐԳ)

Բելուզովը քնեց քառասունութ ժամ: Երբ զարթնեց, նորից արտասուեց ուրախութիւնից, եւ կարողացաւ կցկտուր շըշուկով պատմել պատժարանի հմայքների մասին: Գետնափոր է այդ պատժարան կոչուած «ցեմենտէ պարկը»: Այնտեղ դրուած է մի սեղան, սեղանի վրայ դագաղաձեւ մի յարմարանք, ուր պառկեցնում են մեղանչողին՝ երեսը դէպի դուռը: Շարժուելու ոչ մի հնարաւորութիւն: Բնական կարիքները հոգալ՝ ինչպէս երեխան է հոգում: Ցուրտը թափանցում է ոսկորներից էլ ներս: Գիշեր-ցերեկ, երեք րոպէն մի անգամ, բացւում է դրան քառակուսին ու փակւում:

Այս այն նպատակով, որ պատժուողը չկարողանայ քնել: Այս արւում է բացառապէս մարդասիրական նպատակով: Որովհետեւ եթէ պատժուողը քնի, կարող է այլեւս չզարթնել: Կը սառչի եւ վերջ: Հո՛մ... հո՛մ... հումանի՛զմ: Բելուզովը կամերայում միայն իմացաւ, որ հինգ օր է, ինչ բացակայում է կամերայից: Նա կորցրել էր հաշիւը: Նախ քան այստեղ բերելը, նրան բաղնիք էին տարել եւ փոխել էին սպիտակեղէնը: Անցել էին օրեր եւ Բելուզովը կամաց-կամաց փիլիքապէս կարգի էր եկել, բայց հոգեպէս հիւանդացել էր: Այո, հոգեկան հիւանդ էր Բելուզովը, նա ըստ երեւոյթին պատկանում էր հանդարտաբարոյ հոգեկան հիւանդների դասին: Երբ ձկնապուր էին տալիս, նա հրաժարւում էր ուտելուց, երեխայի նման խռոված՝ քաշւում էր մի անկիւն, յետոյ պատմում էր ձերբակալութեան պատմութեան մի նոր տարբերակ, ուր շարժիչ գլխաւոր ուժը ձուկն էր... Մենք նայում էինք դժբախտ Բելուզովին եւ մեզ յարաբերականօրէն երջանիկ էինք զգում, որ չենք ընկել դեռ պատժարանը: Դա մեծ ուրախութիւն էր մեզ համար, բայց մեզ սպասում էին նոր ուրախութիւններ:

Մի գիշեր...:

. .

... Դժուարութեամբ, կամաց - կամաց, ծանր մարտերով ձմեռն սկսեց նահանջել եւ գարունը մտաւ իր իրաւունքների մէջ: Ցիրաւի, գարուն էր: Բնութեան մէջ տեղի ունեցաւ ըեկավարութեան փոփոխութիւն: Համատարած սպիտակ դրօշի փոխարէն ամէնուր փողփողացին կանաչ դրօշներ: Ի պատիւ գարնան գալստեան մեր միջանցքի երկու ծայրերում գտնուող երկու պատուհանները բացուեցին եւ ծառերի կանաչութիւնը խուժեց մեր աչքերից ներս ու լցրեց մեր սիրտն ու հոգին: Գարո՛ւն, գարո՛ւն, Վոլոգդայում: Տարուայ այս եղանակին, երեւի, սուրբ հայրերը պարտ են իջել սունկ հաւաքելու: Այսօր մեր ճաշի երեսին սունկի կտորներ էին լողում:

— Պահածոյի սունկ է, — ասաց ճարտարապետը:

— Այնուամենայնիւ սունկ է, — առարկեցի ես:

— Կարող է անգա՛մ թունաւոր լինել, — վայեց ալբրեջանցի Հայը:

— Մեզ դեռ ծաղիկներով պիտի դիմաւորեն, — դայլայլեցի ես:

Այդ էլ անցաւ:

Օդում ինչ-որ անհանգստութիւն էր զգացւում: Տարիների ընթացքում անըստուգութեան մէջ սլուած բնազդով մենք զգում էինք, որ շուրջն արտակարգ մի բան է կատարւում եւ մենք գտնւում ենք կարեւոր իրադարձութիւնների նախօրեակին: Մենք հիմա մեզրամոմից ձուլուած շարժուն ու կենդանի էակներ ենք եւ ուզում ենք, որ լինելիքը շուտ լինի, այլապէս մենք կը հանդիպենք առաջին իսկ հովից:

Մի գիշեր...

Առաջին անսովոր երեւոյթն այն էր, որ մեր ականջին հասաւ հարեւան կամերաների դռների բացուելու ու փակուելու ձայները: Աննախընթաց երեւոյթ՝ այն էլ գիշերով: Մենք սրում ենք մեր ականջները: Հիմա լռութիւն է, լռութիւն: Բայց ահա նորից դռներ են բացւում, դռներ են փակւում ու նորից լռութիւն: Գնալով աւելի մօտ ու որոշակի են լսւում կողպէքների բաց ու խուփը, եւ ահա...

Շախկաց, չխկաց եւ բացուեց մեր դուռը: Գիշերային հսկիչների հետ մտաւ մի ուրիշ պինուորական եւս: Սովորաբար նա ուղեկցում էր բժշկին:

Մենք բոլորս մի մարդու նման նստեցինք:

Նա ձեռքի թուղթը մօտեցրեց աչքին եւ կարդաց երեք թիւ:

— Հագնուել:

Երեք հոգի, — նրանցից մէկը Երեւանի կոմիտէի քարտուղարն էր, — հագնուեցին, հագնուեցին արագ եւ տագնապով:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(68 - Շար.)

Անգամ մը եւս Գառզու ցոյց կուտայ թէ կարելի է մշտապէս վերանորոգուիլ, մնալով հանդերձ հաւատարիմ իր հարազատ արուեստին հանդէպ:

Այս հաստատումը պիտի ընեն բոլոր անոնք, որոնք կ'երթան դիտելու նկարիչին գծագրութիւններն ու ջրաներկերը, Թամենիս ցուցասրահին մէջ, ուր Գառզու կը ներկայանայ ձոխ ստեղծագործութիւններով:

Այս ցուցահանդէսին նախօրեակը տեղի ունեցաւ հինգշաբթի օր, Փետրուար մէկին, մտերիմ շրջանակի մը մէջ, ու Ութրաթ օրուան պաշտօնական բացումէն առաջ, բոլոր արուեստասէրները պիտի կարենան դիտել գործեր, ուր Գառզու երեւան կուգայ տաւելապար իր գծագրիչի տաղանդով:

ԵՐԱԶ,

ԳԻՆ,

ԵՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Երազը չի բացակայեր երբեք, նոյնիսկ երբ արուեստագէտը գիծերու խճողումին կ'երթարկուի: Երկաթուղիի ճիւղաւորուած ու անծայրագիր գիծեր, որոնք չես գիտեր ուր կը տանին, անգլին Թնդանօթը ու Գառզուի մնայուն կինը, որ «Ամէն անգամ ո՛չ բոլորովին նոյնն է, ո՛չ ալ բոլորովին ուրիշ մը»:

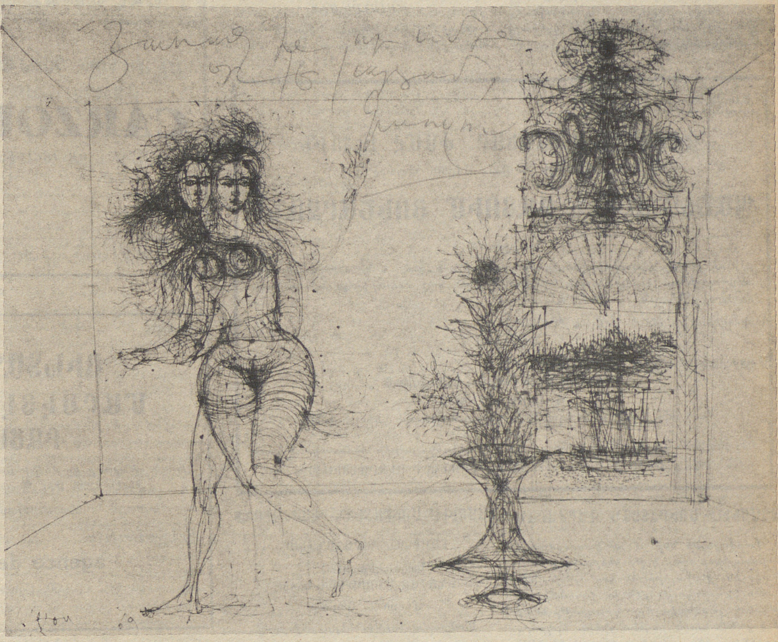
Գառզուի աշխարհը չէ փոխուած, բայց վրձինը միշտ նոր լեզու մը գտած է արտայայտելու համար անարտայայտելին:

Տարիներու երկայնքին, ան պահած է ինչ որ իրեն յատուկ է, բայց ընելու նոր ձեւ մը գտած է ամէն անգամ: Հոս կան գործեր 1961ի, կամ 1973ի: Հետաքրքրական է բաղդատութիւնը: Այսօրը չուրանար երէկը, եւ արդէն կը գլացնէ՝ վաղը:

Անորոշ դեղիններ, քիչ անգլին արեւոտ կարմիրներ յանկարծ կը ճեղքէն կրաֆիքները, ուր չինական մելանը կը տիրապետէ: Հոս, այս դրշագրութեանց մէջ, նկարիչը իր արուեստէն անդին, կը հաստատէ նաեւ տիրական արհեստը:

Արուեստագէտը միշտ հետամուտ է փնտռելու անիրականն ու աննիւթականը: Գառզու լաւատես չէ եւ լաւատես չի կրնար ըլլալ Արուեստագէտը, որ միտք ու սիրտ դրած է իր գործին մէջ, ստեղծելով գաղութական աշխարհ մը: Ռումանահայ ծաղրանկարիչ Զիք Տամատեան զարմացուց մեզ, ու մանաւա՛նդ նկարիչը, յայտնելով թէ Գառզու լաւատես է, մինչ կորսուած երազի մը տխրութիւնը կը տանջէ նկարիչը: Ան կը ձգտի յաւետենականին, որ ուրիշ բան չէ եթէ ո՛չ՝ բանաստեղծութիւն:

Ա. Մ.

«L'IDOLE» 1969
(encre de Chine rehaussée)

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (99)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐՋԻԳԸ

ԺԵ.

— Բարեկամ, երկար ատեն սորրադաս եղայ: Կ'ուզեմ գործատէր ըլլալ հիմա: Հաստատ որոշում տուած եմ այդ մասին: Ուրեմն ինծի տուր գործարանը եւ քառասուն հազար տոլար՝ իբր չարժուն դրամագլուխ, եթէ ո՛չ՝ գիմացս եղողին պիտի ըսեմ որ հոս ամէնուն համարումը վայելող Փօլ Հարման չարագործ մըն է ժաք Կարօ անուն... ու ըսելիքս ալ պիտի ապացուցանեմ: Անիկա հաճո՛յք պիտի պատճառէ աղջկանդ: Ա՜հ, չիտակը, աղէկ յանդգնութիւն ունէիր, երբ ինծի բարոյականի դաս կուտայիր չոգենաւին մէջ, Սաութէմփթընի եւ Նիւ Եօրքի միջեւ: Մեր երկուքէն ամէնէն անգգամը դուն էիր: Մնաց որ չատ չէք էիր: Կարճ խօսքով՝ բարեկամ եւ ազգական մնանք իրարու, առաջուան պէս հաճոյակատար եղիր, ու ես չեմ որ երջանիկ ըլլալուդ արգելք պիտի դառնամ:

ժաք ոտքի ելած, Օվիտի վրայ յառաջացաւ, աչքերը մոլորուն, բռունցքները սեղմած, սպառնական:

— Քեզ սպաննե՞մ, յարեց ժաք սուլող ձայնով մը:

Օվիտ սկսաւ խնդալ, ու կատարեալ պաղարիւնութեամբ փաթթեց ուրիշ սիկարէթ մը:

— Բան մը պիտի չշահիս, պատասխանեց Օվիտ, քանի որ իմ կտակս յանձնած եմ Նիւ Եօրք, նոտարի մը: Քու կենսագրութիւնդ կը բովանդակէ փաստաթուղթերով միասին: Մեռնելուս պէս՝ պիտի հասկնան թէ ով ես դուն:

— Ա՜հ, օձիքէս բռնեցիր, գոչեց ժաք յուսահատութեամբ:

— Ամէն բան կարգաւ է, զարմիկս: Ի՞նչ որոշում կուտաս:

Նախկին գործապետը խոկոյն տուաւ իր որոշումը.

— Ինծի հետ եկուր, ըսաւ ան:

— Ո՞ւր պիտի առաջնորդես զիս:

— Սեղանաւոր Նիքոլա Տավիտսընի քով: Մէկ ժամէն գործարանը քեզի պիտի պատկանի ու քառասուն հազար տոլար պիտի ստանաս:

— Կեցցե՜ս, զարմիկ, խելացի կը չարժիս: Հիմա որ գիտենք թէ մեր դիրքը ի՛նչ է իրարու հանդէպ, կը կարծեմ թէ բաժանումը անհրաժեշտ է: Դուն մէկ կողմ պիտի երթաս, իսկ ես՝ ուրիշ կողմ: Կը յուսամ թէ մեր լաւ բարեկամութեան յարաբերութիւնները պիտի շարունակուին թղթակցութեամբ:

Այդ իրիկունն իսկ, գործարանը Օվիտի սեփականութիւնը դարձած էր: Ութ օր յետոյ, Փօլ Հարման եւ Մէրի չոգենաւ նստան, Հավր երթալու համար: Ամիսը չլրացած, երկուքն ալ տեղաւորուած էին Մոնսօ զբօսավայրին մօտակայ գեղեցիկ ապարանքի մը մէջ:

Ճէյմս Մորթիմէրի նախկին ընկերը գործի համար չատ մը յարաբերութիւններ ունէր սեղանաւորներու եւ մեծ ճարտարագործներու հետ, որոնցմէ ոմանք Նիւ Եօրքի իր բնակարանն ալ այցելած էին: Իր հարստութեան ու անվիճելի պատուաւորութեան շնորհիւ, բոլոր դռները բացուած էին իր առջեւ, ու չատ մը անձեր կը յաճախէին իր բնակարանը: Որոշ շրջանակի մը մէջ աչքառու եղելութիւն մը համարուեցաւ այն լուրը թէ Փօլ Հարման մտադիր էր Փարիզի շրջականները կառուցանելու հսկայ գործարան մը, հոն շահագործելու համար այն գիւտերը, որոնք հարուստ ու հռչակաւոր դարձուցած էին զինքը:

ժաք Կարօ սկսաւ թափուր գետին մը փնտռել: Քուրպըվուայի մէջ, Սէնի եզերքը գտաւ տասը հազար մեթր տարածութեամբ գետին մը, որ չատ լաւ պիտի յարմարէր: Անյապաղ գնեց այդ հողը: Արդէն իսկ, համբաւաւոր ճարտարապետի մը հետ կը պատրաստէր ապագայ չինութեանց յատակագծերը, երբ ժաքի դէմ այդ գետնին վերաբերեալ խրատունքի դատ մը բացուեցաւ:

Ամէն բանի արգելք եղող այդ դատէն չուտով ազատելու համար, լաւ եւ կարող փաստաբանի մը պէտք կար, գործը յաջողութեամբ գլուխ հանելու համար: ժաք գիմեց այն սեղանաւորին, որուն քով կը մնար իր դրամագլուխին մէկ մասը, փաստաբանի ընտրութեան մասին խորհուրդ հարցնելու համար անոր: Սեղանաւորը սապէս պատասխանեց.

— Այդ կարգի հողային դատի մը մէջ պէտք չկայ նշանաւոր փաստաբանի մը, որ արդէն չատանձներ ձեր դատը: Դուք գործունեայ, խելացի եւ ուսեալ երիտասարդի մը պէտք ունիք այդ դատին համար: Կրնամ ձեզի յանձնարարել երիտասարդ մը, որուն եռանդը եւ կարողութիւնը քանիցս օգտակար եղած են ինծի: Շատ գոհ պիտի մնաք անկէ: Հասցէն կ'ուզէ՞ք:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԷՆ.— Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ, Տէր եւ Տիկ. Մամբրէ Այթունեանին եւ զաւակներուն, Տիկ. Բերկրուհիին եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկ. Զուլէմեանին, Տէր եւ Տիկ. Միքայէլեան (Վալանս), Տէր եւ Տիկ. Փորթուգալեան (Լիոն) ընտանիքներուն եւ բոլոր պարագաներուն, իրենց մօր, մեծ-մօր եւ ազգականին՝

Այրի Տիկին Աննիկ Այթունեանի

մահուան տխուր առիթով:

×

Սերաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումն. Փարիզի Կեդր. եւ Մարսէյլի իր մասնաճիւղի վարչութիւնները ու անդամները իրենց խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնեն հայրենակից եւ Միութեան անդամ Մեսրոպ Մարթայեանի, զաւակներուն, թոռան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, Ովսաննա Մարթայեանի *(ծնեալ Սէխեան – Անդրէասցի) կսկծալի մահուան առթիւ:*

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը տեղի կ'ունենայ Փետրուար 11, Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Ահարոնեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կ'ոգեկոչուի կիրակի, Փետրուար 18ին:

^

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Փետրուար 24ին, Շաբաթ իրիկուն:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Փետր. 25ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Ահարոնեան ակումբը

Grand Bal du Nor Seround

ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ

փետրուար 10, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ լոյս

Dans la salle du Casino de Charbonnières (Rhône)

avec l'Orchestre GERARD et TONY

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

«Ալագեազ» պարախումբ

Ապահովել սեղանները՝ 51-59-40

GALERIE TAMENAGA
18, Ave. Matignon, PARIS

CARZOU

DESSINS - AQUARELLES

Du 2 Février au 3 Mars

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկ. Միքայէլ եւ Աստղիկ Ճանիկեան (Իսի) 50 Փր. կը նուիրեն Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան, ի յիշատակ Ալիս Միքայէլեանի, ծնեալ Թիւրմանտէ Մարթայեան անոր մահուան 22ամեակին ի յիշատակ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկին Վարդուհի Հացագործեան 100 Փր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի իր ամուսնոյն՝ Յովհաննէս Հացագործեանի *յիշատակին:*

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Միքայէլ եւ Աստղիկ Ճանիկեան (Իսի) 30 Փր. կը նուիրեն Դըպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին Ովսաննա Մարթայեանի մահուան տխուր առթիւ:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԻՐԱԿԻ 11 ՓԵՏՐՈՒԱՐ ԺԱՄԸ 10.30 ԻՆ

Մայր եկեղեցի — 339, Ավրնիւ Փրատօ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԲԱՑՈՒՄ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ

Նուիրուած՝

«1915ի Թուրք ղեկավարներու ցեղասպանութեան զոհ 1.500.000 Հայերուն. «Ազատութեան եւ Ֆրանսայի համար զոհուած հայ մարտիկներուն եւ դիմադրականներուն՝

Նախագահութեամբ Պ. ԺՕԶԷՖ ՔՈՄԻԹԻԻ
Նախարար

Մասնակցութեամբ Պ. ԿԱՍԹՈՆ ՏԸՖԷՐԻ
Մարսէյլի քաղաքապետ, երեսփոխան

Պ. ԼՈՒԻ ՖԻԼԻՊԷՐԻ
Պուշ տիւ Ռոնի Նահանգային խորհրդի նախագահ, երեսփոխան

Ինչպէս նաեւ քաղաքական, զինուորական եւ եկեղեց. բարձր անձնաւորութեանց

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՕՐՀՆՈՒԹԵԱՆ ԷՕՔԻՒՄԵՆԻՔ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆԷՆ ԼԻՈՆԷՆ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ԲԱՑՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Լիոնէն օթօքառը կը մեկնի Շաբաթ Փետր. 10, ժամը 14ին, եկեղեցւոյ առջեւէն (295 Ռիւ Պուալօ): Վերադարձ Կիրակի

Ճաշ-ճամբորդութիւն եւ պանդոկ 100 Փր.

Արձանագրուիլ.—

agence de voyages SEVAN

50, Cours de la Liberté — LYON

Tél. : 60-13-66

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Վարժարանի նոր շէնքի կառուցման ի նպաստ նուիրատուութիւնները կը շարունակուին: Քաջալերուած համայնքի ազգանուէր զգացումներէն եւ վեհանձնութենէն, յանձնախումբը գոհունակութիւն մը եւս յանձն առաւ բարձրացնելու երկրորդ յարկն ալ, ինչ որ նախատեսուած էր հիմնարկութեան առեն:

Մեր վստահութիւնը միշտ կը մնայ ամուր մեր պատուական հասարակութեան հանդէպ:

Տապաղեան Ա.	2000
Սաքայեան Պ. (Պոլիս)	1000
Գործունեան Գ.	500
Սարգիսեան Յ.	500
Ոմն	500
Կապ. Խաչի Շրջ. Վարչ	500

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

կազմակերպուած
ԾՆՈՂԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ կողմէ

Մարտ 3, Շաբաթ

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ

42 ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, 4 Մարտ կէսօրէ վերջ ժամը 14.30ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue Saint-Dominique Paris (7e) — Métro Invalides

Կազմակերպուած Փարիզի շրջանի Արենոյշներու, Թեւիկներու, Սկաուտներու եւ Գայլիկներուն կողմէ

Կը մասնակցին Փարիզի, Պանեէօյի, Սէն լրանի, Իսիի եւ Շավիլի խումբերը
Թատերական ներկայացումներ, հայկական պարեր, երգեր եւ արտասանութիւններ հայերէն

Առաջին անգամ ըլլալով հայ Արիներուն երգչախումբը, սկաուտական տողանցք եւ ներկայացումներ: Սկաուտական նուագ

միջնանարին սկաուտական ցուցադրութիւն եւ պիւֆէ

ՄՈՒՏՔ 15 ՖՐԱՆՔ ԵՐԱԽԱՆԵՐՈՒՆ ՄՈՒՏՔԸ ՁՐԻ

Հ. Բ. Ը. Մ.

ԱՄՄՈՒՆՔԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅ

Երկուշաբթի, 5 Փետր. ժամը 21ին, Սանթրոյի սրահին մէջ, 8 Ռիւ Ժան-Կուժոն, Փարիզ (8րդ):

Հիւրաբար քաղաքս գտնուող Երեւանի Գեղարուեստա – Թատերական հիմնարկի ուսանող՝

ԺԻՐԱՅՐ ԲԱԲԱՋԵԱՆ

կ'ասմունքէ Յ. Թումանեանի, Վ. Թէքէեանի, Գ. Էմինի, Շահան Շահնուրի, Կոստան Զարեանի, Յ. Շիրազի, Պ. Սեւակեանի, Զեւոնի, Էակար Փոյի եւ Սաշա Կիթրիի ստեղծագործութիւններէն:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Գեղարուեստասէր հասարակութիւնը սիրով կը հրաւիրուի ունկնդրելու երիտասարդ արուեստագէտին միակ երեկոյթը Փարիզի մէջ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին թատերական ներկայացումը՝

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 25ԻՆ

×

Մարսէյլի Վասպուրականի Հայր Միութեան կեդրոնական վարչութեան նախաձեռնութեամբ կ'ոգեկոչուի Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի 58րդ տարեդարձը՝

ԱՊՐԻԼ 15ԻՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շաւարշ Միսաքեան *խումբին, Փետրուար 17ին:*

ԿԻՐԱԿԻ 13 ՄԱՅԻՍ

"ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ" ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

Բացառիկ շուքով կը տօնէ իր Յիսնամեակը

ՊԱՏՐԱՍ՞Տ ԷՔ

Էսաեան Սանուց Միութեան

ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

Մարտ 3ին

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Տրապիզոնի (Պոնտոս) Հայրենակցական Միութեան տարեկան ճաշասեղան – հանդէսը Ապրիլ 8ին Կիրակի կէսօրէ վերջ՝ Հայ Մշակոյթի Տունը:

CAMP D'HIVER DU NOR SEROUND

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

VARS (Hautes-Alpes)

1973 Փետրուար 10էն մինչեւ 18

Renseignements et inscriptions auprès de Mlle TATOSSIAN
14, Rue Ampère — 69-150 DECINES
Tél. : (78) 49-19-22

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Demande essayeuse, 1ère d'atelier pour prêt-à-porter de luxe à PAU. Logement assuré.

Ecrire au journal qui transmettra

Imprimerie Speciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
6
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MARDI
6 FÉVRIER
1973

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
32, RUE DE TRÉVISE PARIS 9

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Վեցամսեայ 65 ֆր.
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Հատը 0,70 ֆր.

LE NUMÉRO 0,70 F.

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·633
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
49e ANNÉE — N° 12.633

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԹՈՒՄԲԵՐ

Արտակարգ ձիգերու լծուած է Ֆերիտ Մելէնի դահլիճը Թուրքիոյ մէջ, առաջարկուած սահմանադրական բարեփոխութիւններու խնդիրը առանց աղետալի ցնցումներու օրինականացնելու համար։

Ձախակողմեան հոսանքը մահու-կենաց պայքարի մը ծնունդ տուած է երկրին մէջ ու յաջորդական երկու տարիներու փորձերը — բռնական թէ օրինական — դրական որեւէ արդիւնքի յանգած չեն։

Քաղաքական ղեկավարութիւն, պետական ատեանի թէ բանակի հրամանատարութիւն՝ ուրիշ ճար չունին հանրապետական վարչակարգը փրկելու, բայց եթէ սահմանադրական սեղմումներով եւ տնտեսական ու ընկերային կարգ մը փոփոխութիւններով նուիրագործել երկու տարիներու զինուորական իշխանութեամբ հաստատուած ուղղակի հակակշիռը քաղաքական – գաղափարական ազատութիւններու (իրենք կ՚ըսեն «անիշխանութեան») վրայ։

Մէկ կողմէ երկրի ներքին կեանքին մէջ ստեղծուած քաոսը ու միւս կողմէ բանակի բացարձակատիրութեան հետեւանքով արեւմտ. աշխարհի մէջ զարգացող աննպաստ տրամադրութիւնները հանդէպ Թուրքիոյ «ժողովրդավարական» կարգերուն՝ օրուան իշխանութիւնը մատնած են անելի մը, ուրկէ ապահով ճամբայ մը գտնելու համար տարբեր միջոց չի գտներ ան, բայց եթէ սահմանափակել այն բոլոր ազատութիւնները՝ որոնք ի զօրու են 1960ական թուականներէն ասդին եւ որոնք ենթահող կը ստեղծեն աջ ու ձախ ծայրայեղութիւններու։

Թէ սահմանադրական փոփոխութիւններով կարելի պիտի ըլլա՞յ սանձահարել ձախակողմեան երիտասարդութեան ու ազատական տարրերու կողմէ արտայայտուող գործօն դժգոհութիւնը հանդէպ յաջորդական կառավարութեանց, — հարցական է։ Մեր կարծիքով անրաւարար, եթէ ոչ անօգուտ։

Հակակշռելի կամ զսպելի շարժում մը ըլլալէ շա՛տ անդին է, այսօր, «Համայնավար յեղափոխականներու» յայտնի ու գաղտնի գործունէութիւնը Թուրքիոյ մէջ, որուն թափ կուտան վստահօրէն նաեւ արտաքին ուժեր, — հարաւ-արեւելեան սահմաններէ մինչեւ կեդր. եւ արեւմտեան Եւրոպայի մաս կազմող կարգ մը երկիրներ։

1930ական թուականներէն ի վեր, Մոսկուա առաւելապէս վստահած է Թուրքիոյ ներքին «յեղաշրջում»ին, ա՛յն տարբերութեամբ՝ որ ...

1930ական թուականներէն ի վեր, Մոսկուա առաւելապէս վստահած է Թուրքիոյ ներքին «յեղաշրջում»ին, ա՛յն տարրերուն՝ որոնք աշխարհաքաղաքական սախողութիւն մը կը նկատեն Անգարա – Մոսկուա բարեկամութեան սերտացումը, արեւմտեան «լուծէ» ձերբազատումով եւ ռուս ընկերվարութեան հետ ընկերային – տնտեսական – քաղաքական աւելի անկեղծ գործակցութեամբ։

Ու ամէն առենէ աւելի այսօ՛ր՝ այդ «յեղաշրջումը» շօշափելի ու գործնական արտայայտութիւն ստացած է։

Եթէ նոյնիսկ կարելի ըլլայ ուշացնել վտանգը, Թուրքիոյ այժմու ղեկավարները ու բանակի աջ թեւը, որ կը ձգնի ընկերվարական – ձախակողմեան զահավիժումէ մը խուսափիլ, պիտի չկարենան անվնաս դարձնել այն ուր ընդդիմութիւնը՝ որ ցոյց կը տրուի «Հալք» կուսակցութեան ու մանաւանդ գաղտնօրէն գործող համայնավար, ձախ ազատական եւ դժգոհ տարրերու կողմէ։

Բանակի հրամանատարութիւնը, Մելէնի «պուպրիկ» դահլիճով ու Ծերակոյտէն եւ քաղաք. կազմակերպութիւններէ ապքեցիկ կարգ մը դէմքերու միջոցաւ կը ձգտի աքծանի մէջ առնել Թուրք ուսանողութիւնը, սահմանափակել համալսարաններու ինքնավարութիւնը, տեւականացնել զինուորական ատեաններու ներկայութիւնը եւ գործունէութիւնը նաեւ պաշարման վիճակի դրութեան ընջումէն ետք, հաւաքոյթները եւ տեղափոխութիւնները պահել հակակշռի տակ, փոխադրական միջոցներու վրայ հսկել աչալուրջ, տնտեսական եւ ընկերային կարգ մը խնդիրներու ընթացք տալ համաձայն «աթաթիւրքեան» ըմբռնումներու, եւն.։

Խորհրդարանը շուտով պիտի լծուի այս առաջադրանքներու քննութեան, եթէ արդէն իսկ չէ ձեռնարկած աշխատանքի։

Արդի՞ւնք։

Հաւանօրէն ձեւը գտնեն «կարկտելու». դէթ ժամանակաւորապէս վերադառնալու «բնականոն կեանքի»...

Ոչ ոք պէտք է հաւատայ սակայն, թէ նոր թումբերը կրնան արդէն գտնել հոսանքի մը դէմ՝ որ տարբեր ձեւով ու տարբեր հուներէ պիտի պոռթկայ անպայման։

Մ. Թ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԻՍԻՆՃԵՐ ՓԵՔԻՆ ԱԼ ՊԻՏԻ ԵՐԹԱՅ

Ուաշինկթըն եւ Փեքին միաժամանակ հաղորդեցին, թէ Հենրի Քիսինճըր Փետրուար 15էն 19 Փեքին պիտի այցելէ, որպէսզի չին ղեկավարներու հետ խօսակցութիւններ ունենայ «հասարակաց հարցերու շուրջ»։ Այս խօսակցութիւններու շրջագիծին մէջ կը մտնեն երկու երկիրներու յարաբերութիւններու բնականոն ընթացքին չարունակութիւնը։

Քիսինճըր, ինչպէս գրեցինք, Փետրուար 8ին Հանոյ կ՚երթայ, ուր պիտի մնայ մինչեւ 13։ Ուրեմն Հանոյէն է որ ուղղակի Փեքին պիտի այցելէ։

Այժմ որ Հարաւ. Վիէթնամի զինադուլը ապահովուած է, Ուաշինկթըն կը ձգտի աւելի զարկ տալ իր յարաբերութիւններուն Չինաստանի հետ։ Վիէթնամի հարցին մէջ, ինչպէս նկատել կուտան Ամերիկացիք, «չինարար դեր» խաղացած է Փեքին։ Այս իմաստով յայտարարութիւն մը կատարեց վերջերս Ուիլեամ Ըռճըրզ, Մ. Նահանգներու Արտաքին նախարարը։ Ըստ ամերիկեան շրջանակներու Փեքին կրնայ օգտակար դեր կատարել նաեւ Լաոսի եւ Քամպոճի հարցերու լուծման համար։ Արդարեւ, Հնդկաչինի այդ զոյգ երկիրներուն մէջ թէեւ կռիւները փոքր բնոյթ ունին, սակայն խաղաղութիւնը դեռ վերահաստատուած չէ։

Գալով Չինաստան – Մ. Նահանգներ յարաբերութիւններուն, անցեալ Փետր. 27ին, Շանկհայի միացեալ հաղորդագրութիւնը, հրապարակուած Նիքսընի Փեքին այցելութեան վաղորդայնին, գործնական տեսակէտներ հրապարակ կը դնէր։ Ճիշդ է, որ երկու երկիրներու յարաբերութիւնները բարելաւուած են, այսպէս Ուաշինկթըն Թայլ տուաւ, որ առեւտրական կապեր հաստատուին, իսկ Չինաստան արտօնեց ամերիկացի լրագրողներու եւ փրոֆեսէօրներու այցը Փեքին։

Այսուհանդերձ, ցորչափ Վիէթնամի խնդիրը չէր լուծուած, յարաբերութիւնները սահմանափակ շրջագիծի մէջ կը մնային։ Չինաստան դեռ դեսպան չունի Ուաշինկթընի մէջ։

Նախագահ Նիքսըն, ըստ երեւոյթին, կարգադրելէ ետք Վիէթնամի հարցը, ներկայիս կ՚աշխատի ատիճան մը եւս բարելաւել Փեքին–Ուաշինկթըն յարաբերութիւնները։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԻԺՈՒՄԻ հարցը կրկին հրատապ բնոյթ առաւ Ֆրանսայի մէջ։ 330 բժիշկներ հրապարակաւ յայտարարեցին, մանիֆեսթի մը միջոցաւ զոր հրատարակած է Նուվէլ–Օպսերվաթէօր, որ վիժումներ կատարած են։ Այս նոր երեւոյթը, որ քաղաքական բնոյթ ալ կը ստանայ ընտրութիւններէն ճիշդ ամիս մը առաջ, բաւական աղմուկ հանած է եւ թէ Բժիշկներու Կաճառը եւ թէ Արդարութեան նախարարութիւնը բուռն կերպով հակազդած են։ 330 բժիշկները որ ստորագրած են այս յայտարարութիւնը ձեւով մը ապարէկ կը կարդան իշխանութեանց եւ անգամ մը եւս առիթ կուտան ժամանակավրէպ եւ մանաւանդ կեղծաւոր նկատելու 1920ի օրէնքը, որ կ՚արգիլէ վիժումը, Ֆրանսայի մէջ։

ԱՆՏՐԷ ՊԱՐՍԱՔ, Աթլիէ թատրոնի տնօրէնը եւ մանաւանդ մեծ ազատարկու մը ամբողջական թատրոնի, մեռաւ առջի օր, 64 տարեկանին, զոհ էմֆարքթիւսի մը։ Ծնած էր Ռուսաստան բայց փոքր տարիքին Փարիզ փոխադրուած էր ուր կատարած էր իր ուսումը։ Նուրբ եւ ինքնատիպ բեմադրիչ, գլխաւորաբար աշխատած է Քոփոյի, ապա՝ Անույի հետ։ Մեծ կորուստ մըն է ֆրանսական բեմին համար։

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Գիւղատնտեսութեան նախարար նշանակուած է Դմիտրի Փոլեանսկի, որ կը փոխարինէ Մացկեվիչը։ Այս նոր նշանակումով Խորհ. Միութիւնը կ՚ուղէ նոր զարկ մը տալ իր գիւղատնտեսութեան որ ձախորդ տարի մը ունեցաւ։

ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ մէջ բուռն միջադէպերը վերսկսած են եւ Շաբաթ–Կիրակի, արդէն ութ մեռեալ եւ տասէ աւելի վիրաւորներ կան։

ԹԻՔՍԻԷ – ՎԻՆԵԱՆՔՈՒՌ յայտարարեց թէ իր շարժումը կը քաշուի Մեծամասնութենէն եւ կը մտնէ ընդդիմութեան մէջ։ Թիքսիէ – Վինեանքուռ կը յայտարարէ թէ իր թեկնածուները պիտի քաշուին Բ. շրջանին ի նպաստ Բարեփոխողներուն (Լըքանիւէ – Սերվան Շրայպէր)։

Երկուշաբթի օր Լը Փուէն շաբաթաթերթը հրատարակած է յաջորդ Ազգ. Ժողովի պատկերը ինչպէս կը «նախատեսէ» Ներքին նախարարութեան կարգաւորող մեքենան։ Ըստ այս նախատեսութեան, Ձախը կ՚ապահովէ 224 աթոռ (133՝ ընկերվարական, 91 համայնավար), Բարեփոխողները՝ 33, Մեծամասնութիւնը (իր երեք կուսակցութիւններով) 223, ինչ որ կը նշանակէ թէ յաջորդ ժողովին ճակատագիրը պիտի գտնուի Բարեփոխողներու ձեռքը։ Ներքին նախարարութիւնը չհերքելով հանդերձ, յայտարարեց թէ իր բազմաբարկութիւնները նման աշխատանք չեն տարած։

ՊՈՒԼԿԱՐ իշխանութիւնները երկուքէն երկուքուկէս տարուան բանտարկութեան դատապարտեցին չորս Թուրքեր, որոնք Հոկտեմբերին թրքական ճամբորդատար օդանաւ մը առեւանգած էին եւ պահանջած, որ քաղաքական բանտարկեալներ ազատ արձակուին Թուրքիոյ մէջ։

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, 31 Յունուար եւ 1 Փետրուար)

Յ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ ՏՈՒՆ–ԹԱՆԳԱՐԱՆԻ ՆՈՐ ՆԻՒԹԵՐԸ

Յ. Թումանեան տուն – թանգարանին մէջ ցուցադրութեան դրուած են 1890էն ցայսօր բանաստեղծին հրատարակուած գործերը հայ եւ օտար լեզուներով։ Մեծ արժէք կը ներկայացնեն «Բանաստեղծութիւններ» հաւաքածոյին առաջին հրատարակութիւնները, որոնք լոյս տեսած են Մոսկուա 1890 եւ 1892ին, ինչպէս նաեւ «Աղթամար»ը (1904), «Բանաստեղծութիւններ»ը (1903), եւայլն։

280 գիրքերէն 40ը լոյս տեսած են արտասահման։

×

ԵՐԿՈՒ ՀԱՐԻՒՐ ՀԱԶԱՐ ԱՅՑԵԼՈՒ

Անցեալ տարի Հայաստանի պատմութեան թանգարանը այցելած են մօտաւորապէս երկու հարիւր հազար հոգի, որուն 50.000ը՝ օտար երկիրներէ։ Այցելուները ծանօթացած են հայ ազգի դարաւոր պատմութեան եւ մշակոյթին։

1972ին որոշ աշխատանք կատարուած է թանգարանը ճոխացնելու համար։ Ձեռք ձգուած են ազգագրական բնոյթի 600 առարկաներ, որոնց կարեւոր մասը գրկուած է արտասահմանէն։ Ասոնց մէջ ամէնէն հետաքրքրականն է արծաթէ գօտիներու մեծ հաւաքածոն։ Հարստացած է հին դրամներու ֆոնդը։

Պեղումներէ գտնուած առարկաներ ալ աւելցած են։ Հին քարէ դարու նմոյշներ ներկայացուած են Հառիճի, Լճաշէնի եւ Ենդիջայի հնավայրերէն։ Ստեղծուելու վրայ է մեր ազգի կազմաւորման պատմութեան բաժինը։

×

ԱՆՈՒԱՆԻ ՀԱՄԱՃԱՐԱԿԱԳԷՏԸ

Յովհաննէս Բարոյեանի անունը ծանօթ է բազմաթիւ երկիրներու մէջ։ Ան անդամ է Խորհ. Միութեան Գիտութիւններու Ակադեմիայի, Համաճարակագէտներու Միջազգային Կազմակերպութեան, Անգլիոյ համանուն արքայական ընկերութեան, ինչպէս նաեւ Մ. Նահանգներու եւ Չեխոսլովաքիոյ։

Յ. Բարոյեան միջնակարգ ուսումը ստացած է Երեւան։ Այնուհետեւ իր ուսումը շարունակած է Մոսկուա։

1943ին գացած է Պարսկաստան եւ Իրաք՝ կազմակերպելու համար պայքարը բնական ծաղիկի եւ բծաւոր թիֆիւսի (ժանտատենդ) դէմ։ Գտնուած է Սուտան, Հնդկաստան, Քորէա, Չինաստան եւ Եթովպիա։ Հեղինակած է արժէքաւոր գիրք մը հետեւեալ խորագրով՝ «Ժանտախտի հիմնական համաճարակագիտական օրինաչափութիւնները հիւսիս–արեւելեան Չինաստանում»։ Այս աշխատութիւնը երեք հատորներէ կը բաղկանայ։ Այս գիրքէն զատ լոյս ընծայած է 160է աւելի գիտական աշխատութիւններ, 100է աւելի հանրամատչելի յօդուածներ եւ 16 մենագրութիւն։

ԺԻՐԱՅՐ ԳԼԵՆՑ

(ՀԱՏՈՒԱԾ)

(Բ․ եւ վերջին մաս)

Գլենցը մօտեցաւ քարտուղարուհուն, կամացուկ ձայնով, համարեա՛ կիսաշշուկով, յայտնեց իր սարսափելի արարքի մասին՝ վէպ է գրել եւ ուզում է, որ կարդան եւ կարծիք յայտնեն իրեն…։

Գլենցի մաղերը փշաքաղուեցին, երբ քարտուղարուհին, հակառակ նրա պղ՞յշ շշունջի, պատասխանեց բարձրաձայն․

— Գրական կոնսուլտացիան հարեւան սենեակումն է, ունենք ե՛ւ պոեզիայի կոնսուլտանտ, ե՛ւ պրոզայի…

Ժիրայրին թուաց, թէ բոլորը, բան ու գործ թողած, պիտի նայէին նրան։ Բարեբախտաբար, այդպիսի բան տեղի չունեցաւ։ Իսկ քարտուղարուհին, անսպասելի կերպով ձայնը ցածրացնելով, ձեռքով հրաւիրեց Գլենցին՝ իջեցնել գլուխը դէպի նա՝ եւ շշնջաց՝ ցոյց տալով աթոռներից մէկի վրայ նստած մենակ մի մարդու․

— Աւելի լաւ կը լինի՝ մօտենաք նրան, խնդրէք, որ ինքը կարդայ։ Մեր արձակագիրներից է։

— Ի՞նչպէս է անունը, — հետաքրքրուեց Ժիրայր Գլենցը։

— Մկրտիչ Արմէն։

— «Հեղնար-աղբիւր»ի հեղինակը, ասաց Ժիրայրը։ — Գիտեմ, կարդացել եմ։

— Զանուանէք այդ գրուածքը նրա մօտ, — խորհուրդ տուեց քարտուղարուհին, — կը նեղանայ։ Գրել է ե՛ւ «Հեղնարից» առաջ, ե՛ւ յետոյ, բայց նրա հետ խօսելիս բոլորն այդ վիպակն են յիշատակում, կարծես դա է միակը… Այ թէ որքան վատ է, երբ գրողն իր գլուխ-գործոցը գրում է կեանքի ոչ թէ վերջին, այլ կէսին…

Ժիրայրը մօտեցաւ։ Աթոռի վրայ նըստած էր բաւական դէր մի մարդ, ճաղատ, մօտ յիսուն տարեկան։ Ձեռքում մի քանի նամակներ բռնած, նա կարդում էր դրանցից մէկը։ Բոլորովին չունէր գրողի տեսք եւ չէր ներշնչում ոչ մի հաւատ։

Ժիրայրը կանգ առաւ նրա մօտ՝ սպասելով որ նա աւարտի նամակի ընթերցումը։ «Միւսներն արդէն կարդացել է»՝ գոհունակութեամբ մտածեց նա՝ նկատելով ծրարների պատռուած լինելը։

Ներս մտաւ մի մարդ, անշուշտ նոյնպէս գրող, եւ նախքան պատասխանատու քարտուղարի առանձնասենեակը մտնելը, մօտեցաւ նամակը կարդացողին, բարեւեց․

— Ի՞նչպէս ես, հօ լաւ չե՞ս, — գլխեց նա արդէն չարլռնացած կատակով։

— Հիմա արդէն լաւ չեմ, — պատասխանեց Արմէնը կտրուելով նամակից։

— Իսկ ե՞րբ էիր լաւ, — հետաքրքրուեց ողջունողը։

— Մինչեւ քո ներս մտնելը։

Ներս մտածը ծիծաղեց, կմկմաց՝ պատասխան չգտնելով, եւ հեռացաւ։

— Դուք ինձ հետ գո՞րծ ունէք, — հարցրեց Արմէնը Գլենցին։

— Այո…

— Խնդրեմ… — Առանց աւարտելու նա ծալեց նամակը, միւսների հետ միասին դրեց գրպանը, վեր կացաւ, մօտ քաշեց մի ազատ աթոռ։ Ժիրայրի նստելուց յետոյ նա, առանց այլ եւ այլութեան, նրա թեւատակից վերցրեց ձեռագիրը, նայեց։ «Ժիրայր Գլենց», գրուած էր հեղինակի ազգանունը։ «Ժիրայր Գլենց» գրուած էր նաեւ գրքի վերնագիրը։

Գրողին դա դուր եկաւ, նա ժպտաց, դարձաւ քառասուն տարեկան, օրօրեց գլուխը։ Ապա խոկոյն, երեւի մտածելով, թէ դա արուած է զուտ ձեւական ինքնատպութեան համար, մռայլուեց, դարձաւ վաթսուն տարեկան, եւ անբարեացակամ հայեացքով նայեց հեղինակին․

— Ի՞նչպէս հասկանալ։ Դուք գրում էք ձե՞ր մասին։

— Այո։

— Իսկ ինչո՞ւ չէք վերնագրել, ասենք թէ՝ «Ինքնակենսագրութիւն»։ Կամ՝ «Ես»։ Կամ՝ «Իմ կեանքի գլխաւոր դէպքերը»։

— Որովհետեւ գրել եմ երրորդ դէմքով։

Պատասխանը, ակներեւաբար, նորից դուր եկաւ գրողին, եւ ոչ միայն իր պատճառանութեամբ, այլեւ հակիրճութեամբ։ Նա նորից ժպտաց, նորից օրօրեց գլուխը։ Վէպը ուշադիրօրէն հետաքրքրեց նրան եւ նա տեղն ու տեղը բաց անելով առաջին էջը, սկսեց կարդալ։

Դեռ նոր էր սկսել նա ընթերցումը, երբ դուռը բացուեց եւ ներս մտաւ մի գեղեցիկ աղջիկ։

Գրողը, վեցերորդ զգայարանով զգալով նրան, բարձրացուց գլուխը, նայեց, նորից դարձաւ քառասուն տարեկան։ Նրա հայեացքն ու աղջիկը միասին մօտեցան մեքենագրուհուն, կանգ առան մի պահ, ապա միասին շարժուեցին նրա մօտից եւ մօտեցան քարտուղարուհուն։ Գրողը շարունակեց ընթերցումը, բայց գեղեցիկ աղջիկը խանգարում էր նրան եւ նա նորից բարձրացրեց աչքերը, նայեց։ Տեսնելով, որ աղջիկը դեռ խօսում է քարտուղարուհու հետ, շարունակեց ընթերցումը՝ սակայն շուտ-շուտ կտրուելով նորից ու նորից նայելով։

Ժիրայրն անխծում էր գեղեցիկ աղջըկան, աղերսում, որ նա շուտ չքուէր այդտեղից։ Գրողը, որ տարուել էր ընթերցանութեամբ եւ մոռացել աղջկան, յանկարծ նորից նայեց։ Այլեւս չտեսնելով նրան քարտուղարուհու մօտ, հայեացքն արագ յածեց շուրջը։ Աղջիկը գալիս էր նրա կողմը, մի ազատ աթոռ վերցնելու եւ քարտուղարուհու մօտ տանելու համար։ Նա նայեց։ Գրողն աշխուժացաւ, դարձաւ քառասուն տարեկան։ Բայց աղջիկը նայում էր ոչ թէ Մկրտիչ Արմէնին, այլ Ժիրայր Գլենցին՝ շատ աւելի հետաքրքիր տղամարդուն։ Գրողը նորից դարձաւ վաթսուն տարեկան, հայեացքն իջեցրեց ձեռագրի վրայ, այս անգամ՝ հիմնաւորապէս։

— Կը տանեմ տուն՝ կը կարդամ, — ասաց նա քիչ յետոյ։ — Երեւում է, որ հետաքրքիր բան էք գրել։ Եւ լաւ էք սկսել։ Երեւում է, որ գրելու որոշ փորձ ունէք։ Ի միջի այլոց, ես մամուլում կարդացել եմ ձեր մի քանի պատմուածքները։

Զգիտես ինչու, գրողի հայեացքը դարձաւ թախծոտ, մտածկոտ, երազկոտ։

— Ո՞ր վայրերում էք եղել դուք։

Եւ առաջին անուան վրայ ընդհատելով թուարկումը ասաց․

— Ես էլ եմ եղել այդտեղ։ Ի՞նչպէս է, որ չենք հանդիպել իրար, Ժիրայր Գլենց։

ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

ՀԱՅԱԳԷՏԻՆ ՆՈՐ ՎԱՐԿԱԾԸ

—0—

Հայագէտ Վալերի Խաչատրեան, որ հայկաբանութեան եւ խեթաբանութեան հարցերով կը զբաղի, հայ ժողովուրդի ծագումին շուրջ նոր վարկած մը հրատարակ դրած է «Լրաբեր հասարակական գիտութիւններ» հանդէսին մէջ։ «Հայացիներ» խորագրուած ուսումնասիրութեան մէջ ան այն միտքը կը յայտնէ, թէ հայ ժողովուրդը շատ աւելի հին ծագում ունի, քան այն որ ընդունուած է այժմ պատմագրութեան կողմէ։

Ըստ այժմու տեսակէտին, հայկական ցեղերը՝ Մուշկեր կամ Ուրումեացիներ Հայաստանի լեռնաշխարհը թափանցած են Ք․ Ա․ 10րդ դարու սկիզբները։ Անոնք եկած են Պալքաններէն եւ կը նկատուին Թրաքա-փռիւգիական ցեղերու մէկ մասը (Ուրումեացիներ)։ Հայագէտներ ալ կան, որ չեն ընդունիր այս տեսակէտը։ Անոնք կ'ենթադրեն, որ Հայերը Փռիւգիական մուշկ ցեղին կը պատկանին։ Երկու պարագաներուն ալ անոնց լեզուն փռիւգերէնն էր, թէեւ ան հնդեւրոպական ընդհանրութիւններէ զատ ոչ մէկ համանմանութիւն ունի հայերէնին հետ։ Գալով Մուշկերու եւ Ուրումեացիներու թափանցումի հարցին հայկական լեռնաշխարհի հարաւ-արեւմտեան գաւառները՝ մասնակի բնոյթ ունեցած է։ Այսինքն անոնք 100–150.000 հոգի էին եւ չէին կրնար իրենց լեզուն պարտադրել հայկական լեռնաշխարհի 2–3 միլիոն բնակչութեան։

Երրորդ վարկած մըն ալ կայ, որուն հեղինակը անուանի հայագէտ Գրիգոր Ղափանցեանն է։ Ըստ անոր տեսակէտին Հայասան, որ եղած է Հայերու օրրանը, կը գտնուէր Եփրատի շրջանը։ Հայասայի լեզուն կը համարուէր խուրիտերէնը։ Ի դէպ ողբացեալ փրոֆեսէօրը Հայոց լեզուն կը համարէր ազխանիկ, թէեւ ան չէր ժխտեր, որ Հայերը արմէն անունին տակ 12րդ դարուն (Ք․ Ա․) թափանցած են հայկական լեռնաշխարհ եւ խառնուած Հայասացիներու հետ։ Ըստ անոր Հայասացիները Ուրարտուի կործանումէն անմիջապէս ետք տարածուած են հայկական լեռնաշխարհ եւ կազմած հայ ժողովուրդը՝ ձուլելով Ուրարտացիները։

Երիտասարդ հայագէտը մանրամասն ուսումնասիրելով այդ տեսութիւնները, փաստերու հիման վրայ կ'ենթադրէ, որ հայկական ցեղերը՝ Հայասա անունին տակ, կազմաւորուիլ սկսած են ոչ թէ 12րդ դարուն (Ք․ Ա․), այլ աւելի կանուխ, քանի որ անոնց մասին գրաւոր յիշատակութիւններ կան, որոնք 16րդ դարուն (Ք․ Ա․) կը պատկանին։ Անոնք ասորեստանեան արձանագրութիւններու մէջ մինչեւ 10րդ դար (Ք․ Ա․) անուանուած են Նայիրի ցեղեր, իսկ 9րդ դարու (Ք․ Ա․) կէսէն սկսեալ երբեմն մասամբ, երբեմն ամբողջովին Ուրարտուի մաս կազմած են։ Ասոր կործանումէն անմիջապէս ետք, վերահաստատած են իրենց պետականութիւնը եւ կազմաւորուած իբրեւ հայ ժողովուրդ։

Հիթիթներու (Խեթերու) գրաւոր աղբիւրներու համաձայն՝ Հայասա երկիրը Արեւմտեան Հայաստանի մէջ գտնուած է եւ Եփրատ գետով սահմանակից եղած է Հիթիթներուն, իսկ հարաւէն Հայկական Տաւրոսով եւ Վանայ լիճով՝ Խուրիներու եւ Ուրարտացիներու, իսկ հիւսիսէն տարածուած է մինչեւ Սեւ ծով։ Ըստ Հիթիթներու գրաւոր աղբիւրներուն՝ Հայասա ցեղագրական ամբողջութիւն մը կը ներկայացնէր, որով կարելի չէ այդ ժողովուրդը շփոթել Խուրիներու կամ Հիթիթներու հետ։

Հայասա անունը իր մէջ կը պարունակէ Հիթիթներու ասա ածանցը, որ Հիթիթներու կողմէ կցուած է հայ անունին։ Հայասա երկիրը 13րդ դարու երկրորդ կէսին (Ք․ Ա․) դեռ կը կոչուէր Հայասա, Հիթիթներու Թութխալիա Դ․ թագաւորին կողմէ, թէեւ անոր ժամանակակից Ասորեստանի թագաւորը՝ Տուկուլտի – Նինուրտա Ա․, զայն կը կոչէր Նայիրի, որ ասորերէն կը նշանակէ «լեռնաշխարհ»։

Հիթիթներու Պետութեան կործանումէն ետք (Ք․ Ա․ 12րդ դար) Հայասա Պետութիւնը Նայիրի անունին տակ կը շարունակուի յիշատակուիլ ասորեստանեան գրաւոր աղբիւրներու մէջ, մինչեւ Ուրարտուի Պետութեան ծնունդը։ Եւ որովհետեւ Ուրարտու նուաճեց Հայասան, Ասորեստանցիները աշխարհագրական առումով շարունակեցին Նայիրի անունը տալ Ուրարտուին, իսկ Ուրարտուի կործանումէն ետք հայկական ցեղերը ըմբոստացան եւ ստեղծեցին սեփական Պետութիւն եւ այս ճամբով իրենց լեզուն պարտադրեցին Ուրարտացիներուն եւ Խուրիներուն։

Պատմութեան մէջ ծանօթ է, որ օտարները Հայաստանը կոչած են Արմենիա։ Ասիկա եւս իր պատմական արմատները ունի։ Հայկական Սասուն գաւառը, ըստ ուրարտական արձանագրութիւններու, կոչուած է Արմէ։ Ուրարտուի կործանումէն դեռ առաջ Արմէ երկիրը անկախ կը դառնայ եւ իր Պետութիւնը կը ստեղծէ։ Այդ երկրին հին անունը՝ Արմանի, դեռ մինչեւ հիմա գործածական է սեմական աշխարհի մէջ։ Այս տարազը Պարսից Դարեհ թագաւորի օրով դարձաւ Արմնա, որ Յոյներու միջոցով տարածուելով առաջացաւ Արմենիա անունը։

Հայասայի անուններու տեղագրութիւնը, համեմատութիւնը հայկական աշխարհագրական անուններու հետ եւ լեզուական ուսումնասիրութիւնը ցոյց կու տայ, որ այդ երկրին բնակիչները Հայեր էին, որոնց մասին գրաւոր յիշատակութիւն կայ Ք․ Ա․ 16րդ դարուն։

Երիտասարդ հայագէտին այս միտքերը մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծած են։

«ՀԵՌԱՏԻՊ»

Ծաղկած Փշալարեր

(ՎԻՊԵՐԳ)

Ո՞ւր են տանում։ Ես յիշեցի այն գիշերը, երբ մեզնից թւում էր թէ անդարձ տարան երկու ճարտարապետներին։ Ներքին մի բնազդ մեզ ասում էր (գոնէ ինձ…), որ այս անակնկալ հրաւէրը չարագուշակ աստառ չունի, որ մեր կեանքում պիտի փոխուի մի ինչ-որ բան, բայց ի՞նչ, ի՞նչ…

Գնացին եւ դուռը փակուեց։ Մենք մի բոպէ նայեցինք իրար աչքերին, այնտեղ գտնելու համար մեզ տանջող հարցի պատասխանը։

— Սկսուեց, — տնքաց Ղարաբաղցի Հայը։

— Ի՞նչը, — հարցրի ես։

— Պարզ չէ՞, — ճարտարապետն էր։

Ես չուզեցի փորփրել։ Նրանցից լաւ խօսք լսելն անհնարին էր, իսկ ես… Իսկ 222ը միայն լաւը լսելու ցանկութիւն ունի, միայն լաւը։ Թող այդ լաւը լինի խարուսիկ, սուտ ու փուչ, միայն թէ… 222ը յոգնել է եւ պատրաստ է կէս գեղեցիկ սուտին զոհաբերել տասը բնական, բանական եւ տրամաբանական ճշմարտութիւն։ Թո՛ղ դա։ 222ը լաւ, շատ լաւ գիտէ գեղեցիկ սուտի գինը…

Կար ժամանակ, երբ այդ 222 կոչուածը շատ էր սանտիմենտալ եւ ունէր ոչ մի քննադատութեան չդիմացող նախապաշարումներ։ Մի՞թէ մեռնելուց յետոյ միեւնոյնը չէ, մեռար դու փափուկ անկողնում սատմոքսի խոցի՞ց, թէ ընկար պատերազմի դաշտում, բարձրացար կախաղան, թէ՞ սիրային հողի վրայ ինքնասպանութիւն գործեցիր։ Ամենայն տեղ կեանքը մէկ չէ, ճիշդ է, բայց մա՛հը, մա՛հը… Չէ՞ որ ամենայն տեղ մահը մի է։ Իսկ մեռնելուց յետոյ մի՞թէ միեւնոյնը չէ թէ ոսկորներդ որտեղ կը հանգչեն, Զանգեզուրո՞ւմ, Զանգիպարո՞ւմ, թէ Վոլոգդայում… Թո՛ղ դա։

Թո՛ղ դա, 222, դու անցար կեանքի համալսարաններով, դարձար ակադեմիկոս եւ իմաստուն, ափսո՛ս որ այսպէս էլ պիտի մնարդ փոես, առանց կարենալու ազատ մարդկութեանը տալու քո հոգու անտակ, անծիր գանձերը։ Երբ գտնւում էիր ազատ կեանքի, կենդանի փոխյարաբերութիւնների թոհուբոհում, դու սնանկ էիր ու տնանկ․ դու ապրում էիր ծովում ու լողալ չգիտէիր, իսկ հիմա, երբ դու հմուտ լողորդ ես ու սուզակ, երբ կարող ես իջնել ծովի յատակը եւ այնտեղից մարգարիտներ հանել լոյս աշխարհ ու նուիրել մարդկութեանը, ընկեր ես թակարդ ու որոգայթ ու փրկութիւն չկայ քեզ համար, 222՛։

222, դու կեանք մտար տաք գլխով ու տաք սրտով, դա բանի նման չէր, յետոյ քո սիրտը սառեց, բայց գլուխը մնաց տաք, այդ էլ մի դժբախտութիւն էր, հիմա, հիմա երբ դու կարող ես քո սառը գլխով եւ տաք սրտով հրաշքներ գործել, յաւիտենական սառեցման են դատապարտուած ե՛ւ գլուխդ ե՛ւ սիրտդ, 222՛։

— Գնացին, խառնուեցին հազար տարուայ մեռելներին, — ասաց մէկը։

— …

Դուռը բացուեց ու ներս մտան։ Ոչ մի բանով չէր կարելի ապացուցել, որ նրանք խառնուել են, այն էլ՝ հազար տարուայ մեռելներին…

.

… Եկաւ Մեսրոպը խաչած սխեմի, կաղամբի, մի խօսքով խոհանոցի բուրմունքով բարձրացաւ ու նետուեց անկողին։

— Օ՜ֆ, — հառաչեց նա հաճոյքից, — էսա քնուչ-հանգստանուչէն լաւ բան չկայ … ծօ, քնա՞ծ էք…

Եկաւ Մեսրոպը, դա նշանակում է, որ կէս գիշեր է։ Ես աչքերս բաց չարի, անդա՛մ տեղիցս չշարժուեցի։ Այս նշանակում է, որ քնած եմ։ Եւ իսկապէս քնած եմ։ Ի՞նչ անենք, որ անցեալի պատկերները անհաւասար արուեստով հանուած կինոնկարի նման, — երբեմն արագ, երբեմն դանդաղ ընթացքով անցում են ուղեղիս կամ զուցէ սրտիս ու հոգուս միջով։ Ի՞նչ անենք։ Մեսրոպը թոնթորաց, փնթփնթաց, մի քիչ շուռ ու մուռ եկաւ ու քնեց։ Ակնյայտ էր, որ նա այսօր մասնահաճի տրամադրութիւն ունէր։

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(69 – Շար․)

Մրտի Առկայծումներ...

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

—0—

«Նահատակ ցեղի անմահներ»ու ոգին յարութիւն կ'առնէ ու կը թեւածէ հոգիներու մէջ՝ վերափոխուելով, հայ ժողովուրդի յաւերժութեան գաղափարը խորհրդանշող յուշարձանի։ Եւ այն պահուն, երբ հայ մատաղ սերունդը՝ հայ բեմին վրայ կանգնած, թէեւ գողդոջուն, բայց ներքին յոյզով մը կ'երգէ «Յառա՛ջ նահատակ ցեղի անմահներ» հայրենաշունչ երգը ու խրոխտ շեշտաւորումով մը կը գոչէ յառա՛ջ, ինքնին պերճախօս ապացոյց մըն է այն մասին, որ մեր նոր աճող ու ծաղկող սերունդի հոգիներուն մէջ անուցանող հայ ցեղի ոգին դեռ կայ ու կը մնայ եւ կը հանդիսանայ մեր ժողովուրդի յաւերժութեան երաշխիքը, եւ այս ոգին ու երեւոյթը արդէն պատասխան մըն է բոլոր անոնց համար, որոնք հայապահպանման բոլոր միջոցներու գործածութենէն յուսալիք, ձեռքերը ծալած կը նստին եւ յոռետես աշխարհահայեացքը ախտաւոր համեմատութիւններու կը հասնի իրենց մէջ. այդպիսիները պայքարներու ճամբին զինաթափ եղածներ են եւ հանդիստ կեանքի քմայքին գերի դարձած անհատներ։

Այս խռովայոյզ խորհրդածութիւնը ունեցայ Կիրակի, Յունուար 28ին, կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին, երբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Կայանի հայ աշակերտները խմբովին երգեցին «Յառա՛ջ, Նահատակ»ը, որով բացուած յայտարարուեցաւ Կապ. Խաչի Շրջ. Վարչութեան կազմակերպած հանդէսը, իր մասնաճիւղերու մասնակցութեամբ, մէկ ժամ յապաղումով։

Հանդէսի ընթացքին գործադրուեցաւ գեղարուեստական յայտագիր մը։ Կատարուեցան հայերէն երգեր, արտասանութիւններ, պզտիկ պատկերներ եւ հայկական պարեր, որոնք իրենց գրաւչութեամբ, Մեծասքանչի հնչիւններու վարարումով, մթնոլորտը լեցուցին հայ շունչով։ Տոկացող սիրտ պէտք էր չյուզուելու համար այն կենդանի տեսարանին առջեւ, երբ հայ բեմին վրայ հայ մանուկը իր թոթովուն ձայնով կ'երգէր՝

Իմ հեռաւոր հայրենիք,
Իմ փառաւոր հայրենիք,
Աշխարհներու անման՝
Իմ անուշիկ Հայաստան։

Եւ այսպիսի պահերուն ուրիշ բառ չես գտներ զգացումդ արտայայտելու, բայց միայն լսել՝ «Դեհ, ե՛կ, Վարդապետ ու մի՛ խնթենա՛»....

Մէկ իրողութեան կը հաւատամ, այն է՝ որքան ատեն որ մեր նոր ու մատաղ սերունդը իր հայ զգացումները կ'արտաբերէ այնքա՛ն սրտայոյզ ապրումով, իրաւունք չունինք յոռետես ըլլալու եւ մանաւանդ ձեռքերը ծալելով հրապարակէն քաշուելու։

Կիրակի օր, Յունուար 28ին՝ Սեւրի Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի սրահին մէջ պարզուող տեսարանը միայն մէկ պատգամ ունէր տալու բոլորին, թէ՝ Հայը կ'ապրի ու կը շնչէ, շնորհիւ նոր սերունդի հոգիներուն մէջ տակաւին պըլպլացող հայկազեան ցեղի ոգեղէն կանթեղին, աշխատինք ու չզլանանք ոչ մէկ միջոց՝ այդ կանթեղը բոցավառ պահելու եւ անով Հայութեան յաւերժացումը ապահովելու համար։

Արդարեւ, ինչպէս Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան նախագահուհի Օր. Աստղիկ Առաքելեանը շեշտեց իր խօսքին մէջ, «Ֆրանսահայ կանացի այս կազմակերպութիւնը՝ իր 45 տարիներու վաստակաշատ գործունէութեան ընթացքին, ի գին ամէն զոհողութեան՝ իր մտահոգութիւններու առանցքը դարձուցած է նոր սերունդին հայեցի դաստիարակութիւն ջամբելու անժամանցելի հարցը։ Սերունդներ հասակ նետած են եւ մայրենին սորված՝ Կապոյտ Խաչի յարկին տակ։ Եթէ այսօր կան երիտասարդներ, որոնք հայերէն չեն գիտեր՝ յանցաւորը իրենք չեն, այլ՝ ծնողքները, որոնք տան մէջ հայերէն չեն խօսիր»։

Կը հետեւի ուրեմն, յարգելի նախագահուհիի խօսքերէն, որ մեր նոր սերունդի ներաշխարհին մէջ կայ Հայու ոգին եւ ան՝ իր ծնողքին թերացման պատճառով երբ չէ կրցած սորվիլ ու խօսիլ իր մայրենի լեզուն, սակայն իր հոգիին մէջ կը բաբախէ հայ սիրտը, կը շնչէ հայ հոգին, եւ այս իրողութիւնն է որ տակաւին կը մնայ ուղէս երաշխիք՝ Հայու յաւիտենականութեան։ Քանի ուշ չէ, վառ պահենք այդ ոգին։

Դիւրին է իւրաքանչիւր Հայու համար, Սփիւռքը նկատել անկենդան մարմին մը եւ անոր վրայ տապանաքար մը դնել ու քաշուիլ իր պատեանին մէջ. սակայն պէտք է նկատի ունենալ նաեւ այն, որ տակաւին շնչող էակ մը, մահամերձ մը ողջ–ողջ թաղելը ոճիր մըն է իրրայատուկ։ Եւ վա՛յ այն Հայուն որ կը փորձէ այդ քայլը առնել։

Ուրեմն մեզի կը մնայ նստիլ ու հաւաքաբար մտածել այս կենսական խնդիրներուն շուրջ, վերլուծել հայ կեանքին մէջ գոյութիւն ունեցող ընդհանրական թերիները, մատնանշել վէրքերը եւ ընդհանրական աշխատանքով բուժել զանոնք եւ վերացնել յուսահատական հոգեբանութիւնը մեր մէջէն, որովհետեւ յուսահատութիւնը անյարիր վիճակ մըն է հայ նկարագրի համար։

Այս առիթով, անգամ մը եւս յիշեցնենք «Յառաջ»ի Յունուար 19ի Օրուան խօսքին մէջ արտայայտուած մտքերն ու առաջադրուած հարցը, որուն ունենալիք օգտաշատ դերի մասին՝ հայ կեանքի մէջ, յուսատես ենք։

Արդարեւ, «Յառաջ» կը գրէր «Ինչո՞ւ չկազմակերպել, օրինակ, համագաղութային համագումար մը, ուր ծեծուին այն բոլոր հարցերը որոնք ամէնօրեայ հոգերն են Սփիւռքի. — լեզու, դպրոց, մամուլ, մշակոյթ, եւայլն, եւայլն։ Մոռնալ պահ մը, քաղաքական թէ յարանուանական դաւանանքները ու մտահոգուիլ՝ միայն ու միայն ընդհանրական ցաւերով, ըՍփիւռքի Հայուն յատուկ ցաւերով»։

Անմիջապէս հարցում մը կը ծագի մեր մտքին մէջ՝ ո՞վ... Ո՞վ պիտի կազմակերպէ համագաղութային համագումար մը։

Մեր խօսքը ուղղելով Սփիւռքահայութեան ճակատագրով մտահոգ՝ համագաղութային բոլոր հայ կազմակերպութիւններուն, պիտի ըսենք.

Ով որ բաց է, ի՞նչի կը սպասէ...:

Հ. Ս.

Ձայներ Գաւառէն

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ՅԱՋՈՂ ՃԱՇԸ

—0—

Յառաջ.— 28 Յունուար, Կիրակի կէսօրին, ահա՛, անգամ մը եւս հաւաքուած եկեղեցւոյ կից նեղ սրահին մէջ։ Սէն Ժերոմի Կապոյտ Խաչի տիկիններուն հրաւէրին պատասխանելով՝ հոծ բազմութիւն մը փութացած է հաւաքատեղին։ Ոչ միայն Թաղի համակիրները, այլ եւ Մարսէյլի բոլոր շրջաններէն Հայեր, որոնք կը հաւատան Կապոյտ Խաչի կարեւոր եւ կենսական դերին, ամբողջ Սփիւռքի տարածքին, Ֆրանսահայ գաղութին մէջ մասնաւորապէս։ Համադամ կերակուրներ՝ պատրաստուած մի միայն Կապոյտ Խաչուհիներու կողմէ, հայկական տաք մթնոլորտ, հայերէն աղուոր երգեր եւ արտասանութիւններ, գնահատական անկեղծ խօսքեր։ Աւելին պէտք չկայ ստեղծելու համար այն միասնական ոգին, որ հրաշքներ գործած է, ու պիտի շարունակէ գործել, այնքան ատեն որ կարենանք զայն պահել։ Ու նշենք նաեւ այստեղ, որ այդ ոգիին չգոյութեան հետեւանք են, աւա՜ղ, մեր շատ մը մարզերու մէջ արձանագրուած ձախողութիւնները։

Այս տեսակէտով ամէն գնահատանքի արժանի է Կապոյտ Խաչը։ Ան մեզ իրարու մօտ կը բերէ, մեզ կը միացնէ։ Որովհետեւ իր նպատակներն ու իրագործումները կը համապատասխանեն մեր օրուայ ազգային պահանջներուն.— Հայապահպանում, նոր սերունդի հայեցի դաստիարակութիւն։

Եւ ո՞ր Հայն է որ պիտի զլանար իր օգնութիւնը այս մեծ նպատակին։

Պելֆոնթէնի Կապոյտ Խաչի կայանին կից հող պիտի գնուի, յայտարարուեցաւ։ Ու բոլոր ներկաները սիրով տուին ինչ որ կրնային։

Եւ վաղը, երբ Կապոյտ Խաչի Կեդրոնական Վարչութիւնը իր Սէն Ժերոմի մասնաճիւղէն ստանայ 5000 ֆրանքի կլոր գումար մը, մի՛ զարմանաք։

Մի զարմանաք, այլ ուրախացէք։ Ըսէք դուք ձեզի թէ իր բոլոր թերութիւններով, լաւ, ազնիւ ժողովուրդ է մեր ժողովուրդը։

Կ. Փ.

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿԻ

—0—

Հայ Սաներու Հիմնարկութիւնը, որ ստեղծուեցաւ 1924ին, Պրիւսէլի մէջ, հանգուցեալ Պօղոս Նուպար Փաշայի նախաձեռնութեամբ ու նուիրատուութեամբ, պարտականութիւն ստանձնած է նպաստել Հայերու մտաւոր զարգացումին, հնարաւորութիւն տալով իրենց ուսումը կատարելագործելու Եւրոպայի համալսարաններու եւ բարձրագոյն վարժարաններու մէջ։

Այս ծրագրէն ներշնչուելով, Հիմնարկութեան վարչութիւնը որոշեց 1973–974 տարեշրջանին համար, նախապատուութեամբ 5 կամ 6 կրթաթոշակ տալ, իւրաքանչիւրը մօտաւորապէս 1200 տոլարի գումար մը, երիտասարդներու, որոնք արդէն իսկ համալսարանէ մը կամ բարձրագոյն վարժարանէ մը վկայուած են, եւ կը փափաքին մէկ կամ երկու տարի գիտական աշխատանքներ կատարել մասնագէտ վարպետի մը առաջնորդութեամբ՝ բարձրագոյն ուսմանց հաստատութեան մը կամ հետազօտութեանց կեդրոնի մը մէջ։

Վարչութիւնը տրամադիր է նաեւ առաւելագոյն բարեացակամութեամբ քննելու խնդրանքները ուսուցչական կամ ազգային ասպարէզի մէջ գտնուող անձերու՝ անոնց յատկացնելու համար կատարելագործման թոշակներ։

Ֆրանսերէն կամ անգլերէն ձեռագիր դիմումնագրերը 1973 Մայիս 1էն առաջ պէտք է ղրկուած ըլլան հետեւեալ հասցէին.—

Secrétariat de l'Oeuvre des Boursiers Arméniens
Rue d'Egmont No 11
B-1050-Bruxelles (BELGIQUE)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (100)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐՁԻԳԸ

ԺԵ.

— Այո։ Հիմա պիտի երթամ տեսնեմ զայն։

Սեղանաւորը թուղթի մը վրայ գրեց անոր անունը եւ հասցէն.

« Ժորժ Տարիէ, փաստաբան, Պոնափարթ փողոց, թիւ 19 »։

— Շնորհակալ եմ, ըսաւ Ժաք, այդ թուղթը առնելով։ Հիմա հոն պիտի երթամ։

Տիկին Բլարիս Տարիէի հօրեղբայր Ժորժ, որուն խնամակալութիւնը յանձնուած էր նկարիչ Էթիէն Քասթէլի, արդէն իսկ յառաջդիմած ու իր կարողութեան վրայ դրուած յոյսերը պսակած էր։ Քանի մը ամիսէն, քսանըհինգերորդ տարին պիտի թեւակոխէր։ Գեղադէմ, քաջակազմ, շէկ մազերով ու մութ գոյն կապոյտ աչքերով երիտասարդ մըն էր։ Երկու տարիէ ի վեր արձանագրուած էր Փարիզի փաստաբաններու ցուցակին մէջ. արդէն իսկ իր կարողութիւնը ցոյց կուտար ան։

Ժորժ կը բնակէր Պոնափարթ փողոցը, թիւ 19 տան երկրորդ յարկը։ Իր աշխատասենեակին մէջ, որ կաղնիէ կարասիներով կահաւորուած էր, երկու կահեր չէին համապատասխաներ ամբողջութեան խիստ պերճանքին։ Այդ կարասիներէն մէկը մահոգենիէ փոքր գրադարան մըն էր, գիրքերով լեցուն, իբր յիշատակ աբբայ Լոժիէի։ Իսկ միւսն էր անկիւն մը գըտնուող երենոսէ սեղան մը, որ իր վրայ կը կրէր փայտէ եւ խաւաքարտէ ձի մը, սեւ շղարշով մը ծածկուած։ Ժոր մասունքի մը պէս կը պահէր այդ համեստ խաղալիկը, կարծելով թէ իր մօր Բլարիս Տարիէի մէկ նուէրն էր ան։

Երիտասարդ փաստաբանը քառասունըհինգ տարու սպասուհի մը ունէր, որ լաւ խոհարար ալ էր։ Սովորաբար, իր տունը կը ճաշէր, եթէ երբեք իր նախկին խնամակալ Էթիէն Քասթէլի տունը չըներ իր ճաշը։ Նկարիչն ալ յաճախ կը ճաշէր փաստաբանին հետ։ Երիտասարդ փաստաբանը ստուար թղթածրար մը աչքէ անցընելու վրայ էր, երբ սպասուհին բերաւ Փօլ Հարմանի քարտը։

— Ներս մտցուցէք, ըսաւ Ժորժ։

Ժաք Կարօ աշխատասենեակէն ներս մտաւ։ Ժորժ աթոռէն ելլելով երկու քայլ յառաջացաւ, ու Փօլ Հարմանը դիմաւորեց։ Քսանըմէկ տարի յետոյ, թշուառական Ժաք Կարօ դէմ առ դէմ կը գտնուէր զաւկին հետ իր զոհին, այն է Ժանն Ֆորթիէի, որուն բոլոր դժբախտութեանց պատճառ եղած էր։

Ալֆորվիլի հրձիգը, Պ. Լապրուի սպաննիչը յիսուն տարու էր։ Իր մազերը, զոր չէր ներկեր այլեւս, ճերմակ էին։ Այս դէպքին նախարանը կազմող եղերական դէպքերու շրջանին՝ Ժորժ երեքուկէս տարու ըլլալուն, չէր կրնար յիշել նախկին գործավարին դէմքը։ Ինքնակոչ Փօլ Հարման խօսք առնելով ըսաւ.

— Ձեզի կը դիմեմ, պարոն, ձեր յաճախորդներէն սեղանաւոր Էտուար Հալպէրկէրի միջոցաւ...: Ես Ֆրանսացի եմ ու Ամերիկայէն կուգամ։ Մէկ հատիկ աղջկանս առողջական վիճակին եւ Ֆրանսայի մէջ բնակելու փափաքին գոհացում տալու համար, որոշեցի ծննդավայրս դառնալ։ Բայց չեմ կրնար աշխատութենէ ու գործունէութենէ հրաժարիլ, թէեւ հարստութիւնս կը թոյլատրէ որ հանգիստ ընեմ. ուստի Ամերիկայի մէջ կատարած աշխատանքս հոս պիտի վերսկսիմ...

Թուրպըվուայի մէջ ընդարձակ գետին մը գնեցի, եւ այն պահուն երբ շինութիւնները պիտի սկսէի, դատ բացուեցաւ ինծի դէմ...։

Ժաք Կարօ ճշգրիտ ցուցմունքներ ըրաւ, եւ գնման թուղթին պատճէնը մէջտեղ հանեց։ Ժորժ ուշադրութեամբ կարդաց այդ թուղթը եւ ըսաւ.

— Պարոն, կատարելապէս ձեր իրաւունքին մէջն էք...: Պիտի շահիք, եթէ դատ բանաք... կրնամ երաշխաւորել...:

— Ուրեմն կը ստանձնէ՞ք իմ գործս։

— Սիրայօժար։ Փոխանորդագրի մը պէտք պիտի ունենամ...:

— Հաճեցէք պատրաստել զայն։

— Հիմա կը պատրաստեմ. ձեզի կը մնայ ստորագրել զայն։ Հաճեցէք ըսել ձեր անունը, մականունը եւ գործը...:

— Փօլ Հարման, սեփականատէր, ճարտարապէտ – մեքենագէտ, հասցէ Փարիզ, Մուրիլլօ փողոց, թիւ 27։

— Գործի պիտի սկսիմ անմիջապէս, ու ձեզ միշտ իրազեկ պիտի ընեմ, ըսաւ փաստաբանը։ Քիչ ատենէն, նամակ մը պիտի ստանաք ինձմէ։

ԿՁԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԻՐԱԿԻ 11 ՓԵՏՐՈՒԱՐ ԺԱՄԸ 10.30 ԻՆ

Մայր Եկեղեցի — 339, Ավընիւ Փռատօ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԲԱՑՈՒՄ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ

Նուիրուած՝

«1915ի Թուրք ղեկավարներու ցեղասպանութեան զոհ 1.500.000 Հայերուն.
«Ազատութեան եւ Ֆրանսայի համար զոհուած հայ մարտիկներուն եւ դիմադրականներուն՝

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Բացման խօսք՝ ՏՈՔԹ. ԴԱՐԲԻՆԵԱՆ

Բացում Յուշարձանի՝ Պ. Նախարար ԺՕԶԷՖ ՔՈՄԻԹԻ եւ Պ. Մ. ՃԻՑԷՐՃԵԱՆ

Յուշարձանի օրհնութիւն՝ ներկայ եկեղեցականներու կողմէ

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏԷՆ բերուած հողի զետեղում՝ Վեր. Յ. Հեւլվաճեան

Ուղերձներ՝ Պ. Տ. ԽԱՑԻԿԵԱՆ (ֆրանսերէն), Պ. Յ. Կոստանդինեան (Դիմադրական Ճակատի կողմէ, ֆրանսերէն), Պ. Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ (հայերէն), Պ. ԿԱՍԹՈՆ ՏԸՖԷՐ, Մարսէյլի քաղաքապետ, Պ. Նախարար ԺՕԶԷՖ ՔՈՄԻԹԻ

ՀԱՅՐ ՄԵՐ

Ֆրանսահայութիւնը եւ մասնաւորապէս Մարսիլահայութիւնը սիրով կը հրաւիրուին այս հանդիսութեան:

Կազմակերպութիւններ եւ անհատներ իրենց համախմբողի հեռագիրները կրնան ղրկել հետեւեալ հասցէին.—

MONUMENT ARMENIEN TR. 08 MARSEILLE

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ շրջանի բոլոր խումբերուն

ՃԱՇ

Կիրակի, Փետրուար 18

Ժամը 17էն սկսեալ, Հայ Մշակոյթի Տան Ս. Թէքէեան սրահը, 17 Ռիւ Պլէօ:

Կը նախագահէ ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին

Ծախսերու մասնակցութիւն 20 ֆր.

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Փետրուար 24ին, Շաբաթ իրիկուն:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Փետր. 25ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Ահարոնեան ակումբը

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը տեղի կ'ունենայ Փետրուար 11, Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Ահարոնեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքավայրը: Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայանալ անզամատեարով:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կազմակերպուած

ԾՆՈՂԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ կողմէ

Մարտ 3, Շաբաթ

Մանրամասնութիւնները յաջորդով

ՊԱՏՐԱՍ՞Տ ԷՔ

Էսաեան Սանուց Միութեան

ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

Մարտ 3ին

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս Կիրակի (Փետր. 11) առաւօտեան ժամը 9.30ին հեռատեսիլի Ա. կայանէն՝

ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ

58րդ ցանկ

Տիկ. Վարդուհի Նիկողոսեան, Տիկ. Մինասեան, Ոմն (Փարիզ», Տ. և Տիկ. Ժան Գոչեան, Տէր եւ Տիկ. Ս. Ներսէսեան, Տէր եւ Տիկ. Կլաղեան, Տէր եւ Տիկ. Ժ. Ստեփանեան, այրի Տիկ. Շ. Տափութեան, Տէր եւ Տիկ. Գասպարեան, Տէր եւ Տիկ. Մ. Զատօռ, Տէր եւ Տիկ. Ա. Թօսունեան, Տէր եւ Տիկ. Կ. Գոհարեան, Տէր եւ Տիկ. Գ. Քէչապեան, Տէր եւ Տիկ. Ժ. Տարութեան, Տէր եւ Տիկ. Յ. Թոպալեան, Տէր եւ Տիկ. Կ. Տէլալեան, Տէր եւ Տիկ. Յ. Տէլալեան, Պր. Մ. Թօսունեան, այրի Տիկ. Ս. Մաթէոսեան, Տէր եւ Տիկ. Գ. Զօրեան, Տէր եւ Տիկ. Ճ. Օտաճեան, այրի Տիկ. Գայապալեան, այրի Տիկ. Կիւլեան, Տէր եւ Տիկ. Իշխանեան, Պր. Յ. Ճամպուլեան (Սէնթ Էթիէն), Տէր եւ Տիկ. Բարունակ Զիմպիւլեան (Տրակինեան), Տէր եւ Տիկ. Գրիգոր Միսաճրէտեան (Փարիզ) 20ական, Պր. Մարգար Յակոբեան, Պր. Ճիւան Տօնիկեան (Պորտօ), այրի Տիկ. Նազիկ Տէր-Մարտիրոսեան, Տէր եւ Տիկ. Փուչինեան Մանուկ (Տէսին) 15ական Ֆր.:

Նախկին գումար 153.569,38
58րդ ցանկի գումար 600
Ընդհ. գումար 154.169,38

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒՔ

Սէն Ժերոմի Թաղական Խորհուրդը ըստացած է եկեղեցւոյ եւ դպրոցին համար ողբացեալ Եւա Անթիքաճեանի (ծնեալ Քէօշէեան) մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի.—

Տէր եւ Տիկ. Մարկոս Նազարեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկ. Օսկիան Շէրպէթեան 20, այրի Տիկին Տապանեան եւ Տէր եւ Տիկին Վարուժան Անտոնեան 10ական, Տէր եւ Տիկ. Թաթիս Քէօշէեան 30, Տէր եւ Տիկ. Պերճ Կարապետեան, Յովհ. Սրապեան, Յակոբ Գէորգեան, Անդրանիկ Խըրիմեան, Շապուհ Համբարձումեան 10ական, մի ոմն 20, մի ոմն, Արրահամ Մանկասարեան 10ական, Տէր եւ Տիկ. Վարդգէս Տէր-Մինասեան 30, Տէր եւ Տիկին Վենսան Բարմաքըչեան 50, Պետրոս Սահակեան 10 Ֆր.:

GRANDE NUITÉE ANNUELLE

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Վալանսի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ, Շաբաթ 17 Փետր.

HOTEL NATIONAL

Route de Soyons — 07 Granges-les-Valence

Մասնակցութեամբ մեծ նուագախումբի

JACK KOJA

de 21 h. 30 à l'aube

BUFFET — AMBIANCE ARMENIENNE COTILLONS

ԼԻՈՆԷՆ ԼԻՈՆԷՆ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼ ՅՈՒՇԱ՛ՐՁԱՆԻ ԲԱՑՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Լիոնէն օթոքարը կը մեկնի Շաբաթ Փետր. 10, ժամը 14ին, եկեղեցւոյ առջեւէն (295 Ռիւ Պուալօ): Վերադարձ Կիրակի

Ճաշ-ճամբորդութիւն եւ պանդոկ 100 Ֆր.

Արձանագրուիլ.—

agence de voyages SEVAN

50, Cours de la Liberté — LYON

Tél. : 60-13-66

ԵՐԿՐՈՐԴ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԱՒՍՏՐԻԱ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 17էն 25

Մեկնում Փետր. 7ին կառ. տը լ'էսթէն Ալպէրկ-Էճփիրէսով ժամը 22ին. սահմանափակ տեղեր (կարելիութիւն՝ քուշէթի) դէպի Մելաու, Պալ, Յիւրիխ, Պուքս ճամբով: Տեղաւորում շատ հանգստաւէտ պանդոկ մը տաք եւ պաղ ջուր, խնամուած ճաշ:

Մելաուս ձմրան շատ հաճելի կայան մըն է (դահուկ, եւ ամէն տեսակ զուարճութիւններ) 700 մեթր բարձրութեան վրայ:

Մասնակցութիւն՝ 395 Ֆր. ամէն բան մէջը: Կանխավճար՝ 100 Ֆր., մնացեալը Փետրուար 10ին:

Վերադարձ Փետր. 24, ժամանում կառ. տը լ'էսթ, Փետր. 25ին կէսօրէն առաջ:

×

ՄԱՐՏ 4

ՊԻՆՉԻ ՋՈՒԱՐԹ ՔԱՐՆԱՎԱԼԸ

Մեկնում Մարտ 4ին: Հաւաքուիլ ժամը 8ին, Մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ կամ 8.15ին կառ. տիւ Նոռ, Բիւրվէօր սրճարանին առջեւ, մեկնում ժամը 8.30ին, ցերեկուան ճաշը ճամբու ընթացքին եւ ժամանում՝ Պինչ (Պելժիա):

Վերադարձ ժամը 17.30ին եւ ժամանում Փարիզ ժամը 22ի առեններ:

Մասնակցութիւն՝ 59 Ֆր. ամէն բան մէջը:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

12 Allée Leonide — Le Perreux

Tél. 324-14-96

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ

Ընդհ. Պատուիրակ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Տէսինի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Երկուշաբթի Փետր. 12, ժամը 14.30ին Հայ Մշակոյթի Տան սովորական վայրը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

CAMP D'HIVER DU NOR SEROUND

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

VARS (Hautes-Alpes)

1973 Փետրուար 10էն մինչեւ 18

Renseignements et inscriptions auprès de Mlle TATOSSIAN

14, Rue Ampère — 69-150 DECINES

Tél. : (78) 49-19-22

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Տրապիզոնի (Պոնտոս) Հայրենակցական Միութեան տարեկան ճաշասեղան-հանդէսը Ապրիլ 8ին Կիրակի կէսօրէ վերջ՝ Հայ Մշակոյթի Տունը:

×

Իզմիրի եւ շրջաններու Հայրենակցական Միութեան տարեկան պարահանդէսը՝ Կիրակի, Ապրիլ 1ին:

Կապ. Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղին տարեկան ճաշը Փետրուար 24ին:

×

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Մարտ 11ին:

×

Հայ Արիներու Միութեան տարեկան ցերեկոյթը Կիրակի Մարտ 4ին կէսօրէ վերջ ժամը 14.30ին Սալ տը լա Շիմի:

Grand Bal du Nor Seround

ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ

Փետրուար 10, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ լոյս

Dans la salle du Casino de Charbonnières (Rhône)

avec l'Orchestre GERARD et TONY

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

«Ալագեազ» պարախումբ

Ապահովել սեղանները՝ 51-59-40

IMPRIMERIE SPECIALE DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
7
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MERCREDI
7 FÉVRIER
1973

ԼE NUMÉRO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
32, RUE DE TRÉVISE PARIS 9

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

49րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12.634

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.634

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

———o———

Առաւելապէս Սփիւռքի Հայութեան է վիճակուած արծարծել Հայ Դատը։ Արդարեւ, քաղաքական պայմաններն այնպէս են դասաւորուած, որ մեր ժողովուրդին կէսէն աւելին, ա՛յն որ Հայրենիքի վերելքը կ'ապահովէ ի գին տքնութեան եւ քրտինքի, հնարաւորութիւն չունի իր ձայնը լսելի ընելու։ Անիկա չի նշանակեր, թէ Արաքսէն այն կողմ չունին նոյն մտահոգութիւնները եւ նոյն առաջադրութիւնները։ Ո՛չ։ Որովհետեւ Հայ Դատը համահայկական ձգտում մըն է։ Ազգային խոճալ մը։ Գաղափարախօսութիւն մըն է դարձած ան՝ ընդհանրական չափանիշով։

Հայրենիք եւ Սփիւռք նոյնը կը մտածեն։ Պահանջը, արդարեւ, ազգային է։ Ուրանալ այս իրողութիւնը, կը նշանակէ անգիտանալ ճշմարտութիւնը։

Մեր ժողովուրդին կատարած մեծ նուաճումն է այս։ Պատմութեան մէջ քիչ անգամներ ազգովին նոյն նպատակակէտներն ենք հետապնդած։ Հարցի մը շուրջ միատեսակ ենք մտածած։ Հայ Դատը այլեւս մեր էութեան հիմնական գիծն է դարձած։ Տենդ մըն է ան։ Կիրք մը։ Որովհետեւ կենսական նշանակութիւն ունի ան մեզի համար՝ այս ափերէն մինչեւ հեռու հորիզոններ, մինչեւ Երեւան։

Ուրեմն Սփիւռքն է որ այժմ իր ձիտին պարտքը պէտք է նկատէ Հայ Դատին հետապնդումը, որ առաջին հերթին քարոզչութիւն կը նշանակէ հանրային կարծիքի մօտ։

Ճիշդ է, որ քաղաքական պայմանները աննպաստ են այսօր։ Աշխարհ ունի իր հոգերը եւ, հետեւաբար, մոռցած է մեր հոգը։ Այդպէս էր նաեւ երէկ, երբ լեռներու վրայ փամփուշտ կ'արձակէինք մեր փրկութեան համար։ Երբ Սարդարապատի մէջ մեր գոյութիւնը պահպանելու կը ձգտէինք՝ յամառ եւ կորովի պայքարով։ Եւ, վերջապէս, երբ անձեւ քաոսէն Պետութիւն կը հիմնէինք՝ կայուն սահմաններով։

«Մեր հողերը, մեր հողերը» տարազը, որուն արձագանգը եկաւ Երեւանէն, անհրաժեշտ է լսելի դարձնել օտարին։ Զայն վերածել օրակարգի մնայուն հարցի։

Մասնաւորաբար մեր երիտասարդներն են, որ պէտք է լծուին այդ աշխատանքին։ Որովհետեւ չփում ստեղծելու կարելիութիւնները մեծ են, թէեւ դժուար։ Արծարծել մեր ազգային պահանջները, կը նշանակէ զանոնք ներկայացնել օտարներու, ամէնուր, ամէ՛ն ժամ։

Եւ փորձը ցոյց կուտայ, որ ապարդիւն չեն անցնիր միշտ այդ աշխատանքները։ Կը բաւէ, որ տասնէն մէկը լսէ, եւ զայն՝ օրաթերթի նիւթ դարձնէ։ Այդ «նիւթեր»ով է, որ հանրային կարծիք կը ստեղծուի։ Ահա՛ վերջին ցայտուն օրինակը.

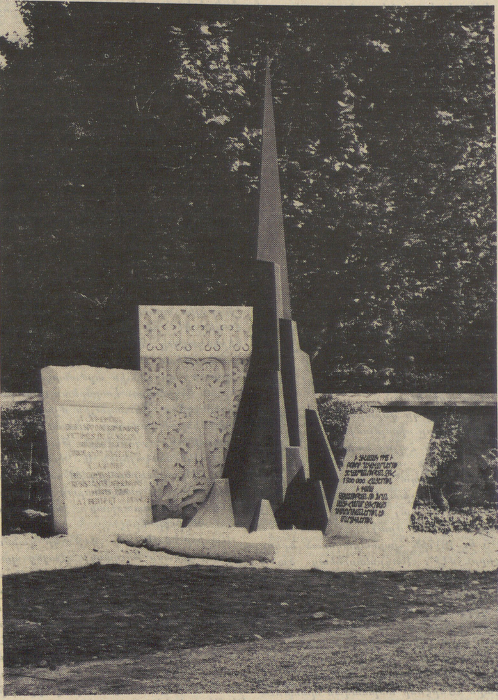
Պելժիոյ կարեւորագոյն օրաթերթերէն Լը Սուառ անգամ մը եւս կ'անդրադառնայ Հայ Դատին։ Թերթին խմբագրապետը զանազան գաղթերու (ի շարս որոնց Հայերու) լուր մը օգտագործելով կը խօսի «Հայերու երկար երթ»ի մասին, ու կը հրատարակէ Թալէաթի տխրահռչակ հեռագիրը։ Անշուշտ, յօդուածին մէջ կան վրիպումներ, այլ մանաւանդ Թերի մեկնաբանութիւններ, որոնք արդիւնք են օտար հայեցակէտի, մօտեցումի։ Բայց կարեւորը մեր հարցին լուսարձակումն է։

Ի զուր չէ, որ պարտատէրը գերզգայուն տրամադրութիւն ի յայտ կը բերէ ամէն անգամ, երբ օտար մը հայկական հարցի մասին կ'արտայայտուի։ Զմոռնանք, որ պարտատէրին նպատակն է եղած «թաղել» իր պարտքի խնդիրը։ Մոռցնել տալ զայն։

Մեր աշխատանքը պիտի ըլլայ հակադրել աւոր՝ յամառ ճիգով։ Վճռակամ ձեւով։

Ու որպէսզի այս «խուլ պայքար»ը դառնայ արդիւնաւէտ, հարկ է զայն պատշաճեցնել ներկայ պայմաններուն։ Բանաձեւումներն ալ կը կարօտին մշակումի։ Ցարմարեցում ժամանակի պահանջներուն՝ խորքով եւ ձեւով։

Խորքին չափ կարեւոր է կաղապարը։ Հրամցուածին չափ կարեւոր է հրամցնելու կերպը։ Հին ափեռներով սալոններ չենք կրնար այցելել, եւ ոչ ալ հին լեզուով կրնանք նորերուն հետ խօսիլ։ Ահա թէ ինչո՛ւ այլեւս հրամայական պահանջ է դարձած Հայ Դատին արծարծումը «դիւանագիտական լեզուով», օրուան յարմար տարազով։ Այս գետնի վրայ օրինակ առնենք ուրիշներէ։ Օտարներէ։ Օգտուինք անոնց փորձառութենէն՝ գործակցութիւն ստեղծելով հայասէր շրջանակներու հետ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԸ

որու պաշտօնական բացումը կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ

Պէտք չէ կարծել, թէ օտարը այնքան ալ անտարբեր է մեր հարցին նկատմամբ։ Պետութիւններ կը լռեն, բայց անհատներ եւ կազմակերպութիւններ կը խօսին։ Կը բարձրացնեն իրենց ձայնը։ Օրինակները շատ են՝ մէկ առ մէկ թուելու համար։ Բայց արդէն յիշատակեցինք վերջին օրինակը։

Ուրեմն՝ ամէն բանէ առաջ նուիրում եւ աշխատանք։

Այլ մանաւանդ համազգային ընդհանուր մեր պահանջներուն՝ համապատասխան բանաձեւումներ հրապարակ գնելով։ Ո՛չ մէկ տարակարծութիւն գոյութիւն ունի հիմնական հանգամանքին նկատմամբ։ Պարզ ու մեկին է բանաձեւումը՝ Հայը կը պահանջէ իր հողերը։ Հո՛ն ուր ապրած է ան, եւ ստեղծագործած, դարեր շարունակ։ Ուրեմն միացեալ, ամբողջական Հայաստանի մը բանաձեւումը կը մնայ նուիրական խոճալ։

Արդարեւ, աւելի հիմնականն է, ամէնէն կարեւորը։

Այլ առաջադրութիւններ, նոյնքան նըւիրական, կ'իրագործուին աստիճանաբար։ Հանգրուան առ հանգրուան։

Ժ. Մ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ

———o———

ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆԸ ՄՏԱՀՈԳ Է

Այս անգամ Մուլթուալիթէի մէջ է որ մեծամասնութեան միացեալ շարժումը՝ Իւ. Էռ. Փէ.ն (Յառաջդիմութեան Հանրապետականներու Միութիւն) հանրաժողով մը գումարած էր ուր յաջորդաբար խօսք առին Փիէռ Մէսմէռ, Ժիսքար տ'Էսթէն, Ալէն Փէյրըֆիթ, Փոնիաթովսկի, Ֆոնթանէ, եւայլն։

Փոքրէնի տեսակ մը շարունակութիւնն էր, ուր տեղի կ'ունենար եւ որուչ խուճապ մը բացայայտ է մեծամասնութեան շարքերէն ներս։ Գլխաւոր աշխատանքը որ կը տարուի նախ փորձ մըն է ճողկելու Ձախի կառավարական հասարակաց ծրագիրը։ Այս ծրագիրը չի կրնար իրագործուիլ ըստ մեծամասնութեան թեկնածուներուն, որովհետեւ պատրանքներով լեցուն է։ Կը շեշտուի նաեւ ձախերու յաղթանակի մը «վտանգը» ու մեծամասնութիւնը ընդդէմ Ձախի առաջարկած ընկերվարական ձեւի ընկերութեան, մէջտեղ կը դնէ «յառաջդիմութեան ընկերութիւն մը»։

Բոլոր ելոյթներուն մէջ կ'օգտագործուի Նախագահ Փոմփիտուն։ Բոլորը կը կարծեն գիտնալ թէ ի՛նչ պիտի ընէ Փոմփիտու եթէ մեծամասնութիւնը դադրի մեծամասնութիւն ըլլալէ եւ չեն վարանիր «տագնապ»ի մը սպառնալիքը առաջ քշելէ։

Հինգշաբթի օր Նախագահ Փոմփիտու տեսակցութեան մը ձեւով հեռատեսիլի Ա. կայանի փոխ-տնօրէնին հետ, պիտի խօսի ժողովուրդին, այլ խօսքով դուրս ելլելով իրաւարարի իր դերէն, պիտի միջամտէ ընտրապայքարին։

ՆՈՐ ԲԱԽՈՒՄՆԵՐ ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ ՄԷՋ

Հիւս. Իրլանտայի վերջին երկու-երեք շաբաթներուն արիւնալի միջադէպեր արձանագրեց։ Միայն անցեալ շաբաթ 12 հոգի մեռան եւ 22 հոգի ալ վիրաւորուեցան։ Կաթողիկէ եւ բողոքական զինուոր կը սպաննեն։

Անգլիական մամուլը մտահոգ է եւ կը գտնէ, թէ Անգլիոյ կառավարիչը՝ Ուայթլօ պէտք է միջոցներ ձեռք առնէ, օրինակ Լոնտոնէ պահանջելով յաւելեալ ուժեր։ Ըլսթերի ժողովուրդն ալ, անշուշտ ոչ-ծայրայեղ տարրերը, այլեւս անհանդուրժելի կը գտնեն կացութիւնը։

Միւս կողմէ, սակայն, իշխանութիւնները պաշարուած կեցուածք մը որդեգրած են եւ ոչ մէկ խօսք կ'ընեն ապագայ միջոցներու գործադրութեան մասին։ Արդէն Ուայթլոյի կարծիքով նոր ուժեր անհրաժեշտ չեն, նման որոշում մը եթէ պիտի տրուի, այն ալ անգլիական ուժերու հրամանատարն է, որ պիտի տայ։

Ցամենայն դէպս, Լոնտոն միշտ մտադիր է հանրաքուէ մը կազմակերպելու Մարտին, որպէսզի Ըլսթերի բնակչութիւնը ինք ճշդէ իր ապագան։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ մէջ Հար. Վիէթնամի եւ Աոժամեայ կառավարութեան ներկայացուցիչները առաջին հանդիպում մը ունեցան, համաձայն զինադուլի համաձայնագրի Թիւ 12 կէտին։

ՄԱՐՔՎԱՐՏԻ ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ
ԱՆՏԻՊ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

1930 Փետրուար 3ին Պերլինի մէջ դժբախտ արկածի մը հետեւանքով մեռաւ Եօզէֆ Մարքվարտ, գերման դասական բանասիրութեան ականաւոր դէմքը, որ Պերլինի Համալսարանին մէջ իրանագիտութեան եւ հայագիտութեան միացեալ ամպիոնը հիմնած էր: Անոր մահով Հայութիւնը կորսնցուց միջազգային չափանիշով հայագէտ մը: Անուանի հայագէտը իբրեւ ժառանգութիւն ձգեց շուրջ տասը անտիպ ուսումնասիրութիւն եւ բազմաթիւ այլ նիւթեր: Ասոնք այժմ կը գտնուին Հռոմ՝ Փոնթիֆիցիօ Իսթիթութօ Պիպլիքօ մատենադարանը: Փրոֆ. Ճուզեփփէ Մեսինա 1930 եւ 1932ին հրատարակեց Մարքվարտի երկու անտիպ ուսումնասիրութիւնները: Նոյն հիմնարկութեան մէջ գտնուող երրորդ անտիպ ուսումնասիրութիւնը՝ «Պարսկահայք նահանգը» մենք հրատարակեցինք 1961ին՝ գերմաներէնէ թարգմանելով հայերէնի (մեր այս թարգմանութիւնը 1964ին վերաթարգմանուած է ֆրանսերէնի եւ հրատարակուած Փարիզի մէջ): Ասով կ'աւարտի գերմանացի հայագէտին անտիպ գործերուն յետ մահու հրատարակութիւններու պատմութիւնը:

Ուրախութեամբ պէտք է արձանագրել, որ տպագրութեան սպասող միւս աշխատութիւնները վերջերս մանրանկարուած եւ Հայաստան ղրկուած էին ողբացեալ Ս. Սրապեանի եւ Հռոմի Լեւոնեան վարժարանի տեսուչ Հ. Ն. Սէթեանի ու անոր աշակերտներու ջանքով:

Հայագիտութեան կարեւոր հարցերէն մէկուն՝ Հայերու ծագումին նուիրուած է հայագէտին «Հայերը եւ Փռիւգիացիները» անտիպ աշխատութիւնը: Անդրադառնալով յոյն ուսողագէտ, աշխարհագրագէտ եւ աստղագէտ Եւդոքսոս Կնիդացիի (Ք. Ա. 408–355) կարծիքին՝ Մարքվարտ կը գրէ. «Եւդոքսոսի աշխարհացոյցի առաջին գիրքին մէջ կ'ըսուէր, թէ Հայերը ինքզինքնին կը նկատեն ծագում առած Փռիւգիայէ եւ իրենց լեզուին մէջ փռիւգերէն շատ բառեր կան»: Յունագէտ Պ. Քրեչմէր նոյնիսկ կը պնդէր, թէ հայերէնը փռիւգերէնի մէկ բարբառն է: Սակայն Մարքվարտ կը գտնէ, որ Եւդոքսոս իր տեսակէտը կազմած է՝ հիմ ունենալով հայերէնի եւ փռիւգերէնի բազմաթիւ համանման բառերը, ինչպէս, օրինակ, փռիւգերէն «օնոման» եւ հայերէն «անուն» բառերը: Այսօրինակ նմանութիւնները եւ հնչիւնափոխութիւնները կրնա՞ն հիմ ծառայել նման եզրակացութեան մը: Ո՛չ, կ'ըսէ Մարքվարտ: «Ընդհակառակն, պէտք է նկատել, որ հին փռիւգիական սակաւաթիւ արձանագրութիւններու մէջ դեռ չէ գտնուած բառ մը, բայց ձեւ մը, որ բացատրուէր հայերէնով»: Մարքվարտի միտքն այն է, որ երկու ժողովուրդներուն միջեւ ոչ մէկ կապ գոյութիւն ունի:

Միւս անտիպ աշխատութիւնը, որ 38 էջ է, կը կրէ «Հայերը իբրեւ գաղթաբնակներ հին դարերուն եւ Միջնադարուն սկիզբը» խորագիրը: Առաջին աշխարհամարտի տարիներուն Թուրքիոյ դաշնակից Գերմանիոյ մէջ եւ այլուր տարածուած էր այն կարծիքը, թէ բազմաթիւ վայրեր, ուր Հայերը կը բնակին, անոնց օրրանը չէ եղած: Մարքվարտ հայ եւ օտար աղբիւրներու վկայութեամբ հակառակ փաստը երեւան կը հանէ: «Հայերը կը գրէ ան, սկիզբէն ի վեր եղած են խաղաղասէր, աշխատասէր ժողովուրդ մը բառին լաւագոյն իմաստով» եւ անոնք զէնքի ու գաղթի դիմած են վայրենի նուաճողներու հարկադրանքով:

Կարեւոր է նաեւ անոր մէկ ուրիշ աշխատութիւնը, որուն ձեռագիրը խորագիր չունի, բայց տպագրութեան արժանանալու պարագային հաւանաբար պիտի կոչուէր «Տարօնի պատմական ցեղագրութիւնը»: 1932ին լոյս տեսած «Հայ թեմերու ծագումը» գործին մէջ ան արդէն չափով մը իր տեսակէտն էր յայտնած Հիւս. Կովկասի Մաղքութներուն (Ալաններ, Օսեր) մասին: Իսկ այս անտիպ աշխատութեան մէջ ան հաւաքած է հայկական, յունական, արաբական եւ այլ աղբիւրներ՝ հնդեւրոպական այդ ցեղին մասին: Այս աշխատութիւնը կարեւոր է հայագիտութեան համար ալ, քանի որ հոն կան հայ մատենագիրներ՝ Ագաթանգեղոս, Փաւստոս Բուզանդ, Եղիշէ, Անանիա Շիրակացի, Սեբէոս, Մովսէս Կաղանկատուացի եւայլն:

Ձեռագիր մը կը վերաբերի Աղուաններուն (ձեռագիրը սխալմամբ խորագրուած է «Մար Աբասի Հայոց նախնական պատմութիւնը»): Ան շարադրուած է արաբ աղբիւրներու, ապա՝ Անանիա Շիրակացիի վերագրուած «Աշխարհացոյց»ի համապատասխան եւ հայ ու օտար այլ աղբիւրներու հիման վրայ:

1915 եւ 1917ին հրատարակուած երկու գիրքերու մէջ՝ «Բագրատունեաց ծագումը» եւ «Հայոց այբուբենի ծագումը», Մարքվարտ կը յայտնէ, թէ ինք գրած է նաեւ գիրք մը, որ կը կոչուի «Հայ մանակի թագաւորութեան պատմութիւնը»: Մանրաժապաւէններէն կը պարզուի, որ անոնցմէ մէկն ալ այս աշխատութիւնն է:

Աւելի քան 160 էջերէ կազմուած է հայագէտին «Սեբէոսի նախնական պատմութիւնը» անտիպ աշխատութիւնը: Բացի Սեբէոսի կից նախնական պատմութենէն (Անանունի հատուածը), հայագէտը օգտուած է ուրիշ աղբիւրներէ ալ, որպէսզի ներկայացնէ Արշակունեաց հարստութեան հիմնադրութեան պատմութիւնը:

Առանձին հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէ կարծեցեալ Շապուհ Բագրատունիի գրոյցներուն նուիրուած ուսումնասիրութիւնը: Միջնադարեան այդ գրոյցները կը սկսին Մուհամմէտի աւանդութեամբ: Մարքվարտ կը համադրէ այս աւանդութեան զանազան աղբիւրները եւ կ'ամբողջացնէ մեր պատկերացումները կարծեցեալ Շապուհի դարեր առաջ գրի առած գրոյցներուն վերաբերեալ: Ան կ'անդրադառնայ նաեւ Մորիկ կայսրի հայկական ծագումի գրոյցին, Հերակլի եւ Խոսրովի պատերազմներուն:

Ե. Մարքվարտի վաստակը մեծ է հայ գիրերու ծագման ուսումնասիրութեան մէջ: Տակաւին 1902ին Համպուրկի միջազգային արեւելագիտական համագումարին մէջ ան ուսումնասիրութիւն մը ներկայացուց՝ Մեսրոպ Մաշտոցի գործունէութեան եւ Հայոց այբուբենին նուիրուած, որ 1905ին արժանացաւ Արեւելեան Լեզուներու Լազարեան Ճեմարանի մրցանակին: Յետագային մշակուած եւ առանձին գիրքով լոյս տեսած այս աշխատութիւնը, որ 1913ին թարգմանուեցաւ արեւմտահայերէն Ա. Վարդանեանի եւ 1962ին արեւելահայերէն՝ այս տողերը գրողին կողմէ, բնականաբար կը պարունակէ համապատասխան քաղուածքներ նաեւ Կորիւնի երկէն:

Անտիպ նիւթերուն մէջ կը գտնուին նաեւ Փաւստոս Բուզանդի «Հայոց պատմութեան» գերմաներէն մասնակի թարգմանութիւնը: Մարքվարտի յաջորդ աշխատութիւնը նուիրուած է Մանազկերտի 726ի ժողովին: Այս յօդուածով կ'ամբողջանայ ցանկը այն տասը անտիպ ուսումնասիրութիւններուն, որոնք այս կամ այն չափով ամբողջացած են եւ որոշ մշակումէ ետք կրնան հրատարակուիլ: Միւս նիւթերը կա՛մ անաւարտ աշխատութիւններէ մնացած մասեր են, կամ ալ, պարզապէս հայ եւ այլ ժողովուրդներու պատմութեան վերաբերեալ նիւթեր:

Գ. ԱԲԳԱՐԵԱՆ

«Հայրենիքի Ձայն»

ՄԻՇԷԼ ՏԸ ՆՈՍԹՐԸՏԱՄԻՒՍ

Նոսթրատամիւս խաւարի ասպետ մը չէ բառին բուն իմաստով, այլ խաւարը խուզարկող ասպետ մը: Ոչ միայն իր դարուն մեծագոյն աստղագուշակը եղաւ, այլեւ մինչեւ մեր օրերը. անոր համբաւը չէ նսեմացած եւ ան իր առաջնորդը կը ծառայէ բոլոր անոնց, որոնք կը յանդգնին ապագայի խորհրդաւոր գիրը կարդալ:

Միշէլ տը Նոսթրատամիւս ծնաւ 1503 Դեկտեմբեր 14ին, հարաւային Ֆրանսայի Սէն-Ռեմի քաղաքը: Հայրը բժիշկ էր, դեղագործ եւ նոյն ատեն աստղագուշակ: Տղան վաղ պատանութենէն ընտելացաւ աստղերու գիտութեան, այնպէս որ՝ երբ ուսանելու գնաց Աւինեոն քաղաքը, գիշերները կը բարձրանար տանիքներու վրայ, հետեւելու համար աստղերու տեղափոխութեան:

Երբ աւարտեց իր երկրորդական ուսումը, սկսաւ ճամբորդել ու անցաւ մէկ համալսարանէն միւսը: 1525էն 1527, ան անցաւ Պորտոյի եւ Թուլուզի համալսարաններէն, յետոյ վերադարձաւ Մոնփելիէ՝ բժշկութիւն ուսանելու համար:

Դեռ վկայականը չստացած, ան արդէն առիթը ունեցաւ իր ձիրքերը ցոյց տալու: Իմացաւ, որ Թուլուզի մէջ կը տիրէ սարսափելի համաճարակ մը: Նոսթրատամիւս կամաւորապէս մեկնեցաւ այդ քաղաքը եւ սկսաւ հիւանդներ խնամել: Յետոյ մեկնեցաւ Պորտօ, ուր ամուսնացաւ եւ ունեցաւ զաւակ մը, որ մեռաւ քանի մը տարի ետք: 1543ին, Նոսթրատամիւս վերադարձաւ իր ծննդավայրը:

1546ի Մայիսին, սոսկալի ժանտախտ մը կը տիրէր Էքս քաղաքին մէջ: Իշխանութիւնները կոչ ուղղեցին շրջանի բժիշկներուն: Նոսթրատամիւս մեկնեցաւ Էքս: Հիւանդանոցները աննկարագրելի տեսարան մը կը ներկայացնէին: Հինգ կամ վեց հիւանդ մէկ մահճակալի մէջ: Բնակչութեան մեծ մասը արդէն հեռացած էր քաղաքէն, այնպէս որ՝ փողոցներու մէջ շուն մը իսկ չէր տեսնուեր: Նոսթրատամիւս այնքան լաւ կատարեց իր պաշտօնը, որ համբաւը տարածուեցաւ ամբողջ երկրին մէջ: Զինք կը գտնենք յաջորդաբար Լիոն, Թուլուզ, Ճենովա եւ Սալոն-տը-Փրովանս, ուր կը հաստատուի վերջնականապէս ու կ'ամուսնանայ: Տանիքին վրայ հաստատել տուած էր աստղադիտարան մը: Բժիշկի համբաւին վրայ շուտով աւելցաւ աստղագուշակի համբաւը:

1550էն սկսեալ՝ տարեցոյցերու մէջ լոյս տեսան իր «Հարիւրեակներ»ը, որոնք յետագային պիտի կազմէին հսկայ հատոր մը:

«Հարիւրեակներ»ը կը բաղկանան խրթին ոճով եւ դժուարահասկնալի բառերով քառեակներէ, որոնք բաժնուած են գլուխներու: Հակառակ այս անպատեհութիւններուն, հասարակութիւնը այնքան կը հետաքրքրուէր այդ գուշակութիւններով, որ «Հարիւրեակներ»ը ունեցան բազմաթիւ հրատարակութիւններ: Իւրաքանչիւր ընթերցող քառեակները կը մեկնաբանէր իր հասկցած ձեւով: Սակայն կային քառեակներ, որոնց իմաստը յստակ էր ու ճշգրիտ մանաւանդ առաջին գլուխին 35րդ քառեակը, որ կ'ըսէ.

Երիտասարդ առիւծը պիտի յաղթէ ծեր առիւծին
Կրկէսի մէջ, մենամարտի մը ընթացքին
Աչքերը պիտի փորուին ոսկիէ վանդակի մը մէջ.
Երկու աղէտներուն առաջինը. յետոյ մահ, անգութ մահ:

Այսպիսի գուշակութիւն մըն ալ ըրած

Ծաղկած Փշալարեր

(ՎԻՊԵՐԳ)

.

... Նրանց մեղրամոմէ դէմքերը լուսաւորուած էին ինչ-որ աղօտ, ամէն դէպքում խաղաղ ու կարելի է ասել գործնական լոյսով: Երեւանի կոմիտէի քարտուղարը միայն կամերային լսելի բարձր, այո, բարձր շշուկով ասաց.

— Ռապօ՛տըց նա՛տը, — այսինքն՝ պէտք է աշխատել:

— Ես այդպէս էլ գիտէի, — տեղից վեր թռաւ Ադրբեջանցի Հայը: Ճարտարապետը նայեց նրան ու ժպտաց:

— Ճիշդ չես ասում...

— Աւելի լաւ է չվիճենք, — բարկացաւ Ադրբեջանցին:

Այնուհետեւ աջից-ձախից հարցեր տեղացին, — ե՞րբ, ո՞րտեղ, ի՞նչպէս, ինչո՞վ:

Բանտապետի գրասենեակում երեք հոգի են եղել, որոնցից մէկը զինուորական բժիշկ: Նրանք խօսել են սովորական մարդկային ձայնով, եւ ոչ թէ շշուկով,

— Պռո՞ւտէմ ռապոտըց, — պիտի աշխատե՞նք, — հարցրել է նրանցից մէկը: Բժիշկը թեթեւակի նայել է լնդերը, բարձրացրել կոպերը, ստուգել է Սերեոժա Բենեդիկտովի լեզուն եւ չգիտես, լրջութեա՞մբ թէ կատակով ասել.— Լաւ հանգստացել, կազդուրուել էք: Հիմա աշխատել է պէտք... — Ոչինչ, — սրտապնդել է միւսը, — լագերում կարգի կը գայ:

— Մի խօսքով, — շշնջում է Սերեոժան, բանտերը դատարկւում են: Կալանաւորներին քշում են լագերները:

— Բանտերը չեն դատարկւի: Մեզ փոխարինողներ կը գան, — ասում է նախկին ուսուցիչ Արխիպովը, — հին ծանօթ պատմութիւն...

Բոլորս նայում ենք Արխիպովին: Նա շատ լաւ է հասկանում, թէ ինչ ենք մենք նորից եւ նորից ուզում իմանալ նրանցից: Նա խուսափում է մեր հայեացքից, բայց գիտենք, թէ ինչ կարող է նա մեզ ասել ճամբարի մասին:

— Եգիպտական ճորտերի մասին գաղափար ունէ՞ք...

Ուրիշ ոչինչ չի կարող ասել,, կարծես թէ ամէն ինչ ասուած չէ, կարծես թէ պարզաբանումների կարիք կայ: Իսկ Բենեդիկտովի կարծիքով ճամբարը կէս ազատութիւն է:

— Դուք էլ հաշուէք, — ասում է նա, — եթէ հաշուէք բոլոր փակ դռները, մենք նստած ենք եօթը փականքի տակ: Մի՞թէ սա սարսափելի չէ... Այսինքն սա է՛ւ բնական է է՛ւ բանական. մեր առաջնորդը մարդուն համարում է ամենաթանկ կապիտալը եւ դրա համար էլ եօթ կողպէքի տակ է պահում այդ գանձը... Իսկ ճամբարում...

Գիշերն անցաւ անհանգիստ երազներով: Եգիպտական բուրգեր էինք կառուցում, իսկ Սֆինքսի գլուխը ձկան վիթխարի գլուխ էր: Նստած բուրգերի ստորոտին՝ Բելուգովը ծխագլում էր ամբողջ կոկորդով եւ պարենում.

— Սա աշխարհի ութերորդ հրաշալիքն է, որ կայ, գործ՝ ճարտարապետ Իվան Իվանիչ Բելուգովի...

Ես նստած եմ երկարավիզ ուղտի երկու սապատների միջեւ, իսկ ուղտը մաքուր հայերէնով ինձ ասում է.

— 222, քշէ՛ր դէպի Նեղոս, ես սարսափելի ծարաւ եմ:

— Լսի՛ր, բարեկամ, — ասում եմ ես, — ես կալանաւոր մարդ եմ, ինձ նոր փորձանքի մէջ մի՛ գցի, ես չեմ կարող առանց հրամանի...

— Դու գտնւում ես եգիպտական ճամբարում, — ընդհատում է ինձ բարկացած ուղտը, — իսկ ճամբարը կէս ազատութիւն է:

Վոլոգդայի գարունը, որն առաջին օրերին երկչոտ էր ու տրտում Տատեանայի նման, հիմա բռնկուել է արեան, սերմի, սիրոյ կրակով ու կամերայում շնչելու օդ չկայ կարծես: Մենք կտրուել ենք ուտելուց, նայում ենք մէկ-մէկու դէմքին ու զգում, որ օր-օրին մաշւում ենք ձկնամարդու նման, որն ընկել է արեւի տակ եւ որի վրայ մոխիր են ցանել:

... Այսօր նորից վաղ առաւօտից կամերաների դռները բացւում են ու փակւում եւ միջանցքում արտակարգ շարժում կայ: Բենեդիկտովի ասելով թէյ ստանալիս նա նկատել է կանացի հոլանի թեւեր:

— Այս՛, — պնդում էր նա, — այսօր թէյ տուողներից մէկը կին էր, իսկ այս մէկ չորրորդական ազատութիւն է: Իսկ երէկուայ ո՞վը... ե՞րբ էին կալանաւորին այդպիսի ձիւնի նման սպիտակ աղ տուել...

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(70 - Շար.)

էր ուրիշ համբաւաւոր գուշակ Լիւք Կորիք: Հանրի Բ. Թագաւորին գուշակները այս մարգարէութիւնները երկարօրէն ուսումնասիրելէ ետք, տուած էին հետեւեալ մեկնաբանութիւնը. ծեր առիւծը Թագաւորն էր, իսկ երիտասարդ առիւծին մասին կարծիքները կը տարբերէին: Ուրեմն երիտասարդ իշխան մը, մենամարտի մը ընթացքին պիտի սպաննէր Թագաւորը, անոր աչքերը փորելով եւ սաղաւարտի ոսկի վանդակը խորտակելով: Իր յաջորդն ալ պիտի սպաննուէր բիրտ մահով ու պիտի վերջանար Վալուաններուն թագաւորական դերդաստանը:

Հանրի Բ., իր ժամանակի բոլոր մեծամեծներուն պէս՝ ճակատագրապաշտ էր: Անմիջապէս իր մօտը կանչել տուաւ հռչակաւոր աստղագուշակը եւ պատուիրել տուաւ իր զաւակներուն հորոսքոփը ու անոր յանկարծ յարկարաժին մը իր իսկ պալատին մէջ: Մայրաքաղաքին բոլոր երեւելիները դիմեցին Նոստրատամիւսին, որպէսզի իրենց ապագան գուշակէ: Ան չուտով տիրացաւ մեծ հարստութեան եւ պատիւներու, բայց փիլիսոփայ մարդ ըլլալով՝ յոգնեցաւ այս կեանքէն ու վերադարձաւ իր քաղաքը:

Թագաւորին զաւակներուն համար ըրած էր անհաւատալի գուշակութիւն մը, թէ անոր երեք մանչերը գահ պիտի բարձրանային իրարու ետեւէ. բան մը, որ դեռ չէր պատահած որեւէ երկրի մէջ:

Եւ սակայն այդ տարօրինակ գուշակութիւնները չուտով իրականացան: Մենամարտի խաղի մը ընթացքին, Հանրի Բ., երիտասարդ ասպետ Մոնկոմերիի կողմէ աչքէն վիրաւորուելով կը մեռնէր: Անոր զաւակը՝ Ֆրանսուա Բ., կարճ ժամանակ մը իշխելէ ետք, կը մեռնէր 16 տարեկան հասակին, առանց զաւակի, եւ անոր կը յաջորդէր իր եղբայրը՝ Շարլ Թ.:

Երիտասարդ Թագաւորը մասնաւոր ճամբորդութիւն մը ըրաւ մինչեւ Սալոն-տը-Փրովանս, տեսակցութիւն մը ունենալու Նոստրատամիւսի հետ եւ զայն նշանակեց իր անձնական բժիշկը եւ խորհրդատուն:

Նոստրատամիւս սովորեցաւ վերադառնալ Փարիզ եւ բնակիլ Լուվրի պալատին մէջ, Թագաւորին եւ մայր Թագուհիին յարկաբաժիններուն մօտ:

Մայր Թագուհին, Քաթրին տը Մետիսիս, յաճախ կը դիմէր Նոստրատամիւսի գիտութեան՝ կարեւոր որոշումներ տալէ առաջ:

1560ին, Շօմանի դղեակին մէջ, Նոստրատամիւս մայր Թագուհիին խնդրանքին վրայ, կատարեց իր մեծագոյն կախարդութիւնը, իր ըրած մարգարէութիւնները փաստելու համար:

Ինք որդեգրած էր տարբեր միջոց մը, միւս գուշակներուն բիւրեղէ գունդերուն փոխարէն՝ ընտրած էր պղպջատէ հայելին:

Արարողութիւնը սկսած էր նոր լուսնի գիշերը, պալատին ընդարձակ եւ գաղտնի սրահներէն մէկուն մէջ:

Նոստրատամիւս մորթել տուաւ արու աղաւնի մը եւ անոր արիւնով հայելին չորս անկիւններուն գրեց՝ Եհովա, Թիքարոն, Էլոհիմ եւ Անոտայի՝ կախարդական բառերը, յետոյ սրահին պատուհանները բանալով՝ պոռաց.

— Ո՛վ ամենակարող, Աստուած անիմանալի, կ'աղաչեմ, քու Անայէլ հրեշտակդ ղրկէ այս հայելին վրայ:

Յետոյ, երբ կրակարանին մէջ նետեց զանազան տեսակի արեւելեան անուշահոտութիններ, որոնց ծուխը կը պատէր հայելին, պոռաց.

— Եկո՛ւր, Անայէլ...

Ու երկարօրէն աղօթելէ ետք՝ խաչակնքեց: Արարողութիւնները կրկնեց քառասուներհինգ գիշեր, եւ վերջապէս երեւցաւ Անայէլ: Նոստրատամիւս երկարօրէն խօսեցաւ անոր հետ: Անայէլ անհետացաւ:

Այն ատեն միայն Թագուհին արտօնութիւն տրուաւ ներս մանելու: Նոստրատամիւս զայն կանգնեցուց սրահին կեդրոնը եւ շուրջը գծեց մոգական շրջանակ մը, որպէսզի ոգիները մնասեն իրեն:

Հայելին իրենց դէմն էր: Անոր մէջ նախ երեւցան անորոշ կերպարանքներ, որոնք կամաց-կամաց յստակացան եւ Թագուհին տեսաւ իր երեք զաւակները, որոնք կը ճեմէին փարթամ սրահի մը մէջ: Ֆրանսուա Բ. ճեմեց մէկ անգամ, Շարլ Թ. 14 անգամ, Հանրի Գ. ճեմեց 15 անգամ, եւ յանկարծ յայտնուեցաւ ուրիշ իշխան մը՝ Հանրի տը Նավառ, որ ճեմեց 21 անգամ:

— Բայց Հանրի տը Նավառ Վալուաններու դերդաստանին չի պատկանիր:

Նոստրատամիւս պատասխան չտուաւ ու փչեց հայելին վրայ ու պատկերները անհետացան: Եւ գուշակութիւնները իրականացան: Ֆրանսուա Բ. թագաւորեց մէկ տարի, Շարլ Թ. 14 տարի, Հանրի Գ. 15 տարի, եւ երեքն ալ մեռան առանց ժառանգորդի ու Ֆրանսայի Թագը անցաւ Հանրի տը Նավառին, որ այսպէսով հիմնեց Պուրպոններու դերդաստանը Հանրի Դ. անունով եւ սպաննուեցաւ Ռավայաքի դաշոյնով, 21 տարի թագաւորելէ ետք:

Նոստրատամիւս աստղագուշակ էր, բժիշկ, բայց նոյն ատեն կախարդ ու ալքիմիագէտ: Կը պատմուի, որ երբ առաջին անգամ Հանրի Բ. զինք Փարիզ կանչել տուաւ, Քաթրին տը Մետիսիս Թագուհին կը տառապէր ամլութենէ եւ կը վախնար ապահարզանէ: Դիմեց Նոստրատամիւսի գիտութեան:

Նոստրատամիւս երկար փնտռտուքներէ ետք, գտաւ ամլութեան դարմանը: Դեղը այնքան ազդու էր, որ Թագուհին իրարու ետեւէ ունեցաւ տասը զաւակներ, որոնց երեքը Թագաւոր եղան, ինչպէս տեսանք վերը: Զենք գիտեր, թէ այդ դեղը այսօր ալ նոյն ազդեցութիւնը ունի՞ եւ արդեօք կրնա՞յ զաւակ պարգեւել այն կիներուն, որոնք հակառակ տարուող բոլոր խնամքներուն, ամուլ կը մնան:

Սակայն այս գիտերով չէ որ անմահացած է Նոստրատամիւսի անունը, այլ այն գուշակութիւններով, որոնք կը գտնուին իր «Հարիւրեակներ»ը գրքին մէջ, որուն ամբողջութիւնը հասած է մինչեւ մեր օրերը:

Պէտք է ըսել սակայն, որ հասարակ մահկանացուն բան մը պիտի չհասկնայ կարդալով այդ խրթին քառեակները, եթէ չդիմէ մեկնաբաններուն խորաթափանց հմտութեան:

Մասնագէտները յաջողած են ուրեմն յստակացնել Նոստրատամիւսի խորհրդաւոր տողերը եւ փաստած են, որ անոր մարգարէութիւնները իրականացած են առանց բացառութեան:

Ան նախատեսած է իրեն յաջորդող բոլոր դէպքերը, մինչեւ աշխարհի վերջը: Ինչպէս օրինակ, Ֆրանսական Յեղափոխութիւնը եւ Լուի ԺԶ.ի գլխատումը՝ հետեւեալ քառեակին մէջ.

Այդ լաւ ժամանակը, թագաւորական
այդ բարութիւնը
Շուտով կառուցուեցաւ, շուտով
քանդուեցաւ, անհոգութեամբ
Թագուհին հաւատաց խաբեբաներու.
Թագաւորը զոհ գնաց իր բարութեան:

«Հարիւրեակներ»ու մէջ կը խօսուի Նափոլէոնի եւ անոր ճակատագրին մասին.

— Պարզ զինուորութենէ պիտի հասնի կայսերական գահ...

Համաշխարհային Առաջին պատերազմը, ռուսական յեղափոխութիւնը, Սթալինը, զոր կը կոչէ Հայաստանի դուքս: Համաշխարհային Երկրորդ պատերազմը, համայնավարութեան տարածումը, Համաշխարհային Երկրորդ պատերազմը, որ տեղի պիտի ունենայ քաներորդ դարու վախճանէն առաջ:

Իսկ աշխարհի վերջաւորութեան համար Թուական մը, որմէ շատ հեռու չենք, եւ որուն կրնան հանդիսատես կամ զոհ ըլլալ մեր զաւակները: Ըստ Նոստրատամիւսի՝ աշխարհի վերջը տեղի պիտի ունենայ 2033 Թուականին...

Նոստրատամիւսի համբաւը առած էր ամբողջ աշխարհը, բայց ան կը նախընտրէր առանձնութիւնը. առանձնութիւն մը՝ շրջապատուած խորհրդաւոր էակներով եւ անկենդան տեսիլքներով:

Նոստրատամիւսի համբաւը առած էր ամբողջ աշխարհը, 1566ին: Ըսինք պաշտօնապէս, որովհետեւ ժողովուրդը չէր հաւատար իր մահուան: Գիշերները Սալոն-տը-Փրովանսի տուներուն մէջ կը պատմէին տարօրինակ բաներ: Գիւղացի մը, որ մօտակայ գիւղէ մը քաղաք կուգար, ուշացած ըլլալով, փոխեց ճամբան ու անցաւ գերեզմանատան մօտերէն: Դամբարաններէն մէկուն մէջ տեսաւ լոյս մը, մօտեցաւ եւ աչքը դրաւ ճեղքի մը, ու սարսափած վազեց դէպի քաղաք: Դամբանին մէջ, լամբի մը լոյսին տակ, Նոստրատամիւս կը շարունակէր գրել իր «Հարիւրեակներ»ը, գալիք դարերը գուշակելու համար:

ՆՈՒՊԱՐ ՋԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ

—0—

Շնորհակալութեամբ ստացայ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ գլուանից մաղթանքներ Նոր Տարուան առթիւ 1973 թ. Տօնացոյցը եւ մանտր քարթ մը: Մեքենաբար վերյիշեցի, ոչ հեռու անցեալում ստացած ազդս, որ տեղեկացնում էր անդամավճարներիս ուշացումը եւ ազդարարում չուտափոյթ առաքում որ չվտարուեմ:

Տեղեակ չէի ոչ այդ կանոնադրին եւ ոչ էլ իմ անդամ լինելուն: Յանկարծակիի եկած չտարեցի փոստ, որ եթէ այդ օրերին ինձ մի բան պատահի, զրկուած չլինեմ վերջին Հայր Մերից...

Թերթեցի Տօնացոյցը, կարդացի ցանկը եկեղեցւոյ բարերարների: Նկատեցի որ նրանցից շատերը յետ մահու են բարերար դառել: Նման դէպքերում տատս խաչակնքում էր ու «մեղայ, մեղայ» էր ասում...

Երեւակայեցի եկեղեցւոյ պատը: Խե՛ղճ պատ, այդ ըստ ո՞ր կանոնադրի են քեզ չարունակ փորփրում: Ոչ մի Հայաստանեայց եկեղեցում, ըստ իս, նման ցուցանակ չի տեսնուած: Կը լինէր օրինաւոր եւ ճիշդ, այո՛, եթէ փորագրուած լինէր միայն սոյն եկեղեցաչէնի, Ալեքսանդր Մանթաշեանի անուն – ազգանունը ոսկի տառերով խակ:

Մեղքս ինչ ծածկեմ, մի վայրկեան բուռն ցանկութիւն ունեցայ եկեղեցւոյ բարերար լինել, բայց դեռ կենդանի եւ ոչ մեռած, եւ ոչ էլ պատին նշուելու գիտաւորութեամբ: Իզձս փառասիրութիւն չէր, այլ անկեղծ ցանկութիւն մի հայ քրիստոնեայի, որ իր եկեղեցին ամէն ինչից վեր է դասում, թէ ազգապահպանման, թէ մեր գոյութեան խնդրում, որ եղել է, դարէ դար անխոնջ պահակը մեր լեզուի ու կրօնի:

Այո՛, ցանկացի բարերար լինել «աւա՜ղ փառացս անցաւորի», բայց մի՞թէ ամէն մի ցանկացող կարող է արժանանալ այդ մեծարանքին, որ եկեղեցւոյ պատին փորագրուի իր անուն – ազգանունը:

Եկեղեցւոյ պատ... որի ամէն մի սանտիմետրը տասս աճուրդի է դրուած, ով շատ տայ, նա տեղ կ'ունենայ: Բայց այդ դէպքում պատերը կը ծեփուեն յայտնի եւ անյայտ փառամոլների անուն – ազգանուններով ու կը կորցնեն իրենց պարզ ու վեհ հմայքը, խորհրդաւորութիւնը, իսկ հաւատացեալները, եթէ սկսեն վերլուծել պատերի փորուածքները, ժամանակ չեն ունենայ աղօթելու, կամ խալառ կը մոռանան Սուրբ Սեղանն ու աղօթքը:

Մ. ՔՈՋԱՐԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (101)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐՋԻԳԸ

ԺԵ.

— Ինքզինքս բարերախտ պիտի համարիմ, ձեզ ընդունելով, եթէ երբեք անձամբ ինծի լուր հաղորդէք:

— Պարոն, ինծի համար ալ բարերախտութիւն մը պիտի ըլլայ ձեր շնորհալի հրաւէրէն օգտուիլ:

Մէկ ամիս յետոյ, Փօլ Հարմանի հակառակորդները ետ կեցան իրենց դաշտէն, վստահ ըլլալով որ պիտի կորսընցնեն զայն ժործ երկու անգամ առատուն կացած էր Մուրիլլօ փողոցի բնակարանը, ու իր աշխատասենեակին մէջ ընդունուած էր հարուստ յաճախորդին եւ աղջկանը կողմէ:

Ժաք Կարօ իր ձեռնարկներուն վրայ հսկելուն համար, օրուան մեծ մասը տունէն դուրս կ'անցընէր: Իսկ Մէրի տունը կը մնար, առանց ձանձրանալու, քանի որ հօրը ծանօթ եղող բոլոր սեղանաւորներուն եւ ճարտարապետներուն աղջիկներուն հետ ժամանակ կ'անցընէր:

Սակայն, Փարիզի օդը նպաստաւոր չէր զար մանկամարդ աղջկան: Բոսորագոյն արատ մը կը տեսնուէր Մէրիի այտերու սատափագոյն տժգունութեան վրայ: Զոր, յամառ հազ մը ամէն ատեն կը նեղէր կոկորդը: Այդ ախտանիշերէն սարսափած, Ժաք բժիշկ մը կանչել տուաւ, հակառակ Մէրիի ընդդիմութեան, որ կը խնդար հօրը զգացած երկիւղին վրայ: Շատ լուրջ քննութենէ մը յետոյ, բժիշկը ապահովիչ խօսքեր ըրաւ ու պատուիրեց որ հարկ եղած դարմանումը ըլլայ:

Առանց պչրասէր ըլլալու, մանկամարդ աղջիկը կը սիրէր արդուզարդը, ու Փարիզի լաւագոյն կարուհիներէն մէկուն կը յանձնարարէր իր զգեստները: Դերձակուհին, որ Տիկին Օկիւսթին կը կոչուէր, բազմաթիւ յաճախորդներ ունէր ազնուապետական, գեղարուեստական եւ աշխարհիկ շրջանակներուն մէջ: Սէնթ-Օնորէի իր աշխատանոցները ընդարձակ էին եւ կրնային գոհացում տալ յարաճուն յաճախորդներուն, սակայն դերձակուհին սահմանուած էր դուրսը աշխատող գործաւորուհիներուն ալ կար տալ: Այս վերջիններուն մէջ կը գտնուէր Տիկին Օկիւսթինի նախընտրած գործաւորուհին: Ան շատ կը փափաքէր իր քով առնել, իր տան մէջ պահել այդ գործաւորուհին, որ Լիւսի կը կոչուէր: Բայց այդ մանկամարդ կարուհին կը նախընտրէր իր անկախութիւնը պահել եւ իր խցիկին մէջ մնալ, որ Պուրպոնի քարափին տուներէն մէկուն ամէնէն վերի յարկը կը գտնուէր, Սէն Լուի կղզիին մէջ:

Լիւսի քսաներկու տարու էր: Փարիզցի գործաւորուհիի մը այդքան նուրբ ու սիրուն գլուխ մը երբեք չէր տեսնուած հըմայիչ մարմնի մը վրայ. ոսկեզօծ շագանակագոյն մազեր ու մութ կապոյտ եւ շատ անոյշ աչքեր ունէր: Միշտ գունաթ ժպիտ մը կը փթթէր իր կարմիր շրթունքներուն վրայ, կէս մը երեւան բերելով սպիտակ ակռաները:

Տիկին Օկիւսթինի սիրական գործաւորուհին ամէնուն սէրը եւ համարումը կը վայելէր: Ան կը սիրուէր, բարի ու ծառայասէր ըլլալուն համար: Յարգուած էր, որովհետեւ ամբողջ չորս տարի այդ տունը բնակելէն ի վեր, ամէնէն չարախօսներն իսկ չէին կրցած մեղադրանք մը ընել, կասկած մը յայտնել անոր ընթացքի մասին: Բայց կ'ենթադրէին որ Լիւսիի նշանածն էր իր դրացին՝ գծագրիչ Լիւսիէն Լապրու:

ԺԶ.

Գրեթէ աւելորդ պիտի ըլլար ըսել թէ Լիւսիէն Լապրու որդին էր Ալֆորվիլի մէջ սպաննուած ճարտարապետ Պ. Լապրուի: Իր հօրաքրոջ՝ Տիկին Պէրթէնի մահէն յետոյ, Լիւսիէն այն ատեն քսան տարու, քանի մը հազար Ֆրանք ունէր: Եղբօրը կողմէ քանիցս յայտնուած փափաքին համաձայն, Տիկին Պէրթէն լուրջ կրթութիւն մը տուած էր եղբօրորդիին, ճարտար մեքենագէտ մը ընելու համար զայն: Բայց իր կոչումը ուրիշ ասպարէզի կ'առաջնորդէր զայն: Հօրաքրոջ խնայողութիւններուն շնորհիւ, Լիւսիէն կրցաւ կարելի եղածին չափ առաջ տանիլ իր ուսումը: Ան սկսաւ շահաւոր գործ մը փնտռել ուսումը աւարտելէ յետոյ, բայց չկրցաւ օգտագործել իր մասնաւոր ծանօթութիւնները:

Դժբախտաբար, ոչ ոք կը շահագրգռուէր Լիւսիէնով, ազդեցիկ պաշտպանութիւններ չվայելելուն համար:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Անդրանիկ Պոստաքեան, Տէր եւ Տիկին Արմէն Պոստաքեան եւ զաւակը, այրի Տիկին Մարի Գըլըճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Փրոֆ. Գրիգոր Խէրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տիրատուրեան, զաւակներն ու թոռները ինչպէս նաեւ ընտանեկան համայն պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր, եղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՊՈՍՏԱՔԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 4ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի Փետր. 8, ժամը 15.45ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սէնթ Ուէն – Բոմիւնի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Ա. Պոստաքեանի:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ. Անթուան Սարաֆեանի մահուան տխուր առիթով Տէր եւ Տիկին Ստեփան Շիրինեան 20 ֆր. կը նուիրեն Աղքատախնամին (ստանալ «Յառաջ»էն):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Համակրանք տեղահանութեան առթիւ)

Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղը 500 ֆր.

Պ. Լեւոն Տօնիկեան 100 ֆր.

Տէր եւ Տիկին Սթաթեան 30 ֆր.,

Մարսէյլէն՝ այրի Տիկին Տէր-Գէորգեան 30 ֆր. իր ամուսնոյն Անդրանիկ Տէր-Գէորգեանի մահուան 5րդ տարելիցին ի յիշատակ:

Տիկին Ս. Արզումանեան 30 ֆր, իր ամուսնոյն Սուրէն Արզումանեանի յիշատակին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Աննա Խաչնաճեան եւ զաւակը, Պր. Անանիա Խաչնաճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Միհրան Սարայտարեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ (Փետրուար 11) Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն, հօր եղբօր եւ մեծ-հօր՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԽԱՉՆԱՃԵԱՆԻ

մահուան երկրորդ տարեդարձին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԻՐԱԿԻ 11 ՓԵՏՐՈՒԱՐ ԺԱՄԸ 10.30 ԻՆ

Մայր եկեղեցի — 339, Ավընիւ Փռատօ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԲԱՑՈՒՄ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ

Նուիրուած՝

«1915ի Թուրք ջարդարարներու ցեղասպանութեան զոհ 1.500.000 Հայերուն.
«Ազատութեան եւ Ֆրանսայի համար զոհուած հայ մարտիկներուն եւ դիմադրականներուն՝

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Բացման խօսք՝ ՏՈՔԹ. ԴԱՐԲԻՆԵԱՆ

Բացում Յուշարձանի՝ Պ. Նախարար ԺՕԶԷՖ ՔՈՄԻԹԻ եւ Պ. Մ. ՃԻՑԷՐՃԵԱՆ

Յուշարձանի օրհնութիւն՝ ներկայ եկեղեցականներու կողմէ

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏԷՆ բերուած հողի զետեղում՝ Վեր. Յ. Հելվաճեան

Ուղերձներ՝ Պ. Տ. ԽԱՅԻԿԵԱՆ (ֆրանսերէն), Պ. Յ. Կոստանդինեան (Դիմադրական ճակատի կողմէ, ֆրանսերէն), Պ. Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ (հայերէն), Պ. ԿԱՍԹՈՆ ՏԸՖԷՐ, Մարսէյլի քաղաքապետ, Պ. Նախարար ԺՕԶԷՖ ՔՈՄԻԹԻ

ՀԱՅՐ ՄԵՐ

Ֆրանսահայութիւնը եւ մասնաւորապէս Մարսիլահայութիւնը սիրով կը հրաւիրուին այս հանդիսութեան:

Կազմակերպութիւններ եւ անհատներ իրենց համակրանքի հեռագիրները կրնան ղրկել հետեւեալ հասցէին.—

MONUMENT ARMENIEN TR. 08 MARSEILLE

ԼԻՈՆԷՆ ԼԻՈՆԷՆ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ԲԱՑՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Լիոնէն օթոքարը կը մեկնի Շաբաթ Փետր. 10, ժամը 14ին, եկեղեցւոյ առջեւէն (295 Ռիւ Պուալօ): Վերադարձ Կիրակի

Ճաշ-ճամբորդութիւն եւ պանդոկ 100 ֆր.

Արձանագրուիլ.—

agence de voyages SEVAN

50, Cours de la Liberté — LYON

Tél. : 60-13-66

GRANDE NUITEE ANNUELLE

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Վալանսի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ, Շաբաթ 17 Փետր.

HOTEL NATIONAL

Route de Soyons — 07 Granges-les-Valence

Մասնակցութեամբ մեծ նուագախումբի

JACK KOJA

de 21 h. 30 à l'aube

BUFFET — AMBIANCE ARMENIENNE

COTILLONS

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը տեղի կ'ունենայ Փետրուար 11, Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Ահարոնեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքավայրը: Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայանալ անպայմանօրէն:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի նոր օգնութեան կայանը կեդրոնական ջեռուցումով օժտելու նպատակին կը նուիրեն.—

Պր. Գր. Պարտիզպանեան (Անիէռ), իր քրոջ Տիկ. Հեղինէ Գումայի (ծնեալ Պարտիզպանեան) մահուան (Աթէնք) տխուր առթիւ 100 ֆր., Պր. Սեդրակ Դաւուդեան իր կնոջ մահուան 5րդ տարելիցին առթիւ 100, Տիկ. Ր. Կարապետեան (Վիլֆրանշ) իր սիրելիներուն յիշատակին 45, Պր. Միշէլ Յակոբեան, Տիկ. Գլօտ Գաստալեան 150ական, Պր. Յովհ. Գալփաքեան (Նիս), Պր. Անդրանիկ Սամանճեան, Տէր եւ Տիկ. Տէմէրտեան (Գոլոմպ), Տէր եւ Տիկ. Մարտիրոսեան (Միրիպէլ), Տիկ. Գայանէ Պչաքճեան (Մարսէյլ), Տիկ. Մարի Մինասեան (Մարսէյլ), Տիկ. Նշանեան (Ռէնսի), Պր. Նուպար Գոյումճեան (Մարսէյլ), Տիկ. Վեհանոյշ Սուրապեան (Նիս) 50ական, Մկրեան եղբայրներ, Տոքթ. Բ. Նազարեան, Պր. Պերճ Գըլըճեան, Տոքթ. Հայկանոյշ Վէմեան (Պուա Քոլոմպ), Պր. Վահէ Խայեան (Ֆոնթընէ սու-Պուա), Պր. Յակոբ Առաքելեան, Տիկին Սիրուհի Կարապետեան (Մարսէյլ) Օր. Թէրէզ Սարգիսեան (Նիս) 30ական, Տիկ. Զարուհի Առաքելեան (Պանեօ), Տոքթ. Միհրան Նոտարեան, Տիկ. Շաքարեան (Ռոնի-սու-Պուա), Տիկ. Նոյեմի Խանճեան (Անկէն), Տէր եւ Տիկ. Պարտիզպանեան (Փավիյոն-սու-Պուա), Տիկ. Սիրարփի Սահակեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկ. Արտաւազդ Կարապետեան (Մարսէյլ), Օր. Բերկրուհի Սիմոնեան (Նիս) 20ական ֆր.:

ԾԱԽՈՒ Է

Pavillon à vendre, excellent état, tout confort avec 300 m2 de terrain, 13 Rue Raspail, Villejuif (Val de Marne). Rue résidentielle et calme, cuisine aménagée, 2 chambres, grand living, chauffage central, cave aménagée, garage deux voitures.

Prix 250.000 Fr.

Pour visiter s'adresser directement au propriétaire 726-34-52 de 19 h. à 21 h. ou le Samedi toute la journée

ՃՈԽ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի Ծնողաց Միութեան կողմէ

Շաբաթ, 3 Մարտ ժամը 19էն սկսեալ

Orchestre MELKON Gérard et son ensemble

ATTRACTIONS — BAR — BUFFET

26, Rue Troyon — 92310 SEVRES, Tél. 027-18-28

Մուտք 20 ֆր.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս Կիրակի (Փետր. 11) առաւօտեան ժամը 9.30ին հեռատեսիլի Ա. կայանէն՝

ԳԻՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Նշան Սայիրթէճեան հանգուցեալ Միրիճան Տէրտէրեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն Սեր. Մուրատ Ուսումնասիրացին 100 ֆր., Իսի, Նշան Միքայէլեան իր զոքանչ մօր Ովսաննա Մարթայեանի մահուան առթիւ Մուրատ Ուսումնասիրացին 100 ֆր., Իսիի Մշակոյթի Տան 100 ֆր., «Յառաջ»ին 100 ֆր., Տէր եւ Տիկ Հայկազ Քէֆէլեան Մուրատ Ուսումնասիրացին 40, Կառտաննէն, այրի Տիկին Արամ Պալըքճեան հանգուցեալ Ովսաննա Մարթայեանի մահուան առթիւ Մուրատ Ուսումնասիրացին 20, Իսիի Մշակոյթի Տան 20, Կարմիր Խաչին 20 ֆր., (Կարմիր Խաչի եւ Իսիի Մշակ. Տան նուէրները ստանալ «Յառաջ»էն):

PHARMACIE SILVESTRE

46, Rue de Trévise, Paris (9e)

●

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ՎԵՐԱՊԱՀՈՒԱԾ Է ՀԱՅԵՐՈՒՆ

IMPRIMERIE SPECIALE DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Տէսինի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Երկուշաբթի Փետր. 12, ժամը 14.30ին Հայ Մշակոյթի Տան սովորական վայրը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

CAMP D'HIVER DU NOR SEROUND

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

VARS (Hautes-Alpes)

1973 Փետրուար 10էն մինչեւ 18

Renseignements et inscriptions auprès de Mlle TATOSSIAN

14, Rue Ampère — 69-150 DECINES

Tél. : (78) 49-19-22

Grand Bal du Nor Seround

ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ

Փետրուար 10, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ լոյս

Dans la salle du Casino de Charbonnières (Rhône)

avec l'Orchestre GERARD et TONY

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

«Ալագեազ» պարախումբ

Ապահովել սեղանները՝ 51-59-40

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
8
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
JEUDI
8 FÉVRIER
1973

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, Rue de Trévise Paris 9

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

49րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12.635

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.635

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՉԲՈՒԺՈՒԱԾ ՎԷՐՔԻ ՄԸ ՆՈՐ ՄԷԿ ԿՈՏՏԱՆՔԸ...

———o———

Միջազգային հեռալրական գործակալութիւնները տեղեկացուցին Յունուար 28–ին, թէ Գալիֆորնիոյ Լոս Անճելըս քաղաքի արուարձաններէն Սանթա Պարպարայի մէջ, Գուրգէն Եանըգեան անունով Հայ մը հրացանի հարուածներով սպաննած է երկու Թուրք պաշտօնատարներ, — Լոս Անճելըսի հիւպատոսն ու իր փոխանորդը:

Պատահարը անհատական բնոյթ ունի. ամերիկեան դատական ատեանները շուտով պիտի զբաղին անշուշտ սպանութեան այս տեսակ պատճառներու եւ ազդակներու քննութեամբ եւ երդուեալներու ատեանը պիտի լսէ ամբաստանեալին բացատրութիւններն ու պաշտպանողականը, յանգելու համար որոշումի:

Պարզ է իրաւականօրէն, որ դատախազութիւնը իբրեւ ոճիր նկատի կ'ունենայ մարդասպանական որեւէ արարք եւ իբր այդ կը ներկայացնէ խնդիրը արդարութեան ատեաններուն: Իսկ թէ ի՞նչ կ'ըլլայ Երդուեալներու Ատեանին եզրակացութիւնը՝ հիմնական նշանակութիւն ունեցող պարագան ա՛յս է:

Պէտք սպասենք դատական հարցաքննութեանց եւ պաշտպանողականներու արդիւնքին:

Մինչ այդ, սակայն, երեւոյթը ա՛յլապէս խորհրդածութեան նիւթ հայթայթող կողմեր ունի եւ կը կարծենք թէ կարգ մը պատմական իրողութիւններ ու անոնց հետեւանք հոգեկան անդրադարձումներ նոյնքան կական նշանակութիւն կը ներկայացնեն՝ որքան յուսահատական քայլի մը առարկայական քննութիւնը:

Բացորոշ է, ամէն բանէ առաջ, որ 77ամեայ Գուրգէն Եանըգեան հոգեխառնական ազդակներու ներգործութեան տակ գործած է սպանութիւնը:

Վրէժխնդրական արարքի մը համար առիթ ստեղծելու եւ ժամ յարդարելու կանխամտածումը եթէ գոյութիւն ունի իսկ, նո՛յնքան անվիճելի կրնայ նկատուիլ այն՝ որ 1915ի ցեղասպանութեան ընտանեկան 26 անդամներ զոհ տուող մարդ մը — իր ընտանեկան ու հոգեկան կազմին ալ բերումով — չէր կրնար մտասեւեռումի մը վերածած չըլլալ սուգին եւ ընդվզումին ստեղծած բարդոյթը՝ իր էութեան մէջ:

Այն պարագան որ ամբաստանեալը, սպանութենէ ետք, անձամբ խնդրած է պանդոկապետէն՝ տեղեկացնել ոստիկանութեան թէ երկու հոգի սպաննած է, կը մղէ մեզ ենթադրելու որ նոպայէ մը կամ պարագայական ցնցումէ մը մղուած ըլլալէ աւելի՝ տարեւոր եւ «բնական» ապրում դարձած հոգեվիճակով մը գործադրած է ան իր մտածումը:

Այս կարգի դէպքերու պարագային, անհրաժեշտ կը դառնայ լրջօրէն նկատի ունենալ մարդ էակը իր զգացումներուն, որոշումներուն եւ քայլերուն մէջ արմատական լուծումներու առաջնորդող են – թակայական–յարաբերական ազդակները:

Առաջին առթիւ՝ անշուշտ ցեղասպանական մօտաւոր անցեալի մը փաստական իրողութիւնը, նո՛յն ընտանիքէն 26 անդամներու բնաջնջումով:

Երկրորդ, նոյնքան տխուր այն միւս իրողութիւնը, որ Հայութեան հանդէպ գործուած աննախընթաց չարիքը՝ բացարձակ անտարբերութենէ քայլ մը առաջին, չէթ զղջումի շարժումէ մը կամ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ

———o———

ՁԱԽԸ ՄԻՇՏ ԿԸ ՅԱՌԱՋԴԻՄԷ

Քանի օրերը կը մօտենան, այնքան կը բազմանան հանրային կարծիքի քննութիւնները ընտրութիւններու առընչութեամբ: Չորեքշաբթի օր Ֆիկառօ նոր քննութիւն մը կը հրատարակէր (Ֆիկառօ–Սօֆրես) որմէ կը պարզուէր որ Մեծամասնութիւնը կը շարունակէ նահանջել, քանի որ 38 առ հարիւրէն վերջին անգամ, կ'իջնէ 36ի: Ձախը 46 առ հարիւրէն կը բարձրանայ 47ի, իսկ Բարեփոխողները նոյն դիրքին վրայ կը մնան (14 առ հարիւր):

Եւ մինչ Նախագահ Փոմփիտու խօսք պիտի առնէ Հինգշաբթի օր, Մեծամասնութեան եւ ընդդիմութեան թեկնածուները ելոյթներ կ'ունենան աջ ու ձախ: Այսպէս նախարարապետ՝ Մէսմէր Բալէի մէջ ճառ մը խօսած է եւ շեշտած թէ երբ համայնավարները եւ իրենց կողմնակիցները իշխանութեան գլուխն են, համայնավարներն են որ կը կառավարեն: Էտկար Ֆօռ, իր կարգին կը դատապարտէ «ձախի համայնական» ծրագիրը, մինչ Համայնավար կուսակցութեան քարտուղարը խօսք առնելով 5000 հոգիի առջեւ հանրաժողովի մը ընթացքին, յայտարարած է. «Համայնավար նախարարները պատասխանատու պաշտօններ պիտի վարեն»:

հատուցման արդարութիւն մը ցոյց տալու մարդկային վերաբերումին չմղեց ցեղասպանը:

Եւ վերջապէս երրորդ այն իրողութիւնը, որ քաղաքակիրթ աշխարհն ալ, իր կարգին, առնուազն մարդկայնական իմացումներէ թելադրուած, փորձ չըրաւ գործնապէս դատապարտելու գործուած ոճիրը ու բոլոր անոնք որ յղացան հայաջինջ սարսափներու ողբերգութիւնը:

Հայուն մարդկային եւ բարոյական ըմբռնումները հաշտ չեն եղած, ու չեն, սպանութեան գաղափարին: Ոչ ոք ու ոչ մէկ ազգ կրնայ պնդել — առանց մասնաւոր դիտումի կամ նախապաշարումի — թէ Հայը բնաջնջումի բնազդով մը ի յայտ եկած է իր բովանդակ պատմութեան ընթացքին, երբ նոյնիսկ ֆիզիքական ինքնապաշտպանութեան հարկադրանքին առջեւ է գտնուած:

Ոչ մէկ անհատ հայ մարդ պիտի ուզէր տեսնել որ իր ազգային հաւաքականութեան մէկ անդամը մատնուած ըլլայ հոգեկան այնպիսի դրութեան մը՝ որ լուծերութեան մէջ իսկ մղուի յուսահատական ծայրայեղութեանց:

Եթէ գործուած է այդ արարքը այսօր, պատասխանատուութեան ծանրագոյն բաժինը կ'իյնայ ժամանակակից մարդկային ընկերութեան ու մերօրեայ բարոյական անկումին մատնուած հաւաքականութիւններուն վրայ՝ որոնց մէկ զոհն է, անկասկած, Սանթա Պարպարայի Հայը:

Մ. Թ.

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Փետր. 1–3)

«ԱՐԱՐԱՏ»Ի ՆՈՐ ՄԱՐԶԻՉԸ

«Արարատ»ի նոր մարզիչը՝ Նիկիտա Սիմոնեան, Յունուար 23էն ի վեր զբաղած է խումբի մարզումի աշխատանքով Գագրայի մէջ: Հարցազրոյցի մը ընթացքին ան նկատել տուած է, թէ խումբը բարեխղճօրէն կը մարզուի օրական երեք անգամ: Խումբի կազմը մնացած է նոյնը: Միայն փոխարինողներու կազմն է, որ նոր ուժեր ստացած է Հայաստանի խումբերէն: «Արարատ»ի մարզիկները, ըստ Ն. Սիմոնեանի, ճկուն են, արագաշարժ եւ սիրահար խմբական խաղարկութեան ձեւին:

«Արարատ»ի մասին այն կարծիքն է ստեղծուած, աւելցուցած է մարզիչը, թէ անկարգապահ խումբ մըն է ան: Այն թէ՝ մարզիկները չեն կրնար զսպել իրենց կիրքերը. ասիկա սխալ է: «Մեր տղաքը ի վիճակի են կարգապահ ըլլալու եւ եթէ զայրանան ալ, անոնք այդ զայրոյթը խաղի մէջ կը ցուցաբերեն, զայն աւելի արդիւնաւէտ դարձնելու համար»:

×

ՆՈՐ ԵՐԳԱՀԱՆՆԵՐ

Մոսկուա այցելած են հայ երգահաններ: Այս առթիւ այցելու երգահաններու յօրինումները մեկնաբանուած են: Ունկնդիր հասարակութեան առջեւ խօսք առած է արուեստաբան Աննա Բարսեղեան, որ ներկայացուցած է այդ երգահանները՝ Ալեքսանդր Աճէմեան, Էդիկ Յարութիւնեան, Եդուարդ Բաղդասարեան, Յովիկ Բեքարեան, Նուբի Ղազարեան, Գայեանէ Չեբոտարեան եւ Գեղունի Չթչեան:

×

ՆՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Ղուկասեան շրջանի մէջ շինուած է նոր հիւանդանոց մը՝ 50 հիւանդի համար: Տուֆէ կառուցուած եռայարկ շէնքը ունի վիրաբուժական, ջղային հիւանդութեանց եւ այլ բաժիններ:

1972ին շինուած են շարք մը հիւանդանոցներ Աբովեան, Աշտարակ, Կալինինօ եւ այլ քաղաքներու մէջ:

Հետաքրքրական է նկատել տալ, որ Երեւանի մանկական հիւանդանոցը, որ կառուցուելու վրայ է, կ'օգտագործէ Ալ. Թամանեանի նախագիծը: Թամանեան կազմած է Երեւանի վերակառուցման գլխաւոր նախագիծը: Թամանեան մեռած է 1936ին:

×

ՇԱՀԵԿԱՆ ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ ՄԸ

Քանի մը տարիէ ի վեր համագործակցութիւն մը ստեղծուած է Միլանոյի Բազմարուեստից հիմնարկութեան ճարտարապետական բաժինին եւ Երեւանի Արուեստի հիմնարկութեան միջեւ: Հայաստանի պատմական յուշարձաններու միատեղ ուսումնասիրութեան համար:

Իտալացի եւ հայ արուեստաբաններու ջանքերով Միլանոյի մէջ հաստատուած է մատենաշար մը՝ «Հայկական ճարտարապետութեան նմոյշներ» անունով, գունաւոր տպագրութեամբ: Արդէն լոյս տեսած են չորս պրակներ իտալերէն եւ անգլերէն:

Վերջերս Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի արուեստի հիմնարկութիւնը Միլանոյէն ստացած է հինգերորդ պրակը՝ «Ամբերդ» խորագրով: Ամբերդի ամրոցին եւ եկեղեցիին մասին ուսումնասիրութիւն մը կայ Ն. Տոկարսկիի գրչին պատկանող: Իսկ Փրոֆ. Ալպակօ Նովելլօ ներկայացուցած է «Ամբերդ ամրոցին ճարտարապետութիւնը»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ 19րդ թաղամասին մէջ Սէ. Ը. էս. մը, որուն մեծ մասը կը ծառայէ դասաւանդութեանց իբրեւ յաւելեալ ճիւղ Պերկան լիսէի, հրոյ ճարակ դարձաւ առջի իրիկուն: Սկիզբը յոյս կար, որ աշակերտ չկար, բայց վերջը դժբախտաբար հաստատուեցաւ թէ կար, երբ երախաներու 14 անճանաչելի դիակներ գտնուեցան մինչ ուրիշ տղաք ալ անհետացած են: Շինութիւնը — կանխաշինուած — ինչպէս շատեր, մետաղէ եւ փլասթիքէ, քանի մը վայրկեանէն փճացաւ: Անգամ մը եւս կը դատապարտուին շինութիւններ որոնք աժանի ապրանքի կ'ըլլան, հոգ չէ թէ մարդոց կեանքին սպառնան ամէն օր...:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ու Հիւս. Վիէթնամ համաձայնեցան, որ Վիէթնամի միջազգային խորհրդաժողովը տեղի ունենայ Փարիզի մէջ, Փետրուար 26ին: Խորհրդաժողովին պիտի մասնակցին Հիւս. եւ Հար. Վիէթնամ, Աժամեայ Կառավարութիւն, Մ. Նահանգները, Քանատա, Հունգարիա, Ինտոնեզիա, Լեհաստան (այս վերջին չորս երկիրները մաս կը կազմեն զինադուլին հսկող միջազգային մարմնին), ինչպէս նաեւ Չինաստան, Ֆրանսա, Անգլիա եւ Խորհ. Միութիւն: ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարն ալ հրաւիրուած է մասնակցելու խորհրդաժողովին եւ հաւանական է, որ ինք նախագահէ:

ԳԱՀԻՐԷԻ Այն Շամս համալսարանի քանի մը բաժանումները կրկին փակուեցան, երբ բացումէն ետք ուսանողները ցոյց կատարեցին:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ սահմանապահ զինուորներ կրակ բացին եւ սպաննեցին իրենց ընկերներէն մէկը Արեւելեան Պերլինի մէջ: Զինուորը, ըստ երեւոյթին, կը փորձէր փախուստ տալ:

ՊՈՒՐՄԱ – Թիպէթ – Չինաստան սահմանագլուխի շրջանին մէջ զօրաւոր շարժ տեղի ունեցած է:

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ Թագաւորը Նիքսընի հետ տեսակցեցաւ Ուաշինկթընի մէջ:

ՏՈԼԱՐԸ կը շարունակէ «տեղալ» Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ եւ Պունտըսպանքը ստիպուած եղած է մէկ միլիառ 300 միլիոնի տոլար գնել, որպէսզի ամերիկեան դրամը չիյնայ: Ոսկին կը բարձրանայ կոտրելով բոլոր մրցանիշները:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ համալսարանականներ զօրավիգ կը կենան Թուրք համալսարանականներու, որոնք զոհ են ճնշումի, յատկապէս այդ ճնշումին ենթակայ են ընկերային գիտութիւններու, տնտեսագիտութեան եւ իրաւագիտութեան ճիւղերու դասախօսները»:

ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ՊԱՏՄԵՆ ՀԻՆ "ՅԱՌԱՋ"ՆԵՐԸ

(ԹՂԹԱՏԵԼՈՎ 1925Ի ՀԱՒԱՔԱԾՈՆ)

———o———

Ա.

Անկասկած, մեծ շահեկանութիւն կը ներկայացնեն թերթերու հին հաւաքածոները: Մեր խօսքը մասնաւորելով «Յառաջ»ի՝ կարելի է իրաւամբ զայն նկատել անսպառ շտեմարան՝ հայ կեանքի հայցող նիւթերու: Ֆրանսահայ գաղութի պատմութիւնը, իր յետին մանրամասնութիւններով, թերթին տարիներու հաւաքածոներուն մէջ պարփակուած է:

Թղթատել, օրինակ, «Յառաջ»ի առաջին տարուան հաւաքածոն, կը նշանակէ վերապրիլ գաղութի մը առաջին օրերու կեանքը: Ասիկա, անշուշտ, հիներուն համար է, չիջող սերունդին համար է: Իսկ մեզի՝ նորերուս, պատկերացումը կուտայ անցեալի օրերու: Հնարաւոր կը դառնայ նոյնպէս, բաղդատութեան դնել երէկն ու այսօրը, ձեւով մը հաշուեկշիռը ընթադրել կատարուած եւ չկատարուած աշխատանքները, տեսնել մութն ու լոյսը, դատել եւ խորհրդածել:

Ուրեմն, թղթատենք 1925ի հաւաքածոն, եւ թողունք որ աւելի ինք «խօսի», քանի որ այդ «խօսքը» շահեկան եւ հետաքրքրական է միաժամանակ:

Իւրաքանչիւր հայկական համախումբ Մեծ Եղեռնէն ետք ունեցաւ իր թերթը, երբեմն մէկէ աւելի: Ֆրանսահայ գաղութն ալ, իր կազմութեան առաջին օրերուն իսկ անհրաժեշտութիւնը ըմբռնեց ունենալու իր թերթը: Այս պահանջին գոհացում տալու համար է, որ 1925 Օգոստոսին սկիզբը հրատարակուիլ սկսաւ «Յառաջ»ը, սկիզբը եռօրեայ՝ Կիրակի, Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ: (Օրաթերթ դարձաւ 1927ին):

Յստակ էր թերթին առաջադրութիւնը, որ հիմնովին նոյնը մնաց առաջին օրէն ցայսօր: «Ամէն բանէ առաջ, մեր գործը պիտի ըլլայ պաշտպանել այն բոլոր սրբութիւնները, որոնք շունչ կուտան ժողովուրդներու եւ վառ կը պահեն անոր հաւատքը՝ լաւագոյն օրերու համար: Գաղութները հանգրուաններ են, ուր նետուած ենք ակամայ, դէպքերու բռնադատման տակ, մինչեւ որ կարենանք հասնիլ մեր Հայրենիքը: Մեր ձեռքն է նուազագոյն չափին վերածել այս անխուսափելի չարիքը, կազդուրուելով ֆիզիքապէս եւ նիւթապէս, եւ ներշնչուելով սեփական հայրենիքի գաղափարէն: Այս հիւրընկալ այլ համայնակուլ ափերուն վրայ, մեր հայրենակիցները պիտի ջանան զարգացնել իրենց ազգային գիտակցութիւնը, պահել լեզուն, որ միակ թանկագին աւանդն է, ուժ տալ մայրենի դաստիարակութեան, գրականութեան եւ արուեստին, մոռնալ շատ մը ախական ունակութիւններ եւ նորոգուիլ այս նոր կեանքի քարիքներով»:

Դեռ այդ օրերուն «Յառաջ» կը յայտնէ այն միտքը, թէ «Ամէն ազգ, իր շարք մը չարիքներու հետ, ունի քարիքներ ալ. կը բաւէ որ արթուն ըլլանք, չտարուինք խաբուսիկ երեւոյթներէ, եւ ամուր պահենք մեր ազգային անհատականութիւնը»:

Թերթը պատկերը կը դառնայ շրջանի հայ կեանքին, բայց միաժամանակ կ'ըլլայ կանոնաւոր հայելին այն բոլոր անցուդարձերուն, որոնք տեղի կ'ունենան գաղութէ գաղութ եւ Հայաստանի մէջ:

Բնաւեր բազմութիւններ են, որ ցամաք կ'ելլեն Ֆրանսա: Անտէր եւ անտիրական: Ո՛չ մէկ, կամ՝ հազիւ հարեւանցի ծանօթութիւն երկրի լեզուին, միջավայրին, մթնոլորտին, օրէնքներուն եւ տնտեսական ու քաղաքական կացութեան:

Բարեբախտաբար, թերթը կայ՝ բացատրելու համար օրէնքները, անոնց պարտաւորութիւնները, ցոյց տալու, թէ ի՛նչ ձեւով ինքնութեան թուղթեր ձեռք կը ձգուին եւայլն: Փոքրիկ ոստիկանական տեսչութեան օտարականներու գլուխին անօրէնն է, որ ընդունելով «Յառաջ»ի խմբագիրը, կը բացատրէ օրէնքին պարտադրութիւնները.

— Երկու ամիսէն աւելի բնակելու համար Ֆրանսա եկող բոլոր օտարահպատակները պարտաւոր են ինքնութեան թուղթ ստանալ: Ամէն երկու տարին անգամ մը ինքնութեան թուղթերը կը նորոգուին:

Իսկ ի՞նչ է ֆրանսական կառավարութեան դիրքը հայկական հպատակութեան եւ անցագիրներու մասին:

— Լօզանի դաշնագիրը վաւերացուած եւ խորհ. Հանրապետութիւնը իբրաւալէս ճանչցուած ըլլալով, այժմ, ատենէ մը ի վեր ֆրանսական կառավարութիւնը այլեւս չի ճանչնար Հայկական Հպատակութիւն մը: Հայաստան ներկայիս բաժնուած ըլլալով Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ, Թուրքիա ծնած բոլոր Հայերը կը նկատուին թրքահպատակ, իսկ Ռուսիա ծնածները՝ ռուսահպատակ: Հետեւաբար, այսուհետեւ, Հայերը իրենց գործերուն համար պէտք է դիմեն թրքական կամ խորհրդային հիւպատոսարան: Իսկ անոնք, որ չեն ուզեր կամ չեն կրնար այդ հիւպատոսարանները դիմել եւ կամ այս վերջիններուն կողմէ կը մերժուին, պիտի ստանան Նանսէնեան անցագիր:

Բախտի քմահաճ խաղին ձգուած տարագիր ժողովուրդին վիճակը ա՛լ աւելի կը բարդանայ, երբ Թուրքիա կը յայտարարէ, թէ այլեւս հպատակ չի ճանչնար բոլոր անոնք, որ երկրէն հեռացած են առանց Միլլի անցագիրի: Իսկ Խորհ. Միութիւնն կը ճշդէ, թէ անցագիր կուտայ միայն անոնց, որ նախկին Ռուսիոյ բնակիչ են: Այս ալ կը տրուի երկար-բարակ հարցաքննութիւններէ ետք: Մնաց որ խորհրդային անցագիր ունեցող մը չի կրնար անցնիլ այն երկիրները, որոնք չեն ճանչնար խորհրդային իշխանութիւնը:

1925ին շատ էին այդպիսի երկիրները:

Իրաց այս կացութեան մէջ Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութիւնը աշխատանք կը տանի պատկան իշխանութեանց մօտ՝ լուծելու հարցը: Աւելի ճիշդ՝ թնճուկը:

Հայկական հպատակութեան խնդրին շուրջ, Ֆրանսայի Ներքին նախարարութիւնը երկրին բոլոր նահանգապետներուն ուղղուած շրջաբերական մը կը գրէ, 1925 Յուլիս 17 թուակիր: Ստորեւ հիմնական կէտերը.

Ա. Խորհ. Միութեան տարածքին ծնած Հայերու ինքնութեան թուղթին վրայ պիտի արձանագրուի «Քաղաքացի խորհ. Միութեան՝ ծագումով Հայ», կամ՝ «Ռուս գաղթական՝ ծագումով Հայ»: (*Ասիկա կը վերաբերի բոլոր անոնց, որ չեն ուզեր խորհրդային քաղաքացի նկատուիլ*):

Բ. Թուրքիա ծնած Հայերու վաւերաթուղթերու վրայ պիտի արձանագրուի «Թուրք՝ հայկական ծագումով»:

Այս վերջին կէտը վրդովում կը ստեղծէ: Եւ, Հ. Հ. Պատուիրակութեան դիմումներուն ընթացք տալով իշխանութիւնները կ'որոշեն, որ Թրքահայերու անցագիրներուն վրայ այնուհետեւ արձանագրուի ո՛չ թէ «Թուրք» *կամ* «թրքահպատակ, ծագումով Հայ», *այլ պարզապէս* «գաղթական՝ ծագումով Հայ», *առանց յիշատակելու հպատակութիւնը:*

Արտաքին նախարարութիւնը 1925 *Յուլիս* 31 *թուակիր շրջաբերականով մը՝ ուղղուած Ներքին նախարարին, կը յայտնէ, թէ ասկէ ետք բոլոր Հայերու ինքնութեան թուղթերուն եւ անցագիրներուն մէջ պէտք է գրուի՝* «գաղթական՝ հայ ծագումով», *առանց յիշատակելու ենթակային հպատակութիւնը:*

Պատկան իշխանութիւնները, ըստ երեւոյթին, նկատի կ'առնեն Հ. Հ. Պատուիրակութեան նկատողութիւնը, քանի որ վերոյիշեալ շրջաբերականին մէջ նախարարութիւնը կ'ըսէ. «Հայերը թրքահպատակ արձանագրելը իրաւամբ կը վիրաւորէ անոնց ազգային արժանապատուութիւնը»:

Առ ի տեղեկութիւն աւելցնենք, որ ինքնութեան թուղթի սակն էր, այդ տարիներուն, 68 ֆրանք:

Այս դժուարութիւններուն կողքին կան նաեւ ուրիշները: Եւ շատ աւելի մեծ: Պատկերալից է չէ՞ Մարսէյլի թղթակիցին սա նկարագրութիւնը. «Ինչպէս գիտէք, անոնք որ թրանզիթ կուգան Ֆրանսա մնալու դիտաւորութեամբ, չեն կրնար ցամաք ելլել: Անցեալ շաբաթ այդ կարգի շատ մը հայրենակիցներ չկրցան շոգենաւէն դուրս ելլել, հակառակ կրկնակի դիմումներուն, որով պիտի վերադառնան հոն ուրկէ եկած են»:

Ու պատկերացուցէք ողբերգութիւնը այս Հայերուն, ա՜ղ շատ շատերու բաժին եղած. «Յառաջ»ի Հերիքուրի (Օթ Սոն) թղթակիցն է, որ կը գրէ. «Դեկտեմբերի սկիզբները, Սելանիկէն նոր խումբ մը Հայեր եւս հասան հոս՝ հինգ ընտանիք, 17 անձ: Նորեկները չարչարանքի երկար պատմութիւն մը ունեցած են, որ կը սկսի Մարսէյլէն: Աւելի ստուար թիւով հասած ըլլալով Մարսէյլ, աշխատանքի գրասենեակը զանոնք բաժնած է երկու մասի... այս խումբը դրկած է Արտէշի կողմը, մետաքսի գործատուն մը: Գործարանատէրը չէ ընդունած զանոնք եւ 24 ժամ բաց երկինքի տակ, ցուրտին եւ բուքին սպասցնելէ ետք, ղրկած է ետ, դարձեալ Մարսէյլ...»:

Շարունակե՞նք մէջբերումը ողբականի նկարագրութեան: Ի՞նչ հարկ, երբ այս է եղած ճակատագիրը շատերու:

Անդարձ օրեր, բարեբախտաբար...:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԴԱՒԻԹ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ

———o———

Պարիթոնը մարդկային ձայներու դասաւորման ամենաէական մէկ ներկայացուցիչն է:

Եթէ փորձէինք բաղդատական մը ընել երաժշտական գործիքներու հետ, զայն պիտի դասէինք թաւջութակի կարգին:

Երիտասարդ մը, Դաւիթ Վարժապետեան Փետրուար 2ի իր երգահանդէսին առթիւ արդարացուց այս վերագրումը:

Համակրելի երգիչ մը, Պոլսեցի, ապա Լիբանանցի եւ վերջապէս Հայրենիքի մէջ ուսած իր երգի արուեստը:

Շնորհիւ Քաքրալի ձեռնարկին, ան կը ներկայանար երաժշտասէր հասարակութեան մը:

Պարիթոնը համակրելի ձայն մըն է, երբ մանաւանդ ենթական ունի այն հմայիչ տուեալները որոնցմով պիտի կրնար գիւթել ունկնդիրները:

Վարժապետեանի յայտագիրը բաղկացած էր իտալացի, գերման եւ հայ հեղինակներու գործերէն:

Առաջին կտորներուն իսկ Դաւիթ Վարժապետեան կրցաւ համակրութիւնը շահիլ ունկնդիրներուն:

Դժուար է երգի արուեստը: Եթէ կարելի է մատներու հպումով եւ գործիքի մը միջոցաւ յուզել ներկաները, նոյնը չէ երգին համար ուր ենթական ուրիշ միջոց չունի քան ամբողջ իր էութիւնը:

Դաւիթ Վարժապետեանի դպրոցը իտալական է:

Երգելու իր կերպը աւելի թատերական է քան քնարական: Ձայնին դրուածը տաք, ելեւէջները թաւշային եւ ողորկ են: Եւ երգիչը լաւ գիտէ օգտագործել այս տուեալները:

Որքա՞ն պիտի շահէր իր արուեստը եթէ

Ծաղկած Փշալարեր

※

(ՎԻՊԵՐԳ)

Մենք, ի հարկէ, ժպտում ենք ներողամիտ ժպիտով նրա փաստարկումների վրայ, բայց ներքուստ միանգամայն համաձայն ենք նրա հետ եւ ուզում ենք, որ նա կրկնի իր ասածները, ապացուցի՛, նորից ու նորից, որ թէյ ստանալու կանացի սպիտակ թեւեր տեսնելն ու սպիտակ աղ ստանալն ստոյգ ազատութեան նշաններ են:

Դագ, դագ... (*այդպէս, այդպէս...*):

.

... Ամէն ինչ կատարուեց սպասուածից աւելի շուտ եւ հասարակ կերպով: Դուռը բացին եւ գրեթէ մարդկային ձայնով հրամայեցին.

— Դո՛ւրս եկէք իրերով:

Մենք վերցնում ենք մեր սրբիչները, օրաբաժին հացի մնացորդը, ճաշամանն ու դգալը եւ մէկ-մէկ, երկու-երկու միջանցք ենք դուրս գալիս, մէկ-մէկ՝ առմուր դոփելով: Ոչ մի «սը՛ս-սը՛ս», ոչ մի նկատողութիւն: Մենք խճնում ենք համր ու քարէ սառնաձններով եւ զգում ենք, որ այլեւս չենք բարձրանայ վեր: — Մընա՛ս բարով Վոլոգդայի սուրբ հայրերի օթեւան, շնորհակալութի՛ւն քո հիւրընկալ ճիրանների, քո աղ ու հացի համար: Գնում ենք, ո՞ւր, դէպի յարաբերական, համեմատական երջանկութի՞ւն, թէ գուցէ երանի տալով յիշենք քեզ... Ամէն դէպքում գնում ենք, ուրեմն՝ բարի՛ յիշիր մեզ քո սրտում...

Բանտի ընդարձակ բակը ողողող արեւի տակ՝ տիրում է անսովոր եռուզեռ: Հարիւրաւոր կալանաւորներ խմբերով, այստեղ-այնտեղ, հանում են բանտային շորերը եւ հագնում են սեփականները: Շորերը պահուած են կամերաների համարների տակ երեւի: Հսկիչները մեզ առանձնացնում են մի անկիւն, բերում, թափում են մեր շորերը խառն ի խուռն եւ մենք սկսում ենք ջոկել-ջոկջկոտել: Դժուար է սպիտակեղէնների գործը, դժուար է որոշել իմն ու քոնը. մենք լռելեայն որոշում ենք անցնել այդ մանրուքի վրայով եւ հագնուել, ինչպէս հանդիպի: Այս խառնանցումին անհաղորդ է մնում Բելուգովը: Նա նստած է մի երկնաստարանի ծայրին ու նայում է անթարթ աչքերով մի կէտի: Հսկիչները փորձեցին նրան հասկացնել, որ պէտք է հագնուել. ի պատասխան՝ նա մռմռում էր.

— Կը հագնուեմ: Ձկնորսութեան չեմ գնում...

Բենեդիկտովը հսկիչներից մէկի ականջին ինչ-որ բան ասաց, հսկիչը հըսկիչին հաղորդեց իր լսածը, մատով ցոյց տալով Բելուգովին, կարճ խորհրդակցութիւնից յետոյ նրանք մօտեցան Բելուգովին, ինչ-որ բաներ ասին, յետոյ առանց կոպտութեան եւ առանց աւելորդ քնքշութեան թեւանցուկ արին նրան ու տարան:

Բժշկական քննութեան երեւի:

Հագնուելուց յետոյ ես ինձ իմ շորերում զգացի թեթեւ, բանտատեղծի տասծի պէս՝ լուսամփոփի պէս թափանցիկ, իսկ երբ դէն նետեցի բանտային ահաւոր սոնամաններն ու հագայ իմ տնային կօշիկները, մի ուրիշ բանտատեղծի տասծի պէս՝ կարծես արեւ իջաւ իմ ուսերին, ոչ, կարծես թեւեր բուսան իմ ուսերին ու թռայ, որ ուր որ է՝ պահապանների, հսկիչների եւ զինուած պահակների աչքերի առաջ վեր կը ճախրեմ, կ'անցնեմ բանտի պարիսպները եւ հսկիչ աշտարակին կանգնած զինուած պահակի քթի տակով կը սուրա՛մ դէպի ազատութիւն, պայմանով, որ նա փակի աչքերը եւ լինի այնքան բարի, որ չկրակի մաղակալած, մեղրամոմէ դէմքով ու կես կտուցով այս տարօրինակ թռչունի վրայ, որ 222 է կոչւում:

Մենք, նախկին երամի հայաստանեան կողմերից բերուած թռչունները, հեռուից հեռու իրար նկատում ենք, մօտենում նախ երկչոտ, ապա տեսնելով, որ մեզ վրայ ուշադրութիւն դարձնող չկայ՝ աւելի եւ աւելի համարձակ քայլերով:

Հետաքրքիր էր նկատել, որ այնուամենայնիւ ագռաւները դեռ շշուկով են խօսում, իսկ դեղձանիկները ճռուողում են անհամեմատ աւելի բարձր նոտաների վրայ:

Այնուհետեւ ի՞նչ պատահեց: Մեզ հրամայուեց շարժուել մեր իրերով դէպի բանտի ելքի դարպասները: Ոմանք շալակեցին, ոմանք գրկեցին իրենց տնային իրերը եւ մենք առաջ շարժուեցինք աշխատելով չխանգարել իրար:

Ես մի անգամ էլ ետ դարձայ եւ նայեցի Վոլոգդայի սուրբ հայրերի չորայարկանի մռայլ օթեւանին եւ իմ սիրտը լցուեց դառն անձկութեամբ: Որքա՞ն ապրումներ ու տագնապներ թողինք մենք նրա պատերից ներս ու գնում ենք հիմա, ո՞ւր, չգիտենք, մի բան միայն պարզ է, որ այլեւս չենք վերադառնայ:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(71 – Շար.)

ՍՈՒՐԻՈՅ ՆԵՐՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Խորհրդային վիճակագրական եւ տնտեսական օժանդակութիւնը մեծ չափերու հասած է Սուրիոյ մէջ։ Եւ, պարզ է, որ այս վերջինը պէտք ունի այդ օժանդակութեան։ Այսուհանդերձ, որոշ տեղեկութիւններ ցոյց կուտան, որ Դամասկոս իր անկախութիւնը պահպանելու համար չուզեր բոլորովին կախում ունենալ Մոսկուայէ։

Ընկերվարութիւնը, որ կ'իրագործուի այժմ նախագահ Հաֆէզ Ասատի կողմէ, գաղափարական կամ վարդապետական գիծով արմատական չէ, եւ այնպէս կ'երեւայ, որ տնտեսական գետնի վրայ րանական ուղղութեան կը հետեւի, որոշ չափով յարգելով Սուրիոյ առեւտրականներու աւանդութիւնները։

Անցեալ տարի, Իտալիա Խորհ. Միութեան տեղը գրաւեց իբրեւ գնորդ սուրիական բամպակի։ Արտածումներու մարզին մէջ բամպակը երկրին ամէնէն մեծ տեղը կը գրաւէ։ Անցեալ տարուան բամպակի արտածումը 400.000 թոն եղաւ։

— Պատճառը յստակ է, կ'ըսեն դէտեր, արդարեւ, Սուրիա կ'ուզէ իր բամպակը ծախել տարադրամի փոխարէն, որպէսզի աւելի ազատ ըլլայ ինքզինք ընկերվարական երկիրներու նկատմամբ։

Այսուհանդերձ, Սուրիացիք լաւ յարաբերութիւն կը պահեն Մոսկուայի հետ, որուն օժանդակութիւնը կարեւոր է։

Խորհրդային ճարտարագէտները իրենց սարքերով ներկայիս կը կառուցանեն մեծ ջրամբար մը Եփրատի վրայ։ Անկա պիտի կրկնապատկէ մշակելի հողերու տարածութիւնը երկրի մը համար, որուն 6,5 միլիոն բնակչութեան կէսը գիւղատնտեսութեամբ կ'ապրի։

Խորհ. Միութիւն համաձայն է զարգացնելու Հալէպի եւ գետին միջեւ երկարող շրջանը, սակայն Սուրիացիք արտեսական եւ թեքնիք օժանդակութիւն ձեռք ձգելու նպատակով արդէն դիմած են Արեւմտեան Եւրոպայի երկիրներուն, Ճափոնի եւ ՄԱԿի, որպէսզի այլ շրջաններ ալ անոնց միջոցով զարգանան։

Սուրիոյ տնտեսութիւնը 1963էն ի վեր, երբ պաասականները ձեռք առին իշխանութիւնը, ընկերվարական հիմունքներով կազմակերպուած է։ Մեծ ճարտարարուեստներն ու դրամատուները ազգայնացուած են։ Հողային բարեփոխում մը համագործակցական ագարակներու վերածեց անհատական մեծ հողերը։

Սակայն նախագահ Ասատ, որ իշխանութեան գլուխ եկած է 1970ին, կը փորձէ «շակել» կացութիւնը, որպէսզի մղում տայ անհատական ձեռնարկութիւններուն։ Ասոր համար կը թեթեւցնէ հակակշիռը առեւտուրի մարզէն ներս։

Սուրիա առեւտրականներու երկիր է եւ միայն Դամասկոսի մէջ հազարաւոր փոքր խանութներ քով քովի շարուած են Օմմայատ մզկիթին շրջակայքը եւ կեդրոնական փողոցներու վրայ։ Տնտեսութեան մարզէն ներս կատարուած նոր բարեփոխումը այժմ թոյլ կուտայ Սուրիացիներուն, որ պետական մարմիններու հետ միասնաբար դրամագլուխներ հաստատեն թեթեւ ճարտարարուեստին մէջ։

Կարեւոր ճիւղ մըն է պանդոկներու շինութիւնը, որ պետական ձեռնարկ չէ այլեւս։ Նախարարութիւնը հրաւիրած է միջազգային ընկերութիւններ, ինչպէս Շերաթոն, Հոլիտէյ Ին, Ինթերքոնթինանթալ, Հիլթոն եւայլն, որպէսզի պանդոկներ շինեն։

Տարին 150.000 զբօսաշրջիկ կ'այցելէ Սուրիա, մեծ մասը Արեւմտեան Եւրոպայէ։ Սուրիա կ'ուզէ մղում տալ զբօսաշրջիկութեան, իբրեւ աղբիւր տարադրամի։

Թ. Ա. Թ.

ձայնին նոյն ուժգնութիւնը բարձր անդքերու մէջ՝ ըլլար նաեւ նոյնը թաւ սարիճանաչարքին մէջ ալ, համեմատաբար քիչ մը ակար։

Բայց, երգիչը տակաւին վերելքի լայն շրջան մը կրնայ բոլորել։

Իտալացի եւ գերման հեղինակներու գործերը խմբով լաւագոյնս մեկնաբանեցան։

Հայկական բաժինը սկսաւ մեզի ծանօթ քանի մը ժողովրդական երգերով։ Ծիրանի ծառ, Կռունկ, եւայլն։

Այստեղ՝ իտալական դպրոցի ազդեցութիւնը կարծես քիչ մը խոտոր կը համեմատէր հայեցի դպրոցութեան։

Մեր ժողովրդական երգերուն չափազանց խնամուած երգուածք մը կարծես բան մը կը պակսեցնէ հայեցի գրոշմէն, առողջութեան եւ մեկնաբանութեան տեսակէտով։

Պարզապէս նոյնը չեղաւ Տիգրանեանի Դաւիթ Բէկի եւ Չուհաճեանի Արշակ Բ.ի գլխաւոր անդքերուն համար։ Կտորները ինքնին թատերական, իրենց հաւատարիմ մեկնաբանն գտած էին։

Այստ Պասմաճեան որ մէկ քանի տարիներէ ի վեր ցոյց կուտայ իր գաշնակահարի տաղանդը, միեւնոյն ատեն ճարտար ընկերացող մըն է։

Ընկերակցողի պաշտօնը կարծուածին չափ պարզ չէ. ան տեսակ մը յենարան է մենակատարին, երբեմն օգնելով եւ ամրապնդելով անոր նուագը կամ երգը։

Մէկ քանի անդորակի նկատումներէ զատ, Վարդապետեանի երգահանդէսը բացառիկ յաջողութեամբ պսակուեցաւ, որմէ բացակայողներ խնկական վայելք մը կորսնցուցին։

Ա. Պ.

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

1973–1974 կրթական տարեշրջանին համար Հ. Բ. Ը. Միութեան համալսարանական կրթաթոշակներու բաշխումի պայմանններն են.—

1. Միութեան այժմու 284 համալսարանական սաներէն 78 հոգի այս տարի շրջանաւարտ պիտի ըլլան։ Մնացեալ 206 սաներէն 1973–1974ին կրթաթոշակ պիտի ստանան անոնք որ յաջողած են տարեվերջի քննութեանց մէջ։

2. Վերոյիշեալներէն զատ կրթաթոշակ պիտի յատկացուի սահմանափակ թիւով նոր թեկնածուներու։

3. Կրթաթոշակի այս յատկացումներէն կրնան օգտուիլ արդէն իսկ պաշտօնի վըրայ գտնուող ուսուցիչները, երբ անոնք մասնաւոր կերպով յանձնարարուին իրենց վարժարաններուն տնօրէնութեան կամ հոգաբարձութեան կողմէ։

4. Համալսարանական ուսմանց համար թեկնածու ներկայացողները պէտք է անպայման երկրորդական վարժարանէ մը վկայուած ըլլան։

5. Նոր թեկնածուներուն մէջ նախապատուութիւն պիտի տրուի անոնց, որ գործօն մասնակցութիւն բերած են կամ կը բերեն հայ կեանքին, եւ հայ մշակոյթին կամ հայ իրականութեան սատարելու կոչուած ուսմանց պիտի հետեւին։

6. Բոլոր թեկնածուները, ուսուցիչ թէ ուսանող, Լիբանանի, Սուրիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ իրենց դիմումը պէտք է կատարեն մինչեւ Ապրիլ 2, 1973 Միութեան հետեւեալ մարմիններուն.—

Armenian General Benevolent Union
District Committee of Lebanon
P. O. Box 715
BEIRUT, LEBANON

Armenian General Benevolent Union
District Committee of Syria
P. O. Box 348
ALEP, SYRIA

Union Générale Arménienne
de Bienfaisance
Comité Régional de France
11, Square Alboni, PARIS (16e)

7. Այլ վայրերէ թեկնածուներ մինչեւ Ապրիլ 2, 1973, իսկ Հարաւային Ամերիկայէն եւ Աւստրալիայէն խնդրարկուներ մինչեւ Նոյեմբեր 1, 1973, պէտք է գիմեն ուղղակի Կեդր. Վարչ. Ժողովին, հետեւեալ հասցէով.—

Armenian General Benevolent Union
Central Board of Directors
109 East 40th Street
NEW-YORK, N.Y. 10016 — U.S.A.

8. Դիմումնագիր ներկայացնողները հարցաթերթիկ մը պիտի ստանան այն մարմնէն, որուն դիմած են։ Թեկնածուները պէտք է պատասխանեն բոլոր հարցումներուն եւ հետեւին հարցաթերթիկին մէջ տրուած ուղղութեան։

9. Միութեան Լիբանանի, Սուրիոյ եւ Ֆրանսայի Շրջանակային Յանձնաժողովներուն Կրթական Յանձնախումբերը այդ վայրերու թեկնածուներուն թղթածրարները ուսումնասիրելէ ետք զանոնք մինչեւ Մայիս 14 պիտի փոխանցեն Կեդր. Վարչ. Ժողովին, արժանաւորներուն մասին պատճառաբանեալ յանձնարարութեամբ։

10. Ներկայիս իրենց ուսումը շարունակող Հ. Բ. Ը. Միութեան սաները ընթացիկ զարգացական տարեշրջանի վերջաւորութեան, իրենց քննութեանց արդիւնքը եւ կարգափոխութեան ու շրջանաւարտութեան պարագաները պէտք է անպայման մինչեւ Յուլիս 2 հաղորդեն ուղղակի Կեդր. Վարչ. Ժողովին։

11. Կրթաթոշակ չի յատկացուիր այն նոր թեկնածուներուն, որոնց վերջին տարուան նիշերուն ընդհանուր միջինը 80 առ հարիւրէն պակաս է։

12. Թեկնածուներուն հայերէնագիտութիւնը եւ ի մասնաւորի հայ վարժարաններէ շրջանաւարտներուն վերջին երեք տարիներու հայերէնի եւ առընչակից նիւթերու նիշերը կարեւորութեամբ նկատի պիտի առնուին։

13. Իրենց համալսարանական ընթացքին առանց մեր գիտութեան եւ հաւանութեան ճիւղ, ուսում կամ համալսարան փոխող սաները կը զրկուին կրթաթոշակ ստանալէ։

Այս յայտարարութիւնը միաժամանակ հրատարակութեան կը տրուի Ամերիկայի եւ արտասահմանի հայ թերթերուն մէջ։

ԴԻՒԱՆ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉ. ԺՈՂՈՎԻ

Նիւ Եորք, Փետրուար 5, 1973

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (102)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐՁԻԳԸ

ԺԵ.

Սակայն պէտք էր ապրիլ ու վճարել կալուածական տուրքը Ալֆոնվիլի գետնին զոր չէր ուզեր ծախել կամ դրաւի դնել։ Ուստի որոշեց աշխատանոց մը մտնել, ուր առօրեայ ապրուստը ճարելէ զատ՝ կործնական վարժութիւն պիտի ստանար եւ փորձառութիւն պիտի ունենար։ Յետոյ զատ. գծագրութեան, յատակագծերը մաքուրի քաշելու, ճենանկարներու վերարբերեալ գործեր։ Բաւական աշխատանք ունենալուն՝ ապրուստը կը ճարէր. ուստի աշխատանոցէն ելլա, ուր սորվելիք բան չունէր այլեւս։ Լիւսիէն կը նախընտրէր իր տունը աշխատիլ։

Դիպուածը Լիւսիէնը առաջնորդեց այն տունը, ուր կը բնակէր Լիւսի։ Հոն վարձեց մանկամարդ աղջկան սենեակին յարակից սենեակ մը։ Լիւսիէն յաճախ սանդուխին վրայ կը հանդիպէր Լիւսիի. նախ իրար բարեւած էին հանդիպած ատեննին. յետոյ ժպիտ մը ընկերացած էր բարեւին. նախ կարճատեւ ու ապա երկար ատեն կանգ առած էին, իրարու հետ խօսելու համար։ Վերջապէս սէրը մուտք գործած էր անոնց մէջ։

— Սիրելի Լիւսիս, ձեզ կը սիրեմ, ըսած էր երիտասարդը՝ Ժանն Ֆորթիէի աղջկան. երբ աւելի ապահով դիրք մը ունենամ, այն ատեն կ'ամուսնանանք...։ Կ'ուզէ՞ք որ հարստութիւնը ժպտի ինծի։

Լիւսի պատասխանեց.

— Ես ալ ձեզ կը սիրեմ եւ ուզածնուդ չափ պիտի սպասեմ...։ Բայց ինչո՞ւ հարստութիւն մաղթեմ։ Դուք աշխատաւոր էք ու ես ծոյլ չեմ բնաւ։ Ինծի այնպէս կը թուի որ երբ մեր քանկերը միանան, բարեկեցութիւն պիտի տիրէ մեր տան մէջ...։ Ինծի համակարծիք չէ՞ք միթէ...։ Ինչո՞ւ...։

— Երկու պատճառներով. նախ՝ ամուսնանալէս յետոյ՝ առանին բաւական հոգեր կ'ունենաք. յետոյ՝ իմ կարծիքով՝ էրիկ մարդը պէտք է բաւական դրամ շահի, իր կինը եւ ծնելիք զաւակները ապրեցնելու համար։

Մէկ տարիէ ի վեր կը սպասէին անոնք. Լիւսի համբերութիւն ցոյց կուտար, մինչ Լիւսիէն կը սկսէր անհամբերութեան մատնուիլ։ Միջակ շահեր ունենալուն, աւելի կամ նուազ մօտաւոր ապագայի մը մէջ չէր տեսներ իր բարեկեցութիւնը, քանի որ բախտը չէր ժպտեր։ Եթէ երբեք այդ պարագաներուն մէջ Լիւսիի հետ ամուսնանար, առաջին յղութենէն ետքը թշուառութեան պիտի մատնուէր։

Երկու նշանածները բնականաբար իրենց պատմութիւնը ըրած էին իրարու։ Լիւսիէնի պատմութիւնը գիտենք արդէն։ Իսկ Լիւսիինը աւելի կարճ էր։ Վարձքը չստանալուն համար, սնոտուն հանրային խնամատարութեան յանձնած էր մէկ տարու կամ մէկուկէս տարու Լիւսին։ Աղջնակը մեծցած էր։ Աս էր անոր բովանդակ պատմութիւնը։ Ինչպէս յայտնի է մեր ընթերցողներուն, Ժանն Ֆորթիէի աղջիկն էր Լիւսի։

×

Առտուան ժամը տասն էր։ Լիւսի ծրարելու վրայ էր քօղած մը զոր պիտի տանէր Տիքին Օկիւսթինի աշխատանոցը։ Մանկամարդ աղջիկը դուրս ելաւ ու գնաց Լիւսիէնի սենեակին դուռը զարկաւ, որ միեւնոյն յարկին վրայ կը գտնուէր։ Երիտասարդին ձայնը պատասխանեց.

— Ներս մտէք։

Լիւսի դուռը բացաւ ու սեմէն անցաւ։

— Բարի եկաք, սիրելի Լիւսիս, գոչեց երիտասարդը։

Ժանն Ֆորթիէի աղջիկը փոխանակ պատասխանելու, Լիւսիէնի երկու ձեռքերը բռնեց ու անոր երեսը նայեցաւ շեշտակի։

— Որքա՜ն գունատեր էք, յարեց յուզումով ու յանդիմանական շեշտով մը։ Ո՞ւշ պառկեցաք...։ Ձեզի արգիլած էի։

— Չէի կրնար հնազանդիլ ձեր արգելքին։ Պէտք է այս իրիկուն յանձնեմ շատ առեղծուածական եղող գծագրութիւններ։

— Բայց ինքզինքնիդ կը փճացնէք այդպէս վարձատրուած աշխատանքին մէջ, մինչ հարիւր անգամ աւելի շահելու էիք։

— Անշուշտ։ Բայց պէտք է որ բախտը նպաստէ։ Ուր որ կը ներկայանամ, անփոփոխ կերպով կ'ըսեն ինծի. «Այս պահուս մարդու պէտք չունինք...։ Սպասեցէք...»։ Ու կը սպասեմ... անդադար։ Կը վախնամ որ այս սպասումը իմ կեանքիս չափ տեւէ։

Լիւսի խղեց մէկ վայրկեանի լռութիւնը։

— Լիւսիէն, յանդիմանութիւն մը պիտի ընեմ ձեզի, ըսաւ Լիւսի մեղմ ձայնով մը։

— Ի՞նչ ըրած եմ։ Ի՞նչ է ձեր յանդիմանութիւնը։

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Անդրանիկ Պուտաքեան, Տէր եւ Տիկին Արմէն Պուտաքեան եւ զաւակը, այրի Տիկին Մարի Գըլըճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Փրոֆ. Գրիգոր Խէրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տիրատուրեան, զաւակներն ու թոռները ինչպէս նաեւ ընտանեկան համայն պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր, եղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՊՈՒՏԱՔԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 4ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի Փետր. 8, ժամը 15.45ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սէնթ՝ Ուէն - Քոմիւն գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Ա. Պուտաքեանի:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Նուրհան Փափազեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Փետր. 11, առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՀՌԻՓՍԻՄԷ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Այս առթիւ, Տէր եւ Տիկին Ն. Փափազեան 50 Ֆր. կը նուիրեն Անթիլիի Հանգստեան տան (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՆՈՒԷՐ

Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղը 200 Ֆր. նուիրած է Իսիի Մշակոյթի Տան, Կարապետ Կուչուկեանի, Միրիճան Տէրտէր-եանի, Ովսաննա Մարթայեանի եւ Շնորհիկ Ասլանեանի յիշատակին:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԻՐԱԿԻ 11 ՓԵՏՐՈՒԱՐ ԺԱՄԸ 10.30ԻՆ

Մայր եկեղեցի — 339, Ավընիւ Փռատօ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԲԱՑՈՒՄ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ

նուիրուած՝

«1915ի Թուրք ղեկավարներու ցեղասպանութեան զոհ 1.500.000 Հայերուն.
«Ազատութեան եւ Ֆրանսայի համար զոհուած հայ մարտիկներուն եւ դիմադրականներուն՝

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Բացման խօսք՝ ՏՈՔԹ. ԴԱՐԲԻՆԵԱՆ

Բացում Յուշարձանի՝ Պ. Նախարար ԺՕԶԷՖ ՔՈՄԻԹԻ եւ Պ. Մ. ՃԻՑԻՐՃԵԱՆ

Յուշարձանի օրհնութիւն՝ ներկայ եկեղեցականներու կողմէ

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏԷՆ բերուած հողի զետեղում՝ Վեր. Յ. Հելվաճեան

Ուղերձներ՝ Պ. Տ. ԽԱՅԻԿԵԱՆ (ֆրանսերէն), Պ. Յ. Կոստանդինեան (Դիմադրական Ճակատի կողմէ, ֆրանսերէն), Պ. Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ (հայերէն), Պ. ԿԱՍԹՈՆ ՏԸՖԷՐ, Մարսէյլի քաղաքապետ, Պ. Նախարար ԺՕԶԷՖ ՔՈՄԻԹԻ

ՀԱՅՐ ՄԵՐ

Ֆրանսահայութիւնը եւ մասնաւորապէս Մարսիլահայութիւնը սիրով կը հրաւիրուին այս հանդիսութեան:

Կազմակերպութիւններ եւ անհատներ իրենց համակրանքի հեռագիրները կրնան ղրկել հետեւեալ հասցէին.—

MONUMENT ARMENIEN TR. 08 MARSEILLE

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ շրջանի բոլոր խումբերուն

ՃԱՇ

Կիրակի, Փետրուար 18

ժամը 17էն սկսեալ, Հայ Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահը, 17 Ռիւ Պլէօ:

Կը նախագահէ ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին

Ծախքերու մասնակցութիւն 20 Փր.

ՕՐ. ԱՌԼԷԹ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ
եւ
ԺԻՐԱՅՐ ՈՒՆՃԵԱՆ

Ամուսնացած

Փետր. 4, 1973

Փարիզ — Էքս լէ Պէն

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը տեղի կ'ունենայ Փետրուար 11, Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Ահարոնեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 8.30-ին, ծանօթ հաւաքավայրը: Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայանալ անդամատետրով:

GRANDE NUITEE ANNUELLE

ՏԱՐԵԿԱՆ
ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Վալանսի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ, Շաբաթ 17 Փետր.

HOTEL NATIONAL

Route de Soyons — 07 Granges-les-Valence

Մասնակցութեամբ մեծ նուագախումբի

JACK KOJA

de 21 h. 30 à l'aube

BUFFET — AMBIANCE ARMENIENNE
COTILLONS

Հ. Բ. Ը. Մ.-Ի ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԸ

Կը ներկայացնէ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՇԻՆԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ԵՐԿԻՐ

Երեք բաժիններէ բաղկացած ձայնագիր լուսարձակում հին եւ նոր Հայաստանի մասին

ՍԱԼՎՈՒՔԻՆԱՐ ԼԸԶՄԻԱԾԻՆ
ՕՇԱԿԱՆԷՆ ՀԱՂԱՐԾԻՆ
ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏԷՆ ԲԻՒՐԱԿԱՆ

Vendredi 16 Février à 21 heures

Salle Guimet — 6, Place Iéna

Entrée 10 F - étudiants et membres 5 F

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով 870-03-18

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Տէսինի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Երկուշաբթի Փետր. 12, ժամը 14.30ին Հայ Մշակոյթի Տան սովորական վայրը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս Կիրակի (Փետր. 11) առաւօտեան ժամը 9.30ին հեռատեսիլի Ա. կայանէն՝

ԳԻՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

42 ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, 4 Մարտ կէսօրէ վերջ ժամը 14.30ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue Saint-Dominique Paris (7e) — Métro Invalides

Կազմակերպուած Փարիզի շրջանի Արենոյշներու, Թեւիկներու, Սկաուտներու եւ Գայլիկներուն կողմէ

Կը մասնակցին Փարիզի, Պանեէօյի, Սեւրանի, Իսիի եւ Շավիլի խումբերը

Թատերական ներկայացումներ, հայկական պարեր, երգեր եւ արտասանութիւններ հայերէն

Առաջին անգամ ըլլալով հայ Արիներուն երգչախումբը, սկաուտական տողանցք եւ ներկայացումներ: Սկաուտական նուագ

միջնանարին սկաուտական ցուցադրութիւն եւ պիւֆէ

ՄՈՒՏՔ 15 ՖՐԱՆՔ — ԵՐԱԽԱՆԵՐՈՒՆ ՄՈՒՏՔԸ ՁՐԻ

ՃԱՇ

Յուշարձանի բացումէն յետոյ ժամը 13ին ճաշ մը տեղի պիտի ունենայ

New Capri (ex-Restaurant « Surcouf », Quai de Rive Neuve, Marseille (1er)

Արձանագրուելու համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—

M. Attoyan, 1, Rue d'Arcole, Marseille (6e) — Tél. 37-29-44
M. Khayiguian, 69, La Canebière, Marseille (1er) — Tél. 39-19-61
Eglise Arménienne, 339 Ave. du Prado, Marseille (8e) — Tél. 77-84-70
M. Chehirian, 119 Ave. St. Jérôme, Marseille (13e) — Tél. 66-24-25

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Տրապիզոնի (Պոնտոս) Հայրենակցական Միութեան տարեկան ճաշասեղան - հանդէսը Ապրիլ 8ին Կիրակի կէսօրէ վերջ՝ Հայ Մշակոյթի Տունը:

×

Իզմիրի եւ շրջաններու Հայրենակցական Միութեան տարեկան պարահանդէսը՝ Կիրակի, Ապրիլ 1ին:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ապրիլեան հայ նահատակներու բարեմաղթոյն պատարագ՝ Երկուշաբթի Ապրիլ 23, երեկոյեան ժամը 5ին, Սէն Շամոնի Նոթր Տամ եկեղեցին:

Պիտի երգեն՝ Հռոմի հայ վարժարանի ժառանգաւորները:

Մանրամասնութիւնք՝ յետագային:

Grand Bal du Nor Seround

ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ

Փետրուար 10, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ լոյս

Dans la salle du Casino de Charbonnières (Rhône)
avec l'Orchestre GERARD et TONY

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

«Ալագեազ» պարախումբ

Ապահովել սեղանները՝ 51-59-40

CAMP D'HIVER DU NOR SEROUND

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

VARS (Hautes-Alpes)

1973 Փետրուար 10էն մինչեւ 18

Renseignements et inscriptions auprès de Mlle TATOSSIAN
14, Rue Ampère — 69-150 DECINES
Tél. : (78) 49-19-22

ՈՒՐԲԱԹ 9 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
VENDREDI 9 FÉVRIER 1973

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, Rue de Trévise Paris 9
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

Le Numéro 0,70 F.

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

49րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.636 Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN 49e ANNÉE — N° 12.636

ՍԱՆԹԱ-ՊԱՐՊԱՐԱՅԻ ՈՃԻՐԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԸ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԷ ԱՐԱՐՔԸ ԵՒ ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՅԱՅՏՆԷ

ԹՐՔԱԿԱՆ «ՄԱՍԱԼ»ՆԵՐ

Պոլսոյ հայերէն թերթերը, Յունուար 30-31, Փետրուար 1 եւ 2, լայն տեղ կուտան Լոս-Անճըլըսի ոճիրին եւ թարգմանաբար կը հրատարակեն նաեւ թուրք հրապարակագիրներու յօդուածները, ուր սուտն ու իրաւը իրարու խառնուած են, ինչպէս միշտ: Այսպէս *ա լա Թուրքա* ձեւով կը պատմուին 1915ի ջարդերը եւ Հայկ. Հարցը եւ ջանք կը թափուի որ Եանըգեանի ոճիրը անհատական բնոյթ չունենայ, այլ «ահաբեկչական կազմակերպութեան» մը ծրագրին գործադրութիւնը ըլլայ:

Մաս առ մաս պիտի տանք Թուրքերու բոլոր ըսածները ու նաեւ պատճէնը Պոլսոյ Պատրիարքին զեկոյցին եւ Վազգէն կաթողիկոսի ցաւակցական հեռագրին.—

Թրքահայոց Պատրիարքը, Շնորհք Արքեպ. Գալուստեան, հրատարակեց հետեւեալ պերճախօս զեկոյցը, որ լոյս տեսած է այսօր Թուրք մամուլին մէջ եւ տրուեցաւ նաեւ ձայնասփիւռին կողմէ.

«— Կսկիծով լսեցինք մեր երկրին երկու արժանաւոր զաւակներուն մեր երկու դիւանագիտական պաշտօնատարներուն Ամերիկայի մէջ սպանութեան վերաբերեալ սեւ լուրը: Կորուստը հայրենիքինն է, բայց ցաւը կը պատկանի մեզի, ամէնուս: Բոլոր հայրենակիցներուն նման, խոր կսկիծով մը համակուած ենք, եւ խստիւ եւ նողկանքով կը պարսաւենք այս ոճիրը, որ անկասկած գործուած է մտագարի մը կողմէ: Սրտանց կը բաժնենք մեր այս արժէքաւոր զաւակներուն ընտանեկան պարագաներուն զգացած խորունկ ցաւը, անոնց վշտակցութիւն կը յայտնենք եւ կ'աղօթենք սիրելի թուրք ազգին եւ թուրք հայրենիքին արեւշատութեան եւ վերելքին համար»:

Պատրիարք Հօր այս զեկոյցը, որ խմբագրուեցաւ Կրօն. Ժողովին մէկ ժամուայ նիստէն յետոյ, կուգայ փաստել ամբողջ Թրքահայութեան զգացած ցաւը եւ ընդվզումը, գործուած կրկնակ ոճրին առթիւ:

ԹՐՔԱՀԱՅԵՐԸ ՊԱՇՏՊԱՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

«Իսթանպուլ» թերթը կը գրէ.— Մեր երկու պաշտօնատարներուն դէմ գործուած ոճիրը սրտաբեկութեան մատնեց Թրքահայ համայնքը: Պատրիարք Շնորհք Արքեպ. Գալուստեանէ զատ, կրօնական ժողովի անդամները հետեւեալը ըսին.— Աստուած պատուհասէ այն մարդը, որ գիտակցաբար այդպիսի ոճիր մը գործեր է: Ան մեզմէ չէ»:

Ապահովութեան լայն միջոցներ ձեռք առնուեցան Իսթանպուլի մէջ եւ այլուր, պահպանելու համար հայ համայնքին պատկանող եկեղեցիները, հիւանդանոցները, դպրոցները եւ այլ հաստատութիւններ:

ԿԻՒՐՔՍԻՆԻ ՅՕԴՈՒԱԾԸ «ՀԻՒՐՐԻԷԹ»Ի ՄԷՋ

Օրուան դէպքին առթիւ «Հիւրրիէթ»ի մէջ Չաղէա Կիւրքսին հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ.— Դարերէ ի վեր Թուրքիոյ մէջ փոքրամասնութիւններ ապրեր են, այսօր ալ կ'ապրին: Օսմանեան կայսրութեան ուժերը մինչեւ Վիեննա հասած են եւ բազմաթիւ ազգեր ապրած են թրքական գերիշխանութեան տակ: Բայց խօսինք եւ ընդունինք որ այդ ազգերէն ոչ մէկը Հայերուն չափ ընտանեցած է Թրքութեան, անոնց չափ խառնուած է Թուրք բարքերը, երաժշտութեամբ, սովորութիւններով, առօրեայ կենցաղով, նոյնիսկ խոհանոցով:

Հայերը եղած են այն հաւաքականութիւնը, որ նուազագոյն նեղութիւնով պատճառած են մեզի: Միայն թէ առաջին ընդհ. պատերազմէն մինչեւ այսօր, աւելի քան կէս դարէ ի վեր հայկական հարց մը գոյութիւն ունի եւ կը շարունակուի: Մանաւանդ Դաշնակ, Հնչակ բեկորները, որոնց ախորժակը կէս մնացած է, ամէն առթիւ կը ջանան խռովութիւն յարուցանել եւ աշխարհը շարժման մղել: Զանազան գրգռութիւններու ազդեցութեան տակ, ոչ միայն Ռուսերը, այլեւ անոնցմէ մօտիկ մեր հարեւանները Բ. աշխարհամարտէն ետք շարժումի անցան, հոս ու հոն քամիթէներ կազմուեցան եւ անոնց միջոցաւ հողային պահանջներ լսուեցան: Անկէ զատ, ցոյցեր տեղի ունեցան «Հայկական ջարդերու յիսնամեակին առթիւ» Լիբանանի, Ամերիկայի, Ֆրանսայի, Պըրազիլիոյ մէջ: Այսպիսի ցոյցեր կրկնուեցան նոյնիսկ ՄԱԿի շէնքին առջեւ, մօտաւորապէս նոյն պահանջներով:

Անոնք կ'ուզեն որ գործադրուի Սեւրի դաշնագիրը, զոր Թուրքիա պատռեց ու նետեց յաղթական ազգութիւններու երեսին, Սեւրի դաշնագրով ընծայուած իրաւունքները կ'ուզեն, նաեւ երեւակայական Պետութիւն մը, կցելու համար Էրզրումը, Տրապիզոնը, Կարսը, Արտահանը, Վանը, Պիթլիսը:

Անշուշտ, այս բոլորը անհնարին պահանջներ են: Ինչ ըսել սակայն որ կ'ուզեն, կը պահանջեն, հանդէսներ կը սարքեն, գիրք կը հրատարակեն, աղմուկ կը յարուցանեն:

Ասոր փոխարէն, մինչեւ այսօր Թուրքիոյ Հայերը որեւէ մասնակցութիւն չեն ունեցած այս անվայել եւ հակաթուրք ընթացքներուն, Դաշնակ կամ Հնչակ բեկորներու այս անպատեհ ջանքերուն: Երբեք ունեցած չեն: Ընդհակառակն, Թուրքիոյ Հայերը լաւ հայրենակիցներ են նորէն, կապուած եւ փարած են այս երկրին, ուր ծնան եւ մեծցան, եւ գիտեն ու կը տեսնեն թէ բոլոր հայրենակիցները համահաւասար իրաւունքներ կը վայելեն անխտիր, Սահմանադրութեան եւ օրէնքներու հովանիին տակ: Հանրապետական շրջանէն ի վեր այս է բուն իրողութիւնը:

Ահա թէ ինչու սխալ պիտի ըլլար Թըրքութեան կապուած եւ այս երկրին մէջ ապրող հայ հայրենակիցները նեղել եւ անոնց հանգիստը խռովել, Լոս Անճըլըսի մէջ խելագար եւ մոլեռանդ Հայու մը գործած ոճրին պատրուակով: Այսպիսի արարքի մը համար աններելի սխալ մը պիտի ըլլար ամբաստանել Թուրքիոյ ամբողջ փոքրամասնութիւնը եւ ասանկ սխալներ լաւ տպաւորութիւն ալ չեն թողուր աշխարհի մէջ:

Պարտաւոր ենք պաղարիւն ըլլալ այսպիսի դէպքերու առթիւ, խնդիրը քննել հանդարտութեամբ եւ նոյն պաղարիւնով վճիռ արձակել:

Լոս Անճըլըսի մէջ ծերունի Եանըգեան ոճիր մը գործեր է եւ օրէնքը կանչեր է իր օձիքէն: Հիմա մեր միակ գործը պիտի ըլլայ սպասել օրէնքի գործադրութեան ըլլայ Թուրքիոյ, ըլլայ արտասահմանի մէջ, մէկդի թողուլ վրէժխնդրութեան զգացումները, որոնք կը բորբոքին սատակութեան տակ, եւ յարգանք ցոյց տալ օրէնքի ձայնին»:

«ԹԷՐՃԻՒՄԱՆ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆԸ

Թէրճիւման *խմբագրականի մը մէջ հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ Լոս Անճըլըսի ոճրին եւ Հայոց մասին.— Ահաւասիկ դժբախտաբար գործուած ոճիր մը, որ ցաւ պիտի պատճառէ հայ ցեղին, եւ աշխարհի ցոյց պիտի տայ Թուրք ազգին համակերպ հոգին: Այդ ոճիրը անգամ մը եւս գործուեցաւ Ամերիկայի մէջ, մոլեռանդ Հայու մը ձեռքով: Պէտք չէ զայն նկատել անհատական խնդիր մը, որովհետեւ Հնչակներու եւ Դաշնակներու կողմէ սերունդ սերունդ փոխանցուած քինախնդրութիւնն է որ ի յայտ եկաւ 77 տարու հրէշի մը ձեռքով:*

«Թուրքերը եւ Հայերը առնուազն տասը դարէ ի վեր կը ճանչնան զիրար: Սկիզբները ամենադոյզն թշնամութիւն մը իսկ չունէին: Պատճառն այն էր որ երբ Թուրքերը Անատոլու եկան, հայկական Պետութիւն մը, համախումբ հայ ազգ մը գոյութիւն չունէին: Իրարու հետ շաղուեցան եւ հայ գանգուածը ոչ միայն պաշտօնատարներ տուաւ Թուրքիոյ, այլ եւ Թուրք մշակոյթին սերտօրէն փարեցաւ, իր մայրենի լեզուն եւ նոյնիսկ իր հարազատ անունները մոռնալու աստիճան: Իրենց կենաց գասակարգով, գիւղացի երգահաններով, նոյնիսկ Թըրքերէն տաղերգութիւններով Հայերը այնքան «Թրքացան» որ կարելի եղաւ զիրենք «քրիստոնեայ Թուրքեր» կոչել:

«Ափսո՜ս որ Անգլիացիք իրենց առեւտական շահախնդրութեամբ եւ հաշիւներով, Ռուսերն ալ իրենց ծովային ծաւալապաշտութեամբ, մեր Պետութեան եւ Հայրենիքին դէմ ըմբոստութեան մղեցին մեր կայսրութեան ամէնէն հաւատարիմ այս հպատակները, եւ քարոզչութեան բոլոր ձեւերը փորձեցին այս ուղղութեամբ:

Առաջին ընդհ. պատերազմին, մեզ մեր կռնակէն զարնելու եւ մեզ ոչնչացնելու համար մարտական շարքեր եւ ասպատակներու խումբեր կազմեցին եւ զինեցին զանոնք: Իրենց մարզիչները նոյնինքն ռուս զինուորականներ էին: Անգլիացիք զէնք եւ ռազմանիւթ տուին Հայերուն որպէսզի Արեւելեան Անատոլուի Թրքութիւնը հաւաքաբար բնաջնջեն եւ այդ վայրերուն մէջ հաստատեն Հայկական Պետութիւն մը եւ այս կերպով ձեռք անցնեն Միջին Արեւելքը:

«Հակառակ ասոր, մինչեւ 1915 որեւէ ճնշում եւ բռնութիւն ի գործ չդրուեցաւ Հայերու վրայ, որոնք ծանօթ էին իբրեւ շատ լաւ մարդիկ եւ պարտաճանաչ հպատակներ: Բայց երբ ռուս զինուորականներու կողմէ մարզուած Հնչակ եւ Դաշնակ հրոսախումբերը 1915ին ուղեցոյց եղան եւ միացան Արեւելեան Պայազիտէն մտնող ցարական բանակներուն, յարձակելով Թուրք քաղաքներու եւ գիւղերու բնակիչներուն կեանքին եւ պատիւին վըրայ, Պետութիւնն ալ արդար իրաւունքով այդ հրոսախումբերուն դէմ ցցուեցաւ:

(Շար. – 1)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ

«Հաւասար զէնքերով» հեռատեսիլի յայտագրին մէջ անկախ – հանրապետական՝ Ալէն Կոփօթրէ (Վալ տը Մառնի երեսփոխան) դէմ առ դէմ կը գտնուէր համայնավար ձեռնհաս դէմքի մը՝ Ռոլան Լըռուայի հետ: Նման զրոյցներ սակայն չեն կրնար տարբեր բան ըլլալ քան «խուլերու զրոյց» մը, տրուած ըլլալով որ իւրաքանչիւր կողմ իր գիտցածէն չի շեղիր եւ նոյն երգը կ'երգէ: Իրենց տեսակէտները պաշտպանելու պատճառաբանութիւնները մաշած յանկերգներ են, որոնք նոր բան մը չեն բերեր եւ երբ Շօսէն գործատան բանուորը, բնականօրէն, Ձախի յաղթանակ կ'ուզէ որպէսզի «բան մը փոխուի», Կոփօթրէի կը մնայ ցոյց տալ կեանքը «ընկերվարական» երկիրներու մէջ: Հաւանաբար լաւ փորձառութիւն մը կ'ըլլար եթէ ամէն տարի քանի մը հազար բանուորի ժամանակաւոր փոխանակութիւններ ըլլային արեւմուտքէն արեւելք: Անկասկած ամէն մարդ բան մը կը սորվէր:

Ու Լըռուա, ինչպէս միւս համայնավար ղեկավարները անգամ մը եւս շեշտեց թէ պէտք է համայնավար քուէարկել առաջին շրջանին, ինչ որ անգամ մը եւս կը փաստէ որ Համայնավար կուսակցութիւնը, հակառակ միացեալ ճակատին, մղձաւանջն ունի ընկերվարականներուն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ *19րդ թաղամասի կանխաշինուած վարժարանին հրդեհը մեծ աղմուկ հանած է մինչ զոհերու թիւը 21ի բարձրացած էր: Կը պարզուի թէ ապահովութեան բոլոր կանոնները չէին յարգուած: Բողոքներ կան մինչ քննութիւն կը կատարուի:*

ԿԻՊՐՈՍԻ *մէջ 19 ոստիկանատուներ յարձակումի ենթարկուեցան առջի օր: Յարձակողները, շուրջ 200 հոգի, Զօր. Գրիվասի համախոհներն են: Բոլոր յարձակումներն ալ գրեթէ միաժամանակ կատարուեցան: Զօր. Գրիվաս, որ էնոսիսի կողմնակից է, այս յարձակումներով կը փորձէ նեղ կացութեան մատնել Մակարիոս Արք.ը նախագահական ընտրութիւններու նախօրէին: Մակարիոս Արք. միակ թեկնածուն է Փետրուար 18ի նախագահական ընտրութիւններուն:*

ՀԻՒՍ. ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ *մէջ հինգ հոգի եւս մեռաւ առջի օր, երբ կաթողիկէներ եւ բողոքականներ բախումներ ունեցան իրարու հետ: Բողոքականները ընդհանուր գործադուլ հռչակեցին Պելֆասթի մէջ, բողոքելու համար Անգլիացիներու կողմէ ձերբակալուած երկու բողոքականներուն համար:*

ՀԱՐԱՒ. ՎԻԵԹՆԱՄԻ *կառավարութեան բանբերը յայտարարեց, թէ 10.000 պատերազմի գերիներ ազատ արձակած է: Ասոնք, ըստ բանբերին, կառավարութեան կողմը յարած են:*

ՊՈԼՍՈՅ *մէջ նոր դատավարութիւն մը բացուած է: 25 ամբաստանեալներ, որոնց մէջ հանգստեան կոչուած Զօր. Ճեմալ Մատանօղլու կը մեղադրուին որ «դաւած են Պետութեան դէմ»: Ամբաստանեալներէն երկուքը մաս կազմած էին զինուորական այն խմբակին, որ Մենտերէսը տապալեց 1960ին:*

ԻՆՉԷ՛Ր ԿԸ ՊԱՏՄԷՆ ՀԻՆ "ՅԱՌԱՋ„ՆԵՐԸ

(ԹՂԹԱՏԵԼՈՎ 1925Ի ՀԱՒԱՔԱԾՈՆ)

—O—

Բ.

«Յառաջ»ի առաջին օրէն իսկ լայն տեղ կու տայ ազգ. լուրերու՝ Փարիզէն մինչեւ հեռաւոր շրջանները, օտար երկիրներ եւ Հայաստան: Այսպէս է, որ Երկրի եւ ամբողջ գաղթահայութեան 1925ի պատկերը կը պարզուի մեր առջեւ, երբ կը թղթատենք այդ տարեշրջանի հաւաքածոն:

Ի՞նչ պատկեր կը պարզէր Ֆրանսայի Հայութիւնը այդ օրերուն: Հետեւինք յատուկ թղթակցութիւններուն եւ «Զայներ գաւառէն» շարքին, ներկայացնելու համար այդ ժամանակաշրջանի Հայութեան վիճակը այս ափերուն՝ հարաւէն հիւսիս:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Քաղաքը իր արուարձաններով ունէր մօտ 13.000 Հայութիւն, որուն մեծագոյն մասը կ'ապրէր քաղաքը, ընդհանրապէս կեդրոնի թաղամասերը: Կարեւոր մասը կ'աշխատէր գործատուներու՝ կաշիի, շաքարի եւայլն: Բազմաթիւ էին նաեւ խանութպանները, սեփական գործ ունեցողները. այսպէս՝ կային 45 նպարավաճառ, 10ի մօտ պանդոկապետ, 10ի մօտ ճաշարանապետ եւայլն:

Փոքր Ասիոյ դէպքերուն հետեւանքով Մարսէյլ ապաստանած գաղթականներէն շուրջ 2000 հոգի արդէն երկու-երեք տարիէ ի վեր հաստատուած էր Քամպ Օտտեյի գաղթակայանը: Տախտակներու այդ աւանը բաղկացած էր 30-37 զինուորական տաղաւարներէ: Հայերը գրաւած էին ատոնց մեծ մասը: Վեցէն-եօթը հազար հոգի գաղթակայան մտած-ելած էր մինչեւ 1925: Դուրս ելլողները մեծ մասամբ ցրուած էին մերձաւոր գիւղերը եւ Կեդր. Ֆրանսա: Շատեր արդէն հողեր գնած էին եւ տուներ շինած: Կայանը ունէր մատուռ մը առանձին քահանայով, նախակրթարան մը մանկապարտէզի բաժնով, Տիկնանց Բարեսիրաց Միութիւն մը եւ Հայրենակցականներ: Կայանի «Արարատ» վարժարանը ունէր 400 երկսեռ աշակերտութիւն՝ կէսը նախակրթարանի եւ կէսը մանկապարտէզի մէջ: Վարժարանը այդ տարին կու տար 18 շրջանաւարտ:

Մարսէյլի շրջակայ գիւղերէն Սէն Լուիի մէջ արդէն 40է աւելի տուներ շինուած էին Հայերու կողմէ, եւ այս ձեւով կը ստեղծուէր հայկական գիւղ մը: 120է աւելի ընտանիքներ՝ 4-500 հոգի, խմբուած էին հոն:

ՓՕԼԷՆ.— Կային 350-400 Հայեր: Չափահասները կ'աշխատէին ալիւրի գործատունը: Չունէին ազգային կազմակերպութիւն:

ԿԱՐՏԱՆ.— Կային 450-500 Հայեր, մեծ մասը ընտանիքի տէր: Այրերը, մօտ 200 հոգի կ'աշխատէին քաղաքէն 4-5 քիլոմեթր հեռու, ածխահանքերու մէջ: Գաղութի թիւը օրէ օր կ'աւելնար: Մեծամասնութիւնը Խարբերդցիներ էին եւ ունէին Կրթասիրաց Միութիւն մը: Երկրորդ տեղը կը գրաւէին Պրուսացիները, մեծ մասամբ Մեծ Նոր Գիւղցիներ, Սէօլէօզցիներ, Օրթագիւղցիներ եւայլն:

ՄԱՐԹԻԳ.— 300ի մօտ Հայեր կային: Այրերը կ'աշխատէին երկաթի շինարանի մէջ:

ԼԱ ՍԻՈԹԱ.— Շուրջ 300 Հայ կար: Կ'աշխատէին նաւաշինարանը: Ազգային կազմակերպութիւն չունէին:

ԼԱ ՍԷՅՆ-ԹՈՒԼՈՆ.— Առաջին քաղաքին մէջ 300 հոգինոց հայ գաղութ մը կազմուած էր, իսկ երկրորդին մէջ՝ 100 հոգինոց: Երկու քաղաքներու Հայերէն շատ աննշան թիւ մը կը զբաղէր յատուկ գործերով, մնացեալը, 200 Հայեր, կ'աշխատէին նաւաշինարաններու մէջ: Ասոնք յաջողած էին մէկ-երկու տարուան մէջ գործաւորի պարզ վիճակէն բարձրանալ մասնագիտական աստիճանի: Ընկերութիւնները, սակայն, տնտեսական տագնապի հետեւանքով, երկու ամիս՝ Յունիս-Յուլիս, արձակուրդ տուած էին հարիւրէ աւելի Հայերու, նեղ կացութեան մատնելով զանոնք: Կազմած էին միութիւններ, սակայն ազգային հաւաքական կեանք չունէին: Գոյութիւն ունէր Լա Սէյն - Թուլոնահայ գաղութային Միութիւնը:

ՆԻՍ.— 300 Հայ. կ'աշխատէին շինութիւններու եւ ճամբաներու վրայ, մաս մըն ալ գործատուները: Ոչ մէկ ազգային կազմակերպութիւն ունէին: Տուներու վարձքերը սուղ ըլլալով՝ գաղթականները սկսած էին քաղաքին ծայրը, Մատէն կոչուած տեղը հողեր գնել եւ սեփական տուներ շինել, իրարու օգնելով: Ազատ ժամերը, մէջն ըլլալով կիրակիները եւ տօն օրերը կը յատկացնէին այս նպատակին: Արդէն իսկ շինած էին տասնէ աւելի տուն. կը յուսային մինչեւ աշուն 25ի հասցնել շինուած տուներու թիւը: Ռուս հողատէր մը ձրի հող տրամադրած էր հայ գաղութին՝ եկեղեցիի մը շինութեան համար: 1925ին կը հիմնէին Նիսի Հայ Մարզական Միութիւնը:

ԱՌԼ.— Ժամանակին բաւական թիւով Հայեր հաստատուեր էին հոն, բոլորն ալ ցրուած քաղաքէն 10-15 քիլմ. հեռու, ագարակներու մէջ: 1925ին ագարակներու մէջ կային 100 Հայեր, որոնք պատեհ առիթով կը հեռանային Մարսէյլ, Լիոն եւ այլուր:

ՔԱՍԹԷԼ - ՄԱՐԱԶԷՆ.— 160 Հայ կար: Մեծ մասով կ'աշխատէին երկաթի գործատունը: Ազգային կազմակերպութիւն չկար: Նոյն տարեշրջանին Հայերու թիւը կը նուազէր կէսով:

ՏԷՔԱԶՎԻԼ.— Քաղաքէն 4-5 քիլմ. հեռու գտնուող ածուխի հանքերու մօտ կը բնակէին հարիւրի մօտ Հայեր: Գոյութիւն չունէր որեւէ ազգային կազմակերպութիւն:

ԹՈՒԼՈՒԶ.— Կային մօտ 60 Հայեր, մեծ մասով աշխատաւոր. որոշ թիւ մըն ալ ուսանող էր: Կար Ազգ. Միութիւն:

Այս շրջանին մէջ կը մտնէին Օշ, Ֆիմէլ: Օշի մէջ կային 22 չափահաս որբեր, որոնք 1923ին հոն փոխադրուած էին Սալոնիկէն, ագարակներու մէջ աշխատելու համար:

Ասոնցմէ զատ Ժեռի նահանգին գիւղերը ցրուած էին 120 որբեր, որոնք մինչեւ չափահաս տարիքը պարտաւոր էին մնալ իրենց տեղերը եւ զբաղիլ երկրագործութեամբ: Ասոնք կը ստանային բնակարան, սնունդ, հագուստ եւ շաբաթական 5 ֆրանք գրպանի ծախք: Ամսական 80 ֆրանք ալ իրենց հաշւոյն կը դրուէր խնայողական սնտուկը, չափահասութեան առեն ստանալու պայմանով: Ֆիմէլի մէջ կային 250ի մօտ Հայեր: Փորձած էին Ազգ. Միութիւն մը կազմել, բայց ձախողած էին:

ԱԼԷՍ.— Հոս կային 15-20 հայրենակիցներ, մեծ մասը երիտասարդներ: Մէկ մասը կ'աշխատէր երկաթի գործատունը, իսկ միւսներն ալ զանազան տեղեր, օրապահիկ ստանալով 18-20 ֆրանք: Ոչ մէկ ազգային կազմակերպութիւն կար:

ԱՐՏԷՇ.— Լա Սիկալիէռ Լառժանթիէռի մէջ 100-120 Հայ կար: Կիները եւ անչափահաս աղջիկները կ'աշխատէին մետաքսի մանարանները: Այրերը ճամբաներ կը շինէին՝ օրական 20 ֆրանք ստանալով: Ոչ մէկ ազգային շարժում կար:

ԳՈՐՏՕ.— Մօտաւորապէս 70-75 Հայեր կային, որոնք կ'աշխատէին զանազան գործատուներու մէջ, օրավարձք ստանալով 18էն 20-25 ֆրանք: Մեծամասնութեամբ ընտանիքի տէր էին: Կարեւոր թիւ կը կազմէին Խարբերդցիները: Ամասիացի, Մարզուանցի, Պոլսեցի եւ Կիլիկեցի ընտանիքներ կը հաստատուէին:

ՎԱԼԱՆՍ.— Կար հազարէ աւելի Հայութիւն, մեծ մասը ընտանիքի տէր: Այրերը կ'աշխատէին երկաթի գործատունը. փոքրաթիւ արհեստաւորներ կային: Չկար ազգային կազմակերպութիւն:

ՌՈՄԱՆ.— Հայերու թիւն էր 22, մեծ մասը ամուրի: Բոլորն ալ կ'աշխատէին կաշիի գործատունը:

ՎԻԷՆ.— Ունէր 500-600 Հայ: Կար Ազգային Միութիւն մը, ինչպէս նաեւ Հ. Մ. Ը. Մ., որ երկուքի բաժնուած էր: Այրերը կ'աշխատէին կօշիկի եւ կաշիի գործատուները: Քիչեր նաեւ կերպասեղէնի գործատունը: Աշխատավարձքն էր 15էն 18 ֆրանք:

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ.— Կային 500-600 Հայեր, շատերը ընտանիքի տէր: Այրերը մեծ մասով կ'աշխատէին ածխահանքերը, կային կօշիկի գործատան մէջ աշխատողներ ալ, ինչպէս նաեւ սակաւաթիւ արհեստաւորներ: Միջին աշխատավարձքն էր այրերու համար 18էն 22 ֆրանք, իսկ կիներու համար՝ 8էն 12 ֆրանք. ածխահանքերու մէջ աշխատողները կը ստանային 22էն 26 ֆրանք. ունէին հայրենակցականներ, ինչպէս Տարօն - Տուրուբերան, Սենեքերիմեան: Կազմուած էր Ազգ. Միութիւն մը:

ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆ.— Հայերու թիւը կը հասնէր հազարի: Գրեթէ բոլոր այրերն ալ կ'աշխատէին երկաթի գործատունը: Կային հայրենակցականներ եւ բարեգործական - կրթական նպատակով հաստատուած միութիւններ:

ԼՈՐԷԹ.— Տասը ընտանիք կար՝ 50 անդամով: Մեծ մասով բանուոր էին:

ՏԷՍԻՆ.— Ունէր 250ի չափ Հայ, մեծ մասը կին եւ աղջիկ: Այրերու թիւը կը հասնէր 60-70ի: Բոլորն ալ կ'աշխատէին արուեստական մետաքս շինող գործատունը. կ'ապրէին համախումբ: Ունէր Ազգ. Միութիւն մը:

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻ.— Մօտ 450 Հայ կար:

ԼԱՆՍԷՅ.— Կային 250ի մօտ Հայեր: Այրերը հարիւրէ աւելի, կ'աշխատէին թուղթի գործատունը: Չկար ազգային կազմակերպութիւն: Օրավարձք կը ստանային 15էն 18 ֆրանք: Ունէին Սեբաստիոյ Կովտուն գիւղի վերաշինացը: Կազմուած եւ լուծուած էր Ազգ. Միութիւնը: Այլ թղթակցութեան մը մէջ Լանսէյի Հայերու թիւ կը ներկայացուի 400:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հազիւ 30 Հայ կար:

ՇԱՍ.— 10-15 Հայեր կ'աշխատէին երկաթի գործատունը օրական 18-25 ֆրանք ստանալով: Ոչ մէկ ազգային կազմակերպութիւն կար:

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ.— Հայերու թիւը կը հասնէր 500ի: Սէօլէօզցիները ունէին հայրենակցական միութիւն մը. նոր կազմուած էր Թօղատի Պալխ գիւղի հայրենակցականը:

ԼԻՈՆ.— Ունէր 4000 Հայ՝ ցրուած ամէնուր: Մեծ մասը կ'աշխատէր Պերլիէ. կային մանր առեւտրականներ եւ արհեստաւորներ: Ունէր Ազգ. Միութիւն մը «Մասիս» Մարզասիրական Միութիւնը, Հայ Կարմիր Խաչի Տիկնանց Միութիւնը, Հ. Մ. Ը. Մ.: Կար նաեւ Թատերասիրաց մը, որ լուծուած էր: Կար մատուռ մը, երկու քահանայով:

ԼԸ ՓՈՒԶԷ (ԱՐՏԷՇ).— 300-350 Հայ կար, կարեւոր մասով Կիլիկեցիներ, ապա Էրզրումցիներ, Պիթլիսցիներ, Խարբերդցիներ: Մնացեալը 80ի մօտ որբեր էին: Այրերը չարաչար կ'աշխատէին երկաթի գործատունը ստանալով օրական 12-18 ֆրանք: Մետաքսի գործատունը կ'աշխատէին 20 Հայուհիներ:

ՔՐԷՕԶՕ.— Բաւական թիւով Հայեր հաստատուած էին (որեւէ թիւ չէ ներկայացուած): Տեղւոյն Հայերը կ'աշխատէին երկաթի գործատունը, ստանալով նուազագոյն 15 եւ առաւելագոյն 25 ֆր. օրական: Բնակարան, ածուխ, գեղ, ձրի կը հայթայթէր գործարանատէրը:

ՀԷՐԻՔՈՒՐ.— Պէլֆորի մօտերը, 1925 Մայիսէն Օգոստոս Յունաստանէն Հայեր, փոքր խումբերով, սկսած են հաստատուիլ հոն, բոլորն ալ տարուան մը աշխատանքի պայմանագրութեամբ ջուլհակի գործատուներու մէջ աշխատելու

Ծաղկած Փշալարեր

(ՎԻՊԵՐԳ)

Ամէն ազգից բաղկացած մեր վիթխարի թափօրը դուրս եկաւ բանտի դարպասներից: Այստեղ կանգնած էին տասնեակ ապրանքատարներ, որոնք եկել էին խոնարհաբար մեզ ծառայելու: Մենք, Երեւանից եկած Կուկուշեաններս, աշխատեցինք ամէն դէպքում միեւնոյն աւտօն գրաւել եւ դա մեզ մասամբ յաջողուեց: Աւելի հեռու... աւելի հեռու կանգնած էր ապրանքատարների մի հսկայական շարք, նոր բանտարկեալներով բեռնուած, որոնք եկել էին մեզ փոխարինելու: — Հին, ծանօթ պատմութիւն, — կ'ասէր Արխիպովը:

Զէ՛, չկար այն լարուած մթնոլորտը, որով մեզ դիմաւորեցին, երբ մենք նոր ժամանեցինք: Բանտի ծառայողներն հանդարտ ու բանիմաց, անում էին ծառայութիւններ, որոնք չէին հակասում բանականութեանը: Վերջապէս հանդացին մօտից ու հեռուից մեր ապրանքատարները եւ մեքենայացուած քարաւանը շարժուեց դէպի արեւելք:

Դէպի՛ արեւելք, դէպի արեւե՛լք:

Աւտօշարանը կանգնեց կայարանի շէնքից հեռու: Մեր եւ կայարանի շէնքի միջեւ բազում կառամատոյցներ կային ու ուղեգծեր: Առաջապահ մեքենաները չէին երեւում ու չէին երեւում վերջո՛ւմ ընթացողները: Այստեղ ցոյց տրուեց մեզ պատշաճ ուշադրութիւն: Ընդունելութեանը մասնակցում էին ե՛ւ շները, որոնք աւելի դիտանպատական դիրքերի դերում մնացին: Երկաթգծի վրայ կանգնել էր մի անծայրածիր ապրանքատար վագոնաշար: Սովորական ապրանքատարներից նրանք տարբերւում էին երկու փոքրիկ, բարձրադիր, երկաթէ ճաղերով զարդարուն լուսամուտներով: Առաջին տասնեակ վագոնների մօտ երթեւեկում էին զինուած պահակներ: Երեւում էր, որ այդ վագոններն արդէն բնակեցուած էին:

Ապրանքատար մեքենաներն աստիճանաբար թեթեւացան, իսկ ապրանքատար վագոնները ծանրացան: Մեր վագոնի բնակիչների ճնշող տոկոսը Կուկուշեաններս էինք: Բենեդիկտովը մեզ ծանօթացրեց դեկաբրիստների դէմքերով իր լենինգրադցի ծանօթներին, անուանելով նրանց «Լենինգրադի ակուլա»: Լենինգրադի ակուլը սարսափելի հայհոյում էր, հայհոյում էր ինձ համար միանգամայն անծանօթ, պատկերաւոր հայհոյանքներով: Իմ այն հարցին, թէ ո՞ւմ են նրանք հայհոյում, Բենեդիկտովը պատասխանեց.

— Կուզմա Պրուտկովին...

Ու նայեց աչքերիս. ուզում էր ասել, երեւի՝ ինչո՞ւ ես հարցնում, պարզ չէ՞ թէ ում են հայհոյում... Ամէն դէպքում ո՛չ Կուզմա Պրուտկովին:

Ապրանքատար վագոնները ներքուստ յարմարուած էին այն նպատակին, որին ըստ երեւոյթին տարիներով նրանք ծառայել էին: Նրանց երկյարկանի տախտակամածներով ըստ երեւոյթին հազա՛ր հազարնե՛ր էին ճանապարհորդել եւ նրանք յղկուել էին եւ մի տեսակ մշակուել: Պատի տախտակներին փորուած էին զանազան անուններ եւ մակագրութիւններ.— «Բեդնի Շակալ», որը նշանակում էր «խեղճ բորենի», «Միշկա-Մուրուչկա», «Կրեստոնասեց», այսինքն՝ խաչակիր, «Կինժալ ժորա», որը թարգմանի՝ խանչալ կամ դաշոյն ժորա, «Մամբովսկի կրակադիլ», այսինքն՝ Տամբովեան կոկորդիլոս... ու դեռ «Ինդու-Պինդուս», «Էդուարդ Զանզլի», «բալնոյ Ֆերդինանդ», այսինքն՝ հիւանդ Ֆերդինանդ. «Բլէդնայա Մարուսեա», իսկ բլէդնայա նշանակում է գունատ. «Վերա Վարվարկա», որ թարգմանի՝ բարբարոս Վերա. «Մանյա Ռոստովսկի»՝ Ռոստովեան վանական, «Վաշա Նատաշա»՝ ձեր Նատաշան, «Վասկա կարակ», այսպէս թարգմանած՝ Վասկա գինետուն, այստեղ կարելի էր ճարել եւ Դմիտրի Եա՛դ, այսինքն Դմիտրի թոյն, եւ Կոլեա Ա՛դ՝ Կոլեա դժոխք, ու յանկարծ մարդկային այս խաժամուժում հայերէն ռուստիկ, անվարժ, երկաթագիր տառեր. «Սողեութլեցի Տիգրան» կարելի է կարդալ այնտեղ եւ մի բոպէ բարձրանում է Նայիրեան անմար ոգին ու նայում է աչքերիդ տխուր հայեացքով. սողեութլեցի մի Տիգրանի աչքերով ու կարծես հարցնում, — չէ՞ր սպասում...

Ո՛չ, չէի սպասում:

Ո՞րտեղ ես հիմա, Սողեութլեցի Տիգրան. եթէ մարդկութեան ծննդեան օրից մինչեւ հիմա մեռած իննսունից միլիարդ մարդիկ գերեզման ունենային, ամբողջ աշխարհը վերածուած կը լինէր մի անծայրածիր գերեզմանոցի.... դրա համար էլ մարդկային պատմութեան մէջ ժողովուրդներ են ծնուել ու մահացել առանց մի գերեզման թողնելու:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(72 – Շար.)

ԻՆՉՊԷՍ ԵՍ ԿԸ ՍՏԵՂԾԷԻ ՀԱՄԱՅՆԱԿԱՆ (ԿՈԼԽՈԶ) ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍՏԱԼԻՆԵԱՆ ՄՌԱՅԼ ՕՐԵՐՈՒՆ

(1929–1933)

———O———

(Առնուած է ռուսական «Միսլ» թերթէն)

Ա.

« Նկարագրէ՛, առանց ճեճզօրէն փիլիսոփայելու, այն բոլորի որու վկան ես ու պիտի ըլլաս ապագային»
ՊՈՒՇԿԻՆ

30–40ական թուականներու ստալինեան ոճրագործութիւններու մասին շատ գրըւած է թէ՛ ռուս եւ թէ օտար գրողներու կողմէ, սակայն կը կարծեմ պատմած չեն մէկ հարիւրերորդը եղածներուն, ինչ որ անհրաժեշտ էր, որ բոլորը գիտնային: Այդ կը բացատրուի նիւթերու անհրաժեշտ պակասէն, պմուռւած եօթը փականքներով՝ Չեկայի, Գուլագի (լագերներու գլխաւոր վարչութիւն) եւ պետական ապահովութեան արխիւներու մէջ:

Սոյն յօդուածով կը ցանկամ անդրադառնալ գլխաւորապէս Ստալինի ոճրագործութեան, անոր փորձերուն համայնացնելու գիւղական տնտեսութիւնը 1929–1933 թուականներուն իրրեւ անմիջական վկայ, գործակիցը նաեւ կազմակերպողը սոյն հաւաքական տնտեսութեան (կոլխոզ):

Չխօսիլ այդ մասին աններելի յանցանք կ'ըլլար ի յիշատակ այն միլիոնաւոր նահատակուած աշխատաւոր գիւղացիներու:

Պատեհ առթիւ հարկ է Մոսկուայի մէջ կառուցել յուշարձան մը «Անյայտ Գիւղացի»ի, զոհուած ստալինեան աճարեկումին:

×

Ես համայնավար կուսակցութեան անդամ եմ եղած 1922ին, հիմա 71 տարեկան եմ: Կեցած եմ արդէն գերեզմանի եզրին, չեմ կրնար լռել, չխօսիլ պարտադրուած բռնի համայնացման մասին, մանաւանդ որ ես եղած եմ ոչ միայն վկայ, այլ եւ կազմակերպողը սոյն կոլխոզի, որոշ չափով նաեւ բարոյապէս պատասխանատու այն ոչ–մարդկային միջոցներու կիրառումին կոլխոզներու ստեղծման ու միլիոնաւոր մարդոց անօթութեան եւ մահուան մէջ:

1929ի աշնան ինծի հրահանգ տրուեցաւ ղեկավարել կոլխոզներու կազմակերպումը բազմաթիւ գիւղերու մէջ, շուրջ 30 գիւղ, Խարհ. Միութեան արեւմտեան շրջանին մէջ: Ես շուրջ 16 օգնականներ ունէի:

1929ի ուշ աշնան կեդրոնէն հրաման տրուեցաւ կազմակերպել կոլխոզներ, գիւղացիները պիտի մտնէին սոյն կոլխոզներու մէջ: Պէտք է համայնացուին ոչ միայն հողերը, այլ եւ հողի վրայ աշխատող կենդանիները, գիւղատնտեսական գործիքները, նոյնպէս արտադրող կենդանիները:

Սոյն կարգադրութիւններուն յաջորդեց Ստալինի զեկոյցը՝ Դեկտեմբեր 1929ին «գիւղատնտես – մարքսիստներու» համագումարին ու նաեւ համախորհրդային կուսակցական վերին ժողովին 1930 Յունուար 5ին:

Սոյն ժողովներու մէջ, Ստալինի զեկոյցէն ետք, որոշուած էր արագացնել համայնացումը գիւղական տնտեսութեան նաեւ հաշուեյարդարի ենթարկել կուլակութիւնը (գիւղական հարուստները) իբրեւ դասակարգ:

Գաղտնի նամակով հրահանգուած էր մեզի գործադրել բռնութիւն, մեկուսացում եւ ոչնչացում կուլակներու ու իրենց գործակիցներուն, նաեւ բոլոր անոնց որոնք հակառակ քարոզչութիւն կ'ընեն զանգազեցնելու արագ համայնացումը ու այդ եղած էր հակառակ կուսակցութեան 16րդ համագումարի ցանկութեան 1933ին վերջացնելու համայնացումը ու կամաւոր հիմունքներով:

Սոյն գաղտնի գրութեամբ կը հրահանգէին արագացնել եւ բռնի ճամբաներով գործադրել համայնացումը մինչեւ 1930ի վերջերը:

1929 Դեկտեմբերին սկսաւ յանկարծ ընդհանուր սեղմում գիւղացիներու վրայ: Իմ խումբէն դատ եկած էին մեծ թիւով քարոզիչներ շրջաններէն եւ Հանրապետութեան կեդրոնէն, զօրացած էին միլիսը եւ Չեկան, պատրաստ վիճակի մէջ էր նաեւ բանակը: Կը կազմակերպէին հաւաքոյթներ, կուսային կեղծ որոշումներ իբրեւ թէ ընդունուած մեծամասնութեան կողմէ: Խնդիրը կը դրուէր «ով դէմ է», բայց ոչ երբեք «ով կողմ է»: Հասկնալի է պատասխանը:

Նոյն շրջանին կազմուած էին յատուկ մարմիններ կեղծ գիւղական խորհուրդներու (սովետ) մասնակցութեամբ կուսակցական բջիջներէ, կոմսոմոլէն (կոմունիստական երիտասարդ կազմակերպութիւն) եւ Չեկայի ներկայացուցիչներէն, անոնց պարտականութիւնն էր կազմել ցանկը կասկածելիներու, անվստահելի տարրերու, նաեւ բոլոր անոնց որոնք դէմ էին կամ խորհուրդ կուտային կոլխոզ չմտնել, նաեւ չյանձնել կենդանիները: Պէտք է ըսել կոլխոզ չմտնողներու թիւը շատ մեծ էր, հանրայայտ մեծամասնութիւն, հակառակ շինծու արձանագրութիւններու, ընդհանուր ժողովներու ուր գիւղացիներու հազիւ քսան տոկոսը կը մասնակցէր ու գրեթէ միշտ կազմուած կիներէ: Անրաղձալիներու թիւը շատ մեծ էր:

Սոյն յանձնաժողովներուն երբեմն մասնակցած էի նաեւ ես: Սոյն ցանկերը կը ծառայէին իբրեւ ապրիլը արդէն սկըսած բանտարկութիւններու, տեղահանութիւններու, աքսորի:

Յանձնաժողովները կը շրջէին տունէ տուն հիմնուելով ընդհանուր ժողովներու մէջ իբրեւ թէ ընդունուած կեղծ բանաձեւերու վրայ, կիներու եւ երախաներու լաց ու կոծի տակ, կը ժողվէին ու կը համախմբէին յատուկ վայրեր, տրամադրըւած կառավարութեան կողմէ, աշխատող կենդանիները (ձիերը), արդիւնաբերողները (կով, ոչխար, խոզ) ու նաեւ գիւղատնտեսական գործիքները: 1930ի սկիզբին ու Փետրուարի կէսերուն, գրեթէ բոլոր գիւղերու մէջ, իմ գործունէութեան շրջապատի, նաեւ ողջ Ուկրայնայի մէջ սկսան խուլ անհանգստութիւններ, չուտով դարձան ըմբոստութիւններ, շուրջ 2–3 շաբաթ: Շատ գիւղերու մէջ անիշխանութիւն տիրեց: Սպաննուեցան կամ վիրաւորուեցան սովետական եւ կուսակցական անձնաւորութիւններ: Իմ խումբի անդամներէն մէկը սպաննուեցաւ, մէկ ուրիշը ծանրօրէն խոշտանգուեցաւ: Որքան ինծի յայտնի է Ուկրայնայի արեւմտեան մասին մէջ սպաննուած են քանի մը հոգի եւ վիրաւորուած քանի մը հազար կուսակցական եւ սովետական մարդիկ, մեծ մասամբ շարքայիններ, գլխաւոր ղեկավարները նստած էին Մոսկուա կամ Խարքով: Այնտեղէն կը յղէին մեզի աճեղ հրամաններ: «Վերին խաւերէն» կ'երեւային գիւղերու մէջ, սակայն շուտով կ'անհետանային:

Կենդանիներու համայնացումին զուգընթաց կը գրաւէինք հողերը, կը վերցնէինք հողային սահմանաբաժանումները, կը գծէինք նոր բաժանումներ կոլխոզային տնտեսութիւններու: Ես անհատապէս նըշանակուած էի վերցնելու բոլոր անհատական հողերու բաժանումները: Կը վարէի, կը հարթէի բոլոր սահմանները· այն ժամանակ միտօրէն կը հաւատայի սոյն վայրենի սխեմի ընկերվարութեան կառուցման:

Հարիւրաւոր գիւղացիներու թշնամական հայեացքներու տակ եւ երկու ձիերու առաջնորդութեամբ կը վարէի անհատական հողերը բաժանող սահմանագծերը: Ամէն օր, ամէն վայրկեան ենթակայ էի ահաբեկումի, սակայն իբրեւ խումբի ղեկավար Չեկայի մարդկանց պաշտպանութեան տակն էի: Հրաշքով ազատեցայ մահուընէ:

Ահաբեկումը գիւղացիութեան դէմ, կամ ինչպէս սովորութիւն էր ըսել կուլակներու դէմ մեծ ծաւալ ստացաւ: Մեզի կ'օգնէին զինուորական զօրամասերը, կուսակցական գործօն (ակտիվիստ) տարրերը:

Պէտք էր զարնանային ցանքին պատրաստուիլ, սակայն ոչ ոք այդ մասին կը մտածէր: Համբերատար ռուս ժողովուրդը, որ լուռ ու գլուխը կախ տարած էր մոնղոլական խաներու եւ Իվան Ահեղի բռնութիւնները, ստալինեան բռնութիւնները չկրցաւ տանիլ, ու ինչպէս ըսինք, սկսաւ ըմբոստանալ, մաքառիլ: Գիւղացիութիւնը յանկարծ, առանց որեւէ նախապատրաստութեան զրկուեր էր ամէն ինչէն՝ հողէն, հողագործական գործիքներէն, աշխատող ու արդիւնաբերող կենդանիներէն: Ի՞նչպէս եւ ի՞նչով պիտի կրնային շարունակել ապրիլ:

Ստալին եւ իր անմիջական գործակիցները կ'ենթադրէին, որ գիւղացիութիւնը հարկադրուած պիտի ըլլայ աշխատելու հաւաքականօրէն համայնացուած հողերու վրայ, պարտաւոր է կառուցելու համայնավարութիւնը: Ես հարկադրուած համոզուեցայ որ գիւղացիութիւնը մտովի կը խորշէր օգտագործել համայնական հողի օգտագործումը: Ռուս մուժիկը կը վանէր այդ գաղափարը: Գիւղացին կ'աշխատէր իր սեփական չերտ հողին վրայ, որու վրայ աշխատած էին իր պապը, պապին պապը: Ունէին իրենց ոչխարները, խոզերը, կովերը, ձին, յանկարծ բռնի եւ անիմաստ կարգադրութեամբ կը զրկուէին այդ բոլորէն: Գիւղացին զազրեր էր, վախը համակեր էր ապագայի անստուգութեան եւ անորոշութեան:

Բոլոր գիւղերու մէջ նոյնն էր վիճակը:

Այդ օրերուն, Փետրուարի վերջերուն եւ Մարտին (1930) ես հասկցայ, որ ստալինեան քաղաքականութիւնը ներքին կեանքի մէջ յետադիմական է, բռնակալ ու ոչ մէկ կապ ունի համայնավարութեան, ընկերվարութեան եւ ժողովրդավարութեան հետ:

ԻՎԱՆ ՊՈՄՆԵԱՇՆԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

համար: Նոյեմբերի կէսուն Հայերու թիւը 76 եղած է: Կարեւոր թիւ կը ներկայացնէին Մանիսացիները: Աժան վարձքով բնակարան ստացած են, բայց օրավարձքը պայմանադրութենէն նուազ կը վըճարուէին, օրական շուրջ 10 ֆրանք:

ՊԵԼՖՈՐ.— Քաղէքն Պոմոնի մէջ կիւրինցի երիտասարդներ 60–70 գլուխով եւ թերթով գրադարան հաստատած էին:

ՔԼԵՐՄՈՆ–ՖԵՐԱՆ.— Մինչեւ 1924 քաղաքը անծանօթ մնացած էր Հայերու: Անկէ ետք Պոլսեցիներ, Աք Շէհիրցիներ եւ Պիլէճիկցիներ հաստատուած են, շուրջ 50 հոգի, բոլորն ալ երիտասարդ: Մեծ մասը կ'աշխատէր Միշըլէն գործատունը: Օրավարձք առաւելագոյնը 21 ֆրանք:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (103)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐՋԻԳԸ

ԺԵ.

— Մանր բան մը: Բաջութիւննիդ կը կորսնցնէք:

— Ինչո՞ւ այդպէս կը կարծէք:

— Որովհետեւ կը տեսնեմ որ փոխանակ դէշ բախտին դէմ ըմբռնելու, անոր առջեւ կը խոնարհիք: Մեր փոխադարձ սէրը ուժ եւ կորով ներշնչելու է ձեզի: Այլեւս չէ՞ք սիրեր զիս:

— Ա՛հ, դէշ եւ անգութ բան մը կ'ընէք, այդ հարցումը ուղղելով ինծի: Դուք շատ լաւ գիտէք որ ամբողջ հոգւովս ու աշխարհի վրայ ամէնէն աւելի ձեզ կը սիրեմ...: Բայց ի՞նչ կ'ուզէք որ ընեմ:

— Ձեր արժանիքը չունեցող մարդոց ըրածը ընել, քանի որ անոնք կը յաջողին... Պարտադրեցէք ձեր արժանիքը... Մի ձանձրանաք բախելէ այն դռները, որոնք չեն բացուիր ձեր առջեւ: Միշտ զարկէք...: Պիտի բացուին անոնք:

— Բայց չբացուող դռները զարնելով՝ օրուան ժամերս պիտի կորսնցնեմ, որով պիտի չկրնամ անհրաժեշտ ապրուստս ճարել... այսինքն օրուան հացը:

— Ձեզի չըսի՞ թէ քիչ մը խնայած դըրամ ունիմ: Ձեր տրամադրութեան տակ կը դնեմ...: Իմ նշանածիս, իմ ապագայ ամուսնիս կը նուիրեմ զանոնք:

— Երբեք չեմ ընդունիր, զոչեց երիտասարդը:

— Լիւսիէն, մեծ վիշտ կը պատճառէք ինծի: Դուք չէք ուզեր որ ուրախութիւն զգամ, ձեզիօգնութեան հասնիմ, որովհետեւ կին եմ. անգութ բան է աս...: Բայց վերջապէս դուք քօլէժական բարեկամներ ունիք, որոնք ի վիճակի են ձեզի օգտակար ըլլալու——: Ինչո՞ւ անոնց չէք դիմեր,

— Տափակ պղնութեամբ մը ընդունեցին զիս մինչեւ այն վայրկեանը, երբ հասկցան թէ իրենց պէտք ունէի...: Այնուհետեւ սկսան խուսափանքներու դիմել ու մերժել...: Գլխիկոր հեռացայ, սիրտս ճմլուած:

— Ամէնքն ալ այդպէ՞ս վարուեցան...: Նոյնիսկ այն երիտասարդը, որուն հանդէպ մասնաւոր զօրով մը ունէիք եւ որուն տրտակարդ կարողութիւնները կը գովաբանէիք:

– Ժօրժ Տարիէ, մանկութեանս ընկերը, Հանրի Դ. քօլէժի անբաժանելի զաւընկերս:

— Կը տեսնէ՞ք զայն:

— Ոչ: Չեմ գիտեր թէ ո՛ւր կը բնակի ան: Վեց տարիէ ի վեր իրարու հանդիպած չենք:

— Փարի՞զ կը բնակի:

— Չեմ գիտեր:

— Ի՞նչ ասպարէզի կը հետեւի:

— Իրաւագիտութիւն կը սորվէր, փաստաբան ըլլալու համար:

– Եթէ փաստաբան է, դիւրին է գտնել զայն:

— Անտարակոյս: Բայց ի՛նչ օգուտ: Ան ալ միւսներուն պէս պիտի չընէ՞:

— Ո՞վ գիտէ, միւսներուն պէս չէ թերեւս: Ո՞վ գիտէ թէ իր սիրտը անփոփոխ չէ մնացած: Նախազգացում մը ինծի կ'ըսէ թէ ան ձեր ճշմարիտ բարեկամն է: Լիւսիէն: Աստուծոյսիրոյն, փնտռեցէ՛ք զայն: Կ'աղաչեմ...:

– Լա՛ւ, սիրելի Լիւսիս, այսօրուընէ իսկ պիտի փնտռեմ զայն:

– Ահա խոստում մը, որ մեծ բեռէ մը պիտի ազատէ զիս, ըսաւ մանկամարդ աղջիկը ժպիտով մը: Ձեր սենեակը մտած պահուս տխուր էի, բայց հիմա ուրախութեամբ կը վերադառնամ:

— Այս իրիկուն կը տեսնուինք, սիրեցեալ Լիւսիս:

Մանկամարդ աղջիկը նշանածին վրայ ծռեցաւ ու իր ճակատը երկարեց: Լիւսիէն համբուրեց Լիւսիի յուրդ եւ մետաքսանման մազերը. յետոյ մանկամարդ աղջիկը սենեակէն դուրս խոյացաւ, մատերուն ծայրովը համբոյր մը ուղղելով:

Մեծ դերձակուհին Տիկին Օկիւսթէն կը բնակէր Սէնթ–Օնորէ փողոցը, Քասթիլիոնէ փողոցին մօտ: Լիւսի արագօրէն կտրեց այն երկարճամբան, որ Սէն–Լուին կը բաժնէր Սէնթ–Օնորէէն: Ուղղակի գընաց փորձի սրահը, ուր կը գտնուէր Տիկին Օկիւսթին իր առաջին կարուհին ու տանըլուէթ տարու խարտեաշ եւ գեղեցիկ աղջկան մը հետ: Այս վերջինը բացառիկ յաճախորդուհի մը ըլլալու էր, որովհետեւ մեծ դերձակուհին երեւոյթի շըրջազգեստի մը չափը անձամբ կ'առնէր անոր վրայ:

— Ա՜հ, դուք էք, Լիւսի, ըսաւ Տիկին Օկիւսթին, ժպիտ մը ուղղելով անոր: Ճիշդատենին եկաք: Ձեզի պիտի յանձնեմ տախտակական հագուստ մը, որ պէտք է շատ ճաշակաւոր ըլլայ — պարահանդէսի շրջազգեստ մըն է, որուն չափը կ'առնեմ Օր. Հարմանի վրայ: Կ'ուզեմ որ գըլուխ–գործոց մը ըլլայ ան:

ԿՁԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Տար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Գրիգոր Կոպալեան, զաւակը, ազգականներն ու խնամիները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց կնոջ, մօր եւ ազգականին՝

ԳԵՂԱՆՈՅՇ ԿՈՊԱԼԵԱՆԻ
(ծնեալ Յովսէփեան)

մահուան առթիւ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկին Այվազեան ի յիշատակ իր եղբօր՝ Հայկազուն Տէրտատուրեանի մահուան տարելիցին առթիւ 50 Ֆր. կը նուիրէ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին:

×

Այրի Տիկ. Այվազեան իր ամուսնոյն՝ Թագւոր Այվազեանի մահուան 15րդ տարեդարձին առթիւ 50 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԻՐԱԿԻ 11 ՓԵՏՐՈՒԱՐ ԺԱՄԸ 10.30ԻՆ

Մայր Եկեղեցի — 339, Ավընիւ Փրատօ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԲԱՑՈՒՄ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ

Նուիրուած՝

«1915ի Թուրք ղեկավարներու ցեղասպանութեան զոհ 1.500.000 Հայերուն.
«Ազատութեան եւ Ֆրանսայի համար զոհուած հայ մարտիկներուն եւ դիմադրականներուն՝

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Բացման խօսք՝ ՏՈՔԹ. ԴԱՐԲԻՆԵԱՆ

Բացում Յուշարձանի՝ Պ. Նախարար ԺՕԶԷՖ ՔՈՄԻԹԻ եւ Պ. Մ. ՃԻՑԷՐՃԵԱՆ

Յուշարձանի օրհնութիւն՝ ներկայ եկեղեցականներու կողմէ

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏԷՆ բերուած հողի զետեղում՝ ՎԵՐ. Յ. ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ

Ուղերձներ՝ Պ. Տ. ԽԱՅԻԿԵԱՆ (Ֆրանսերէն), Պ. Յ. ԿՈՍՏԱՆԴԻՆԵԱՆ (Դիմադրական Ճակատի կողմէ, Ֆրանսերէն), Պ. Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ (հայերէն), Պ. ԿԱՍԹՈՆ ՏԸՖԷՐ, Մարսէյլի քաղաքապետ, Պ. Նախարար ԺՕԶԷՖ ՔՈՄԻԹԻ

ՀԱՅՐ ՄԵՐ

Ֆրանսահայութիւնը եւ մասնաւորապէս Մարսիլահայութիւնը սիրով կը հրաւիրուին այս հանդիսութեան:

Կը պատարագէ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Կազմակերպութիւններ եւ անհատներ իրենց համակրանքի հեռագիրները կրնան ղրկել հետեւեալ հասցէին.—

MONUMENT ARMENIEN TR. 08 MARSEILLE

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը տեղի կ'ունենայ փետրուար 11, Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Ահարոնեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքավայրը: Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայանալ անպատմառօրով:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Տէսինի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Երկուշաբթի Փետր. 12, ժամը 14.30ին Հայ Մշակոյթի Տան սովորական վայրը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս Կիրակի (Փետր. 11) առաւօտեան ժամը 9.30ին հեռատեսիլի Ա. կայանէն՝

ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ շրջանի բոլոր խումբերուն

ՃԱՇ

Կիրակի, Փետրուար 18

Ժամը 17էն սկսեալ, Հայ Մշակոյթի Տան Ս. Թէքէյեան սրահը, 17 Րիւ Պլէօ:
Կը նախագահէ ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին
Ծախսերու մասնակցութիւն 20 Ֆր.

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի Խնամակալութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Օր. Ազատի Փիրփիրեանի մահուան տխուր առթիւ.—

Տիկ. Եսթեր Իշխանեան եւ զաւակները Լոռա եւ Լիտա 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Հ. Մոմճեան 500, Փարիզահայ Տիկ. Որբուհոտ Մարմին 300, Տէր եւ Տիկ. Ռ. Զօրաշեան 300, Տիկ. Քէօշկէրեան եւ զաւակները Թէրէզ եւ Ադնիւ 150, Տէր եւ Տիկ. Ե. Մարկոսեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Քիւփէլեան, Տիկին Սեդրաքեան, Պր. Մ. Երանեան 100ական, Պր. Թ. Մեսրոպեան, Տիկ. Թ. Ֆընտըքեան, Պր. Գ. Գէորգեան, Տիկ. Ա. Պիւլպիւլեան 50ական, Տիկ. Ա. Սարգիսեան 30, Օր. Ե. Օհանեան 20, Պր. Ա. Խաչիկեան, Օր. Զ. Կէօճէմեան, Տիկ. Ա. Գերիմեան, Տիկ. Տ. Թաճեան, Պ. Ա. Պետրոսեան, Պ. Ղ. Խաչատուրեան, Պր. Մ. Անտոնեան, Պր. Կ. Յակոբեան 10ական Ֆր.:

GALERIE TAMENAGA
18, Ave. Matignon, PARIS

CARZOU

DESSINS - AQUARELLES

Du 2 Février au 3 Mars

ՓԱՐԻԶԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Պատուոյ անդամակցութեան

Պ. Լեւոն Տօնիկեան	100 Ֆր.
Տիկ. Ադնիւ Տերոյեան	100 Ֆր.
Պր. Գէորգ Պապըճեան	100 Ֆր.
Պր. Յակոբ Գույումճեան	100 Ֆր.

Հ. Բ. Ը. Մ. Ի ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԸ

Կը ներկայացնէ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՇԻՆԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ԵՐԿԻՐ

Երեք բաժիններէ բաղկացած ձայնագիր լուսարձակում
հին եւ նոր Հայաստանի մասին

ՍԱԼՎՈՒԶԻՆԱՐ ԷՋՄԻԱԾԻՆ
ՕՇԱԿԱՆԷՆ ՀԱՂԱՐԾԻՆ
ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏԷՆ ԲԻՒՐԱԿԱՆ

Vendredi 16 Février à 21 heures
Salle Guimet — 6, Place Iéna
Entrée 10 F - étudiants et membres 5 F
Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով 870-03-18

ՊԱՏՐԱՍՏ Է՞Ք

Էսաեան Սանուց Միութեան

ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

Մարտ 3ին

GRANDE NUITEE ANNUELLE

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Վալանսի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ, Շաբաթ 17 Փետր.

HOTEL NATIONAL
Route de Soyons — 07 Granges-les-Valence
Մասնակցութեամբ մեծ նուագախումբի

JACK KOJA
de 21 h. 30 à l'aube
BUFFET — AMBIANCE ARMENIENNE
COTILLONS

Բաժնեկցական ճաշ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
Ի ՆՊԱՍՏ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Կազմակերպուած
Հայ Մշակոյթի Տան Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի կողմէ
11 Մարտ, Կիրակի ժամը 13ին
Սփլանտիտի սրահին մէջ, 31 Պուլ. Ա.Աքէն
Ընտիր կերակուրներ պատրաստուած Տիկնանց Միութեան անդամուհիներու կողմէ
Պարեր ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ կողմէ
Հայկ. ժողովրդական պարեր՝
ՀԱՅ ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐԷ
եւ ղիմակաւոր պար
Orchestre pop' PLANÈTE
Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով՝
48-98-23 կամ 51-79-93

Grand Bal du Nor Seround

ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ
Փետրուար 10, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ լոյս
Dans la salle du Casino de Charbonnières (Rhône)
avec l'Orchestre GERARD et TONY
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
«Ալագեազ» պարախումբ

Ապահովել սեղանները՝ 51-59-40

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղին տարեկան ճաշը Փետրուար 24ին:

×

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Մարտ 11ին:

×

Հայ Արիներու Միութեան տարեկան ցերեկոյթը Կիրակի Մարտ 4ին կէսօրէ վերջ ժամը 14.30ին Սալ տը լա Շիմի:

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՆԿԱՏԻ ԱՌՆԵԼ
ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԷՔԶԱՐՔՈՒԹԵԱՆ

Նոր հասցէն Փետրուար 1էն սկսեալ
6 ter, Rue Charlot, 75003 PARIS
Մինչեւ հեռաձայնի նոր թիւին հաստատումը (Ապրիլին) հեռաձայնել
033-02-12 կամ 958-41-72

ՃԱՇ

Յուշարձանի բացումէն յետոյ ժամը 13ին ճաշ մը տեղի պիտի ունենայ
New Capri (ex-Restaurant « Surcouf », Quai de Rive Neuve, Marseille (1er)
Արձանագրուելու համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—
M. Attoyan, 1, Rue d'Arcole, Marseille (6e) — Tél. 37-29-44
M. Khayiguian, 69, La Canebière, Marseille (1er) — Tél. 39-19-61
Eglise Arménienne, 339 Ave. du Prado, Marseille (8e) — Tél. 77-84-70
M. Chehirian, 119 Ave. St. Jérôme, Marseille (13e) — Tél. 66-24-25

ՖՐԱՆՍ. ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ Ի ՄԱՐՍԷՅԼ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՊՈԼՍԵՑԻՆԵՐՈՒ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
հրաւիրուած է Լոնտոնի համալսարանէն փրոֆեսէօր ՏԱՎԻՏ ՄԱՌՇԱԼ
Մարտ 9ին դասախօսելու համար Փալէ տը Քոնկրէսի մէջ, ֆրանսերէն լեզուով
Prof. DAVID MARSHAL LANG
«ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՕՐՐԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԵԱՆ» մրցանակաւոր հատորին հեղինակ

ՇԱԲԱԹ
10
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
SAMEDI
10 FÉVRIER
1973

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, Rue de Trévise Paris 9

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

49րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12.637

Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.637

ՍԱՆԹԱ-ՊԱՐՊԱՐԱՅԻ ՈՃԻՐԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԸ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԷ ԱՐԱՐՔԸ ԵՒ ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՅԱՅՏՆԷ

ԹՐՔԱԿԱՆ «ՄԱՍԱԼ»ՆԵՐ

«ԹԷՐՃԻՒՄԱՆ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆԸ

«Այս կերպով, կամայ թէ ակամայ, բախումը պատահեցաւ այդ հրոսակնե-րուն դէմ, որոնք օտարներու առաջին գիծը գրաւած էին հարազատ Պետու-թեան եւ եղբայր Թուրքերուն, որոնց հետ հազար տարի միասին ապրած էին: Այս բախումներուն հետեւանքով, դժբախտա-բար երկու կողմերն ալ կորուստներ ու-նին: Միայն թէ այս հետեւանքին պա-տասխանատուն անտարակոյս Թուրքերը չեն: Պէտք է լաւ գիտնանք թէ կէօքալփի բածին պէս, պատահածը «ջարդ» մը չէր, այլ իրերասպանութիւն մը, ընդհարում մը:

«Դաշնակցականները, սակայն, յիսուն տարիէ ի վեր ուր որ գացին, ամէն տեղ թմնաւորեցին հայ անմեղ սերունդները եւ աշխարհի հանրային կարծիքը ընդդէմ Թուրքերուն, եւ այս քինախնդրութիւնը սատկացուցին եւ ջանացին գայն տարա-ծել Պէյրութ, Ֆրանսա, Ամերիկա:

«77 տարու եւ միաժամանակ կրօնաւոր Մկրտիչ, երբ ատրճանակ կը մահացնէ երկու Թուրք դիւանագէտներ, ուրիշ բան չըներ, բայց եթէ հաստատել թէ այդ կուսակցութեան, անարդ ոխը ինչերո՜ւ կըր-նայ յանգիլ:

«Թուրք Հանրապետութիւնը իր յիս-նամեակը կը թեւակոխէ այսօր: Բնական է որ քանի մեր Պետութիւնը զօրանայ, արտասահմանի չարաչուք ուժերը, որոնք դեռ աչք ունին Միջին Արեւելքի եւ Անա-տոլուի վրայ, թափ պիտի տան իրենց հակաթուրք թշնամութեան եւ այս նպա-տակով պիտի չահագործեն նաեւ հայ մարտականները: Ցանուն երջանիկ ապա-գային, կոչում կ'ընենք այն երկիրնե-րուն, ուր բոյն դրած են այդ հրոսակ-ները եւ կը գրգռեն արտասահմանի Հա-յերը, միջոցներ ձեռք առնել այս չարի-քին դէմ»:

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ ԶԵԿՈՅՑԸ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՀԵՌԱԳԻՐԸ

Ներկայիս կը հաղորդենք մեր սիրելի հայ հասարակութեան, թէ Նորին Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը 1973 Յունուար 31 թուակիր հեռագրով մը իր վրդովմունքը եւ ափսոսանքը կը յայտնէ Լոս Անճըլըսի մէջ կատարուած ծանօթ եւ դատապար-տելի ոճիրին առիթով:

Համաձայն Հայրապետի հրահանգին, Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը այս հե-ռագրի թրքերէն թարգմանութիւնը յղած է մեր Վսեմ. նախագահին, Մեծայարգ Ճէվտէթ Սունայի: Այսու նոյնութեամբ մամլոյ կը յանձնենք Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր առ Մեծայարգ նախագահին գրկած հեռագիրը եւ Նորին Ս. Օծութեան հե-ռագրին հայերէն բնագիրը:

Դիւան Պատրիարքարանի
Հայոց Թուրքիոյ
2 Փետրուար 1973

Ամենապատիւ Ս. Պատրիարք
Տ. Շնորհք Գալուստեան
Պատրիարքարան Հայոց
Գումգաբու — Իսթանպուլ

Վրդովմամբ տեղեկացանք խելագար Թուրքերոյ ի վնաս գործողները եւ զըղ-տարրքի մասին կատարուած Լոս Անճը-լըսում, որին զոհ են գնացել երկու Թուրք դիւանագէտներ: Աստուծոյ եւ պատմու-թեան դատաստանի առաջ ծանրօրէն դա-տապարտելի են մարդկանց կեանքի դէմ գործուած ոճրային արարքները: Այս ող-բերգական առիթով մեր վշտակցութիւնն ենք յայտնում Ձեզ եւ Թուրքիոյ մեր հա-ւատացեալ զաւակներին, խնդրում ենք ներկայացնել մեր վիշտի եւ ափսոսանքի զգացումները Ձեր բարեխնամ պետական բարձր իշխանութեանց եւ ոչւոր ընտա-նիքներին:

Մենք աղօթող ենք ժողովրդների բա-րեկամութեան եւ խաղաղ գոյակցութեան համար: Խաղաղութիւն ընդ ձեզ:

ՎԱԶԳԷՆ Ա.
Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց

ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՀԵՌԱԳԻՐԸ ՍՈՒՆԱՅԻ

Մեծայարգ Ճէվտէթ Սունայ,
Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախագահ,

Թարգման հանդիսանալով բոլոր հայ հայրենակիցներուն յայտնած զգացմար-ներուն, մեր երկրին երկու մեծարժէք զաւակաց խժդուժ սպանութեան առթիւ, նախագահ մամուլի եւ Գործակալու-թեանց միջոցաւ արտայայտած էինք մեր զգացումները եւ մտածումը:

Այսօր ալ կը կատարենք տարրեր պար-տականութիւն մը, Ձերդ Վսեմութեան ներկայացնելով Ամենայն Հայոց Կաթո-ղիկոսին, Վազգէն Ա. Հայրապետի հեռա-գրին թարգմանութիւնը: Իր Աթոռը էջ-միածին է եւ անկասկած այս հեռագիրը կը ցոլացնէ ամբողջ աշխարհի Հայոց ջախջախիչ մեծամասնութեան զգացում-ները եւ գաղափարները: Այս առթիւ կը յայտնեմ անձնական յարգանքներս:

Ազօթարար՝

ՇՆՈՐՀՔ ԱՐՔ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ
Պատրիարք Հայոց Թուրքիոյ

ԵԱՆԸԳԵԱՆԻ ՓԱՍՏԱԲԱՆԸ

Եանըգեանի պաշտպան փաստաբանն է Վազգէն Մինասեան, որու մերժուած է սակայն մեծ երաշխաւորը երթալ եւ երկու զո-հերը տեսնել:

Երկու Թուրքերու մարմինները Թուր-քիա փոխադրուեցան Փետր. 2ին:

Աւագ հիւպատոս Մեհմէտ Պայտարի կինը զանգատած է Ամերիկացիներու ցոյց տուած անտարբերութենէն եւ իր ամուս-նոյն նուիրուած ոսկի բանալին վերա-դարձուցած է տեղւոյն քաղաքապետու-թեան:

«ՃՈՒՄՀՈՒՐԻՅԷԹ»Ի ՅՕԴՈՒԱԾԸ

Օրուան դէպքին առթիւ, Ճումհու-րիէթի մէջ երկուն Պալճը հետեւեալ խոր-հրդածութիւնները կ'ընէ. «Սանթա Պար-պարայի մէջ մեր երկու ընտիր դիւանա-գէտներուն դէմ սարքուած մահափորձը վերջին եւ արիւնոտ մէկ նմոյշն է այն պայքարին, որ արտասահմանի մէջ կը մղուի Թուրքիոյ դէմ: Իրողութիւն է որ արեւմտեան աշխարհին մէջ, Լիբանանէն մինչեւ Ամերիկա երկարող գծին վրայ, ութիշները միմիայն Հայերը չեն: Յունաս-տան մեր դրացին է, բայց հոն կան տա-կաւին «Մեծ Իտէալին» ցնորքէն տար-ուողներ, եւ այդ Յոյները տենդոտ գոր-ծունէութեան մը կը լծուին յաճախ Մի-ացեալ Ազգերու մէջ: Փարիզի եւ մասնաւորաբար Շուէտի մէջ հակաթուրք տարրեր կան, որոնք քրտական հարց մը յարուցանել կ'ուզեն եւ կը ջանան գրգռել Թուրքիոյ մեր հայրենակիցները:

«Այսպիսի ընթացքներ կամ չեչտուած քարոզութեան սահմանին մէջ կը մնան, եւ կամ կը վերածուին արիւնալի ոճիր-ներու, ինչպէս պատահեցաւ անցեալին մէջ Իթթիհատական ղեկավարներուն, եւ այս անգամ ալ մեր երկու անմեղ դիւա-նագէտները սպանուեցան:

«Մեր դարուն մէջ այսպիսի սպանու-թիւններ շատ տեսնուած են, ըլլալով ար-գիւնքը կոյր մոլեռանդութեան եւ քինա-խնդրութեան մը, որ զինած է խելացնո-րած մոլեռանդ մը: Կրնայ ըլլալ որ նաեւ գործուած ոճիրը նախապէս ծրագրուած եւ աւելի լայն դաւադրութիւններու մէկ մասը ըլլայ: Ենթակաները կը հաշուեն թէ այս ոճիրներով կրնան շահագրգռու-թիւն առեղծել իրենց ապրած երկիրներուն մէջ, հակադրեցութիւն առաջ բերել հա-մայնքներու միջեւ, եւ յետոյ ելլել աշ-խարհի դատաստանին առջեւ եւ ըսել.— «Տեսա՞ք, մենք չէ՞ինք ըսած ձեզի, Թուր-քիոյ մէջ Հայերու դէմ ճնշում կայ, խտրա-կանութիւն կայ»: Այս միջոցաւ աւելի պիտի գիւրանան իրենց ցոյցերը Լիբա-նանի եւ կամ Նիւ Եորքի մէջ:

«Արտասահմանի Հայերը եթէ այսպիսի ծրագիրներ ունին, — ինչ որ կ'ապացու-ցանէ թէ ոչ միայն Թուրքիոյ, այլեւ Թուրքիա ապրող մեր հայ հայրենակից-ներուն անխիղճ թշնամիներն են, — առ-նուազն չեն ճանչնար թուրք ազգը եւ ո-չինչ գիտեն Թուրքիոյ իրականութիւնն-րուն մասին: Թուրք ժողովուրդը կ'ընդ-վզի միայն այդ ոճիրը գործողին եւ կամ գործողներուն, անոր պատասխանատու-ներուն դէմ եւ այդտեղ կանգ կ'առնէ: Այն ազգը, որ ամբողջ պատմութեան ըն-թացքին ոչ կրօնի, ոչ ալ ցեղի խտիր դրած է եւ փոքրամասնութիւններուն տը-ւած է պետական ամենաբարձր պաշտօն-ներ, վրէժխնդրական մանր հաշիւներ չի հետապնդեր, ոխ չի կապեր, որովհետեւ իր աւանդութիւնը եւ պատմական հպար-տութիւնը արգելք կ'ըլլան այդ բանին:

«Վրէժ լուծելու, ոխ յագեցնելու պէս զգացումներ յատուկ են միայն ճմլուած մարդոց, եւ կամ այն ազգերուն, որոնց արժանապատուութիւնը վիրաւորուած է պատմութեան ընթացքին եւ ալ յուսա-հատած են ու չեն կրնար ապաւինիլ իրենց ուժերուն: Իսկ այն ազգը, որ գինուորա-կէս փառաւոր եւ յաղթական անցեալ մը ունի, չի դիջանիր քինախնդրական մանր արարքներու: Կը բաւէ յիշել Աթաթիւրքի մեծանձնութիւնը, որով Իզմիրի մէջ մեր-ժեց կոխոտել իր ոտքերուն տակ փռուած հելլէն դրօշը: Աթաթիւրք իր այս ընթաց-քով անձնաւորեց այն ազգը, որ վեց հա-րիւր տարիէ ի վեր պատերազմած է երկրէ երկիր, Կովկասէն մինչեւ Վիէննա, Երե-մէն մինչեւ Հիւսիս. Ափրիկէ: Անոր չի վայելեր ոխ կապել եւ յաղթուած ազգի մը դրօշը կոխոտել, իր ազամարդու կեց-ուածքին հետ խոտոր կը համեմատի ան:

«Թուրք ազգը իր պատմական հանդա-մանքով օտար կը մնայ ոխակալութեան եւ վրէժխնդրական զգացումներուն: Ահա թէ ինչու ցաւ կը զգայ Լոս Անճըլըսի ոճրին առթիւ, բայց կը մերժէ քինով հա-մակուիլ Հայերու դէմ: Արտասահմանի մէջ փոքրամասնութեան վրիպած հաշիւ-ները այս անգամ ալ ի դերեւ պիտի ելլեն եւ Թուրքիոյ սահմաններուն մէջ ժողո-վուրդները ներդաշնակօրէն պիտի շարու-նակեն իրենց կեանքը»:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՄԻՋԱՄՏՈՒԹԻՒՆԸ

ԽԻՍՏ ԵԼՈՅԹ ՄԸ՝ ՁԱԽԻՆ ԴԷՄ

Նախագահ Փոմփիտուի ելոյթը, ի յա-ռաջագունէ դատապարտուած էր չառե-րու կողմէ, մանաւանդ անոնց որ կու-սակցութիւններէ վեր կը նկատեն Հան-րապետութեան Նախագահը, եւ անոր կու-տան աւելի իրաւարարի դեր մը քան պարզ կուսակցականի մը: Հինգշաբթի իրիկուն, Նախագահ Փոմփիտու զգացուց թէ կա-րեւորութիւն չի տար նման կարծիքներու եւ վճռապէս որոշած է պայքարիլ: Կա-րելի չէ հակասութիւններ չնկատել սա-կայն իր ելոյթին մէջ երբ Նախագահ Փոմ-փիտու կը չեշտէ թէ ինք ժողովուրդին ընտրեալն է ու նոյն ատեն բացայայտ կերպով կը հասկցնէ թէ պիտի չընդունի այդ նոյն կամքին արտայայտութիւնը ե-թէ ան չըլլայ իր ուզածը, այլ խօսքով՝ ժողովուրդը ձախ քուէարկէ:

Ձախը ուղղակի մղձաւանջի բնոյթ ու-նի մեծամասնութեան համար: Այդ իսկ պատճառով Փոմփիտու վեր հանեց աւան-դական Ֆրանսացիին խառնուածքը: Ֆը-րանսացին կը սիրէ ազատութիւնը, կապ-ուած է սեփականութեան իրաւունքին (կ'ուզէ իր տունը, իր պարտէզը, իր հո-ղը) եւ համայնավարութիւնը դէմ է այս բոլորին: Ու Նախագահ Փոմփիտու եր-կարօրէն կը ծանրանայ համայնավարու-թեան բացասական կողմերուն վրայ, չեշ-տելով մանաւանդ թէ այս ձախ ճակա-տին մէջ Ընկերվարականները ուրիշ բան չեն եթէ ոչ պատանդները համայնավար-ներուն եւ թէ խորհրդարանական գետնի վրայ, երկու կուսակցութեանց ստանալիք ձայներու հաւանական տարբերութիւնը երկրորդական է: Միթերան յայտարարած է, կ'ըսէ Նախագահը, թէ ընկերվարա-կանները երբեք մաս պիտի չկազմեն կա-ռավարութեան մը ուր համայնավարներ չըլլան: Ու Փոմփիտու համայնավար չու-զեր դահլիճին մէջ, անտեսելով թէ առա-ջին անգամ Տը Կօլն է որ համայնավար առած է Ֆրանսական կառավարութեան մէջ, ազատագրումէն ետք, փոխ-վարչա-պետ դարձնելով Մօրիս Թորէզը, մէկը որ մերժած էր զէնք բարձրացնել Գեր-մանիոյ դէմ (Ռուսիոյ զինակից) եւ զոր Տը Կօլ առօք փառօք ետ բերաւ Մոս-կուայէն:

Ինչ որ աւելի յատուկ էր այս ելոյթին մէջ, Նախագահին տեսակ մը կոչն էր դէպի ընդդիմադիր կեդրոնը, այլ խօս-քով Լըքանիւէ – Շրայպէր: Փոմփիտու ըսաւ բացէ ի բաց թէ տրամադիր է «պա-տուհանը աւելի բանալու», նոր մարդոց-մով նոր մեծամասնութիւն մը կազմելու համար: Այս կը նշանակէ նաեւ, ինչպէս Լըքանիւէ յայտարարեց յետագային, թէ Փոմփիտու կ'ընդունի ուրեմն Կօլիստ կու-սակցութեան ձախողութիւնը:

Ամէն պարագայի մէջ, Փոմփիտու ժո-ղովուրդին պարզեց իր դիրքը, «ա լա Տը Կօլ» փոքրիկ սպառնալիքով մը, բայց տարբեր ձեւով: Եթէ Տը Կօլ շրջաններու եւ Ծերակոյտի բարեփոխման հանրաքուէի ատեն յայտարարեց կամ՝ այո՛ կ'ըսէք, կամ գլուխս կ'առնեմ կ'երթամ (եւ գնաց), Փոմփիտու երթալու միտք ունեցող մէկը

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԻՆՉԵ՛Ր ԿԸ ՊԱՏՄԵՆ ՀԻՆ "ՅԱՌԱՋ"ՆԵՐԸ

(ԹՂԹԱՏԵԼՈՎ 1925Ի ՀԱՒԱՔԱԾՈՆ)

———O———

(Գ. եւ Վերջին Մաս)

Փարիզի եւ արուարձաններու Հայու–թեան մասին աւելի հակիրճ են տեղեկու–թիւնները: Ա՛յս այն ժամանակաշրջանն է, երբ գաղթականութեան հոսանքը կը հաս–նէր Մարսէյլ եւ, ընդհանրապէս, աշխա–տանքի պայմանագրութիւններու պար–տադրութեամբ կը տարածուէր Ֆրանսա–յի այլ եւ այլ շրջանները:

Այսուհանդերձ, արդէն 1925ին ձեւա–ւորուիլ սկսած էին Ալֆորվիլի, Սարսէլ–Առնուվիլի հայկական շրջանները:

Թերթին թղթակիցը հայկական գիւղ կ'որակէ Սարսէլը: Այդ թուականին ար–դէն 40է աւելի հայ ընտանիքներ տուներ շինած էին հոն եւ կային 10–15 վարձա–կալներ: Այսպէս համախումբ ապրող 55 ընտանիքներ 165 հոգի կը ներկայացնէին:

— Դեռ ամիս մը առաջ, յայտարարած է տեղւոյն քաղաքապետը, աչքիս առջեւ կը ցցուէին վայրի ծառեր, տունկեր, չորս կողմս աւերակ էր ու անապատ: Իսկ այսօր, բոլորովին տարբեր անակնկալի առ–ջեւ կը գտնուիմ: Վայրի ծառի եւ տունկի տեղ, քարաշէն կամ փայտաշէն բնակա–րաններ, գեղեցիկ եւ կանաչազարդ պար–տէզներ...»:

Բայց ամէնէն արդէն բնական արտա–յայտութիւնն է կամքի ուժը աշխատունակ Հայերու: Աշխատասէր եւ շինարար Հա–յութեան:

Հայկական գիւղ մըն ալ սար կողքին հաստատուած էր: Առնուվիլ–լէ–Կոնէսի եւ Վիլիէ–լը–Պէլի մէջ 150 տնուոր Հայ կար՝ մօտաւորապէս 600 հոգիէ բաղկա–ցած: Շատ մը հողեր գնուած էին երկու ընտանիքի համար, եւ առանձին տուներ շինուած: «Առնուվիլ–լէ–Կոնէսը, գրած է թերթին ընթերցողներէն մէկը, ասկէ մէկուկէս տարի առաջ բաց դաշտ մըն էր, ուր ցորեն ու գարի կը ցանէին, իսկ այսօր գիւղ մըն է՝ ուր շինուած են կղմինտրէ եւ փայտէ բազմաթիւ շէնքեր, շնոր–հիւ մեր հայրենակիցներուն: Ամասիա–ցին, Էնկիւրիւցին, Պէօրահիացին, Ա–փիոն Գարահիսարցին, բոլորը ուզած են իրենց սեփական տունը ունենալ...»:

Այրերուն մեծ մասը կօշկակար կամ դերձակ էր Փարիզի մէջ: Մաս մըն ալ կ'աշխատէր Սէն Տընիի եւ Փարիզի գոր–ծատուները իբրեւ արհեստաւոր կամ մաս–նագէտ բանուոր: Կիները ալ կ'աշխատէին Փարիզի գործատուները:

1923ին հազիւ հինգ հայ ընտանիք կը գտնուէր Ալֆորվիլ, բայց հետզհետէ այդ թիւը բարձրանալով 1925ին հասած էր 230ի: Իւրաքանչիւր ընտանիք 3–4 հոգի հաշուելով, Հայերու ընդհանուր թիւը կը հասնէր մօտ 800 հոգիի: Ասոնց մեծա–մասնութիւնը Զէնկիլէրցի էր. կային նաեւ Պրուսացիներ՝ Մէջաղեղ, Մեծ Նոր Գիւղ, Իզմիտի գիւղերէ եւ այլ վայ–րերէ Հայեր:

Այրերը սկիզբները տեղական գործերու մէջ իբրեւ բանուոր օրական 9 ժամ աշ–խատելով, հազիւ 16–20 ֆրանք կը ստա–նային, բայց հետզհետէ սկսած են Փա–րիզի գործատուները երթալ եւ օրական 20–25 եւ մինչեւ 30–35 ֆրանք շահիլ: Կի–ները կը նախընտրէին իրենց բնակարան–ներուն մէջ «քաշքըլ» շինել՝ հատը 75 սանթիմէն մինչեւ 1 ֆրանք 25:

Ամէն Կիրակի տաւօտ կանուխ երկսեռ խումբեր Հալ կ'երթային՝ իրենց շաբա–թական ուտեստեղէնը գնելու:

Ազգային – մշակութային կեանքը այդ տարիներուն դեռ թոյլ էր: Գաղութը նոր կը կազմաւորուէր եւ ամէն մարդ երդիք մը եւ գործ մը ունենալու մասին կը մտա–ծէր:

1922էն ի վեր կը գործէր Փարիզի Հայ Տրամաթիքը՝ ղեկավարութեամբ Տրդատ Նշանեանի: Բազմաթիւ ներկայացումներ տուած է խումբը այդ տարին՝ Շիրվան–զադէի «Զար ոգին» եւ «Նամուս»ը, Գ. Սունդուկեանցի «Պէպօ»ն (փոխադրուած արդիահայ կեանքի), Ղ. Մելոյեանի «Ար–մենոյշ»ը: Դերասաններուն մէջ էին Սի–րուհի Նշանեան, Անդինէ Ավճեան, Ար–ման Կօթիկեան, Արտաշէս Գմբէթեան, Վահրամ Սվաճեան, Սարիմ Մաղասեա–եան, Շահան Սարեան եւ ուրիշներ:

Լ. Յարութ բեմադրած է «Ուշ լինի, նուշ լինի» օփերէթը:

Հայ երգը լսելի դարձնելու գործին մէջ կարեւոր դեր ստանձնած էր փարիզահայ երգչախումբը՝ խմբավարութեամբ Սաքօ Ցակոբեանի: Երգչախումբը իր առաջին համերգը տուած էր 1924 Ապրիլին, Փա–րիզի Հայ Ուսանողական Միութեան հան–դէսին: Երգչախումբը մեծ ժողովրդա–կանութիւն վայելելով՝ նոյն տարին մաս–նակցած էր Մայիս 28ի հանդիսութեան, Մեծ Եղեռնի սգահանդէսին, Ուսանողա–կան Միութեան երեկոյթներուն, Երիտա–սարդ Գրողներու մէկ հանդէսին, «Ռոս–տոմ» գրադարան – ընթերցարանի (Պել–վիլ) երեկոյթին, եւայլն:

Սէն Տընիի Մայր տաճարին մէջ, Հոկ–տեմբեր 7ին, հանդիսաւոր պատարագ մատուցուած է հայ նահատակներու յի–շատակին:

Հոկտեմբեր 10ին, «Փըթի ժուռնալ»ի մէջ տօնուած է «Դաշնակցութեան Օր»ը: Նախագահած է Բժ. Ց. Տէր–Դաւթեան: Բանախօսած են Աւ. Ահարոնեան եւ Մ. Վարանդեան: Այլ շրջաններու մէջ ալ տօնուած է «Դաշնակցութեան Օր»ը:

Փարիզի Հայ Բժշկական Միութիւնը «ամսօրեայ դասախօսութիւն»ներ տուած է: Դասախօսութեան մը նիւթն է եղած «Ֆաքիրականութիւնը գիտական տեսա–կէտէն»: Դասախօսը եղած է Բժ. Լ. Գրի–գորեան:

1925ին արդէն մէկուկէս տարուան պատմութիւն ունէր Փարիզի Հայ Արիննե–րու խումբը, կազմուած Հ.Մ.Ը.Մ.ի կող–մէ:

Զայնասփիւռ ունկնդիրներուն համար ճշմարիտ հաճոյք մը եղած է Օր. Հայկա–նոյշ Թորոսեանի ձայնասփռուած մեներգ–ները՝ դասական օփերաներու հատուած–ներէ:

Հոկտեմբերի վերջերը Աւ. Խատիսեան Հայկական Դատի օրուան վիճակի մասին խօսած է «Սոսիէթէ տը ժէօկրաֆի»ի ըն–դարձակ սրահին մէջ:

1925ին բազմաթիւ հայրենակցական մի–ութիւններ կազմուեր են Փարիզ եւ գա–ւառները՝ Սեբաստիոյ նահանգի, Բարձր Հայքի, Երզնկայի եւ դեռ ուրիշ հայրե–նակցականներ:

Փարիզի եւ Լիոնի մէջ ոլիմպիական խաղեր տեղի ունեցած են: Լիոնի անդրա–նիկ ոլիմպիական խաղերը տեղի ունեցած են Օգոստոս 2ին, կազմակերպութեամբ Հ.Մ.Ը.Մ.ի: Բացումը կատարուած է «Յառաջ նահատակ»ով, որու յաջորդած է տողանցքը:

Փարիզի հայկական 3րդ ոլիմպիականն ալ տեղի ունեցած է Օգոստոս 9ին, կազ–մակերպութեամբ Հ.Մ.Ը.Մ.ի եւ Հ. Մ. Մ.ի, որուն մասնակցած են Մարսէյլի Հ.Մ.Ը.Մ.ի լաւագոյն մարզիկները:

Պալաքեան Եպս. խանդավառ ճառ մը խօսած է վեր հանելով այն դերը, զոր կոչուած էին կատարելու հայ կեանքին մէջ մարզական եւ սկաուտական կազմա–կերպութիւնները ընդհանրապէս եւ Հ.Մ.Ը.Մ.ը մասնաւորապէս:

Հոկտեմբեր 16ին մեռած է Յ. Արղութ–եան (Իշխան), որ 1896ին մասնակցած էր Խանասորի արշաւանքին, իբրեւ մէկը ա–նոր ղեկավարներէն: 1914ին հրամանա–տարն էր կամաւորական 6րդ գունդին: Յուղարկաւորութեան՝ դամբանականներ խօսած են Մ. Վարանդեան, Ա. Ահարոն–եան եւ Ա. Խատիսեան:

Թերթի 1925ի հաւաքածոն ճոխ է: Լայն տեղեկութիւններ տրուած են կազմաւոր–ուող հայ գաղութներու եւ իր ցաւերով տառապող Հայաստանի մասին: Գոհա–նանք քանի մը նշումներով:

Շ. Նարդունի հէքեաթներ եւ պատ–մուածքներ ունի այդ տարիներու թիւե–րուն մէջ, առաջինը՝ «Տանձի գողութիւն» խորագիրով: Հրանտ Սամուէլ յաջորդա–կան կարգով ներկայացուցած է «Հայերը Ֆրանսայի մէջ», պատմական ակնարկ մը:

Շ. Միսաքեան օժտուած գրիչներ երե–ւան հանած ու քաջալերած է գանոնք: Բանաստեղծ Լաս եւ Գ. Ճիզմէճեան, ինչ–պէս նաեւ Արսէն Աճէմեան իրենց քայլե–րը առած են հոն, մեծ ու փոքր քեր–թուածներով: Կ. Պետոււ սկսած է «Տոմ–սեր» գրել:

Խմբագրութիւնը հաստատած է «Աշտա Բեմ» մը որու «խորագրին տակ կրնան երեւալ բոլոր անոնք, որ բնելիք մը ու–նին հանրային գործերու համար՝ տեսա–կէտ, բաղձանք, հարց, գանգատ»:

Ընթերցող մը արդար վրդովմամբ գը–րած է. «Ձեր թերթին մէջ կարդացի գի–տողութիւն մը՝ Փարիզի հայ երիտա–սարդներու թրքերէն խօսակցութեան առ–թիւ: Արդարեւ սրտի ցաւով կը տես–նեմ, թէ Պոլիս եւ հոս, եկեղեցւոյ շըր–ջափակին մէջ եւ կամ երեկոյթներու պա–հուն, 30 առ հարիւր թրքերէն կը խօ–սին»:

Ուրիշներ գիտողութիւններ ըրած են, որ նորահասներ արդէն մոռացութեան տուած են իրենց մայրենի լեզուն...

Գաղութը 1925ին ունեցած է ընդհանուր մտահոգութիւններ, ինչպէս ազգային վարժարաններու հիմնում, ազգային մար–միններու ընտրութիւն, եւայլն:

Այո՛, «Յառաջ»ի հին թիւերը շահեկան տեղեկութիւններ կուտան գաղութի ան–ցեալ օրերու մասին: Շահեկան եւ հետա–քրքրական բոլորն ալ:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԻՆՉՊԷՍ ԵՍ ԿԸ ՍՏԵՂԾԷԻ ՀԱՄԱՅՆԱԿԱՆ (ԿՈԼԽՈԶ) ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍՏԱԼԻՆԵԱՆ ՄՌԱՅԼ ՕՐԵՐՈՒՆ

(1929–1933)

———O———

(Առնուած է ռուսական «Միռ» թերթէն)

(Բ. եւ վերջին մաս)

1930ի Մարտին Սեմիվարկա (հակնա–լի պատճառներով անունը փոխած եմ) գիւղի մէջ հաւաքուեցան մեծ թիւով գիւ–ղացիներ կիներով, երախաներով, բո–ղոքի ցուցատախտակներով յայտնելով ի–րենց անհամաձայնութիւնը բռնի գրա–ւումներու դէմ, չարժեցան դէպի շըր–ջանի գործադիր կոմիտէն: Լուրը հասած էր կառավարական մարմիններուն: Զիւ–ւոր միլիսը արդէն եղաւ դէպի կեդրոն երթին: Եկան կառավարութեան ներկա–յացուցիչները, սկսան համոզել գիւղա–ցիները, որ համայնացումը կամաւոր է, ով համաձայն չէ կրնայ հեռանալ կոլխո–զէն եւ արդիւնաբերական կենդանիները կը վերադարձուին գիւղացիներուն: Այս առիթով Ստալին հրատարակեց «Պրաւ–դա»յի մէջ հանրայայտ յօդուածը՝ «Գըլ–խապտոյտ յաջողութիւններէն» վերնա–գրով: Սոյն յօդուածէն կը ցոլար այն միտքը, որ աշխատողները գաւառներու մէջ գործեր են սխալներ, դէմ են եղած կամաւոր մուտքին կոլխոզ. նաեւ զոցեր են չուկաները ու ահա, ան իմաստուն հայրը եւ ուսուցիչը, մարդկութեան հան–ճարը նկատեր է ատիկա ու հրամայեր է չակել սխալները:

Հարկ չկայ փաստելու, որ այս համայ–նացումը բռնութեամբ եւ հարկադրանքի տակ, գրաւելով նաեւ կենդանիներն ու գիւղատնտեսական գործիքները, գոր–ծադրուած է Պոլիտբիւրոյի ուղղակի կար–

Մաղկած Փշալարեր

(ՎԻՊԵՐԳ)

Որովհետեւ... Որովհետեւ մարդու նը–ման գերեզմաններ ու գերեզմանոցները նոյնպէս մեռնում են անյուշ ու անյիշա–տակ. նրանց վրայ շէնքեր են շինում, նը–րանց միջով ջրանցքներ են փորում, գոր–ծարաններ են կեանքի կոչում... Ի՞նչ մի մեծ բան, եթէ մի Սողեութլեցի Տիգրա–նից մնացած լինի ահա այս մակաղու–թիւնը եւ ուրիշ ոչինչ: Խելօք ես եղել դու ու եղել ես հեռատես, Սողեութլեցի՛ Տիգրան, դու փորել ես քո անունն այս զարհուրելի վաղնի տախտակներից մէ–կի վրայ հայկագեան կեռիկ գրերով. ինքդ գուցէ մահացել՝ բայց քո ոգին յառ–նել է ահա որպէս գերուած ու չըթայ–ուած Նայիրեան ոգի ու պիտի ապրե՛ս դու, Սողեութլեցի՛ Տիգրան, քանի առ–բում է մի ժողովուրդ այս հակասութիւն–ներով եւ արտառոցութիւններով հարուստ հողագնդի վրայ:

Այսպէ՛ս է բանը:

Ցետոյ ձիաքաշ բազմաթիւ սայլակնե–րով ինչ–որ փակ տակառներ բերին ու տեղաւորեցին յաւելուած վաղոններում, պարկերով թխած հաց, էլի պարկեր, մի խօսքով հա՛մ... հա՛մ... համանի՛զմ: Ճաշին բաւականին առատութեամբ բա–ժանեցին մանր, աղի ձուկ, որն ունեցաւ խանդավառ ընդունելութիւն: Վաղուց մենք չէինք կերել նման սուր բան: Ու–տելիս ես յիշեցի կալանաւոր Բելուգո–վին, խե՛ղճ Բելուգով, տեսնես ուր ես հիմա: Ամէն մի վագոն երկու դոյլ ըս–տառ ջուր ստացաւ, որը մենք ուղարկե–ցինք մանր ձկների ետեւից, որովհետեւ ինչպէս կենդանի, այնպէս էլ աղ դրուած ձկները չեն կարող ապրել առանց ջրի: Առանց մեր խնդրանքին՝ մեր մատակա–րարները բաց արին դուռը, վերցրին դա–տարկ դոյլերը եւ վերադարձրին ջրով լեցուն, պատուիրելով միաժամանակ ջու–րը խնայողութեամբ գործածել, որովհե–տեւ, նրանց ասելով, մեզ ուղեկցում են ռազմաթիւ մատակարարներ, իսկ հա–գարաւոր կալանաւորներին ջրով ապահո–վելու համար հարկաւոր է մատակարար–ների մի ամբողջ բանակ: Ճամբարային գործերի հմուտ մասնագէտ Արխիպովն ընտրուեց վագոնի կոլեկտիվի աւագ, որի առաջին գործն այն եղաւ, որ ջրով լե–ցուն երկու դոյլերն առաւ իր հսկողու–թեան եւ «քարտային» սիստեմի տակ...:

Տեղաւորուեցինք ինչպէս հանդիպեց, ոմանք վերեւ, ոմանք ներքեւ: Մեզ հա–մար մեծ ուրախութիւն էր, որ իրա–ւունք ունենք խօսելու բարձր ձայնով, մենք կարող ենք անգա՛մ երգել եթէ ու–զենք եւ ինչո՛ւ չերգել: Ու մոռացած ա–մէն տարաձայնութիւն, դարձած մի հո–գի, մի սիրտ եւ մի ձայն, աղաւնիներն ու դեղձանիկները երգում են երկու ուրիշ թռչունների սրտառուչ ու հնամենի, Նա–յիրեան երգերը, — «Ծիծեռնակ» եւ «Կռունկ»: Վագոնում լռում են բոլոր ազ–գութիւնները եւ կարծես հասկանում են ու զգում, թէ ինչի մասին են երգում այն սեւ աչքերով մեղրամոմէ, կեռ քթերով Ուրարտական թոռան թոռները...:

Երեկոյեան՝ նոյնպէս ձուկ: Բարձրա–ցաւ բաւականութեան մի նոր ալիք, որը սակայն արագօրէն իջաւ, երբ ընթրի–քից յետոյ ստացանք բոլորին ծառայող թիթեղէ երեք բաժակներով այնքան ջուր, որ հազիւ կոկորդներս թրջեց:

Սկսեց կամաց – կամաց մթնել: Վա–ղուց, շատ վաղուց էր ինչ խաւար չէինք տեսել եւ ապրել էինք գիշեր–ցերեկ լու–սաւոր կեանքով: Հիմա խաւարը թաւշի նման շոյում է մեր յոգնած աչքերը: Մշուշւում են դէմքերն ու ամէն ինչ ու մենք լցւում ենք խաւարն ինչով որ ցան–կայ մեր հոգին, ամէն ինչով՝ ինչ հա–ճելի է մեզ համար, մեզ համար:

Լա՛ւ, շատ լաւ է լուծուած այստեղ արտաքնոցի խնդիրը, որն այնքան արևն է պղտորել տարիներ շարունակ կամերա–յին փակ պայմաններում: Պարզապէս բացուած է երկաթով շրջանակուած մի–ջին ոնակի մեծութեան կլոր մի անցք դէպի արտաքին աշխարհ եւ վերջ: Ի՞նչ հրաշքներ սակս չի գործում մարդկային հանճարը:

Գիշերուայ մի ժամին հեռուից լսւում են ինչ–որ թխթխկոցներ:

— Սկսուեց, — ասում է Արխիպովը:

— Ի՞նչը:

— Ստուգումը, — պատասխանում է Արխիպովը, — ամենաջղայնացնող արա–րողութիւնը:

Ի՞նչ են ստուգում, ինչո՞ւ են ստու–գում:

Այս հարցերի պատասխանը շատ չու–շացաւ: Պարզուեց, որ բոլոր կայարան–ներում եւ կանգառներում յատուկ յար–դիկ կան, որոնք մուրճերն առած ստու–գում են վագոնների իւրաքանչիւր տախ–տակը: Այս արւում է կանխելու համար փախուստի փորձ կամ նախապատրաս–տութիւն:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(73 — Շար.)

գայլութեամբ, աւելի ճիշդ իր՝ Ստալինի կարգադրութեամբ: Այդ բոլորէն լետք, մենք՝ բուն աշխատաւորներս գործադրող վերի եւ Չեկայի հրամանները, մեղաւոր ենք: Ստալինն ինչպէս միշտ մեղքը ձգեց ուրիշներու վրայ:

Այսպէս 1930ի Փետրուարի վերջերուն, կեդրոնական կոմիտէի տուած ցուցմունքներուն եւ Ստալինի յօդուածին՝ «Գլխապտոյտ յաջողութիւններէն» գիւղացիներուն վերադարձուցին արդիւնաբերող կենդանիները, գիւղատնտեսական գործիքներու մէկ մասը:

Իմ գործունէութեան շրջանին մէջ՝ Ուկրայնա (երեսուն գիւղ) գիւղացիներու 75 առ հարիւրը հեռացաւ կոլխոզներէն: Իմ կողմէ կազմակերպուած քանի մը հրէական կոլխոզները, մեծ մասամբ բաղկացած արհեստաւորներէ եւ աղքատներէ, շուտով քայքայուեցան, երբեք պատրաստ չըլլալով գիւղատնտեսական աշխատանքներու. տասնի էր մնացը 1930ին իմ ղեկավարած շրջանին մէջ: Կարգ մը վայրեր, առանց մեծ խանդավառութեան կոլխոզները որոշ ցանքեր ըրին, նոյնը ըրին նաեւ ոչ կոլխոզներու մէջ եղողներ, նախանշան սովի, որ պատահեցաւ 1931ին, յատկապէս 1932ին եւրոպական Ռուսաստանի մէջ:

Մենք, բոլոր աշխատողներս, ինչպէս նաեւ գիւղացիները կը հասկնայինք, որ պարտադրեալ համայնացումը որոշ փոփոխութիւններով անողոք կերպով պիտի շարունակուի:

Ստալինեան ձեռք առնուած միջոցները գործադրուած խորհրդային տարածքի վրայ, հանրայայտ են՝ ձերբակալութիւններ, զանգուածային աքսորներ, բռնութիւններ:

Ի՞նչ կրնար ընել այս անհողի բռնատիրական պետական մեքենայի հետ ոսոխ անզօրալէզ, խարուած, մոլորած մուժիկը:

Ստալինեան աշխատանքի ձեւերը յայտնի են՝ ձերբակալութիւններ, աքսորներ, տանջանքներ: Ողջ ժողովուրդը սարսափի մէջ էր: Ձերբակալութիւնները «կուլակներու» արդէն սկսած էին 1929ին, զանգուածային ձերբակալութիւնները եւ աքսորները սկսան 1930ին ու շարունակուեցան մինչեւ 1932:

Գիւղացիութիւնը, մեծ մասը ողջ Ռուսիոյ, փախուստի դիմեց: Կ'երթային քաղաքները կամ իրենց ամբողջովին անծանօթ հեռաւոր վայրերը, փրկութիւն որոնելով: Խճողուած էին կայարանները, ճամբաները, բոլորը դարձած էին թափառականներ: Կ'աշխատէին տեղաւորուիլ ուր որ կրնային:

Այդ օրերուն, այն գիւղերը (երեսուն) ուր ես կը կառավարէի գիւղացիութեան քսան տոկոսը աքսորուած էր կեդրոնական կայաններն ու բանտերը: Նոյնքան փախեր էին գիւղերէն, բախտին յանձնելով ամէնինչ, ազատելու համար իրենց ու յատկապէս երախաներուն անարդ «ժողովուրդի թշնամի» կամ «կուլակ» կոչուելու ամբաստանութիւններէն: Գիւղացիները կը մտածէին «փախիր ով կրնայ»: Յատկապէս մեծ տաժանք կրեցին չեխ եւ գերմանացի գաղութները: Մէկ գիշերուան մէջ, 1930ի գարնան բոլորին քշեցին դէպի արեւելք: Այսպէս, օրինակ, գերմանական Նատալեւկա, Ալեքսանդրովկա, չեխական Բուդխակը, Մեստեկը: Այդ տեղերէն տարած էին բոլորը՝ երախաներէն մինչեւ ծերերը: Ես յաճախ եղած էի այդ գիւղերը, գիտէի աշխատասէր եւ պարտաճանաչ Գերմանացիները, Չեխերը: Դեռ Եկատերինա Թագուհիի օրերուն, անոնց պապերուն պապերը եկած էին Ռուսաստան, բնակեցուած էին գրեթէ անբերրի շրջաններու մէջ, ուր աւազ եւ հսկայ քարեր տարածուած էին: Դժնդակ աշխատանքով, այդ անապատները դարձուցած էին ծաղկող գիւղական տնտեսութիւններ: Անոնք գրեթէ երբեք վարձու աշխատաւորներ չունէին, կ'ապրէին մեծ ընտանիքներով, իրենք կ'աշխատէին: Իրենց զբաղումն էր կենդանաբուծութիւն, նաեւ ցանքեր կենդանիները կերակրելու համար: Կը պահէին 5–10 կովեր: Իւղը եւ այլ կաթնային արդիւնքները կը տանէին Կիեւ, մինչեւ իսկ Մոսկուա:

Այդ հիանալի տնտեսութիւնները մէկ գիշերուան մէջ ոչնչացան: Զարմանալի չէ, որ գիւղատնտեսութիւնը կամաց կամաց քայքայուեցաւ, տիրեց քաղցը, անօթութիւնը, տիրեց տոմսերով, պաշ ըլլանելու վարչաձեւը ու տասնեակ տարիներու ողբալի անօթի վիճակը ողջ խորհրդային ժողովուրդի: Հետեւանքները սոյն «բարեխնամ» համայնացումի Խորհ. Միութեան մէջ կը զգացուի նաեւ այսօր, քառասուն տարի ետք: Դժբախտութիւնն անոր մէջն է, ինչպէս ըսած է Սոլժենիցին, որ ղեկավարներէն ոչ մէկը չէ ուզած եւ չուզեր խոստովանիլ, սոյն օրինակ չունեցող տնտեսական քաղաքականութեան սխալը: Ո՛չ Ստալինը, ո՛չ Խրուշչեւը եւ ոչ ալ Բրեժնեւը: Իսկ այդ եղան ոչնչացումը, քայքայումը ողջ ժողովրդական տնտեսութեան:

Ինչ կը վերաբերի գիւղացիներու զանգուածային տեղահանութիւններուն, շատ պարզ էր, գիշերով Չեկայի անդամները եւ տեղական կոմունիստներու յառաջապահները կը մտնէին տուները, կուտային մէկէն երկու ժամ ժամանակ ժողվելու կապոցները, սայլերու վրայ կը տանէին գնացքի կայարանը 20–30 քիլոմեթր հեռու, կը թխէին վագոններու մէջ եւ սոսկալի պայմաններու մէջ կը ճամբորդէին 2–4 շաբաթ դէպի արեւելք:

Ես յաճախ ներկայ եղած եմ այս տեղահանումներուն՝ դասաւորման գնացքներու մէջ: Լացը, կիներու հառաչանքները հիմա, քառասուն տարի ետք, կը հնչեն ականջներուս մէջ:

«Կոլխոզեան այդ շրջանին» իբրեւ հետեւանք գիւղացիներու կողմէ ոչնչացուեցան արդիւնաբերող եւ աշխատող կենդանիները: Գիւղացիները չէին ցանկար իրենց կենդանիները կոլխոզին տալ, գիշերով կը մորթէին զայն: Իմ շրջանին մէջ կենդանիներու 70 տոկոսը այդ ձեւով ոչնչացաւ: Միսը կը ծախէին ոչինչ գնով: Շատ տարիներ պէտք եղաւ վերականգնելու կենդանական կորսուած քանակը:

Զանգուածային տեղահանութիւններէն, բանտարկութիւններէն ետք ալ բռնի համայնացումը շարունակուեցաւ նաեւ իմ անմիջական մասնակցութեամբ նաեւ 1932ին կիսապարապ գիւղերու մէջ ու այսպէս հարիւրաւոր, հազարաւոր գիւղերու մէջ:

Որոշ մարդիկ կրնան ըսել, որ երբեմն նպատակը կ'արդարացնէ գործադրուած միջոցները, որ մեծ դժբախտութիւններէ ետք «ստալինեան համայնացումը» երկրին տուած է առատութիւն եւ բախտաւոր կեանք, պէտք է շնորհակալ ըլլալ Ստալինի «երջանիկ կեանքի» համար:

Ստալին իրեն յատուկ շնականութեամբ եւ ամբոխավարութեամբ չամչցաւ 1933ին, առաջին հնգամեակին առթիւ յայտարարելու «Առաջին հնգամեակի տարիներու հացը Խորհ. Միութեան մէջ աւելցած է երկու անգամ (եւ այդ 1928–32) կուսակցութիւնը յաջողեցաւ ձեռք բերել 500–600 միլիոն փութի (16 քիլօ) փոխարէն, որ կը ստացուէր անհատական գիւղատնտեսութեան ժամանակ, հիմա երկիրը ունի հնարաւորութիւն ունենալու 1200–1400 միլիոն փութ տարեկան: Կոլխոզներու կարգերու յաղթանակով տարեկան արտադրութիւնը ցորենի Խորհ. Միութեան մէջ անցեր է բարձր մակարդակի համեմատելով նախայեղափոխական Ռուսաստանի 1913 թուի հետ: (Գործուածքներ Ստալինի, հատոր 13, էջ 191):

Սարսափելի չափերու հասան թափառաշրջիկութիւնը, չահագործումը գողութիւնը, խեղճութիւնը: Հարիւր հազարաւոր անտուն երախաներ կը չափէին երկրի սահմանները գոյատեւելու համար:

Ահա թէ ի՛նչ բախտաւոր կեանք էր տըւած երկրին հողերու համայնացումը:

Համայնացումէն քսան տարի ետք, Ստալինի մահէն յետոյ, Խրուշչեւ Ցեկայի (Կեդր. Կոմիտէն Կոմունիստ Կուսակցութեան) սեպտեմբերեան լիագումար նիստին մէջ, 1953ին կը յայտարարէր. 1) Հիմա 1953ին մեր բերքը աւելի ցած է քան հողերու համայնացումէն առաջ, նոյնիսկ քիչ մինչեւ յեղափոխութիւն, մասնաւոր գիւղատնտեսութեան ժամանակ: 2) Կենդանիներու թիւը երկրին մէջ նոյնպէս զգալիօրէն ցած է քան մինչեւ համայնացում, աւելի քիչ քան յեղափոխութենէն առաջ: Կաթն աւելի նուազ քան առաջ: Կը կարծեմ Խրուշչեւ լաւագոյն վկան է, եթէ՛ ես դէչ եմ:

Ճիշդ է Խրուշչեւ խոստացաւ, որ իրենք շուտով կ'անցնին Ամերիկան, իսկ 21րդ համագումարին նոյնիսկ յայտարարեց, որ ցորենի արտադրութեամբ Խորհ. Միութիւնն արդէն անցեր է Ամերիկան: Ինչպէս յայտնի է, Խորհ. Միութիւնը դեռ մինչեւ այսօր կը ներմուծէ ցորեն կապիտալիստական երկիրներէ, մասնաւորաբար Ամերիկայէն:

Վերջացնելով իմ գրութիւնը կ'ընդունիմ իմ բարոյական պատասխանատուութիւնը մասնակցութեան ու սոյն «համայնացումին» մէջ: 1930էն ցարդ ողբացի ու կ'ողբամ:

Պիտի ուզէի, որ ներկայ ղեկավարները Խորհ. Միութեան, ընդունէին կոպիտ սխալները, ոճիրները գործուած Ստալինի եւ ընկերներու կողմէ բռնի համայնացումի շրջանին 1929–1932 թուականներուն: Կանոնաւոր վիճակի մէջ դնէին երկրի գիւղատնտեսութիւնը, վերափոխելով կոպիտ տնտեսական կառոյցը:

Ամօ՛թ ու նզո՛վք. երբ երկիր մը մեծագոյն եւ լաւագոյն ցանքային տարածութեամբ աշխարհի մէջ հարկադրուած է տարուէ տարի ցորեն ներածելու կապիտալիստական երկիրներէն՝ Ամերիկա, Քանատա, Ֆրանսա, երբ ժամանակ մը այդ երկիրն ողջ Եւրոպայի ուտեստի պահեստն էր:

1953ի Խրուշչեւի զեկոյցէն կը պարզուէր, որ Խորհ. Միութեան մէջ ցորենի միջին բերքը 10,5 ցենտներ էր մէկ հեկտարէն, Բրեժնեւ 1970ին կը յայտարարէր 13,5 ցենտներ: Ի՜նչ աղքատիկ բերք համեմատած Եւրոպայի հետ: Լեհաստան, ուր հողերուն 90 տոկոսը անհատական շահագործումի մարզի մէջ է, միջին բերքը եղած է՝ 20–22 ցենտներ: Այդ կը նշանակէ, որ Խորհրդային Միութիւնը իր գիւղատնտեսութեամբ կեցած է կոտրած տաշտի առջեւ:

Դժբախտաբար շատ չեն մնացած վերջին մոհիկաններէն, որոնք դեռ չեն ենթարկուած սկլերոզի եւ որոնք չեն վախնար, կրնան վկայել թէ ի՛նչ եղած է անցեալը:

ԻՎԱՆ ՊՈՄՆԵԱՇՉԻ

ՄԱՆՐԱՎԷՊԵՐ

Կոմս Մոնմորանսի երբ ծերացաւ այլեւս, օր մը ըսաւ.

— Կը մտածեմ վանական ըլլալ ու վանականի զգեստով մեռնիլ:

Բարեկամ մը, որ քաջածանօթ էր անոր մտերիմ կեանքին, յարեց.

— Հրաշալի մտածում է: Երբ արդէն ծպտուած ըլլաս, յոյս կայ որ Դրախտ մտնես....:

×

Անգլիացի հռչակաւոր բանաստեղծ Միլթըն, գրեթէ միաժամանակ կորսնցուց տեսողութիւնը եւ կինը:

Սակայն, կուրութիւնը արգելք չեղաւ որ կրկին ամուսնանայ:

Բարեկամ մը ըսաւ.

— Ապրիս, յաջողեցար նորէն կողակից մը գտնել:

— Հիմա՝ միայն խլանալս մնաց, Անգլիոյ ամէնէն փնտռուած ամուսինը ըլլալու համար, աւելցուց Միլթըն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (104)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐՁԻԳԸ

ԺԵ.

— Այո, այս օրիորդի՞ն պիտի յանձնէք իմ հրջազգեստիս պատրաստութիւնը, ըսաւ ժաք Կարոյի աղջիկը:

— Այո, պատասխանեց Տիկին Օկիւսթին, Լիւսի իմ լաւագոյն գործաւորուհիս է... ընտիր ճաշակ ունի...: Մեծ վստահութիւն ունիմ անոր վրայ...: Ձեզ պիտի ազատէ հոս գալու տաղտուկէն, հրջազգեստին փորձը ընելով ձեր բնակարանին մէջ, պատրաստ ըլլալուն պէս:

— Ուրեմն ձեզի կը սպասեմ, Օրիորդ Լիւսի, ըսաւ Մէրի: Առաւուն, գիս պիտի գտնէք հօրս ապարանքին մէջ...: Ընդհուպ, այնպէս չէ՞:

Մէրի գործաւորուհիին առջեւէն անցած պահուն ժպտեցաւ անոր, ու փորձի սրահէն դուրս ելաւ, ընկերակցութեամբ Տիկին Օկիւսթինի, որ կ'ուզէր մինչեւ սանդուխ առաջնորդել զինքը: Լիւսի հաւաքեց գնդասեղները այն ծրարէն զոր իր հետ բերած էր ու անոր մէջէն քորսաժ մը հանելով տարածեց զայն:

— Շատ լաւ, շատ լաւ, գոչեց գերձակուհին, երբ ներս մտաւ ու քննեց քորսաժը: Լիւսի, աղուորս, դուք գոհար մըն էք: Դուք շնորհաւորութեան արժանի էք: Ահա թէ ինչո՛ւ կ'ուզեմ ձեզի յանձնել հրջազգեստը Օր. Հարմանի, որ խստապահանջ է: Ասկէ զատ, հոս տեսա՞ծ էիք Օր. Հարմանը:

— Ոչ, տիկին:

— Ամերիկուհի մըն է: Իր հայրը, ճարտարագործ, միլիոններու տէր, Նիւ Եորքէն Փարիզ եկած է, հոս հաստատուելու համար: Միս Մէրի տասնըութ տարու է: Լաւ, բայց քմայք յաճախորդուհի մըն է: Յանցանքը իրը չէ: Հիւանդութեան բերումն է: Հիւծախտէն կը լլնայ, թէեւ ինք տեղեկութիւն չունի բնաւ: Ափսո՜ս, շատ աչքի կը զարնէ: Երիտասարդ, գեղեցիկ, հարուստ է. ամէն ինչ ունի, երջանիկ ըլլալու համար, բայց իր մահը մօտալուտ է. շատ տխուր բան է, այնպէս չէ՞:

— Այո, տիկին, շատ տխուր բան է:

— Ի՞նչ ընենք, կեանքը աս է...: Անուշս, պիտի ձեւեն այդ հրջազգեստը, որ բաց վարդագոյն պիտի ըլլայ, ճերմակ ուլունքներով զարդարուն: Ձեւարկութեան աշխատանոցէն անցէք, ձեր հաշիւը հանել տուէք ու արկղակալի՛ն դիմեցէք: Լիւսի, շատ գոհ եմ ձեզմէ: Ահա երկու ոսկի պարգեւ:

— Շնորհակալ եմ, տիկին, ըսաւ մանկամարդ աղջիկը փղձկումով: Չեմ գիտեր թէ ի՛նչպէս երախտապարտ ըլլամ ձեր ըրած բարիքներուն համար:

— Արժանի էք, աղջիկս: Ամերիկուհիին հասցէ՛ն առէք:

Օրիորդ Մէրի Հարման, Մուրիլլօ փողոց, թիւ 27:

Լիւսիէն կաթնարանը ճաշելէ յետոյ՝ որոշեց յարգել Լիւսիի տուած խոստումը, փութով հասկնալու համար թէ Ժորժ Տարիէ կը բնակէ՞ր Փարիզ: Ասոր համար, կը բաւէր աչք մը նետել փաստաբաններու ցանկին վրայ, որ դատական պաշտօնատունը կը գտնուէր: Ուստի Լիւսիէն հոն գնաց, ու դատարանի նախասենեակին մէջ երիտասարդ փաստաբանի մը դիմելով տեղեկութիւն հարցուց:

— Աւելորդ պիտի ըլլայ փաստաբաններու ցանկը աչքէ անցընել, պարոն, պատասխանեց երիտասարդ փաստաբանը: Ժորժ Տարիէ ամէնէն յարգելի պաշտօնակիցներէս մէկն է. կը ճանչնամ զայն, Պոնափարթ փողոց, թիւ 19 կը բնակի:

— Շատ շնորհակալ եմ, պարոն:

Սա մտածումը թէ իր մանկութեան ընկերը՝ Ժորժը նորէն պիտի տեսնէր, մեծ ուրախութիւն պատճառեց Լիւսիէնի: Դէպի Պոնափարթ փողոցը ուղղուեցաւ իսկոյն:

Ժորժ Տարիէ, իր տունը վերադարձած, կարեւոր դատի մը թղթածրարը կը պրպտէր, երբ պառաւ սպասուհին Մատլէն՝ իր տիրոջ ծանոյց Էթիէն Քասթէլի այցելութիւնը: Ժորժ դիմաւորեց իր խնամակալը եղած նկարիչը, որ իր լաւագոյն բարեկամը կը մնար: Էթիէն այլեւս այն երիտասարդը չէր, զոր քսանըմէկ տարի առաջ տեսանք, երբ պայուսակը կռնակին վրայ, Շէվրէի երկաթուղին, կ'երթար: Քառասունը շատոնց անցած էր. իր մազերը եւ պեխը ալեխառն էին, բայց ան կը պահէր իր անձնեղ դէմքը, անկեղծ նայուածքը, աշխոյժ երեւոյթը եւ դիմագիծերուն զուարթօրէն անփոյթ արտայայտութիւնը: Պատուոյ Լեգէոնի պատուանշանը կը կրէր լանջակին վրայ: Ժորժ ձեռքերը երկարեց, գոչելով.

— Ո՞ւր էք, սիրելի խնամակալս: Տասնըհինգ օրէ ի վեր, ձեր երեսը տեսած չունիմ:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԻՐԱԿԻ 11 ՓԵՏՐՈՒԱՐ ԺԱՄԸ 10.30 ԻՆ

Մայր եկեղեցի — 339, Ավընիւ փռատօ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԲԱՑՈՒՄ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ

Նուիրուած՝

«1915ի Թուրք ղեկավարներու ցեղասպանութեան զոհ 1.500.000 Հայերուն․ «Ազատութեան եւ Ֆրանսայի համար զոհուած հայ մարտիկներուն եւ դիմադրականներուն՝

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Բացման խօսք՝ ՏՈՔԹ. ԴԱՐԲԻՆԵԱՆ

Բացում Յուշարձանի՝ Պ. Նախարար ԺՕԶԷՖ ՔՈՄԻԹԻ եւ Պ. Մ. ՃԻՑԻՐՃԵԱՆ

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏԷՆ բերուած հողի զետեղում՝ ՎԵՐ. Ց. ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ

Ուղերձներ՝ Պ. Տ. ԽԱՑԻԿԵԱՆ (ֆրանսերէն), Պ. Ց. ԿՈՍՏԱՆԴԻՆԵԱՆ (Դիմադրական ճակատի կողմէ, ֆրանսերէն), Պ. Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ (հայերէն), Պ. ԿԱՍԹՈՆ ՏԸՖԷՐ, Մարսէյլի քաղաքապետ, Պ. Նախարար ԺՕԶԷՖ ՔՈՄԻԹԻ

ՀԱՅՐ ՄԵՐ

Ֆրանսահայութիւնը եւ մասնաւորապէս Մարսիլահայութիւնը սիրով կը հրաւիրուին այս հանդիսութեան։

Կը պատարագէ ՅԱԿՈԲ Ե ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Կազմակերպութիւններ եւ անհատներ իրենց համակրանքի հեռագիրները կրնան ղրկել հետեւեալ հասցէին.—

MONUMENT ARMENIEN TR. 08 MARSEILLE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Մեսրոպ Մարթայեան, զաւակներն ու թոռները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղիկով, անձամբ, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, մամուլով կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց կնոջ, մօր, մեծ-մօր եւ ազգականին՝

ՈՎՍԱՆՆԱ ՄԱՐԹԱՅԵԱՆԻ
(ծնեալ Սէխեան)

մահուան առթիւ։

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը տեղի կ'ունենայ Փետրուար 11, Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Ահարոնեան ակումբը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս Կիրակի (Փետր. 11) առաւօտեան ժամը 9.30ին հեռատեսիլի Ա. կայանէն՝

ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Տէսինի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Երկուշաբթի Փետր. 12, ժամը 14.30ին Հայ Մշակոյթի Տան սովորական վայրը։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ շրջանի բոլոր խումբերուն

ՃԱՇ

Կիրակի, Փետրուար 18

Ժամը 17էն սկսեալ, Հայ Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահը, 17 Ռիւ Պլէօ։
Կը նախագահէ ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին
Ծախքերու մասնակցութիւն 20 ֆր.

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՄԻՋԱՄՏՈՒԹԻՒՆԸ

(Շար. Ա. էջէն)

չէ։ Հարազատ զաւակ Օվերնիի, վճռած է մնալ ու միւսները ճամբել եթէ անոնք իր ուզած մարզիկը չըլլան։ Արդարեւ, այս երոյթէն պարզուեցաւ թէ եթէ ձախը յաղթէ, Փոմփիտու նկատի պիտի չառնէ ու կաղմէ փոքրամասնութեան դահլիճ մը, եւ եթէ այդ դահլիճը տապալի Ազգ. ժողովի կողմէ, պիտի լուծէ Խորհրդարանը ու դիմէ նոր ընտրութիւններու։

Ժոռժ Մառշէ եւս անընդունելի կը գտնէ Նախագահ Փոմփիտուի այս միջամտութիւնը, ինչպէս նաեւ սենատորները։ Միթերան պիտի պատասխանէ միայն Երկուշաբթի մամուլի իր ասուլիսի ընթացքին։

Իր եղրակացութեան մէջ, Նախագահ Փոմփիտու կը շեշտէր թէ ինք պիտի պաշտպանէ Հիմնարկութիւնները, այսինքն Սահմանադրութիւնը։ Ֆրանսայի կ'ուզէ ապահովել կեանքի որակ մը, որու մասին կարելի չէր երազել 20 տարի առաջ։ Այս է իր կեանքին իմաստը, այս է զոր կ'ուզէ իրագործել եթէ իրեն միջոցները ձգուին։

ՊԱՏՐԱՍՏ Է՞Ք

Էսաեան Սանուց Միութեան

ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

Մարտ 3ին

ԳԱՐՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԵԿՆՈՒՄ

ՄԱՐՏ 17ԻՆ

Առաջին կարգ.— Լոյսարձակ սենեակ Մոսկուա եւ Երեւան (Անի կամ Արմենիա հիւրանոցը) ամբողջական փանսիոն Մոսկուա, սենեակ եւ նախաճաշ՝ Երեւան, ամէնօրեայ պտոյտներով.—

10 ՕՐ 1850 Ֆ. ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ

15 ՕՐ 2180 Ֆ.

Զատիկը Հայաստան

ՄԵԿՆՈՒՄ.—

ԱՊՐԻԼ 14

15 օր Փարիզէն Փարիզ 2180 ֆրանք

TRIM VOYAGE

MONDOTOURS

2, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 073-30-64
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ Լիոնէն մեկնումը օդանաւով

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE

agence de voyages SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

Բարեկենդանի ճաշ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
Ի ՆՊԱՍՏ ՀԱՄ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Կազմակերպուած
Հայ Մշակոյթի Տան Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի կողմէ
11 Մարտ, Կիրակի ժամը 13ին
Սփլանտիտի սրահին մէջ, 31 Պուլ. Աթէն
ընտիր կերակուրներ պատրաստուած՝
Տիկնանց Միութեան անդամուհիներու կողմէ
Պարեր ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ կողմէ
Հայկ. ժողովրդական պարեր՝
ՀԱՅ ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐԷ
եւ դիմակաւոր պար

Orchestre pop' PLANÈTE

Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով՝
48-98-23 կամ 51-79-93

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կաս. Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին թատերական ներկայացումը՝

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 25ԻՆ

×

Կաս. Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղին տարեկան ճաշը Փետրուար 24ին։

×

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Մարտ 11ին։

×

Տրապիզոնի (Պոնտոս) Հայրենակցական Միութեան տարեկան ճաշասեղան - հանդէսը Ապրիլ 8ին Կիրակի կէսօրէ վերջ՝ Հայ Մշակոյթի Տունը։

×

Իզմիրի եւ շրջաններու Հայրենակցական Միութեան տարեկան պարահանդէսը՝ Կիրակի, Ապրիլ 1ին։

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Երեքշաբթի, 13 Փետր. — Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ երեկոյեան ժամը 4.30ին կը կատարուի Տեառնընդառաջի հանդիսաւոր նախատօնակ, անդաստան եւ մոմավառութիւն։

Չորեքշաբթի, 14 Փետր.— Տեառնընդառաջ։ Տօն քառասնօրեայ գալստեան Քրիստոսի ի տաճարն։ Ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի։

Շաբաթ, 17 Փետր. — Տօն է Սրբոյն Սարգսի զօրավարին եւ որդւոյ նորին Մարտիրոսին եւ չորեքտասան զինուորացն։ Ժամը 10ին, պատարագ կը մատուցուի։

ԿԻՐԱԿԻ 13 ՄԱՅԻՍ

"ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ" ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

Բացառիկ շուքով կը տօնէ իր Ցիսնամեակը

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՃԱՇ

Յուշարձանի բացումէն յետոյ ժամը 13ին ճաշ մը տեղի պիտի ունենայ
New Capri (ex-Restaurant « Surcouf », Quai de Rive Neuve, Marseille (1er)
Արձանագրուելու համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—
M. Attoyan, 1, Rue d'Arcole, Marseille (6e) — Tél. 37-29-44
M. Khayiguian, 69, La Canebière, Marseille (1er) — Tél. 39-19-61
Eglise Arménienne, 339 Ave. du Prado, Marseille (8e) — Tél. 77-84-70
M. Chehirian, 119 Ave. St. Jérôme, Marseille (13e) — Tél. 66-24-25

Grand Bal du Nor Seround

ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ
Փետրուար 10, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ լոյս
Dans la salle du Casino de Charbonnières (Rhône)
avec l'Orchestre GERARD et TONY
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
«Ալագեազ» պարախումբ

Ապահովել սեղանները՝ 51-59-40

ԿԻՐԱԿԻ
11
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
DIMANCHE
11 FÉVRIER
1973

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMÉRO 0,70 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
32, RUE DE TRÉVISE PARIS 9

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·638

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.638

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒՄԻ ՇԱՐԺՈՒՄ ՄԸ ԱՆՅԵՏԱՁԳԵԼԻ ՊԱՀԱՆՋ Է

Պոլսոյ «Մասիս»ի յաւերժ յիշատակելի խմբագրին՝ Կարապետ Իւթիւճեանի մահուան 69րդ տարելիցը (Փետրուար 10) եւ անմոռանալի գրագէտ—հրապարակագիրին՝ «Արեւելք»ի խմբագիր Արփիար Արփիարեանի եղերական սպանութեան 65րդ տարին (Փետրուար 12), մէկէ աւելի պատմական իրագործումներու… յիշատակը կ'արթնցնեն, այս օրերուն, տարաբախտ Հայութեան մտքին ու հոգիին մէջ:

Փոխադրուեցէք 1850–1900 յիսնամեակ: — Մտաւոր ու ընկերային զարթօնք, հայրենասիրական զգացումի եւ ազգային — քաղաքական գիտակցութեան ծաղկում, ամանադրապաշտ — ժողովրդավար շարժում, որունմ մեր ժողովուրդի «ընկերական կեանքի բարւոքումի խնդրոյ լուծում»ին, բայց մանաւանդ լեզուական բարեշրջումի կորովաոսով պայքար՝ օտար ու խորթ բառերու, չարահիւսական այլանդակութեանց, ամէնօրէն շրջանէն ժթ. դարու աշխարհաբարին փոխանցուած Թաթարաւոլ կամ ունիթոռամոլ ձեւերու դէմ:

Անչուշտ կրնանք չարունակե՛լ մեր ճամբան մինչեւ 1950ական թուականներ, հաստատելու համար վերելքի գիծը մտաւոր ու ընկերային մեր ճիգերուն — շըռելու համար նուաճումներուն՝ հակառակ հայաջինջ սպանդին:

Անդրադարձում, սակայն մանաւանդ վերլուծումի եւ ճննարկումի կարօտ իրագործումներուն մէջ անշուշտ ամէնէն աւելի ակնբախ է դերը հայ ղեկավարութեան ու Մամուլի, — հանրային եւ քաղաքական գործիչներ, գրագէտ ու հրապարակագիր, ուսուցիչ ու դաստիարակ, հայ քաղաքական կազմակերպութիւններ, ազգային — ամանադրական ժողովներ ու մարմիններ, մշակութային միութիւններ եւ հանրային ծառայութեան կոչուած խմբակցութիւններ (ընկերային, մարզական, մարդասիրական)…

Սակայն բոլոր այս գործօններուն ու կորիզներուն շուրջ մենք ունինք Սփիւռք մը՝ որ կը յատկանշուի հանրային կարծիքով. տարաբախտ համրանք մը՝ որ իր ներկայութիւնը հաւաքական հեղինակութեան եւ բարոյական ուժի է վերածած եւ որուն կը յենուն ծառայութեան մարզերու մէջ գործի լծուած անհատական թէ հաւաքական բոլոր արժէքները: — Ցրուած ենք, ենթակայ՝ տեղական ու յարաբերական պէտքերուն ու պայմաններուն, դէմ յանդիման խոչընդոտներու, երբեմն անյաղթահարելի ստիպողութեանց ու պահանջներու: Որբերու սերո՛ւնդն է ազգային կռուաններու վրայ, սփռումի դաշտերուն մէջ: 1915ի եւ 1920ական թուականներու աղէտները տիրօրէն կ'իշխէին հոգիներու վրայ: Առօրեայ ապրուստի թէ հանրային գոյատեւումի մտահոգութիւնները ծանր լուծեր են հայ մարդուն համար: Սակայն Հայկական Արտասահմանի մէկ ափէն միւսը մեզ միացնող ազգային ու հոգեկան աղբակ մը կայ. ազգ մնալու, ապա նաեւ ազգային մեր գոյութիւնը պետականօրէն ապահովելու համահայկական ձգտումը:

Մերօրեայ սփիւռքեան կեանքի քննութիւնը եւ այդ քննութեան տխուր կամ

ՀԱՅ ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻԶՊՈՆԻ ՄԷՋ

——o——

ԼԻԶՊՈՆ (Յառաջ, հեռաձայնով). — Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 6·30ին Լիզպոնի Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան սրահներուն մէջ բացումը կատարուեցաւ հայ միջնադարեան ճարտարապետութեան ցուցահանդէսին:

Բազմահարիւր օտար հիւրերու մէջ կը նշմարուէին Պապական Նուիրակը, Կարդինալին ներկայացուցիչը, Իտալիոյ դեսպանատան ներկայացուցիչը, Դանիոյ դեսպանուհին, Աւստրալիոյ դեսպանը, Թուրքիոյ դեսպանատան կցորդը, բազմաթիւ մտաւորականներ, համալսարանի դասախօսներ, եւայլն:

Հիւրընկալողներն էին Գ. Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան վարիչներէն՝ Պ. Գէորգ Եսայեան, Պ. Ռոպէր Կիւլպէնկեան եւ Հայկ. Բաժնի կազմը: Իտալիայէն մասնաւորապէս հրաւիրուած էին ճարտարապետ Փրոֆ. Ալփաևօ Նովելլօ եւ Տոքթ. Քուէնօ:

Ցուցահանդէսը կը տեւէ մինչեւ Փետրուար 28:

Մանրամասնութիւններ՝ յետագային

բացասական հետեւութիւնները մեզ կըրնան մղել ո՛չ միայն մեղադրական հաստատումներու (հանդէպ ոմանց անհետատեսութեան, ուրիշներու անծրագիր գործունէութեան եւ շատերու ալ անկրատես կեցուածքին ու վերաբերումին՝ դէմ յանդիման Արտասահմանի պահանջներուն), այլեւ երկու իրողութեանց չարաչէպ անդրադարձումին՝ վերջին քսան տարիներու մեր համասփիւռքեան կեանքին վրայ. 1) Հանրային – ժողովական կազմակերպ կեանքի աստիճանական քայքայում եւ 2) Հայրենական իրականութեամբ ու հայրենաբնակ ժողովուրդի իրագործումներով Հայութեան ապագան երաշխաւորուած տեսնելու մտայնութեան՝ որ, մեր կարծիքով, կիսով անդամալուծած է մեր ղեկավար դասը, մտաւորականութիւնը եւ առհասարակ հանրային կարծիք եւ հաւաքական ստեղծագործ ոգի ստեղծելու կոչուած տարրերը մեր ժողովուրդի:

Մինչ հիւրընկալ երկիրներու եւ մարդկային ընդհանուր իրականութեան մէջ ակնբախ վերելք մը նշմարելի է մտքի, գիտութեան եւ քաղաքակրթական յառաջընթացին մէջ՝ մենք, մեր նոր ու նորագոյն սերունդներով պատշաճելով հանդերձ ժամանակին ու ընկերային – մտաւոր կեանքի նոր պահանջներուն, տարաբախտ Հայութեան մեծագոյն տոկոսով տեղքայլի ու նահանջի մէջ ենք, ամլութեան թելնածու՝ ալդ մը կենսանորոգ պահող բոլոր կենսական ճակատներուն վրայ:

Ցաւեհսութեան պատճառներ չկա՛ն, սակայն յուսահատելու տուեալներ՝ երբե՛ք: Կարեւորը ա՛յն է, որ աւելի չուշանանք Սփիւռքի ընկերային կազմակերպումի գործը հաստատուն եւ ապահով ճամբու մէջ դնելու ստիպողութեան մէջ ու մանաւանդ թօթափենք ստորադասութեան զգացումը՝ համադրելով օգտագործելի բոլոր նոր ուժերը ազգային ինքնավերականգնութեան նոր շարժումի մը մէջ:

Մ. Թ.

ՕՐՄԱՆԵԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԹՐՔԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ ԵՒ ԵԱՆԸԳԵԱՆ

——o——

Թրքերէն թերթերը էջեր կը շարունակեն լեցնել Եանըգեանի ոճիրին առթիւ: Մաս մը տուինք արդէն մեր նախորդ թիւերով: Այս անգամ ալ Օրմանեան պատրիարքը կ'ոգեկոչուի, Իսթանպուլի մէջ, Ճէմալ Գութայի ստորագրութեամբ:

«Պարտաւոր ենք յիշատակել հին օրերու Հայոց պատրիարքը, Օրմանեան էֆէնտին, որուն նկարն ալ կը հրատարակենք քովի սիւնակին մէջ: Սուլթան Համիտի 32 տարուան թագաւորութեան շրջանին, ինքնարի մեծ ձեռնհասութիւնով եւ աշխարհքութեամբ գրաւեց պատրիարքական աթոռը, շրջան մը՝ որ քիչ անգամ վիճակուած է իր նախորդներուն: Օրմանեան Սրբազանի օրով, Հայերը հեռու մնացին օտար գրգռութիւններէ եւ արդարացուցին «հաւատարիմ ազգի» համբաւնքը:

Թուրքիա յաղթուած էր 1877–878ի պատերազմէն Ռուսերը եկած էին մինչեւ Իսթանպուլի դռները, բայց Անգլիա չթողուց որ Իսթանպուլ Մոսքովներու ձեռքը անցնի եւ Հնդկաստանի ճամբան բաց մնայ: Շատ մը դէպքերէ վերջ, Ռուսիա հեռացաւ մեր հողերէն:

Ահա Օրմանեան էֆէնտի այս դէպքերէն ետք ի հանդէս եկաւ, այցելեց Եւրոպայի կեդրոնները, եւ ըմբռնեց երկու իրողութիւն.— Առաջին, պէտք էր ամէն գլըրութենէ հեռու պահել Օսմանեան կայսրութեան մէջ ապրող ոչ-Թուրք եւ ոչ-իսլամ տարրերը, եթէ կ'ուզէին որ անոնք խաղաղ եւ բարոր կեանք մը ապրին: Մնաց որ, այդ տարրերը ամէն իրաւունք կը վայելէին արդէն, արեան տուրք չէին տար: Թուրքերը կը պաշտպանէին զիրենք, եւ անոնք կը բազմանային:

Երկրորդ, եթէ այդ տարրերը գործիք ըլլային այդ գրգռութիւններուն, անկախութիւն պահանջէին, չէին կրնար ինքնիշխան երկիր մը վարել, եւ անպատճառ մեծ Պետութեան մը շուքին տակ պիտի մնային: Չէին կրնար գերիշխան Պետութիւն մը ունենալ: Հետեւաբար, Օրմանեան էֆէնտի գիտակցած էր թէ Հայերը հովանաւորող միակ Պետութիւնը Թուրքն է, անկիշաշար եւ վեհանձն Թուրքը: Օրմանեան յանձնարարած էր իր համայնքին.— Այսօր ալ, վաղն ալ մի՛ խաբուիք եւ մի՛ տարուիք ձեզ գրգռողներէն:

Օրմանեան Սրբազան առիթ ունեցաւ նաեւ այս խօսքերը արտասանելու Անգլիա, բրիտանական Խորհրդարանին առջեւ, եւ իր յորդորները լայն արձագանգ գտան այդ երկրին մէջ: Այն ատեն հասկցուեցաւ թէ «որո՞նք» կ'ուզէին վրդովել Հայերու հանդիստը:

Մկրտիչ Եանըգեան վերջին նմոյշներէն մէկն է այդ «խաբուածներէն», անոնց՝ որ անգիտացան Օրմանեան Սրբազանի կարգախօսը»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԻՊՐՈՍԻ նախագահը՝ Գերպ. Մակարիոս, որ միակ թեկնածուն էր նախագահական ընտրութեան անշուշտ վերընտրուեցաւ հինգ տարուան համար:

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ տաղնապը մինչ սուր բնոյթ ունի: 200 հազար մետաղագործներ տողանցած են Հռոմի մէջ, արտայայտելու համար իրենց դժգոհութիւնը:

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԱՆԳԼԻԱ պաշտօնապէս

ՄԱՏՐԻԿԱԼ

——o——

Բ. Պ.ի

Դուն սպիտակ այն աղաւնին,
որ անպայման, հեռաւոր տանիքի մը վրայ
առաւօտեան անուշութիւնը կը մնչէ:

Սպիտակ տանիքներուն վրայ թառած
Դուն լուսէ՛ ուրախութիւն
արեան պէս տաք ու բաբախուն, դուն արիւն.
Ծխաններէն բարձրացող ծուխ
— թէ գեղեցիկ է կեանքը ու կը շարունակուի՝
Ի հեճուկս բոլոր մեռնողներուն —
Իմ քաղցրագին առաջին խօսք,
Դուն՝ «Բարի լոյս»:

Սպիտակ աղաւնիի դուն թռիչք
Թեթեւ թեւաբախումներով
Կապոյտին մէջ լուծուած,
այլեւս անվերադարձ՝
այլեւս յաւիտենական՝
Դուն բաժինս լոյսի՛ —

ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏՈԼԱՐԸ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱ

——o——

Դրամական սուր տագնապին առաջքն առնելու համար, բացառիկ ժողով մը գումարեցին Փարիզի մէջ, Գերմանիոյ, Ֆրանսայի եւ Մեծն Բրիտանիոյ Ելմտական նախարարները: Ծանօթ է որ քանի օրէ եւրոպական շուկան ողողուած է տոլարով եւ մինչ Նիքսըն անտարբեր կը թուի, Պունտըսպանքը (Գերմանիոյ Դաշնակցային Դրամատունը) ամէն օր կը ստիպուի միլիոններով տոլար գնել, պահելու համար ամերիկեան տարադրամին սակը, որ չի համապատասխաներ իրական կացութեան: Ուրբաթ օր Դաշնակցային Դրամատունը երկու միլիառի տոլար կը գնէր: Զանազան շուկաներու վրայ սակայն տոլարը կ'իյնար ինչպէս Լոնտոնի մէջ: Կը կարծուի որ Գերմանիա կրկին «տատանում» մը առաջարկած է եւրոպական դրամներու, բայց «խորհրդակցուած տատանում» մը: Հաւանական է սակայն, որ եթէ տոլարը նոր արժեզրկում մը չունենայ, գերմանական մարքը ստիպուի կրկին վերարժեւորուիլ:

ճանչցան Արեւելեան Գերմանիան, որուն հետ դիւանագիտական յարաբերութիւն կը հաստատեն: Զորս Մեծերէն միայն Մ. Նահանգներն են, որ դեռ դիւանագիտական կապ չեն հաստատած Արեւելեան Գերմանիոյ հետ, թէեւ այս ուղղութեամբ խօսակցութիւններ տեղի կ'ունենան:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ Քոռիէռէ տէլլա Սեռայի Մոսկուայի թղթակիցը, Նովոստի գործակալութեան կազմակերպած մէկ ասուլիսին ընթացքին յայտարարած է թէ օտար լրագրողները բնաւ ազատ չեն Խորհրդային Միութեան մէջ իրենց գործունէութիւնը կատարելու համար:

ՀՌՈՄ ԱՅՑԻ ՄԸ ԱՌԻԹՈՎ

———0———

Վերջերս «Յառաջ» օրաթերթի մէջ կարդացինք Հռոմի Լեւոնեան դպրեվանքի ժառանգաւորներու ներկայութիւնը և իրենց ըրած մասնակցութիւնը Հայաձեւ պատարագի մը, որ մատուցուեցաւ Մարսէյլ Նոթըր Տամ տը լա Կարտ եկեղեցւոյ մէջ:

Այդ նոյն ժառանգաւորներու խումբը նոյնքան նախաձեռնարկ եղած է կազմակերպելու երեկոյթ մը Մարսիլիոյ Սալ Մագընոյի մէջ ի ներկայութեան Մարսէյլաբնակ Հայերու հոծ բազմութեան մը՝ խմբերգի, չարժանկարի եւ ճառերու ելոյթներով:

Յայտագիրը իր սահզծած պզլաչունչ մթնոլորտով գնահատուած է տեղւոյն Հայ գաղութի կողմէ մեծ խանդավառութեամբ:

«Յառաջ»ի այս գրութիւնը ինծի առիթ ընծայեց վերյիշելու այն խոր տպաւորութիւնը զոր ունեցած էի Լեւոնեան վարժարանէն, երբ տարի մը առաջ այցելեցի Հռոմ՝ այդ հինի եւ նորի մեծախորհուրդ թանգարան–քաղաքը: Կատարեալ դղեակ մը, խորաքանդիր ոսկեզօծ յասպիսեայ խուցերով ամէն յարմարութեամբ, ինչպէս նաեւ մեծ հանդիսասրահ, ճաշարան, ամէն ինչ ըստ պատշաճի կահաւորուած: Մանաւանդ հարուստ գրադարան մը՝ բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններու գիրութիւն ընծայող:

Դպրանոցը հաստատուած է հայ կաթողիկէ համայնքի Հասուն պատրիարքի կողմէ, որ Հռոմի առաջին հայ կարդինալը եղած է: Լեւոն 13րդ Պապն է որ Հասուն կարդինալի դիմումին վրայ՝ Ս. Նիկողայոս եկեղեցին իր յարակից շէնքերով շնորհած է Հայերուն:

Եկեղեցին ամէն հիացմունքի արժանի է իր գեղակերտ մայր խորանով, իր նուրբ զարդաքանդակներով եւ նկարներով, որոնք մի–մի ձեռակերտներն են խալաչի հանճարեղ արուեստագէտներու: Եւ այսօր այս սրբավայրը իր վանքով Հայու սեփականութիւնն է ու կարելի չէ գոհունակութեամբ չլեցուիլ ի տես հայ ըղձութեան ծառայող նման նուիրական հաստատութեան մը:

Այդ եկեղեցիի մէջ կը գտնուի դամբարանը պատկառելի հայ հոգեւորական կարդինալ Գրիգոր–Պետրոս Աղաճանեանի:

Պատեհ առիթ մըն է ինծի համար անդրադառնալու մասնաւոր եւ հոգեկան ինչելի արժանիքներով օժտուած Ներսէս վարդապետ Սէթեանի, որ ներկայիս ձեռնհասօրէն կը վարէ դպրեվանքի տնօրէնութեան պաշտօնը: Ժառանգաւորները իրենց բարձրագոյն ուսումը կը ստանան Հռոմի համալսարանին մէջ եւ մէկէ աւելի լեզուներով կ'օծուին վարդապետ ու կը լծուին ազգային աշխատանքներու:

Սէթեան վարդապետ մեր այցելութեան մեզի ընկերացաւ ու իր բացատրութիւններով մենք հաղորդակից դարձանք վանքի խրադարձութիւններուն:

Վարդապետը Պոլիս ստացած միջնակարգ Կեդրոնական լիսէի զրարարի եւ մատենագրութեան ուսուցիչը եղած է տարիներ չարունակ՝ իմ տնօրէնութեան շրջանին:

Երբ Կեդրոնականը կորսնցուց իր այդ ճիւղերուն ուսուցիչը Պր. Գէորգ Փօղոսեանը, տնօրէնութիւնը չուարումի մատնուեցաւ գրաբարագէտի չգոյութեան պատճառաւ: Իր փնտռտուքներու ընթացքին, տեղեկացած ըլլալով որ կաթողիկէ Պատրիարքարանը իր կազմին մէջ ունի Հռոմէն նոր հասած եւ այդ պաշտօնը ստանձնելու ամէն տաւելութիւններով օժտուած կղերական մը՝ յանձին Ներսէս վարդապետ Սէթեանի, տնօրէնութիւնը դիմում կատարեց Պոլսոյ Կաթողիկէ համայնքի պատրիարք Գերապայծառ Քիրէճեանին, որ, հակառակ վարդապետին Պատրիարքարանի աշխատանքներով ծանրաբեռնուած ըլլալուն, ի վերջոյ ընդառաջեց պարզապէս Կեդրոնականի այդ յոյժ կարեւոր պահանջը լրացնելու համար:

Եւ այսպէս՝ Ներսէս վարդապետ դարձաւ Կեդրոնականի գրաբարի եւ մատենագրութեան դասախօս ու իր խոր հմտութեամբ եւ հեզինակութեամբ աշակերտութեննէն շատ սիրուած ու յարգուած բացառիկ ուսուցիչ մը հանդիսացաւ: Եւ փոխադարձաբար ինքն ալ աշակերտութեան հանդէպ ունեցաւ սէր եւ հոգածութիւն, ինչպէս որ այս մասին արտայայտուեցաւ Լեւոնեանի վարժարանի մէջ մեր ունեցած հանդիպումին. «Իմ յիշողութեան մէջ անմոռաց տեղ գրաւած են Կեդրոնականը եւ Կեդրոնականցին»: Իսկապէս որ ամէն գնահատանքի արժանի դասախօս մը եղած է եւ Պոլսէն իր մեկնումը ուսուցչական ասպարէզին համար մեծ կորուստ մը եղած է:

Նաեւ պատեհութիւնն ունեցանք այցելելու Անարատ Յղութեան հայ Քոյրերու մայր տունը: Այս միաբանութիւնն ալ հիմնուած է նոյնպէս Հասուն արքեպիսկոպոսի կողմէ՝ հանդերձ իր կանոնադրով 1847ին:

Միաբանութեան մեծաւորուհին՝ քոյր Էրմինիա Քէչէճեան սիրալիր ընդունելութիւն ըրաւ եւ շատ գոհ մնացինք: Երբ հոն գտանք երիտասարդ քոյրեր, որոնք իրենց ուսման աւարտին՝ որոշ մասնաւոր պատրաստութեան տէր՝ ազգին ծառայելու նուիրումով համակուած՝ կ'երթան իրենց ուխտն արժեցնելու սփիւռքի հայ քոյրերու վարժարաններուն մէջ:

Դարձեալ նշելի է Հռոմի կեդրոնին մօտիկ մէկ թաղամասի մէջ հայ քոյրերու այս շէնքի մեծութիւնը իր լայնարձակ պարտէզով: Այդտեղ է որ Մեծաւորուհին իր վարչական կազմով կը վարէ Մխիթարեան գործերը, գլխաւորաբար վարժարաններ, որոնք կը գտնուին սփիւռքի տարածքին՝ Պոլսէն մինչեւ Ամերիկա:

Մարսէյլի հայ քոյրերու նորաբաց վարժարանը ունի բարգաւաճ վիճակ. քանի մը տարուան մէջ լեցուած է աշակերտուհիներով, որոնց չրթներէն կը ծորայ մայրենի բարբառը:

Փարիզն ալ ունի իր նորաբաց Անարատ Յղութեան Քոյրերու վարժարանը, որ պարզ կարտըրի մըն էր անցեալին եւ շնորհիւ Հայ Ուսանողներու Օգնութեան Միութեան Թափած ջանքերուն՝ հինդ տարի առաջ շէնքը ամբողջութեամբ նորոգուեցաւ եւ պետական արտօնութեամբ վերածուեցաւ հայ աղջկանց նախակրթարանի մը:

Մաղթենք որ այս վարժարանի գոյութեան անհրաժեշտութիւնը հարկ եղած գնահատանքով դիմաւորուի եւ վարժարանը իր կոչումն արժեցնէ, ինչպէս հայ քոյրերու սփիւռքացիր միւս բոլոր վարժարանները:

ԷԼԻԶ ԱՅՎԱԶԵԱՆ

ԱՌ Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ՄԵՐ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ

———0———

(ՔԱՆԻ ՄԸ, ԱՌՀԱՍԱՐԱԿ, ԱՆԾԱՆՕԹ ՄՆԱՑԱԾ ՀԱՅ ՏԻՏԱՆՆԵՐ)

Ա.

Հեթանոսական թուականներուն մեր փառքերը խմաստաւորող անձերը, ընդհանրապէս Հայերուս համար անծանօթ մնացած են, վասնզի մենք այդ շրջանին չունենալով գիր – գրականութիւն, հայ մատենագիրներ չենք ունեցած, որով շատ չնչին քանակութեամբ է որ մեզ հասած են մեր մեծ արժէքներէն տեղեկութիւններ, այն ալ, մասնաւորապէս, յունական եւ հռոմէական աղբիւրներէ եւ ո՞վ գիտէ, ի՛նչքաններ ունեցեր ենք անոնցմէ, բայց դժբախտաբար, մեզի ծանօթ պատճառներով, անոնք մշուշներու մթութեանց մէջ անհետ կորած են...: Գր. Լուսաւորիչն ալ որքան մեծ դեր կատարեց մեր հաւատափոխութեան մէջ նոյնքան ալ սակայն, մեր հեթանոսական շրջաններէն մեզի փոխանցուած մշակոյթի բոլոր գլուխ գործոցները անխնայ, բռնաբարելով անգամ մոլեռանդ թշնամիի մը պէս ոչնչացուց... խորհելով որ հեթանոս ժողովուրդը կրկին իր հին հաւատալիքներուն կը վերադառնայ...: Ընդհակառակն, հալածանք է կ'ըսուի: Փաստերը մէջտեղ են՝ յունական եւ հռոմէական մշակոյթի կոթողները կը մնան տակաւին զրեթէ բոլորովին կանգուն: Եւ մենք, աւա՜ղ, նախանձով կը դիտենք...: Արդեօք ճի՞շդ է որ Հայը Պաղէն աւելի պաղական կ'ըլլայ՝ խլրացուցած սկզբունք մը իր ծայրայեղութեան կը տանի...:

Ահաւասիկ մեր արժէքներէն ամենամեծին՝ Պարոյր–Հայկազին մասին կարգ մը տեղեկութիւններ: Այս անձնաւորութիւնը յունական եւ հռոմէական բոլոր իմաստուններուն գլած անցած է իր հմուտ ճարտասանութեամբ, որ ամէնայէտ եւ բաղմալեզու անձ էր: Երկրագունդը, նման գերմարդկային տաղանդաւոր անձ ոչ ծնած է եւ ոչ ալ կրնայ ծնիլ...:

Խօսքը տանք իր աշակերտ, յոյն մատենագիր Եւնապիոսի, բայց նախքան այդ, պէտք է գիտնալ որ ժամանակին, Յոյները, արդարացիօրէն, կը հպարտանային թէ իրենց երկիրը օրրանն է մեծ գիտուններու եւ ճարտասաններու, տակայն օրին մէկը՝ 3րդ դարու սկիզբները, ըստ իրենց, տարօրինակ լուրի մը համաձայն, Արեւելքի մէջ ալ փայլուն աստղ մը ծնած է, բայց նման երեւոյթ մը անհաւատալի կը թուի իրենց՝ յոյն իմաստուններուն, քանի որ նման դէմքեր արտադրելու մենաշնորհը իրենց կը պատկանի կը խորհէին, սակայն յիշեալ լուրը ա՛յնքան յամառօրէն բերնէ բերան կը շրջագայի, մանաւանդ կիսավայրենի կարծուած երկրէ մը, անհաւատալի կը թուի: Այսպէս թէ այնպէս, յանձնախումբ մը կ'ուղարկուի դէպի Արեւելք՝ դէպի Հայաստան, փնտռելու, գտնելու եւ ի հարկին գինք Աթէնք հրաւիրելու համար: Պարոյր–Հայկազ կուգայ, կը ներկայանայ նշանաւոր իմաստուններու խմբակին, շնորհակալութիւն յայտնելով իրեն ընծայուած պատիւին: Այժմ տանք խօսքը Եւնապիոսի, որ մեզ պիտի տայ հակիրճ տեղեկութիւններ իր ուսուցիչ Պարոյր–Հայկազի մասին:

«Պարոյր–Հայկազն իր ծերութեան շատ վեհ ու գեղեցիկ դէմք մը ունէր եւ ցոյց կուտար որ երիտասարդութեան ալ նոյնպէս եւ աւելի գեղեցիկ մէկը ըլլալու էր: Պատանեկութեան ատեն, ելլելով Հայաստանէն, գնաց Անտիոք, հոն նոյն ատենուան ամէնէն մեծ ճարտարախօսը Ուլպիանոս ըլլալով, աշակերտեց անոր, ու ամէնէն նշանաւոր ու փայլուն աշակերտը եղաւ: Բաւական ատեն հոն մնալէ վերջ, 308 թուականին գնաց Աթէնք ու հոն եւս մեծ անուն հանեց: Այնտեղ ունեցաւ Հեփեստիոն անունով ընկեր մը, որ իրարու օգնելով երկուքն ալ զարգացան ու գիրար առաջ տարին ուսման մէջ: Երկուքն ալ քրիստոնէական հոգիով մարտիկ ըլլալով շատ աղքատ կ'ապրէին: Երկուքը միասին ունէին մէկ–մէկ պատմուճան ու քանի մը կտոր կապերտ, որոնք ժամանակի ընթացքին հինցած եւ գունաթափ եղած էին: Միասին միայն մէկ ներկայանալի զգեստ ունենալով, երբ մէկը տունէն դուրս կ'ելլէր, միւսը սմխրուած տուն կը մնար ուսման մէջ զարգանալու համար: Աթէնքի մէջ իրենց ճարտասանութեան վարպետը՝ Յուլիանոս Կապադովկիացի, մեծ համարում ունէր Պա-

Ծաղկած Փշալարեր

(ՎԻՊԵՐԳ)

Թխթխկոցներն աւելի եւ աւելի մօտենում են եւ աւելի ուժեղանում: Իսկ երբ գործը հասնում է մեր վագոնին, մի ցանկութիւն միայն կարող ես դու ունենալ եւ այդ ցանկութիւնն է՝ փակել ականջներդ եւ փախչել:

Փակել ականջներդ՝ դու, ի հարկէ, կարող ես, իսկ փախչե՞լ... Թւում է թէ մուրճի հարուածները իջնում են գլխիդ, արտիդ, ուղղակի ներվերիդ եւ դու ահա, ահա պիտի ուշաթափուես, պառկես ու զուցէ ժամանակաւորապէս՝ բայց մեռնես:

Մօտ տասը րոպէ է տեւում այս ահաւոր ներվերի կոտտանքը, որից յետոյ նրանք անցնում են յաջորդ վագոնի ստուգմանն ու դու կամաց–կամաց յարութիւն ես առնում:

Գիշերուայ մի ժամին, ես զգում եմ, որ գնում ենք: Խուլ աղմկում են անիւներն ու վագոնն օրօրւում է: Ինձ տանջում է ծարաւը: Երազում, Պետհրատի դիմաց հսող սառնորակ ծորակից ջուր եմ խըմում, խմում եմ անվերջ ու անյագօրէն, խմում եմ ու չեմ յագենում: Իսկ հիմա գնում ենք ու փա՜ռք Աստծոյ, որ գնում ենք. — ո՞ւր, — այդ կարեւոր չէ, կարեւորն այն է, որ գնում ենք: «Դէպի աղբի՛ւրը լոյսին» կ'ասէր բանաստեղծը: Մեզ համար հիմա, եթէ անկեղծ խօսենք, լոյսի աղբիւրն այնքան կարեւոր չէ, որքան ջրի աղբիւրը...

Գնում ենք:

.

... Լոյսի զոլշաւուն շերտեր եւ քուլաներ են լողում ճաղապատ երկու փոքրիկ պատուհաններից՝ վագոնից ներս: Այդ նշանակում է, որ լուսացել է: Մի տեղ գնացքը կանգնեց: Դրսում ոչ մի շարժում: Երեւում է, որ կանգնած ենք խուլ, փոքրիկ մի կայարանում եւ ոչ թէ կայարանում: Կարծես հաստատելու համար իմ միտքը՝ ականջիս հասնում է կովի երկարատեւ, առողջ մի բառաչ: Իմ սիրտը լցւում է տարօրինակ, անօրինակ մի յուզումով: Ես ուզում եմ, որ նորից կրկնուի այդ սրտառուչ, հոգեցունց, ընդամէնը՝ կովի բառաչը, բայց չի կրկնըւում, դրա փոխարէն ես լսում եմ աքաղաղի գործնական, գնդուն մի ծուղրուղու: Ես մտածում եմ այն մասին, որ այս խուլ կայանից ոչ հեռու մարդիկ են ապրում եւ կան խաղաղ տներ, որոնց տանիքների տակ կովեր են բառաչում եւ աքլորներ են ծուղրուղու կանչում: Ասես քթիս է հասնում այդ խաղաղ աշխատանքով եւ սիրով ապրող տների հաճելի, զաղջ բուրմունքը: Ուրեմն՝ կեցցէ՛ կեանքը, կեցցէ՛ ծուղրուղու կանչով լուսաբացն աւետաբերող այն աքաղաղը: Ես կարող եմ ի պատիւ նրա արտասանել դեռ տատիցս սովորած իր պարզունակութեամբ հանճարեղ մի բանաստեղծութեան չորս տողերը. ահա.—

Աքլոր կատար տնկած է՛,
Վիզն ու գլուխ բարձրացուցած է՛,
Կարմիր քերան բացած է՛,
Կուկլի–կուկու կը կանչէ...

Վայելի՛ր:

Վայելի՛ր, բարեկամ, վայելի՛ր, երբ բանաստեղծներդ եթէ տաս տարի նստէք եւ խելք խելքի տաք, այսպիսի բան չէք կարող հնարել:

Բացուեց վերջապէս առաւօտը: Հիմա մենք կանգնած ենք ըստ երեւոյթին աւելի կարեւոր մի կայարանում: Մենք լսում ենք երթեւեկող շոգեշարժերի եւ գնացքների աղմուկը: Հարեւան վագոնների դռները բացւում են ու փակւում: Բացւում է ե՛ւ մեր վագոն–բանտի կամ բանտավագոնի դուռը: Հաստրակ, վինուորական տարազով կապոյտ աչքերով երկու երիտասարդներ տախտակէ մատուցարանը բարձրացնում են դէպի վեր. մատուցարանում մեր օրապաժիններն են: Մենք ընդունում ենք եւ աւալի հոկողութեամբ ամէն մէկն ստանում է իր բաժին հացը: Մենք զղուշութեամբ հարցնում ենք մեր ամէնօրեայ ապրուստի մասին: Առայժմ միայն հաց, իսկ ճաշին մանրաձուկ, մենք այդ մանրաձուկը կարող ենք միանգամից ուտել կամ բաժանել նախաճաշի, ճաշի եւ ընթրիքի վրայ:

Գիշերուայ ծարաւն անցել է. ըստ երեւոյթին բոլորն էլ ինձ նման երազում այնքա՜ն ջուր են լցրել իրենց կոկորդն ի վար, որ զլուել են ջրից: Աւաղը մի դոյլ ջուրը պահում է աչքի լոյսի պէս: Ծարաւը ծարաւով է յագեցել: Այդպէս էլ է պատահում:

.

... Դէպի արեւելք, դէպի արեւելք, մենք ընթանում ենք դէպի հեռաւոր արեւելք՝ Վլադիվոստոկի գծով: Գոնէ այդպէս է ասում ճամբարային գործերի հըմուտ մասնագէտ Արխիպովը:

Ճաշին ձուկ են բաժանում:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(74 – Շար.)

բոյլի վրայ, եւ երբ վարպետը Աթէնքէն հեռացաւ, շատեր աշխատեցան իր ճարտասանութեան աթոռը ժառանգելու, բայց կռիւ մը հմուտներ առաջարկեցին Պարոյրը, Հեփեստիոնոսը, Եպիփանը ու Դիոփանտէսը, եւ որովհետեւ թիւը լրացած չէր, հարկ եղաւ որ Սոփոլիտէս ու Պառնասիոս անունով մարդիկն ալ առաջարկուին, թէեւ առաջիններուն համբաւը չունէին, որովհետեւ Հռոմէացիները Աթէնքի մէջ օրէնք մը հաստատեր էին, որ ինչպէս ուսուցիչները, այնպէս ալ ճարտարախօսները բազմաթիւ ըլլան: Ջանադրան մրցումներէ վերջ Պարոյր կը հանգիստանայ Նախագահ կոճառին, սակայն չորս կողմէ հակառակորդներու աչքին փուշը կը դառնայ, եւ կը յաջողին քաղքին իշխանը կաշառելով Աթէնքէն դուրս վտարել Պարոյրը: Մինչ ուրիշ աթոռակալներ դրամի զօրութեամբ կը յաջողին Աթէնք վերադառնալ: Մեր Պարոյրը ծայր աստիճան աղքատ ըլլալով, կը յաջողի դառնալ, ճարտարախօսութեան շնորհիւ, ու թէեւ իր հակառակորդները կրկին կը փորձեն զինքը հեռացնել, սակայն քաղքին իշխանը փոխուած ըլլալով ու նաեւ համակիր ըլլալով Պարոյրի, պաշտպան կը կանգնի իրեն: Պարոյր Աթէնքի մէջ քիչ կը գտնէ բարեկամներ, որոնց մէջ էր նաեւ Տունկլիանոսը որ Սուխդաւէ կոչուած է՝ Ամենալօր, եւ որուն համար Պարոյրի վարքը, մեզի աւանդող Եւնապիոս կ՚ըսէ, թէ ինքը միայն արժանաւոր էր Պրոյերեսիոս ըլլալու եթէ Պրոյերեսիոս ողջ չըլլար:

Իշխանը կը կանչէ բոլոր ճարտարախօսները ու կ՚առաջարկէ անոնց որ լուծեն դժուարութիւն մը: Բոլորը կը խնդրեն իշխանէն որ ժամանակ տրուի, որ կարենան մտածել: Իշխանը տեղի չտալով կը պահանջէ որ խօսքին կատարուի:

Բոլոր ճարտարախօսները եւ կը քաշուին, այն ատեն իշխանը կ՚առաջարկէ Պարոյրի, որ ելլէ ամպիոն եւ յանպատրաստից խօսի ըլլալիք դժուարութիւններուն լուծում տալով:

Պարոյր ամպիոն կը բարձրանայ. իր հակառակորդները, խօսքն միտնալով կը պատրաստեն այնպիսի դժուարին նիւթ մը, որուն վրայ խօսիլ գրեթէ անկարելի է: Պարոյր չի խռովիր, այլ կը խնդրէ որ գրագիրները լաւութեամբ գրեն ինչ որ ըսէ, ու կ՚արգիլէ միջանկեալ ծափահարութիւնները, ու կը խօսի ատենաբանութիւնը, այն աստիճանի զարմանալի, պերճաբան եւ իմաստալից կերպով որ ունկնդիրները չափազանց կը նեղուին չկարենալ զինքը ծափահարելու: Մինչ կը կարծեն թէ ատենաբանութիւնը աւարտած է, Պարոյր կը սկսի իր ճառին երկրորդ մասը, ու ամէնուն բերանը բաց մնացած կ՚ապշին կը մնան, թէ ինչպէս այսպիսի նիւթի մը մասին կարելի ըլլայ դեռ խօսիլ:

Երբ կ՚աւարտի ամէն բան, կ՚ըսէ.— Կարելի է սխալ բան մը ըսած ըլլամ կամ դուք սխալ բան մը գրած ըլլաք, ուստի կը յանձնարարեմ որ ուշադրութեամբ հետեւիք գրուածներուն, ու դարձեալ կը սկսի նոյն ճառը նոյն բառերով արտասանել, առանց ստորակէտ մը իսկ փոխելու...: Ամէնքը զմայլանքով կը զմայլին ու անվերջ ծափահարութիւններով կը վարեն ողջագուրելու:

Իշխանը կը բարձրացնէ զինքը նախագահութեան աթոռը, սակայն իմաստակ իմաստասէրները կրկին կը յաջողին աթոռազուրկ ընել զինքը:

Մ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

Դաւիթ Վարժապետեան

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

—o—

Փարիզի հայ գաղութին համար՝ գեղարուեստի մարզին մէջ, նոր անուն մըն էր Դաւիթ Վարժապետեան:

Յայտագրին վրայ՝ ութ երգ, արեւմտեան դասական եւ ութ երգ՝ հայ երաժշտութենէ:

Առաջին խմբ երգով՝ Տիւրանթի Վերժին Թիւթթօ ամոռ կտորի կատարումով, հայ երգիչը սկսաւ տեղ գրաւել ունկնդիր ստուար հասարակութեան սրտերուն մէջ՝ հետաքրքրութիւն առեղծելով իր երգարուեստի շուրջ: Գարիսիմիի Վիթթորիա վիթթորիա եւ Պրամսի Վերկէպլիխըս Շրէնտիխէն երգերու կատարման մէջ հայազգի երգչի մօտ յայտնաբերուեցաւ ձայներանգներու միջոցին մէջ արագ ու թեթեւ ոստումներ կատարելու թեքնիքը, ինչ որ էական գիծը կը կազմէ շնորհալի երգչի:

Շուպէրթի Սերենատի յաջող կատարմամբ ան առեղծեց քնքոյշ մթնոլորտ մը սրահէն ներս, ուր հաւաքուած բազմութիւնը՝ հմայուած թաւշահնչուն պարիթոնի ձայնային քնքուշութեամբ, ծափողջյուններով արտայայտեց իր գնահատանքը:

Յայտագրի առաջին բաժնի արեւմտեան դասական երաժշտութեան նմուշներու կատարման մէջ գլխաւոր տեղը գրաւեց Մոցարթի Արիա տը Ֆիկառօն, որուն մէջ երեւան կուգար երգիչին ունեցած կատարողական ձիրքն ու ձայնային հարստութիւնը: Տեղին է յիշել անունը Այտա Պասմաճեանի, որ դաշնամուրով կ՚ընկերակցէր երգիչի կատարումներուն: Մոցարթի յիշեալ երգի յաջողութեան մէջ հաւասարմէջ բաժինը ունեցաւ շնորհալի արուեստագիտուհին, որ ցուցաբերեց զօրաւոր թեքնիք:

Երգահանդէսի երկրորդ բաժինը նուիրուած էր հայ երաժշտագէտներու ստեղծագործութիւններուն:

Այս բաժինը սկսաւ Կոմիտասի Միրանի ծառով, որուն երկրորդ բաժնին մէջ անակնկալօրէն ձայնային փոքրիկ սայթաքում մը տեղի ունեցաւ, սակայն ճկունութեամբ մը փրկուեցաւ կացութիւնը, շնորհիւ դաշնամուրի նուագածութեան:

Ու հնչեց «Կռունկ»ը...

Պայծառացան հոգիները պանդուխտ Հայերու, որոնք վերացան Կոմիտասի հայրենակարօտ մեղեդիի հնչիւններով: Կոմիտասի հոգին թեւեր առած կը սաւառնէր սրահին մէջ, յուզումի ալիքներով ողողելով ներկաներուն ներաշխարհը:

Ալ. Սպենդիարեանի Սարի կեռասը կենսալից ապրումով եւ երգի ոգին հարազատ արտայայտչութեամբ մեկնաբանուեցաւ երգիչին կողմէ: Մասնաւոր յիշատակութեան եւ գնահատանքի արժանի է «Ալ վարդ»ի կատարումը որուն մէջ երգիչը ցոյց տուաւ իր երգչական տաղերքը, յուզումը ունկնդրին փոխանցելու կարողութիւնը: Հարկ կը զգանք շեշտելու, որ Դաւիթ Վարժապետեան կը հանդիսանայ «Ալ վարդ»ի լաւագոյն կատարողը, ցայժմ:

Յաջող էին Արտահամեանի «Ես երգիչ եմ» եւ «Ես յիշում եմ» երգերու կատարումները: «Ես յիշում եմ» երգը իր երաժշտական կառոյցով մնայուն արժէք ներկայացնող եւ ժամանակներուն դիմացող ստեղծագործութիւն մըն է, որ կրնայ մրցիլ արեւմտեան երաժշտութեան շատ մը կտորներու հետ: Երգը մեծ յաջողութեամբ մեկնաբանուեցաւ հայ երգիչին կողմէ:

Դաւիթ Բէկ օփերայէն «Գուսանի արիա»յի կատարումով՝ Վարժապետեան նուաճեց ունկնդիր հասարակութեան սիրտերը եւ հոն հաստատուեցաւ իբրեւ վաւերական եւ տաղանդաւոր երգիչ մը:

Փետրուար 2ի երգահանդէսը վկայութիւն մը եղաւ Դաւիթ Վարժապետեանի ունեցած թաւշահնչուն քնքոյշ պարիթոն ձայնի, կատարողական ձիրքի եւ երգարուեստի հարազատ արտայայտչութեան տաղանդի մասին:

Անդրադառնալով երգիչի կատարումներուն դաշնամուրի ներդաշնակ նուագակցութեան՝ պէտք է շեշտել, որ Այտա Պասմաճեան մեծ յաջողութեամբ ի կատար ածեց իր առաքելութիւնը եւ յատկապէս՝ «Ալ վարդ»ի, «Գուսանի արիա»յի եւ Մոցարթի «Արիա տը Ֆիկառօ»ի կատարումներուն մէջ ի յայտ բերաւ կատարողական զօրաւոր թեքնիք եւ ակնառու ձիրք:

Երգահանդէսը հասաւ իր լրումին:

Բայց ներկայ հասարակութի՞ւնը...

Ան երբեք տրամադիր չէր սրահէն հեռանալու: Երկարեւ ծափողջյուններով եւ պռավոներով կը ստիպէ հայ երգիչը շարունակել երեկոն: Վարժապետեան կ՚երգէ յայտագրէն դուրս եւս երեք երգ:

Գեղարուեստասէր հասարակութիւնը՝ թէեւ անյագ, օրուան երաժշտական անհուն վայելքէն, ստիպուած կը հեռանայ սրահէն՝ իրեն հետ տանելով տաղանդաւոր հայ երգիչի մը կատարողական արուեստի առթած վայելքը:

Ու գեղարուեստական այս անմոռանալի վայելքը մեզ պարգեւող կազմակերպութիւնը եղաւ դարձեալ «Բաքրա»ն, որուն երախտագիտական գնահատանք պէտք է յայտնել, տրուած ըլլալով որ վերջին ամիսներուն գնահատելի աշխատանք է որ կը կատարէ՝ հայ արուեստի զարգացման մարզին մէջ, երեւան հանելով եւ հանրութեան ներկայացնելով հայ արժէքները:

Առիթէն օգտուելով կ՚ուզէինք յիշեցնել Փարիզի հայ հասարակութեան, որ Բաքրայի միակ հոգեկան գոհունակութիւնը պիտի ըլլար մերազն ժողովրդեան խաւերուն ներկայութիւնը իր կազմակերպած իւրաքանչիւր երեկոյին: Եւ կը կարծենք որ անոնց յանձն առած յոգնարեկ առաքելութեան եւ անսահման զոհողութեան փոխարէն՝ հայ հասարակութեան կողմէ ընդառաջումն ու ներկայութիւնը, նուազագոյն գնահատանքն ու յարգանքի տուրքը պիտի ըլլայ:

Մինչ այդ, ջերմօրէն կը գնահատենք «Բաթրա»ն իր այս ձեռնարկին համար եւ կը մաղթենք նորանոր նուաճումներ՝ գեղարուեստի մարզէն ներս յառաջիկայ իրենց կատարելիք իրագործումներուն մէջ:

Հ. Ա.

ՍԽՏՈՐԸ ԴԵՂ ՄԸՆ Է

—0—

Սխտորը դեղ մըն է: Ան թէեւ չի դասուիր բժշկական բոյսերու շարքին, սակայն կը նկատուի «առողջապահական բոյս» մը:

Սխտորը կը պարունակէ, ի մէջ այլոց, ծծմբային նիւթեր, ինչպէս ծծումբի եւ խոտի կամ սիլխիումի բաղադրութիւններ: Աքանչելի հականեխիչ մըն է, մասնաւորապէս Թոքերուն համար: Սխտորը կը դիւրացնէ ստամոքսի հիւթին հոսումն ու անոր գործունէութիւնը:

Սխտորը կը խթանէ սիրտը՝ դիւրացնելով արեան շրջագայութիւնը եւ կը նուազեցնէ երակի գերճնշումը: Կը փճացնէ նաեւ աղիքի որդը: Իբրեւ հականեխիչ ատենին կ՚օգտագործուէր քոլերայի, ժանտատենդի, թանչքի (տիֆթերի) եւ գումի (կրիփ) դէմ: Այժմ գիտենք, որ ան օգտակար է նաեւ մնայուն ցնցղատապի եւ կապոյտ հազի դէմ պայքարելու համար:

Վերջապէս սխտորին կը վերագրուի քաղցկեղի տարածումը արգիլող միջոց մը ըլլալու յատկութիւնը: Կ՚ըսուի, թէ քաղցկեղը աւելի հազուադէպ է Հարաւային Եւրոպայի մէջ, ուր շատ սխտոր կը սպառի:

Յանձնարարելի է սխտորը հում ուտել, որովհետեւ եփելով կամ տապկելով ան կը կորսնցնէ իր գործօն յատկութիւններուն մեծ մասը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (105)

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐՁԻԳԸ

ԺԵ.

— Այո, բարեկամս, պատասխանեց նկարիչը: Նկար մը աւարտելու վրայ էի: Միայն թէ Պոնափարթ փողոցէն մինչեւ Սաքս փողոց՝ հեռաւորութիւնը կարճ է. կրնայիր զալ տեսնել զիս:

— Շատ կը փափաքէի, բայց ես ալ գործերով ծանրաբեռնուած էի:

— Աւելի լաւ: Աստր համար չեմ վշտանար ու ապացոյցն ալ սա է որ ճաշս ձեզի հետ պիտի ընեմ, եթէ երբեք չեմ խանգարեր ձեզ:

— Դուք խանգարե՞ք: Ա՜հ, սիրելի բարեկամս, ի՜նչ կ՚ըսէք:

— Շատ լաւ. Մատլէնին ըսէ՛ որ իմ սպասս ալ դնէ ու մեզի համար պատրաստէ պանիրով եւ արգանակով պատրաստուած դդմաճիկ բուն զաղանիքը ինք միայն գիտէ:

Ժօրժ խնդալով հնչեցուց զանգակը: Պառաւ սպասուհին վազեց:

— Խնամակալս ինծի հետ կը ճաշէ, ըսաւ Ժօրժ: Ուստի...:

— Ուստի դդմաճիկ պիտի պատրաստեմ, ընդմիջեց Մատլէն: Ժամը ճիշդ եօթին, ճաշը պատրաստ պիտի ըլլայ...: Քօրթօնի հին գինիէն երկու շիշ հանել պիտի տամ: Պ. Էթիէն շատ լաւ կը գտնէ զայն:

— Կեցցե՛ս, Մատլէն:

Սպասուհին դուրս ելաւ ու նկարիչը յարեց.

— Հիմա որ սովորական գործիս, յանձնարարուած նկարներս աւարտած եմ, կ՚ուզեմ սրբագրել քանիմէկ տարի առաջ գծուած նկար մը, որուն ուրուագիծը պատրաստած էի, հին բարեկամիս, քու պատուական մօրեղբօրդ, Շէվրիի երէցին բնակարանը: Այս առթիւ պէտք ունիմ մէկ ծառայութեանդ:

— Պատրաստ եմ:

— Գիտեմ որ երկիւղածօրէն պահած ես մանկութեանդ մէկ յիշատակը, փայտէ եւ խաւաքարտէ փոքր ձի մը:

— Պատուական մօրս տուածն է, յարեց Ժօրժ Տարէլ: Շատ փոքր եղած ատենս ինծի տուած էր, աւելի շատ առաջ, զոր չեմ յիշեր: Թանկագին մասունքի մը պէս կը պահեմ զայն:

— Այդ մասունքին պէտք ունիմ, իմ նկարիս համար:

Երիտասարդ փաստաբանը զարմանքի շարժուձեւ մը ըրաւ:

— Այդ նկարին նիւթը ի՞նչ է:

— Սրտայոյզ ու եղերական տեսարան մը... Ռազմական զինուորներ տունէ մը առած տարած են խեղճ կին մը, որ հոն ապաստանած էր ոճրով մը ամբաստանուած ըլլալուն: Ձերբակալուած կնոջմէն, ռազմական զինուորներէն, գիւղապետէն, դաշտապահէն զատ, նկարին մէջ գրած եմ նաեւ մայրդ, մօրեղբայրդ, զիս որ այդ տեսարանը կ՚ուրուագծէի, ինչպէս նաեւ զքեզ, սիրելի Ժօրժս:

— Զի՜ս, կրկնեց Ժան Ֆորթիէի զաւակը:

— Այո՛, դուն որ արդարութեան պաշտօնեաներէն կը խնդրէիր խնայել այդ տարաբախտ կնոջ:

— Այդպիսի բան մը պատահա՞ծ է:

— Այո՛:

— Ես հո՞ն էի:

— Այո՛:

Այս պատմութիւնը ըրած պահուն Էթիէն Քասթէ աչքերը Ժօրժի վրայ յառած, կ՚ուսումնասիրէր իր խօսքերուն ըրած տպաւորութիւնը անոր դէմքին վրայ, հասկնալու համար թէ այդ հակիրճ պատմուածքը պիտի չվերարծարծէ՞ր անցեալին մէկ տարտամ յիշատակը: Ժօրժ մտիկ ըրաւ, առանց սարսռալու:

— Տարօրինակ բան...: Կ՚ըսեն թէ տղու մը յիշողութեան մէջ քանդակուած տպաւորութիւնները անջնջելի են...: Այդպէս չէ ինծի համար...: Ամէն տպաւորութիւն անհետացած է: Այն ատեն քանի՞ տարու էի:

— Երեքուկէս տարու:

— Ըսել է քանիմէկ տարի առաջ: Այդ տարիքէն բան մը չեմ յիշեր:

— Լաւ փնտռէ:

— Ի զուր կը փնտռեմ: Մթութիւն... կատարեալ խաւար կը տիրէ մտքիս մէջ:

— Պարտէզին մէջ պարզուած այդ տեսարանին ատեն քու քովդ կը գտնուէր մօրդ տուած փոքր ձին, յարեց նկարիչը: Ես կ՚ուզեմ խնամքով արտայայտել բոլոր մանրամասնութիւնները եւ որովհետեւ ձիուն տեսարանը յատկանշական ու նկարագեղ է, ես պէտք կը զգամ ունենալու այդ խաղալիկը, բնականէն գծելու համար զայն, քանի որ յիշողութեանս մէջ տպաւորուած չէ:

— Բարեկամս, ձեզի պիտի ղրկեմ կամ անձամբ պիտի բերեմ խաւաքարտէ ձին:

— Կանխաւ շնորհակալութիւններս:

ԿՁԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը եւ շրջանի քոյր մասնաճիւղերը (Տէսին–Վինէն) իրենց ցաւակցութիւնները կը յայտնեն այրի Տիկին Կատոն Կաքաւեանի, զաւկին, Տէր եւ Տիկին Վ. Կաքաւեանի եւ պարագաներուն

ՎԻՔԹՈՐ ԿԱՐՏՈՆ–ԿԱՔԱՒԵԱՆԻ

մահուան տխուր առթիւ:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Փետր. 18 ժամը 15, Ահարոնեան ակումբը:

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Փետր. 25ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Ահարոնեան ակումբը

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սեւան խումբի:

Հովանաւորութեամբ Անի կոմիտէի:

Ընկերահամակրական խնճոյք, 18 Փետրուար Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Գասպար Իփէկեան սրահը:

Կը նախագահէ

ԸՆԿԵՐՈՒՀԻ ԷԼԻԶԱԲԷԹ ՔԵՉԷՃԵԱՆ

Կը խօսի

ԸՆԿ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (Մարսէյլէն)

Գեղարուեստական խնամուած բաժին՝ Նոր Սերունդի կողմէ — խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ պարեր՝ ազգային տարազներով:

Այս առիթով կը հրաւիրուի Վիէնի Հայութիւնը անխտիր: Մուտքը ազատ է

GRANDE NUITEE ANNUELLE

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Վալանսի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ, Շաբաթ 17 Փետր.

HOTEL NATIONAL

Route de Soyons — 07 Granges-les-Valence

Մասնակցութեամբ մեծ նուագախումբի

JACK KOJA

de 21 h. 30 à l'aube

BUFFET — AMBIANCE ARMENIENNE

COTILLONS

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի նոր օգափոխութեան կայանը կեդրոնական ջեռուցումով օժտելու նպատակին կը նուիրեն.—

Պ. Յակոբ Տէր–Թոմայեան (Իսի) 1000 Փր., Պ. Ժ. Կ. Նարկիզեան, Տիկ. Ատրինէ Մանուկեան (Մարսէյլ), Տոքթ. Էտուար Ալեանաքեան, Պ. Ժան Սարգիսեան (Միրիպէլ) 200ական, Արզումանօֆ ընտանիք, Պ. Ճարիկեան, Տիկ. Շաքէ Սունճեան 150ական, Տէր եւ Տիկ. Համազասպ Մոմճեան, Տիկ. Ա. Վ. Սահաթճեան (Նիս), Տէր եւ Տիկ. Գըլակ Ղազարեան (Քլամառ), Անթուան Իսրէնեան (Լա Սէլ Սէն–Քլու), Տիկ. Ալիս Գարայեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկ. Ժաք Պետրոսեան (Նիս) 100ական, Տիկ. Ժերմէն Պետրոսեան (Պէսանքոր), Օր. Տ. Տարտարեան (Ալֆորվիլ), Պ. Ն. Ֆրէնկեան, Տոքթ. Քլօտ Ճէրանեան, Տէր եւ Տիկ. Ն. Հայթայեան (Բուրպըլվուա), Պ. Քլէման Օճաքճեան (Պանեոլէ), Տիկ. Անոյշ Շմաւոնեան (Մարսէյլ) 50ական, Տէր եւ Տիկ. Մանիկօֆ, Դաւիթ Պանոսիկեան (Մարսէյլ), Կարապետ Խորէնեան (Իսի), Տիկ. Հերմինէ Գասպարեան, Օր. Մաթիլտ Սարեան, Տիկ. Անահիտ Ալթունեան (Մարսէյլ) 30ական Փր.:

ԿԻՐԱԿԻ 13 ՄԱՅԻՍ

"ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ" ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

Բացառիկ շուքով կը տօնէ իր Ցիսնամեակը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Համակրանք տեղահանութեան առթիւ)

Սէնթ' Էթիէնէն Պ. Վարդան Խրիմեան 50 Փրանք:

ՓԱՐԻԶ

Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Երեքշաբթի, 13 Փետր. — *Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ երեկոյեան ժամը 4.30ին կը կատարուի Տեառընդառաջի հանդիսաւոր նախատօնակ, անդաստան եւ մոմավառութիւն:*

Չորեքշաբթի, 14 Փետր.— *Տեառընդառաջ: Տօն քառասնօրեայ գալստեան Քրիստոսի ի տաճարն: Ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի:*

Շաբաթ, 17 Փետր. — *Տօն է Սրբոյն Սարգսի զօրավարին եւ որդւոյ նորին Մարտիրոսին եւ չորեքտասան զինուորացն: Ժամը 10ին, պատարագ կը մատուցուի:*

ՃԱՇ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան աւանդական եւ չէնչող ճաշին անխտիր եւ սիրով կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները եւ գրական ու մշակութային, երիտասարդական եւ հասարակական կազմակերպութիւններու անդամները, 25 Փետր. Կիրակի ժամը 13ին

Le plus parisien des Restaurants de Paris

à 150 mètres des Folies Bergères

3, Rue Rougemont, Paris (9e)

Métro Cadet ou Montmartre

Ճաշագին 25 Փր. ուսանողներու 20 Փր.

Հեռաձայն՝ Ե. Աղամեան 874-81-28

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ շրջանի բոլոր խումբերուն

ՃԱՇ

Կիրակի, Փետրուար 18

Ժամը 17էն սկսեալ, Հայ Մշակոյթի Տան Ս. Թէքէեան սրահը, 17 Ռիւ Պլէօ:

Կը նախագահէ ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին

Ծախքերու մասնակցութիւն 20 Փր.

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Էսաեան Սանուց Միութիւնը իր հերթական դասախօսութիւններէն առաջինը կը ներկայացնէ Ուրբաթ, 16 Փետր. ժամը 20.30ին Ամերիկեան եկեղեցւոյ Բ. յարկի սրահին մէջ:

65, Quai d'Orsay, Métro Invalides

ՀԱՅԿ. ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԵԱՆ, ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ նմոյշներ կը ցուցադրուին գունաւոր լուսապատկերով:

Ֆրանսերէն կը դասախօսէ

Պր. Պէրնար Թարոն

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վալանսի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները.—

Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Կոչկարեան 50 Փր. իր անուան տօնին առիթով, Տէր եւ Տիկ. Մաթէոս Մաքսուտեան 50, այրի Տիկ. Աննիկ Ալթունեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի, Տէր եւ Տիկ. Փանոս Զարթեան 50, Պր. Կարպիս Մախթարեանի մահուան առիթով փոխան ծաղկեպսակի, Տիկ. Օտապաշեան 10, Ս. Մ. 10, Տիկ. Տօնիկեան 10 Փր.:

Բարեկենդանի Ճաշ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ի ՆՊԱՍՏ ՀԱՄ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Կազմակերպուած

Հայ Մշակոյթի Տան Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի կողմէ

11 Մարտ, Կիրակի ժամը 13ին

Սփլանտիտի սրահին մէջ, 31 Պուլ. Աքէն

ընտիր կերակուրներ պատրաստուած՝ Տիկնանց Միութեան անդամուհիներու կողմէ

Պարեր ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ կողմէ

Հայկ. ժողովրդական պարեր՝

ՀԱՅ ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐԷ

եւ զուարճալի պար

Orchestre pop' PLANÈTE

Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով՝

48–98–23 կամ 51–79–93

ԵՐԿՐՈՐԴ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԱՒՍՏՐԻԱ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 17էն 25

Մեկնում Փետր. 7ին Կառ. տը լ'Էսթէն Ալպէրկ–Էքսփրէսով *ժամը 22ին. սահմանափակ տեղեր (կարելիութիւն՝* քուշէթի) *դէպի Մելաու, Պալ, Ցիլլիս, Պուքս ճամբով: Տեղաւորում շատ հանգստաւէտ պանդոկ մը տաք եւ պաղ ջուր, խնամուած ճաշ:*

Մելաուս ձմրան շատ հաճելի կայան մըն է (դահոյկ, եւ ամէն տեսակ զուարճութիւններ) 700 մեթր բարձրութեան վրայ:

Մասնակցութիւն՝ 395 Փր. ամէն բան մէջը: Կանխավճար՝ 100 Փր., մնացեալը Փետրուար 10ին:

*Վերադարձ Փետր. 24, ժամանում Կառ. տը լ'Էսթ, Փետր. 25*ին *կէսօրէն առաջ:*

×

ՄԱՐՏ 4

ՊԻՆՉԻ ՋՈՒԱՐԹ ՔԱՐՆԱՎԱԼԸ

Մեկնում Մարտ 4ին: Հաւաքուիլ ժամը 8ին, Մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ կամ 8.15ին Կառ. տիւ Նոռ, Թիւրվէօր սրճարանին առջեւ, մեկնում ժամը 8.30ին, ցերեկուան ճաշը ճամբու ընթացքին եւ ժամանում՝ Պինշ (Պելժիա):

Վերադարձ ժամը 17.30ին եւ ժամանում Փարիզ ժամը 22ի ատենները: Մասնակցութիւն՝ 59 Փր. ամէն բան մէջը:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

12 Allée Leonide — Le Perreux

Tél. 324-14-96

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՉԻՐԵԱՆ

Ընդհ. Պատուիրակ

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

NUIT DE LA QUATRA

VENDREDI 18 MAI 73

ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վալանսի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի միջինքի առթիւ խնճոյքը 1 Ապրիլ Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին Ահարոնեան Ակումբին մէջ: Արեւելեան ճաշեր, տաք մթնոլորտ, անակնկալներ:

×

Ֆրանսահայ Գրողներու Միութիւնը Սունդուկեան պետական թատրոնի 50ամեակը հանդիսաւորապէս կը տօնէ Ապրիլ 6ին Ուրբաթ երեկոյ Սանթրալի սրահը, 8 Ռիւ Ժան Կուժոն: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

H. PASDERMADJIAN

Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'ARMÉNIE

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE

Troisième édition, Paris, 1971, 437 pages

Reliure pleine toile

Prix : 36 Frs

Avec les frais d'envoi : 39 Frs

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN

51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e)

C. C. P. 1278-35, Tél. : 324-88-65

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
13
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MARDI
13 FÉVRIER
1973

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, Rue de Trévise Paris 9

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Վեցամսեայ 65 ֆր.
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Հատը 0,70 ֆր.

49րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12.639
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
49e ANNÉE — N° 12.639

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԲԱՑՈՒՄԸ Ի ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐ ՔՈՄԻԹԻԻ, ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ - ՔԱՂԱՔԱՊԵՏ ՏԸՖԷՐԻ ԵՒ ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ 2000 ՀԱՅԵՐՈՒ

Կիրակի, Փետրուար 11ին, մինչ միսթրալը կը սուրար իր սովորական սաստկութեամբ, հազարաւոր Հայեր փութացին Մարսէյլի Մայր եկեղեցին, որու բակին մէջ կը բարձրանար նոր յուշարձան մը, ի յիշատակ մէկուկէս միլիոն հայ նահատակներու եւ Ֆրանսայի ազատութեան համար ինկած հայ զինուորներու եւ կամաւորներու։ Ժամը 10ին եկեղեցին արդէն ծայրէ ծայր լեցուած էր եւ Յակոբ Եպիսկ. պատարագ կը մատուցանէր։ Քիչ ետք, պաշտօնական հիւրերը կը հասնէին հետզհետէ եւ ժամը ճիշդ 11ին, աւելի քան երկու հազար հոգիի ներկայութեան, պաշտօնական բացումը կը կատարուէր Ապրիլեան յուշարձանին։ Նախարար Ժօզէֆ Քոմիթի վար կ'առնէր սեւ շղարշը, որ կը ծածկէր յուշարձանը ու պատուելի Յ. Հէլվաճեան Սարդարապատէն բերուած ափ մը հող կը զետեղէր։

Գլխաւորութեամբ Մարսէյլի արքեպիսկոպոս Գերպ. Էչիկարէի, էքիւմէնիք կարճ արարողութիւն մը կը կատարուէր։

Առաջին ճառը կ'արտասանէր, Փրանսերէն Տոքթ. Դարբինեան, որ յանուն կառուցման կոմիտէի շնորհակալութիւն կը յայտնէր ներկայ անձնաւորութեանց եւ բազմութեան։ Ապա Պ. Տիրան Խաչիկեան ներշնչուած խօսքերով ողբականը կը պատմէր հայ ժողովուրդին, վկայութիւններ բերելով քաղաքական թէ գրական դէմքերէ։

Յանուն հայ Դիմադրականներու Պ. Կոստանդինեան կը շեշտէր հայ երիտասարդներու կատարած դերն ու զոհողութիւնը Ֆրանսայի ազատագրումին համար։ Պ. Կարապետ Փօլատեան հայերէն ճառով մը, կը ծանրանար գլխաւորաբար Հայկ. Դատի վրայ, ոգեկոչելով այն հողերը որ կը մնան թշնամիին ձեռքը եւ կը շեշտէր թէ հայ ժողովուրդը ոչ վարձատրութիւն կ'ուզէ, ոչ նուէր եւ մանաւանդ երբեք՝ ողորմութիւն այլ իր արդար իրաւունքն է, զոր կը պահանջէ Թուրքէն։ Իր ճառին վերջին մասին մէջ, Փրանսերէն, շնորհակալութիւն կը յայտնէր ասպնջական Ֆրանսայի եւ անոր ժողովուրդին։

Երեսփոխան Ժան Մաս, փոխարինելով քաղաքապետ – երեսփոխան Կասթոն Տըֆէրը, որ մեկնած էր, կ'ոգեկոչէր հայ ժողովուրդի կեանքը, որ ճանչցած է դժբախտութիւն, սուգ ու աւերակ եւ կը շեշտէր թէ մասնաւոր նշանակութիւն մը ունի այսօր, այս յուշարձանը որու առջեւ Հայերը կրնան խոնարհիլ։ Կը յիշէր թէ Թալաթ ըսած է, օր մը, ամերիկացի դեսպանին «Հայկ. Հարց գոյութիւն չունի այլեւս», բայց Հայերու վերջին քառասնամեակի պատմութիւնը ցոյց կուտայ որ Թուրք նախարարը սխալած էր։ Քանի որ Հայը գոյութիւն ունի այսօր թէ՛ իրրեւ Պետութիւն եւ թէ իրրեւ անհատ։

Վերջին խօսքը կ'առնէր նախարար Ժօզէֆ Քոմիթի, որ հակիրճ խօսքերով կ'անդրադառնար Հայոց նահատակութեան։ Պէտք չէ որ Հայերը մոռնան իրենց ծագումը, կ'ըսէր նախարարը, որովհետեւ պէտք է լաւ Հայեր ըլլալ, լաւ Ֆրանսացիներ ըլլալու համար։

Պ. Իվ Գասպարեան կը յայտնէր թէ հարիւրաւոր հեռագիրներ հասած էին Կառուցման Կոմիտէին այս առթիւ եւ անշուշտ անկարելի էր բոլորն ալ կարդալ։ Յիշենք գլխաւորաբար՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը, Երուսաղէմի Պատրիարքը, Կաթող. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեանը ինչպէս նաեւ զանազան կազմակերպութիւններ եւ թերթեր, ֆրանսացի անձնաւորութիւններ ինչպէս Վալ տը Մառնի երեսփոխան Ալէն Կիւօթրէ, եւն., եւն.։

Արարողութիւնը վերջ կը գտնէր Հայր Մերով ու ներկայ անձնաւորութիւնները կը հիւրասիրուէին ախորժաբերով։

Այս պաշտօնական բացումին կը յաջորդէր ճաշ մը Սիւրքուֆ ճաշարանը, որու աւարտին Պ. Կարապետ Փօլատեան, ապա Պ. Տիրան Խաչիկեան իրենց գոհունակութիւնը կը յայտնէին որ կարելի եղած էր նման գործ մը գլուխ հանել միասնական ոգիով, ինչ որ ցոյց կուտայ թէ երբ հիմնական հարց մը կայ, ոչ մէկ տարակարծութիւն կը մնայ Հայերու միջեւ, ինչ հոսանքի ալ պատկանին։

Յաջորդաբար խօսք կ'առնէին Պ. Պայէնտըրեան (Տէսինի յուշարձանի յանձնախումբի նախագահ), Պ. Քէօթահլեան (Նախկին զինուոր եւ դիմադրականներու կողմէ), Պ. Գէորգ Պալըրճեան, նախագահ Փարիզի Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութեան, Պ. Մարկոսեան (Տէսինի փոխ-քաղաքապետ), Պատուելի Յ. Հէլվաճեան, Պ. Գեղամ Գեւոնեան, Պ. Կարապետեան, Պ. Գր. Պահրիկեան (Ավինեոնի գաղութին կողմէ), Պ. Կոստանդինեան, Պ. Մ. Մալիեան, եւ Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեան։ Պ. Խաչիկեան մի առ մի կը թուէր նաեւ յանձնախումբի բոլոր անդամները, որոնք Տոքթ. Դարբինեանի նախագահութեան ներքեւ ջանք չէին խնայած ձեռնարկի յաջողութեան համար, առանձին յիշատակելով երկու հայ արուեստագէտները՝ Ռասքելէնեան եւ Ալէն Բիրեան, որոնց գործն է յուշարձանը։ Պ. Տիրան Խաչիկեան շնորհակալութիւն կը յայտնէր «Յառաջ»ի, որ սկիզբէն զօրավիգ եղած է այս գործին եւ ամէն օր զօրավիգ կը կենայ Հայ Դատին, ողջունելով նաեւ թերթին տնօրէնուհիին ներկայութիւնը հանդիսութեան։

Յիշենք նաեւ թէ զանազան շրջաններէ եկած էին պաշտօնական եւ անպաշտօն բազմաթիւ հայրենակիցներ։ Փարիզէն՝ Պ. Պ. Գ. Պալըրճեանի, Ալեքսանեանի եւ Ճերմակեանի գլխաւորութեամբ խումբ մը նախկին զինուորներ, Աղքատախնամի նախագահը՝ Պ. Նուպար Յովհաննէսեան, Տէսինի Ապրիլեան յուշարձանի կառուցման կոմիտէի ներկայացուցիչներ, հիւրեր նոյնիսկ՝ Պարսելոնայէն։

×

Պարզ է որ այս առաջին ակնարկով կարելի չէ լրիւ եւ մանրամասն պատկերը տալ օրուան հանդիսութեան եւ այլ մանրամասնութիւններ կուտանք յետագային։

Երկուշաբթի առաւօտ արդէն Մարսէյլի օրաթերթերը լայն տեղ կուտային այս արարողութեան։ Կ'անդրադառնանք առանձին։

×

Կարեւորը այն է սակայն որ Մարսէյլի յուշարձանի կազմակերպիչ յանձնախումբը գիտցաւ տեղի չտալ զանազան ճնշումներու ու պահել յուշարձանի արձանագրութիւնը այնպէս ինչ որ էր, յիշատակութեամբ 1915ի Թուրք ղեկավարներու, որոնք տխրահռչակ պատասխանատուներն են դարուս առաջին ցեղասպանութեան։

Կարեւորը այն է նաեւ որ Մարսէյլը գէթ անգամ մը համար, կրցաւ, եթէ ոչ կատարել, առնուազն երեւութական մասնակի համերաշխութիւն մը յայտնաբերել Ապրիլեան այս յուշարձանին առթիւ եւ յոյսը տալ որ կրնայ գիտակցութեան գալ երբոր անհրաժեշտ է։ Դեռ մշուշոտ այս ուղին կրնայ զուգէ, օր մը, աւելի քաջ ըլլալ, մէկդի դնել ճղճիմ հաշիւներ եւ սին վէճեր, ու ցոյց տալ հայ ժողովուրդի դարաւոր թշնամիին թէ կրնայ մէկ ճակատ կազմել երբոր ուզէ։

Ու վերջապէս կարեւորը այն է որ այս նոր յուշարձանն ալ իր լուռ քարերով, մղձաւանջ դառնայ Թուրքին որ, Մայր Եկեղեցւոյ գրեթէ կից ունի իր դեսպանատունը։ Ու այդ քարերը ապարէզ կարդան բոլոր Թուրքերուն, ու նաեւ բոլոր մարդոց բայց անոնք գիտնան թէ յուշարձաններով Հարցեր չեն թաղուիր։

Ա. Մ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ - ԱՐԵՒԵԼՔ ԳԱՀԻՐԷ ԵՒ ՄՈՍԿՈՒԱ

Նախագահ Սատաթի անձնական խորհրդատուն՝ Հաֆէզ Իսմայիլ, որ, ինչպէս հաղորդած էինք, Մոսկուայի մէջ հանդիպումներ ունեցած էր խորհրդային վարիչներու եւ, մասնաւորապէս, Բրեժնեւի հետ, Գահիրէ վերադարձած է։

Այս հանդիպումներուն առթիւ միացեալ զեկոյց մը հրապարակուեցաւ, ուր յայտնի կը դառնայ, թէ Եգիպտոս որոշած է «մասնակի լուծում» մը չընդունիլ Մերձաւոր Արեւելքի հարցին մէջ։

Խորհ. Միութիւն համաձայն է Եգիպտոսի հետ, թէեւ այս ձեւով հարցը կը ձգձգուի, քանի որ Իսրայէլ միշտ կը պնդէ, թէ բանակցութիւնները իր եւ արաբ երկիրներու միջեւ տեղի պէտք է ունենան՝ իւրաքանչիւրին հետ առանձին։

Միացեալ զեկոյցին մէջ ըսուած է, թէ Եգիպտոս վճռած է Մերձ. Արեւելքի հարցը լուծել իր ամբողջութեանը մէջ։ Իսկ Մոսկուան ալ «լիովին կ'ըմբռնէ Եգիպտոսի պահանջ»ը։

Դէտեր նկատել կուտան, թէ հարցին ամբողջական լուծումը իրականացնելու երկու միջոց կայ։ Կամ այն է, որ Թել Աւիվ կը գործադրէ Ապահովութեան Խորհուրդի թիւ 242 որոշումը՝ քաշելով իր ուժերը գրաւեալ շրջաններէ եւ կամ՝ արաբ երկիրները պատերազմի կը դիմեն զէնքի ուժով լուծելու համար խնդիրը։

Երկուքն ալ առայժմ անիրականալի են։

Արդարեւ Իսրայէլ կը մերժէ Ապահովութեան Խորհուրդի որոշումը գործադրել։ Գալով Եգիպտոսի, ան ի վիճակի չէ պատերազմ մը հրահրելու։

Դիտերու եզրակացութիւնն այն է, որ այս ձեւով հարցը անլուծելի պիտի մնայ դեռ երկար ժամանակ։

× Գահիրէի համալսարանին մօտ կրկին բախումներ տեղի ունեցան ուսանողներու եւ ապահովութեան ուժերու միջեւ։ «Մոնտ»ի թղթակիցը, որ դէպքին վայրը կը գտնուէր, ոստիկանատուն տարուեցաւ եւ ինքնութեան թուղթերու ստուգումէն ետք ազատ ձգուեցաւ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՐԿՈՒ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐ են որ գիտակցաբար կրակի տուած են Փարիզի 19րդ Թաղամասի Բարձրագոյն Ուսմանց վարժարանը, չորս ուրիշ մեղսակիցներով։ 15ամեայ Փաթրիք վրէժ լուծել ուզած է եւ կը յայտարարէ թէ այդ ժամուն վարժարանը պարապ կը կարծէր բայց հարցը տակաւ չի փակուիր անշուշտ։

ՄՕՐԻՍ ԼԸՍՔԱՆՏ մեռաւ առջի օր 80 տարեկանին, յետ անողոք հիւանդութեան։ Թատրոնի մարդու ամբողջական տիպար, մեծ դերասան, Մ. Լըքանտ Քոմէտի-Ֆրանսէզէն մինչեւ շարժանկար, ցուցաբերած է ինքնատիպ տաղանդ մը։ Եղած է նաեւ բեմադիր եւ Քոմէտի Ֆրանսէզի վարիչ-տնօրէն։

ՍԱԿԱՐԱՆՆԵՐՆ ու դրամի բոլոր շուկաները փակ մնացին Երկուշաբթի օր, եւրոպական երկիրներու մէջ ինչ որ նախատեսել կուտար նոր կարգադրութիւններ դրամի առնչութեամբ։ Պարզ է որ եթէ Ամերիկա յամառի տոլարը չարժեզրկել, ուժեղ տարադրամները, ինչպէս զուիցերականը, տօյչ-մարքը եւ իէնը կրնան վերարժեւորուելու պարտադրութեան տակ գտնուիլ։

ՕՌՈՌ օրաթերթը հանրային կարծիքի նոր քննութիւն մը հրատարակած էր Երկուշաբթի օր ուրկէ կը պարզուէր թէ մեծամասնութիւնը կրկին կը կորսնցնէ 35 առ. հարիւրի իջնելով, ձախը կը յառաջդիմէ 47 առ. հարիւրով, թէեւ բարելաւում մըն ալ կ'արձանագրէ Կեդրոնը 17 առ. հարիւրով։

ՌԸԿՊԻԻ մրցումին մէջ Ֆրանսա յաղթեց Նոր-Զելանտայի խումբին (Օլ-Պլէքս) 6ի դէմ 13 կէտով։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ Սախարով, ծանօթ հիւլէագէտը պահանջած է որ երաշխաւորագինի փոխարէն ազատ արձակուի դասատու Եուրի Շիխանովիչ որ ձերբակալուած էր անցեալ Սեպտեմբերին «հակակառավարական գործունէութեան» համար։ Սախարով կ'առաջարկէ ինք վճարել անհրաժեշտ երաշխաւորագինը։

ԼԻԽԹԸՆՇԹԱՅՆԻ մէջ այրերը իրենց քուէներով անգամ մը եւս մերժեցին կիներու քուէարկութեան իրաւունքը։

ՌԱՎԱԼՓԻՆՏԻԻ (Փաքիստան) Իրաքի դեսպանատան մէջ գրաւուած են խորհրդային զէնքերու մեծ քանակութիւն մը։

ՀԱՆՕՅ Երկուշաբթի օր սկսաւ ազատ արձակել ամերիկացի պատերազմական գերիները։

ՈՒՐՈՒԿՈՒԷԻ վարչակարգը բոլորովին բանակին ձեռքն անցած է եւ նախագահ Պորտապէրի հարկադրուած է ենթարկուելու կամ քաշուելու։ Զինուորականները հիմնական բարեփոխումներու ծրագիր մը կ'ուզեն պարտադրել։

ՅՈՒՇԵՐ ԱՆՑԵԱԼԷՆ

ԱՄՐԱՆ ԳԻՇԵՐ ՄԸ

ՇԱՀԱՆ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ ՀԵՏ

—0—

Լռութիւն, լուսին ու լեռակներ, անթիւ անհամար սպիտակ եւ մեղոյշ լեռակի պատեր, որոնք կը բաժնեն ընդարձակ պարտէզը դրացի պարտէզներէն։

Միշտ բաց, պարտէզին խարխուլ փայտաշէն դռնէն, Շահան ներս կը մտնէր սուլելով Պեթհովէնի Ափփասիոնաթա սոնաթին վերջին վիվաչէն։ Ծղրիդները սկսեր էին կէս-գիշերը ծանուցանել։ Իր սիրած աղջիկը տակաւին դաշնակ կը նուագէր, ընդհանրապէս Լիսթ — անոր հոգիին մէջ աւելի ուժգին զգացում մը կար որ կ՚ըսէր իրեն թէ պիտի գար ան։

Շահան կը յառաջանար քարոտ անցքէն, մտնելու համար այդ լայն բացատանը, որուն պատերը կազմուած էին լեռակի ծառերով միայն։ Լուսնին ամբողջ լոյսը կը լուսաւորէր ճամբան եւ լայն բացատանը։ Շահան կը յառաջանար, ան գիտէր թէ սիրելի էակը պիտի զգար իր ներկայութիւնը եւ երբ պարտէզ մտնէր, պիտի լսէր Պեթհովէնի Վիվաչէն ու պիտի գար իրեն։

Լեռակներու բոյրը տարածուած էր չորս բոլորը, վերը, քովերը, մութ-կանաչ տերեւներուն մէջ, ամէն կողմ, ուր մեղմ լոյս մըն էր կարծես։

Ցանկապատ տան պարտէզին դուռը կը բացուէր, ու բարձրահասակ, նրբակազմ, թուխ, սեւ աչքերով սիրուած ու սպասուած աղջիկը կը յառաջանար դէպի ծառը։

Այս մէկը ամէնէն աւելի տարածուն ճիւղերով լեռակի ծառն էր, որ որոշուած էր իբրեւ ժամադրավայր իրենց հանդիպումներուն, եւ որ կը բաժնէր, կ՚անջատէր զիրենք շրջապատէն ու աշխարհէն։

Շահան, իր կապոյտ տան մէջ, կարդացեր էր ամբողջ օրը, կարդացեր էր իր սիրած փիլիսոփաները, յօրիներ էր երգեր, պատրաստեր էր յաջորդ օրուան գեղեցկագիտական իր դասախօսութիւնը։

Եւ հիմա, լի երաժշտութեամբ ու անհուն սիրով, լուսնին տակ ոտքի, կը սպասէր անոր որ կուգար։

Դէմ դիմաց, լուռ, շրջապատուած ճպուռներու միօրինակ կանչով ու լուսնին մեղմ լոյսին տակ, Պեթհովէնով ու Լիսթով արբեցած, գրկուեր էին անոնք անհուն կարօտով ու ըղձանքով։

Չէին խօսեր, չէին կրնար խօսիլ արդէն։ Այն բառը, որ կը գործածուի առհասարակ որոշ զգացումի մը համար չէր բաւեր կարծես իրենց էութիւնը լեցնող այդ անբիծ ու խոր զգացումին։

Բառ չկար կարծես արտայայտելու սրտի այդ անօրինակ յուզումը, այդ խաղաղ գիշերուան գեղեցկութեան, ճպուռներու միօրինակ երգին մէջ սաստկացող իրենց սրտի տրոփիւնները։

Շահան կը գրկէր համակ-նուագ այդ աղջիկը, աւելի ուժով, միշտ աւելի ուժով կը սեղմէր զայն իր սրտին... ու կը լռէր։ Լուռ էին անոնք, անէացած, անջատուած իրենց շրջապատէն, աստուածացած իրենց սիրով...

×

Տարիներ անցան, ու բաժնուեցան անոնք, միշտ լուռ այլ սակայն միշտ սիրահար։

Եւ աւելի ուշ, երբ Շահան Պէրպէրեան մեռած էր արդէն, միշտ կը լսէր տակաւին Ափփասիոնաթայի այն վերջին հնչիւնները, կը լսէր ճպուռներու միօրինակ յանկերգը, կը զգար միշտ լեռակներու խունկի բոյրը ու վերապրելով այն հեռաւոր կախարդիչ ու լուռ գիշերները, կ՚ըսէր.

— Տուր, յետ տուր վայրկեաններ, հո՜ն, անոր հետ, ամբողջ կեանքիս փոխարէն...։

Մ. Ն. ՎԱԼԻՏԵԱՆ

ԱՌ Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ՄԵՐ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ

—0—

(ՔԱՆԻ ՄԸ, ԱՌՀԱՍԱՐԱԿ, ԱՆԾԱՆՕԹ ՄՆԱՑԱԾ ՀԱՅ ՏԻՏԱՆՆԵՐ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այս միջոցին կամ քիչ մը առաջ Կոստանդ կայսրը Գաղղիոյ, լսելով Պարոյրի համբաւը, կը հրաւիրէ զինքը ու Գաղղիոյ մէջ կը զարմացնէ ամէնքը իր վարքով ու ապրումով։ Կոստանդ կայսրը, մեծ պատիւով կը ղրկէ զինքը Հռոմ, ուր դարձեալ իր համբաւը կը տարածուի նոյնքան որքան Աթէնք, ու Հռոմէացիները զինքը այնքան կը սիրեն ու կը պատուեն, որ կը կանգնեն անոր պղինձէ արձանը, տակը գրելով Թագուհին Հռոմ Թագաւորի բանին։

Հռոմէացիները կը խնդրեն իրմէ որ իր տեղը գոնէ իր աշակերտներէն մէկը ղրկէ, ու Պարոյր կը ղրկէ Եւսեբիոս Աղեքսանդրացին։

Կոստանդ կայսրը կ՚ուզէ պատուել Պարոյրը ու կը խոստանայ կատարել ինչ որ փափաքի, ու Պարոյր կը խնդրէ որ վերցուի ցորենի մաքսը, ինչ որ կը շնորհուի իրեն։ Աթէնք վերադառնալով, հոն կը դառնէ Յուլիանոս ինքնակալ, իմաստակ կայսրը որ թէ՛ զէնքով եւ թէ գիտութեամբ ու հռետորութեամբ մէկէ մը վար չէր ուզեր մնալ, սակայն նուաստութիւն չի համարիր պատուել Պարոյրը ու իր մէկ նամակին մէջ՝ գրուած առ Պարոյր, կ՚ըսէ. «Յորդառատ գետ եւ անսպառ գետ պերճախօսութեան ու հզօր խօսքով Պերիկլէս նման»։

Յուլիանոս թէեւ նախանձոտ, բայց կ՚ուզէ սիրաշահիլ Պարոյրը, յուսալով որ ան կը գրէ իր պատերազմներու պատմութիւնը, որոնց ականատես եղած էր Պարոյր Գաղղիոյ մէջ, սակայն անկարելի էր որ Պարոյր նման բանի մը ձեռնարկէր. որովհետեւ Յուլիանոս յայտնի կերպով ուրացած էր քրիստոնէական հաւատքը, մինչ Պարոյր յայտնի քրիստոնեայ մըն էր։ Յուլիանոս հեռացուցած էր բոլոր քրիստոնեայ ճարտարախօսները ձգած էր միայն Պարոյրը, սակայն Պարոյր, ինք կամովին կը ձգէ իր աթոռը ու կը հեռանայ։

Այդ ատենները Պարոյր 90 տարեկան էր, սակայն մնացած էր կայտառ. այն ատեն իրեն կ՚աշակերտէ Եւսեբիոս 17 տարեկան պատանին, որ տեղեկանալով իր վարժապետին կեանքի մանրամասնութիւններուն, գրի առնելով կ՚աւանդէ մեզի։ Եւսեբիոս հինգ տարի աշակերտած է Պարոյրի ու հետեւեալ տողերով կը բացատրէ զմայլումը իր վարժապետին մասին. «Տեսի զնա ալեւոր սպիտակահեր արծաթափայլ, անցեալ զութսունեօթն ամօք, որպէս ինքն ասէր, բայց էր ժիր յոյժ զորպիսի ալեւոր չէր տեսեալ երբեք, եւ համարեցայ զնա անմահ ոք»։ Իր աշակերտներէն եղած են նաեւ Ս. Բարսեղ Կեսարիոյ հայրապետը, ինչպէս նաեւ Ս. Գրիգոր Աստուածաբան մեծ հայրապետը, որ իր մասին զմայլանքով գրած է զանազան գեղեցիկ տողեր։

ԱՆԱՆԻԱ ՇԻՐԱԿԱՑԻ

—0—

Շատ հետաքրքրական է իմանալ, թէեւ համառօտ, մեր նշանաւոր գիտնական Անանիա Շիրակացիի մասին։

Անանիա Շիրակացի գրած է իր ինքնակենսագրութիւնը, որ հրատարակուած է Ալիշանի «Հայապատում»ին մէջ եւ թարգմանաբար գրուած Սեւան Ե. գրքին մէջ, ուրկէ ընդօրինակուած են այս կարեւոր տողերը։

Թուաբանութեան գիտութիւնը իմ երազս էր... Հայերու մէջ մէկը չգտայ թուաբանութեան եւ իմաստասիրութեան հմուտ, ոչ մէկ գիրք կար եւ ոչ ալ այս նիւթերու վրայ խօսող։ Դիմեցի Յունաստան, նախ Թէոդոսուպոլիս (Կարին) գացի, հոն նշանաւոր մէկը գտայ, որ շատ հմուտ էր եկեղեցական գիտութիւններու եւ Եղիազար կը կոչուէր։ Այս մարդը ինծի ըսաւ թէ Չորրորդ Հայքի մէջ կար երեւելի թուաբանագէտ մը, Քրիստոսատուր անունով։ Այդ մարդուն աշակերտելու մղուած, առանց ժամանակ կորսնցնելու, իր մօտ գացի, վեց ամիս հոն մնացի՝ գիտութեան ծարաւով պապակած։ Այդ գիտնականն ալ իր համբաւին արժանի չէր. տակաւին անկէն քաղուածոյ բաներ մը սորված էր։ Հարկ էր ուղղակի Կ. Պոլիս երթալ։ Երկար ճամբորդութենէ վերջ հասայ. հոն բարեկամներ եւ ծանօթներ շատ ունէի մեր ազգէն, որոնք զիս ուրախութեամբ հիւրընկալեցին, բայց շատ զարմացան երբ նպատակս իմացան։

— Ինչո՞ւ, ըսին, այդ երկար ու յոգնատանջ ճամբան ըրեր ես, երբ Բիւզանդիոնի Տիւքիկոս վարդապետը մեզի այնքան մօտ էր, Պոնտոսի ափերուն վրայ, Տրապիզոն քաղաքը կը նստի. իմաստուն մը, որ հայերէն ալ գիտէ եւ շատ յարգ ու պատիւ ունի թագաւորներու մօտ։

— Ճի՞շդ կ՚ըսէք. ո՞ւսկից լսած էք անոր անունը։

— Բազմաթիւ ճամբորդներ կը ճանչնանք որ այդ մարդուն քով կ՚երթային. դեռ մօտերս, Կ. Պոլսոյ պատրիարքը տասը հատ չափ տղաք ղրկեց, որպէսզի անոր աշակերտ ըլլան։

Երբ այս լուրերը առի, մեծ շունչ մը քաշեցի, փառք տուի Աստուծոյ։ Առանց երկար սպասելու դարձայ Տրապիզոն, եւ զանիկա գտայ քաղաքին Ս. Եւգենիոս վկայարանին մէջ։ Պատմեցի գալուս պատճառը. զիս մեծ ուրախութեամբ ընդունեցաւ։ «Շատ գոհ եմ, ըսաւ, որ եկար, Աստուած ղրկեց քեզ այս գիտութիւնները սորվելու եւ Ս. Լուսաւորիչի երկիրը տանելու»...։

Տիւքիկոս զիս շատ սիրեց։ Ութ տարի մնացի իրեն քով։

ՍՈՒՐԲ ՄԻՆԱՍ

—0—

Հայաստանի թագաւորի մը զաւակն է, իր հինգ ընկերներով եկած է Հռոմ քրիստոնէութիւնը քարոզելու հեթանոս Հռոմէացիներուն, սակայն այն ժամանակուան քրիստոնէահալած Տեկիոս կայսրը (248–251) քրիստոնէութեան Յրդ հրովարտակով մը ձերբակալել ու գլխատել կուտայ զիրենք։

Մինաս իշխանը Ֆլորանսի մէջ գլխատեցին եւ քրիստոնեաներն ալ թաղեցին ու հիմնեցին, յետագային, փառաւոր տաճար մը իշխանին արձանով, անունով եւ աղօթքով։

Ի պատիւ Հայոց իշխան Ս. Մինասին, բազմաթիւ լեզուներով թղթիկներ տպագրուած են, ինչպէս նաեւ մետայլներ։ Ով որ այցելէ այս տաճարը, ձրիօրէն կը նուիրուի փափաքողին։

Մ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

Ծաղկած Փշալարեր

※

(ՎԻՊԵՐԳ)

.

... Վերջին անգամ մենք դատարկ դոյլը տալիս ենք մեզ ձուկ բաժանող երիտասարդին եւ խնդրում.

— Ջո՛ւր։

Նա նայում է մեզ տխուր աչքերով, վերցնում է դոյլը եւ ասում.

— Միւսն էլ տուէք։

Մենք տալիս ենք միւսն էլ։

Նա նայում է աջ-ձախ ու գնում դէպի ձախ։

Հիմա մեր ականջին հասնում են աղաղակներ. այդ կալանաւորներն են գոռում.

— Ջո՜ւր, ջո՜ւր...

Քիչ յետոյ երեւում է երիտասարդը ջրով լեցուն երկու դոյլով։

— Վերջին անգամ, — ասում է նա։

... Այդ երէկ էր։ Իսկ այսօր մենք մի դոյլից քիչ պակաս հոգեպահուստ ջուր ունենք։ Այնուամենայնիւ երեկոյեան կողմը երբ մեծ կայարաններից մէկում կանգնեց գնացքը, մենք դուռը ծեծեցինք յամառ ու անընդհատ։ Դուռը բացուեց եւ երեւաց մեզ սպասարկող երիտասարդը։ Աւագը պարզեց դոյլը.

— Ջո՛ւր...

Երիտասարդը գլուխը թափ տուեց.

— Հնարաւոր չէ... Կան վագոններ, որոնք երեք օր է, ինչ ջուր չեն ստանում ... Լսո՞ւմ էք...

Այո՛, լսում ենք, ծեծում են վագոնների դռները եւ գոռում, — ջո՜ւր, ջո՜ւր։

— Իսկ ի՞նչպէս են ապրում։

— Ապրում են։ Իսկ ովքեր հրաժարւում են ապրելուց, իջեցնում են... այսպէս որ գնայ, կէսը տեղ չի հասնի...

— Մահանո՞ւմ են։

— Երեւի։

Ու տեսնելով երեւի, որ իրենցից մէկը մօտենում է, գոռում է.

— Ջուր չի տրւում, ջուր չկայ։ — Ու շրխկոցով փակում է դուռը։

.

... Այդ երկու օր առաջ էր, իսկ այսօր Թայշարուխցի Օթելլօն գլուխը խօթեց դոյլի մէջ երեւի մի կաթիլ թացութիւն կամ սառնութիւն որսալու։ Բան դուրս չեկաւ։ Արդէն երեք հիւանդ ունենք։ Մի լիտրի չափ ջուր է պահել աւագը միւս դոյլի յատակում։ Նա թացում է մաքուր թաշկինակը ջրով եւ ամէն անգամ քան-քանհինգ կաթիլ կաթեցնում է հիւանդների բորբոքուած լեզուներին։ Մէկը դա համարում է պետանտիզմ։ Հասնում ենք ըստ երեւոյթին մի մեծ կայարան։ Շոգ է։ Մենք խնդրում ենք դուռը բանալ եւ թարմ օդ ներս թողնել։ Մեր խնդիրը յարգւում է, բայց դա քիչ է օգնում։ Շոգ է։ Շոգն աւելի զգացնել տալիս իր առկայութիւնը, երբ լսում ես վագոնների դռների թակոց եւ «ջո՜ւր, ջո՜ւր» աղաղակները։ Երեւացին մի քանի թեթեւ պատղարակներ, թեթեւ եկան, ծանր գնացին։ Իսկ մէկին տարան պարզապէս երկու հոգով բռնած գլխից եւ ոտներից։

— «Ջո՜ւր, ջո՜ւր»։

.

... Հիմա մենք էլ ենք գոռում, մենք էլ ծեծում ենք դուռը, հայհոյում բոլոր յայտնի եւ անյայտ ուղղութիւններով։ Մենք էլ մեզ տրուած ձուկը շպրտեցինք դուրս, որովհետեւ, ինչպէս յայտնի է, ինչպէս կենդանի ձուկն, այնպէս էլ աղի ձուկը չեն կարող ապրել առանց ջրի։ Սա ի՞նչ կայարան է։ Օ՞մսկ։ Տո՞մսկ։ Սողում են երկաթգծի լայնքով պատղարակները, ըստ երեւոյթին բոլոր վագոնների դռները բաց են ջուրը օդով փոխարինելու համար... համար... Համանուագ ձգտումով։ — «Ջո՜ւր, ջո՜ւր»։ Թւում է թէ հրդեհ է, մարդիկ այրւում են բոցերում ու վերջին մոլուցքով «ջո՜ւր, ջո՜ւր» են աղաղակում։ Յետոյ լուռ ու աղօտ, ասես ծարաւից՝ ճչում է սուլիչը։ Վագոնների դռները նորից փակւում են, շարժւում է գնացքը եւ խլացնում տաղնապահար կանչերը, մինչեւ յաջորդ կայարանը։ Սկսւում է նոյն պատմութիւնը, նորից բացւում են վագոնների դռները, ետ ու առաջ վազում են մարդիկ պատղարակներով եւ ջուր խնդրող, պահանջող ձայներն աւելի խլացուցիչ են դառնում, աւելի տաղնապահար։ Ու քանի անցնում են ժամերը, օրերը, կայարանները, այնքան աւելի գալարւում ենք մենք ու կորցնում մեզ։ Մենք ամէն ինչ զգում ենք, ամէն բան մտածում, բայց ոչ ոքի մտքով չի անցնում վերցնել դոյլը եւ վազել դէպի կայարան։ Թող կրակեն, թող գնդակահարեն, աւելի լաւ է մեռնել փրկարար ջրի ազատարար ճանապարհին, քան մահանալ վագոնում, տաք աւազի նետուած անլեզու, համր ձկան նման։

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(75 – Շար.)

ՀՈԼԱՆՏԱՐԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

300ամեակի տօնակատարութիւնը

Ինչպէս «Յառաջ»ի նախորդ թիւերէն ընթերցողները արդէն տեղեկացած էին մեր հին գաղութին 300ամեակը նշելու հանդիսութիւնը տեղի ունեցաւ:

Այս Յունուար 27ին «Հայրենական Ճակատ»ի կեդրոնական սրահները զարդարուած էին Հոլանտահայութեան, արտաքին արժանավայել կերպով տեղի ունենալ հանդիսութիւնը:

Արդէն ժամը 5ին սրահները լեցուած էին ներկաներով եւ հոլանտ արուեստագէտներով, որոնք եկան մեզի հետ յարգելու Հոլանտահայութեան կորած երկար ճամբան, 300 տարուան պատմութեամբ, որ արդէն ունի իր տեղը հոլանտ ժողովուրդի պատմութեան մէջ եւս:

Անոր փառքը տուին Հոլանտայի «Հայրենական Ճակատ»ի անդամները, որոնք նոյնպէս ներկայ էին հանդիսութեան եւ անկէ առաջ ալ ներկայ եղած էին նախապատրաստութեանց:

Յուզիչ էր տեսնել ընտանեօք եկած հին Հոլանտահայերէ սերած, բայց լեզուն վաղուց կորսնցուցած Հոլանտացիները:

Ժամը ճիշդ 5.30ին արդէն նախագահութիւնը տեղը գրաւած էր, որուն մէջ էր յարգելի Պր. Պէնչիք Իշխան (Հայրենական Ճակատի առաջին քարտուղարը) Պր. Թէօլթէշի Իմրէ Հայ. Ճակատի կեդր. վարչութեան անդամ եւ Տիկին Մոլտովան Սդեֆանիան, ինչպէս եւ օրուան բանախօսը Պր. Բոլդուլի Տ.:

Հանդէսին բացումը կատարեց Պր. Կայգակօ Շալամոն, ուժէ վերջ օրուան համար հոլանտ ժողովուրդի, «Հայրենական Ճակատ»ի կողմէ ողջոյնի ելոյթ ունեցաւ Պր. Պենչիք Իշխան: Ան շեշտեց որ «Այս յարգանքը պարտական էին այն բոլոր հին Հոլանտահայերուն յիշատակին, որոնք եկան հաստատուեցան այս ափերը: Այդ Հայերուն շառաւիղներէն ալ, որ այսօր հոս ներկայ են, մեր ողջոյնի խօսքերը— անոնք եղած են Հոլանտայի քաղաքացիները, տուած են այս երկրին մեծ մարդիկ, լաւ քաղաքացիներ: Ահա թէ ինչու, մեր ժողովուրդին նկատեց այս եւ ի՛ր տօնը, եւ մենք կը ներկայացնենք հոս հոլանտ ժողովուրդը»:

Ապա խօսքը տրուեցաւ Պր. Բոլդուլին որ օրուան պատմական նշանակութեան շուրջ խօսեցաւ հակիրճ կերպով, ուր չեշտուեցաւ մանաւանդ այն պարագան, զոր գտած էին մեր նախնիքները որ ստակայն պարտական չմնացին տալով իրենց ջանքը, եռանդը, գիտութիւնը Հոլանտայի զարգացման համար: Այս մասին բազմաթիւ փաստեր կան ու այլեւս պատմականօրէն ալ վաւերացուած են: Ամէն անգամ ալ կանգնած են հոլանտ ժողովուրդի կողքին բլլայ այդ 1848ին եւ ըլլայ անկէ վերջ»:

Շնորհակալութիւն յայտնեց հիւրերուն եւ «Հայրենական Ճակատ»ի ներկայացուցիչներուն, որոնք սիրով ընդառաջեցին հայկական Ակումբին եւ կարգադրիչ յանձնախումբին նախագահ Պր. Յովսէփ Պուշլիկի յաջող տօնակատարութեան համար:

Յետոյ եղաւ հեռագիրներու ընթերցումը Երեւանէն, Պր. Վ. Համազասպեանի եւ Վենետիկի Մխիթարեան միաբանութեան կողմէ ուղարկուած:

Առաջին մասէն վերջ սկսաւ գեղարուեստական բաժինը: Մասնակցեցան սիրամոլ արուեստագէտներ, Մոլտովան Սթեֆանիա, Պանֆի Կէօրկ, Ակարտի Կապըր եւայլն, եւայլն, հնչեցին Կոմիտասի «Գարուն»ը եւ «Կռունկ»ը, օփերային երգչուհի Մոլտովան Սթեֆանիայի կողմէ եւ Պանֆի Կէօրկ հրաշալի կերպով արտասանեց «Մուսա Տաղ»էն Բագրատեանի մենախօսութիւնը: Բուռն ծափերու մէջ կրկին բեմ եկաւ, նոյնպէս եւ Ակարտի Կապըրի «Աղաւնու վանք»ը Յ. Թումանեանէն: Հոս կ'արժէ նշել որ այս արուեստագէտները ծագումով Հոլանտահայեր են:

Հանդէսի գեղարուեստական բաժնին յաջորդեց ջերմ խօսակցութիւն Հայրենական Ճակատի կեդրոնական շէնքին հրաշալի սրահներուն մէջ, որոնք այդ իրիկուն տրամադրուած էին մեզի: Հիւրերը ճոխ պիւֆէին զովացուցիչները վայելեցին:

Կարգադիր յանձնախումբի նախագահ Պր. Պուշլիկ ջերմ շնորհակալութիւններ յայտնեց իր հայրենակիցներուն կողմէ Հայրենական Ճակատի եւ արուեստագէտներու եւ ներկաներուն:

Այս էջը փակելէ առաջ մեր շնորհակալութեան խօսքը կ'ուղղենք «Յառաջ» թերթի յարգելի խմբագրութեան, որ իր նախորդ թիւերուն մէջ չռայլօրէն նուիրեց սիւնակներ այս հանդիսութեան եւ Հոլանտահայերու:

ՅՈՎՍԷՓ

ՊՈՒՏ'Մ ԾԻԾԱՂ

Ծանուցում մը օրաթերթի մը մէջ «Ծախու է համայնագիտարան մը, 24 հատոր: Նոր միճակի մէջ, երբեք թղթատուած չէ: Կինս ամէն բան գիտէ»:

×

Վարշաւայի մէկ հրապարակին վրայ, երկու Լեհեր հիացումով կը դիտեն հրաշալի կառք մը:

— Գեղեցիկ է, կ'ըսէ առաջինը:

— Այո՛, կ'ըսէ երկրորդը, խորհրդային ճարտարարուեստի յաղթանակն է:

— Ի՞նչ կ'ըսէք, կը խնդայ խօսակիցը: Ամերիկեան կառք է, բան չէք ճանչնար մեքենաներէ:

— Մեքենայ կը ճանչնամ, բայց ձեզ է որ չեմ ճանչնար:

ՊԵԼՃԻԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՀԱՅԵՐԸ ՊԵԼՃԻՈՅ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

ՊՐԻՒՍԷԼ (Յառաջ). — «Աշխարհի արահետները» յայտագրին մէջ պելճիական հեռատեսիլը (ֆրանսերէն) Երկուշաբթի Փետրուար 5ին ներկայացուց մէկ ժամ տարը վայրկեան տեւող ժապաւէն մը, զոր խրագործած էին Փօլ-Ժաք եւ Նիքոլ Բոլէպօ եւ որու նիւթն է «Լիբանան, մշակոյթներու խաչմերուկը»:

Այս ֆիլմի ընթացքին, զոր մեկնաբանեց խրագործող զոյգը, շատ կարեւոր բաժին մը յատկացուած էր Լիբանանի Հայերուն, մեծ գովեստներով մեր հայրենակիցներուն հասցէին:

Այս առթիւ կրցանք տեսնել Կիլիկիոյ Խորէն Կաթողիկոսը, մասեր Զատկուան պատարագէն (որ հրաշալի բայց քիչ մը երկար ոլորկուեցաւ), Պէյրութի նախկին պիտոնվիլները եւ Հայկ. նոր թաղամասերը, յիշատակի արարողութիւն մը նուիրուած մէկ միլիոն հայ նահատակներու, զոհ այս դարուս առաջին ցեղասպանութեան, Թուրքերու կողմէ, «Այգակ»ի տպարանը, եւայլն:

Այս յայտագիրը գովեստի արժանի է եւ թոյլ տուաւ ամբողջ Պելճիոյ որ անգամ մը եւս գաղափար կազմէ մեր ժողովուրդին մասին եւ սակայն հայու քանի մը շաբաթ ետք Լը Սուառի յօդուածէն:

Ի. Ի.

Գաղութէ Գաղութ

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ թեմի Ազգային Գաւառական Ժողովի լրացուցիչ ընտրութիւնները, Սուրիոյ Ներքին Նախարարին արտօնութեամբ, տեղի ունեցած են Յունուար 28ին: Ընտրուած են հետեւեալ անձերը.— Բիւզանդ Եաղուպեան, Բժ. Լեւոն Եաղուպեան, Բժ. Կարպիս Գարակէօզեան, Բժ. Ճանիկ Երանոսեան, Յարութիւն Գույումճեան, Լեւոն Աճէմէրճեան, Փանոս Համալեան, Նիկողոս Պօյաճեան եւ Վահան Մաթոսեան:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Սին-էլ-Ֆիլի շրջանին մէջ, Յունուար 28ին, պաշտօնական հիմնարկէքը կատարուած է «Սահակեան – Լեւոն Մկրտիչեան» լիսէի: Ներկայ գտնուած են Կրթական նախարար Տոքթ. Ալպէր Մուխայպէր, լիբանանահայ առաջնորդ Տաճատ Արք. Ուրֆալեան, պետական երեսփոխաններ Տոքթ. Անդրանիկ Մանուկեան եւ Արա Երեւանեան: Նորակառոյց լիսէն, որ պիտի ունենայ մանկապարտէզ, նախակրթարանի եւ երկրորդական լրիւ դասարանները, պիտի աւարտի տարիէ մը:

ԹԵՀՐԱՆԻ «Արարատ» մարզական միութեան պատանեկան խաղի խումբը շահած է «Յեղափոխութեան տասնամեակ»ի բաժակը: Այս մրցաշարքին մասնակցած են Թեհրանի ութ ակումբներ:

ՖԷՍԸ՝ ՇՆՈՐՀԱԶՐԿՈՒԱԾ

———0———

Ֆէսը, որ մինչեւ տարիներ առաջ արար մարդուն խորհրդանիշը կը նկատուէր, այլեւս չի գործածուիր:

Ժամանակ մը հարիւրաւոր ֆէս պատրաստողներ կային միայն Պէյրութի մէջ, իսկ այժմ միայն մէկ հոգի մնացած է, այն ալ 71ամեայ ծեր մը: «Այլեւս շնորհազրկուած է ան, որովհետեւ արար երիտասարդները արեւմտեան կենցաղ որդեգրած են»:

Յամենայն դէպս ֆէսի գործածութիւնը պարտադրաբար ալ վերջ գտած է: Ֆէսը Թուրքիոյ մէջ արգիլուած առաջին բաներէն մէկն եղաւ, երբ Աթաթիւրք փորձեց «քաղաքակրթել» ժողովուրդը:

Պատմութիւն մը կայ, ըստ որուն Աթաթիւրք օր մը Եգիպտոսի դեսպանին գլուխէն քաշեց ֆէսը, Պոլսոյ մէջ տըրուած երեկոյթի մը ընթացքին: Ան, յետադային, հարկադրուեցաւ ֆէսը Գահիրէ ղրկել, ներողութեան նամակով մը, երբ Գահիրէ սպառնաց իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզել Թուրքիոյ հետ:

Համաձայն Աթաթիւրքի կենսագիրներուն, Թուրքիոյ երբեմնի մենատէրը բացօթեայ հաւաքոյթի մը ընթացքին, Գաստեմունիի մէջ 1925ին, «Փանամա» գդակ մը ցոյց տալով ժողովուրդին կ'ըսէ. «Ասիկա թեթեւ եւ զով պահող գըդակ մըն է եւ կը պաշտպանէ գլուխը արեւէն... ինչո՞ւ համար գլխարկ պիտի չգործածենք... Ֆէսը յունական խորհրդանշան մըն է՝ Բիւզանդիոնէ մնացած յիշատակ մը»:

Եգիպտոս եւս ֆէսի գործածութեան դէմ քարոզչութեան սկսաւ 1952ին, երբ ֆէս գործածող Ֆարուք թագաւորը գահընկէց եղաւ Զօր. Մոհամմէտ Նեկիպի կողմէ: Ֆէսը, այդ օրերուն, խորհրդանշան նըկատուեցաւ նախորդ ապականեալ վարչակարգի:

Ֆէսը վերջին հարուած մը կրեց Մարոքի ազատագրական պայքարի օրերուն, երբ Մարոքցիք անդէն նետեցին զայն: Մինչեւ ԺԹ. դար միայն Ֆէզ քաղաքի մէջ կը պատրաստուէր այս գլխարկը, որ նաեւ թարպուշ կը կոչուի:

1956էն ետք ֆէսը որոշ ժողովրդականութիւն ձեռք ձգեց եւ այսօր դեռ կան մարդիկ, Մարոքի քաղաքներու մէջ, որ ֆէս կը գործածեն:

Ֆէսը Օսմանեան կայսրութիւն մուտք գործած է 1832ին Սուլթան Մահմուտ Բ.ի կողմէ, որ տեղ կը յուսար փոխարինել փաթթոցը: Ասիկա կրօնաւորի եւ բարձր դասի խորհրդանշան դարձած էր:

Թ. Ա. Թ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (106)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐՁԻԳԸ

ԺԵ.

— Ձեր լաւծին նայելով՝ մօրս, մօրեղբօրս, ձեր պատկերները այդ նկարին վրայ կը գտնուի՞ն:

— Այո, քուկինդ ալ:

— Մտադի՞ր էք այդ նկարը ծախելու:

— Բայց ինչո՞ւ կը հարցնես:

— Ձեզմէ բան մը չունենալուս համար իմ քովս, կ'ուզեմ գնել այդ նկարը, որ ինծի համար գեղարուեստական գործէ մը աւելի արժէքաւոր է:

— Ուրեմն չա՞տ հարուստ ես: Դուն գիտես թէ շատ սուղ կը ծախեմ:

Ժորժ ժպտելով պատասխանեց.

— Գիտեմ: Բայց նոյնպէս գիտեմ որ բարեկամի մը պէս պիտի ծախէք զայն: Եթէ պիւտճէիս մէջ ծակ մը բացուի, չուտով պիտի գոցեմ զայն, աշխատանքի շնորհիւ:

Էթիէն Բասթէլ ուսերը ցնցեց ու քըքիջով մը ըսաւ.

— Խեղճ պատանիս, դուն իրաւ անմիտ ես: Ձհասկցա՞ր որ այդ նկարը իմս է, ու զայն կը սրբագրեմ, քեզի նուիրելու համար միայն...:

— Ա՛հ, սիրելի խնամակալ...:

— Կ'ուզէի անակնկալ մը ընել քեզի: Բայց այնպէս չեղաւ...: Նկարը աւարտելուս պէս՝ հոս պիտի բերեմ...: Լաւ տեղ մը պատրաստէ:

Ժորժ փղձկումով սեղմեց Էթիէն Բասթէլ...

— Ա՛, որքան բարի էք, սիրելի խնամակալս: Կանխայայտ ու հոգեյոյզ շնորհակալութիւններս կը յայտնեմ: Բայց ըսէք, ի՞նչ ըրած էր Շէվրիի երիցատան մէջ, մօրեղբօրս բնակարանը սափրկան գինուորներու կողմէ ձերբակալուած այն կինը, որ առաջին տեղը կը գրաւէ ձեր նկարին մէջ:

— Երբեակ ոճիրով կը մեղադրէին զայն. գողութիւն, հրկիզում եւ սպանութիւն, պատասխանեց նկարիչը:

— Օ՜, սարսափելի կին: Անշուշտ արդարութեան յանձնուած է:

— Այո:

— Դատապարտուա՞ծ է:

— Ցկեանս խցարգելութեան:

— Ուրեմն յանցաւոր էր ան..:

— Անտարակոյս, քանի որ դատաւորները բաւարար ապացոյցներ գտած են, զայն դատապարտելու համար:

— Այդ կնոջ անունը գիտէ՞ք:

— Ատենօք իմացած, բայց յետոյ մոռցած եմ:

Այդ պահուն, դրան զանգակը նորէն հնչեց ու Մատլէն ներս մտաւ:

— Ո՞վ է, հարցուց Ժորժ, խօսքը սպասուհիին ուղղելով:

— Պարոն մը կ'ուզէր ձեզի հետ խօսիլ: Լիւսիէն Լապրու կը կոչուի:

Ժորժ զարմանքի եւ ուրախութեան բացագանչութիւն մը արձակեց.

— Լիւսիէն Լապրո՛ւ, կրկնեց նկարիչը ապշահար:

— Այո... քոլէժի նախկին ընկեր մը... բարեկամ մը զոր հինգ տարիէ ի վեր չեմ տեսած...: Սիրելի խնամակալս, կը ճանչնա՞ք զայն:

— Գէթ անունով կը ճանչնամ:

— Թոյլ կուտա՞ք որ ձեր ներկայութեան ընդունիմ զայն:

— Ոչ միայն կը թոյլատրեմ, այլեւ կը խնդրեմ:

Քիչ յետոյ, Լիւսիէն Լապրու դրան սեմին վրայ երեւցաւ: Ժորժ թեւերը երկարելով գոչեց.

— Լիւսիէն... սիրելի Լիւսիէնս...:

Երկու երիտասարդները չափազանց յուզուած, եղբայրաբար ողջագուրուեցան:

— Ահ, ի՜նչ աղէկ ըրիր, հոս գալով: Ինքզինքս ո՜րքան երջանիկ կը զգամ, ըսաւ Ժորժ:

— Ոչ ինծի չափ, քեզ ողջագուրելուս համար, պատասխանեց Լիւսիէն, խոնարհութիւն մը ընելով նկարիչին առջեւ:

— Իմ խնամակալս ու բարեկամս, Պ. Էթիէն Բասթէլն է, ըսաւ երիտասարդ փաստաբանը:

— Նշանաւոր նկարիչ մը, որուն այնքան նուրբ եւ բացառիկ տաղանդին վրայ կը հիանամ, պատասխանեց Լիւսիէն, նորէն խոնարհութիւն մը ընելով:

— Պարոն, իմ տկար կողմէս կը բռնէք, ըսաւ նկարիչը ժպտուն: Արուեստագէտները գովեստէ կ'ախորժին:

— Փարի՞զ կը բնակիս, հարցուց Ժորժ իր բարեկամին:

— Այո, երկու տարիէ ի վեր:

— Անդիմադրելի կոչում մը դէպի մեքենագիտութիւն կը մղէր քեզ: Հաստատութեան մը գլո՞ւխը կը գտնուիս հիմա:

— Աւա՜ղ, ոչ:

— Ինչո՞ւ ոչ...: Բու արժանիքդ ունեցող մէկը:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Փետր. 25ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Աճարոնեան ակումբը

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սեւան խումբի:

Հովանաւորութեամբ Անի կոմիտէի:

Ընկերահամակրական խնճոյք, 18 Փետրուար Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Գասպար Իփէկեան սրահը:

Կը նախագահէ

ԸՆԿԵՐՈՒՀԻ ԵԼԻԶԱԲԷԹ ՔԵԼԷՇԵԱՆ

Կը խօսի

ԸՆԿ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (Մարսէյլէն)

Գեղարուեստական ճոխացած բաժին՝ Նոր Սերունդի կողմէ — խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ պարեր՝ ազգային տարազներով:

Այս առիթով կը հրաւիրուի Վիէնի Հայութիւնը անխտիր: Մուտքը ազատ է

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Փետրուար 25ին, Կիրակի, Ազգային Տան սրահը:

GRANDE NUITEE ANNUELLE

ՏԱՐԵԿԱՆ
ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Վալանսի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ, Շաբաթ 17 Փետր.

HOTEL NATIONAL

Route de Soyons — 07 Granges-les-Valence

Մասնակցութեամբ մեծ նուագախումբի

JACK KOJA

de 21 h. 30 à l'aube

BUFFET — AMBIANCE ARMENIENNE

COTILLONS

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Երեքշաբթի, 13 Փետր. — *Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ երեկոյեան ժամը 4·30ին կը կատարուի Տեառնընդառաջի հանդիսաւոր նախատօնակ, անդաստան եւ մոմավառութիւն:*

Չորեքշաբթի, 14 Փետր. — *Տեառնընդառաջ: Տօն քառասնօրեայ պալատեան Քրիստոսի ի տաճարն: Ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի:*

Շաբաթ, 17 Փետր. — *Տօն է Սրբոյն Սարգսի զօրավարին եւ որդւոյ նորին Մարտիրոսին եւ չորեքտասան զինուորացն: Ժամը 10ին, պատարագ կը մատուցուի:*

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին Թատերական ներկայացումը՝

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 25ԻՆ

×

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Մարտ 11ին:

×

Տրապիզոնի (Պոնտոս) Հայրենակցական Միութեան տարեկան ճաշասեղան – հանդէսը Ապրիլ 8ին Կիրակի կէսօրէ վերջ՝ Հայ Մշակոյթի Տունը:

×

Իզմիրի եւ շրջաններու Հայրենակցական Միութեան տարեկան պարահան – դէսը՝ Կիրակի, Ապրիլ 1ին:

×

Մարսէյլի Վասպուրականի Հայր Միութեան կեդրոնական վարչութեան Նախաձեռնութեամբ Կ'ոգեկոչուի Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի 58րդ տարեդարձը՝

ԱՊՐԻԼ 15ԻՆ

×

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան ցերեկոյթ – պարահանդէսը 1973 Մարտ 11:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Ս. Ծնունդի տօնին առթիւ խնդադինի եւ փոխան ծաղկեպսակի եկեղեցւոյ պայծառութեան համար եղած հետեւեալ նուիրատուութիւնները.—

Խնդագին.— *Տէր եւ Տիկ. Ա. Զորբաչեան 200 Փր., Տիկիններ Պ. Սողոմոնեան, Ա. Եօքսիւզեան, Տէր եւ Տիկ. Ա. Հոլոփիկեան, Տէր եւ Տիկ. Ա. Պապայեան, Տէր եւ Տիկ. Ռ. Սիսակեան եւ Պր. Սարաֆեան 50ական, Տիկ. Շէլէլէկեան 30, Պ. Պ. Տ. Տէր–Պօղոսեան, Ղ. Ալնաւուրեան, Մ. Շրվոտեան, Տիկիններ Ա. Նիքոթեան, Ա. Սիսակեան, Ս. Զօպոյեան, Գաբրիէլեան, Օր. Մ. Եագըճեան, Գապաքեան ընտանիք եւ Խաչատուրեան 20ական, Տիկիններ Վ. Թաղէոսեան, Խրիմեան, Խանոյեան, Վ. Աճէմեան, Լ. Կարապետեան, Ս. Պաժան, Լուսարարեան, Բ. Տէր–Մարգարեան, Մանուկեան, Զ. Մանուէլեան, Լ. Գասպարեան, Պ. Պ. Գ. Մինասեան, Գ. Չիւրիւքօղչեան, Քինոսեան, Չէօրէքճեան, Թ. Պապանեան եւ Ա. Փափազեան 10ական Կիւրճեան 5, Տէր եւ Տիկին. Գ. Խայինէճեան իրենց թոռան Մ. Պէրպէրեանի խաչի կնքահայրութեան առիթով 100, ուխտի մը առթիւ Տէր եւ Տիկին Ն. Զուքասիզեան 200 Փր.:*

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ շրջանի բոլոր խումբերուն

ՃԱՇ

Կիրակի, Փետրուար 18

Ժամը 17էն սկսեալ, Հայ Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահը, 17 Ռիւ Պլէօ:

Կը նախագահէ ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին

Ծախքերու մասնակցութիւն 20 փր.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Փետրուար 24 ժամը 21ին, Սալ Մայրնօ, 88 Ռիւ տ'Օպաներ:

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շր. Կոմիտէի

Նախաձեռնութեամբ «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան:

Լուսարձակով կը ցուցադրուին Փետրուարեան ապստամբութեան կարեւոր դէպքերը:

Կը նախագահէ ԸՆԿ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Կը խօսի ԸՆԿ. Կ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հ. Բ. Ը. Մ.-Ի ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԸ

Կը ներկայացնէ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՇԻՆԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ԵՐԿԻՐ

Երեք բաժիններէ բաղկացած ձայնագիր լուսարձակում հին եւ նոր Հայաստանի մասին

ՍԱԼՎՈՒԶԻՆԱՐ ԷԶՄԻԱՃԻՆ

ՕՇԱԿԱՆԷՆ ՀԱՂԱՐԾԻՆ

ՍԱՐՏԱՐԱՊԱՏԷՆ ԲԻՒՐԱԿԱՆ

Vendredi 16 Février à 21 heures

Salle Guimet — 6, Place Iéna

Entrée 10 F - étudiants et membres 5 F

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով 870–03–18

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան կողմէ Աղքատախնամի տրամադրութեան տակ դրուած մասնաւոր գումարէն հետեւեալ բացառիկ օգնութիւններ եղած են 1972ի ընթացքին

Նկատի առնուած են բազմաթիւ դիմումներ եւ լուրջ քննութեան 11 անձերու յատկացուած է1880 ֆրանքի օժանդակութիւնը հետեւեալներուն.—

Փարիզէն երկու անձերու 200ական Փր., ուրիշ մը 100: Արնուվիլէն, մէկուն 300 Փր., երկու անձերու 200ական, եւ ուրիշ երկու անձերու 100ական: Գառճէն երկու ընտանիքներու 150ական Փր.: Արտասահմանէն ճամբորդի մը 180 Փր.:

ԵՐԿՐՈՐԴ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԱՒՍՏՐԻԱ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 17էն 25

Մեկնում Փետր. 7ին Կառ տը լ'Էսթէն Ալպէրկ–Էքսփրէսով *ժամը 22ին. սահմանափակ տեղեր (կարեւէութիւն՝ քուշէթի) դէպի Մելաու, Պալ, Ցիւրիխ, Պուքս ճամբով: Տեղաւորում շատ հանգստաւէտ պանդոկ մը տաք եւ պաղ ջուր, խնամուած ճաշ:*

Մելաուս ձմրան շատ հաճելի կայան մըն է (դահուկ, եւ ամէն տեսակ զուարճութիւններ) 700 մեթր բարձրութեան վրայ:

Մասնակցութիւն՝ 395 Փր. ամէն բան մէջը: Կանխավճար՝ 100 Փր., մնացեալը Փետրուար 10ին:

Վերադարձ Փետր. 24, ժամանում Կառ տը լ'Էսթ, Փետր. 25ին կէսօրէն առաջ:

×

ՄԱՐՏ 4

ՊԻՆՃԻ ԶՈՒԱՐԹ ՔԱՐՆԱՎԱԼԸ

Մեկնում Մարտ 4ին: Հաւաքուիլ ժամը 8ին, Մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Թերմինիւս օթօքարներուն առջեւ կամ 8·15ին Կառ տիւ Նոռ, Քիւրվէօր օթօքարներուն առջեւ, մեկնում ժամը 8·30ին, ցերեկուան ճաշը ճամբու ընթացքին եւ ժամանում՝ Պինշ (Պելժիա):

Վերադարձ ժամը 17·30ին եւ ժամանում Փարիզ ժամը 22ի առտեններ: Մասնակցութիւն՝ 59 Փր. ամէն բան մէջը:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

12 Allée Leonide — Le Perreux

Tél. 324-14-96

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՍ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ

Ընդհ. Քարտուղար

Բանկլինդանի ճաշ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ի ՆՊԱՍՏ ՀԱՄ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Կազմակերպուած Հայ Մշակոյթի Տան Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի կողմէ

11 Մարտ, Կիրակի ժամը 13ին Սփլանտիտի սրահին մէջ, 31 Պուլ·'Աթէն *ընտիր կերակուրներ պատրաստուած՝ Տիկնանց Միութեան անդամուհիներու կողմէ*

Պարեր ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ կողմէ

Հայկ. ժողովրդական պարեր՝

ՀԱՅ ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐԷ

եւ դիմակաւոր պար

Orchestre pop' PLANÈTE

Տեղանները ապահովել հեռաձայնելով՝ 48–98–23 կամ 51–79–93

ՊԱՏՐԱ՞Ս ԷՔ

Էսաեան Սանուց Միութեան

ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

Մարտ 3ին

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Էսաեան Սանուց Միութիւնը իր հերթական դասախօսութիւններէն առաջինը կը ներկայացնէ Ուրբաթ, 16 Փետր. ժամը 20·30ին Ամերիկեան եկեղեցւոյ Բ. յարկի սրահին մէջ:

65, Quai d'Orsay, Métro Invalides

ՀԱՅԿ. ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԵԱՆ, ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ նմոյշներ կը ցուցադրուին գունաւոր լուսապատկերով:

Ֆրանսերէն կը դասախօսէ

Պր. Պէրճար Թարոն

ԿԻՐԱԿԻ 13 ՄԱՅԻՍ

"ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ" ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

Բացառիկ շուքով կը տօնէ իր Յիսնամեակը

IMPRIMERIE SPECIALE

DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի Ծնողաց Միութեան կողմէ

Շաբաթ, 3 Մարտ ժամը 19էն սկսեալ

Orchestre MELKON Gérard et son ensemble

ATTRACTIONS — BAR — BUFFET

26, Rue Troyon — 92310 SEVRES, Tél. 027-18-28

Մուտք 20 փր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MERCREDI 14 FÉVRIER 1973

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, Rue de Trévise Paris 9

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·640

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.640

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

«ԵՐԳԸ ՇՈՒՐԹԻՆ Է»…

Նոր սերունդներու եւ նորագոյն խմբաւորումներու հանդէպ իրենց հաւատքն ու վստահութիւնը այս բացատրութեան մէջ կը խտացնէին հինները:

— «Երգը շուրթին վրայ է»․ չերգեր տակաւին, սակայն անկասկած պիտի լսենք իր ձայնը: Եթէ հազի՛ւ կը թոթովէ այսօր, վաղը պիտի կարկաչէ անպայման:

Հաւանօրէն իրաւունք չունենանք յուսալու որ այսօրուան «հին»երը երբեմնի իր զօրութեան մէջ կարենան պահել այս տարազը․ այսինքն, նո՛յն ուժգնութեամբ ակնկալել որ երէկուան շատ պայծառ կարենայ ըլլալ հորիզոնը աշխարհացրիւ Հայութեան երկնակամարին վրայ ու եկուորներու երգը ապահովութեան գլգլումով համակէ անդարձ մեկնումի նախօրեակը ապրող սերունդի հոգին:

Ինքնախաբութիւն պիտի ըլլար վառ երազներով օրօրուիլ եւ հաւատալ թէ կեանքի հանգամանքները կարելի է ներդաշնակել աշխարհաքաղաքական այնքա՜ն հակադիր պայմաններու եւ ընկերային այնքա՜ն բարդ ու այլազան միջավայրերու հետ՝ որոնց մէջ կ'ապրի հայ ժողովուրդը, սփիւռքեան ու հայրենական իր թեւերով:

Հիմնովին տարբեր պայմաններու, առանձնայատուկ սովորութեանց եւ քաղաքակրթական հոսանքներու ենթակայ են գաղութային մեր գօտիները․ իսկ հայրենիքը, որ համահայկական մեր ձգտումներու յարացոյցը պէտք է ըլլայ ազգային – հաւաքական մտածողութեան թելադրանքով՝ կը հարկադրէ կեանքի ու գործի կերպեր, զորս կարելի չէ ներդաշնակել յատկապէս արեւմտեան աշխարհի առօրեայ կենցաղին, բարքերուն եւ ընկերային յառաջընթացին հետ:

Եթէ խօսք կայ հոգիներու մէջ ու սերունդներու յաջորդականութեան հարցը մեզ ազգովին մատնած է ճնշիչ մտահոգութիւններու, պատճառներու կարեւորագոյնը թերեւս ա՛յն է՝ որ մենք շատ ո՛չ անդրադարձանք տարասփիւռ Հայութեան ենթահողերու ինքնայատուկ եւ ինքնապարտադիր ուժին եւ երկա՛ր ատեն հաւատացինք թէ կարելի է ջերմոցային եղանակներով ազգային գիտակցութեան, մշակութային եւ քաղաքական կենսունակ գործունէութեան հասարակաց «կլիմայ»ը ստեղծել մօտաւոր ու հեռաւոր այն բոլոր կայքերուն մէջ՝ ուր խորշակը նետած էր մեզ 1915ի Եղեռնէն եւ 1920ական թուականներու քաղաքական վերիվայրումներէն վերջ:

Աւելի քան երբեք, այսօր համոզուած ըլլալ կը թուինք թէ Սփիւռքը գոյատեւումի մեր դատին թէ քաղաքական ու հողային իրաւունքներուն տեսակէտով համապարփակ ծրագրումի կարօտ տեղական աշխատանքներ կը հարկադրէ մեզի, կ'ենթարկէ մեզ աշխարհագրական ուրոյն գօտիներու ուրոյն պահանջներուն ընդառաջելու սովորութեան մը, — որով նաեւ անյետաձգելի կը դառնայ Հայկական Արտասահմանի ապահովութեան հարցը համապարփակ քննարկումի նիւթ դարձնել՝ լուծում փնտռելու համար, ամէն բանէ առաջ, ազգային անարիւնութեան (անէմի) վտանգին՝ որ խորքին մէջ նոր եւ նորագոյն սերունդներու խուսափումն է «Հայութեամբ» ըմբռնելի մտածումներէ․ խուսափո՛ւմ՝ որ հետեւանք է առաւելապէս անկազմակերպ, անծրագիր, պատասխանատուութեամբ եւ արեւելեան սանթիմանթալիզմով սնած կեանքի մը բախումին՝ մեր օրերու իրականութեան հետ:

Զգուշանանք:

— «Երգը շուրթին վրայ է»: Եթէ նորերու եւ նորագոյններու ճակատին վրայ շատե՛ր յանձնուած են ցնորական տեսութիւններու կամ ապաւինած են անարմատ ու ցնդելու դատապարտուած հանգամանքներու, կան սակայն քիչեր՝ որոնք յաջողած են սփիւռքեան Հայուն երկուութիւնը (հայն ու քաղաքացին) հաշտեցնել, փնտռելու եւ գտնելու համար ելքի ապահով ճանապարհը ցանուցիր համրանքին, Հայկական Արտասահմանի կենսական պահանջներուն թէ Հայրենիքի վախճանական իրականութեան թելադրած համահայկական սովորութեանց ներդաշնակումով:

Ինչ արդար վերապահութիւններ ալ որ ունենանք հայ երիտասարդութեան նկատելի մէկ զանգուածի կեցուածքին ու վերաբերումին հանդէպ, չենք կրնար ժխտել կեանքի բնական օրէնքներուն ուժն ու վճռական հեղինակութիւնը: Անոնց շարքերէն պիտի յայտնուին ազգային եւ քաղաքական մեր գոյատեւումի կռուանները: Պէտք է թօթափենք ամէն նախապաշարում յեղաշրջականութեան երեւոյթին հանդէպ եւ պիտի փորձենք անոնց խորշումին, դժգոհանքին եւ քննադատութիւններուն ետեւ գտնել կենսանորոգ այն ուժն ու թարմ աւիշը՝ զոր կրնան բերել անոնք ընդհանրական մեր կեանքին, — ցնցումներո՛վ թերեւս, սակայն ստեղծագործական չինարար իրագործումներով՝ անպայման:

Երիտասարդութիւնը գուլալ ակ է, որքան ալ պղտորութիւններով յայտնուի: Պէտք է ուղի հարթել անոր հոսումին՝ դէպի խոպանացող դաշտեր:

Մ. Թ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏՈԼԱՐԸ ՏԱՍԸ ԱՌ ՀԱՐԻՒՐ ԱՐԺԵԶՐԿՈՒԵՑԱՒ

Դրամական տագնապը որ օրերէ ի վեր խուճապ ստեղծած էր, յանգեցաւ ի վերջոյ տոլարի զգալի արժեզրկումին:

Ուրբաթէն ի վեր արդէն ժողովները, հանդիպումները, խօսակցութիւնները իրարու կը յաջորդէին Եւրոպայի Ելմտական նախարարներու եւ մասնագէտներու միջեւ: Զանազան լուծումներ նախատեսուած էին եւ կը կարծուէր թէ միայն շաբթուս վերջ կարելի պիտի ըլլայ որոշում մը տալ, բայց Երեքշաբթի առտու յանկարծ կը յայտարարուէր թէ տոլարը 10 առ հարիւր արժեզրկուած է: Պարզ է որ ցարդ կեղծ էր արդէն անոր սակը եւ պատճառ դարձած էր որ դրամական շահարկումներ ըլլան յաճախ, ծնունդ տալով մտահոգիչ տագնապներու: Այսպէս եղաւ կրկին վերջերս երբ Դաշնակցային Գերմանիոյ Դրամատունը պարտաւորուեցաւ միլիառներու տոլար գնել պահպանելու համար տոլարին սակը: Հակառակ ատոր կարելի չէր առաջքն առնել ծանր կացութեան մը եւ Ուաշինկթըն կ'որոշէր արժեզրկել տոլարը:

Ինչպէս միշտ այս արժեզրկումով ամէն բան չի վերջանար եւ միւս երկիրներն ալ կը ստիպուին զանազան որոշումներ տալ: Այսպէս ճափոնական իէնը սկսաւ տատանիլ, մինչ Ֆրանսայի Ելմտական նախարարը ապահովութիւն կուտար թէ տոլարի արժեզրկումը հետեւանք պիտի չունենայ ֆրանքին համար: Բայց վերարժեւորումներ կամ տատանումներ անխուսափելի են:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ համաձայնութեան հիման վըրայ Հանոյ ազատ արձակեց 143 ամերիկացի գերի, որոնք օդանաւով ամերիկեան օդակայան փոխադրուեցան: Հանոյ յաջորդական կարգով միւս գերիներն ալ պիտի արձակէ: Դեռ 449 ամերիկացի գերի կայ: Սայկոն, իր կարգին, 735 հիւս. Վիէթնամցի յանձնեց Հանոյի ներկայացուցիչներուն:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ երեսփոխանական ընտրութիւններուն առթիւ թեկնածուներու արձանագրութիւնները վերջ գտան: 473 աթոռի համար 3·140 թեկնածու արձանագրուած է, ինչ որ մրցանիշ կը կազմէ: 1968ին 2·365, 1967ին 2·190, իսկ 1962ին 2·119 թեկնածու կային:

ԳԱՀԻՐԷԻ համալսարանի հազարաւոր ուսանողներ կրկին բախում ունեցան ոստիկանութեան հետ: Ուսանողութիւնը «ազատութեան» պահանջով հրապարակ կ'իջնէ:

ՍԱՆԹԱ ՊԱՐՊԱՐԱՅԻ ՈՃԻՐԸ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

«ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ԱՆԱՐԴԱՐ ՎԵՐԱԲԵՐՈՒՄԻ ԵՆԹԱՐԿՈՒԱԾ Է ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ»

Սանթա Պարպարայի (Քալիֆորնիա) «Նիւզ Փրէս» օրաթերթը, 29 Յունուարի թիւով եւ այս վերնագրին տակ կ'անդրադառնայ հայեւթուրք դարաւոր յարաբերութեանց եւ «մռայլ պատմութիւն» ենթախորագրով կը խորհրդածէ․

— «Հայկական Հարցի պատմութիւնը ուրիշ բան չէ, բայց եթէ պատմութիւնը ժողովուրդի մը մահուան:

«Հայեր, որոնք իրենց կեանքին համար պայքարեցան եգիպտացի, արաբ, մոնկոլ ու պարսիկ նուաճողական ուժերու դէմ եւ վերապրեցան, առհասարակ չկրցան դէմ դնել Թուրքերու կողմէ ի գործ դրուած հալածանքներէ՝ ինչպէս ցոյց կուտան պատմական աղբիւրներ:

«1878 թուականի Թուրքեւռուս պատերազմէն ետք, Թուրքիա խոստացաւ բարենորոգումներ կատարել Թրքահայաստանի մէջ, սակայն հակառակ ատոր շարունակեց իր ճնշումները Հայոց վրայ:

Թուրքերու կողմէ ջարդուած Հայերու թիւը 1893էն 1896ի միջեւ՝ 60·000 – 200 հազար կ'ենթադրուի: 1896ի Օգոստոսին, Պոլսոյ մէջ, միայն փողոցային ամբոխի կողմէ 6000 Հայեր սպաննուած են:

1909ին, 20·000 Հայերու սպանութենէն ետք, որոշ խաղաղութիւն տիրեց մինչեւ Ա. Համաշխարհային պատերազմ, երբ Թուրքիա որոշեց վերջնական լուծումի ենթարկել Հայկական Հարցը:

«Ի սկզբան չէզոք դիրք պահելէ վերջ, Թուրքիա ցցուեցաւ Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ իր պատմական թշնամի Ռուսիոյ դէմ:

«Հակառակ այն իրողութեան որ Հայերը հաւատարմական կեցուածքով ի յայտ եկան հանդէպ Թուրքիոյ, անոնց վերագրուեցան կարգ մը վնասակար շարժումներ Թրքական գիծերու ետեւ: Թրքական բանակի մէջ հայ զինուորներու հանդէպ ցոյց տրուած վատ վերաբերումը՝ նոր ցրտութիւն յառաջ բերաւ յարաբերութեանց մէջ եւ մղեց Թուրքիան նախաձեռնելու հայ ժողովուրդի տարագրութեան:

«Բովանդակ հայ ժողովուրդը բացորոշապէս տարագրելով դէպի արաբական հեռաւոր անապատը, 1915 թուականին Թուրքերը սպաննեցին կամ դարձան մահուան պատճառ հարիւր հազարաւոր Հայերու — թուով թերեւս աւելի քան մէկ միլիոն: — Շատեր մնացին սովահար, արեւահար կամ ուժասպառ՝ երբ կը փորձէին անցնիլ անծայրածիր անապատէն:

«Անոնք որ կրցան փրկուիլ, ցրուեցան դրկից զանազան երկիրներու մէջ:

— Թուրքիոյ մէջ — զոր էր երբեմն իրենց մայր հայրենիքը կը նկատէին — կարեւոր թիւով Հայեր կ'ապրին ներկայիս (Իսթանպուլ), այն վայրերուն մէջ ուր հազարաւորներ մնացին երբ քաղաքը Կոստանդնուպոլիս կը կոչուէր տակաւին»:

ԽՄԲ.— Թարգմանաբար եւ նոյնութեամբ տուինք «Տէյլի Նիւզ»ի յօդուածը, առանց կատարելու ճշդումը հոն յիշատակուած թիւերու կամ պատմական որոշ թիւրիմացութեանց, որոնց անդրադառնալու ատենը չէ:

Նոյն թերթը, իր նո՛յն թիւին մէջ (առաջին եւ հինգերորդ էջերու վրայ) ՄԷԿՈՒԿԷՍ ԷՋ տեղ յատկացուցած է Սանթա Պարպարայի ողբերգութեան մանրամասնութեանց:

ՏՈՔԹ. ՊԵՏՐՈՍ ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

Խոր ցաւով կ'իմանանք թէ Փետր. 5ին Պերլինի մէջ իր մահկանացուն կնքած է Տոքթ. Պետրոս Ֆրունճեան:

Ծնած էր Ռոտոսթօ, 1902ին: Նախ յաճախած է Յովհաննեան վարժարանը՝ մինչեւ 1915 երբ ընտանեօք տեղահան եղած է եւ ղրկուած Դամասկոս: 1918ին վերադարձած է Ռոտոսթօ, ապա՝ անցած Պոլիս եւ մտած Հինտլեան–Մատաթեան վարժարանը: 1922ին իր ողբացեալ եղբօր՝ Տիրայրի հետ վերջնապէս հաստատուած էր Պերլին: Յաճախած է Պերլինի Ֆրիտրիխ – Վիլհելմ համալսարանը ուր իբրեւ աւարտաճառ ներկայացուցած է «Հայ մամուլի ծագումը եւ զարգացումը եւ անոր ազդեցութիւնը աշխարհաբարի եւ հայ քաղաքական մտքի կազմաւորման վրայ», որ 230 էջնոց գերմաներէն գիրք մըն է:

Պետրոս Ֆրունճեան վկայուած է փիլիսոփայութեան Տոքթորի տիտղոսով եւ 1963էն ի վեր կը վարէր Պերլինի համալսարանի հայագիտութեան ամպիոնը:

Ողբացեալը աւելի քան 40 տարի ոգին եղած է Պերլինի հայ ազգային կեանքին: Բ. աշխարհամարտին կազմած էր Հայ Ուսանողներու Օգնութեան Մարմինը: Կատարած է նաեւ զանազան թարգմանութիւններ ինչպէս Հայնրիխ Մանի «Աղքատները», «Ճեմալ Փաշայի յիշատակները», եւայլն: Ունի զանազան հրատարակութիւններ եւ անտիպ աշխատութիւններ:

Տոքթ. Պետրոս Ֆրունճեան աւելի քան քառասուն տարիէ մնայուն աշխատակիցն էր «Յառաջ»ի եւ յօդուածներէ զատ բծախնդիր կանոնաւորութեամբ կ'ապահովէր միշտ Պերլինի հայկ. կեանքի բոլոր թղթակցութիւնները:

Մահազդէն կ'իմանանք թէ մեռած է յետ կարճատեւ հիւանդութեան եւ թէ իր յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի առաւօտ:

Իր մահով զգալի բաց մըն է որ կը ստեղծուի ոչ միայն Պերլինի հայ ազգային կեանքին մէջ, այլեւ Սփիւռքի, ուր օրէ օր բազմացող փոսերը աւեր կը գործեն:

Մեր խոր ցաւակցութիւնները իր ծերունազարդ մայրիկին, այրիին եւ զաւակներուն:

ՀԱՅ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏՔԵՐՈՎ

Վերջերս լոյս տեսաւ «Հետազօտութիւններ» հայ ճարտարապետութեան շարքին 5րդ գիրքը՝ «Սելճուկեան իջեւաններ եւ թիւրբէներ»: Այս մատենաշարը, ինչպէս նաեւ «Հայ ճարտարապետական նմոյշներ»ունը, հաստատուած է Միլանօ՝ Արմէն եւ Յակոբիկ Մանուկեան եղբայրներու նախաձեռնութեամբ եւ օժանդակութեամբ: Նոր հատորը խմբագրած են ճարտարապետներ Մարիա Կրացիա Սանտրի եւ Հերման Վահրամեան:

Իտալուհի ճարտարապետը անդրադառնալով սելճուկեան իջեւաններուն, կը շօշափէ այդ ժողովուրդին արուեստը, անոր ծագումը՝ հասնելով մինչեւ հիթիթարամէական, պարսկական եւ կեդրոնական Ասիոյ ճգած ազդեցութիւններուն, որոնք, սակայն, միայն զարդաքանդակային էին: Իջեւանը քաղաքներու ճարտարապետութեան յատուկ կարեւոր երեւոյթ մըն է եւ սերտ կապ ունի ճամբաներու ցանցին, բնակելի կեդրոններուն եւ քաղաքներուն: Անիի, ներքին Թայլինի, Աթարբեկեանի, Արուճի, Եայջիի, Սեւլիմի, Զորի, Վաղարշաւանի, Երզրումի իջեւանները մաս կը կազմեն Հայաստանը պատող եւ զայն այլ երկիրներու կապող ճամբաներու համակարգին, որ արդէն գոյութիւն ունէր Բագրատունիներու օրերէն սկսեալ: Աս իր վերելքը արձանագրեց Կիլիկեան Թագաւորութեան եւ Մոնկոլներու տիրապետութեան շրջանին: Անիի անկումէն ետք հայ վաճառականները իրենց ապրանքները կը տանին մինչեւ Դոնուրի երկիրները, մինչեւ Լեհաստան, Գերմանիա եւ ապա Հոլանտա: Կազմակերպած էին, օրինակ, Ռեկենզպուրկի տարեկան տօնավաճառը, կառուցած պանդոկներ, հաստատած բնակութեան վայրեր, ուր յատկապէս հաստատուեցան Անիի գաղթականները: Մ. Սանտրիի ուսումնասիրութիւնը նկատի ունի 1220-1250ին Սելճուկներու ապսպրանքով Անատոլուի մէջ շինուած իջեւանները եւ որոշ չափով կ'անդրադառնայ հայկական ճարտարապետութեան ճգած ազդեցութիւններուն: Այդ ազդեցութիւնները կը վերաբերին յատկապէս իջեւաններու ձեւին եւ շինութեան եղանակին: Անոնց փոխանցումը սելճուկ ճարտարապետութեան կատարուած են նոյն այդ շէնքերը շինող վարպետներու միջոցով, որոնք շատ անգամ իրենց նշանը փորագրած են քարերու վրայ, կամ հայկական տառեր արձանագրած են: Իջեւանները բազմատեսակ չեն, միայն երկու տեսակ են՝ եռանաւ, թաղածածկ պազիլիքի նման շէնքեր եւ մեծ տարածութիւն գրաւող եւ ներքին բակ ունեցող շէնքեր: Խօսելով առաջիններու մասին՝ հեղինակը ուշադրութեան մէջ մը կը յայտնէ, այն թէ երկթեք ծածկով, քառանկիւն իջեւանները պզտիկ են հայ պազիլիքներէն, եւ իբրեւ օրինակ ցոյց կուտայ Մծենավանքի եռանաւ եկեղեցին (Ե.-Զ. դար), ինչպէս նաեւ Սանահինի վանքի եռանաւ գաւիթը՝ շինուած 1211ին իշխան Վաչէ Վաչուտեանի պատուէրով: Հեղինակը կը նշէ, որ որմնահէն, շրջանակաձեւ աշտարակները, որոնք միահիւսուած են կարգ մը իջեւաններու շրջապատերու արտաքին մասին հետ, կը կրեն հայ ճարտարապետութեան ազդեցութիւնը (Յովհաննավանք, Հաղարծվանք, Ս. Բարդուղիմէոս, Ամբերդ, Կիլիկիոյ Սիս, Անարզաբա, Մամեստիա ամրոց — քաղաքներու պարիսպները), իսկ իջեւաններու չքամուտքը կը յիշեցնէ հայ վանքերու, պալատներու մուտքերը:

Միլանաբնակ ճարտարապետ Հերման Վահրամեան նկատի ունի Պարսկաստանի, Ատրպէյճանի, Անատոլուի եւ նաեւ Հայաստանի մէջ գտնուող թիւրբէները: Ան կը ներկայացնէ Անատոլուի եւ Վասպուրականի 16 թիւրբէներ: Ինչպէս ծանօթ է, թիւրբէները երկյարկանի դամբարան-յուշարձաններ են: Առաջին յարկը սելճուկ սուլթաններու, իշխաններու դամբարան եղած է՝ գմբէթով եւ լուսաւորուած քանի մը փոքր լուսամուտներով եւ կեդրոնի բացուածքով: Երկրորդ յարկը, ըստ պարսկական աւանդութեան, մեռածին ի պատիւ կը մնար «պարապ», «մէտրապ»: Այս յարկը աւելի բարձր է առաջինէն, լուսաւոր է եւ ունի գմբէթ: Թիւրբէները պարսկական դամբարաններու շարքին կը պատկանին (կումպատ) եւ տարածուած էին Անատոլու, յատկապէս սելճուկ տիրապետութեան շրջանին (ԺԱ.-ԺԳ. դար): Ինչ կը վերաբերի ճարտարապետական ձեւին, սանոր կառուցած են հայկականին, գլանաձեւ կամ բազմակող, յենած քառակուսի յենարանին, ծածկուած են վեղարի նման սանիքով եւ կը կրկնեն հայկական եկեղեցիներու թմբուկ-գմբէթ կառուցուածքը: Թիւրբէները Սամարղանդի մէջ կառուցուած են աղիւսով, գուրսէն երեսապատուած են ջնարակ սալիկներով. Պարսկաստանի մէջ միայն աղիւսով շինուած են, իսկ Անատոլուի մէջ՝ ամբողջովին քարաշէն են:

Ճարտարապետական ձեւէն զատ, այդ դամբարանները հայկական են նաեւ շինարարական եղանակով, եւ թիւրբէները կարելի է դասել կլինեան պաշտամունքի վերադարձած, միմեղինի եղանակով իրագործուած ճարտարապետական ձեւերու շարքին, որոնք տարածուած են հայ վարպետներու ձեռքով:

Այս երեւոյթը յատուկ է գաղութներուն, հետեւաբար նաեւ Հայերուն, որոնք օտար վայրերու մէջ շինած են հայկական ոճով եկեղեցիներ, բայց յատկապէս շէնքին արտաքինը ներդաշնակած են տեղւոյն շրջապատի ճարտարապետութեան հետ: Յատկանշական օրինակներ են Փրակայի հայկական եկեղեցին (ԺԷ. դար), Հունգարիոյ Գերենի, Կարքասի վեցախորան, գլանաձեւ մատուռները, Սպլիտի Ս. Տրոժիկա եկեղեցին (Թ.-Ժ. դար), Մանտովայի մօտերը գտնուող Հըրիփսիմէանման Ս. Աստուածածինը, Այխտչայի «Հայկական եկեղեցին» (ԺԵ. դար): Այդ եկեղեցիները հայ վարպետներու օտար երկիրներու մէջ շինած նոր ճարտարապետութեան քանի մը նմոյշներն են, իսկ այդ նոր ուղղութեան սկիզբը կարելի է համարել՝ սելճուկեան շըրջանի իջեւանները եւ թիւրբէները:

ԱՐՄԷՆ ԶԱՐԵԱՆ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ 1972 Ի ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ

(Համառօտ ակնարկ)

«Սով. Հայաստան» Յունուար 31ին հըրատարակեց Խորհ. Միութեան կեդրոնական վիճակագրական վարչութեան պաշտօնական «Հաղորդագրութիւն»ը՝ Խորհ. Միութեան 1972ի տնտեսութեան արդիւնքներու մասին:

Արդիւնաբերութեան արտադրութեան աճը 1971ի համեմատութեամբ եղած է 6,5 տոկոս, իսկ աշխատանքի արտադրողականութիւնը՝ 5,2 տոկոս:

Արդիւնաբերութեան առանձին ճիւղերու արտադրութիւնը 1971ի հետ բաղդատմամբ աւելցած է՝ ելեկտրուժի մէջ՝ 8 տոկոս, վառելիքի արդիւնաբերութիւն՝ 5 տոկոս, սեւ եւ գունաւոր մետաղագործութիւն՝ 6 կոտոս, քիմիական եւ քարիւղաքիմիական արդիւնաբերութիւն՝ 9 տոկոս, մեքենաշինութիւն եւ մետաղամշակում՝ 11 տոկոս, անտառային, փայտամշակման եւ խորշանիւթ թուղթի արդիւնաբերութիւն՝ 5 տոկոս, շինանիւթերու արդիւնաբերութիւն՝ 7 տոկոս, թեթեւ արդիւնաբերութիւն՝ 3 տոկոս, սննդարդիւնաբերութիւն՝ 3 տոկոս, կենցաղի եւ տնտեսական գործածութեան ապրանքներու արդիւնաբերութիւն՝ 10 տոկոս:

Երկու իրողութիւն ի յայտ կուգայ, երբ սանոք բաղդատութեան կը դրուին 1972ի ծրագիրներուն եւ 1971ի աճի թիւերուն հետ: Առաջին՝ ծրագիրներու մէկ մասը, ընդհանրապէս ծանր ճարտարարուեստի ճիւղեր, իրագործուած են, իսկ միւս մասը՝ թեթեւ ճարտարարուեստի ճիւղեր՝ թերակատարուած են: Երկրորդն այն է, որ նախանցեալ տարուան համեմատութեամբ աճի տոկոսները ո՛չ մէկ յառաջդիմութիւն արձանագրած են: Ընդհակառակն՝ շատ ճիւղերու մէջ նոյնիսկ ետ են մնացած:

Այսպէս, 1971ին ընդհանուր արդիւնաբերութեան աճը նախատեսուած 6,9 տոկոսի փոխարէն, 7,8 եղած էր, մինչդեռ 1972ին եղած է 5,2 տոկոս: Ծրագրով պէտք է ըլլար 6,9 տոկոս: Աշխատանքի արտադրողականութիւնը 1971ին ծրագրով նախատեսուած 5,9 տոկոսի փոխարէն 6,3 տոկոս եղած էր: Մինչդեռ 1972ին՝ ծրագրով ճշդուած 6,1 տոկոսի փոխարէն եղած է 5,2:

Ելեկտրուժ՝ 1972ին, նախանցեալ տարուան համեմատութեամբ աւելցած է 8 տոկոս: 1971ին եւս նոյն տոկոսը եղած է: վառելիքի արդիւնաբերութիւն՝ 1971ին 6 տոկոս էր, 1972ին՝ 5 (–1), սեւ եւ գունաւոր մետաղագործութիւն՝ 1971ին 6, իսկ 1972ին՝ 6, քիմիական եւ քարիւղաքիմիական արդիւնաբերութիւն՝ 1971ին 11, իսկ 1972ին՝ 9 (–3), մեքենաշինութիւն եւ մետաղամշակում՝ 1971ին 11, իսկ 1972ին՝ 11, անտառային, փայտամշակման եւ խորշանիւթ թուղթ՝ 1971ին 6, իսկ 1972ին՝ 5 (–1), շինանիւթերու արդիւնաբերութիւն՝ 1971ին 8, իսկ 1972ին՝ 7 (–1), թեթեւ արդիւնաբերութիւն՝ 1971ին 7, իսկ 1972ին՝ 3 (–4), սննդարդիւնաբերութիւն՝ 1971ին 5, իսկ 1972ին՝ 3 (–2), կենցաղի եւ տնտեսական գործածութեան առարկաներու արտադրութիւն՝ 1971ին 11, իսկ 1972ին՝ 10 (–1):

Ինչպէս ցոյց կուտան թիւերը՝ արդիւնաբերութեան գլխաւոր ճիւղերէն երեքին աճի տոկոսները 1971ին եւ 1972ին նոյնը եղած են, ինչ որ աճի տեղ քայլ կը նշանակէ: Իսկ եօթը ճիւղերու մէջ անցեալ տարի, նախանցեալ տարուան համեմատութեամբ մէկէն չորս տոկոս նուազ եղած է: Ասիկա աճի տեղատուութիւն է: Աւելցնենք, որ իններորդ հնգամեայ ծրագիրը իրագործելու համար անհրաժեշտ է, որ տարուէ տարի աւելնան աճի թափերը: Արդէն իններորդ հնգամեակի ծրագիրն ալ այդ հաշուով մշակուած է:

Արդիւնաբերութեան արտադրութիւնը՝ 1971ին հետ բաղդատմամբ, անցեալ տարի եղած է 6,5 տոկոս. ծրագրով պէտք է ըլլար 6,9 տոկոս, ուրեմն նուազ՝ 0,4 տոկոս: Ասոր մէջ «Ա.» խումբինը (ծանր ճարտարարուեստ) եղած է 6,8 տոկոս, որ կը համապատասխանէ ծրագրին: Գալով «Բ.» խումբին (թեթեւ ճարտարարուեստ) 1972ին եղած է 6 տոկոս. ծրագիրը կը նախատեսէր 7,1: Ուրեմն պակաս 1,1 տոկոս:

Կը հետեւի, ուրեմն, ինչպէս ըսինք, թէ ծանր ճարտարարուեստի ճիւղերը իրագործած են իրենց ծրագիրները, իսկ

Ծաղկած Փշալարեր

(ՎԻՊԵՐԳ)

Ջո՛ւր տուր, լայնատարած ու հարազա՛տ երկիր, քո խոնարհ ու ծարաւից մեռնող թշուառական պաւակներին, ովկիանոսներ են լուանում քո անծայրածիր ափերը, ծովերով ես հարուստ ու լճերով, գետերով ու սառնաջուր աղբիւրներով. մի՛ զլանա նրանց քո ջուրը, չէ՞ որ դեռ բոլորիս հայրն է ասել. — «Մարդը ամենաթանկագին կապիտալն է»:

.

... Դուք ձեր գլխի ճարը տեսէք, ես հիմա մեռնում եմ եւ ինձ տանում են երկու հողի՝ գլխից ու ոտներից բռնած: Ով որ գլխից է բռնել, ոչինչ, գանգատաւոր չեմ, բռնել է գլխից ու քայլում է մարդավարի, նոյնը չի կարելի ասել նրա մասին, ով ոտներից է բռնել. այս մէկը պէտք է որ հետաքրքիր մարդ լինի. նա երեւի բնախօսական փորձ է կատարում նուաստիս վրայ: Այս անձնաւորութիւնը երեւի մտադրութիւն ունի բժըշկական գիտութեան պաշտպանելու: Նա պարզապէս խոստ է տալիս աջ ոտիս կրունկն սառուցելու համար, երեւի, թէ ծարաւից մեռնողը կարո՞ղ է ծծաղել թէ ոչ... Մի՛ փորձէք ինձ համոզել, որ այդ ինձ միայն թւում է, ոչ, նա ամենայն լըջութեամբ խը՛-տո՛ւտ...

14.

... Ես տեսնում եմ Բալաշովի դէմքը, որից յետոյ մարում է լոյսն ու ես լսում եմ նրա ձայնը.

— Վե՛ր կաց, հաղնուիր, կ'ուշանանք...

Այդ նա էր խոստ տալիս, որ զարթնեմ:

Ես վեր եմ թռչում: Գնում ենք Առաջին: Այդ միջոցին վառւում է մի ուրիշ լոյսկի. Աշոտ դային է ճրագը վառում.

— Հաղնուիր, հայդուկ, գնում ես... համարեա ուրիշ քաղաք է... էլ ի՞նչ ես ուզում...

Ոձի՛նչ, ոչի՛նչ չեմ ուզում, կեցցէ՛ համետական, յարաբերական երջանկութիւնը: Ես արագ-արագ կարգի եմ բերում ինձ:

— Ի՞նչպէս քնեցիր, — հարցնում է Աշոտ դային:

Պատասխանի փոխարէն ես սեղմում եմ բռունցքս եւ ցցում «բութ մատս», — այսինքն՝ շա՛տ լաւ:

Աշոտ դային տխուր ժպտում է: Աշոտ դայուն չես խաբի:

— Տայ Աստուած, որ այդպէս լինի, — ասում է նա, — վերցրո՛ւ իմ ձեռնոցները. աւելի տաք են: Հագիր իմ շորը... Ես տանը նստած եմ...

Ես ուզում եմ բողոքել, իսկ նա կարճ է կտրում.

— Արա՛ ինչ որ ասում եմ, հայդուկ, քեանից տուն չես գնում...

Եւ ես անում եմ, ինչ նա է ասում:

Երբ պատրաստւում եմ իմ բաւականին հարուստ տոպրակով վար իջնել, երեւում է նորից Բալաշովը կազմ ու պատրաստ: Բալաշովի բերանը մի քիչ ծուռ է, նա խօսում է կէս-բերան եւ աշխատում է գլուխը թեքել մի կողմի վրայ՝ որ բառերը դուրս թռչեն բերանից. ձայնը ճըղճըղան է եւ նա թողնում է միամիտ մարդու տպաւորութիւն: Նա դէմքը ծածկել է, թողել է միայն տեսնելու եւ խօսելու բաց յարմարութիւն:

— Պատրա՞ստ ես, — հարցնում է նա, — խելքս չի կտրում, ինչո՞ւ քեզ կապեցին պոչիցս...

Ես մտնում եմ Աշոտ դայու հնամաշ, բայց տաք մուշտակի խորքերը, հագնում նրա ձեռնոցները եւ վզիս նետում տոպրակը:

— Բալաշով, — ձայն է տալիս Աշոտ դային, — չնեղացնե՛ս թէ չէ...

Նա ցոյց է տալիս ինձ եւ ցուցամատով սպառնում:

— Լսում եմ, — ասում է Բալաշովը, — գնացինք...

Դռների մօտ ես ետ եմ նայում: Մութ, քնած բարաքի խորքում վառւում է միայն Աշոտ դայու աղօտ ճրագը:

Բալաշովն առաջից, ես՝ ետեւից, մենք կտրում ենք ճամբարը երկարութեամբ եւ հասնում պահականոցը: Բալաշովը ձեռնոցներով ծեծում է դուռը:

— Ո՞վ է, — հարցնում է մէկը քնկոտ ձայնով:

— Կալանաւոր Բալաշով, — զեկուցում է Բալաշովը, — հրամայուած է Առաջին գնալ...

— Ֆու, խոլերա, — փնթփնթում է նոյն ձայնը, յետոյ մեր ականջին հասնում է, — Բալաշով, Աղ... Աղ... (Նա երեւի աշխատում է կարդալ իմ ազգանունը...) Դու մենա՞կ ես...

— Մենք երկու հոգի ենք, քաղաքացի մարտիկ, համաձայն կարգադրութեան, Բալաշով եւ Աղ... Աղ... մի խօսքով Աղնիժան...

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(76 – Շար.)

թէեւ ճարտարարուեստի ճիւղերը չեն իրականացուցած զանոնք:

Նկատի ունենալու է, որ հինգերորդ հնգամեայ ծրագրին (1971–1975) գլխաւոր նպատակէր «Բ.» ճիւղին զարգացումն է՝ արագ եւ բարձր թափով: Որպէսզի ապրանքը առատ ըլլայ, ինչպէս նաեւ այլազան եւ որակով ալ գոհացուցիչ:

«ՍՍՀՄ ութերորդ գումարման գերագոյն սովետի երրորդ սեսիա»ին Ա. Կոսիգին պարզելով հինգերորդ հնգամեայ ծրագրին գլխաւոր առաջադրութիւնները, կ'ըսէր.— «Որպիսիք են այդ պլանի հիմնական կէտերը՝ Ա. սպառման յատկացող ազգային եկամտի բաժնի աւելացում, Բ. արդիւնաբերական արտադրանքի ընդհանուր ծաւալում ժողովրդական սպառման արտադրանքի բաժնի աւելացում...» (1):

Արդ, ճիշդ այս կէտին մէջ է, որ ձախողութիւն կ'արձանագրուի 1972ին:

Աւելցնենք, որ այս տարի շեղում մը նկատելի է ծրագրին գլխաւոր առաջադրութեան մէջ: Արդարեւ 1973ի վերամշակուած ծրագրով ծանր ճարտարարուեստի յաւելումը ընթացիկ տարուան համար 6,3 առ հարիւր նշանակուած է, իսկ առօրեայ գործածութեան ապրանքներունը՝ միայն 4,5 առ հարիւր:

Պաշտօնական վիճակագրութիւնը ցոյց կուտայ նոյնպէս, որ ամսաթոշակներու յաւելումը ծրագրէն նուազ եղած է: Այսպէս, «Բանուորների եւ ծառայողների (պաշտօնեաներ) ամսական միջին դրամական աշխատավարձը 1971 թուականի 126 ռուբլու դիմաց կազմել է 130,3 ռուբլի եւ աւելացել է 3,5 տոկոսով»: Արդ, ծրագրին համաձայն պէտք է աւելնար 5,2 տոկոս, որով 1,7 տոկոս պակաս եղած է յաւելումը: Կոլտնտեսականներու աշխատանքի վարձատրութեան յաւելումը աւելի բարձր է՝ 4,7 տոկոս, որ նոյնպէս նուազ է ծրագրին նախատեսածէն:

Գիւղատնտեսութիւնը կը մնայ տկար ճիւղը խորհրդային տնտեսութեան: Անմիջապէս յիշեցնենք, որ գիւղատնտեսութեան համար եղանակը աննպաստ եղաւ անցեալ տարի: Հացահատիկի բերքը, յատկապէս, վնասուեցաւ: Անշուշտ, կազմակերպչութեան տկար վիճակը, մեքենաներու անբաւարար թիւը յաւելեալ պատճառներ էին, որպէսզի բերքի կորուստը չսահմանափակուէր:

Հացահատիկի բերքը՝ 168 միլիոն թոն, 1966–1970ի տարիներու միջինին կը հաւասարի եւ 22 միլիոն թոն նուազ է նախանցեալ տարուընէ: Ծրագիրը կը նախատեսէր 190 միլիոն թոն:

Գետնախնձորի արտադրութիւնը 77 միլիոն 800.000 թոն է, իսկ 1971ին ան եղած էր 92.300.000 թոն: Բանջարեղէնները 19 միլիոն 100.000 թոն է. 1971ին՝ 20 միլիոն թոն էր: Արեւածաղիկի (իւղ կը պատրաստուի) արտադրութիւնը հինգ միլիոնէն քիչ մը աւելի է. 1971ին՝ 5.700.000 էր:

Միայն բամպակի եւ շաքարի ճակնդեղի արտադրութիւնները աւելցած են: Առաջինը 7.300.000 թոն է (1971ին՝ 7 միլիոն թոն), իսկ երկրորդը՝ 75.700.000 թոն է (1971ին՝ 72.100.000 թոն էր):

Մթերատու անասուններու գլխաքանակի վիճակագրութիւնը ցոյց կուտայ, որ միայն կովերու թիւը քիչ մը աւելցած է, մինչդեռ խոզերու, ոչխարներու եւ այծերու թիւը նուազած է: Այսպէս, 1972 Յունուար մէկին կովերու թիւն էր 41.200.000, իսկ 1973 Յունուար մէկին՝ 41.700.000 (500.000 աւելի), խոզերու թիւը 1972ի սկիզբը 71.400.000 էր, իսկ 1973ի սկիզբը՝ 66.500.000 (– 4.900.000), ոչխարներու եւ այծերու միացեալ թիւն էր 1972ին՝ 145.300.000, իսկ 1973ին՝ 144.500.000 (– 800.000):

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(1) Տես «Սով. Հայաստան», 1971 Նոյեմբեր 25:

Ձայներ Գաւառէն

Յուսատրիչ պատկեր մը՝

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

Յունուար 21ին, Կրընոպլի Կապ. Խաչին կողմէ կազմակերպուած եւ հայ մանուկներուն նուիրուած տօնածառի հանդէսին գտած նիւթական ու բարոյական յաջողութիւնն ու գոհութիւն մէջ ստեղծած վարձատրութիւնը, եղան բարոյական վարձատրութիւնը մեր ընկերուհիներուն, որոնք համբերաշխ ոգիով, ամէն զոհողութեան պատրաստ, սիրայօժար կամքով, իրենց ուժերը միացուցած, աշխատած էին ձեռնարկի յաջողութեան համար:

Արդարեւ Ռոն Ժէի ընդարձակ սրահը, երկա՜ր, շատ երկա՜ր ժամանակէ ի վեր չէր տեսած նման խանդավառ, հայու հոգեկան ապրումներով նոյնացած բազմութիւն մը, որ եկած էր ազգային ազնիւ զգացումներէ մղուած, ոչ միայն հայ կնոջ տարած ազգապահպանման գործին հանդէպ իր գնահատանքի ապացոյցը տալու, այլ նաեւ հայ նորահաս սերունդը քաջալերելու:

Երկու ամիսէ ի վեր եռուզեռի մէջ էր Կապոյտ Խաչի դպրոցը՝ որուն համար վարչութիւնը այս տարի մեծ ճիգ ու ջանք թափելով յաջողած էր վերակազմել, եւ այս տարեշրջանին ունենալ երեսունէ աւելի երկսեռ աշակերտութիւն մը, որ կը պատրաստէր տօնածառ: – հանդէսի գեղարուեստական բաժինը:

Սակայն անհրաժեշտ է մօտէն դիտել տղաքը փորձերու ընթացքին, տեսնելու համար թէ՝ որքա՜ն խանդ ու եռանդ, հայուն նկարագիրը բնորոշող յամառ կամք եւ շեշտուած արժանապատուութիւն կայ, զիրար գերազանցելու, մէկէ աւելի դեր սորվելու համար իրենց ցոյց տուած ցանկութեանը մէջ: Համոզուելու համար թէ՝ երեւոյթով պարզ ու գիւղին կարծուած այս ձեռնարկը, որ մեր մասնաճիւղերը կը կազմակերպեն քիչ մը ամէն տեղ, իր խորքով, հետապնդած նպատակով, ազգային տեսակէտով, որքա՜ն բարերար անդրադարձում կ'ունենայ տղոց վրայ...

Եւ արդէն այս վստահութեամբ, այս համոզումով չէ՞ որ մեր ընկերուհիները՝ ձեռք ձեռքի տուած, սիրով ու նուիրումով, շաբաթներ ամբողջ աշխատած ու խնամքով պատրաստած էին, հայ մանուկները խանդավառող, հայկական կաղանդի շունչով անոնց հոգիները պարուրող, հայ ըլլալու ազնիւ զգացումը անոնց ներշնչող եւ զիրենք հայութեան կապող այս գեղեցիկ ձեռնարկը:

Վարագոյրը կը բացուի բուռն ծափերու մէջ: Բեմին վրայ է դպրոցի աշակերտութիւնը՝ աշխոյժ ու զուարթ: Հանդէսին բացումը կատարող ընկերուհին ներկաներուն իր շնորհակալութեան խօսքէն վերջ՝ կը թուէր տեղական Կապոյտ Խաչի վերջին շրջանին տարած աշխատանքը: Մասնաւորաբար դպրոցին ներկայ յուսադրիչ վիճակը՝ մեծապէս կ'ոգեւորէ ներկաները, որոնք իրենց գոհունակութիւնը կ'արտայայտեն բուռն ծափերով:

Կարգը, հայու անոյշ աչքերով հպարտ ու ինքնավստահ կեցուածքով տղոցն է, որոնք նոր տարուան գալուստը ողջունող, ուրախ ու զուարթ մանկական երգերով եւ իրենց տարիքին յարմար արտասանութիւններով, Պ. Վ. Բարախեանի ցուցմունքով կը մօտենան բարձրախօսին եւ կ'արտասանեն սիրուն կտորներ: Ներկաներու խանդավառ ծափերուն, ծնողքներուն ցոյց տուած գոհունակութեան, կը միացնենք նաեւ Կապոյտ Խաչուհիներու գուրգուրանքի համբոյրները, որպէս բարենիշ իրենց ուշիմութեան: Հանդէսին առաջին մասը կը վերջանայ, հայ լեզուի փառաբանութեան նուիրուած «Ով Մեծասքանչ», Սիպիլի «Հայ լեզուն» եւ Խ. Դաշտենցի «Հայերէն» ապրումով արտասանուած գեղեցիկ կտորներով:

Կէս ժամուան դադարի ընթացքին, ճոխ պիւֆէին (գոհունակութեամբ կը շեշտենք որ ամէն ինչ պատրաստուած ու նուիրուած էր խաչուհիներու կողմէ) շուրջ համախմբուած բազմութիւնը՝ ուրախ տրամադրութեամբ ընկերակցութեամբ նուագի, կը զուարճանայ երգ ու պարով, խաղ ու խնդումով:

Հանդէսի երկրորդ մասին, շատ գեղեցիկ էր բեմին վրայ փոքրիկներով ներկայացուած ծաղկազարդ պարտէզի մը այնքան հաճելի երգախառն պատկերը: Հանդիսատեսներուն համար շատ հաճելի անակնկալ մը եղաւ մանաւանդ, Կապոյտ Խաչի նորակազմ պարախումբին երեւումը: Բոլորովին նոր, սիրուն ու ճաշակաւոր տարազներով (նուէր ընկերուհիներ Օ. Քիւրքճեանի եւ Ս. Գապաղճեանի) պարախումբը՝ ոգեւորուած ներկաներու խանդավառ ծափերէն, յաջող կերպով պարեց տոհմիկ երգախառն չորս պարեր (մէկը «շինական»):

Հոգեկան ապրումներով խանդավառ այս պահուն է որ, վարչութեան կողմէ ընկերուհի մը կոչ կ'ընէ ներկաներուն ըսելով. «Եթէ ազգապահպանման համար տարուած աշխատանքի այս օրուան պատկերը ձեր սրտին կը խօսի, եթէ կ'ուզէք որ մեր ընկերուհիները բարոյական ուժ եւ նիւթական միջոց ունենան սկսած այս գործը, նոյն թափով շարունակելու, ձեզմէ կը խնդրենք որ ի նպաստ դպրոցին բացուած նուիրատուութեան ձեր սիրայօժար մասնակցութիւնը բերէք, ձեր տուածը նկատելով տեսակ մը ինքնակամ ազգային տուրք...

Ե՞րբ է որ մեր ազնիւ, գիտակից, ջերմօրէն հայրենասէր ժողովուրդը՝ յուսախաբ է ըրած եւ չէ գիտցած գնահատել տարուած ազգանուէր գործը: Հազիւ առաջին վայրկեան եւ նուիրատուութիւնը վարող Պ. Պ. Քիւրքճեան ու Լիւլէճեան գոհունակութեամբ կը յայտարարեն թէ՝ արդէն ապահովուած է դպրոցին տարեկան ծախքին կարեւոր մէկ մասը (ցանկը առանձին):

Հանդիսականներուն կողմէ մեծապէս գնահատուեցան Պ. Պ. Խ. Մէտէնեանի եւ Ա. Սվաճեանի սիրայօժար մասնակցութիւնը՝ իրենց հաճելի երգերով ու նուագով: Նոյնպէս նաեւ Տիկին Ս. Յակոբեանի երգերը:

Կաղանդ պապային գալու ժամն է եւ բեմը լեցուած է անհամբեր տղոցմով, որոնք օրուան ծերունի հիւրը կ'ընդունին «Այսօր մեզի Կաղանդ է, Կապ. Խաչ մեզ պիտի կաղանդէ» զուարթ երգով: Եւ կը սպասեն որ խեղճ ծերունին (Քիւրքճեան) բեռնաւորուած Կապ. Խաչի նուէրներով, յենած իր ցուպին, ցատկէ ու պարէ ընդհանուր ծափ ու ծիծաղի մէջ, որմէ վերջ՝ ութսունի մօտ պզտիկներ, կը ստանան անուշեղէնի ծրարներ եւ իրենց տարիքին յարմար զանազան նուէրներ:

Տղոց ուրախութեան կանչերով ստեղծուած հաճելի ժխորին մէջ է որ ուշ ատեն վերջ կը գտնէ այս շատ յաջող ձեռնարկը: Կը նայինք մեր շուրջը: Կը գտնենք ամբողջ օրը ոտքի եղած մեր ընկերուհիները, որոնք արդէն մոռցած իրենց յոգնութիւնը, բարոյապէս գօտեպնդուած, կաղանդչէք ստացած տղոց նման կը հրճուին...:

Ա. ՍԻՍԼԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (107)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐՋԻԳԸ

ԺԵ.

— Պատիւ ըրիր ինծի, արժանիքիս վրայ խօսելով, բայց մինչեւ հիմա բանի մը չծառայեց: Խեղճուկ կեանք մը կ'ապրիմ: Ստիպուած եմ ապրուստս հանել, շինուածացոյցեր եւ ճենաներկեր պատրաստելով:

— Տեղ մը գործ գտնելու համար, դիմումներ ըրի՞ր:

— Բազմաթիւ դիմումներ, բայց ապարդիւն եղան: Ասոր համար է որ եկայ քեզ գտայ:

— Նախապէս ընելու էիր: Քեզի պէս երիտասարդ մը պէտք է իր թեւերը բանայ, թռիչք առնէ եւ ոչ թէ խեղճուկ կեանք մը անցընէ: Միայն կը ցաւիմ որ այսքան ուշ դիմում կ'ընես ինծի: Վաղուընէ սկսեալ, լրջօրէն պիտի զբաղիմ քեզմով:

— Գործ մը ունի՞ս աչքի առջեւ:

— Կառախումբի մեքենաներու եւ մեքենական մասերու շինութեան յատուկ գործարանի մը տնօրէնի դիրքը ի՞նչպէս կը գտնես:

— Իմ բոլոր յոյսերս գերազանցող պաշտօն մըն է:

— Է՜հ, յոյս ունիմ որ այդ պաշտօնը պիտի ապահովեմ քեզի համար: Պէտք է ըսեմ թէ Ֆրանսացի մեքենագէտ – ճարտարագէտ մը, որ մեծ հարստութիւն մը շահած է Նիւ Եորքի մէջ Մայր Հայրենիք դարձած կ'ուզէ Միացեալ Նահանգներու մէջ ունեցած իր աշխատանոցներուն նման աշխատանոցներ հաստատել հոս: Այդ ճարտարագործը իմ յաճախորդս է: Բախտը ունեցայ անոր մատուցանելու շատ կարեւոր ծառայութիւն մը. հետեւաբար անվիճելի իրաւունք ունիմ անկէ խնդրելու շնորհ մը, որ իրեն համար ալ լաւ գործ մը պիտի ըլլայ: Ներկայիս՝ այդ ճարտարագէտը կը վարէ ընդարձակ աշխատանոցներու շինութիւնը Սէնի եզերքներուն վրայ, Քուրպըվուայի մէջ: Քիչ ատենէն, ան պէտք պիտի ունենայ ընտրեալ գծագրիչներու, մեքենայարդարիչներու եւայլն: Քեզ կը վստահեցնեմ որ քու յանձնարարողդ ամէնէն առաջ պիտի ստորագրուի մեծ հնարիչ Փօլ Հարմանի կողմէ:

— Փօ՜լ Հարման, կրկնեց Լիւսիէն: Նիւ Եորքի մէջ, Ճէյմս Մորթիմէրի շահընկե՞րն էր:

— Նոյն ինքն...: Կը տեսնեմ որ իր անունը ծանօթ է ձեզի:

— Ո՞վ չի գիտեր անոր անունը: Ճարտարագործութիւնը Փօլ Հարմանին կը պարտի կարի լաւ մեքենաներու եւ գծաքանդակումի կատարելագործեալ մեքենաները, որոնց գաղափարը յղացած է հայրս, որ նոյնպէս հնարիչ մըն էր, ինչպէս կը պատմէր հօրաքոյրս...:

— Ուրեմն տաղանդաւոր մարդու մը աջ բազուկը պիտի ըլլաս, ըսաւ Ժորժ:

— Ա՜հ, բարեկամս, եթէ այդ բանը ընես, որքա՜ն երախտապարտ պիտի ըլլամ քեզի...

— Կրնաս գործը եղած լմնցած նկատել: Բայց մեր տեսակցութեան եւ խոստումիս մասին ոչ մէկ խօսք չընես ոեւէ մէկուն: Զգէ որ գործեմ, եւ յոյս դիր իմ վրաս: Պէտք է գիտնաս որ մեզի հետ պիտի ճաշես:

— Բայց...:

— Օ՜, պատճառներ առաջ մի բերեր, ընդմիջեց Ժորժ. քեզի ըսեմ որ ստիպողական աշխատանքի պատճառաւ ալ չեմ ընդունիր:

Ժորժ զանգակը հնչեց, ու պառաւ սպասուհին երեւցաւ:

— Մատլէն, սպաս մըն ալ դրէք, ըսաւ երիտասարդ փաստաբանը: Աւելցուցէք ձեր կերակուրները, ու սիրելի խնամակալիս հաճելի եղող Բորտօ գինիին միացուցէք երկու շիշ շամփանեայ:

Մատլէն դուրս ելաւ ու խօսակցութիւնը վերսկսաւ:

— Պարոն, քիչ մը առաջ կ'ըսէիք թէ ձեր հայրը հնարիչ մըն էր, յարեց Էթիէն Քասթէլ, խօսքը Լիւսիէնի ուղղելով: Դուք զաւա՞կն էք Ժիւլ Լապրուի, որուն գործարանը հրկիզուած է քսաներկու տարի առաջ:

— Այո, պարոն, ու տարաբախտ հայրս հրդեհին ատեն սպաննուած է:

— Հայրդ սպաննուա՜ծ է, յարեց Ժորժ ապշահար: Այդ սոսկալի դէպքին վրայ ինծի բան մը չես ըսած բնաւ...:

— Ես ալ չէի գիտեր, սիրելի Ժորժս: Իմ մանկութեանս եւ առաջին երիտասարդութեանս ատեն ամէն ինչ գաղտնի պահած էին ինձմէ, ծանր յուզումի մը չմատնելու համար զիս: Հօրաքրոջս մահէն յետոյ միայն իմացայ դարհուրելի ճշմարտութիւնը:

Լիւսիէն հարցուց Էթիէնի թէ ճանչցա՞ծ էր հայրը:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Միրուժան Փանոսեան եւ զաւակները, Պ. Ցակոբիկ Փանոսեան, այրի Տիկին Փանուրիկ Փանոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Տավլաչեան, Օր. Էլիզապէթ Տավլաչեան, այրի Տիկին Փեփրոնէ Դուրիթեան եւ զաւակները, եւ ընտանեկան պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՍՐԲՈՒՀԻ ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 13ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի (Փետր. 15) ժամը 14ին Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Ըստ ողբացեալին փափաքին ո՛չ ծաղիկ, ո՛չ ծաղկեպսակ:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Փետր. 25ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Աճարոնեան ակումբը

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սեւան խումբի:

Հովանաւորութեամբ Անի կոմիտէի:

Ընկերահամակրական խնջոյք, 18 Փետրուար Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Գասպար Իփէկեան սրահը:

Կը նախագահէ

ԸՆԿԵՐՈՒՀԻ ԷԼԻԶԱՊԷԹ ՔԵԼԷՇԵԱՆ

Կը խօսի

ԸՆԿ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (Մարսէյլէն)

Գեղարուեստական խնամուած բաժին՝ Նոր Սերունդի կողմէ — խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ պարեր՝ ազգային տարազներով:

Այս առիթով կը հրաւիրուի Վիէնի Հայութիւնը անխտիր: Մուտքը ազատ է

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Փետրուար 25ին, Կիրակի, Ազգային Տան սրահը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Համակրանք տեղահանութեան առթիւ)

Կապոյտ Խաչի Սէն-Ժերմէն մասնաճիւղ՝ 200 Ֆր.

Տիկին Հայկուհի Շալճեան 200 Ֆր.:

Հ. Յ. Դ.

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի Ծնողաց Միութեան կողմէ

Շաբաթ, 3 Մարտ ժամը 19էն սկսեալ

Orchestre MELKON Gérard et son ensemble

ATTRACTIONS — BAR — BUFFET

26, Rue Troyon — 92310 SEVRES, Tél. 027-18-28

Մուտք 20 ֆր.

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Սուրէն եւ Գուրգէն Գօրծունեան ընտանիքներէն 200 Ֆր. ի նպաստ եկեղեցւոյ պայծառութեան, փոխան ծաղկեպսակի՝ Ֆէյրինեան Սահակեանի մահուան տխուր առթիւ (մահացած Աղեքսանդրիա — Եգիպտոս, Յունուար 11ին):

ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Էսաեան Սանուց Միութեան դիմակաւոր պարահանդէսը 3 Մարտ Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ

HOTEL MODERNE

Place de la République

ՊԵՏԻԿ ԵՒ ԻՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ

Հայկ. եւ ֆրանս. ճոխ պիւֆէ, զանազան հաճելի անակնկալներ, Թոքիյոն, այլազանութիւն եւ խանդավառ մթնոլորտ

Տոմսերու համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն.— Բալըեան Գրատուն, 43 Ռիւ Ռիշէ, «Շիրակ» նպարավաճառատուն՝ Ռիւ տը Թրէվիզ, ճաշարան «Տիմման – Թէր»՝ 60, Ռիւ Լաֆայէթ:

Տեղերու ապահովութեան համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն.—

842–08–57 885–08–25 874–81–28

GRANDE NUITEE ANNUELLE

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Վալանսի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ, Շաբաթ 17 Փետր.

HOTEL NATIONAL

Route de Soyons — 07 Granges-les-Valence

Մասնակցութեամբ մեծ նուագախումբի

JACK KOJA

de 21 h. 30 à l'aube

BUFFET — AMBIANCE ARMENIENNE

COTILLONS

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ շրջանի բոլոր խումբերուն

ՃԱՇ

Կիրակի, Փետրուար 18

ժամը 17էն սկսեալ, Հայ Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահը, 17 Ռիւ Պլէօ:

Կը նախագահէ ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին

Ծախսերու մասնակցութիւն 20 ֆր.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Փետրուար 24 ժամը 21ին, Սալ Մաղնօ, 88 Ռիւ տ'Օպանյ:

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շր. Կոմիտէի

Նախաձեռնութեամբ «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան:

Լուսարձակով կը ցուցադրուին Փետրուարեան ապստամբութեան կարեւոր դերակատարները:

Կը նախագահէ ԸՆԿ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Կը խօսի ԸՆԿ. Կ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՓԱՐԻԶ

Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Չորեքշաբթի, 14 Փետր.— Տեառնընդառաջ: Տօն քառասնօրեայ Յիսուսի Քրիստոսի ի տաճարին: Ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի:

Շաբաթ, 17 Փետր. — Տօն է Սրբոյն Սարգսի զօրավարին եւ որդւոյ նորին Մարտիրոսին եւ չորեքտասան զինուորացն: Ժամը 10ին, պատարագ կը մատուցուի:

ԵՐԿՐՈՐԴ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԱՒՍՏՐԻԱ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 17էն 25

Մեկնում Փետր. 7ին Կառ տը Լ'Էսթէն Ալպէրկ-Էքսփրէսով ժամը 22ին. սահմանափակ տեղեր (կարելիութիւն՝ քուշէթի) դէպի Մելաու, Պալ, Ցիւրիխ, Պուքս ճամբով: Տեղաւորում շատ հանգստաւէտ պանդոկ մը տաք եւ պաղ ջուր, խնամուած ճաշ:

Մելաուս ձմրան շատ հաճելի կայան մըն է (դահոյկ, եւ ամէն տեսակ զուարճութիւններ) 700 մեթր բարձրութեան վրայ:

Մասնակցութիւն՝ 395 Ֆր. ամէն բան մէջը: Կանխավճար՝ 100 Ֆր., մնացեալը Փետրուար 10ին:

Վերադարձ Փետր. 24, ժամանում Կառ տը Լ'Էսթ, Փետր. 25ին կէսօրէն առաջ:

×

ՄԱՐՏ 4

ՊԻՆՉԻ ՋՈՒԱՐԹ ՔԱՐՆԱՎԱԼԸ

Մեկնում Մարտ 4ին: Հաւաքուիլ ժամը 8ին, Մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Թերմինիւս արճարանին առջեւ կամ 8.15ին Կառ տիւ Նոռ, Քիւրվէօր սրճարանին առջեւ, մեկնում ժամը 8.30ին, ցերեկուան ճաշը ճամբու ընթացքին եւ ժամանում՝ Պինչ (Պելժիա):

Վերադարձ ժամը 17.30ին եւ ժամանում Փարիզ ժամը 22ի ատենները:

Մասնակցութիւն՝ 59 Ֆր. ամէն բան մէջը:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

12 Allée Leonide — Le Perreux

Tél. 324-14-96

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ

Ընդհ. Պատուիրակ

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Փետր. 18 Կիրակի օր ժամը 15ին, Ահարոնեան ակումբը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Ս. Ծնունդի տօնին առթիւ իւղագինի եւ փոխան ծաղկեպսակի եկեղեցւոյ պայծառութեան համար եղած հետեւեալ նուիրատուութիւնները.—

Արտաքսի Փափազեանի թաղման առթիւ Տիկ. Ա. Փափազեան 150 Ֆր., Ֆ. Փափազեան եւ Արրահամեան ընտանիքներ 100, Տիկ. Էօժէնի Ֆոլք (Ամերիկա) 15 տոլար, Տէր եւ Տիկ. Օ. Վարժապետեան, Տիկ. Է. Մենչուրեան 50ական Ֆր., Թագուհի Բարումակեանի թաղման առթիւ Հ. Աճէմեան եւ Մարկոսեան 50ական, Յ. Օվանեան եւ Տիրատուրեան 20ական, Վ. Գամպերեան, Գօճապաշեան 10ական, Վանիկ Անդրանեանի տարելիցի հոգեհանգիստին Տէր եւ Տիկ. Կարապետեան 50, այրի Տիկ. Ս. Անդրանեան 20, Ստեփան Սարաֆեանի քառասունքի հոգեհանգիստին Սարաֆեան ընտանիք 100, Տէր եւ Տիկ. Յ. Մկրեան 50, Գասպար Գասպարեանի քառասունքի հոգեհանգիստին Քոնեան ընտանիք 100, Ֆ. Պօյաճեան 50, Ա. Չըփլաքեան 20, Սիրարփի Սամուէլեանի քառասունքի հոգեհանգիստին Ժ. Սամուէլեան, Տիկ. Արապաճեան 50ական, Ս. Սողոմոնեան 20, Պետրոս Աճէմեանի քառասունքի հոգեհանգիստին Վ. Աճէմեան, Զ. Ադնաւուրեան 20ական, Վարդանոյշ Տիվարէճի (ծնեալ Տէր-Սահակեան) եւ Տիկ. Մութաֆեանի թաղմանց առթիւ Տէր եւ Տիկ. Ա. Սիսակեան 50, Տէր եւ Տիկ. Թ. Պապանեան 20, Իպլիրեանի թաղման առթիւ Սոլաքեան եւ Սիմոնեան ընտանիքներ 30 Ֆր.:

Հ. Բ. Ը. Մ.Ի ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԸ

Կը ներկայացնէ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՇԻՆԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ԵՐԿԻՐ

Երեք բաժիններէ բաղկացած ձայնագիր լուսարձակում հին եւ նոր Հայաստանի մասին

ՍԱԼՎՈՒՉԻՆԱՐ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

ՕՇԱԿԱՆԷՆ ՀԱՂԱՐԾԻՆ

ՍԱՐՏԱՐԱՊԱՏԷՆ ԲԻՒՐԱԿԱՆ

Vendredi 16 Février à 21 heures

Salle Guimet — 6, Place Iéna

Entrée 10 F - étudiants et membres 5 F

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով 870–03–18

Բարեկենդանի ճաշ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ի ՆՊԱՍՏ ՀԱՄ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

կազմակերպուած

Հայ Մշակոյթի Տան Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի կողմէ

11 Մարտ, կիրակի ժամը 13ին

Սփլանտիտի սրահին մէջ, 31 Պուլ.'Աթէն

ընտիր կերակուրներ պատրաստուած՝ Տիկնանց Միութեան անդամուհիներու կողմէ

Պարեր ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ կողմէ

Հայկ. ժողովրդական պարեր՝

ՀԱՅ ԱՐԵՒՆՈՅՇՆԵՐԷ

եւ դիմակաւոր պար

Orchestre pop' PLANÈTE

Տեղանները ապահովել հեռաձայնելով՝

48–98–23 կամ 51–79–93

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Էսաեան Սանուց Միութիւնը իր հերթական դասախօսութիւններէն առաջինը կը ներկայացնէ Ուրբաթ, 16 Փետր. ժամը 20.30ին Ամերիկեան եկեղեցւոյ Բ. յարկի սրահին մէջ:

65, Quai d'Orsay, Métro Invalides

ՀԱՅԿ. ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԵԱՆ, ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ նմոյշներ կը ցուցադրուին գունաւոր լուսապատկերով:

Ֆրանսերէն կը դասախօսէ

Պր. Պէրնար Թարոն

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 15 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
JEUDI 15 FÉVRIER 1973

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le Numéro 0,70 F.

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, Rue de Trévise Paris 9

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 120 ֆր·	Վեցամսեայ	65 ֆր·	
Արտասահման	Տար· 135 ֆր·	Հատը	0,70 ֆր·	

49րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12·641
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
49e ANNÉE — N° 12.641

ԱՆԳԱՐԱ ԵՏ ԿԸ ԿԱՆՉԷ ՓԱՐԻԶԻ ԻՐ ԴԵՍՊԱՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ԴԷՄ ԻԲՐԵՒ ԲՈՂՈՔ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ ԿԸ ՑԻՇԱՏԱԿԵՆ ԴԷՊՔԸ ԵՒ... ԶԱՐԴԵՐԸ

Հաւանաբար Անգարա չէր կրնար աւելի մեծ ծառայութիւն ընել Հայերուն։ Արդարեւ ոչ մէկ հաւանականութիւն կար, որ Մարսէյլի յուշարձանի բացումը արձագանգ գտնէր տեղական թերթերէն դուրս, եթէ Թուրքերը նման ելոյթով մը առիթ չտային որ գրեթէ բոլոր թերթերը եւ Փարիզի ձայնասփիւռը անդրադառնային եղածին։

Արդարեւ ի՞նչ է եղածը։ Անգարա ետ կը կանչէ Փարիզի իր դեսպանը՝ Հասան Իշըք «խորհրդակցութեան» համար, որովհետեւ կիրակի օր, Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ բակին մէջ բացումը կատարուեր է յուշարձանի մը ուր գրուած է.—

«A la mémoire des 1.500.000 Arméniens victimes du Génocide ordonné par les dirigeants turcs de 1915 ; A la gloire des combattants et résistants arméniens morts pour la liberté et la France».

Բացումը կը կատարուէր ի ներկայութեան նախարար Ժօզէֆ Քոմիթիի եւ Մարսէյլի երեսփոխան — քաղաքապետ՝ Կաստոն Տէֆէռի, ինչ որ անշուշտ պաշտօնական բնոյթ մը կուտար հանդիսութեան։

Թուրք դեսպանը յայտարարած է թէ չի կրնար մնալ երկրի մը մէջ, ուր կործուած է արարք մը որ կը նախատէ իր հայրենիքը։ Եւ Անգարայի մէջ յոյս կայ եղեր որ արձանագրութիւնը բարեփոխուի։

Ամէն պարագայի մէջ կրկնենք որ Անգարա Հայերուն շատ օգտակար քայլ մը առաւ իր այս ելոյթով։ Ոչ մէկ յոյս կար որ այս յուշարձանը այսքան արձագանգ ունենայ, մանաւանդ Ֆիկառոյի պէս թերթի մը մէջ, որ այնքան ժլատ է երբ հարցը Հայերուն կը վերաբերի (գուցէ այդքան տեղ տուած է լուրին բրճակաճ ալ Ըլլալուն համար...)։ Արդարեւ Ֆիկառօ երկար կը ծանրանայ հարցին, գարմանք ալ կը յայտնէ եւ կը յիշէ նոյնիսկ Թուրքիոյ Ներքին նախարար Թալաաթի հեռագիրը (1915) (այդքա՞ն չէինք յուսար...) ու կը փորձէ նաեւ բնորական պայքարին վերագրել Քոմիթիի եւ Տէֆէռի ներկայութիւնը։ Այս վարկածը ընդհանուր է արդէն (Ժորժ Լըռուա—Թօփաքեան նոյնը ըսաւ Զարեքչարթի առաւօտ Եւրոպա մէկ կայանէն) եւ ի վերջոյ գիտ մըն ալ չէ։ Պարզ է որ նախարար ու քաղաքապետ Հայերու սեւ աչքերուն համար չէ որ հոն եկան, բայց կարեւորը այն է որ եկան, հոգ չէ թէ անշահախնդիր չըլլայ իրենց ներկայութիւնը (եւ արդէն անշահախնդիր ի՞նչ մնացած է այս դարուս) եւ այսօր աւելի քան երբեք կարելի է երախտապարտ ըլլալ Քոմիթիի եւ Տէֆէռի որոնց շնորհիւ հարցը մինչեւ հոս հասաւ։

Ֆիկառօ, որ ամէնէն լայն տեղը տուած է այս խնդրին մէջբերումներ ալ կ'ընէ Պ· Խոյլիկեանի ճառէն ու մեղմացուցիչ պարագաներ ալ կը գտնէ շեշտելով թէ 1915ի ղեկավարները գրելով, արդէն տարբերութիւն մը դրուած է օսմանեան ղեկավարներու եւ այսօրուան Թուրքիոյ միջեւ։

Ֆրանսական շրջանակները կը շեշտեն թէ արձանը կառուցուած է հայկական կազմակերպութեան մը կողմէ, Հայկ· Եկեղեցւոյ մը բակին մէջ։ Քաղաքական երկու դէմքերու ներկայութիւնը յանձնառու չի դարձներ կառավարութիւնը եւ թէ Ֆրանսա գիտել տուած է Թուրքերուն «ընտրական» գործադրաշրջանը։ Ֆիկառօ միայն 60 տարիներու կ'իջեցնէ ֆրանքօ-հայկական բարեկամութիւնը եւ կ'աւելցնէ որ Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ բարեկամութիւնը երէկուան հարց չէ եւ թէ Ֆրանսա անխախտ կ'ուզէ պահել երկու երկիրներու յարաբերութիւնները։

Փարիզեան թերթերէն այս հարցին տեղ տուած են Ֆիկառօ, Օռօռ, Քոմպա (որ կը շեշտէ «Անգարա չի սիրեր որ Հայերու ցեղասպանութիւնը Թուրքերու կողմէ յիշուի»)։ Ինթերնէշընըլ Հերըլտ Թրի-պիւն նաեւ կ'անդրադառնայ հարցին յիշատակելով յուշարձանին արձանագրութիւնը։

× Կ'ըսուի թէ Անգարա պահանջած է ֆրանսական կառավարութենէն որ Թուրք բառը ջնջուի, Օռօռ կը յիշէ որ նման երեք յուշարձաններ կան աշխարհի մէջ բայց Թուրքի յիշատակութիւն չկայ։

× Նախագահ Փոմփիտու չկրցաւ նախագահել Զարեքշարթի առաւօտ Նախարարաց Խորհուրդին՝ առողջական պատճառներով։ Կ'ըսուէր թէ նախարար Ժօզէֆ Քոմիթի չէր մասնակցեր դահլիճի նիստին։

× Ձայնասփիւռը նաեւ երկարօրէն անդրադարձաւ այս հարցին, որու սակայն Զարեքշարթի առաւօտ չէին անդրադառնար Իւմանիթէ եւ Նասիոն։

ՀԱՅ ՄԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ ԹՈՒՐՔԻ ՄԸ ԿՈՂՄԷ

Շթութկարթի Շարնտորֆ գիւղին մէջ Թրքահպատակ Հայ մը Սարգիս Արապօղլու որ բախում ունեցած է Թուրք ընկերներուն հետ, մեռած է աջի օր, ուղեղի արիւնահոսութեան հետեւանքով։

Կռուին ընթացքին Թուրքը գետին նետած էր Հայը, որու գլուխը զարնուած էր քարին։

Գերմանական ոստիկանութիւնը կը փնտռէ Սէյահէտտին անուն Թուրքը, որ գետին փռած էր տարաբախտ Հայ երիտասարդը։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Փետր· 5–9)

Ռ· ՎԱՀԱՆԵԱՆ՝ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Մոսկուայի ճատրակի ակումբին մէջ, ճատրակի 18 առաջնակարգ վարպետներ մրցումի մը մասնակցած են։ Առաջին տեղերը կիսած են Ռ· Վահան — եան եւ Ե· Մուրէյ, առաջինը Երեւանցի, երկրորդը՝ Մոսկուացի։ Երկուքն ալ 11—կան կէտ ապահոված են 17 կէտի վրայ։

×

Վ· ՎԱՂԱՐՇԵԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆԸ

Դերասան Վաղարշ Վաղարշեան իր բազմամեայ բեմական գործունէութեան ընթացքին գրած է նաեւ թատերագրութեամբ, գրելով քանի մը արժէքաւոր թատերախաղեր։ Գրած է նաեւ արձակ գործեր։

Վերջերս լոյս տեսած է անոր երկհատորեային առաջին գիրքը, ուր տեղ գտած են «Օղակում», «Վանքաձոր», «Իմ հերոսները» եւ «Մի օր Սալոնիկում» թատերախաղերը։ Վ· Վաղարշեան 1912ին գրած է «Փող եւ տաղանդ» թատերախաղը, ապա տարի մը ետք՝ «Բարեկործութենէն յետոյ» տամները։ Յետագային գրած է «Ապտուլ Համիտ», «Արա Գեղեցիկ եւ Շամիրամ» թատերախաղերը։

×

ՍԵՒԱՆԻ ԵՐՐՈՐԴ ՀԱՐՑԸ

Հրազդան գետի վրայ ելեկտրակայաններու շարքի մը հաստատումը Սեւանի առաջին հարցն էր։ Այս ձեւով կարելի կը դառնար երկրին հայթայթել ելեկտրականութիւն եւ ջուր։ Ասկէ ծնունդ առաւ Սեւանի երկրորդ հարցը, որու հիմնական միտքն էր փրկել լիճը եւ անոր մակարդակը պահպանել բնականին մօտ վիճակի մէջ։

Այժմ, երբ Սեւանի առաջին հարցը պատմութիւն դարձած է եւ երբ յաջողութեամբ կ'իրագործուի երկրորդ հարցը եւ լիճը այլեւս ծանծաղելու վտանգին առջեւ չի գտնուիր, կարելի է մտածել երրորդ հարցի մը մասին՝ լիճը դարձնել հանգիստի, առողջութեան եւ հաճոյքի վայր։

Արդէն իսկ շինուած հանգստեան տուներու շարքին՝ ներկայիս ծրագրուած է շինել գրօսաշրջիկներու աւան մը, 2·200 հոգիի համար։ Ասիկա կը կառուցուի լիճին հիւսիս-արեւելքը՝ Ծովագիւղի մօտ ուր հայկական հին գիւղ մըն է։

Նախատեսուած է գօտիներու վերածել ամբողջ լճափը՝ կարճատեւ, երկարատեւ հանգիստի, բուժարաններու եւ գրօսաշրջիկներու գօտիներ։

×

ԵՐԵՒԱՆԻ ԶՈՒԼՀԱԿԻ ԳՈՐԾԱՏՈՒՆԸ

Երեւանի ջուլհակի գործատունը վերակառուցուած է։ Չեխոսլովաքիայէն 50 մեքենաներ ստացուած ու զետեղուած են հոն։ Ասոնց շնորհիւ կարելի կը դառնայ ոչ միայն բարձրացնել աշխատանքի արտադրողականութիւնը, այլեւ արտադրել բարձր որակի հիւսուածեղէն։

ԵՐԳԱՀԱՆ ՂԱԶԱՐՈՍ ՍԱՐԵԱՆ

Զաւակն է Մարտիրոս Սարեանի։ Հետեւած է Մոսկուայի երաժշտանոցի դասերուն՝ ուսուցիչ ունենալով երգահան Դ· Շոստակովիչը։

Անոր ստեղծագործութիւններուն մէջ աչքի կը զարնէ ձգտումը մեղեդիի հնչեղութեան եւ արտայայտչականութեան։ Գոյնի եւ երանգի զգացումը կը ներդաշնակուի անոր գործերուն մէջ։ Իրաւամբ, այդ անմիջական կապը կը զգացուի անոր բազմաթիւ ստեղծագործութիւններուն եւ, մանաւանդ, Մ· Սարեանի չորս նկարներու մոթիֆներով յօրինուած «Հայաստան» Սէմֆոնիկ պատկերին մէջ։ Ահա այդ նկարները՝ «Գառնի», «Հին Երեւան», «Արարատեան դաշտ» եւ «Արեւոտ բնանկար»։ Ասոնք կը պատկերացնեն հայկական բնաշխարհին եղակի, հէքեաթային գեղեցկութիւնը։

Սէմֆոնիկ պատկերը քնարական է եւ խորապէս բանաստեղծական։

Ղազարոս Սարեան տնօրէնն է Երեւանի պետական երաժշտանոցին։

×

ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐ՝ ԼՐԱԳՐՈՂՆԵՐՈՒ

Հայաստանի Լրագրողներու Միութեան վարչութիւնը մրցանակներ յատկացուցած է յաջորդական կարգով Գ· Ղարիբջանեանի, Ա· Գասպարեանի եւ Ա· Վասիլենկոյի, որոնք հետաքրքրական յօդուածներ գրած են Հայաստանի առօրեայի մասին։

×

«ԱՐԾՈՒԱԲԵՐԴ»Ի ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԱԶԱՆԻ ՄԷՋ

Կազանի օփերային մէջ բեմադրուած է Հայազգի Ա· Բաբաջեանի «Արծուաբերդ»ը օփերան։ Բեմը նկարած ու յարդարած է Ա· Միրզոյեան։

×

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԸՄԲԻՇՆԵՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Ամերիկացի ըմբշամարտիկներ Երեւանի մէջ ազատ ոճի մրցումներ ունեցած են Խորհ· Միութեան ըմբշամարտիկներուն հետ։ Յաղթանակը ապահոված են Ամերիկացիները։ Ըմբշամարտին մասնակցած է Երեւանի համալսարանի ուսանող Ալեքսանդր Հայրապետեան, որ պարտուած է։

×

«ՍՈՎ· ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ»

Մոսկուայի մէջ լոյս տեսած է «Սով· Հայաստանի ճարտարապետութիւնը» գիրքը, ուր ներկայացուած են Էջմիածին, Գառնի, Տաթեւ, Գեղարդ, Անի եւ այլ վայրերու հնաւուրց տաճարները, ինչպէս նաեւ Ալ· Թամանեանի, Գէորգ Քոչարի, Մ· Մազմանեանի քաղաքաշինական յատակագիծերը։

Գիրքը հարուստ է լուսանկարներով։

×

ՀԱՅՐԵՆԱԴԱՐՁՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ

Արմաւիր քաղաքի 30·000 բնակիչներէն 10·000ը հայրենադարձներ են։ Աւանդութիւն դարձած է հայրենադարձներու հաւաքոյթներ կազմակերպել, որոնց նպատակն է երկրին մասին ծանօթութիւններ տալ եկուորներուն։

Այդ տեսակ հաւաքոյթ մըն ալ տեղի ունեցած է վերջերս քաղաքին թիւ մէկ դպրոցին մէջ։

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

Արեւմտահայ իրապաշտ շարժումը թերեւս դեռ յապաղէր տաեն մը եւս, եթէ Արփիար Արփիարեան չյայտնուէր յան – կարծ եւ անոր գլուխը չանցնէր:

Շատաւիղ Ակնէն սերող գերդաստանի մը՝ Արփիար Արփիարեան ծնած էր 1850–ին, Սամսոնի նաւահանգիստը՝ ուր իր ծնողքը հասեր էր դէպի Պոլիս իր ճամբուն վրայ: Նախնական ուսումը Օրթագիւղի Թարգմանչաց վարժարանը ստացած, 1867ին Վենետիկ էր ղրկած հետեւելու Մուրատ – Ռափայէլեան դպրոցին, այն սերունդին կողքին որ իր հայրենասիրութիւնը պիտի մարզէր Հ. Ալիշանի շունչին տակ: Ան մէկն է այն երիտա – սարդներէն, որ Արարատեան ընկերութիւնը պիտի հիմնէին լոյս տանելու համար գաւառ եւ քիչ յետոյ պիտի ստեղծէին Միացեալը՝ որ նախախնամութիւն պիտի դառնար շուտով:

Հայ ժողովուրդը ձեռնունայն դարձեր էր եռ Պերլինէն: Նոր ճիգեր անհրաժեշտ էին մաքառելու համար հոգեկան ջլատումեան դէմ եւ նոր օրերու սպասելու համար: Գրականութիւնը կոչուած էր աւիշ բերելու մարդոց: Պէտք էր լայն խաւերուն տանիլ զայն, եւ այդ խաւերուն մէջ անունդ ոռոգել: Արփիարեան եկաւ կանգնիլ պատնէշի վրայ: Անցաւ Արեւելքի եւ Մասիսի գլուխը՝ երիտասարդ ուժեր իր շուրջը խմբած, գրականութիւնը պատուանդան ընելու համար նոր մաքառումներու: 1884ին էր ատ — թուական որ կուգար դարադլուխ մը բանալու արեւմտահայ նոր գրականութեան մէջ, պատուոյ տեղ մը ապահովելով Արփիարին ու իր գործակիցներուն, որոնք Զօհրապն ու Կամսարականը, Բաշալեանն ու Կիւր – ճեանն էին եւ որոնց շուտով պիտի գային կցուիլ նոր անուններ ալ, Հրանդ Ասատուրն ու Երուխանը, Երուանդ Օտեանն ու Զօպանեանը:

Տասնամեակի մը ընթացքին, զոր Արփիարեանին տրուեցաւ շնչել տարագրութեան մէջ, ան հայ գրականութեան թողուց այնպիսի էջեր, որոնց պիտի չկրնայ հպիլ ժամանակը:

Պոլսոյ իր տարիներուն ան գրած էր արդէն Դատապարտեալը, Երազի մը գինը, Կատակը, երեք նորավէպեր, զորս պիտի միացնէր յետոյ «Կեանքի պատկերներ» ընդհանուր խորագրին ներքեւ: Իր վարած թերթերուն մէջ ան հրատարակած էր Բանիներ տեսայ նոյնպէս զանազան վիպակներ եւ նորավէպեր, ինչպէս Ապուշը, Սրտի յաղթանակը եւ Հոգու զաւակը, առանց դեռ յիշելու օրը օրին գրած իր խմբագրականները եւ քրոնիկները այդ թերթերուն մէջ խայթող եւ ծաղրով օծուն էջեր շատ յաճախ:

Տարագրութեան մէջ էր սակայն, որ ան պիտի գրէր իր գոյդ գլուխ գործոցները, որոնք Կարմիր ժամուց ու Ոսկի ապրջան վէպերն էին, եւ պարբերականներու մէջ պիտի ցրուէր բազմաթիւ գրական էջեր՝ ինչպիսին էին Օրիենալ գերդաստանը, Հանոյքի համար, Արուեստահանդէս գացող Կովկասցին, Ազգիս բարերարները, Մինչեւ ե՞րբ, Ծովուն հետ, ինչպէս եւ Հողվրտիքներու երկար շարքը՝ անդարձ բաժնուող դէմքերու մասին եւ ուրիշ բազմաթիւ էջեր լոյս տեսած 1898–1907 տարիներու միջեւ իր ղեկե – րած ափերուն վրայ իր իսկ ստեղծած օրկաններուն մէջ՝ Նոր կեանք (Լոնտոն), Մարտ (Լոնտոն), Հայ հանդէս (Վենետիկ), Շիրակ (Գահիրէ) եւ Լուսաբեր (Գահիրէ):

Աւելցնենք, որ Վենետիկի Գեղունին եւ փեթերպուրկի «Բանբեր գրականութեան եւ արուեստի» պարբերականին մէջ տըպուեցան իր երկու ընդհանուր ակնարկ – ները արեւմտահայ գրականութեան մասին եւ Լոնտոնի Նոր կեանքին մէջ ալ յօդուածներու շահեկան շարքը ուր արեւմտահայ ազգային կեանքը կը ներկայանար փոթորկալից շրջանի մը բոլոր ցաւոտ դէմքերով եւ դրուագներով:

Գրական սոյն վաստակին մէջ էջեր կան, որ մաս պիտի կազմեն հայ գրականութեան «ոսկէ ֆոնդ»ին՝ ինչպէս սովորութիւն է ըսել: Գրի առնուած պահու մը երբ արեւմտահայ գրականութիւնը իր խանձարուրի օրերը կ'ապրէր, անոնք կը պատմեն սերունդի մը խանդավառ թափը քայլ նետելու համար կեանքին հետ:

Բայց իր գրական էջերով չէ միայն որ Արփիարեան պիտի մանէ պանթէոն: Ան մէկն եղաւ անոնցմէ, որոնք կատարեցին ռահվիրայի դեր գրական այնքան դէմքերու համար՝ ապարէզ նետուելու առաջին փորձերուն պահուն, այն սերունդին համար նախ որ իրեն հետ մէկտեղ ճամբայ ելեր էր, եւ նաեւ անոր զոր յետոյ պիտի գտնէր ճամբան, ինչպէս Թէքէեանին, Միքայէլ Կիւրճեանին եւ Սուրէն Պարթեւեանին:

Ու չմոռնանք որ հոգեկան կապերը՝ որոնք ստեղծուեցան հայ ժողովուրդի գոյդ հատուածներուն միջեւ ամենաճակատա – գրական պահու մը՝ շատ բան կը պարտին Արփիարեանին ալ: Մշակի Հայկակը, որ ինքը Արփիարեանն էր, շատ ճիգ ստանեց երկու սերունդներու փոխադարձ ճանաչման համար:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՄԻՇՏ ՆՈՅՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ՝ ՌՈՒՍԱՑՈՒՄ

ԽՄԲ.— *Մոնտ Տիփլոմաթիքի* փետր – ուարի թիւին մէջ, շահեկան յօդուած մը գրած է Վիքթոր Ֆայ, ուր կ'անդրադառնայ խորհրդային նոր Սահմանադրութեան մը հանրաճուէի ծրագրին, զոր հրապարակեց Լէոնիդ Բրեժնեւ Խորհ. Միութեան կազմաւորման յիսնամեակին առթիւ:

Կուսակցութեան Ա. քարտուղարը յայտարարեց թէ պիտի հրապարակուի հետազօտական ծրագիր մը, 15 տարուան համար (1976–1990) որու նպատակն է «ստեղծել թեքնիք եւ նիւթական հիմք Համայնավարութեան» եւ ոչ թէ համայնավարութիւն կառուցանել ինչպէս կ'ըսուէր ցարդ: Կուտանք գլխաւոր մասերը:

×

Այս ծրագիրները ներկայացնելով, առաջին քարտուղարը ապահովեց թէ ազգային հարցը վերջնապէս լուծուած էր Խորհ. Միութեան մէջ, ըստ Լենինի փափաքին, ցարական լուծէն ազատագրուած ժողովուրդներու բացարձակ հաւասարութեան սկզբունքով: Հոկտեմբերեան յեղափոխութիւնը իրենց ճանչցաւ ինքնորոշման իրաւունքը, նոյնիսկ անջատման: Այս վերջին իրաւունքը երբեք չէ գործադրուած եւ նուազագոյն յաւակնութիւնը այդ ուղղութեամբ չընդունուիր ներկայիս:

Այդ իրաւունքը չեղեալ համարուած կ'ըլլայ այն «հոկայ նուաճումին» շնորհիւ զոր կը կազմէ «պատմական մարդկային նոր հաւաքականութեան մը ծնունդը Խորհրդային Միութեան մէջ՝ խորհրդային ժողովուրդը», որ միայն լեզուական տարբերութիւններու կ'իջեցնէ ազգերու եւ ցեղերու զանազանութիւնը: Եւ սակայն այս տարբերութիւնն ալ կը ձգտի ան – հետանալու, ռուսերէնը հաղորդակցութեան գործիքէն վերածուելով մշակոյթի տարածման նախապատուութիւն վայելող գործիքին: Զգտում կայ նաեւ ընդհան – րացնելու երկլեզուութեան դրութիւնը եւ փոքրամասնութեանց լեզուները սահմա – նափակելու տեղական եւ ընտանեկան յարաբերութեանց գօտիին մէջ: Արդէն Սթալին ուզած էր ռուսերէնը շրջագօտի լեզուն դարձնել համայնավար դեկավարութիւն ունեցող բոլոր երկիրներուն:

Շեշտենք բառամթերքի այս փոփոխութիւնը, որ դիրքաւորումի փոփոխութիւն մը կը նշանակէ: Խորհ. Միութիւնը այլեւս ժողովուրդներու միութիւն մը պիտի չըլլայ, իւրաքանչիւրը տարբեր ազգութիւն եւ հաւաքական հաստատութիւն մը ունեցող, այլ պիտի կազմէ խորհրդային միայն մէկ ժողովուրդ: Ինչպէս Միացեալ Նահանգներու կամ Քանատայի մէջ, ազգային ծագումներու տարբերութիւնները հետզհետէ պէտք է ջնջուին ի շահ ծնունդին մէկ ազգի մը՝ ռուս մշակոյթին եւ քաղաքական գերազանցութեամբ:

Հարց չկայ անշուշտ ռուսացումը պարտադրել բռնօրէն, ցարական ձեւով:

Կասկած չկայ որ երկլեզուութիւնը կը տարածուի ազգային փոքրամասնութեանց մօտ եւ թէ ռուսերէն ուսուցմամբ դըպրոցները իշխանութեանց օժանդակութիւնը կը վայելեն եւ հանրութեան ալ համակրանքը: Միաժամանակ սակայն փոքրամասնութեանց ժողովուրդներու ազգային զգացումը կ'ամրապնդուի եւ կրնայ մինչեւ անջատում երթալ: Ասոնցմէ ոմանք (Էսթոնացիները, Լէթոնները, Լիթուանացիները, Վրացիները, Հայերը) լեցուած են իրենց գերազանցութեամբ կամ աւելի ճիշդ իրենց առաջնութեամբ, եւ բնաւ տրամադիր չեն իրենք զիրենք ուրանալու: Ուրիշներ (Ուզբեկ, Տաճիկ) կը վերադառնան իրենց ազգ. եւ կրօնական մշակոյթի աղբիւրներուն: Ուկրայնացիները, վերջապէս, ամէնէն բազմաթիւ Ռուսերէն ետք, կը պաշտպանեն իրենց ազգային ինքնայատկութիւնը:

Հարկ չէ՞ արդեօք զարմանալ այս երեւոյթէն, մինչ ամբողջ աշխարհի մէջ, գաղթատիրական շրջանի այս վախճանին, դարեր ետք, ականատես կ'ըլլանք պատմութեան անդիտացած ժողովուրդներու վերածնունդին եւ որոնք կը վերագտնեն իրենց ազգային — մոռցուած — ինքնութիւնը:

«Մշակոյթը, ընկերվարական իր խորքին մէջ եւ ազգային իր ձեւին մէջ», այս նշանախօսքը միշտ ճիշդ եւ այնքան պէշ գործադրուած, յանդեցաւ արմատացումին ռուս մշակոյթին, հանրածանօթ իրբեւ ընկերվարական, փոքրամասնութեանց ժողովուրդներուն մէջ, ի վնաս իրենց մշակութային ինքնատիպ ժառանգութեան: Ասկէ իրենց հակազդեցութիւնը որ երբեմն ազգայնամոլ երեւոյթներ կ'առնէ, նոյնիսկ անջատողական:

Բրեժնեւ իր տեղեկագրին մէջ խօսած է «խորհրդային օրինաւորութեան ամրապնդման» եւ «ընկերվարական ժողովրդավարութեան զարգացման» մասին: Այս հաստատումը իրական ոչ մէկ փոփոխութեան վրայ կը թնած է: Այն ապաւորութիւնը կայ թէ արտաքին քաղաքականութեան որոշ ազատականութեան կը համապատասխանէ աւելի մեծ խստութիւն մը ներքին քաղաքականութեան: Այսպէս նկատելի է որ կրկին «ձեռք կ'առնուին» Նովի միռ եւ Եունոսթ պարբերականները, իրենց պաշտօններէն կը զրկուին ոչուղղափառ գլուխներ ինչպէս ժօռէս Մետվէտեւ, ազգութիւնը կը կորսնցնէ արտասահման մեկնելէն քիչ ետք Կալիժէն (բնադէտ), որ Սախարովի հետ հիմնած էր Մարդկային Իրաւանց Կոմիտէ մը, Սոլժենիցինի կ'արգիլուի Նոպէլեան մրցանակը ստանալ Մոսկուայի շուէտական դեսպանատունը:

ՎԻՔԹՈՐ ՖԱՅ

Մաղկած Փշալարեր

(ՎԻՊԵՐԳ)

— Այդ է, որ կայ, — ասում է նոյն ձայնը, դուռը բացւում է, մենք ներս ենք մտնում: Քառակուսի, ոչ մեծ մի սենեակ է այս պահակատուն կոչուածը, սեղա – նին՝ աղօտ մի ճրագ, պատերի տակ դըրուած երկար նստարաններին քնած են երեք հոգի: Վառարանը չի վառւում, բայց ներսը տաք է, օդը կծծուած՝ մախոր – կայից ծխից: Մեզ ընդունողը յօրանջում է կարճ ու գործնական եւ մօտենում է քնածներից մէկին.

— Մաղուրով, վե՛ր կաց, եկել են…

— Եկե՞լ են, — աչքը բաց է անում Մաղուրովը, — փու, սատանայ… երազումս…

Նա նայեց մեզ վրայ եւ լռեց, ըստ երեւոյթին մտածելով, որ կալանաւորների ներկայութեամբ երազ պատմելը քաղաքական տեսակէտից առողջ երեւոյթ չէ: Նա արագ նստեց, թաղիքէ սռնամանները հաշեց ոտքերին, դլխարկի ականջները կապեց, հագաւ մուշտակը, անկիւնից վերցրեց հրացանը եւ հրահանգեց.

— Գնացի՛նք… ընկէք առաջ., մա՛րշ:

Հերթապահը բացեց ելքի դուռը եւ մենք դուրս եկանք ճամբարից:

Ցուրտ, պարզկայ գիշեր է: Սառը քամին թիկունքային է. այս էլ մի յաջողութիւն է: Ինձ պատել է օտարոտի մը զգացողութիւն: Մօտաւորապէս այսպէս եմ ես ինձ զգացել երեւի, երբ մանկութեանս օրերին ինձ հայրս դեռ լոյսը չբաց – ուած, դրին հօրեղբօրս, Պանտիչի ձիու թամբին եւ մենք բռնեցինք Արճակի երմանց դիւղի ճանապարհը: Գոնէ ես ու – զում եմ, համոզեմ, որ ինձ այդպէս զգամ: Այն ժամանակ մենք գնում էինք գիշե – րային խաղաղ, գաչտային ճանապար – հով, հիմա գնում ենք ձիւների միջով, սակայն ի՞նչ կարեւոր է, այն ժամանակ մենք գնում էինք ձիով, հիմա՝ ոտով, ի՞նչ մեծ բան է որ, այն ժամանակ… հիմա…

Մեր ճանապարհով սահնակներ են անցել, իսկ ճանապարհի երկու կողմը եւ հեռու հորիզոնից հորիզոն, ձիւն է, անսահման, անարատ ու անծայրածիր ձիւնը, որը հիմա թւում է մութմուղ կապտաւուն: Երկնքում աստղեր կան, նրանք վառւում են մեծ ու փոքր, վառ ու աղօտ ճրագների նման. տեղ–տեղ նրանք խիտ են, ասես ոսկեփայլ, ոսկէ ոսպի նման ցանուած երկնքի տեւեղերական ափսէին: Բալաշովի հետ մենք քայլում ենք կողք–կողքի, թաղիքէ սռնամանների տակ ճըռճըռում է ձիւնը, նայած տեղին՝ խըրխըրթում, մռմռում: Մեր ականջին յաճախ հասնում է ուղեկցող մարտիկի ոտնա – ձայնը, իսկ երբեմն, լսում ենք միայն մեր սեփական ոտնաձայնը: Այդ նշանակում է, որ նա մեզ հետեւում է երբեմն հեռուից, երբեմն մօտից: Մենք անցում ենք հրդեհաշէջ աշտարակը, մտնում անմարդ ու ամայի գործարար բակի սահմանները: Ահա փոսից դուրս երեւացող բրուտանոցի տանիքը, կոնսուաձեւ քուրայի վերջաւորութիւնը: Հիմա մենք դուրս ենք եկել գործարար բակի սահմաններից եւ գնում ենք դէպի երրորդ սաանը: Բալաշովը նախ քթի տակ ինչ–որ մոլտում է, յետոյ միայն պարզւում է, որ նա երգում է: Ի՞նչ է երգում, որոշել դժուար է, ամէն դէպքում երգը միօրինակ է, միա – նուագ, սիրտ ցաւեցնելու աստիճանի միապաղաղ:

Երրորդ սաանի գետափորերը ծած – կուած են ձիւնով, իսկ ծածքերի խառը քամիները քշել են աշխարհի չորս կողմերը: Կմախքի նման ուրուագծում են սիւներն ու հաստ ու բարակ ձողերն ու գերանները: Եթէ դետափորերից մէկն ու մէկից ծուխ բարձրանար, բոլորովին այլ կը լինէր զգացողութիւնը: Զկայ ոչ ծուխ, ոչ կենդանի շունչ եւ այս՝ թաղնում է ճնշող, համարեա ազետալի տպաւորութիւն: Հիմա Բալաշովը խօսքերով է երգում եւ որովհետեւ նոյն բառերն է կրկնում նա, շուտով յայտնի է դառնում երգի ամբողջ տեքստը.

Սիրելի՛ս, սիրելի՛ս, ես քոնն եմ,
Ախ, այսպէս էլ մութ գիշե՞ր…

Ահա ամբողջը:

Քայլում է նա քայլ քայլ, նախ մռմռալով միայն երգի եղանակը, յետոյ սանսոր թափ է առնում եւ յիշում.

Սիրելի՛ս, սիրելի՛ս, ես քոնն եմ,
Ախ, այսպէս էլ մութ գիշե՞ր…

Գնում ենք ձիւնոտ, գիշերային դաշտերով երեքը, երկուսն առաջից, անդէն, հետեւում է նրանց դինուած երրորդը եւ երեքից ոչ մէկը չի մտածում, թէ ինչո՞ւ այսպէս դասաւորուեց եւ ընդհանրապէս այս ի՞նչ դասաւորութիւն է:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(77 – Շար.)

ԹԵՀՐԱՆԻ ԹԵՄԻ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

Ա.

ԽՄԲ.— Թեհրանի թեմի առաջնորդ Արտակ Արք.ի 1970–72 տեղեկագրէն, ստորեւ կու տանք գլխաւոր մասերը:

Ա.— ԿՐՕՆԱԿԱՆ

Որպէս Առաջնորդ Թեհրանի Հայոց Թեմի, մեր պաշտօնին իսկ բերումով ուշադիր կերպով հետեւեցինք եկեղեցական արարողութիւնների եւ խորհրդակատարութիւնների կանոնաւոր կատարման ու եկեղեցու կարգ ու կանոնին:

Կրօնական դաստիարակութեան գործ տալու համար հրատարակեցինք գրքեր, որոնց վերջինն էր «Լոյս եւ ստուեր»ը, ցարդ հրատարակել ենք եօթը հատոր գիրք: Անցնող տարիների ընթացքում պատրաստել ենք նաեւ տարրական եւ ուղեցոյց դպրոցների համար կրօնի դասագրքեր որոնց Ա. հատորը լոյս տեսաւ անցեալ տարի, գեղատիպ եւ գունատիպ ձեւով եւ այժմ գործածւում է դպրոցներում: Միւս հատորները եւս պատրաստ են եւ յուսով ենք որ շուտով նրանք էլ գունաւոր նկարներով կը հրատարակուեն:

Անցնող տարիների ընթացքում պետական ձայնասփիւռը, հեռատեսիլը, մամուլը, իրանցի բանասէրներ ու մտաւորականներ եւ մանաւանդ համալսարանի ուսանողներ շատ ջերմ հետաքրքրութիւն ցոյց տուեցին հայ եկեղեցու տօների եւ ժողովրդային կրօնական ինչ ինչ սովորոյթների մասին. յաճախ առաջնորդարանում բացատրութիւններ խնդրեցին մեզնից, ժողովրդային կարեւոր տօների մասին: Նկատի ունենալով որ այսքան ջերմ հետաքրքրութիւն գոյութիւն ունի մեր եկեղեցու տօների վերաբերեալ, պարսկերէնի թարգմանել տուինք մեր հրատարակած «Հայ եկեղեցու տօները», այժմ մամուլի տակ է եւ շուտով լոյս կը տեսնի:

Գոհունակութեամբ եւ երախտագիտութեամբ անհրաժեշտ ենք նկատում յիշատակել նաեւ եկեղեցիների Համաշխարհային Միութեան նիւթական օժանդակութիւնը: Բոլորին ծանօթ է որ եկեղեցիների Համաշխարհային Միութեան օժանդակութեամբ է որ կառուցուեցին Վահիգիէի 47 տները, ինչպէս նաեւ նրանց նիւթական մասնակցութեամբ կառուցուեց այդ թաղամասի Ս. Թարգմանչաց եկեղեցին: Երբ Հաշմաղիէի Ս. Գր. Լուսաւորիչ մատուռը այրուեց, անմիջապէս յարաբերութեան մէջ մտանք Եկեղ. Համաշխ. Միութեան Ժընեւի կենտրոնի հետ, ի հետեւումն թղթակցութիւնների յատուկ ներկայացուցիչներ եկան Թեհրան, որոնց հետ միասին այցելեցինք Հաշմաղիէ թաղամասը, ցոյց տուինք եկեղեցին եւ իրենց ուշադրութեան յանձնեցինք այնտեղ կառուցուելիք եկեղեցու պարագան: Ուրախ ենք յայտնելու որ խոստացան նիւթական օժանդակութիւն ընծայել եւ 1972 թուի Դեկտ. ամսում ստացանք նրանց օժանդակութեան մէկ մասը, որպէսզի եկեղեցու համար հողամաս գնուի եւ այնտեղ կառուցուի եկեղեցի: Հողամասի գնման համար Թեմական Խորհուրդը եւս որոշեց ծախել Դաւուդի եկեղեցապատկան հողը եւ գումարը տրամադրել Հաշմաղիէում գնուելիք հողին: Այդ ընթացքում բազմիցս տեսակցութիւններ ունեցանք Թեհրանահայ Պր. Ալպէր Բաբայեանի հետ որպէսզի յանձն առնէ Հաշմաղիէի եկեղեցու կառուցումը, նա սիրայօժար կերպով ընդառաջեց եւ յանձն առաւ իր ծնողաց յիշատակին կառուցել եկեղեցին: Արդ, Հաշմաղիէ թաղամասի շուրջ 9000 Հայութեան համար կառուցուելիք եկեղեցու համար բաւարար աշխատանք կատարուած է արդէն, մնում է միայն յարմար գետին գտնել, շուտով իրագործելու համար այս ծրագիրը եւ այդ թաղամասը եւս եկեղեցիով օժտելու համար:

Բ.— ՀՈԳԵՒՈՐ ԴԱՍ ԵՒ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐ

Թեհրանում պաշտօնավարում են տասներեք քահանաներ, իսկ երեք քահանաներ հանգստեան են կոչուած եւ ստանում են ռոճիկ. երբ նկատի ունենանք Թեհրանի Հայոց թիւը, կը տեսնենք որ տասներեք քահանները ի վիճակի չեն լիովին բաւարարելու իրենց ծխերի հոգեւոր մատակարարութիւնը, մանաւանդ որ քահանաներից ոմանք հիւանդութեան պատճառով, չեն կարողանում կատարել իրենց պաշտօնը: Անհրաժեշտօրէն մեր թեմը կարիքն ունի երիտասարդ եւ իր կոչումին գիտակից քահանաների, որոնք կարողանան նաեւ դպրոցից ներս դասաւանդել կրօնի դասեր:

Գ.— ԿՐԹԱԿԱՆ

Մեր թեմի դպրոցները սեփական շէնքերի մէջ են եւ արդիական դպրոցներ են մեծաւ մասամբ նկատի ունենալով որ առաւելաբար անցնող տասը տարիների ընթացքում են կառուցուել եւ կամ ընդարձակուել:

Կրթական կեանքի համար որպէս յիշատակութեան արժանի եւ յատկանշական երեւոյթ ուրախութեամբ կարող ենք թըւել Ազգ. Վաչէ Յովսէփեան դպրոցի կառուցումը:

Ազգ. Քուչէ Դաւթեան տարրական դպրոցը վարձու եւ խարխուլ շէնքի մէջ էր գտնւում, հոգաբարձութիւնը Ս. Աստուածածին եկեղեցուն կից հողամաս գնեց շուրջ 850 ք. մեթր տարածութեամբ, այնտեղ դպրոց կառուցելու համար: Այդ ընթացքում տեսակցութիւններ եւ խորհրդակցութիւններ ունեցանք Տէր եւ Տիկ. Ժանէթ եւ Մարտիկ Յովսէփեանների հետ եւ նրանց առաջարկեցինք որ յանձն առնեն դպրոցի կառուցումը, նրանք ազնուօրէն ոչ միայն դպրոցի կառուցումը յանձն առին այլ նաեւ կահաւորումն էլ ստանձնեցին եւ իրենց վաղամեռիկ զաւակի՝ Վաչէ Յովսէփեանի յիշատակին կառուցեցին ու կահաւորեցին դպրոցը: Դպրոցը պատրաստ է արդէն եւ շուտով աշակերտներ այնտեղ կը փոխադրուեն, իսկ պաշտօնական բացումն էլ կը կատարուի Մայիս ամսուայ սկզբնաւորութեան:

Յառաջիկայի համար որպէս ծրագիր ունենք Նայիրի միջնակարգ դպրոցի եւ Ռոստոմ ուղեցոյց դպրոցի կառուցումը, գետինը գնուած է արդէն, գնման կատարուած է նաեւ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան եւ ստացուած է նիւթական օժանդակութեան խոստումը: Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը բացի շինարարութեան նպաստող օժանդակութիւնից, դըպրոցներում պահում է սաներ եւ ուղարկում է իրեր՝ կրթական գործին նպաստելու համար:

Դ.— ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ՀԱՅԵՐԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Ուսուցիչների պատրաստութեան կամ դպրոցներում պաշտօնավարող ուսուցիչների հայագիտութիւնը խորացնելու համար 1961 թուից ի վեր բացել ենք գիշերային հայերէնագիտական դասընթացք: Դասընթացքի շրջանը չորս տարի է տեւում: Դասաւանդւում են.— Հայ եկեղեցու պատմութիւն, կրօնագիտութիւն, հայերէն, հայ գրականութեան պատմութիւն, Հայոց պատմութիւն, մանկավարժութիւն, մատենագրութիւն եւ գրաբար: Մեզ հետ միասին պաշտօնավարում են հինգ ուսուցիչներ եւս: Դասընթացքի հետեւողները մեծ մասամբ ուսուցչուհիներ են:

Այս տարի ուսանողութիւնը հետեւեալ պատկերն է ներկայացնում.— Ա. դասարան 3 ուսանող, Բ. դասարան 4 ուսանող, Գ. դասարան 9 ուսանող, Դ. դասարան 8 ուսանող:

Դասընթացքի քառամեայ շրջանից յետոյ շրջանաւարտներին յանձնւում են հայագիտական նիւթեր, իրենց աւարտական թէզը պատրաստելու համար եւ այնուհետեւ տրւում է համապատասխան վկայական:

Ե.— ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԱՄԲԻՈՆ ԹԵՀՐԱՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆՈՒՄ

Շուրջ հինգ տարիներ առաջ Թեհրանի համալսարանում հաստատուեց հայագիտական ամպիոն. ընդունուող աշակերտները պէտք է որ ունենան լիսանս որպէսզի երկու տարի դասընթացքի հետեւելով ստանան գեր-լիսանս: Անցնող ուսումնական տարեշրջաններում ամպիոնը ունէր 6 աշակերտ: 4 հոգի Բ. բաժնում եւ 2 հոգի Ա. բաժնում: Այժմ՝ երկու ուսանող ունի ամպիոնը: Դասաւանդւում են հայ եկեղեց. պատմութիւն, գրաբար, հայ գրակ. պատմութիւն, հայ մշակոյթի պատմութիւն, հայ արուեստի պատմութիւն, մատենագրութիւն, բաղդատական լեզուաբանութիւն, աշակերտները հետեւում են նաեւ համալսարանի նոյն բաժնի այլ նիւթերին, դասընթացքի հետ միասին պատրաստում են նաեւ ուսումնասիրութիւններ:

(Մնացեալը յաջորդով)

ԿՈՉ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ ՈՒՂՂԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉՆԵՐՈՒՆ

———0———

Մեր հայ հասարակութեան քաջ ծանօթ է որ Հ. Բ. Ը. Միութեան «Նուպարեան» մատենադարանը մօտ կէս դարէ ի վեր կը ջանայ միջազգային այս Լոյսի Ոստանին մէջ տանելու հանրօգուտ առաքելութիւն մը՝ իր բազմահարիւր հայ թէ օտար հատորներով հայ մշակոյթն ու պատմութիւնը ծանօթացնելու իր հայ եւ օտար ընթերցողներուն եւ ուսումնասիրողներուն, մասնաւորաբար հայագիտական մարզերու մէջ:

Շնորհակալ ենք որ բազմաթիւ հեղինակներ ու հրատարակիչներ ու թերթեր վարիչներ ինքնաբերաբար իրենց առաքումներով կը ճոխացնեն Մատենադարանը ու այդ կերպով զօրավիգ կը հանդիսանան մեր ջանադրութեան արդիւնաւորման:

Բայց կը թուի ոմանց անծանօթ ըլլալ Մատենադարանին այս դերը ու կան հեղինակութիւններ որոնցմէ զրկուած կը մնանք:

Հետեւաբար կը խնդրենք բոլոր հեղինակներէն ու հրատարակիչներէն, ու նաեւ բոլոր մեր ազգայիններէն որոնք իրենց մօտ ի պահ ունին մասնաւորաբար Հայութիւնը շահագրգռող հին թէ նոր հրատարակութիւններ, թերթերու կամ պարբերաթերթերու հաւաքածոներ, ամէն լեզուէ,— նոյնիսկ երաժշտական, թատերական եւ նկարչական,— որ բարեհաճին զանոնք նուիրել Նուպարեան Մատենադարանին, որպէսզի վերջինս լաւագոյնս կարենայ շարունակել իր առաքելութիւնը ու ընդարձակել իսկ զայն:

Առաքումները կատարել հետեւեալ հասցէով՝

Bibliothèque Nubar de l'U.G.A.B.
11, Square Alboni — 75 Paris (16e)
France

Կանխայայտ ջերմ շնորհակալութիւններով

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
«Նուպարեան» Մատենադարանի

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (108)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐՉԻԳԸ

ԺԵ.

— Երբեք չէի տեսած զայն, բայց ամենուն պէս լսեցի Ալֆօրվիլի ողբերգութիւնը, ու ժիւլ Լապրուի շատ յարգուած անունը յիշողութեանս մէջ քանդակուած մնաց:

Նկարիչը ինքնիրեն կ'ըսէր.

— Ճակատագրին տարօրինակ մէկ քըմայքը ուզած էր որ զոհին ողան մարդասպանին գաւկին ամենամտերիմ բարեկամը ըլլայ:

— Ոճրագործը պատժուեցա՞ւ, հարցուց ժօրժ:

— Իբր մարդասպան եւ հրձիգ՝ յանցաւոր յայտարարուած կին մը ցկեանս խըցարգելութեան դատապարտուեցաւ, պատասխանեց Լիւսիէն:

— Կի՛ն մը, գոչեց ժօրժ:

— Այո՛...: Ան փախուստ տուած էր, Ալֆօրվիլի մէջ ոճիրներ գործելէ յետոյ: Փարիզէն քանի մը փարսախ հեռու գըտնուող գիւղի մը երիցատան մէջ ձերբակալուած էր այդ կինը:

ժօրժ հարցական նայուածք մը ուղղեց Էթիէն Քասթէլի:

— Չես սխալիր, բարեկամս, պատասխանեց նկարիչը: Պ. Լապրուի ըսած կինը նոյնիսկ այն կինն է, որուն վրայ խօսեցայ քիչ մը առաջ, եւ որ քեզի համար պատրաստած նկարիս մէջ առաջին գծին վրայ կը գտնուի:

— Ուրեմն այդ կինը տեսա՞ծ էք, հարցուց Լիւսիէն:

— Տեսած ու անոր հետ խօսած ալ եմ:

— Ո՞ւր:

— Շէվրի գիւղին երիցատունը, արժանաւոր աբբայ Լօժիէի մօտ, որ ժօրժի մօրեղբայրն է:

— Ի՞նչ տեսակ կին էր, յարեց Լիւսիէն:

— Գեղանի եւ քաջակազմ կին մը, որ իր դէմքով համակրելի կը թուէր ամենուն պատասխանեց Էթիէն: Շատ տառապալից երեւոյթ մը ունէր:

— Իր ոճիրը կ'ուրանար, այնպէս չէ՞:

— Ուժգնօրէն: Ան կ'ըսէր թէ ինք անմեղ էր ու զոհ՝ խաբեպատիր երեւոյթներու:

— Թերեւս չէր ստեր:

ժօրժ ու Էթիէն հետաքրքիր նայուածք մը ուղղեցին Լիւսիէնի:

— Դատապարտեցին զայն, յարեց Էթիէն:

— Պարոն բան մը չապացուցաներ ատիկա: Մարդկային արդարութեան արձանագրութիւնները կը բովանդակեն շատ մը դատական սխալներ...:

— Ամէն ինչ այդ կնոջ դէմ էր...: Յանցապարտութեան ապացոյցները կը վխտային:

— Խաբեպատի՞ր էին ապացոյցները...: Պարո՛ն, դատավարութեան հետեւեցա՞ք:

— Այո՛, ամենաուշադիր կերպով:

— Ի՞նչ եղաւ ձեր համոզումը՝ դատավարութենէն յետոյ:

— Ամբաստանեալը կրնար յանցաւոր ըլլալ:

Կրնա՛ր ըլլալ, կրկնեց Լիւսիէն, առաջին երկու բառերը շեշտելով: Ուրեմն չէք համարձակիր հաստատել այդ կնոջ մեղապարտութիւնը, եւ եթէ երդուեալ դատաւոր ըլլայիք, մեղապարտութեան վճիռ պիտի չտայիք:

— Կարելի է, ըսաւ Էթիէն, պահ մը խորհրդածելէ յետոյ: Նոյնիսկ հաւանական է:

Լիւսիէն շարունակեց.

— Պարոն, դատավարութիւնը կարդացի...: Հօրաքոյրս պահած էր այն ատենի թերթերը, որոնք երկարօրէն գրած էին այդ դատին վրայ: Ես համոզուած եմ որ ամբաստանեալ կինը անմեղ էր: Մնաց որ, հօրաքոյրս մեռնելէ առաջ, ինծի հաւաստած էր թէ ժանն Ֆորթիէ յանցաւոր չէր նկատեր, թէեւ երեւոյթները անոր դէմ ըլլային:

— Ա՛հ, այդ տարաբախտ կինը ժանն Ֆորթիէ՞ կը կոչուէր, մրմնջեց ժօրժ:

— Այո, պատասխանեց Լիւսիէն:

Յետոյ խօսքը Էթիէն Քասթէլի ուղղելով ըսաւ.

— Պարոն, կը յիշէ՞ք թէ ի՛նչ առարկութիւններ կ'ընէր իր ինքնապաշտպանութեան համար:

— Այո...: Ալֆօրվիլի գործարանին մէջ, թշուառական գործապետ մը ժանն Ֆորթիէն կը հետապնդէր իր սիրով ու ձեր հօր հարստութեան աչք տնկած էր: Ան մտադրութիւն ունէր Ֆրանսայէն հեռանալ գողցած դրամով ու իր հետ պիտի տանէր ժաննը, իր սիրուհին ընելէ յետոյ զայն: ժաք Կարօ կոչուած այդ գործապետը նամակ մը գրած էր ժաննի, ուր կը գտնուէր իր կանխամտածած ու գործած ոճիրին անվիճելի փաստը: Բայց ամբաստանեալ կինը չկրցաւ ցոյց տալ այդ նամակը:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Մարի Նաղաշեան, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Նաղաշեան, Տէր եւ Տիկին Ժէյլէն եւ ընտանեկան պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՕՆՆԻԿ ՆԱԳԱՇԵԱՆԻ

կսկծալի մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 5ին յետ անողոք հիւանդութեան։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Փետր. 8ին։

Կը խնդրուի ներկայս ընդունիլ իբրեւ մահազդ։

64, Պուլվառ տը Վալմի, Բոլոմպ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Կիւլպէնկ Ասլանեան, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Ասլանեան, Տիկին Գըշիկեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգե – հանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց կնոջ, մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ՇՆՈՐՀԻԿ ԱՍԼԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին ի յիշատակ այս Կիրակի (Փետր. 18) առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Այս առթիւ Տիկին Գըշիկեան 100 ֆր. կը նուիրէ Իսիի Մշակոյթի Տան եւ 50 ֆր. «Յառաջ»ի։

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Շաբաթ, 17 Փետր. — Տօն է Սրբոյն Սարգսի զօրավարին եւ որդւոյ նորին Մարտիրոսին եւ չորեքտասան զինուո – րացն։ Ժամը 10ին, պատարագ կը մա – տուցուի։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Կըրնոպլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է, իր տօնածառի հանդէսի ընթացքին, ի նպաստ իր դպրոցին՝ հետեւեալ նուէրները.—

Տէր եւ Տիկ. Զալըղեան (Մարսէյլ) 50 ֆր., Տէր եւ Տիկ. Յ. Գապապճեան 200, Տէր եւ Տիկ. Այանեան 50, Տիկ. Մանուկեան 10, Տէր եւ Տիկ. Խ. Անտոնեան 200, փոքրիկն Ա. Անտոնեան 20, Տէր եւ Տիկ. Փափազեան 20, Տէր եւ Տիկ. Դ. Կիւրինեան 50, Տէր եւ Տիկ. Մ. Փիլաֆճեան 50, Տէր եւ Տիկ. Մ. Զաղացպանեան 100, Տէր եւ Տիկ. Ուզուրլեան 10, Տէր եւ Տիկ. Քօսթա Ժանին 30, Ասլանեան ընտանիք 30, Օր. Սիսլեան 10, Տէր եւ Տիկ. Սիսլեան 100, Տէր եւ Տիկ. Մարտիրոսեան 20, ոմն 10, Տէր եւ Տիկ. Ահարոնեան 20, Տէր եւ Տիկ. Ալիքեան 50, Տէր եւ Տիկ. Զարգարեան 50, Տէր եւ Տիկ. Ժան Ճրըղեան 100, փոքրիկն Թ. Սապունճեան 50, Տէր եւ Տիկ. Կ. Թորոսեան 20, Տէր եւ Տիկ. Վ. Բարախեան 50, Տէր եւ Տիկ. Հ. Անտոնեան 50, Օր. Իզապէլ Աւագեան 100, Տէր եւ Տիկ. Փիսզա 20, Տէր եւ Տիկ. Փ. Զաղացպանեան 50, Տէր եւ Տիկ. Ն. Քիւրէճեան 20, Տէր եւ Տիկ. Ռ. Քիւրքէտէն 200, ոմն 50, Տէր եւ Տիկ. Լիւլէճեան 100, Տէր եւ Տիկ. Նազարեան 20, Օր. Արմէն Անտոնեան 100, փոքրիկն Կիւրինեան 10, Տէր եւ Տիկ. Հ. Սիմոնեան 20, Տէր եւ Տիկ. Մօրիս Քէչիչեան 200, Տէր եւ Տիկ. Յ. Սապունճեան 50, ոմն 50, Տէր եւ Տիկ. Յ. Ճրըղեան 20, փոքրիկն Յակոբեան 30, Տէր եւ Տիկ. Յ. Չիֆթճեան 30, ոմն 10, Տէր եւ Տիկ. Մանոնեան 10, Պր. Սուշօ 20, Տիկ. Ա. Ճերմակեան 20 ֆր.։

Բարեկենդանի Պար

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
Ի ՆՊԱՍՏ ՀԱՄ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
կազմակերպուած
Հայ Մշակոյթի Տան Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի կողմէ
11 Մարտ, Կիրակի ժամը 13ին
Սփլանտիտի սրահին մէջ, 31 Պուլ. Աթէն
ընտիր կերակուրներ պատրաստուած՝ Տիկնանց Միութեան անդամուհիներու կողմէ
Պարեր ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ կողմէ
Հայկ. ժողովրդական պարեր՝
ՀԱՅ ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐԷ
եւ դիմակաւոր պար
Orchestre pop' PLANÈTE
Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով՝
48–98–23 կամ 51–79–93

«ՅԱՌԱՋ»Ի
ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
(Համակրանք տեղահանութեան առթիւ)

Յովհ. Զալըգեանի մահուան Բ. տարեդարձին ի յիշատակ Լոնտոնէն ընկ. Ստեփան Գապապաճեան եւ ընկ. Գեղամ Եղիայեան 50ական անգլիական ոսկի կը նուիրեն իր շատ սիրած «Յառաջ»ին։

ՆՈՒԷՐ

Պ. Եավէր Մ. 50 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին ողբացեալ Սաթենիկ Կիւլեանի մահուան տարելիցին առթիւ։

«ՅԱՌԱՋ» կը Նուիրեն

Տիկին Նունիկ Զիթունի մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր սանիկին՝ Կարիկ Պասմաճեանի, նաեւ 30 ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պուլ. Օտոայի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, Հինգշաբթի Փետր. 15, ժամը 15ին եկեղեցիին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ շրջանի բոլոր խումբերուն

ՃԱՇ

Կիրակի, Փետրուար 18
ժամը 17էն սկսեալ, Հայ Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահը, 17 Ռիւ Պլէօ։
Կը նախագահէ ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին
Ծախքերու մասնակցութիւն 20 ֆր.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Փետրուար 24 ժամը 21ին, Սալ Մապլոս, 88 Ռիւ տ'Օպաներ։

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շր. Կոմիտէի

Նախաձեռնութեամբ «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան։

Լուսարձակով կը ցուցադրուին փետրուարեան ապստամբութեան կարեւոր դերակատարները։

Կը նախագահէ ԸՆԿ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ
Կը խօսի ԸՆԿ. Կ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Փետր. 25ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Ահարոնեան ակումբը

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սեւան խումբի։

Հովանաւորութեամբ Անի կոմիտէի։

Ընկերահամակրական խնճոյք, 18 Փետրուար Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Գասպար Իփէկեան սրահը։

Կը նախագահէ
ԸՆԿԵՐՈՒՀԻ ԷԼԻԶԱՊԷԹ ՔԵԼԷՇԵԱՆ
Կը խօսի
ԸՆԿ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (Մարսէյլէն)

Գեղարուեստական խնամուած բաժին՝ Նոր Սերունդի կողմէ — խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ պարեր՝ ազգային տարազներով։

Այս առթիւ կը հրաւիրուի Վիէնի Հայութիւնը անխտիր։ Մուտքը ազատ է

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Փետրուար 25ին, Կիրակի, Ազգային Տան սրահը։

ՌՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած
Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի Ծնողաց Միութեան կողմէ

Շաբաթ, 3 Մարտ ժամը 19էն սկսեալ

Orchestre MELKON Gérard et son ensemble
ATTRACTIONS — BAR — BUFFET

26, Rue Troyon — 92310 SEVRES, Tél. 027-18-28

Մուտք 20 ֆր.

ԾԱԽՈՒ Է

Pavillon à vendre, excellent état, tout confort avec 300 m2 de terrain, 13 Rue Raspail, Villejuif (Val de Marne). Rue résidentielle et calme, cuisine aménagée, 2 chambres, grand living, chauffage central, cave aménagée, garage deux voitures.

Prix 250.000 Fr.

Pour visiter s'adresser directement au propriétaire 726-34-52 de 19 h. à 21 h. ou le Samedi toute la journée

Հ. Բ. Ը. Մ.-Ի ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԽՈՒՄԲԸ

կը ներկայացնէ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՇԻՆԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ԵՐԿԻՐ

Երեք բաժիններէ բաղկացած ձայնագիր լուսարձակում հին եւ նոր Հայաստանի մասին

ՍԱԼՎՈՒՋԻՆԱՐ ԷՋՄԻԱԾԻՆ
ՕՇԱԿԱՆԷՆ ՀԱՂԱՐԾԻՆ
ՍԱՐՏԱՐԱՊԱՏԷՆ ԲԻՒՐԱԿԱՆ

Vendredi 16 Février à 21 heures
Salle Guimet — 6, Place Iéna
Entrée 10 F - étudiants et membres 5 F
Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով 870–03–18

Հ. Յ. Դ.

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Ահարոնեան ակումբը։ Օրակարգ.— Զեկուցում։

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Երեքշաբթի (Փետր. 20) իրիկուն ժամը 20.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Օրակարգ.— Զեկուցում։

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները Չորեքշաբթի, Փետր. 21, ժամը 20.30ին Գասպար Իփէկեան ակումբը։ Օրակարգ.— Զեկուցում։

GRANDE NUITEE ANNUELLE

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Վալանսի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ, Շաբաթ 17 Փետր.
HOTEL NATIONAL
Route de Soyons — 07 Granges-les-Valence
Մասնակցութեամբ մեծ նուագախումբի
JACK KOJA
de 21 h. 30 à l'aube
BUFFET — AMBIANCE ARMENIENNE
COTILLONS

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի։

PHARMACIE SILVESTRE
46, Rue de Trévise, Paris (9e)
•
ԼԱՒԱԳՈՅՆ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ
ՎԵՐԱՊԱՀՈՒԱԾ Է ՀԱՅԵՐՈՒՆ

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Փետր. 18 Կիրակի օր ժամը 15ին, Ահարոնեան ակումբը։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Էսսեան Սանուց Միութիւնը իր հերթական դասախօսութիւններէն առաջինը կը ներկայացնէ Ուրբաթ, 16 Փետր. ժամը 20.30ին Ամերիկեան եկեղեցւոյ Բ. յարկի սրահին մէջ։

65, Quai d'Orsay, Métro Invalides

ՀԱՅԿ. ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԵԱՆ, ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ նմոյշներ կը ցուցադրուին գունաւոր լուսապատկերով։

Ֆրանսերէն կը դասախօսէ
Պր. Պէրնար Թարոն

Imprimerie Speciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՈՒՐԲԱԹ
16
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
VENDREDI
16 FÉVRIER
1973

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, rue de Trévise Paris 9

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Վեցամսեայ 65 ֆր.
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Հատը 0,70 ֆր.

49րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12.642

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.642

ÉDITORIAL

Mais qui donc a massacré ces Arméniens ?

Si l'on en croit les Turcs, il faudrait finir par se convaincre que plus de deux millions d'Arméniens ont été massacrés, déportés, exilés par... l'opération du Saint-Esprit. Car, enfin soyons logiques, sur quel critère peut se baser, aujourd'hui, le gouvernement d'Ankara pour oser vouloir interdire, que sur cette terre de liberté, qu'est celle de la France, les Français d'origine arménienne ne puissent pas mentionner le nom des Turcs sur des monuments élevés à la mémoire de ces chrétiens d'Orient, alliés séculaires de la France, victimes du premier génocide du siècle. Qu'il nous soit, en effet, permis de faire remarquer à notre éminent confrère « Le Figaro », que l'amitié franco-arménienne remonte aux Croisades et non pas seulement à une soixantaine d'années, et que tout au long de l'histoire, le sang français et arménien s'est mêlé et que de Verdun au Vercors, les combattants et les résistants arméniens n'ont pas marchandé leur vie, pour la Cause de la Liberté, qui est celle de la France.

Et aujourd'hui, les Turcs voudraient interdire que leur nom soit mentionné sur une stèle à la mémoire de leurs victimes ! Pourquoi donc ? Quand on est incapable d'avoir la généreuse grandeur d'un Willy Brandt pour s'incliner devant un mémorial, ne vaut-il pas mieux garder le silence, plutôt que d'ériger un monument à la gloire de Talaat, ministre turc de l'Intérieur, qui ordonna, en 1915, le massacre des Arméniens sans aucune discrimination.

Les Français d'origine arménienne ne sont pas des trouble-fête, qui cherchent à envenimer les relations franco-turques. Mais ils ont des droits en France, qui dépassent un cadre électoral, auquel la diplomatie cherche à limiter un enjeu aussi tragique.

Que la présidence du ministre Joseph Comiti à cette cérémonie, énerve les Turcs, au point de leur faire perdre leur sang-froid, ne changera rien à la réalité et surtout à la vérité historique. Dans un pays, où à chaque pas il est rappelé qu'un Dupont, qu'un Lévy ou qu'un Manouchian, a été fusillé par les Allemands, sans que le gouvernement fédéral rappelle son ambassadeur, il semble pour le moins inconvenant que le gouvernement turc cherche à créer une atmosphère tendue entre la France et une partie de ses fils, et que ceux-ci soient d'origine arménienne ne change rien à l'affaire.

Effacer le rappel des massacres par les Turcs ? Mais les autorités françaises ne peuvent pas prendre une telle décision. On ne gomme pas une page aussi sanglante de l'histoire de l'humanité, pour le bon plaisir des héritiers de Talaat.

Et si la Turquie d'aujourd'hui a la nostalgie des Pierre Loti et des Claude Farrère, il ne faut pas qu'elle perde de vue que c'est Clémenceau, que c'est Anatole France, que c'est Jaurès qui incarnent l'esprit et l'âme de la France, serviteur fidèle et éternel de l'humanité.

HARATCH

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԸ
ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

ՀԱՐՑ ՉԻ ԿՐՆԱՐ ԸԼԼԱԼ ԹՈՒՐՔ ԲԱՌԸ ԱԻՐԵԼՈՒ ԿԸ ԳՐԷ "ՔՈՄՊԱ„

Ֆրանսական բովանդակ մամուլը փարիզ թէ գաւառ կը շարունակէ լայն տեղ տալ հայկ. ջարդերուն փրանքեւթրքական միջադէպին առթիւ, որ ծագեցաւ Մարսէյլի Ալրիլեան յուշարձանի շուրջ։

Ի՞ՆՉ ԿԸ ԳՐԵՆ ԹԵՐԹԵՐԸ

«ՄՈՆՏ»Ի ՈՂՋԱՄԻՏ ԿԱՐԾԻՔԸ

Անկասկած, կրնանք կրկնել, պէտք է խուսափիլ երախտապարտ ըլլալ Թուրքիոյ, որու անխորհուրդ քայլին հետեւանքով լայն տեղ կը տրուի Հայերուն եւ 1915ի դէպքերուն բովանդակ մամուլի մէջ։ Ցիշենք գլխաւորաբար Քոմպայի քաջ կեցուածքը, որ Հինգշաբթի առաւօտեան իր թիւին մէջ կը շեշտէ թէ հարց չի կրնար ըլլալ արձանագրութիւնը ջնջելու (Քոմպայի գրութիւնը կուտանք քիչ անդին ամբողջութեամբ եւ բնագրին լեզուով)։

Չորեքշաբթի իրիկուն Մոնտը լայն տեղ կուտար այս խնդրին, կը պարզէր Ֆրանսական տեսակէտը, որու համար նախարար Քոմիթիի նախագահութիւնը անհատական եւ բնորական բնոյթ ունի, ու կ'անդրադառնար նաեւ Անգարայէն հասած լուրերուն։ Թերթին թղթակիցը Արթուն Ունթաւալ կը գրէ թէ յուզումը աւելի մեծ եղած է որովհետեւ կը յաջորդէր Սանթա Պարպարայի ոճիրին։ Արտաքին նախարարութեան բանբերը շեշտած է թէ Փարիզի դեսպանին ետ կանչուիլը դժգոհութեան արտայայտութիւն մըն էր եւ թէ դեսպանը Անգարա պիտի մնայ որքան որ պէտք ըլլայ։ Թուրք թերթերը լայն տեղ կուտան եւ Միլլիէթ գրած է թէ Ֆրանսացի քաղաքական դէմքերու ներկայութիւնը քաղաքական մանեւրացումի մը բնոյթ ունէր եւ թերթը ցաւայայտած է որ Մարսէյլի Հայոց Եկեղեցւոյ ներկայացուցիչները «Հաշտութեան քարթը չեն խաղար փոխանակ պատմական ատելութեան»։ Լաւ կ'ըլլար անշուշտ որ թրքական թերթը Հայերուն խօսք տալու տեղ, իր հայրենակիցներուն թելադրէր որ ընդունին ջարդերը եւ հաւաքումը կատարեն որմէ ետք միայն կարելի է հաշտութեան մասին խօսիլ։

Մոնտ իր կողմէ հետեւեալը կ'աւելցնէ.

— «Հայերու ջարդերը Թուրքիոյ մէջ 1915էն 1918 տեղի ունեցած են Օսմանեան կայսրութեան օրով, որ այդ ժամանակ պատակտուած էր։ Նախկին վարչակարգը տապալեցաւ քեմալական յեղափոխութեամբ, որ ծնունդ տուաւ Թուրք Հանրապետութեան, որու նախագահը դարձաւ, 1923ին, Աթաթիւրք։ Այդ խսկ պատճառով կրնանք միայն զարմանալ որ ներկայ Թուրք կառավարութիւնը, որ Աթաթիւրքի անունով կը խօսի, ինքզինքը իրենց տարրկայ կը նկատէ ամբաստանութիւններու համար վարչակարգի մը դէմ զոր կը դատապարտէ։ Արդէն ծագումով հայ համայնքին ղեկավարները տարբերութիւնը շեշտած էին Օսմանեան կայսրութեան եւ այսօրուան Թուրքիոյ միջեւ»։

Հինգշաբթի օր կրկին այս հարցին կ'անդրադառնար Ֆիկառօ։ Ֆրանս-Սուառ նաեւ կը հաղորդէր լուրը Չորեքշաբթի իրիկուն, յիշատակելով ինչ որ գրուած է յուշարձանին վրայ, մինչ Տէփէշ տը Թուլուզը կ'ըսէր թէ Ֆրանսական իշխանութիւնները ոչ մէկ բան պիտի ընեն մինչեւ ընտրութիւնները։

Եթէ, այս նախադասութիւնը կը նշանակէ թէ «բան մը պիտի ընեն» ընտրութիւններէն ետք, առնուազն չըմեցուցիչ է տրուած ըլլալով որ ԱՅԴ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՉԻ ԿՐՆԱՐ ՓՈԽՈՒԻԼ, ՈՐԵՒԷ ԳՆՈՎ։ Ասիկա յստակ պէտք է ըլլայ Ֆրանսական իշխանութեանց համար։

×

Ի՞նչ ըսել նաեւ Իւմանիթէի համար, որ լռութիւն կը պահէ այս անգամ, գրեթէ միակը Ֆրանսական մամուլին մէջ, երբ այնքան փութկոտութեամբ իրար կ'անցնի պաշտպանելու համար Թուրքերը որոնք կը խոշտանգուին Թուրքիոյ «ֆաշիստ» վարչակարգին կողմէ։

Le « souvenir arménien » gêne Ankara...

A Marseille, vivent plusieurs dizaines de milliers d'Arméniens survivants des horribles massacres perpétrés par le gouvernement ottoman. Il était donc juste et souhaitable qu'un monument fut inauguré en hommage aux sacrifices des Arméniens durant la guerre et qu'il rappelât d'un trait la cause même de la présence à Marseille d'une si grande communauté arménienne le génocide par les Ottomans.

Qu'Ankara, malgré la « révolution kémaliste » se sente vexé que l'on rappelle le massacre de 1915, et que deux personnalités françaises aient inauguré le dit monument, voilà qui est passablement ridicule. On dit que l'ambassadeur de Turquie en France ne regagnera son poste à Paris que si l'inscription ayant trait au massacre est effacé : il doit être très clair ici qu'il n'en est pas question.

Et puisqu'Ankara aime que l'on jette un « voile pudique » sur d'anciennes atrocités, il serait bon d'ignorer la façon ignominieuse dont ont été chassés de Constantinople nombre de Grecs, sans parler des Kurdes qui peuplent le quart Sud-Est de la Turquie, dont la langue indo-européenne n'a rien à voir avec le turc, et qui sont l'objet d'une répression telle qu'aucun droit d'être ce qu'ils sont ne leur est reconnu : même pas celui de disposer d'une certaine autonomie culturelle.

Il n'est pas question de passer tout cela sous silence, que cela plaise ou non à S. E. M. Hasan Esat Isik.

A. F.

« *Combat* », 15 Février.

×

Հինգշաբթի օր Մարսէյլի Լը Մերիտիոնալը կը հրատարակէր Ֆրանսական Արտաքին նախարարութեան հաղորդագրութիւնը ինչպէս նաեւ Մարսէյլի յուշարձանի կառուցման կոմիտէի զեկոյցը։ Կ'անդրադառնանք առանձին։

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Փետրուար 12)

ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆԵՐ ՀԱՅՐԵՆԱԴԱՐՁՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Տասնեակներով նոր շէնքեր պիտի կառուցուին հայրենադարձներու համար Երեւան, Լենինական, Կիրովական, Արովեան, Զարենցաւան, Հոկտեմբեր, Արտաշատ եւ այլ քաղաքներու մէջ։

Այն հայրենադարձները, որոնք գիւղատնտեսական մասնագիտութիւն ունին, պիտի տեղաւորուին Արարատեան դաշտը եւ Աշտարակի շրջանը։

×

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ԹՈՔԻՈՅԻ ՄԷՋ

Փետրուար 26էն Մարտ 7 Թոքիոյ մէջ տասնօրեակ մը տեղի պիտի ունենայ՝ նուիրուած Անդրկովկասեան գրօսաշրջիկութեան։ Այդ օրերուն ցուցահանդէս մը պիտի սարքուի, ուր պիտի պատկերացուի Հայաստանի տնտեսութիւնը, անոր ձեռք ձգած նուաճումները։ Այցելուները պիտի իմանան, որ եթէ 1955ին Հայաստան այցելած էին երեք հոգի Ֆրանսայէն, անցեալ տարի Հայաստան այցելած են 30 հազար գրօսաշրջիկ, 70 երկիրներէ։

×

ԵՐԵՒԱՆԻ 2750ԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻ ՏԱՐԵԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Արտաւազդ Խաչիկեան լոյս ընծայած է «Երեւանի յոբելեան»ը գիրքը։ Ան կարեւոր աշխատանք կատարած է ուսումնասիրելով Երեւանի 2750ամեայ յոբելեանի հանդիսութեանց նիւթերը՝ ընտրելով եւ համակարգելով այդ նիւթերուն կարեւոր բաժինները եւ զանոնք լոյս ընծայելով այս հատորով։

×

ԾՈՎԱԿԱԼԻՆ ԴԻՒԱՆԸ

Դեր-ծովակալ Արտաւազդ Սագոյեանի այրին՝ Մոսկուայէն Երեւան ուղարկած է իր ողբացեալ ամուսնոյն դիւանը։

Ա. Սագոյեան ծնած էր Ախալցխա 1904ին։ Փոքր տարիքին կորսնցնելով իր ծնողքը, բանուորութիւն կ'ընէ։ 1922ին կ'ընդունուի Պաթումի ռազմա-ծովային ուսումնարանը։ Յետագային իր ուսումը կը շարունակէ Լենինգրադ։ 1927ին կ'աւարտէ տեղւոյն ռազմա-ծովային բարձրագոյն ուսումնարանը։ Ապա կը յաճախէ Մոսկուայի ռազմա-ծովային ակադեմիան։

Դեր-ծովակալը մահճան կը տանայ 1951ին։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ Տեղեկատուութեան նախարարը՝ Մամտուհ Սալեհ, Խորհրդարանին առջեւ յայտարարեց, թէ «Առջի օրուան ռմբումներուն 40 ստիկան վիրաւորուած է եւ որոշ թիւով ուսանողներ ձերբակալուած են էյն Շամսի եւ Գահիրէի համալսարաններուն մօտ»։

Monuments d'Architecture Arménienne (1)

Այս խորագրին տակ ներկայացուած են ֆրանսերէն լեզուով Անիի տասնեակ մը ծանօթ եկեղեցիները, Վասպուրականի եւ Կարսի շրջանի եկեղեցիներէն մէկ քանին, հրատարակութեամբ Համազգային Ընկերակցութեան Գրիգոր Կարմիրեան ֆոնտին (2)։

Խնամեալ կոկիկ հատոր մը, թղթակազմ կարմիր կողքով, Տիգրան Հոնենցի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ գունաւոր լուսանկարովը գեղազարդուած։

Նախաբանէն կ՚իմանանք որ 1966ին, Համազգային Մշակութային Ընկերակցութիւնը գաղափարը ունեցած էր կեդրոնական եւ արեւմտեան Հայաստանի ճարտարապետութեան յուշարձաններու ալպոմ մը հրատարակել ձեռք բերած ըլլալով մեծ թիւով նոր լուսանկարներ, ներկայացնել զանոնք գիտական եւ գեղարուեստական աշխարհին միեւնոյն ատեն ցոյց տալով անոնց ներկայ կիսաքանդ ցաւալի վիճակը, որովհետեւ եթէ Իւնէսքոյի կամ արուեստի յուշարձաններու պաշտպան միջազգային կազմակերպութեանց կողմէ որեւէ ջանք չգործադրուէր պահելու համար միջնադարեան քրիստոնէական այդ թանկագին մնացորդներուն գոնէ մէկ մասը, անոնք կորուստի պիտի մատնուէին։

Այս գեղեցիկ ծրագիրը իրագործուեցաւ շնորհիւ Կարմիրեան ամոլին նուիրատուութեան։

Լուսանկարներու ալպոմի մը նեղ սահմաններէն դուրս ելլելու եւ մասնագէտ ընթերցողին ծանօթացնելու համար հայկական ճարտարապետութեան ցայտուն գիծերը եւ մասնայատկութիւնները, Համազգային Ընկերակցութիւնը յարմար դատած է Արմէն Խաչատրեանի «Հայկական ճարտարապետութիւն» արժէքաւոր ուսումնասիրութիւնը ամբողջովին ներմուծել սոյն հատորին մէջ. միւս կողմէ ալ հետաքրքիր ընթերցողին ընդհանուր գաղափար մը տալու համար հայկական ճարտարապետութեան զանազան շրջաններու պատմութեան մասին, ներկայացնել որպէս ներածական, պատմական համառօտ տեսութիւն մը ուսումնասիրուած Պր. Հրաչ Տասնապետեանի կողմէ։

Ան, հակիրճ ակնարկ մը նետելով նախաքրիստոնէական շրջաններէն քրիստոնէական դարերը, կը մատնանշէ հայկական ճարտարապետութեան դարաշրջանները ծնունդէն մինչեւ մեր օրերը։ Կը թուէ Ոսկեդարը (6–7 դարեր) յատկանշող բազմաթիւ յուշարձաններ, անոնց այլազան եւ հարուստ ոճերը։ 150 տարուան խալիֆաներու տիրապետութեան կը յաջորդեն 9րդ դարուն Սիւնիքի դպրոցին վերածննդեան փորձերը, բայց փայլուն վերածնունդի շրջանն է 10րդ դարը երկու մեծ կեդրոններով՝ Արարատ–Շիրակ եւ Վասպուրական։

Վասպուրականի մէջ վեր կը բարձրանան վանական եւ քաղաքացիական հարուստ կառոյցներ, նոր քաղաքներ, ամրոցներ, եկեղեցիներ, վանքեր. իսկ Արարատի եւ Շիրակի կեդրոնն է ծաղկեալ Անին իր միջնաբերդով, պարիսպներով, բերդերով եւ բազմաթիւ եկեղեցիներով, անոնց կարգին կը ծաղկին նոր քաղաքներ, մեծահռչակ վանքեր ժամատուներով, գրադարաններով եւ այլ յարակից մասերով։

1064ին Անիի գրաւումը Ալփ Արսլանի կողմէ։ Մէկ դար աւելի կը տեւէ Սելճուքեան տիրապետութիւնը մինչեւ 13րդ դար երբ Զաքարեան եղբայրները կ՚ազատեն Հայաստանի հիւսիսային քաղաքները պատրաստելով 13–14րդ դարերու ճարտարապետական վերածնունդը։

16–17րդ դարերուն՝ վերակենդանութեան փորձեր սակայն աննշան ստեղծագործութիւններ։ 20րդ դարը ծաղկումի նոր շրջան մըն է թէ՛ Սփիւռքի եւ թէ՛ Հայաստանի մէջ ուր Ա. Թամանեան կը ստեղծէ նոր ոճ մը հիմնուելով հին աւանդութիւններու վրայ։

Խաչատրեանի «Հայկական ճարտարապետութիւն»ը կարեւոր եկեղեցիներու յատակագիծերովը կը գրաւէ յաջորդական 80 էջերը։ Այս գրախօսականին նպատակը չէ խօսիլ այդ խորագիրին, սեղմ ոճով բայց օգտակար գիտելիքներով հարուստ՝ մասնագիտական աշխատանքին մասին, ուր հայկական ճարտարապետութեան և արուեստի պատմութեամբ հետաքրքրուող մասնագէտը պիտի գտնէ լայն ծանօթութիւններ։ Համազգային Ընկերակցութիւնը ներմուծելով հոս այս հրմտալի աշխատութիւնը, գնահատանքի եւ մեծարանքի յուզիչ արտայայտութիւն մը կը բերէ տարաբախտ հեղինակին յիշատակին։

«Անիի եւ Վասպուրականի շրջանները հայկական ճարտարապետութեան մէջ» կը կազմէ այս հատորին երկրորդ գլուխը, որ նուիրուած է այդ գաւառներուն մշակոյթին եւ ալպոմին մէջ ներկայացուած յուշարձաններուն։

Յօդուածագիրը վեր կը հանէ 10–11րդ դարերու գրական, գեղարուեստական, շինարարական, տնտեսական եւ այլ գործունէութեան աննախընթաց վերելքը։ Կը մատնանշէ հռչակաւոր վանքեր անոնց քով համալսարաններ, մանրանկարչական արուեստի ծաղկում, բազմապատկում զարգացած նոր քաղաքներու եւն.։

Անին հզօր եւ ծաղկեալ Պետութիւն մը. մեծ դէմք մը՝ Տրդատ ճարտարապետ եւ իր գլուխ գործոցը Անիի Մայր եկեղեցին։ Կը թուէ Անիի միւս անուանի եկեղեցիները ոմանք խաչաձեւուած աղեղներով եւ ներվիւրներով որոնք գոթական ոճը նախատեսել կուտան։

Վասպուրականի մէջ Արծրունիներու թագաւորութեան հիմնադրումը 10րդ դարուն սկիզբը կը տեւէ մէկ դար։ Վանական եւ քաղաքացիական հսկայ շինարարութիւններու կարգին՝ Գագիկ Արծրունիի շինարարական գործունէութիւնը Ոստանի եւ Աղթամար կղզիին մէջ. ան շինել կուտայ պալատ մը, նաւահանգիստ մը, Ս. Խաչ եկեղեցին՝ համբաւաւոր Մանուէլ ճարտարապետին կողմէ։

Աղթամարի Ս. Խաչ եկեղեցիին 16 մեծադիր լուսանկարները (7 հատ գունաւոր, 9 հատ սեւ եւ ճերմակ) կը գրաւեն յուշարձաններու բաժնին առաջին էջերը։ Ներկայացուած են նաեւ Վարագայ վանքին անցեալի 7 եկեղեցիներէն՝ կիսաւեր մնացորդներ եւ որմնանկարներու հետքեր։

Վասպուրականի մնացեալ եկեղեցիներուն եւ վանքերուն մասին յօդուածագիրը կը թելադրէ ընթերցողին տեսնել Ռըվիւ տէ զ'էթիւտ Արմէնիէնի զանազան թիւերուն մէջ Պր. Մ. Թիէրի յօդուածները (3)։

Ալպոմին մէջ ներկայացուած 14 յուշարձաններուն զանազան, մեծադիր լուսանկարները կուգան ամբողջացնել եւ պատկերազարդել այս հատորը իրենց գունաւոր, սեւ եւ ճերմակ գեղեցիկ լուսանկարներուն ճոխութեամբը։

Իւրաքանչիւր յուշարձանի յատակագիծը ներկայացուած է կարմիր ոսկի թուղթի վրայ սպիտակ գծագրութեամբ. ամբողջ էջին մեծութեամբը, ինչ որ պայծառ եւ տպաւորիչ կը դարձնէ յատակագիծը։ Իսկ յատակագիծը ներկայացնող էջին դիմաց՝ երեք լեզուներով (ֆրանսերէն, անգլերէն եւ հայերէն) տրուած են այդ յուշարձանը բնորոշող բացատրութիւններ — կառուցման թուականը, յատակագծային ոճը եւ այլ առանձնայատկութիւններ։

Վասպուրականի վերը յիշուած երկու եկեղեցիներուն կը յաջորդեն Անիի եւ Կարսի տասնեակ մը եկեղեցիներու լուսանկարները ոմանք գունաւոր, ոմանք իրենց որմնանկարներով, զանազան կողմերէ քաշուած. բոլոր ալ հարուստ այլազան յատակագիծերով եւ խիզախ յղացումներով։

Ծծկոնքի անցեալի եկեղեցիներէն՝ Ս. Սարգիսի կիսաքանդ եկեղեցին կանգնած է սքանչելի իրականութեամբ։ Վերջին տասնամեակներու ընթացքին, Թուրքերը դինամիթով ոչնչացուցած են այս հրաշալի ամբողջութիւնը։

Վերջին յուշարձան մը՝ Տիկորի բազիլիքը, դժբախտաբար կիսաւեր, սակայն շատ արժէքաւոր հայ ճարտարապետութեան նախնական շրջանի ծագման եւ զարգացման պատմութեան համար։ Հեթանոսական տաճար մը որ քրիստոնէական շրջանին զանազան փոփոխութիւններ կրելէ վերջ, 5–6րդ դարերուն վերածուած է գմբէթաւոր բազիլիքի։

×

Սփիւռքի մէջ, հայկական ճարտարապետութեան մասին ֆրանսերէն լեզուով հատորներ հազուադիւտօրէն լոյս կը տեսնեն։ «Հայկական ճարտարապետութեան յուշարձաններ»ը կարեւոր տեղ մը կու գայ բռնել զարգացած հասարակութեան մատչելի հատորներու կարգին, թէ՛ իր յստակ եւ ամփոփ ուսումնասիրութեամբը եւ թէ նոր լուսանկարներու ճաշակաւոր ցուցադրումովը։

Պր. Տասնապետեանի յօդուածները, պատմական եւ ճարտարապետական սեղմ եւ օգտակար ծանօթութիւններով, յօդուածներուն էջերը ճոխացած՝ այլեւայլ աշխատասիրութիւններու յիշատակութեամբ, հաճոյքով եւ հետաքրքրութեամբ պիտի կարդացուին օտար եւ հայ արուեստասէր ընթերցողին կողմէ, սակայն ցաւով է որ ան պիտի թղթատէ, լքուած, կիսաւեր եկեղեցիները եւ վանքերը պատկերացնող էջերը։

Յօդուածագիրը անդրադառնալով անոնց ներկայ ցաւալի դրութեան, փաստերով կ՚ապացուցանէ Թուրքերու կողմէ անցեալին գործուած քանդումի վայրագ արարքները եւ կոչ կ՚ընէ Իւնէսքոյի կամ արուեստի պաշտպան միջազգային պատասխանատու մարմիններուն, որպէսզի անհրաժեշտ եղած միջոցները ձեռք առնեն վերջնական կորուստէ փրկելու համար հայկական ճարտարապետութեան այդ թանկագին մնացորդներուն գոնէ մէկ մասը։

Ջերմօրէն շնորհաւորելի է երեւոյթը Համազգայինի կողմէ հրատարակուած այս հանրամատչելի եւ գեղարուեստական հատորին, որուն կը մաղթենք փայլուն յաջողութիւններ։

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԽԱՆՏԱՆԵԱՆ

(1) Publication du fonds Garmirian de l'Association Hamazkaïne, No 1, Beyrouth, 1972.

(2) Թերեւս աւելի ճիշդ պիտի ըլլար այս հատորը վերնագրել՝

Monuments d'architecture arménienne des régions d'Ani et de Vaspourakane.

(3) Տոքթ. Մ. Թիէրի, Թուրքիոյ հայկական յուշարձանները ուսումնասիրելու նպատակաւ 1955էն ի վեր կանոնաւորապէս ամէն ամառ դէպի Փոքր Ասիա կը կատարէ ճամբորդութիւններ։ Վասպուրականի վանքերը եւ եկեղեցիները շատ քիչ ուսումնասիրուած ըլլալով, ան կը հետազօտէ Վանայ լճին շրջանները, յաճախ կ'առնէ շատ անգամներ բարձրանալ ոտքով, բանուկ ճամբաներէ հեռու, դժուա-

Ծաղկած Փշալարեր

(ՎԻՊԵՐԳ)

Այդ ի՞նչ զարմանալի շարժիչ ուժով նրանք դուրս թռան իրենց երկրից եւ իրենց տներից, ընկան սիբիրեան այս դաշտերը և մութ գիշերով գնում են ձիւնոտ ճանապարհով, երկուսն անզէն, առաջից, իսկ երրորդը զինուած, յետեւից։ Ի՞նչ պատահեց, ինչո՞ւ, ի՞նչպէս։

Սիրելի՛ս, սիրելի՛ս, ես քոնն եմ,
Ախ, այսպէս էլ մութ գիշե՞ր···

— Լսի՛ր, դու, — լսւում է ուղեկցողի ձայնը, — երգում ես՝ կարգին երգիր, ի՞նչ ես նոյն բանը վնգստում, խօսքերը չգիտե՞ս···

— Չգիտեմ, քաղաքացի մարտիկ, — խեղճացած, ձեռները թափ տալով, առանց յետ նայելու ձայնում է Բալաչովը, — բոլոր խօսքերը մոռացել եմ, միայն այս եմ յիշում···

— Սատանան քեզ հետ, — մեղմանում է ուղեկցող պահակը, — երգիր··· միտք չկայ մէջը, բայց մարդու սիրտը կտոր-կտոր է լինում։

Հիմա Բալաչովը չի երգում, թւում է, թէ մի ամբողջ յաւիտենականութիւն մենք քայլում ենք լուռ։ Արեւելքում արճճագոյն մի շերտ է ձգւում։ Շերտը գնալով լայնանում է, այդ առաւօտն է բացւում ծանր երկունքով։ Ուղեկցող պահակն արագութեամբ նայում է Բալաչովի դէմքին։

— Չե՞ս լսում, ասացի՝ երգի՛ր։

Բալաչովն ասես սթափւում է, գլուխը կրիայի նման առաջ է պարզում.

Սիրելի՛ս, սիրելի՛ս ես քո՛նն եմ···

Հայը բռնում է եւ նա ձեռքը վերից վար թափ է տալիս.

— Պատուէրով՝ չի դուրս գալիս, — գանգատւում է նա։

Մինչ այս մինչ այն երեւում է Առաջինը։ Ճարտարապետութիւնը նոյնն է, նոյն տախտակեայ բարձր ցանկապատերը, նոյն փշալարերը, միայն այստեղ չորս հսկիչ աշտարակների փոխարէն երկուսն են, ճամբարի փոքրութեան պատճառով երեւի։ Ծխնելոյզները ծխում են, առանձնապէս մէկը։ Դա պէտք է, որ խոհանոցի ծխնելոյզը լինի։

Հիմա որ՝ լոյս է, արեւի ծիրանագոյն լոյսը տարածւում է սպիտակ դաշտերի վրայ։ Մենք կանգնած ենք հիմա Առաջինի դարպասների եւ պահականոցի մուտքի դրան մօտ։ Մեզ ուղեկցող մարտիկն առաջ է անցնում եւ փոքր պատուհանից ներս է նայում։

— Բացէք դուռը։

— Հիմա, — լսւում է ներսից, դո՞ւ ես, Մաղուրով։

— Ես եմ։

Դուռը բացւում է ու մենք ներս ենք մտնում։

Առաջին տպաւորութիւնն այն է, որ մենք գտնւում ենք մեր ճամբարի պահականոցում։ Նոյն միջանցիկ միջանցքը, նոյն քառակուսի սենեակը, նոյն կահաւորութիւնը, մինչեւ անգամ նոյն հոտը։ Իսկ երբ Բալաչովի առաջնորդութեամբ մենք մուտք ենք գործում Առաջին ճամբարը, անմիջապէս զգում ես ու տեսնում, որ եկել ես ուրիշ մի երկիր կամ քաղաք։ Փոքր է այս երկիրը կամ քաղաքը, բայց թւում է թէ ես ծանօթ եմ ու վաղածանօթ նրա բնակիչներին։ Ծանօթ է նրանց հագուստ-կապուստը, նրանց մտահոգութիւնները, նրանց դէմքի եւ աչքերի արտայայտութիւնը։ Ես անմիջապէս որոշում եմ կանանց բարաքը։ Մինչդեռ տղամարդկանց բարաքների առաջ արեւի տակ փայլում են կլորաձեւ, սառած, արհեստական լճակներ գիշերային փոքր կարիքի համար, կանանց բարաքը զուրկ է այդ «զարդարանքից» եւ աւելի վայելուչ տեսք ունի։

Ուղեկցող պահակը հրամայում է մեզ ներկայանալ դրասենեակ, կարգադրիչին, իսկ երեկոյեան, երբ կարգադրիչը մեզ կ՚ազատի աշխատանքից, ներկայանալ պահականոց, «տուն վերադառնալու համար»։ Այո, այդպէս էլ նա ասում է, — «տուն վերադառնալու համար», — եւ նրա խօսքերից օդը ջերմանում է։

Հիմա Բալաչովն առաջից, ես՝ յետեւից, գնում ենք դէպի դրասենեակը։ Հակառակ ճամբարի փոքրութեան, դրասենեակը մեծ է եւ դա հասկանալի է. առաջինի դրասենեակն է տանում եւ մշակում Նովօ-Իվանովեան ճամբարային չորս կէտերի դրասենեակներն գործերն ու նիւթերը։

Իսկ կարգադրիչն աւելի փոքրակազմ է, փոքրամարմին՝ բայց աւելի արագ ու շարժուն.

— Ա՛, եկա՞ր, պրոֆեսոր, — ասում է նա, դիմելով Բալաչովին վաղուցուայ ծանօթի պէս, — իսկ սրան ինչո՞ւ ես ուղարկել։

— Չգիտեմ, — կարճ կտրում է Բալաչովը յիշելով երեւի Աշոտ դայու ցուցամատը։

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(78 – Շար.)

ԹԵՀՐԱՆԻ ԹԵՄԻ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Զ.— ԿՐԹԱԿԱՆ ԱՅԼ ՀԱՐՑԵՐ

Կրթական բաժնում անհրաժեշտ ենք նըկատում յիշատակելու նաեւ Ս. Յովհաննիսեան ֆոնդը, որի շնորհիւ ուսանողներ Եւրոպա են մեկնում հետեւելու համար արեւելագիտական եւ հայագիտական դասընթացքների, — ցարդ մեկնել են երկու ուսանողներ որոնցից մէկը վերադարձել է եւ պաշտօնավարում է Սորբոնի հայագիտական ամպիոնում, իսկ միւսը Ֆրանսիայում պատրաստում է իր դոկտորան, յառաջիկայ տարի կը վերադառնայ Թեհրան:

Անցնող տարեշրջաններում այցելել ենք Ազգ. դպրոցներ եւ դասախօսութիւններ տուել յատկապէս Յովհ. Թումանեան միջն. դպրոցում:

Այստեղ անհրաժեշտ ենք նկատում յարգոյ ժողովականներին ուշադրութեան յանձնել մի կարեւոր հարց որը վերաբերում է Թեհրանի Հ. Թեմի ենթակայ միւս շրջանների՝ Ղազուին, Փեհլեւի, Մեշեդ, Քերմանշահ, Սուլթանաբադ կրթական գործունէութեան, այդ շրջանների Ազգ. դպրոցների շատ չնչին փոքրամասնութիւնը հայ աշակերտներ են, անհրաժեշտ է որ յատուկ ուսումնասիրութիւն կատարուի այդ առթիւ նրանց վերջնականին համապատասխան որոշումներ տալու համար:

Համադանում ապրում են շուրջ քսան ընտանիք Հայեր, նկատի ունենալով որ Ազգ. դպրոց գոյութիւն չունի մեր այցելութեան ընթացքում տեղւոյն Եկ. Խորհրդին կարգադրեցինք որ շաբաթը երկու անգամ, հայ աշակերտներին հաւաքեն հայերէն դասեր տալու համար: Ուրախութեամբ տեղեկանում ենք թէ՝ այժմ շաբաթը երկու ժամ դասաւանդւում են հայերէն ընթերցանութիւն եւ կրօն:

Է.— «ԱՐԱՐԱՏ»Ի ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԱՌՈՒՑՈՒՄ

Անցնող շրջանում Մոհամմէտ Ռզա Շահ Փահլաւիի բարձր տնօրինութեամբ Թեմական Խորհրդիս միջոցաւ Արարատ կազմակերպութեան յանձնուեցաւ շուրջ քառասունհինգ հազար ք. մ. տարածութեամբ հողամաս Վանակի շրջանում, որպէսզի այնտեղ կառուցուի «Արարատ»ի մարզաւանը: Մարզաւանը ընդգրկում է, մարզական, մշակութային հաստատութիւններ եւ նախատեսւում է եօթը միլիոն թումանի ծախս: Այս ուղղութեամբ մեր նախաղահութեամբ կեանքի կոչուեց Կենտ. յանձնախումբ եւ նրանցից բխեցին այլազան յանձնախմբեր, իրագործելու համար այս ծրագիրը: Կենտ. յանձնախմբի ժողովները տեղի են ունենում Ազգ. Առաջնորդարանում: Սոյն նպատակի իրագործումին համար ձեռնարկուել է որպէս հանգանակութեան, ուրախութեամբ յայտնում ենք նաեւ որ Ն. Գ. Վարչապետը խոստացել է չորս միլիոն թումանի օժանդակութիւն: Դիմել ենք նաեւ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան իրենց նպաստը ստանալու համար:

Ը.— ՎԻՃԱԿԱԳՐԱԿԱՆ

Թեհրանի Հայոց Թեմի ժողովրդի ընդհանուր թիւը կարելի է հաշուել շուրջ հարիւր քսան հազար շունչ: Մօտաւոր թիւ է այս, նկատի ունենալով որ ցարդ վիճակագրական ստոյգ տեղեկութիւններ չունենք:

Թեհրանում բնակւում են շուրջ հարիւր տասը հազար Հայեր, որպէս հայահոծ թաղամաս ունենք, Վահիդիէն, Զարքէշը, Հաշմադիէն եւ Մաջիդիէն:

Թ.— ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐ

Թեհրան.— Թեհրանում գոյութիւն ունեն հինգ եկեղեցիներ՝ Ս. Թադէոս եւ Բարթողիմէոս, Ս. Գէորգ, Ս. Աստուածածին, Ս. Թարգմանչաց, Ս. Մինաս եւ Ս. Սարգիս:

Շրջաններում, Ղազուին, Ռաշտ, Փեհլեւի, Մեշեդ, Համադան եւ Սուլթանաբադ, այս կերպով մեր Թեմի եկեղեցիների ընդհանուր թիւն է՝ 11 եկեղեցի:

Ժ.— ԴՊՐՈՑՆԵՐ

Թեհրանում 11 ազգային դպրոցներ գոյութիւն ունեն: Սոյն դպրոցներից ոմանք ունեն նաեւ «ուղեցոյց» բաժին, Թեհրանի ուսանողութեան թիւը միայն ազգային դպրոցներում հասնում է շուրջ 9.000ի:

Շրջաններում եօթը ազգային դպրոց ունենք Ռաշտ, Փեհլեւի, Ղազուին, Քերմանշահ, Համադան, Արաք ուր ուսանում են մօտաւորապէս 300 աշակերտներ:

Ստորեւ տալիս ենք նաեւ Թեհրանի Հայոց մկրտութեան, ամուսնութեան, մահերի եւ ապահարզանի վիճակագրութիւնը 1970–72 տարեշրջանում.

Մկրտութիւններ՝ 1971ին 1140, 1972ին 1177: Ամուսնութիւններ 1971ին 550, 1972ին 551: Մահեր՝ 1971ին 450, 1972ին 549: Ապահարզաններ՝ 1971ին 63, 1972ին 55:

Ներկայում վիճակագրական հետեւեալ ցուցակը կարող ենք ներկայացնել Թեհրանի Հայոց Թեմի համար.

Ազգաբնակչութիւն	120.000
Եկեղեցիներ	11
Դպրոցներ	18
Ուսանողութիւն	9300
Քահանայից դաս	16

ԺԱ.— ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԹԵՄԻՍ ԵՆԹԱԿԱՅ ՇՐՋԱՆՆԵՐԻՆ

Անցնող տարիների ընթացքում հնարաւորութեան սահմաններում այցելել ենք Թեմիս ենթակայ շրջաններին եւ մօտիկից հետաքրքրուել նրանց կրթական եւ եկեղեցական եւ կալուածային հարցերով: Շրջանների կրթական կացութեան մասին արտայայտուել ենք արդէն. այստեղ մի քանի օրինակներով ցանկանում ենք մեր միտքը աւելի ցայտուն դարձնել. Ղազուինի ազգային դպրոցի 200 աշակերտութեան շուրջ 15ը Հայեր են միայն. նոյնպէս՝ Փեհլեւիի ազգային դպրոցի 150 աշակերտութեան 11ը Հայեր են, առաւել եւ նուազ չափով նոյն վիճակն է տիրում նաեւ այլ շրջաններում: Շրջաններից ոմանք կալուածային հարցեր եւս ունեն որոնք ցարդ լուծում չեն ստացել:

ԺԲ.— ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄ

Անցեալ տարի Յունուարի սկիզբներին Թեմական Խորհուրդը պատշաճ հանդիսութեամբ բացումը կատարեց Ազգային Առաջնորդարանի եւ ընդունելութեան ընթացքում գնահատանքի եւ շնորհակալութեան խօսք ուղղեցինք Գուրգէն եւ Վազգէն Սարգսեան եղբայրներին, որոնք իրենց հօրը խոստումը յարգելով կառուցին Ազգային Առաջնորդարանը:

Ազգային Առաջնորդարանի կահաւորումը կատարուեց Թեմական Խորհրդի միջոցաւ, իսկ Առաջնորդի գրասենեակը կահաւորուեց Թեհրանի Ս. Աստուածածին եկեղեցու եկեղեցասէր Կանանց Միութեան միջոցաւ:

Զանազան Մարզական կեանք

ՎԱԼԱՆՍԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՎԱԼԱՆՍ.— Երիտասարդական այս կենսունակ Միութիւնը յարաճուն վերելք մը արձանագրեց վերջին տարիներուն:

Այսպէս՝ անդամներու թիւի յաւելում, ոտնագնդակի մրցաշարքի մէջ դասի բարձրացում, պաշտօնական մարմիններու գնահատանք, հոծ բազմութեան ներկայութիւն բոլոր մրցումներուն, եւայլն. տոնք դարմանք կը պատճառեն շատ շատերու:

Հայ Մարզականի Ա. խումբի Փրոմոսիոն տ'Օնէօրի դասի ամէնէն կարեւոր խաղը տեղի ունեցաւ Փետրուար 4ին Վիլֆրանշի պահեստի զօրաւոր խումբին դէմ, հակառակորդին մարզադաշտին մէջ:

Վիլֆրանշի զօրաւոր խումբը, մեր խումբերու դասաւորման առաջինը ըլլալով, մրցումը սկսելէ առաջ, մեր վառվռուն հայ մարզիկները իրենց վարիչներուն պատուոյ խօսք տուին յաղթութեան: Ամբողջ մրցումի ընթացքին, պայքարը եղաւ բուռն: Ֆրանսացի մարզիկները կը կարծէին գիւրին յաղթանակ մը եւս արձանագրել:

Բայց մեր հայ մարզիկները եղան արժանի մրցակիցները Ֆրանսացիներու:

Առաջին կիսախաղին, Ֆրանսացի յետսապահին սխալութեամբ, մեր մարզիկները նշանակելու բախտը ունեցան իրենց միակ յաղթական նշանակէտը՝ քու փրանով մը:

ԱԶԱՏ-ՄԱՐԶԻԿ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐ

— Լեզի խաղը դեղ կ'ըլլայ,
Լեզի խօսքը կեղ կ'ըլլայ:

— Հայ՝ քրտինքով է եփուեր,
Զաչխատողը չի մարսեր:

— Լացի օրը մի խնդար,
Եղիր ատենին յարմար:
— Հարկ է ուսիլ ու գիտնալ,
Կամ կեանքն ամբողջ քնանալ:

— Գրաստի արժէքն է իրմէն,
Մարդու արժէք՝ գիտցածէն:

— Մըսեր ապուխն է թթու,
Համբերէ, կ'ըլլայ քաղցու:

— Երբ ճպուռը ճռճռայ,
Վախկոտին ամպ կը դոռայ

բամատչելի բարձունքներ: Կը նոթագրէ, կ'ուսումնասիրէ բոլոր վանքերը եւ եկեղեցիները որոնք տակաւին կանգուն են կամ կիսաքանդ եւ իր հետազօտութեանց արդիւնքը ամէն տարի լոյս կը ընծայէ, այցելած վանքերուն յատակագիծերովը եւ լուսանկարներովը Ռըվիւ տէ զ'էթիւտ Արմէնիէնի մէջ «Վասպուրականի հայ վանքեր» խորագրով:

Ան քանիցս այցելած է Կարսի (Շիրակ վանանդ) շրջանները, ունի նաեւ «Կարսի վիլայէթի քանի մը քրիստոնէական յուշարձաններու մասին» յօդուածաշարք մը նոյն հանդէսին զանազան թիւերուն մէջ:

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ԲԱԶՄԱՎԷՊ», հայագիտական – բանասիրական – գրական հանդէս, թիւ 2–3, 1972, հրատարակութիւն Վենետկոյ Մխիթարեան Միաբանութեան, Ս. Ղազար:

×

ԿԱՐԹԱԳԷՆԻ ԴՈՒՍՏՐԸ, վէպ, գրեց Յակոբ Կարապենց, Ուաշինկթըն, 1972:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (109)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐՁԻԳԸ

ԺԵ.

— Ճիշդ է, ըսաւ Լիւսիէն, սակայն վըստահ եղէք որ այդ նամակը գոյութիւն ունէր: Գործապետ Կարօն էր գողը, հըրձիգը, մարդասպանը:

— Կը մոռնա՞ք որ այդ մարդը իր անձնուիրութեան զոհ գացած է:

— Ոչ մէկ կերպով հաւատալի է...: Ես չեմ հաւատար այդ մահուան, ու իմ հօրաքոյրս ալ համակարծիք էր: Միտքս դրած եմ օրին մէկը ձեռքէս եկածը ընել, հօրս ճշմարիտ մարդասպանը դիմակազերծ ընելու, անխրաւօրէն դատապարտուած խեղճ կնոջ պատուոյ վերահաստատումը ձեռք բերելու համար:

— Մարդասպանը դիմակազե՞րծ ընել, պատասխանեց նկարիչը: Ի՞նչ բանի պիտի ծառայէ: Ութիրէն յետոյ քանըմէկ տարիներ անցած են: Ժամանցում կայ: Օրէնքը անզօր է:

— Ինչ փոյթ: Եթէ երբեք մարդկային արդարութիւնը օգնութեան չհասնի ինծի, առանց անոր՝ վրէժս պիտի լուծեմ: Արդարութիւնը ձեռքովս ի գործ պիտի դնեմ:

— Ժանն Ֆորթիէ՞ն ո՞ղջ է. այդ մասին տեղեկութիւն ունի՞ք, հարցուց նկարիչը:

— Չեմ գիտեր, բայց պիտի հասկնամ:

— Եթէ կ'ուզես, կրնամ սատարել, ըսաւ Ժորժ: Քեզմէ աւելի դիւրաւ պիտի կրնամ իմանալ, շնորհիւ դատական պաշտօնատան մէջ ունեցած յաճախակի յարաբերութիւններուս:

— Շատ շնորհապարտ պիտի կացուցանես զիս, եթէ երբեք այդ բանը ընես: Բայց բաւական խօսեցանք զիս չահագրգըռող բաներու վրայ: Քեզմով զբաղինք այլեւս: Գո՞հ ես:

— Որքան որ կարելի է ըլլալ: Բանի մը կարօտը չեմ քաշեր: Պատուական խնամակալս միշտ իմ լաւագոյն բարեկամս է: Յաճախորդները գիտեն աշխատասենեակիս ճամբան: Կ'աշխատիմ... կը յաջողիմ...: Ասկէ աւելի ի՞նչ բաղձանք կրնամ ունենալ...:

— Կին մը:

Ժորժ սկսաւ ծիծաղիլ:

— Կի՛ն մը, կրկնեց ան: Ատոր վրայ խորհելու ատեն ունիմ տակաւին: Կարծեմ թէ խնամակալիս պէս պիտի ընեմ... ամուրի պիտի մնամ...: Մինչեւ հիմա, իմ կոչումս է ամուրիութիւն: Քո՞ւկդ ալ այդպէս է:

Լիւսիէն կաս-կարմիր կտրեցաւ:

— Ոչ, պատասխանեց ան, բայց պէտք է որ դիրք մը շինեմ, ամուսնութեան վըրայ խորհելէ առաջ:

Ժորժ, որ նշմարած էր իր բարեկամին կարմրութիւնը, ըսաւ.

— Ինչ որ քեզ չարգիլեր, անոր վրայ խորհելէ հիմակուընէ իսկ:

— Այո, ատոր համար ըսի որ ամուսնանալէ առաջ, պէտք է հաստատուն գետնի վրայ գտնուիմ: Լիւսի, այն նորատի աղջիկը, որ իմ կինս պիտի ըլլայ, ինծի պէս աղքատ է: Ընտանեկուրկ որբուհի մըն է, հանրային գթութեան շնորհիւ մեծցած, բայց ջինջ հոգի մը, ոսկի սիրտ մը ունի: Յետոյ ժրաջան է մեղուի մը պէս:

— Կը սիրե՞ս զայն:

— Սրտանց, հոգեւին, ամբողջ ուժովս: Առանց այդ աղջկան, ինծի համար երջանկութիւն չկայ բնաւ:

— Լաւ, յուսալի է որ շուտով դիրք պիտի շինես ու պիտի կրնաս երջանիկ ըլլալ: Կանխաւ, ձեր հարսնիքին կը հրաւիրեմ ինքզինքս:

Ճաշը զուարթ անցաւ ու երկար տեւեց: Ժամը տասնըմէկին միայն Լիւսիէն իր դասընկերէն ու նկարիչէն բաժնուեցաւ: Այս վերջինն ալ Լիւսիէնի բարեկամը եղած էր:

— Աշխատէ եւ մեր վրայ յոյս դիր, ըսաւ Ժորժ, ընկերոջ ձեռքը սեղմելով:

Լիւսիէն սանդուխէն վար իջաւ, սիրտը յոյսով ուռեցած: Երիտասարդը ուրախ էր, բայց Լիւսի շատ տխուր էր: Ամբողջ իրիկունը, Ժանն Ֆորթիէի աղջիկը նախ անհամբերութեամբ, ու յետոյ յարաճուն անձկութեամբ սպասած էր նշանածին վերադարձին: Վերջապէս, ժամը տասնըմէկին, Լիւսի լսեց որ փողոցին վրայ նաւալ ծանր դուռը կը գոցուէր: Ոտնաձայներ հնչեցին սանդուխին վրայ: Լիւսի դողդոջ ձեռքով մը կիսովին բացաւ իր խուցին դուռը:

— Դո՞ւք էք, պարոն Լիւսիէն, հարցուց աղջիկը մեղմաձայն:

— Այո, սիրելի Լիւսիս, պատասխանեց երիտասարդը:

— Շատ մտահոգ էի: Կը վախնայի: Ինծի այնպէս կը թուէր որ փորձանք մը եկած էր ձեր գլխուն...:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

Պ. Միշէլ Թօփալեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Աբրահամեան, Տէր եւ Տիկին Սեդրաեան, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Աբրահամեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժան Թօփալեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Մելեան, զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Շահզատէեան, զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Պամաճեան, Տէր եւ Տիկին Տօնիկեան, զաւակներն ու թոռները, Տիկին Եազուպեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գառնիկեան, Տէր եւ Տիկին Գալայճեան եւ զաւակները, սրտի անհուն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ կնոջ, զաւկին, հարսին, քրոջ, հօրաքրոջ, եղբօր կնոջ, սանուհիին, զարմուհիին եւ ազգականին՝

ԱՆԱՀԻՏ ԹՕՓԱԼԵԱՆԻ
(ծնեալ Աբրահամեան)

կսկծալի մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 13ին, 37 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի (Փետր. 19) ժամը 13.45ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պուա-Քոլոմպի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Կարապետ Աբրահամեանի եւ ընտանիքին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Մարտիրոս Քեփէնեան, այրի Տիկին Ազատնի Թորոսեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ (Փետր 18) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց կնոջ եւ զաւկին՝

ՍՐԲՈՒՀԻ ՔԵՓԷՆԵԱՆԻ
(ծնեալ Թորոսեան)

մահուան տարելիցին ի յիշատակ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի:

Հ. Յ. Դ.

ՇԱԻԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Ահարոնեան ակումբը: Օրակարգ.— Զեկուցում:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Երեքշաբթի (Փետր. 20) իրիկուն ժամը 20.30ին սովորական հաւաքատեղին: Օրակարգ.— Զեկուցում:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները Չորեքշաբթի, Փետր. 21, ժամը 20.30ին Գասպար Իփէկեան ակումբը: Օրակարգ.— Զեկուցում:

ՍԷՆ ՄՕՐԻՍԻ Հ. Յ. Դ. «Վրացեան» խումբի ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին: Ժողովատեղի՝ Միրիպէլի ծանօթ սրճարանը:

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Շաբաթ, 17 Փետր. — Տօն է Սրբոյն Սարգսի զօրավարին եւ որդւոյ նորին Մարտիրոսին եւ չորեքտասան զինուորացն: Ժամը 10ին, պատարագ կը մատուցուի:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պոլ. Օտտոյի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, Հինգշաբթի Փետր. 15, ժամը 15ին եկեղեցիին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ շրջանի բոլոր խումբերուն

ՃԱՇ

կիրակի, Փետրուար 18

ժամը 17էն սկսեալ, Հայ Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահը, 17 Ռիւ Պլէօ:

կը նախագահէ ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

կը խօսի ընկ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին

Ճաշէրու մասնակցութիւն 20 փր.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Փետրուար 24 ժամը 21ին, Սալ Մազենօ, 88 Ռիւ տ'Օպանյ:

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շր. Կոմիտէի

Նախաձեռնութեամբ «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան:

Լուսարձակով կը ցուցադրուին Փետրուարեան ապստամբութեան կարեւոր դերակատարները:

կը նախագահէ ԸՆԿ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

կը խօսի ԸՆԿ. Կ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Գէորգ Գէորգեան 50 փր. կը նուիրեն Հանդսաեան տան (տանիլ «Յառաջ»էն) եւ 50 փր. «Յառաջ»ի Անդրանիկ Պուտաքեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ

59րդ ցանկ

Պր. Գէորգ Չէպօեան, Տիկ. Արուսեակ Թորոսեան, Հայկ Լուսարարեան, Եղիա Նազլըեան, Արմենակ Արզարեան (Վիէն), Ալպէռ Քօճապաշեան (Լը Բուրժէ), Ակոբով, Թորոսեան (Անիէռ-Պուա Քոլոմպ), Տէր եւ Տիկ. Համբարձում Զուլֆեան, Տէր եւ Տիկ. Յարութիւն Գրիգորեան, Տէր եւ Տիկ. Մարիոս Գույումճեան (Շոս), Տէր եւ Տիկ. Ժագ Խաչատուրեան (Ժիվոր), Տէր եւ Տիկ. Ալեքսի Գալոճեան (Տէսին), Նշան Սամուէլեան (Տրակինեան) 15ական, Սիմոն Սրվազլեան, այրի Տիկ. Զ. Ալեքսանդրեան, Տէր եւ Տիկ. Վահան Տօնիկեան, Գարեգին Բրուտեան, Յովսէփ Մոնղիկեան, այրի Տիկ. Զարուհի Միքայէլեան, այրի Տիկ Ազատնի Պէրպէրեան, Օր. Սրբուհի Փափազեան, Տիկ. Պէատրիս Կօշտեան, Յովհաննէս Կարապետեան, Վահան Կոլոտեան, Ալպէր Ղազարեան, Տէր եւ Տիկ. Ժան Բրուտեան, այրի Տիկ. Ալիս Չէյթունցեան (Տէսին) 10ական փր.:

Նախկին գումար 154.169,38

59րդ ցանկի գումար 350

Ընդհ. գումար 154.519,38

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Փետր. 25ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Ահարոնեան ակումբը

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սեւան խումբի:

Հովանաւորութեամբ Անի կոմիտէի:

Ընկերահամակրական խնճոյք, 18 Փետրուար Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Գասպար Իփէկեան սրահը:

Կը նախագահէ

ԸՆԿԵՐՈՒՀԻ ԷԼԻԶԱՊԷԹ ՔԵԼԷՇԵԱՆ

Կը խօսի

ԸՆԿ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (Մարսէյլէն)

Գեղարուեստական խնամուած բաժին՝ Նոր Սերունդի կողմէ — խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ պարեր՝ ազգային տարազներով:

Այս առիթով կը հրաւիրուի Վիէնի Հայութիւնը անխտիր: Մուտքը ազատ է

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Փետրուար 25ին, Կիրակի, Ազգային Տան սրահը:

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Փետր. 18 Կիրակի օր ժամը 15ին, Ահարոնեան ակումբը:

ՃՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի Ծնողաց Միութեան կողմէ

Շաբաթ, 3 Մարտ ժամը 19էն սկսեալ

Orchestre MELKON Gérard et son ensemble

ATTRACTIONS — BAR — BUFFET

26, Rue Troyon — 92310 SEVRES, Tél. 027-18-28

Մուտք 20 փր.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 2500 փր. Պօմոնի իր մասնաճիւղէն, օղափոխութեան կայանի նոր շէնքի կառուցման ի նպաստ:

×

Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 5000 փր. Սէն Ժեռոմի (Մարսէյլ) իր մասնաճիւղէն կայանի նոր շէնքին ի նպաստ:

×

ՎԻԷՆ.— Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է յիսուն փր. այրի Տիկ. Պերճուհի Սիմոնեանէ եւ զաւակներէն իրենց ամուսնոյն եւ հօր մահուան քառասունքին պատարագին առթիւ:

Նաեւ ստացած է 20 փր. Ալեքսան Ալեքսանեանէ իր թոռնիկին ծննդեան առթիւ:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ապրիլեան Հայ նահատակներու բազմամեայ պատարագ՝ Երկուշաբթի Ապրիլ 23, երեկոյեան ժամը 5ին, Սէն Շամոնի Նոթր Տամ եկեղեցին:

Պիտի երգեն՝ Հռոմի հայ վարժարանի ժառանգաւորները:

Մանրամասնութիւնք՝ յետագային:

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Բարեկենդանի ճաշ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ի ՆՊԱՍՏ ՀԱՄ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

կազմակերպուած

Հայ Մշակոյթի Տան Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի կողմէ

11 Մարտ, Կիրակի ժամը 13ին

Սփլանտիտի սրահին մէջ, 31 Պուլ. Աթէն

ընտիր կերակուրներ պատրաստուած՝ Տիկնանց Միութեան անդամուհիներու կողմէ

Պարեր ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ կողմէ

Հայկ. ժողովրդական պարեր՝

ՀԱՅ ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐԷ

եւ զիմակաւոր պար

Orchestre pop' PLANÈTE

Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով՝ 48-98-23 կամ 51-79-93

GRANDE NUITEE ANNUELLE
ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Վալանսի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ, Շաբաթ 17 Փետր.

HOTEL NATIONAL

Route de Soyons — 07 Granges-les-Valence

Մասնակցութեամբ մեծ նուագախումբի

JACK KOJA

de 21 h. 30 à l'aube

BUFFET — AMBIANCE ARMENIENNE
COTILLONS

ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Լուսեան Սանուց Միութեան դիմակաւոր պարահանդէսը 3 Մարտ Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ

HOTEL MODERNE

Place de la République

ՊԵՏԻԿ ԵՒ ԻՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ

Հայկ. եւ ֆրանս. ճոխ պիւֆէ, զանազան հաճելի անակնկալներ, Քոթիյոն, այլազանութիւն եւ խանդավառ մթնոլորտ

Տոմսերու համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն.— Բալուեան Գրատուն, 43 Ռիւ Ռիշէ, «Շիրակ» Նպարավաճառատուն՝ Ռիւ տը Թրէվիզ, Ճաշարան «Տիամանթէր»՝ 60, Ռիւ Լաֆայէթ:

Տեղերու ապահովութեան համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն.—

842-08-57 885-08-25 874-81-28

Հ. Բ. Ը. Մ. Ի ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԸ

կը ներկայացնէ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՇԻՆԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ԵՐԿԻՐ

Երեք բաժիններէ բաղկացած ձայնագիր լուսարձակում հին եւ նոր Հայաստանի մասին

ՍԱՎՈՒՉԻՆԱՐ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

ՕՇԱԿԱՆԷՆ ՀԱՂԱՐԾԻՆ

ՍԱՐՏԱՐԱՊԱՏԷՆ ԲԻՒՐԱԿԱՆ

Vendredi 16 Février à 21 heures

Salle Guimet — 6, Place Iéna

Entrée 10 F - étudiants et membres 5 F

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով 870-03-18

ՇԱԲԱԹ 17 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
SAMEDI 17 FÉVRIER 1973

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, Rue de Trévise Paris 9

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ 65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը 0,70 ֆր.

49րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12.643

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.643

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՌՆԱՃԱԿԱՏ ԿՈԹՈՂՈՒՄԸ

(18 փետրուար 1921)

Միութեան երկու գրօշներ պէտք է ըլլային 1918ի Մայիսեան անկախութիւնը եւ 1921ի Փետրուարեան ապստամբութիւնը պատմութեան Հայութեան համար, — առաջինը՝ իբրեւ պսակում հաւաքական գոյամարտի, երկրորդը՝ խորհուրդ ազգային արժանապատուութեան:

Սակայն, ահաւասիկ, յիսուն աւելի տարիներ ետք ալ, բաժան բաժան ենք նուիրական այդ երկու թուականներուն շուրջ:

Եթէ «բիւրք բիւրոյը» կարենային լեզու առնել ոգորումի ճակատներուն եւ տարահար սպանութեան, սանձակոտոր բարբարոսութեանց ու անպատմելի սարսափի ճամբաներուն վրայ, հաւանօրէն ըսէին մեզի.

— Դուք մեր ճանչցած Հայութիւնը չէք: Մենք վեհերոտներ չունէինք մեր մէջ: Երբ օտարը կարենար վտանգե՛լ իսկ մէկն ու միւսը՝ շնչել չէինք տար անոնց: Դուք ապրող մեռելներու բանակնե՛ր ունիք այսօր ձեր մէջ...

Պատմական ըմբռնումի տէր որեւէ մարդ, այդ երկու անկիւնադարձներէն դիտելով մեզ, պիտի եզրակացնէր առանց դժուարութեան.

— Առանք իրենց մշակոյթէն, քաղաքակրթութենէն ու անցեալի փառքէ՛ն կրճառեն մեզի, բայց ի՞նչպէս հաւատանք: Եթէ իսկապէս բարձր ժողովուրդ ըլլայինք, գէթ պիտի մնայինք զո՛նէ պատմութեան առջեւ, հպարտ պիտի ըլլայինք իրենց պարտութեան թէ յաղթանակին համար. պիտի չեղծէինք պատմական ճշմարտութիւնները...

×

Ուրիշ բան չէ մեր ըրածը:

— Ինքնաժխտում: Անպատասխանատու կեցուածք ու վերաբերում պատմական թուականներու հանդէպ: Ո՛չ թէ հայեացքի եւ դատումի տարբերութիւններով՝ այլ գիտակցական խեղաթիւրումով: Խմբային մոլեռանդութեամբ ու գետնամա՛ծ ատելութեամբ:

Կարելի չէ անտեսել 1918ի անկախութիւնը, բոլշեւիկեան յեղափոխութիւնը, քեմալական շարժումը, Թուրքեւհամայնավար ուղեկցութիւնը, Վրաստանի եւ Ատրպէյճանի խորհրդայնացումն ու համայնավարներու Մայիսեան խռովութիւնները Հայաստանի մէջ՝ երբ կը խօսինք Փետրուարեան ապստամբութեան մասին:

1920 Մայիսէն ետք ու մանաւանդ 1920 Յուլիսէն ասդին, երբ ռուսական արշաւանքը ծայր տուաւ դէպի Զանգեզուր եւ Նախիջեւան, Հայաստանի խորհրդայնացումը հարկադրանք մը կը դառնար արդէն. իսկ երբ Թուրքեւռուսեւ սրտակցութիւնը նուիրագործուեցաւ Սեպտեմբերին՝ Թրքական ճակատէն գործուած նոր յարձակումով՝ ուրիշ բան չէր մնար ընելիք, բայց եթէ Հայութեան համբանքի փրկութեան զոհել ամէն ինչ:

1920 Դեկտեմբեր 2ը համակերպութեան մը պատմական արձանագրութիւնն է. վկայութիւնն է «Ռուսին հաւատալու» եւ աշխարհաքաղաքական ստիպողութեանց պատշաճելու փորձի մը՝ որով կը հերքուի վերջնամնա՛ց իմաստուններու այն վերագրումը թէ Դաշնակցական կառավարութիւնը «քաղաքական տհասութեամբ» շարժած է դէմ յանդիման համայնավար յեղափոխութեան ղեկավարներուն:

Անոնք որ իմաստակութեան ամբիոններէ դա՛ս տալ կը յաւակնին մինչեւ այսօր, մեղադրելով մեզ որ... փորձը չենք ըրած «լեզու գտնելու» համայնավարներու հետ, պարզապէս կը ստեն: Այդ լեզուն ո՛չ միայն փնտռուեցաւ, այլեւ գտնուեցաւ, ընդհանրական ու գերագոյն շահերու զոհելով նո՛յնքան նուիրական սկզբունքներ:

Կարեւորն ու կենսականը փրկութիւնն էր հայ ժողովուրդի. վայրկեանի պահանջը՝ պահպանումն էր ազգի: Մնացեալը — անկախութիւն եւ ազատութիւն — կարելի էր ձեռք բերել առաջին այդ քայլէն ետք, կարգերու եւ ժամանակներու ընաշրջական փոփոխումով:

Սակայն չկրցող չմնաց, թէ ի՛նչ կ'արժեն բոլշեւիկեան համաձայնութիւններն ու երաշխիքները: — Առնուազն հանդուրժելի կեանք կ'ակնկալէր հայ ժողովուրդը. յարգանք ու մարդկային վերաբերում՝ ե՛ւ զանգուածներու ե՛ւ նախկին ղեկավարութեան հանդէպ: Մինչդեռ, 1920 Դեկտեմբեր 2ի համաձայնագրին մելանն իսկ չչորցած՝ գաղանութիւնը դարձաւ օրէնք, թալանն ու կեղեքումը՝ կրօն եւ դաւանանք...

— «Զարմանալի ոչինչ կայ որ հայ ժողովուրդը զէնք է բարձրացրել խորհրդային իշխանութեան դէմ, որովհետեւ այդ իշխանութիւնը ձեռք առած բոլշեւիկները մարդիկ չէին՝ այլ գազաննե՛ր», յայտարարած էր եղեռնագործներէն Օրջոնիկիձէ՝ Յովհաննէս Թումանեանին, տարի մը ետք տարերային պոռթկումէն:

Եւ այդպէս էր:

Անիրաւուած ըլլալու զգացումը, խարուած ըլլալու անդրադարձումը եւ այդ բոլորէն վերջ հայ գիտակցութեան ինչքն ու պատիւը կողոպտելու համար ի գործ դրուած բռնացումները՝ տարերային ծառացման յանգեցան, ազգային արժանապատուութեան խռովտանքի մը վերածելով համաժողովրդային ապստամբութիւնը:

Ապրելու մեր իրաւունքը՝ այդ կոթողումով ու նման առնաճակատ խիզախումներով ապահոված ենք:

Մ. Թ.

Communiqué du Comité du Monument Arménien à Marseille

A la suite des déclarations du porte-parole du ministère turc des Affaires Etrangères, relatives au rappel de son ambassadeur à Paris, le Comité du Monument arménien à Marseille tient à rappeler le texte exact de l'inscription :

« *A la mémoire des 1.500.000 Arméniens victimes du Génocide ordonné par les dirigeants turcs de 1915 ; A la gloire des combattants et résistants arméniens morts pour la liberté et la France.*

« *Justice — Paix — Fraternité* ».

Ce monument symbolise une tragique vérité historique du début de ce siècle. Vouloir faire modifier une inscription, conforme à la réalité, c'est nier une évidence historique et se rendre complice des dirigeants turcs de 1915, coupables du monstrueux crime du génocide arménien.

Le Comité rappelle également que ce forfait a été commis à une époque où la Turquie a combattu contre la France aux côtés de l'Allemagne ».

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԸ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՅՈՅՍԵՐ ՈՒՆԻՆ

ԴԵՍՊԱՆԸ ՊԻՏԻ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՅ ԵՂԵՐ ԵԹԷ ...

ՀԱՐՑ ՉԿԱՅ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՓՈԽԵԼՈՒ, ԿԸ ՅԱՅՏԱՐԱՐԷ ԿԱՌՈՒՑՄԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

ՔՈՄՊԱ ՓԱՌԱՒՈՐ ԴԱՍ ՄԸ ԿՈՒՏԱՅ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ

Հաւանաբար Անգարա սկսած է անդրադառնալ թէ ի՛նչ ձախաւեր գործ մը տեսաւ, որու միակ հետեւանքն է՝ անսպասելի քարոզչութիւն մը ի նպաստ Հայերուն եւ լայն տեղեկութիւններ հայկական ջարդերու մասին: Արդարեւ Թուրքերը, որ Հայկ. եկեղեցւոյ մը բակին մէջ շատ տեսած էին Թուրք անունին յիշատակութիւնը, այնքան «խելացի» գործ մը տեսան որ հիմա ամէն տեղ կը գրուի, ամէն բան կը յիշուի եւ այս անգամ ալ Թուրքերն են որ աշխատած կ'ըլլան ի նպաստ Հայ Դատին:

Հինգշաբթի իրիկուան Մոնտը (Փետր. 16) կրկին երկու սիւնակ կը նուիրէ հարցին ու կ'ըսէ թէ Թուրքիոյ Արտաքին նախարարը՝ Պայուլքէն յայտարարած է Զորեքշաբթի օր.— «Ապահովութիւն ստացանք Քէ տ'Օրսէէն, որ վիրաւորական խօսքեր պիտի չըլլան յուշարձանին վրայ»: Նախարարը յիշած է որ նման յուշարձաններ կառուցուած են Սան-Փաուլօ, Մոնթեվիտէօ, Պէյրութ, Տեհրան բայց Թուրքիոյ նկատմամբ վիրաւորական խօսքեր չեն արձանագրուած:

Թերթը կը յիշէ նաեւ Կառուցման Կոմիտէի զեկոյցը, հրատարակուած այս առթիւ (կուտանք քիչ անդին) եւ կ'աւելցնէ որ Կոմիտէին նախագահը Տոքթ. Ժագ Դարբինեան յայտարարած է.—

«Հարց չկայ ջնջելու բնագրին այնպէս ինչպէս որ է, նուիրագործուած եւ օրհնուած Էջմիածինի կողմէ»: Տոքթ. Դարբինեան չընդունիր նաեւ որ նախարար Քոմիթի ընտրական պատճառներով նախագահած ըլլայ արարողութեան:

Թրքական դիմումներու վրայ, Պուշ Տիւ Ռոնի նահանգապետը փորձած էր ձեռք ձգել « ցեղասպանութիւն » բառին ջնջումը եւ կը գրէ Լը Մոնտ, 1972 Յունիս 15ին, Մարսէյլի համայնավար երեսփոխան Փոլ Սերմոլաչէի գրաւոր հարցումին ի պատասխան, Ներքին նախարար Ռ. Մարսըլէն յոյս ունեցած էր որ միջին ճամբայ մը գտած է «վարչական իշխանութիւնը պարտի հսկել որ վերյիշումը անցեալի որոշ ցաւոտ դէպքերու, որոնց հանդէպ այնքան զգայուն մնացած է հայկական համայնքը, այլեւս կարելի ըլլայ հաշտեցնել դիւանագիտական օրէնքներու հետ որոնք աւանդութեամբ կը յարգուին մեր երկրին կողմէ»:

Ի վերջոյ, կը գրէ միշտ Լը Մոնտ, ապացուցումը որ ձգուեցաւ Հայերուն հարկ եղած փայլը տալու բացման հանդիսութեան կը բացատրուի անով որ յուշարձանը անձնական բակի մը մէջ կը գտնուի եւ ենթակայ չէ յուշարձաններու կանոնագրին (1968 Նոյ. 29ի թիւ 681052 հրամանագրով): Նոյն թերթը կը խորհի նաեւ թէ Թրքական կառավարութիւնը կրնայ նաեւ նախատուած զգալ ինքզինքը Պ. Տ. Խայլիկեանի խօսքերէն, երբ բանախօսը մաղթեց որ «Թո՛ղ արդարութեան, խաղաղութեան, եղբայրութեան ոգին, ինչպէս արձանագրուած է այս յուշարձանին վրայ, ներշնչէ Թուրք ղեկավարները, եւ թէ այդ հանգամանքով միայն, իրենց ներկայացուցիչը կարենայ գալ խոնարհիլ այս յուշարձանին առջեւ, ինչպէս ըրաւ վարչապետ Պրանտ Աուշվիցի յուշարձանին առջեւ»:

Ուրբաթ առտուան Օռոռն ալ կ'անդրադառնար Թրք. մամուլի գրածներուն: «Սեւ բիծ» մը Ֆրանքօ-թուրք բարեկամութեան վրայ, «մեծ սխալ» գործուած ֆրանսական կառավարութեան կողմէ կը գրեն Թրքերէն թերթերը...:

Ուրբաթ օր Քոմպա փառաւոր դաս մը եւս կուտար Թուրքերուն: Ստորեւ, նոյնութեամբ կուտանք իր գրածը:

La presse turque et « l'affaire du monument »

Le ridicule, le ton ampoulé n'étouffent pas la presse turque.

« Le gouvernement français n'aura droit à l'honneur de voir revenir notre ambassadeur que le jour où il cessera de se rabaisser au point de collaborer avec des bandits » écrivait hier matin, le « Tercuman » (conservateur), commentant l'érection, à Marseille d'un monument aux Arméniens morts pour la France et « aux victimes des massacres en Turquie ».

Le journal a rappelé que « la France était un des pays instigateurs du conflit turco-arménien »...

Voilà donc la France responsable du génocide de plusieurs centaines de milliers d'Arméniens. Il fallait le trouver ! Et bien entendu « Tercuman » qualifie de « bandes de terroristes » les Arméniens dont une trop petite quantité trouva le salut en se réfugiant en France. Paris peut provisoirement se passer de « l'honneur » que constituerait le retour de l'ambassadeur turc qui, par son éclat, a donné à l'événement une dimension qu'Ankara a tout lieu de regretter. La presse peut par contre ouvrir grand les dossiers arménien, grec et kurde. Et avec des arguments et des faits, tels que le « Tercuman » devrait se voiler la face... »

« COMBAT »
Vendredi 16 Février 1973

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ

Հինգշաբթի իրիկուն Եւրոպա Մէկ կայանէն Ժիսքար տ'Էսթէն եւ Միթերան դէմ առ դէմ վիճեցան, իւրաքանչիւրը պաշտպանելով այն ընկերութիւնը զոր կ'ուզէ տալ Ֆրանսացի ժողովուրդին: Մեծամասնութեան ներկայացուցիչին համար պէտք է շարունակական յառաջդիմութիւն մը որ յանգի մարդկայնական նոր

Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ 1972Ի ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ

(վիճակագրական տուեալներ)

—0—

Ա.

Հայաստանի կեդրոնական վիճակագրական վարչութեան պաշտօնական վիճակագրութիւնը՝ 1972ի տնտեսութեան մասին, լոյս տեսաւ «Սով. Հայաստան»ի Փետրուար 2ին թիւով։

Թիւերը ցոյց կուտան, որ Հայաստանի անցեալ տարուան տնտեսութիւնը, ընդհանրապէս, թոյլ եղած է, հետեւաբար, յաջող տարեշրջան մը կարելի չէ նկատել զայն։ Իններորդ հնգամեակի առաջին տարին՝ 1971, ընդհանուր առմամբ, յաջող եղած էր։ Եւ այս իրողութիւնը չեն ժխտեր պատկան մարմիններն ու երկրին վարիչները։ Մտահոգութիւնը մեծ է եւ ընդհանուր։

Նախ ներկայացնենք պաշտօնական թիւերը։

Արդիւնաբերութեան արտադրութեան յաւելումը, 1971ի համեմատութեամբ, եղած է 4 տոկոս, իսկ արդիւնաբերութեան մէջ աշխատանքի արտադրողականութիւնը՝ 1,8 տոկոս։

Համաձայն նախատեսուած ծրագիրներուն, արդիւնաբերութեան արտադրութեան յաւելումը 1972ին պէտք է ըլլար 8,9 տոկոս, իսկ աշխատանքի արտադրողականութիւնը՝ 5,6 տոկոս։ Որով առաջին մարզին մէջ իրագործումը՝ ծրագրէն 4,9 տոկոս նուազ է։ Գալով երկրորդ մարզին՝ 3,8 տոկոս նուազ է։

Նկատելի է, որ 1972ի ընթացքին աճի տոկոսները փոխանակ աստիճանաբար աւելնալու՝ ընդհակառակն նուազած են։ Այսպէս, արդիւնաբերութեան արտադրութեան աճի տոկոսը 1972ի առաջին եռամսեային 8 տոկոս էր, երրորդ եռամսեային՝ 6,1 էր, իսկ տարեվերջին՝ 4ի իջած է։ Աշխատանքի արտադրողականութիւնը առաջին եռամսեային 6 տոկոս էր, երրորդ եռամսեային՝ 3,6 էր, իսկ տարեվերջին՝ 1,8 տոկոսի իջած է։

Արդիւնաբերութեան ինը գլխաւոր ճիւղերու աճը հետեւեալ պատկերը կը պարզէ, գրեթէ բոլորն ալ թոյլ եւ շատեր ծրագրէն նուազ։

Ելեկտրուժ՝ 3 տոկոս 1971ի համեմատութեամբ։ Սեւ եւ գունաւոր մետաղագործութիւն՝ 2 տոկոս։ Քիմիական եւ քարիւղաքիմիական արդիւնաբերութիւն՝ 1 տոկոս։ Մետաղաշինութիւն եւ մետաղամշակում՝ 12 տոկոս։ Անտառային, փայտամշակման եւ խորշանիւթ թուղթի արդիւնաբերութիւն՝ 6 տոկոս։ Շինանիւթերու արդիւնաբերութիւն՝ 8 տոկոս։ Թեթեւ արդիւնաբերութիւն՝ 4 տոկոս։ Կենցաղի եւ տնտեսական գործածութեան ապրանքներու արտադրութիւն՝ 13 տոկոս։

Նկատելի է, որ տուեալ վիճակագրութեան մէջ չէ ներկայացուած Սննդի արդիւնաբերութիւնը, որ 1972ի առաջին եռամսեային 10, իսկ երրորդ եռամսեային՝ 5 տոկոս յաւելում կ'արձանագրէր։ Անիկա կը բացատրուի անով, որ տարեվերջին ան աստիճան մը աւելի նուազելով ոչ մէկ աճ արձանագրած է։

Ճշդենք, որ երրորդ եռամսեայի վիճակագրութեան մէջ Քիմիական եւ քարիւղաքիմիական արդիւնաբերութեան աճը չէր մատնանշուած, իսկ տարեվերջի վիճակագրութեան մէջ ան մէկ տոկոսի աճ կ'արձանագրէ։ Կը հետեւի, ուրեմն, թէ չեն յիշատակուիր այն ճիւղերը, որոնք ոչ մէկ յաւելում կ'արձանագրեն, ինչպէս պարագան է Սննդարդիւնաբերութեան։

Աճի անբաւարար ցուցանիշերը ցայտուն կը դառնան, երբ զանոնք համեմատութեան կը դնենք 1971ի աճի տոկոսներուն հետ։

Այսպէս, մինչ 1971ի ելեկտրուժը 19 տոկոս յաւելում արձանագրած էր, 1972ին ան միայն երեք տոկոս աճ կ'արձանագրէ (ծրագիրը կը նախատեսէր՝ 11 տոկոս)։ Սեւ եւ գունաւոր մետաղագործութիւն՝ 1971ին 4 տոկոս, 1972ին՝ 2 տոկոս, քիմիական եւ քարիւղաքիմիական արդիւնաբերութիւն 1971ին 5 տոկոս, 1972ին՝ 1 տոկոս, մեքենաշինութիւն եւ մետաղամշակում 1971ին 12 տոկոս, 1972ին՝ 12 տոկոս (ծրագրին կը համապատասխանէ), անտառային, փայտամշակման եւ խորշանիւթ թուղթ 1971ին 16 տոկոս, 1972ին՝ 6, շինանիւթերու արդիւնաբերութիւն 1971ին 12 տոկոս, 1972ին՝ 8 տոկոս, թեթեւ արդիւնաբերութիւն 1971ին 7 տոկոս, 1972ին՝ 4 տոկոս, կենցաղային եւ տնտեսական գործածութեան ապրանքներու արտադրութիւն 1971ին 24, 1972ին՝ 13 տոկոս։

Կը հետեւի, ուրեմն, որ բացի մեքենաշինութեան ճիւղէն, որուն աճի տոկոսը նոյնը մնացած է նախանցեալ տարուան հետ, միւս բոլոր ճիւղերուն մէջ զգալի նուազում արձանագրուած է՝ 2էն մինչեւ 16 տոկոս։ Անիկա, դժբախտաբար, ցաւոտ կէտ մըն է։ Արդարեւ, որպէսզի Հայաստան իրագործէ հնգամեայ իր ծրագիրը, որ մեծ նպատակներ հրապարակ դրած է, պէտք է ամէն տարի աւելի մեծ աճ արձանագրէ։

Օրինակ մը։ Արդիւնաբերութեան մէջ աշխատանքի արտադրողականութիւնը 1972ին՝ 1970ի հետ բաղդատմամբ, այսինքն ութերորդ հնգամեակի վերջաւորութեան հետ, պէտք է աւելցած ըլլար 10,9 տոկոս, մինչդեռ աւելցած է 7,5 տոկոս։ Շինարարութեան մէջ պէտք է արձանագրէր 13,2 տոկոս աճ, աւելցած է՝ 12,8 տոկոս եւայլն։

Երկու կարեւոր ճիւղեր, մասնաւորաբար, չափազանց թոյլ պատկեր կը ներկայացնեն։ Այսպէս, ելեկտրուժի ու կենցաղային – տնտեսական գործածութեան ապրանքներունը 1971ին կ'արձանագրէին առաջինը 19, իսկ երկրորդը 24 տոկոսի աճ։ Ելեկտրուժը, նոյնիսկ, ծրագրէն աւելի աճ կ'ունենար (17,6 էր ըստ ծրագրի) իսկ երկրորդը թէեւ ծրագրէն նուազ էր (26,6 էր ըստ ծրագրի), այնուամենայնիւ կրկին զոհացուցիչ էր։ Արդ առաջինը 1972ին միայն 3, իսկ երկրորդը միայն 13 տոկոս յաւելում կ'ունենան։

Ուրիշ կարեւոր կէտ մըն ալ ցայտուն կը դառնայ վիճակագրութենէն։ Խորհ. Միութեան եւ Հայաստանի 1971ի վիճակագրութիւնները ցոյց կուտային, որ Հայաստան Խորհ. Միութեան ամէնէն յառաջընթաց աճերը արձանագրած էր։ Այսպէս, արդիւնաբերութեան ինը կարեւորագոյն ճիւղերէն վեցին մէջ Հայաստանի աճի տոկոսները աւելի բարձր էին եղած Խորհ. Միութեան միջինէն։ Մինչդեռ անցեալ տարի 5 ճիւղերու մէջ աւելի եղած է ան, իսկ չորս ճիւղերու մէջ՝ նուազ։

Գալով ընդհանուր արդիւնաբերութեան աճին՝ 1972ին Խորհ. Միութեան միջինն է 6,5, մինչդեռ Հայաստանինը՝ 4։ Աշխատանքի արտադրողականութեան մէջ տարբերութիւնը աւելի մեծ է. Խորհ. Միութիւն՝ 5,2 տոկոս, Հայաստան 1,8 տոկոս։

Իրաց այս կացութիւնը, բնականաբար, դժգոհ կը ձգէ պատկան մարմինները։

«Հանրապետութեան կուսակցական, սովետական, արհմիութենական եւ կոմերիտական ակտիվի ժողով»ին, որ տեղի ունեցաւ Յունուար 26ին, Ա. Քոչինեան կը զանգատի, թէ «1972 թուականի պետական պլանը մի շարք ցուցանիշներով չի կատարուել։ ··· Արդիւնաբերական արտադրանքի իրացման աճի տեմպերը 1972ին կազմեցին 5,3 տոկոս, մինչդեռ պլանաւորուած էր 7,6 տոկոս։ ··· 1972 թուականին 97 ձեռնարկութիւններ, կամ Հանրապետութեան բոլոր ձեռնարկութիւնների 14 տոկոսը, թերակատարեցին արտադրանքի իրացման պլանը» եւայլն («Սով. Հայաստան», 1973 Յունուար 27)։

Ճշդենք, որ իրենց ծրագիրները չիրագործած ձեռնարկութիւններու թիւը 1972 Մարտին 65 էր, Ապրիլին անոնց թիւը բարձրացած էր 81ի, իսկ Մայիսին՝ 104ի («Սով. Հայաստան», 1972 Յունիս 27)։ Որով, աստիճանական բարձրացում եւք, տարեվերջին, բարեբախտաբար, նուազած է իրենց ծրագիրները չիրականացուցած ձեռնարկութիւններու թիւը։

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԻՄ ՍԻՐԵԼԻ ՎԱՀԱՆԸ

Սիրելի Վահան,

Ինձ կանչեցին Պետական Հրատարակչութիւն։ Գլխաւոր խմբագիրը յայտնեց, որ հրատարակելու են քո ընտիր երկերի մի հատորեակը, ապա խնդրեց, որ ես գրեմ այդ գրքի համար յառաջաբան։

Ե՞ս, ե՞ս գրեմ Թոթովենցի գրքի յառաջաբանը··· Նախ՝ ինչո՞ւ համար յառաջաբան, Թոթովենցի երկերը կարի՞ք ունեն յանձնարարականի, եւ երկրորդ՝ ինչո՞ւ ես գրեմ, չէ՞ որ ես գրականագէտ-քննադատ չեմ, ինչո՞ւ չի գրում մեր քննադատ-տեսաբաններից մէկը···

Աւա՜ղ, քո գիրքը կարիք ունի··· յանձնարարականի։ Քո, ինչպէս եւ քո շատ ընկերների երկերը չեն հրատարակուել ամբողջ քառորդ դար։ Քո գրքերը փակի տակ են եղել եւ քո անունը՝ գրեթէ մոռացուած, իսկ շատ շատերին՝ բացարձակապէս անծանօթ։ Հիմա քառորդ դարուայ ծածկոցթի տակից հանում են քո երկերը եւ նորից յանձնում իրենց տիրոջը՝ հայ ժողովրդին, քո «անծանօթ» անունը պէտք է նորից ծանօթացնել ընթերցողներին··· Ուրեմն՝ քո գիրքը պէտք է հրատարակուի յառաջաբանով, Պետհրատն իրաւացի է։

Սակայն, ինչո՞ւ ինձ են անում յառաջաբանը գրելու պատիւը, թողած այնքան ձեռնհաս եւ արժանաւոր մեր քննադատներին, մանաւանդ երիտասարդ գրականագէտներին··· Աւա՜ղ, «քննադատները յանձն չեն առնում»։ Ինչո՞ւ։ Որովհետեւ··· մի շարք «որովհետեւներ» գուկան։

Այո՛, իմ սիրելի Վահան, ես քո բարեկամն էի, քո կրտսեր գրչակից եղբայրը եւ մինչեւ այսօր այնքա՜ն սէր ու երախտագիտութիւն ունեմ պահած քեզ համար։ Ուրեմն պէտք է վերանորոգել այդ անաղարտ բարեկամութիւնը։ Ես ուրախ եմ, գրեթէ երջանիկ, որ մենք նորից հանդիպեցինք···։

×

Վերջերս մի տխուր պարտականութիւն կատարելու համար՝ ես մտայ Նալբանդեան փողոցի թիւ 44 շէնքի բակը··· Ես կարծում էի, թէ առաջին անգամն եմ այդտեղ··· սակայն տան առաջին յարկի ձախակողմեան պատշգամբն ու մուտքը շատ ծանօթ երեւացին։ Այո՛։ Ի հարկէ։ Երկար տարիներ այդ եղել է քո բնակարանը, մինչեւ դու, սիրելի Վահան, տեղափոխուեցիր քո վերջին բնակարանը, Արովեանի փողոցի նորակառոյց շէնքը։ Բակում կանգնած՝ խորասուզուել էի այդ տան հետ կապուած յիշողութիւնների

Մաղված Փշալարեր

(ՎԻՊԵՐԳ)

— Գնա՛ զործիքային ցեխ եւ վերցրու անհրաժեշտ գործիքները։ Ահա, տեսնո՞ւմ ես այս տախտակները, դու, ահա այստեղից մինչեւ այստեղ եւ այդտեղից մինչեւ, ահա, այստեղ··· մի խօսքով շինելու ես բիւրոկրատական ցանկապատ, որը պիտի բաժանի կալանաւոր յաճախորդներին՝ գրասենեակային անձնակազմից··· այստեղ եւ այստեղ՝ շարժական մուտք։ Մի խօսքով հիմա գնացէք խոհանոցի պատուհանի մօտ, ես կը կարգադրեմ որ ձեզ կերակրեն··· Իսկ քո մասին (նա մատիտով երեք անգամ շխկացրեց Աշոտ զայու մուշտակի կոճակներից մէկը), — մի բան կը մտածենք։

Մենք հանում ենք մեր տոպրակներից մեր ճաշամանները ու գդալները, դուրս ենք գալիս կարգադրիչի հետ գրասենեակից եւ մեր քայլերն ուղղում դէպի խոհանոցը։ Կարգադրիչը տիրական քայլերով մտաւ խոհանոց, իսկ մենք մնանք ծածկի տակ, ուր եւ գտնւում է այն պատուհանը, որից բրիգադները ճաշ են ստանում։ Շատ չանցած պատուհանը բացւում է եւ Մեսրոպի գլխին ոչ մի բանի չնմանող մի գլուխ զսռում է.

— Երրորդից՝ երկո՛ւ···

— Այստեղ ենք, ճչում է Բալաշովը եւ ներս է խօթում իր ամանը։

Բալաշովն ստանում է իր նախաճաշը։ Նրա ամանից շոգի է բարձրանում եւ իմ քթին է հասնում դարաւոր կաղամբի ծանօթ բուրմունքը, որը թւում է ինձ անչափ զուրեկան։ Եւ ճիշդ այն րոպէին, երբ ես նոյնպէս ստանում եմ իմ նախաճաշը, եւ ուզում եմ շտապել Բալաշովի յետեւից, պատուհանին է մօտենում բամպակած բաճկոնով, սպիտակ շալով երիտասարդ մի կին եւ պարզում է իր ամանը։

— Հանդերձապա՛հ, — ասում է խոհարարը, — ե՞րբ ես փոխելու մեր սրբիչները։

— Հէնց այսօր, քեռի Միտրոֆան, — պատասխանում է կինը եւ հասնում իմ յետեւից, փակ ամանը ձեռքին.

— Դուք որտեղի՞ց էք եկել, — հարցնում է նա։

Ես պատասխանում եմ։

— Մի՞ օրով։

— Մինչեւ երեկոյ։

Ցետոյ պարտք չմնալու համար ես եմ հարցնում.

— Իսկ դուք որտեղի՞ց···

— Ե՞ս··· ես ընդհանրապէս Մինսկից··

Ես մաքով թռչում եմ դէպի լուսաւոր անցեալը, Մինսկ, 1936 թիւ··· եւ ես կրակւում եմ.

— Ա՜հ, Մի՛նսկ··· ես եղել եմ Մինսկում։ Եանեակի հետ քէֆ եմ արել···

— Իսկ ո՞վ է Եանեակը, — հարցնում է նա եւ ըստ երեւոյթին լարում է յիշողութիւնը։

— Եանկա Կուպալա եւ Եակուբ Կոլաս ··· Նա ապրում էր մի յարկանի տան մէջ, հին բակով, նրա տունը ծածկում էին ակացիաների ճիւղերը···

— Ճիշդ է, — ասում է նա, — դա Եանկա Կուպալայի տունն էր։ Գնանք, գնանք ինձ մօտ, կը նախաճաշենք, կը խօսենք···

Ես հլու-հնազանդ հետեւում եմ նրան։

· · · · · · · · · · · · · · · ·

Լարիսա Սիմեոնովնան այստեղ թաղուհի է ու Աստուած։ Նրա ոչ-մեծ սենեակի խորքում, տախտակեայ յատուկ յարմարանքների վրայ, կանոնաւոր կերպով դասաւորուած են զանազան հանդերձանքներ։ Մի անկիւնում նրա երկաթէ հասարակ մահճակալն է, միւս անկիւնում՝ թիթեղէ վառուող վառարանը։ Նա արագ, եւ տարկութիւն չվերցնող շարժումներով վերցնում է իմ նախաճաշն ու իր նախաճաշը, լցնում մի ալիւմինէ ամանում, յետոյ փոքրիկ պահարանից հանում է երկու միջին մեծութեան սոխի գլուխ եւ ուղղակի մանրում մեր նախաճաշի վրայ, ապա մի քանի բոլակ չորտ խողի ճարպ··· ու ծածկում կափարիչով։

— Օրէնքով, — ասում է նա, — սոխն ու ճարպն առանձին պէտք է տապակել, յետոյ լցնել··· աւելի··· համով կը ստացուէր··· բայց դուք կարող էք ուշանալ··· Ձեզ կարող են կանչել··· ի՞նչ էի ուզում ասել··· մենք որտե՞ղ մնացինք···

— Մինսկում, — պատասխանում եմ ես։

— Այո, Մինսկում, Մինսկում···

Լարիսա Սիմեոնովնան պատկանում է 37 թուականի հունձքին, ամուսինը, կուսաշխատող՝ նոյնպէս հնձուել է։

Ինքը՝ միջնակարգ դպրոցի ուսուցչուհի, մայր երկու զաւակների, զաւակները գտնւում են քրոջ մօտ, որի հետ եւ կապ ունի··· ոչ, ոչ մի կապ, ոչ մի տեղեկութիւն չունի ամուսնուց··· չի էլ ուզում օրօրել իրեն յոյսերով։

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(79 – Շար.)

մէջ... Հարեւան բնակարանից դուրս բերին Հանգուցեալի դագաղը, եւ բակում սպասողներս հետեւեցինք դագաղին: Մի պահ ինձ թուաց, թէ այդ քո յուղարկաւորութիւնն է... իմ տխրութիւնը վերածուեց անամոք մորմոքի...:

Այդ բնակարանում դու մօտ մի տասնամեակ ապրել եւ ստեղծագործել ես, սիրելի Վահան: Քո աշխատունակութիւնը զարմանալի էր եւ գրեթէ արտասովոր բեղուն: Միայն այդ տանը գրուած քո վէպերն ու պատմուածքները, պիէսներն ու ակնարկները, գրական եւ հրապարակախօսական յօդուածները, թարգմանութիւններն ու ելոյթների գրառումները մի քանի հատոր կարող են կազմել:

Քո այդ բեղուն գրական գործունէութիւնը շատերին էր զարմացնում, եւ ոմանք քո ստեղծագործութեան առանձին երկերի վրայ նկատում էին արագագրութեան հետքերը, — անխուսափօրէն նետուած դարձուածքներ, լեզուական ինչ-որ անհարթութիւններ, որոշ կերպարների ինչ-որ ստուերայնութիւն՝ առանց յստակ գծագծերի:

Մի անգամ, այդ մասին խօսելիս, դու ասացիր.

— Կեանքում էլ երբեմն այդպէս է պատահում: Ամէն բան չէ յղկուած եւ ձեւաւորուած վերջնականապէս. այդպէս էլ խառնւում է գրականութեան մէջ, եւ գրողն էլ արագ ընթացքի մէջ, երբեմն, ժամանակ չի գտնում ամէն բան դնելու իր տեղը: Ի վերջոյ ամէն երկ չէ, որ գրւում է դարերի համար:

Դու միշտ քայլում էիր ժամանակի հետ: Եւ քո լաւագոյն, բարձրարուեստ գործերի հետ՝ քո գրիչը առատօրէն տալիս էր նաեւ «յաւուր պատշաճին»: Սակայն այդ երբեք պատեհապաշտութիւն չէր, այլ անկեղծ ձգտում՝ կեանքի հետ ընթանալու, ամէն ինչին հասնելու, ամէն կերպ օգտակար լինելու:

— Քեզ դո՞ւր է գալիս այսինչ հեղինակը, — հարցրիր դու մի անգամ: Խօսքը վերաբերում էր մեր յայտնի եւ սիրուած գրողներից մէկին:

— Այո՛, ի հա՛րկէ: Մի՞թէ դու չես հաւանում:

— Գիտես՝ ի՞նչ... նա շատ է բծախնդիր, շատ է տեղը տեղին, շատ է կոճկուած (հէնց այդպէս էլ ասացիր՝ «կոճկուած») այն մարդու նման, որ բծախնդիր կոճկում է իր նոյնիսկ նեղ կոստիւմի կամ վերարկուի բոլոր կոճակներն անխտիր, նեղւում է եւ սակայն պահպանում է արտաքին ամէն պատշաճութիւն: Ես այդ ճնշուածութիւնը, այդ կոճկուածութիւնը չեմ ընդունում:

Դու շատ ուղղամիտ էիր եւ ճակատախօս: Ոմանք այդ համարում էին կոպտութիւն: Քո զօրեղ ձայնը, կտրուկ եւ աշխոյժ շարժումները, հոմերական ծիծաղն ու խօսքի դուարթ երանգը աւելի էին շեշտում այդ «կոպտութիւնը»: Քո մօտիկ ընկերներին դուր էր գալիս քո անմիջականութիւնը, համոզմունքից բըխող կրքոտութիւնը: Ուրիշներն էլ, որոնց նկատմամբ էր քո «կոպտութիւնը», գիտէին քո անկեղծ անմիջականութիւնը եւ քէն չէին պահում քո հանդէպ: Ցամենայն դէպս մեր գրողներից դու աւելի քիչ թշնամիներ ունէիր, քան աւելի խաղաղարարոյ եւ բնաւորութեամբ աւելի «կոճկուած» երեւացողները:

Չնայած դրան... դու դարձար առաջին զոհը:

Դու չգիտես, սիրելի Վահան, թէ ի՜նչ տարակոյսների, ի՜նչ մտատանջութեան եւ հոգեկլումի պատճառ դարձաւ քո բանտարկութիւնը՝ քեզ լաւ ճանաչող ընկերներիդ համար, մինչեւ նրանց էլ վիճակուեց գալ քո ետեւից: Միամի՞տը: Նրանց համար ի՞նչ կար տարակուսելի: Ըստ նրանց դատողութեան՝ անմեղ մարդը չէր կարող ընկնել այնտեղ, ուր դու էիր ընկել:

Դու այնտեղ էլ մնացիր նոյն ուղղամիտ, շիտակ, ընկերասէր եւ զուարթախօս Վահանը: Այդ հաստատ գիտենք: Ժանգը, կեղտն ու թթուտը չեն ազդում ազնիւ մետաղը: Քո բախտով դու էլ հաստատեցիր այդ:

— Էդ ի՛նչ անուշ մարդ էր Թոթովանցը, — շարունակ կրկնում էր քեռի Մրտոն, Ապարանի գիւղերից քո բանտախուցն ընկած գեղջուկ մշեցին, որին յետոյ ինձ մօտ բերեցին: Եւ նոր բառեր չգտնելով՝ նորից մրմնջում էր՝ «Հա՛, շա՛տ, շա՛տ անուշ մարդ էր, հայտ՛ր ափսոս... Էդ ըմլա չէ՞, Արշակ», — վըկայութեան էր կոչում իր համախցակցի բախտակցին, քրդական անման խաղեր առող Արշակին:

— Ձէյլի ըմէ՛ն լէ գինան, անուշին էլ խօ՞սք կայ, — հաստատում էր Արշակը:

Դու այնտեղ էլ, չնայած քո վիճակին եւ ընդհանուր անմխիթար դրութեանը, մնացել էիր լաւատես եւ ուրիշներին յուսադրող:

Մի անգամ... զուգարանի պատի վրայ նկատեցի լուցկու ածուխով գրուած քո ձեռագիրը. «Ես տեսնում եմ մի նոր արեւի ծագումը» եւ գծանկար՝ կիսածագ արեւ լերան ուսից: Մենք այդ ցոյց տուինք մէկ-մէկու: Ես շատ լաւ ճանաչում էի քո ձեռագիրը, սակայն ոչ ոքի չասացի: Երեկոյեան, երբ նոյն այդ բնական կարիքի տեղում էինք, ինչպէս թելադրում է կարգը, տեսանք քո ձեռագրի կողքին ուրիշ ձեռագրով աւելացրած մի հարցական բառ՝ «Ե՞րբ» եւ ապա քո պատասխանը՝ «Շուտով»: Հետեւեալ առաւօտեան՝ պատը մաքրուած էր: Հսկիչները նկատել էին եւ ընդհատել քո «նամակագրութիւնը» մեզ անյայտ ընկերոջ հետ:

Երկրորդ անգամ ես քո ձեռագիրը ճանաչեցի... բաղնիքի պատի վրայ՝ զգուշօրէն թաքցրած ծորակներից մէկի մօտ: Մանրիկ տառերով երկու տող՝ «Լուսիկ, ինձ այրում է քո եւ Լեւոնի ցաւը»: Չգիտեմ՝ տիկին Լուսիկը, որ այն ժամանակ քո դրութեան մէջ էր եւ դու այդ իմանալով էիր գրել քո «նամակը» գտա՞ւ եւ կարդա՞ց այդ տողերը, թէ ոչ, բայց ես հաղորդակից եղայ քո ահաւոր ողբերգութեանը, որ կարողանում էիր պահել ուրիշներից եւ նրանց յուսադրել հաւատով նայելու ապագային:

Ես, ինչպէս եւ մեր բախտակից շատ ընկերներ, իմացանք քո ամենավերջին գրաւոր խօսքը, միայն մի պարբերութիւն, որի մէջ դու դրել ես մի ահաւոր ողբերգութիւն, մի հերոսական հոգի եւ անխորտակելի մի լաւատեսութիւն քո ժողովրդի ապագայի համար: Քո այդ պարբերութիւնը սեփական աչքերով կարդացել է մեր ընկեր Արմենակ Թոքմաջեանը (որ բարեբախտաբար ապրում է մինչեւ այսօր) եւ նոյն օրը՝ կարդալուց կէս ժամ յետոյ յայտնել է մեզ, քառասուն բախտակիցների, 1938 թուականի Յուլիսի 20ին:

Ահա քո վերջին գրաւոր խօսքը. «Հինգ րոպէի դատավարութեամբ դատապարտուեցի մահուան. բացարձակապէս անմեղ եմ: Կեցցէ՛ հայ ժողովուրդը»:

Սրտի սրբազան պարտք եմ համարում քո վերջին հոյակապ խօսքը այսօր, տարիներ անց, յանձնելու մաքուր թղթին եւ նրա միջոցով քո ժողովրդին, որին այնքան սիրում էիր դու եւ որն այսօր կարող է պարծենալ քեզ նման պայծառ զաւակ ծնելու համար:

Այդքան, սիրելի Վահան: Դու անմահացար Զարենցի, Բակունցի եւ գրչի մեր միւս ընկերների հետ: Մենք, ձեր ընկերներից մի քանիսը, նորից կեանք մտանք: Գուցէ բախտը կենդանի պահեց մեզ նրա համար, որպէսզի ճշմարտութիւնն ասենք ձեր ողբերգութեան մասին, պարծենանք ձեզանով եւ պանծացնենք ձեր հերոսական անմահութիւնը:

Գալով՝ Պետհրատի առաջարկութեանը, քո գրքի յառաջաբաններին, նուաստ գրըչով ես գրեցի այն՝ հրճուելով, որ նորից քո անուան մօտ յիշատակւում է իմ համեստ անունը եւ թէպէտ այդքան ուշ, երախտահատոյց եմ լինում քեզ նուազագոյն չափով:

Հիմա արդէն քո մասին գրուել են շատ կարեւոր գրականական յօդուածներ եւ ազնիւ մի ամբողջ գիրք: Եւ դեռ որքան պիտի գրուեն: Դու նորից մեզ հետ ես, ողջոյն քեզ, սիրելի Վահան:

ՎԱՂԱՐՇԱԿ ՆՈՐԵՆՑ
(«Յուշեր եւ արձագանգներ», 1968)

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԷՈՐԳ ՄԵԼԻՏԻՆԵՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻ ԴԱՏԱԿԱԶՄԻՆ

—0—

Գ. Մ. Գ. Մրցանակի դատակազմը ուրախութեամբ կը յայտարարէ, թէ 1971–1972 տարիներու մրցանակի հաշւոյն լոյս տեսած են Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան տպարանէն հետեւեալ հրատարակութիւնները.—

1.— Նոր Ջուղայէն՝ Լ. Գ. ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ գիրքը «Պատմութիւն Փերիայի Հայերի, 1606–1956». իբրեւ Գ. Մ. Գ. մըրցանակի հրատարակութեանց շարքի թիւ 5. պատկերազարդ ու լաթակազմ, 486 էջերով, 8 լիր. ոսկի կամ 3 տոլար:

2.— Նիւ Եորքէն՝ ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶԻ «Չորս տարի Քիւրտիստանի լեռներում մէջ» գրական գործերուն հաւաքածոն, իբրեւ Գ. Մ. Գ. Մրցանակի հրատարակութեանց շարքի թիւ 6, «Արժանացած մրցանակի եւ հրատարակութեան» յիշատակութեամբ: 512 էջերով, 10 լիր. ոսկի կամ 4 տոլար:

3.— Գահիրէէն՝ Հանգուցեալ ԲԵՆԻԱՄԻՆ ԹԱՇՃԵԱՆԻ «Դեգերումներ տիրոջը այգիին մէջ» հայրենասիրական նիւթերու հաւաքածոն, «արժանացած հրատարակութեան» յիշատակութեամբ, իբրեւ շարքին թիւ 8, 200 էջերով, 5 լիր. ոսկի կամ 2 տոլար:

4.— Գ. Մ. Գ. Մրցանակի հրատարակութեանց նոյն շարքէն, ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ բանաստեղծութեանց ընտրեալ փունջով ֆրանսերէն հատորը՝

« VAROUJEAN », poèmes

Լիւք Անտրէ Մարսէլի թարգմանութեամբ ու գործակցութեամբ Կարապետ Փոլատեանի: Լոյս տեսած է Պէյրութի «Համազգային»ի տպարանէն, թղթակազմ, 106 էջերով, գին 10 ֆրանք:

Ստանալու համար դիմել՝

IMPRIMERIE DU CATHOLICOSSAT
ARMENIEN DE CILICIE
ANTELIAS — LIBAN
ԴԻՒԱՆ

Գ. Մ. Գ. ՄՐՑԱՆԱԿԻ ԴԱՏԱԿԱԶՄԻՆ
24 Յունի 1973, Անթիլիաս

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐ

—○—

— Մարդը մարդուն հայելի,
Սիրով եղողը՝ սիրելի:
— Սրտի մէջ յոյսն է խթան,
Ցոյս չունեցողն ի մըթան:
— Տուն խախուտ, մըհանայ (պատրըւակ) կարկուտ:

— Կ'երթայ Երեւանէն բրինձ բերելու, կուգայ որ ձաւարը տունէն են տարեր:
— Գոմը գնել է, Սուլթան Մուրատ երազում կը տեսնի:
— Ինն էլ պէտք է, որ տասն ըլլի:
— Երուսաղէմ հասանք, քոռ փարդաբետի ձեռ պաչեցինք:
— Աչխի (աչուղի) խաղը որ հասնի, նէ՛յնիմ-նէ՛յնիմ կ'անի:
— Ծառ էղնի, ծուռ էղնի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (110)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐՋԻԳԸ

ԺԵ.

— Սիրելի Լիւսի, դէչ բաներու վրայ խորհեր էք, մինչդեռ բարեբախտութիւն միայն ունեցայ: Թոյլ կուտա՞ք որ ձեր սենեակը մտնեմ, պատմելու համար:

— Այո՛, կը թոյլատրեմ: Ներս մտէք. գործս աւարտելով՝ ձեզ մօտիկ պիտի ըլլամ:

Լիւսիէն աթոռ մը առաւ ու մանկամարդ աղջկան քով նստաւ:

— Ձեր բարեկամ Պ. Ժօրժ Տարիէն տեսա՞ք, հարցուց Լիւսի:

— Այո՛:

— Ի՞նչպէս ընդունեց ձեզ:

— Իբր մէկը, որուն սիրտը մատաղկատ չէ: Անոր մէջ գտայ իմ զաւակներս:

— Ճաշի՞ վար դրաւ ձեզ...:

— Այո՛: Անոր տունէն կը դառնամ:

— Պաշտօն մը գտնելու խօսք տուա՞ւ:

— Անտարակոյս, մէկ ամիսէն, շինութեանց տնօրէն պիտի ըլլամ շատ հարուստ ճարտարարուեստի մը քով, որ մեծ գործարան մը շինել կուտայ Փարիզի մօտ: Այդ անձը չի կրնար մերժել Ժօրժ Տարիէ բարեկամիս մէկ խնդրանքը:

Լիւսի իրարու զարկաւ երկու թաթիկները:

— Ո՜հ, ո՛րքան երջանիկ եմ, գոչեց մանկամարդ աղջիկը: Հիմա երկուքնիս ալ հանգստի պէտք ունինք: Մնաց որ, դըրացիներուն բերանը բանալ չտանք: Բաժնուի՛նք:

×

Ժօրժ Տարիէ սրտի տէր երիտասարդ մըն էր: Ձինքը խորապէս յուզած էր Լիւսիէնի վիճակը, անոր նկատմամբ անկեղծ գորով մը ունենալուն համար: Ուստի յաջորդ օրը, առտուն կանուխ, Ժօրժ բռնեց Մուրիլլօ փողոցին ճամբան, իր պաշտպանեալին ի նպաստ պաշտօն խնդրելու համար Բօլ Հարմանէն: Բնակարանին արտաքսութեան ամենէն բարձր սանդուխմատին վրայ գտաւ միլիոնատէրին սենեկապանը եւ հարցուց անոր.

— Պարոն Հարման այցելու կ'ընդունի՞:

— Կը ցաւիմ Պարոն Տարիէի իմաց տալու թէ Պ. Հարման ճամբորդութեան մէջ է, պատասխանեց ծառան:

— Իր բացակայութիւնը երկա՞ր պիտի տեւէ, յարեց Ժօրժ սրանեղած:

— Չեմ գիտեր, բայց Օրիորդ Մէրի այդ մասին տեղեկութիւն ունենալու է: Անշուշտ, Օրիորդըպիտի ընդունի Պ. Տարիէն, ու պիտի կրնայ անոր իմացնել պարոնին փափաքը: Պարոն Տարիէի գալուստը իմացնեմ Օրիորդին:

Ժօրժ, միլիոնատէրին բնակարանը բաւական յաճախած ըլլալուն, գիտած էր որ մանկամարդ աղջիկը մեծ ազդեցութիւն ունէր իր հօր վրայ: Ուստի փութաց պատասխանել.

— Եթէ կը կարծէք որ բնաւ չեմ խանգարեր Օր. Հարմանի հանգիստը, հաճեցէք իմ քարթս ներկայացնել:

— Պարոնէն կը խնդրեմ որ ինծի հետեւի, սալօն մտնելու համար. ես կ'երթամ օրիորդին իմաց տալու:

Այցելուին անունը կարդալէ յետոյ՝ Մէրի վար իջաւ, արդուզարդը շատոնց աւարտած ըլլալուն:

— Բարի՛ լոյս, պարոն փաստաբան, ըսաւ մանկամարդ աղջիկը, ձեռքը շնորհալիօրէն երկարելով Ժօրժ Տարիէի: Կատարելապէս վստահ եմ որ ինծի այցելելու չէք եկած, բայց շնորհապարտ եմ որ ինծի բարեւ մը տալու համար վրայ խորհած էք: Նստեցէք, որպէս զի խօսակցինք:

— Ի՞նչպէս էք, օրիորդ:

— Շատ լաւ. երբեք ինքզինքս այսքան լաւ չեմ զգացած:

Հայլի յանկարծական ու բուռն նոպայ մը ընդհատեց Մէրիի խօսքը:

— Անիծեա՛լ հազ, մրմնջեց Մէրի հազիւ լսելի ձայնով մը, երբ նոպան դադրեցաւ: Ցաւագին յամառութիւն մը ունի, որ չափազանց կը ջղագրգռէ զիս:

Ու Մէրի քրտնաթաթաւ ճակատը սրբեց:

— Ինքզինքնիդ կը դարմանէ՞ք գոնէ, որպէս զի հազը անցնի, հարցուց Ժօրժ, որ շատ լաւ գիտեր թէ ի՛նչ անբուժելի հիւանդութենէ բռնուած էր մանկամարդ աղջիկը:

— Դարմանումով միայն կը զբաղիմ, պատասխանեց Մէրի: Բժիշկները դեղերով կը նեղեն զիս: Սակայն դժուար բան չէ կոկորդի փոքր գրգռութիւն մը դարմանել: Հա՞յրս տեսնելու եկած էիք:

— Այո՛, օրիորդ:

ՆՁԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

(Շար. Ա. էջէն)

քաղաքականութեան մը, մինչ ընկերվարական քարտուղարը կը յայտարարէ «Ընկերվարութիւնը, մարդուն ազատագրումն է տնտեսական եւ մշակութային ճնշումէն»:

Հինգշաբթի օր նաեւ մամուլի ասուլիս մը տուաւ Համայնավար կուսակցութեան քարտուղարը Ժորժ Մառշէ, որ չնչտեց թէ եթէ Հանրապետութեան Նախագահը ձախ վարչապետ մը չնշանակէ, Ձախի յաղթանակի պարագային, բռնաբարած կ'ըլլայ Սահմանադրութիւնը: Նոյն ատեն Իւ. Տէ. Էռ.ի քարտուղարը՝ Ալէն Փէյըֆիթ կը յայտարարէր թէ Փոմփիտուի վրայ պէտք չէ հաշուել իր երաշխիքը տալու համար ընկերվար–համայնավար կառավարութեան մը:

Պ. Միշէլ Թօփալեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Աբրահամեան, Տէր եւ Տիկին Սեդրոսեան, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Աբրահամեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժան Թօփալեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Մելեան, զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Շահզատէեան, զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Պասմաճեան, Տէր եւ Տիկին Տօնիկեան, զաւակներն ու թոռները, Տիկին Եաղուպեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գասնիկեան, Տէր եւ Տիկին Գալայճեան եւ զաւակները, սրտի անհուն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ կնոջ, զաւկին, հարսին, քրոջ, հօրաքրոջ, եղբօր կնոջ, սանուհիին, զարմուհիին եւ ազգականին՝

ԱՆԱՀԻՏ ԹՕՓԱԼԵԱՆԻ
(ծնեալ Աբրահամեան)

կսկծալի մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 13ին, 37 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի (Փետր. 19) ժամը 13.45ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պուա–Քոլոմպի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Կիւլպէնկ Ասլանեան, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Ասլանեան, Տիկին Գըշիկեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց կնոջ, մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ՇՆՈՐՀԻԿ ԱՍԼԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին ի յիշատակ այս Կիրակի (Փետր. 18) առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Այս տխուր առթիւ Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Ասլանեան 100 Փր. կը նուիրեն Իսիի Մշակոյթի Տան եւ 100 Փր. «Յառաջ»ի, Տիկին Աւագեանց 100 Փր. կը նուիրէ Իսիի Մշակոյթի Տան եւ 100 Փր. Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Վասպ. Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ այրի Տիկին Ս. Բէկլէրեանի, իր զաւակներուն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն հայրենակից

ԼԵՒՈՆ ԲԷԿԼԷՐԵԱՆԻ

մահուան առթիւ, զոհ կառքի արկածի:

ՇԱԻՎԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ
ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի:

Հ. Յ. Դ.

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Ահարոնեան ակումբը: Օրակարգ.— Զեկուցում:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Երեքշաբթի (Փետր. 20) իրիկուն ժամը 20.30ին սովորական հաւաքատեղին: Օրակարգ.— Զեկուցում:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները Չորեքշաբթի, Փետր. 21, ժամը 20.30ին Գասպար Իփէկեան ակումբը: Օրակարգ.— Զեկուցում:

ԼԻՈՆ.— «Վարանդեան» կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն–Մօրիսի «Վրացեան» խումբի բոլոր ընկերները Հինգշաբթի փետրուար 22ին, սովորական հաւաքատեղիին մէջ, երեկոյեան ժամը 20.30ին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ներկայանալ անդամատետրներով: Օրակարգ՝ զեկուցում:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. «Եօթնեղբայրեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի եւ շրջակայքի բոլոր ընկերները Փետր. 17 Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին գրրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆԻ Հ. Յ. Դ. Արծիւ խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի Փետր. 21, ժամը 20.30ին, 48 Ռիւ Քամիյ Տէ–մուլէն: Կարեւոր օրակարգ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Խնամակալութիւնն ու Տեսչութիւնը իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, նուիրատուութեամբ, ծաղիկներով եւ այլ կերպով ցաւակից եղան իրենց ողբացեալ վարիչ–քարտուղարուհի

ՕՐԻՈՐԴ Ա. ՓԻՐՓԻՐԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Սարգիս Խոզիկեան եւ իր զաւակներն ու թոռները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, մամուլով կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց զաւկին եւ եղբօր՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԽՈԶԻԿԵԱՆԻ

զառնաղէտ մահուան առթիւ:

ՃԱՇ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան աւանդական եւ չէնչող ճաշին անխտիր եւ սիրով կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները եւ գրական ու մշակութային, երիտասարդական եւ հասարակական կազմակերպութիւններու անդամները, 25 Փետր. Կիրակի ժամը 13ին

Le plus parisien des Restaurants de Paris
à 150 mètres des Folies Bergères
3, Rue Rougemont, Paris (9e)
Métro Cadet ou Montmartre

Ճաշագին 25 Փր. ուսանողներու 20 Փր.
Հեռաձայն՝ Ե. Աղամեան 874–81–28

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ շրջանի բոլոր խումբերուն

ՃԱՇ

կիրակի, փետրուար 18
ժամը 17էն սկսեալ, Հայ Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահը, 17 Ռիւ Պլէօ:
Կը նախագահէ ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ԽԱԶԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին
Ծախսերու մասնակցութիւն 20 Փր.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, փետրուար 24 ժամը 21ին, Սալ Մազընօ, 88 Ռիւ տ'Օպանեը:
Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շր. Կոմիտէի
Նախաձեռնութեամբ «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սեբաստիոյ Շրջ. վարչութեան:
Լուսարձակով կը ցուցադրուին փետրուարեան ապստամբութեան կարեւոր դերակատարները:

Կը նախագահէ ԸՆԿ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ
Կը խօսի ԸՆԿ. Կ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Փետր. 25ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Ահարոնեան ակումբը

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Փետրուար 25ին, Կիրակի, Ազգային Տան սրահը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պուլ. Օտտոյի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, Հինգշաբթի Փետր. 15, ժամը 15ին եկեղեցիին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Տէր եւ Տիկ. Հրանդ Թաղէոսեան 30 Փր., Տէր եւ Տիկին Տիւյմէճեան 50, Տիկ. Անթառամ Սարաֆեանի մահուան տխուր առթիւ: Տէր եւ Տիկ. Արա Թովմասեան 50 Փր., Ապետ Սէմէրճեանի մահուան տխուր առթիւ: Տիկ. Մանթարեան 50 Փր. իր ամուսնոյն մեծ արկածէ մը ազատելուն առթիւ:

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Խնամակալութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի, ողբ. Օր. Ա. Փիրփիրեանի մահուան տխուր առթիւ.—

Տէր եւ Տիկ. Գուրգէն եւ Սուրէն Գարծունեան 500 Փր., Փարիզի Էսաեան Սանուց Միութիւն 200, Տիկին Ակոնայեան 100, Տէր եւ Տիկին Պ. Գէորգեան 50, Պր. Ա. Նախշարտաշեան եւ ընտանիք 50 Փր.:

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիգրան Ղազարեան 80 Փր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի Շաւարշ Միսաքեանի մահուան տարեդարձին ի յիշատակ:

ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Էսաեան Սանուց Միութեան դիմակաւոր պարահանդէսը 3 Մարտ Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ

HOTEL MODERNE
Place de la République

ՊԵՏԻԿ ԵՒ ԻՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ

Հայկ. եւ ֆրանս. նոխ պիւֆէ, զանազան համեղի անակնկալներ, Քոթիյոն, այլազանութիւն եւ խանդավառ մթնոլորտ

Տոմսերու համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն.— Բալուեան Գրատուն, 43 Ռիւ Ռիշէ, «Շիրակ» Նպարավաճառատուն՝ Ռիւ տը Թրէվիզ, Ճաշարան «Տխման–թէր»՝ 60, Ռիւ Լաֆայէթ:

Տեղերու ապահովութեան համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն.—

842–08–57 885–08–25 874–81–28

Բանկետդանսի ճաշ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
Ի ՆՊԱՍՏ ՀԱՄ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

կազմակերպուած
Հայ Մշակոյթի Տան Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի կողմէ

11 Մարտ, Կիրակի ժամը 13ին
Սփլանտիտի սրահին մէջ, 31 Պուլ. Դ'Աթէն
ընտիր կերակուրներ պատրաստուած՝
Տիկնանց Միութեան անդամուհիներու կողմէ
Պարեր ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ կողմէ
Հայկ. ժողովրդական պարեր՝
ՀԱՅ ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐԷ
եւ դիմակաւոր պար

Orchestre pop' PLANÈTE

Տեղանները ապահովել հեռաձայնելով՝
48–98–23 կամ 51–79–93

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած
Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի Ծնողաց Միութեան կողմէ

Շաբաթ, 3 Մարտ ժամը 19էն սկսեալ

Orchestre MELKON Gérard et son ensemble
ATTRACTIONS — BAR — BUFFET

26, Rue Troyon — 92310 SEVRES, Tél. 027-18-28

Մուտք 20 Փր.

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Կիրակի, Փետր. 25, ժամը 14.30ին
Salle d'Administration Sociale de la Mairie d'Asnières, 1 Place de l'Hôtel de Ville

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

« ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ »

ԿԻՐԱԿԻ
18
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
DIMANCHE
18 FÉVRIER
1973

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, Rue de Trévise Paris 9

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Վեցամսեայ 65 ֆր.
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Հատը 0,70 ֆր.

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.644

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.643

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ

———o———

Ժան-Ժաք Սերվան – Շրայպէր բաւական նեղը դրուեցաւ առջի օր երբ խատօրէն քննադատեց Էօպիւսի չինութիւնը, ժառանչելով Թերլներ, որոնք կրնան մնալ անոր տարածման։ Այս հարցը, պարզ է, որ մեծ աղմուկ հանած է եւ Աջօրօտփասեալի նախագահը Անրի Ջիկլէր բուռն կերպով հակաճառած է եւ նոյնիսկ որոշած է դատի դիմել։ Թուելով մէջ, ընդհանուր կարծիքն այն է թէ օդանաւը չինողներուն խելքը աւելի կը հասնի այդ հարցին քան Արմատական կուսակցութեան նախագահին խելքը։

Նանսիի երեսփոխանին համար եթէ Քոնքորտ օդանաւը չի ծախուիր (ամէն մարդ իր լրած ապսպրանքը կը ջնջէ), յանցաւորը իշխանութիւնն է եւ նոյնը կրնայ պատահիլ Էօպիւսին համար։

X Օռռ նոր քննութիւն մը հրատարակած է Շաբաթ առտու, այս անգամ բժըշկական շրջաններու մէջ։ Կը թուի թէ բժիշկներու 39,7 առ հարիւրը պատրաստ է Մեծամասնութեան քուէ տալու (18,7 Ի. Տէ. Էռ., 18' ժիսքարտիէն եւ մնացեալը Տիւհամէլի կեդրոնը), 37,8 առ հարիւրը կ'ուզէ բարեփոխողներուն քուէարկել եւ միայն 12,1 առ հարիւրը՝ Ձախին։

ՎԻԵԹՆԱՄ

●

ՆՈՐ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Տասը օրէն Ալլինի. Քիլպէրի ծանօթ հաւաքատեղիին բացումը կը կատարուի Վիէթնամի խաղաղութեան միջազգային խորհրդաժողովին։ Վիէթնամի մէջ, սակայն, զինադուլի պայմաններու գործադրութիւնը լուրջ դժուարութիւններու կը բախի եւ դեռ մարդիկ կը մեռնին կռիւներու հետեւանքով։ Համաձայն Սայկոնի՝ միայն մէկ օրուան ընթացքին 250 միջադէպեր արձանագրուած են եւ 162 հոգի մեռած է՝ ամէնէն մեծ միջադէպը եղած է Քոնթիւմի մօտերը։ Զրահապատ ուժեր միջամտած են, ինչպէս նաեւ օդանաւեր։

Հարաւ. Վիէթնամի կառավարութիւնը որոշեց առժամեայ կերպով դադրեցնել գերիներու փոխանակութիւնը, որովհետեւ, ըստ Սայկոնի, Հանոյ չէ յարգած իր պարտաւորութիւնները։ Համայնավարները ցարդ 701 գերի ազատ արձակած են, փոխանակ 1020 գերիի, ինչպէս խոստացած էին։ Սայկոն անցեալ շաբաթ 3814 գերի ազատ ձգած է։

X Քիսինճէր երկու հանդիպում ունեցած է Չու Էն-Լայի հետ, Փեքինի մէջ։ Այս երկրորդ հանդիպումը տեւած է չորս ժամ։ Խօսակցութիւնները գաղտնի կը պահուին։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԱՌԼ ԱԶՆԱՒՈՒՐ դահոյկի արկած մը ունեցած է առջի օր Քրանս եւ ոտքը կոտրած է։ Ժընեւի հիւանդանոցը փոխադրուած է եւ վիրաբուժական գործողութեան ենթարկուած։

«ՍԵՒ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ» պաղեստինեան ահաբեկչական կազմակերպութիւնը որոշած էր Ամմանը գրաւել անցեալ շաբթու եւ անմիջապէս պահանջել Յորդանան ձերբակալուած ֆետայիններուն ազատ արձակումը։

ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Մարմնամարզի կոմիտէն ճատրակի երկու դաս առնեղծեց եւ յայտարարեց, թէ Սպասկիի եւ Տիգրան Պետրոսեանի նման մեծ ախոյեաններ պէտք է աւելի աշխատին եւ մրցին, այլապէս երկրորդ դասի մէջ կը մտնեն։ Կոմիտէն քննադատեց Պետրոսեանը, որ «իր կարողութիւններուն համաձայն չի խաղար»։ Նոյնիմաստ քննադատութիւններ ուղղեց Սպասկիի եւ Տայմանովի։ Վերջին շրջանին խորհրդային ախոյեանները մրցումներ կորսնցուցած էին, ինչպէս Սպասկի եւ Պետրոսեան, երբ պարտուեցան Ֆիշէրի կողմէ։

ՀԱՒԱՆԱՅԻ մէջ աւելի քան յիսուն հազար հոգի հետապնդուած են ըստ «հակա-ծուլութիւն» օրէնքին որ հռչակուած է ասկէ երկու տարի առաջ։ Այդ օրէնքը կը ճշդէ որ աշխատանքը «ընկերային պարտականութիւն» մըն է եւ մինչեւ երկու տարի պարտադիր աշխատանքի պատիժներ կը սահմանուին անոնց համար որ աշխատանքէ կը խուսափին կամ կանոնաւոր կերպով աշխատանքի չեն երթար։ Երբ օրէնքը հռչակուած է չուրջ հարիւր հազար հոգի աշխատանքի գիմում կատարած է որպէսզի հետապնդումի չենթարկուի։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ծերակոյտի նախագահը՝ Ալէն Փոհէր, որ յայտարարած էր թէ չի մասնակցիր ընտրապայքարին, Հռոմ մեկնած է եւ ընդունուած է Վատիկանի մէջ, Պապին կողմէ։ Այս առթիւ ոմանք կը յիշեն թէ Փոմփիտու ալ աստենին Հռոմ գացած էր եւ պատմական խօսք մը արտասանած էր «իր ազգային ճակատագրին» մասին։ Փոհէր ճշդած է թէ ոչ մէկ պատմական խօսք պիտի ըսէ։

ՕՌՌ Կ'ԱՆԴՐԱԴԱՌՆԱՅ "ՅԱՌԱՋ,,Ի ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆԻՆ

■

Շաբաթ առաւօտ, Օռռ կ'անդրադառնար «Յառաջ»ի խմբագրականին՝ «ՀԱՅԿ. ՊԱՏԱՍԽԱՆ ԱՆԳԱՐԱՅԻ ԲՈՂՈՔԻՆ» խորագրին տակ եւ մէջբերում ալ կ'ընէր վերոյիշեալ խմբագրականէն։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, փետր. 12–13)

ԼԵԶՈՒԻ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

1973ին շարք մը գիրքեր լոյս պիտի տեսնեն։ Այս տարի պիտի ամբողջանայ Ակադ. Հր. Աճառեանի «Լիակատար քերականութիւն Հայոց լեզուի, համեմատութեամբ 562 լեզուներու» եզակի աշխատութիւնը։ Արդէն տպագրուած է այդ բազմահատոր գործին եօթներորդ հատորը։ Ան կ'ընդգրկէ լեզուագէտին երկարամեայ ուսումնասիրութեանց արգիւնքները համեմատական բառակազմութեան, խմաստաբանութեան եւ շարահիւսութեան վերաբերեալ։ Հատորը խմբագրած է Եղ. Աղայեան։

Շուտով լոյս պիտի տեսնէ «Ժամանակակից Հայոց լեզուի գիտական քերականութիւն» եռահատոր ուսումնասիրութեան 2րդ գիրքը, որ նուիրուած է հայերէնի ձեւաբանութեան։ Հատորը պատրաստած են Լեզուի Հիմնարկութեան Հայոց լեզուի բաժնի վարիչ Տոքթ. Նուարդ Պառնասեան եւ բանասիրական գիտութիւններու թեկնածու Հմայեակ Օհանեան։

Գրիգոր Նարեկացիի լեզուին եւ ոճին ուսումնասիրութեան նուիրուած է Տոքթ. Վարագ Առաքելեանի նոր աշխատութիւնը։

Ուշագրաւ է Թերեզա Ղարագիւլեանի, Հրանդ Պետրոսեանի եւ Սերգէյ Գալստեանի կազմած «Լեզուաբանական բառարանը», որ կ'ընդգրկէ Ե. դարէն ցայսօր ստեղծուած քերականական – լեզուաբանական տարաբաբանութիւնը, ինչպէս նաեւ ընդհանուր լեզուաբանական տարազներ։ Տեղեկութիւններ կը տրուին նաեւ հայ եւ օտար անուանի լեզուաբաններու եւ լեզուներու մասին։

Արդէն տպագրութեան յանձնուած է Յ. Թումանեանի լեզուին բառարանը, որուն հեղինակն է Լիզա Պետրոսեան։ Այս տարի ընթերցողը պիտի ստանայ նաեւ «Ժամանակակից Հայոց լեզուի բացատրական բառարան»ին Գ. հատորը, որ կ'ընդգրկէ 22–23 հազար բառ՝ որոնք կ'օգտագործուին թէ' արեւելահայերէնի եւ թէ արեւմտահայերէնի մէջ։

Այժմ հրատարակուելու վրայ է «Ակնարկներ միջին գրական հայերէնի պատմութեան» 2րդ հատորը, ուր ամփոփուած են միջին գրական հայերէնի անուանական եւ դերանուանական հոլովները, ինչպէս նաեւ պարզ եւ բարդ նախադասութիւններու շարահիւսութիւնը։

Տպագրուելու վրայ են «Հայոց լեզուի կառուցուածքը» եւ «Լեզուի եւ ոճի հարցեր» հատորները։ Առաջինին մէջ զետեղուած են ժամանակակից հայերէնի բառակազմութեան եւ ձեւաբանական համակարգին նուիրուած ուսումնասիրութիւններ։ Երկրորդին մէջ ուսումնասիրուած են հայերէնի տարբեր շրջաններու բառապաշարին եւ քերականական կառուցուածքին, հնչիւնաբանութեան եւ ոճին հետ կապ ունեցող հարցեր։

×

«ԱՐԱՐԱՏ» – «ՍՊԱՐՏԱԿ» ՄՐՑՈՒՄԸ

Կիրակի, Փետր. 11ին, «Արարատ» մրցում մը ունեցած է Մոսկուայի «Սպարտակ»ին հետ, Լենինկրատի մէջ։ Առաջին կիսախաղին տիրապետած են Մոսկուացիները, որոնք յաջողած են կոլ մը նշանակել։

Երկրորդ կիսախաղին Երեւանցիներն են, որ տիրապետած են դաշտին, եւ Անդրէասեան գլխու հարուածով մը գնդակը բերդէն ներս մտցուցած է։

Մրցումը վերջ գտած է հաւասար կէտով՝ 1–1։

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑԸ

Հայաստանի մարզիկներու միջազգային մրցումները պիտի սկսին Ապրիլին, երբ հայ մարզիկներ պիտի մասնակցին ժամանակակից հնգամարտի մրցաշարքին։

Հոկտեմբերին Երեւանի մէջ տեղի պիտի ունենայ սուսերամարտի միջազգային մրցաշարքը։ Նոյն ամսուն Երեւանի ձիարշաւարանը պիտի դառնայ Հայաստանի եւ Պարսկաստանի հեծեալներու խումբերուն հանդիպումի վայրը։

Օգոստոս 5–24 Լեհաստանի Պոլեանիցա քաղաքին մէջ տեղի պիտի ունենայ ճատրակի մեծ մրցաշարք, որուն մասնակցելու հրաւիրուած է նաեւ Հայաստանէն մէկը։ Հայաստանի ներկայացուցիչը պիտի նշանակուի յետագային։

Հայ մարզիկներ պիտի մասնակցին նաեւ Կրակովի (Լեհաստան) աքլեքիէ մըրցումներուն, հաւանաբար աշնան։

×

Բ. ՓԱՐՍԱԴԵԱՆԻ ՕՓԵՐԱՆ

Խատնիսայի պետական օփերան ներկայացուցած է Բորիս Փարսադեանի «Աղբ» օփերան։

Երգահանը ծնած է Հայաստան եւ իր երաժշտական ուսումը ստացած է Թալինի երաժշտանոցը։

Բ. Փարսադեան Խատնիսա հաստատուած է։

×

ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

Հայ Ֆիլհարմոնիայի փոքր դահլիճին մէջ, Փետր. 12ին, արեւմտահայ գրականութեան երեկոյ մը տեղի ունեցած է։

Մեծարենցեան քոհարներու ընթերցումով սկսած է երեկոյթը։ Արտասանողները՝ Շաքէ Թուխմանեան եւ Սվետլանա Խանումեան ներշնչումով արտասանած են «Աքասիաներու շուքին տակ», «Դեղին վարդեր», «Վայրկեան», «Սիրերգ», «Մերժում», «Աստուածամայր» քերթուածները։ Ալ. Ազամեան արտասանած է Դ. Վարուժանի «Հարճը»։

Երկրորդ բաժինին մէջ Հրաչուհի Ջինանեան կարդացած է Դուրեանի, Թէքէեանի, Սիամանթոյի եւ Վարուժանի սիրային եւ հայրենասիրական քերթուածներէն։

Սիլվարդ Մեսրոպեան կարդացած է Գր. Զօհրապի «Կարծեմ թէ» նորավէպը։

Ներկայացուցած է պատկեր մը Յ. Պարոնեանի «Քիչ մըն ալ խնդանք» կատակերգութենէն։

ՍՏ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ «ՊԵՏՊԼԱՆ»Ի ՆԱԽԱԳԱՀ

———o———

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, փետրուար 14)

Ստեփան Թումանեան, 52 տարեկան, Հայաստանի պետական ծրագիրներու կոմիտէի նախագահ եւ Նախարարներու Խորհուրդի փոխ-նախագահ նշանակուած է։ Նախապէս այդ պաշտօնը կը վարէր ողբացեալ Լեւոն Խաչատրեան։

Ստեփան Թումանեան մասնագէտ է քիմիական արդիւնաբերութեան ճիւղին մէջ։ Աւարտած է Երեւանի Բազմարուեստից Հիմնարկութիւնը։

1942–1950 աշխատած է քիմիական գործարանը։ Այնուհետեւ ան չորս տարի վարած է զանազան պաշտօններ։ 1954ին նշանակուած է այդ գործարանի տնօրէն։ Երեք տարի առաջ փոխ-նախագահ նշանակուած էր ժողովրդական տնտեսութեան Խորհուրդի։

1959ին կ'ընտրուի քարտուղար Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդրոնական Կոմիտէի։ 1971ին նշանակուած էր փոխ-նախագահ Հայաստանի պետական ծրագիրներու կոմիտէի։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

ՅԱՒԵԼԵԱԼ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՃԱՌԵՐ

Ինչպէս գրած էինք Երեքշաբթի օրուան մեր թիւով, կարելի չէր առաջին առթիւ լիւ մանրամասնութիւնները տալ Կիրակի օրուան յուշարձանին բացման հանդիսութեան: Յիշենք նախ ներկայ գլխաւոր անձնաւորութիւնները.— Պ. Պ. Ժօզէֆ Քոմիթի, նախարար, որ կը նախագահէր հանդիսութեան, երեսփոխան – քաղաքապետ Կասթոն Տէֆէռ, երեսփոխան Փիէր Լիւքա, ծեր – ծովակալ Ժան Պրաժէօր – Բերմատէքը կը ներկայացնէր ծովային սպայ Նանֆի, երեսփոխան Ռոպէր Կարտէլ, Էքս–ան–Փրովանսի քաղաքապետ Ջիքըլինի, Պուշ տիւ Ռոնի ծերակուտական՝ Իրմա Ռափուցի, Գերապայծառ Ռոժէ Էչէկարէ, Մարսէյլի արքեպիսկոպոս, Ռաբբունապետ Իսրայէլ Սալցէր, Ֆրանս–Փրէսի Մարսէյլի տնօրէն Վիրըպէյր, Ժան Մաս, երեսփոխան, Ֆիլիպէր, Պուշ տիւ Ռոնի ընդհ. Խորհուրդի նախագահ, Գերպ. Զուհաճեան, Պատուելի Պալըեան, Փրոֆեսէօր Կուֆր տը լա Փրատէլ, եւայլն, եւայլն: Յաջորդաբար կու տանք Կ. Փօլատեանի եւ Տ. Խայիկեանի ճառերը եւ այլ տեղեկութիւններ եթէ հարկ ըլլայ:

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ ՃԱՌԸ

Ազնիւ Ֆրանսացի բարեկամներ,
եւ սիրելի Հայեր,

Ժողովուրդի մը կեանքին մէջ, օրեր ու պահեր կան, երբ այդ ժողովուրդը բաղկացնող բոլոր անդամները, անհատ թէ հաւաքականութիւն, ի մի կուգան, կը հաղորդուին նոյն հաւատքով ու նոյն սիրով: Բացառի՛կ պահեր, երբ անհասանելի, հրաշքի նմանող բան մը տեղի կ'ունենայ, երբ յանկարծ կ'անհետին բաժանումներն ու տարակարծութիւնները, կը ջնջուին արգելքներն ու պատուարները, կը նեղնան ժամանակի սահմանները, անցեալը, ներկան, ապագան կը միանան, կ'ամփոփուին այդ նոյն պահուն մէջ: Մեռելներն ու ողջերը հոն գիրար կը գտնեն, իրարու կը միանան:

Կը հաւատանք թէ այդպիսի խորունկ պահ մը կ'ապրի այսօր Հայութիւնը, այս հանդիսաւոր օրուան մէջ, այս յուղիչ յուշարձանին դիմաց: Այս պահուս, բոլոր Հայերուն, սփիւռքի հեռաւոր անկիւններէն մինչեւ Երեւան, բոլոր Հայերուն երկիւղած նայուածքը ուղղուած է այս կոթողին, մեզմէ իւրաքանչիւրին հոգին կը հաղորդուի մեր նահատակներու հոգիներուն հետ: Մէկուկէս միլիոն էին անոնք, անմեղ զոհերը՝ համաշխարհային պատմութեան մէջ ամօթով արձանագրուած առաջին հաւաքական քստմնելի ոճիրին, առաջին ցեղասպանութեան:

Հարկ չկայ այստեղ այդ ահաւոր ողբերգութեան մանրամասնութեանց մէջ մտնելու, անհերքելի փաստաթուղթեր ու արժանահաւատ վկայութիւններ յիշատակելու: Ծրագրուած, կանխամտածուած ու վայրագօրէն գործադրուած՝ ամբողջ ցեղի մը բնաջնջումին դիւային ծրագիրն էր Թուրքերու մտքին մէջ: Բնաջնջումը ցեղի մը, ամէնէն հիներէն եւ ամէնէն քաղաքակիրթներէն, որ տէր էր սեփական ինքնատիպ մշակոյթի, համաշխարհային քաղաքակրթութեան ծառայած դարեր շարունակ, կարեւոր նպաստ բերած անոր, խորապէս ազնիւ, ի ծնէ շինարար եւ ըստեղծագործ հայ ցեղը:

Այսօր, ցեղասպանութեան զոհ մեր նահատակներուն հետ, մեր մտածումներն ու խորազգած երախտագիտութիւնը կ'երթան նաեւ այն բոլոր քաջակորով մարտիկներուն, որոնք ամէն տեղ, բոլոր այն ռազմաճակատներուն վրայ, ուր խնդրոյ առարկայ էին մարդկային ազատութիւնն ու արժանաւորութիւնը, Սարդարապատէն մինչեւ Արարա, Ֆրանսայի ռազմի դաշտերէն մինչեւ Պերլինի դռները, բոլոր անոնց, որոնք ինկան յանուն Հայութեան, յանուն մարդկային վսեմագոյն իտէալներու յաղթանակին:

Այս մասին եւս ժամանակն ու տեղը չէ տարածուելու:

Այստեղ առիթն է սակայն անգամ մը եւս կրկնելու, բարձրաձայն եւ անվախ պահանջելու քաղաքակիրթ աշխարհէն արդար հատուցում՝ մեր անհուն զոհողութեանց, մեր թափած ծովածաւալ արեան, մեր դարաւոր ու մշտատեւ պայքարին՝ բոլոր ոճրածին, քանդիչ վոհմակներուն դէմ: Մեր մշտատեւ հերոսական պայքարը՝ աշխարհի բոլոր չար ու բարբարոս ուժերուն դէմ, Աւարայրի ճակատամարտէն մինչեւ խաչակիրները, մինչեւ մեր ժամանակաշրջանի դիւցազնամարտերը:

Ուստի հայ ժողովուրդին պահանջածը ո՛չ նուէր է, ո՛չ վարձատրութիւն, ո՛չ ալ մանաւանդ ողորմութիւն:

Մարդկութեան մեր տուածն է որ կը պահանջենք մենք, ա՛յդ մարդկութենէն:

Հայ Դատը Հայութեան դատը չէ մի՛միայն, այլեւ համայն մարդկութեան: Ամէն քաղաքակիրթ, խիղճ ու զգացում ունեցող մարդու դատն է Հայկական Դատը:

Զի՛ կրնար ըլլալ, որ ա՛յքան արիւն թափուած ըլլայ ի զուր տեղը: Զի կրնար ըլլալ որ անմեղ զոհը լքուի իր տխուր ճակատագրին, ապրի զանուցած աշխարհէն ու մոռցուի, ինքզինքն ուտէ, հասնի յուսահատութեան ծայրայեղ ու վտանգաւոր սահմաններուն, եւ անդի՛ն, ոճրագործը վարձատրուի, մեծարուի: Դէմ է այս վերաբերումը բոլոր կրօններուն, դէմ է բոլոր վարդապետութիւններուն, բոլոր բարոյական, ընկերային, քաղաքական ըմբռնումներուն: Դէմ է մարդկային ու աստուածային օրէնքներուն: Եթէ քաղաքակիրթ աշխարհը գործեց ու կը շարունակէ գործել այդ վատութիւնը, հայ ժողովուրդը պիտի չգործէ զայն:

Հայ ժողովուրդը չի կրնար գործել այդ վատութիւնը, հասկցէ՛ք մեզ, ո՛վ բարեկամներ: Ու դուք պէտք է գիտնաք թէ ամէն տեղ, ամէն առեն, մինչեւ վերջ, մինչեւ մեր վերջին շունչը, պիտի աղաղակենք, պիտի պահանջենք, անվերջ պիտի բախենք մարդկութեան խղճին ամրափակ դռները, մինչեւ որ մեր ձայնը լսելի դառնայ, մինչեւ որ մեր անկորնչելի եւ անժամանցելի դատը արդար լուծում մը գտնէ: Արդարութիւն ըլլայ վերջապէս մեր ժողովուրդին:

Այստեղ կ'ուզեմ ճշդել կարեւոր կէտ մը:

Մեր հոգիներուն մէջ ամէնէն ուժեղ հնչող ձայնը, փոխ–վրէժի ճիչը չէ: Մեր անարգ ոճրագործին արիւնը չէ որ կը պահանջենք, մեր թափած արեան փոխարէն: Մենք չենք ծնած արիւն թափելու համար: Մենք ծարաւի չենք արեան, այլ կեանքի, գեղեցկութեան, երջանկութեան, ստեղծագործ աշխատանքի: Մենք չենք ստեղծուած քանդելու համար, այլ շինելու, ծաղկեցնելու այս երկիրը, երջանկութիւն ու բարիք սերմանելու:

Արդ, մենք պատրաստ ենք ընելու ա՛յն, ինչ որ կարելի չէ պահանջել ոչ ոքէ: Ոչ ոքի սիրտը այրած է, որովհետեւ ա՛յնքան խորապէս որքան մերը, ո՛չ մէկ ժողովուրդ ա՛յնքան անիրաւուած ու անզօնուած է որքան մերը, ուստի ոչ մէկ ժողովուրդ իրաւունք ունէր իր նմաններուն դէմ ընդմիշտ դառնանալու, ըմբոստանալու ու դիմելու յուսահատական ամէնէն ծայրայեղ արարքներուն:

Արդ, մենք պատրաստ ենք, կ'ըսեմ, մոռնալու սարսափելի անցեալը, քա՛ր դնելու մեր սրտերուն վրայ, ներելու՛... մէկ պայմանով սակայն, որ արդարութիւն ըլլայ մեր ժողովուրդին, նուազագոյն հատուցում մը ըլլայ մեր պահանջներուն, մեր պատմական հողերը վերադարձուին մեզի:

Ես հո՛ս ալ կ'ուզեմ ճշդել կէտ մը: Մեր պահանջը չէ հիմնուած միայն այն իրողութեան վրայ, որ այդ հողերը մեզի կը պատկանին, բազում դարերէ ի վեր ծաղկեալ բնակավայրն ու սեփականութիւնը եղած են հայ ժողովուրդին, այլ նաեւ ա՛յն իրողութեամբ, որ մենք, միայն մենք կրնանք արդասաւորել ու ծաղկեցնել զանոնք: Փա՛ստը, 1915ին Հայերու ներկայութեամբ ծաղկեալ ոստանները, շէներն ու գիւղերը, որոնք աւերակի վերածուեցան Թուրքերու կողմէ, գրեթէ աւերակ ալ կը մնան մինչեւ հիմա: Խեղճ ու կրակ գիւղաքաղաքի մըն է վերածուած Վանը, մինչ մշակոյթի, առեւտուրի, արհեստներու ծաղկեալ ոստան մըն էր ան, հարիւր հազար աշխատասէր, խելացի ու ստեղծագործ հայ ազգաբնակչութեան շնորհիւ:

Իսկ անդի՛ն, Արաքսի մի՛ւս ափին: Երեսուն հազարնոց Երեւանը, այսօր, 800.000նոց շքեղ ոստանի մըն է վերածուած, լոյսերու մէջ կը լողայ. ոչ միայն ելեկտրական լոյսերով, այլ եւ գիտութեան, արուեստներու, ստեղծագործութեան աւելի շողշողուն լոյսերով: Նոյնը չէ՞ տեսարանը, սիրելի բարեկամներ, քիչ մը ամէն տեղ: Դիտեցէք այն բազմութիւնը որ խռնուած է այսօր այս եկեղեցիի բակին մէջ: Ի՞նչ էր ան յիսուն տարի առաջ, եւ ի՞նչ է այսօր: Ջարդերէն հրաշքով ազատած, անօթի, մերկ մարդոց, կիներու եւ երախաներու խղճալի բազմութիւն մը եւ այսօրուան այս բազմութիւնը...

Նոյնը ամէն տեղ, Պէյրութ, Պուէնոս Այրէս, Նիւ Եորք, Քալիֆորնիա, Փարիզ, Լիոն, Մարսէյլ: Վերջին յիսնամեակին քանի մը միլիոն Հայութիւնը քաղաքակիրթ աշխարհին տուաւ տաղանդաւոր արուեստագէտներ, գրագէտներ, գիտնականներ, քաղաքական, կրօնական եւ զինուորական փայլուն դէմքեր: Հայութիւնը աշխարհին Վիքթոր Համբարձումեան տուաւ, Արամ Խաչատրեան, Ալիխանեան, Միկոյեան, մարաջախտ Պաղրամեան, Կարտինալ Աղաճանեան եւ դեռ ո՛րքա՛ն ուրիշներ:

Իսկ ի՞նչ տուաւ Թուրքը: Մեզմէ քանի մը անգամ գոնէ բազմապատիկ, մեր պատմական արգասաբեր հողերուն վրայ հանգի՛ստ նստած, չնթրկա՛ծ պէտք է ըսել, այս վերջին յիսուն տարիներուն ընթացքին Թուրքիան ի՞նչ տուաւ աշխարհին: Մէ՛կ անուն յիշեցէք, մէ՛կ անուն միայն... չկա՛յ, չկա՛յ....: Իր ծնած օրէն մինչեւ այսօր ի՞նչ է տուած ան, որ ելեր յիսուն տարուան ընթացքին արուածը կը փնտռենք:

Արդ, ո՞վ իրաւունք ունի այս արեան տակ խաղաղ ու երջանիկ ապրելու, Վանը աւերակ պահո՞ղը թէ Երեւանը հրաշակերտողը: Ո՞վ իրաւունք ունի, ստեղծագործ, շինարար Հա՞յը, թէ լոյսի թշնամի, ստեղծագործութեան անատակ, վայրենի, ծոյլ ու մուրացկան Թուրքը:

Մեր դատը հողային հարց չէ միայն, նիւթի հետ կապուած չէ միայն: Մարդուն դատն է. դատը իմացական այն էակին, որ կը սաւառնի տիեզերքին վրայ, ամէն օր կը վերստեղծէ տիեզերքը իր մէջ, որմէ կը ծնին հրաշափառ մտածումները, իբրեւ գեղեցկութեան հրթիռներ:

Այս իմաստով կ'ըսէի թէ Հայ Դատը միայն մեզի չի պատկանիր, այլեւ համայն մարդկութեան:

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Ծաղկած Փշալարեր

(ՎԻՊԵՐԳ)

Նրան տանջում է միայն երեխաների կարօտը... ուրիշ ոչ մի ռոմանտիկա, ոչ մի, ոչ մի յոյս ու պրէտէնզիա... Լարիսա Սիմեոնովնան չի տարկում, գուցէ փոխուի կացութիւնը, համաձայն դիալեկտիկայի ամէն ինչ փոխւում է, ամէն ինչ շարժւում, բայց միշտ չէ, որ պատմութիւնը պրոգրէս է ապրում. կայ 1905 թուականի ռէակցիան, կայ 37 թիւ... տարբե՞ր են ժամանակները, բայց պատմութիւնը նիւանսներ չի ճանաչում, պատմութիւնը հակամէտ է աւելի ստանդարտ զուգահեռների, այնպէս կը կոչէն օրէնաչափութիւնները... պէտք է նայել երեւոյթներին ռէալիստօրէն, ո՛չ մի միստիֆիկացիա... մնացեալը ֆիկցիա է... ֆանտազիաներով ապրելը յիմարութիւն է:

Նախաճաշն արքայական էր, եթէ չասենք աւելին: Յետոյ Լարիսա Սիմեոնովնան ինքը օգնում է, որ ես զգեստաւորուեմ, անձամբ կապում է գլխարկիս կապերը եւ ճիշդ այդ րոպէին ես ժամանակ եմ գտնում ասելու, որ ես մի կերպ պէտք է տեսնեմ ծննդաբերական տանն այրող Գերմանուհի Լիուդմիլա Շարթին... այո՛, նրան մեր ճամբարից բերին... վերջերս է ազատուել... ուզում եմ ասել՝ մայր է դարձել...

Լարիսա Սիմեոնովնայի մեծ–մեծ, կապոյտ աչքերն աւելի են մեծանում եւ նա քանդում ու նորից է կապում իմ գլխարկի կապերը: Նրա դէմքն ստանում է մտահոգ արտայայտութիւն:

— Այո, — ասում եմ ես, — նրա համար ես հաղեչահ բաներ եմ բերել: Մենք շատ, շատ ուրախ ենք այդ նորածինի համար...

— «Մենք» այդ ովքե՞ր են, — հարցնում է Սիմեոնովնան խոր շնչելով:

— Մե՛նք, բրուտանոցի աշխատողներս, — պատասխանում եմ ես:

Ժպիտի նման մի բան է անցնում նրա դէմքով.

— Ի՞նչ է դա... կոլեկտիւ ստեղծագործութի՞ւն է, — ծիծաղում է նա անուրախ ծիծաղով ու հարցնում, — ի՞նչպէս է կոչւում նա...

— Լիուդմիլա Շարթ:

— Շա՛րթ, Շա՛րթ, — կրկնում է նա, — լա՛ւ, ես կ'իմանամ եւ կ'աշխատեմ գլուխ բերել ձեր... հանդիպումը: Դուք ձեր ունեցուածքը թողէք այստեղ. մենք, այնուամենայնիւ, միայն կը ճաշենք... (նա շեշտեց «այնուամենայնիւ»ը) ես այսօր ամբողջ օրը զբաղուած եմ արդուկով... երբ կը մրսէք, ազատ կերպով ներս մտէք ու տաքացէք... իսկ դուք նրան շա՞տ էք սիրում...

— Մենք բոլորս էլ նրան սիրում ենք, — պատասխանում եմ ես եւ ինձ անսահման դուր է գալիս նրա դէմքի մոլոր արտայայտութիւնը ու ես աւելացնում եմ, — նրան չի կարելի չսիրել...

— Լաւ, պայմանաւորուեցինք, — ասում է նա, — ես... կ'իմանամ:

— Իմացէք, խնդրում եմ, — նորից խնդրում եմ ես, — ես պիտի տեսնեմ նրան եւ յանձնեմ այս նուէրները...

Ես դուրս եմ թռչում Լարիսա Սիմեոնովնայի տաքուկ անկիւնից եւ իմ սիրտը լցուած է երգով ու ջերմութեամբ: Ես իմ քայլերն ուղղում եմ դէպի դրաւենեակը եւ ճանապարհին հանդիպում եմ կարգադրիչին:

— Գնանք ինձ հետ:

Նա քայլերն ուղղում է դէպի երեք տախտակաշէն արտաքնոցները:

— Արտաքնոցները չեն գործում, — բացատրում է կարգադրիչը, — տեսնո՞ւմ ես, կեղտոտում են ուր հանդիպի, արտաքնոցների շուրջը: Աղտեղութիւնները սառած են եւ հաւաքելը հեշտ: Ահա այս երկաթէ լոմով... տես... —

Նա խփեց երկաթէ ձողով եւ սառած կոշտը թռաւ մի մեթր այն կողմ:

— Յետոյ, — շարունակեց կարգադրիչը, — ահա այս փայտէ թիակով կը հաւաքես, կը կիտես... ահա քո աշխատանքը... Հասկանալի՞ է:

— Հասկանալի է, — ասում եմ ես:

Նա հեռանում է ինքն իրենից գոհ, գործնական մարդու քայլերով եւ ես անցնում եմ աշխատանքի:

Աշխատանքն իսկապէս ծանր չէր, եթէ չհաշուենք երկաթէ ձողի ծանրութիւնը: Շուտով ես համոզուեցի, որ Աշոտ դայլն օժտուած է մեծ հեռատեսութեամբ: Ծանր երկաթի սառնութիւնը թափանցում էր նրա անհամեմատ աւելի տաք ձեռնոցների միջով եւ ձեռներս սառչում էին, ի՜նչ կը լինէր դրութիւնս, եթէ ես ստիպուած լինէի աշխատել իմ ձեռնոցներով: Նոյնը կարելի է ասել նաեւ նրա մուշտակի մասին. իմ բամպակած վերարկուով ես հազիւ ինձ ճամբարից նետում էի գործարար բակը եւ ետ. ի՞նչպէս ես պիտի դիմանայի ցրտին այս բացօթեայ աշխատանքի պայմաններում:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(80 – Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ 1972Ի ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ

(վիճակագրական տուեալներ)

———o———

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այժմ ներկայացնենք թիւեր զանազան արտադրութիւններու:

1972ին ելեկտրական արտադրութիւնն է եղած 7 միլիառ 516 միլիոն քիլովաթ–ժամ, հանքային պարարտանիւթ՝ 344·600 թոն, սոտա՝ 64·900 թոն, ծծմբաթթու՝ 84·400 թոն, քիմիական թել՝ 7·800 թոն, ձգաթող՝ 1·607·000, մետաղահատ՝ 11 հազար 800, բեռնատար ինքնաշարժ՝ 5·630, պահածոյ՝ 257·100·000 տուփ, ժամացոյց՝ 3·437·900, սառնարան՝ 142 հազար 300, գորգ եւ գորգեղէն՝ մէկ միլիոն 620·000 քառ. մեթր, հիւսուածք բամպակէ՝ 68·600·000 քառ. մեթր, բուրդէ՝ 6·100·000, մետաքսէ 13·500·000 քառ. մեթր, ալիւրակեղէն՝ 40·800·000, վերնազգեստ՝ 15·200·000, միս՝ 54·500 թոն, երշիկ՝ 13·700 թոն, կաշիէ կօշիկ՝ տասը միլիոն զոյգ եւայլն:

Արտադրութեան մէկ մասը ծրագրէն աւելի, մէկ մասը ծրագրին հաւասար եւ երրորդ մաս մըն ալ ծրագրէն նուազ է: Կան նաեւ, որ 1971ի արտադրութենէն պակաս են:

Քանի մը օրինակներ.— Ելեկտրական արտադրութիւնը, ըստ ծրագրի, պէտք է ըլլար 8 միլիառ հարիւր միլիոն քիլովաթ–ժամ: 1972ին նուազ եղած է՝ 7 միլիառ 516 միլիոն քիլովաթ–ժամ: Սառնարան՝ ծրագրով 160·000: Շինուած է՝ 142·300: Ծծմբաթթու՝ 1971ին արտադրուած էր 108·500 թոն, իսկ 1972ին՝ 84·400 թոն: Սոտա՝ 1971ին 69·000 թոն, 1972ին՝ 64 հազար 900: Պահածոյ՝ 1971ին 269 միլիոն 100·000 տուփ, 1972ին՝ 257·100·000 տուփ: Բամպակէ հիւսուածք՝ 1971ին 76·300·000 քառ. մեթր, 1972ին՝ 68 միլիոն 600·000 քառ. մեթր: Բուրդէ՝ 1971ին 7 միլիոն քառ. մեթր, 1972ին 6·100·000 մեթր: Նախանցեալ տարուընէ աւելի արտադրուած է հանքային պարարտանիւթ՝ 1971ին 299·100 թոն, իսկ 1972ին՝ 344·600 թոն: Քիմիական թել՝ 1971ին 7·300 թոն, իսկ 1972ին՝ 7·800 թոն: Ձգաթող՝ 1971ին 1·599·000, իսկ 1972ին՝ 1·607·000: Բեռնատար ինքնաշարժ՝ 1971ին 4·740, 1972ին՝ 5·630: Գորգ եւ գորգեղէն՝ 1971ին 1·439·000 քառ. մեթր, իսկ 1972ին՝ 1·620·000 քառ. մեթր են.:

Ընդհանուր առմամբ ծրագիրները թերակատարուած են հետեւեալ ճիւղերու մէջ.— հանքային պարարտանիւթ, ծծմբաթթու, ձգաթող, մամուլ, կրակիւս, պատրաստի պատեր, բամպակէ եւ բուրդէ հիւսուածքներ, կաշիէ կօշիկ, հրուշակեղէն, սառնարան, կահ–կարասի են.:

Եղանակը, անցեալ տարի, երկրին կարգ մը շրջաններուն համար աննպաստ եղաւ: Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի «պլենում»ին (լիակատար նիստ), որ տեղի ունեցաւ Հոկտ. 21ին, Ա. Քոչինեան անդրադառնալով այս հարցին, ըսաւ կուսար, թէ «կլիմայի անբարենպաստ պայմանները մեծ վնաս հասցուցած են Հայաստանի գիւղատնտեսութեան արտադրութեան: Ցրտահարած են 18·700 հեկտար աշնանացանի տարածութիւններ, 13·700 հեկտար բազմամեայ խոտեր, իսկ շատ մը վայրերու մէջ անգործածելի դարձած են խաղողի այգիներու եւ պտղատու դաշտերու կարեւոր տարածութիւններ: Աւելի քան 50 տոկոս նուազած է մնացած այգիներու բերքատուութիւնը»: («Սով. Հայաստան», 1972 Նոյեմբեր 2):

Այսուհանդերձ, հացահատիկի բերքը 261·000 թոն եղած է 1972ին, որ քիչ մը աւելի է ութերորդ հնգամեակի տարեկան միջինէն: Այս արդիւնքը ձեռք ձգուած է երկու հիմնական պատճառով. առաջին՝ հացահատիկի յատկացուած հողերը աւելցած են. երկրորդ՝ մէկ հեկտարի միջին բերքը ուրիշ տարիներէ աւելի բարձր եղած է: Մէկ հեկտարէն 16·8 ցենտներ: (Տասը ցենտները մէկ թոն է):

Գետնախնձորի արտադրութիւնը եղած է 144·000 թոն, որ թէեւ նախորդ տարուընէ աւելի է, սակայն 1966–1970ի տարեկան միջինէն նուազ է:

1972ի բանջարեղէնի բերքը՝ 302·000 թոն, նախանցեալ տարուընէ նուազ է: 1971ին՝ 314·000 թոն էր:

Պտուղի բերքը եղած է 71·000 թոն, մինչդեռ 1971ին՝ 90·800 թոն էր: Խաղողինը 104·000 թոն եղած է, մինչդեռ 1971ին ան եղած էր 206·500 թոն: Յիշեցինք, կրկին, որ ցրտաշունչ ձմեռը մեծ վնաս հասցուցած է պտուղի եւ խաղողի բերքին: Ասոնց արտակարգ նուազումը ասով կը բացատրուի:

1971ի հետ բաղդատմամբ հանրային տնտեսութիւններու մէջ մեծ եղջերաւոր անասուններու գլխաքանակը աւելցած է 6·800· ասոր մէջ կովերունը՝ 3·970, ոչխարներու թիւը աւելցած է 16·200, իսկ խոզերունը 2·000 պակսած է: 625·000 թռչուն (հաւ, եւայլն) աւելցած է:

Յիշատակենք, որ կովի կաթնատուութեան միջինը բարձրացած է, ինչ որ գոհացուցիչ երեւոյթ է: 1972ին ան եղած է տարեկան 1·651 քիլօ կաթ: Ցայսօր ամէնէն բարձր միջինը արձանագրուած էր 1970ին, երբ տարեկան իւրաքանչիւր կովէ միջին հաշուով կը ստացուէր 1·501 քիլօ կաթ:

Ծշդենք, որ Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն 1970ին կը պահանջէր, որ մինչեւ 1975 սովխոզներու եւ կոլտնտեսութիւններու մէջ կաթնատուութեան միջինը հասնի առնուազն 2·600 քիլոյի, իսկ քաղաքամերձ գօտիներու եւ այլ վայրերու մէջ՝ 3·500էն 4·000 քիլոյի («Սով. Հայաստան» 1970 Յուլիս 9):

Ոչխարի բրդատուութիւնը վիճակագրութեան մէջ չէ ներկայացուած, ինչ որ կը նշանակէ, թէ քիչ է:

ՎԻՃԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ԱՅԼ ՏՈՒԵԱԼՆԵՐ

Բանուորներու եւ պաշտօնեաներու տարեկան միջին թիւն է եղած աւելի քան 915·000: Նախանցեալ տարի 872·000 էր: Ուրեմն աւելցած է մօտ 45·000 աշխատող ձեռք, որ կը նշանակէ 5,3 տոկոսի յաւելում: 1971ի յաւելումը, 1970ի հետ բաղդատմամբ, չորս տոկոս էր:

Աշխատավարձքի յաւելումներ կատարուած են բժիշկներու, ուսուցիչներու եւ, ընդհանրապէս, լուսաւորութեան ճիւղի աշխատողներու:

Բանուորներու եւ պաշտօնեաներու ամսական միջին աշխատավարձքը 130 ռուբլի բարձրացած է, ինչ որ նախանցեալ տարուան վրայ 2,5 տոկոսի յաւելում կը նշանակէ: Ասիկա ո՛չ միայն նուազ է ծրագրէն (Խորհ. Միութեան ծրագիրը 5,2 տոկոս կը ճշդէր), այլեւ նուազ է նախանցեալ տարուան յաւելումի տոկոսէն, որ երեք էր:

Զգալի կերպով բարձրացած են կրթաթոշակները՝ 25էն 50 առ հարիւր:

Պետական եւ քօօփերաթիվ առեւտուրի մանրածախ ապրանքներու շրջանառութիւնը 1·486·900 ռուբլի եղած է եւ համադրելի գիներով աւելցած է 8,4 տոկոս: Ծրագրով պէտք է աւելնար 12,9 տոկոս:

Առօրեայ գործածութեան ծառայող ապրանքներու, ինչպէս նաեւ ուտեստեղէնի եւ հագուստեղէնի վաճառումները նախանցեալ տարի աւելի շատ եղած են՝ բաղդատմամբ անցեալ տարուան: Արդարեւ, 32 հիմնական ապրանքներէն եւ ուտեստեղէնէն հազիւ տասը աւելի ծախուած է 1972ին, 1971ի հետ համեմատած:

Նուազ ծախուածներու մէջ են հաց, միս, ձուկ, բանջարեղէն, պտուղ, հագուստ եւայլն: Աւելի ծախուածներու մէջ են իւղ, պանիր, հաւկիթ, կարի մեքենայ եւայլն:

Շահագործման յանձնուած են 20·400 բարեկարգ բնակարան եւ առանձնատուն՝ 1·233·000 քառ. մեթր ընդհանուր մակերեսով: Պետութիւնը շինած է նախակրթարաններ 26·800 աշակերտի տեղով, նախադպրոցական հիմնարկութիւններ՝ 4 հազար 500 տեղով: Նշենք, որ ասոնք ծրագրին նախատեսածէն նուազ են: Այսպէս, շահագործման չեն յանձնուած 200 հազար քառ. մեթր բնակելի տարածութիւն, 9·280 աշակերտական տեղով դպրոցներ, 4·180 տեղով մանկապարտէզներ եւայլն: Արդէն վիճակագրութիւնը, առանց մանրամասնելու, ընդհանուր ձեւով կը հաստատէ այս իրողութիւնը. «Հանրապետութիւնում ամբողջութեամբ վերցրած, ինչպէս նաեւ շատ մինիստրութիւնների ու գերատեսչութիւնների կողմից բնակարանային եւ կուլտուր–կենցաղային շինարարութեան պլանները թերակատարուել են»:

Բնակչութեան կենցաղի սպասարկութեան (խանութ եւայլն) ծաւալը 1971ի համեմատութեամբ աճած է 9 տոկոս: Ծրագրով պէտք է աւելնար 17,9 տոկոս:

Անցեալ տարի կազ ստացած են 38·022 բնակարան, որուն 16·000ը գիւղերու մէջ: Նախանցեալ տարի կազ ստացած էին 39 հազար 300 բնակարան:

Նախակրթարաններու աշակերտութեան թիւն է եղած 677·600 (1971ին՝ 667·200 էր): Ցամեայ դպրոցները աւարտած են 58 հազար 900, միջնակարգ դպրոցները՝ 38 հազար աշակերտ: Բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու ուսանողներու թիւն է եղած 53·900, միջնակարգ մասնագիտական ուսումնական հաստատութիւններունը՝ 50·200: Ընթացիկ ուսումնական տարեշրջանին բարձրագոյն հաստատութիւնները ընդունուած են 10 հազար 800 հոգի, միջնակարգ մասնագիտական ուսումնական հաստատութիւնները՝ 16·600 հոգի:

Բժիշկներու թիւը ութ հազարէ աւելի է: Հիւանդանոցներու մէջ 965 մահճակալ աւելցած է (նախանցեալ տարի՝ 310):

Հայաստանի բնակչութեան ընդհանուր թիւը, 1973 Յունուար մէկին, 2·672·000 էր:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

———o———

Հայկ Սէրէնկիւլեան գրական մրցանակը պիտի տրուի 1974ին: Կը խնդրուի բոլոր հեղինակներէն որոնք կ'ուզեն մասնակցիլ մրցումին, նկատի ունենալ թէ իրենց գրական ստեղծագործութիւնները պէտք է ղրկուած ըլլան մինչեւ 1973, Հոկտեմբերի վերջը, Յանձնախումբիս հասցէին՝

Jury du Prix Littéraire
H. Séringulian
17, Rue Bleue — 75-Paris (9e)

Անգամ մը եւս կը յիշեցնենք բոլոր գրողներուն ընդհանրապէս եւ երիտասարդներուն մասնաւորապէս, որ դիմեն մեզի իրենց գրական ստեղծագործութիւններով.— վէպ, պատմուածք, թատերգութիւն, բանաստեղծութիւն, օտար լեզուով հայանպաստ գրութիւններ են.:

ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (111)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐՁԻԳԸ

ԺԵ.

— Երեք չարաթ պիտի բացակայի, այսինքն Փարիզէն պիտի դառնայ յառաջիկայ ամսու սկիզբը միայն: Առանձին մընացի ու կը խոստովանիմ որ վայրկեաններ կան, ուր ինծի ծանր կը թուի առանձնութիւնը: Ի՞նչ պիտի ըսէիք հօրս: Կանոնաւորաբար կը թղթակցիմ անոր հետ: Եթէ սակայն քանի մը վրայ կը դառնայ խնդիրը, կրնամ հօրս գրել ձեր այցելութեան մասին ու չարժառիթը բացատրել:

— Օրիորդ, վերադարձին կուտամ այդ բացատրութիւնը: Բայց ինքզինքս բախտ կը համարիմ, ձեզի հետ խօսելու առիթը ներկայացած ըլլալուն համար: Ձենէ պիտի խնդրեմ որ ինծի ուժ տաք ձեր բոլոր ուժով...

— Սիրայօժար... ի՞նչ բանի վրայ կը դառնայ խնդիրը:

— Պ. Հարմանի գործարանին մէջ տեղաւորելու երիտասարդ մը: Արհեստանոցներու եւ Արուեստներու վարժարանին ուսանող, գծագրիչ եւ յայտնի մեքենագէտ:

— Այդ երիտասարդը ձեր բարեկամներէ՞ն է:

— Այո, քոյժի ընկեր մը: Հօրը եղբական վախճանը անդթօրէն հարուածած է զինքը: Կորսուած է հօրը հարստութիւնը, ու գործավարութ հօրաքոյրն ալ մեռնելէ յետոյ բան մը չէ ձգած, հարըստութիւն չունենալուն: Բարեկամս իր աշխատանքէն զատ՝ ապրուստի ուրիշ միջոց չունի:

— Պարոն, ձեր խնդրածը մարդասիրական գործ մըն է, ու ես սրտանց պիտի աջակցիմ: Ձեր բարեկամը կրնայ յոյս դնել իմ վրաս: Գրեթէ կ'երաշխաւորեմ յաջողութիւնը: Հայրս յառաջիկայ ամսուն 2ին պիտի հասնի: Ձեր պաշտպանեալը որ իմս ալ է, թող ամսուն 3ին գայ: Այն ատեն կ'աշխատինք այդ գործին համար:

— Օրիորդ, դուք բարի էք, ու ես սրտանց շնորհակալութիւն կը յայտնեմ:

Ժորժ ոտքի ելաւ: Մէրի սիրալիր կերպով սեղմեց անոր ձեռքը ու մինչեւ անդատակ առաջնորդեց զայն: Երիտասարդ փաստաբանը Պոնափարթ փողոցը դարձաւ ու երկար մը գրեց Լիւսիէնի, իմաց տալու համար իր դիմումին արդիւնքը: Ժիւլ Լապրուի զաւակը սպասելէ զատ ուրիշ բան չէր կրնար ընել:

ԺԶ.

Ժանն Ֆորթիէն ձգեցինք Քլերմոնի կեդրոնական բանտին դրան դիմաց, կրօնաւորի զգեստով, ձիւնին մէջ: Բանտապահը, վստահ թէ քոյր Ֆիլոմէնին ճամբայ տուած էր, խոշոր փականքին մէջ դարձուցած էր ծանր բանալին: Ժանն քանի մը քայլ առաւ դէպի քաղաք տանող ճամբուն վրայ. յետոյ սկսաւ արագօրէն յառաջանալ դէպի քաղաք, ու անհետացաւ նեղ եւ մութ փողոցներու մէջ, ուր խանութները գոց էին, առտուն կանուխ ըլլալուն, բացի մէկ քանի հատէ:

Ժանն շատոնց պատրաստած էր ծրագիրը, որուն պիտի հետեւէր, եթէ երբեք յաջողէր խոյս տալ բանտէն: Քառորդ ժամ արագ քալելէ յետոյ, Ժանն դանդաղեցուց քայլերը ու չուրջը նայեցաւ: Իր ուշադրութիւնը գրաւեց փողոցին մէջտեղը գտնուող խանութ մը: Ճերմակեղէն եւ պատրաստ զգեստեղէն ծախող վաճառատուն մըն էր: Օդային կազի երկու կտուցներ կը լուսաւորէին խանութին ներսը: Ժանն ներս մտաւ: Տարիքոտ կին մը կարգի կը դնէր կերպասները:

— Քոյր, ի՞նչ կը փափաքիք, հարցուց խանութպանուհին:

— Տաքուկ զգեստ մը կ'ուզեմ, պատասխանեց Փիէր Ֆորթիէի այրին: Աղքատիկ կնոջ մը համար է, որուն այցելութիւն պիտի տամ: Իմ հասակս ունի դրեթէ:

— Ձեզի հիմա պիտի ցուցնեմ զգեստ մը, որ գործերնուդ կուգայ, քոյր, վըստահ եմ այդ մասին: Հաստ թաւշեայ գորշ շրջազգեստ մըն է: Ասկէ աւելի տաք պահող զգեստ չկայ:

— Գոյնը աղէկ է. այս շրջազգեստը կը գնեմ:

— Քարաքոյի տեսակ զգեստ մըն ալ կ'ուզէք, այնպէս չէ՞, քոյր իմ: Ահա՛ այդ կերպասէն զգեստ մը:

— Շրջազգեստին քով դրէք զայն: Ճերմակ գդակ ունի՞ք:

Մէկ քանի վայրկեանի մէջ, Ժանն գնումները ըրաւ: Բուրդէ վզաթաշկինակ մըն ալ գնեց: Ամէնքը միասին ծրարել տուաւ սէրժի կտորի մը մէջ:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Փետրուար 24 ժամը 21ին, Սալ Մայընօ, 88 Ռիւ տ'Օպանեը: Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շր. Կոմիտէի

Նախաձեռնութեամբ «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան:

Լուսարձակով կը ցուցադրուին Փետրուարեան ապստամբութեան կարեւոր դերակատարները:

Կը նախագահէ ԸՆԿ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ
Կը խօսի ԸՆԿ. Կ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8·30ին Ահարոնեան ակումբը: Օրակարգ.— Զեկուցում:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Երեքշաբթի (Փետր. 20) իրիկուն ժամը 20·30ին սովորական հաւաքատեղին: Օրակարգ.— Զեկուցում:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները Չորեքշաբթի, Փետր. 21, ժամը 20·30ին Գասպար Իփէկեան ակումբը: Օրակարգ.— Զեկուցում:

ԼԻՈՆ.— «Վարանդեան» կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն-Մօրիսի «Վրացեան» խումբի բոլոր ընկերները Ուրբաթ Փետրուար 23ին, սովորական հաւաքատեղին մէջ, երեկոյեան ժամը 20·30ին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ներկայանալ անդամատետրներով: Օրակարգ՝ զեկուցում:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. «Եօթնեղբայրեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի եւ շրջակայքի բոլոր ընկերները Փետր. 17 Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին ղպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆԻ Հ. Յ. Դ. Արծիւ խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի Փետր. 21, ժամը 20·30ին, 48 Ռիւ Քամիյ Տէ – մուլէն: Կարեւոր օրակարգ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղց. Ազգ. Միութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները.—

Դպրոցին.— *Պասմէն Արթիւր 500, Լիոնի Կապոյտ Խաչ 200, Տէր եւ Տիկ. Հրանդ Գարաքիւլահեան, այրի Տիկ. Էքմէքճեան, Պր. Ե. Պարպարեան, Պր. Յ. Թէրզեան 100ական, Պր. Մարտիրոս Աքըլեան 200 դպրոցին, 100 եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկ. Մագսուտ Մանիկեան 200 դպրոցին, 100 եկեղեցւոյ:*

Եկեղեցւոյ.— *Պր. Փասքալ Կապարեան 125, Տիկ. Անթիքօ Հերրոյեան 20, այրի Տիկ. Ոսկեան Յարութիւնեան 10:*

Փոխան ծաղկեպսակի.— *Վահան Մալթայէյեանի մահուան առթիւ Պր. Ճիպրայէլ Պահատուրեան 50 եկեղեցւոյ, Օր. Մելինէ Սիմոնեանի մահուան առթիւ Տիկին Շնորհ Սիմոնեան 30 Ազքատախնամին, Յարէթ Սէմէրճեանի մահուան առթիւ Պր. Արա եւ Տիկ. Սէմէրճեան 300 եկեղեցւոյ, 100 դպրոցին: Յարութիւն Խաղնաճեանի մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ Պ. Անանիա Խաղնաճեան 30 եկեղեցւոյ եւ 30 դպրոցին:*

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Մարտ 18ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Ահարոնեան ակումբը

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Փետրուար 25ին, Կիրակի, Ազգային Տան սրահը:

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

quatra
aa
aa

L'ASSOCIATION D'ACTION ARTISTIQUE ARMÉNIENNE VOUS PROPOSE DE JANVIER A AVRIL 73 DANS LE CYCLE PREMIÈRES AUDITIONS GRANDS ET JEUNES SOLISTES

MUSÉE GUIMET
6, Place d'Iéna
Métro : Iéna

Soirées à 21 h.
Ouvertures des portes à 20 h. 30

Le Mercredi 24 Janvier
Annie Kavafian - Raffi Petrossian

Le Mardi 27 Février
Ensemble de Stockholm
Soliste : Ani Gazarian

Le Samedi 31 Mars
Quintette Paul Taffanel
Suzanna Mildonian

Le Vendredi 27 Avril
Myriam Birger - Alice Chamirian

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է իր դպրոցին համար հետեւեալ նուէրները.—

Պր. Վահան Քէշիշեան 25 Ֆր., Սարգիս Թորոսեան (Շառ) իր ապաքինման առթիւ 50, այրի Տիկ. Մաթոսեան եւ զաւակը իրենց ամուսնոյն եւ հօր մահուան առթիւ 100, Տէր եւ Տիկ. Աբրահամ Լօքմեգեան իրենց երկրորդ թոռնիկին ծնընդեան առթիւ 50, Տէր եւ Տիկ. Կարապետ Սապունճեան իր ապաքինման առթիւ 50, Տէր եւ Տիկ. Աւագ Լուսարեւեան իրենց հօր մահուան առթիւ 50, Տէր եւ Տիկ. Դաւիթ Երամեան, փոխան ծաղկեպսակի, Ոսկեան Լուսարեւեանի մահուան առթիւ 50, այրի Տիկ. Արմենուհի Յարութիւնեան եւ աղջիկները իրենց ամուսնոյն եւ հօր մահուան առթիւ 100 Ֆր.:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

կիրակի, փետր. 25, ժամը 14·30ին

Salle d'Administration Sociale de la Mairie d'Asnières, 1 Place de l'Hôtel de Ville

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ Օ ԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԹԱՏԵՐԱ ԽՈՒՄԲԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

« ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ ԱՐԹԻՆ Ա.Ղ.Ա. »

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Արա Պարթեւեան 100 Ֆր. կը նուիրեն Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին Անդրանիկ Պուտաքեանի *մահուան առթիւ:*

×

Տիկին Մարլինէ Լապալեան եւ Պր. Հայկ Լապալեան 100 Ֆր. կը նուիրեն Ազքատախնամին եւ 100 Ֆր. Կապոյտ Խաչին, Անդրանիկ Պուտաքեանի *մահուան առթիւ (տեսնալ «Յառաջ»էն):*

Նոյն տխուր առթիւ Տէր եւ Տիկին Թաթուլ Ինճէեան 50 Ֆր. կը նուիրեն Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանին:

(Տեսնալ «Յառաջ»էն):

ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Լասեան Սանուց Միութեան դիմակաւոր պարահանդէսը 3 Մարտ Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ

HOTEL MODERNE
Place de la République

ՊԵՏԻԿ ԵՒ ԻՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ

Հայկ. եւ ֆրանս. ճոխ պիւֆէ, զանազան հաճելի անակնկալներ, Քոթիյոն, այլազանութիւն եւ խանդավառ մթնոլորտ

Տոմսերու համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն.— Բալըեան Գրատուն, 43 Ռիւ Ռիշէ, «Շիրակ» նպարավաճառատուն՝ Ռիւ տը Թրէվիզ, Ճաշարան «Տիմանթէր»՝ 60, Ռիւ Լաֆայէթ:

Տեղերու ապահովութեան համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն.—

842–08–57 885–08–25 874–81–28

GALERIE TAMENAGA
18, Ave. Matignon, PARIS

CARZOU

DESSINS - AQUARELLES

Du 2 Février au 3 Mars

ՃԱՇ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան աւանդական եւ շէնշող ճաշին անխտիր եւ սիրով կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները եւ գրական ու մշակութային, երիտասարդական եւ հասարակական կազմակերպութիւններու անդամները, 25 Փետր. Կիրակի ժամը 13ին

Le plus parisien des Restaurants de Paris
à 150 mètres des Folies Bergères
3, Rue Rougemont, Paris (9e)
Métro Cadet ou Montmartre

Ճաշագին 25 Ֆր. ուսանողներու 20 Ֆր.
Հեռաձայն՝ Ե. Աղամեան 874–81–28

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

GEORGE V

Մարտ 11 կիրակի, ժամը 15–24

Բարձր հովանաւորութեամբ Ֆրանսական Կարմիր Խաչին

Կը նախագահէ Պ. Մ. ՃԻՅԷՐՃԵԱՆ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

L'OLYMPE CHEZ NOUS

JAN VASSILIS

Auteur, compositeur et créateur du « Sirtaki »

L'orchestre et les attractions du Cabaret de renom

L'OLYMPE

եւ նուագախումբը ՄՕՐԻՍ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Պար՝ հայկական եւ եւրոպական երաժշտութիւնով

ELECTION MISS CROIX ROUGE

Projection d'un magnifique film en couleur et sonorisé
« FLASH SUR L'ARMENIE »

La projection du film de 16 heures à 17 heures
L'OLYMPE chez nous de 20 h. à 21 h.

Սեղանները ապահովելու համար հեռաձայնել
359–67–03, *ժամը 15էն վերջ* 985–66–28

Վերապահուած սեղանները գրաւուած պէտք է ըլլան ամէնէն ուշը ժամը 20ին

Մուտք 20 ֆրանք

ՀՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած
Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի Ծնողաց Միութեան կողմէ

Շաբաթ, 3 Մարտ ժամը 19էն սկսեալ

Orchestre MELKON Gérard et son ensemble
ATTRACTIONS — BAR — BUFFET

26, Rue Troyon — 92310 SEVRES, Tél. 027-18-28

Մուտք 20 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MARDI 20 FÉVRIER 1973

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le Numéro 0,70 F.

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, Rue de Trévise Paris 9

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Վեցամսեայ 65 ֆր.
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Հատը 0,70 ֆր.

49րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12.645
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
49e ANNÉE — N° 12.645

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Շնորհք պատրիարքի տեղեկագրին առթիւ

Անոնք որ ուշադրութեամբ կարդացին Թուրքիոյ Հայոց պատրիարքին՝ Շնորհք Արքեպիսկոպոսի տեղեկագիրը, «Յառաջ»ի մէջ, անդրադարձան հաւանօրէն աքօղուած այն դառնութեան, որ կ'արտայայտէր ազգային – ժողովական կեանքի ամբողջական անդամալուծութեան առթիւ, – փափկանկատ այն հաստատումով՝ որ «մեր դիմումները քաղաքիս (Պոլսոյ) կուսակալութեան, որպէսզի արտօնութիւն շնորհուի պատգամաւորական ժողով գումարելու, դժբախտաբար դրական արդիւնք չտուին ցարդ»:

Իր պատրիարքութեան սկզբնական օրերուն իսկ, Շնորհք պատրիարք, հոգեւոր ու վարչական իր պատասխանատուութիւններուն գիտակ, փորձեց ամէն ճիգ՝ Թրքահայութեան համայնական կեանքը վարելու համաձայն ժողովրդապետական սկզբունքներու: Գործի կոչելու համար մարմիններ եւ ժողովներ, որոնք իրաւասութիւնը ունենան Թրքահայութեան առնուազն եկեղեցա – վարչական խնդիրները վարելու եւ հակակշռելու:

Պոլսոյ կուսակալութեան, Անգարայի կառավարական շրջանակներուն ու յաջորդական դահլիճներու պատկան նախարարութեանց մօտ անհատական իր բոլոր դիմումները մնացին անհետեւանք: Երկրին ներքին կացութիւնը, կառավարական փոփոխութիւնները եւ օրուան գլխաւոր պատասխանատուներու ծանրաբեռն վիճակը մի՛շտ ալ պատճառ ցոյց տրուեցան ձգձգումներու եւ բացորոշ անտարբերութեան...

Այնպէս որ, 1973ի Ծննդեան ընդունելութեանց առիթներ, «լուսանցքի վրայ» կատարուած հաշուետուութեան մը ընթացքին արտայայտուած դառնութիւնը ... պարագայական դժգոհանքի մը հետեւանք պէտք չէ նկատել: Որքան ալ յարգուած ըլլան կենցաղավարական պատշաճութիւնները ու շրջահայեցութիւնը ցոյց տրուած ըլլայ չափի զգացումով գործելու՝ Պատրիարք հօր վկայութիւնը բնորոշիչ է տիրող պայմանները իրենց իսկական բնոյթին ու տարողութեան մէջ գնահատելու համար:

Հակառակ Լօզանի դաշնագրի յստակ տրամադրութեանց, որոնք կ'երեւին 37–44րդ յօդուածներուն մէջ, Թուրք կառավարութիւնը 1944էն ի վեր փաստօրէն կը մերժէ յարգել իր յանձնառութիւնները:

Անդարձ «մահ» նկատած է մինչ Սեւրը ու «կեանք»՝ Լօզանը. առիթ չէ փախցուցած հպարտանալու վերջինով, ներքին թէ միջազգային կեանքի ճակատներուն վրայ: Սակայն երբ կարգը եկած է գործի վերածելու եկեղեցական, մարդասիրական եւ հանրանպաստ հաստատութեանց գոյատեւումին ու պաշտպանութեան յատուկ տրամադրութիւնները Լօզանի դաշնագրին՝ խոժոռած է կամ պատրուակներ փնտռած, խուսափելու համար օրինաւոր ու արդար ամէն կարգադրութենէ:

Բացորոշ է մեր կողմէ յիշատակուած 37–44րդ յօդուածներու բանաձեւումը Թուրքիոյ մէջ հինէն ի վեր ապրող փոքրամասնական եւ օտար տարրերու հանրային – հոգեւոր հաստատութեանց մասին. «Թուրք կառավարութիւնը յանձնառու կ'ըլլայ իր ամբողջական պաշտպանութեան առարկայ դարձնել զանազան յարանուանութեանց պատկանող եկեղեցիները, սինակոկները, գերեզմանատուները եւ հանրային բոլոր տեսակի հաստատութիւնները. կ'ընդունի ամէն կարգի դիւրութիւն եւ իրաւասութիւն տալ բոլոր այն կրօնական եւ մարդասիրական հիմնարկութեանց՝ որոնք գոյութիւն ունին ներկայիս (1923) Թուրքիոյ մէջ: Ոչ մէկ մերժումի պիտի ենթարկուին դիւրութեանց ընծայումի համար կատարուած դիմումներ»... եւայլն, եւայլն: (Յօդուած 42):

Մօտաւորապէս երեսուն տարիէ ի վեր, անկենդան տառի վերածուած են դաշնագրային – օրինական այս տրամադրութիւնները եւ Թուրք կառավարութիւնը ո՛չ միայն չկամութիւն ցոյց տուած է իրեն կատարուած դիմումներուն հանդէպ, այլ եւ պարբերաբար արտառո՛ւչ չքմեղանքով մը փոխադարձած է փոքրամասնութեանց մեղմաձայն առարկութիւնը:

— «Դուք մեր հարազատ հայրենակիցներն էք, հաւասարազօր Թուրքեր: Հետեւաբար հանրային անջատ ժողովներու եւ մարմիններու պէտք չունիք: Ամէն քաղաք ունի եւ կ'ունենայ հոգատար իր վարչական մարմինը՝ տեղական – եկեղեցական գործերը յանձնաձելու համար: Ի՞նչ հարկ Պատգամաւորական ժողովներու եւ անոնցմէ ընտրուած անջատ մարմիններու»:

Թափանցիկ է հետապնդուած նպատակը, ու վերջին տասնամեակներուն հանրապետական որբանոցներու, եկեղեցիներու, վարժարաններու եւ հիւանդանոցի հանդէպ ցոյց տրուած անըմբռնելի վերաբերումը չի կրնար մեկնութեան: Համայնական կարգուսարքէ զրկուած է գաղութ մը, որ Սահմանադրութեան օրերէն ու տեւած էր մինչեւ Մեսրոպ Նարոյեան պատրիարքի օրերը, որոշ չափով նաե՛ւ Խաչատուրեան Արք.ի շրջանին: Նիւթական դժուարութիւններ, համակարգող վարչութեան մը չգոյութիւնը, հանրային հասարակաց մտահոգութիւններու առթիւ յանուն Թրքահայ փոքրամասնութեան գործելու ի վիճակի մարմինի մը բացակայութիւնը՝ բացասական իրենց անդրադարձումով ջլատած են մեր կեանքը այդ ափերուն վրայ, անշուշտ անզօր–անճար կացութեան մատնելով նաեւ պատրիարքարան մը՝ որ այլապէ՛ս ծանրաբեռնուած է արդէն կրօնական գործերով...

Լօզանի դաշնագիրը Ազգերու Դաշնակցութեա՛ն կը վերապահէր իրաւունքը միջամտելու եւ իր հեղինակութիւնը արժեցնելու, եթէ չյարգուէին Թրքական խոստումներն ու յանձնառութիւնները: — Ո՞ւր են անիրաւուած ազգերու եւ անտեսուած իրաւունքներու պաշտպանութեան ախոյեանները...:

Մ. Թ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԻՍԻՆԿԷՐ – ՄԱՕ ՑԷ ԹՈՒՆԿ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մ. Նահանգներու նախագահին անձնական խորհրդատուն՝ Քիսինկըր, Փեքինէ մեկնելէ առաջ, ընդունուած է Մաօյի կողմէ, որու հետ տեսակցած է երկու ժամ:

Ըստ չին գործակալութեան՝ խօսակցութեան նիւթ դարձած են «բազմաթիւ հարցեր» եւ անոնք քննութեան առնուած են «հանդարտ մթնոլորտի մէջ»:

Դիտեր համաձայն են հաստատելու, թէ Մաօ ընդունելով Քիսինկըրը ուզած է չինեւամերիկեան մերձեցումին կարեւորութիւնը ցոյց տալ: Նիքսընի անձնական խորհրդատուն ընդամէնը 17 ժամուան խօսակցութիւններ ունեցած է չին ղեկավարներու հետ: Թէեւ այդ խօսակցութիւններու մասին պաշտօնական ոչ մէկ ղեկոյց հրապարակուած է, սակայն, հաւանական կը նկատուի, որ Ֆորմոզի հարցը քննութեան առնուած ըլլայ: Կարգ մը դիտեր նոյնիսկ կը մտածեն, թէ այդ խօսակցութիւններուն հետեւութեամբ քանի մը քայլեր ձեռք առնուին, ինչպէս, օրինակ, ամերիկեան ուժերու մասնակի պարպում մը Ֆորմոզէ:

Միւս կողմէ, ճափոն թերթ մը կը հաղորդէ, թէ Ամերիկացիք եւ Չինացիք որոշած են մնայուն մարմիններ հաստատել իրենց միջեւ, որպէսզի զարկ տրուին յարաբերութիւններուն: Կ'ըսուի, թէ առեւտրական յանձնախումբ մը պիտի հիմնուի Ուաշինկթընի եւ Փեքինի մէջ, եւ թէ լրագրողներու փոխանակութիւններ պիտի կատարուին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼ մտադիր է երկրէն արտաքսել քրիստոնեայ առաքեալները, որոնց թիւը հազարի կը հասնի, ըստ Իսրայէլի կառավարութեան բանբերին: Ասիկա այն պատճառաբանութեամբ, թէ տարին 5էն 6000 Իսրայելացիներ դաւանափոխ կ'ըլլան՝ քրիստոնեայ դառնալով: Ռաբբունապետ Քահանի համաձայն՝ «Աուշվիցի մէջ Հրեայ մը կորսնցնելուն եւ դաւանափոխութեամբ Հրեայ մը կորսնցնելուն միջեւ տարբերութիւն չկայ, որովհետեւ երկու պարագաներուն ալ մեր ժողովուրդէն հոգի մը կը կորսուի»:

ՄԷՍՄԷՐ տեսակցութիւն մը տուած է մամուլի Ֆրանս–Փրէս գործակալութեան եւ յայտարարած է «Եթէ Ձախը յաղթէ, հանրաքուէն պէտք է տայ իր վճիռը»: Հարցը այն է սակայն թէ եթէ ձախը յաղթէ, այդ ալ անշուշտ հանրաքուէի արդիւնք է: Բայց մեծամասնութիւնը օրէ օր աւելի խուճապ ցոյց կուտայ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ, Ժօզէֆ Քոմիթի իր շրջանին մէջ ելոյթ մը ունեցած է եւ յայտարարած. «Աւելի արագ երթալու համար, դո՛ւք ընկերվարականներդ ուզեցիք վագր մը դնել ձեր շարժիչին մէջ, այսինքն համայնավարները, բայց կը վախնամ Ֆրանսացիներուն համար որ առաջին ռաքէն ըլլայ: Երկու տարի առաջ ընկերվարականները ըսին որ Չիլին կայ իբրեւ օրինակ Ֆրանսայի համար: Արդ, Չիլիի մէջ միսը պարենատոմսով կը տրուի եւ ապրուստը 160 առ հարիւր բարձրացած է»:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Ալ Հայաթ թերթին համաձայն, Իրաքի իշխանութիւնները ձախողեցուցած են դաւ մը զոր պատրաստած էին զինուորականներ: Մասնակցող 17 սպաներ գնդակահարուած են:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ նախագահին անձնական խորհրդատուն՝ Հաֆէզ Իսմայիլ, որ Մոսկուայէ նոր վերադարձած է, Ուրբաթ օր Ուաշինկթըն պիտի մեկնի՝ տեսակցելու համար Նիքսընի հետ, Միջին Արեւելքի հարցին շուրջ: Հաֆէզ Իսմայիլ Լոնտոնի մէջ տեսնուեցաւ Անգլիոյ վարչապետին հետ, իսկ իր մեկնումէն առաջ տեսնուած էր Գահիրէի չին եւ ֆրանսացի դեսպաններուն հետ:

ԺՈՐԺ ՄԱՌՇԷ յայտարարած է Մէսմէրի, տեսակցութենէն ետք, թէ Ձախը ամէն ինչ պիտի ընէ որպէսզի ժողովրդավարութիւնը եւ օրինաւորութիւնը յարգուին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԸ ԵՒ ՖՐԱՆՍ. ՄԱՄՈՒԼԸ

Երկուշաբթի առաւօտ է միայն (նոր բարի լո՛յս) որ Համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը կ'անդրադառնար փրանքեւթրքական այն միջադէպին, որ ծագեցաւ Մարսէյլի Ապրիլեան Յուշարձանի բացման առթիւ: Համայնավար օրաթերթը սակայն ոչ մէկ տեսակէտ կը յայտնէ այդ մասին եւ կը գոհանայ ութ օր առաջուան (երեւի Մոսկուա նոր արտօնութիւն տուաւ) լուրեր տալով եւ իր խորագրով նոյնիսկ այն վտանգաւոր արտայայտութիւնը կը թողու թէ «ցեղասպանութիւն» բառը կրնայ ջնջուիլ.—

FRANÇAIS ORIGINAIRES D'ARMENIE
LE MOT « GENOCIDE » SUPPRIME DU MONUMENT COMMEMORATIF DES MASSACRES DE 1915 ?

« Les Français originaires d'Arménie s'inquiètent des déclarations faites récemment par le ministre des Affaires Etrangères de Turquie. Le ministre a déclaré qu'il avait obtenu du gouvernement français des assurances sur la suppression du mot « *génocide* » sur le monument à la mémoire des Arméniens massacrés en 1915 en Turquie.

Avant l'inauguration de ce monument, qui a eu lieu il y a quelques jours à Marseille, Paul Cermolace, député communiste, était intervenu auprès du ministre de l'Intérieur pour protester contre la tentative d'ôter le mot « *génocide* » de la plaque qui orne le monument.

Dans sa réponse, M. Marcellin avait nettement montré qu'il était favorable à la suppression de ce terme jugé gênant par les autorités turques ».

L'HUMANITE (19 Février)

×

Վար տը Մառնի երեսփոխան Ալէն Կռիօթրէ հետեւեալ ղեկոյցը յանձնած է փետր. 15ին, Ֆրանս–Փրէս գործակալութեան.—

Les Français d'origine arménienne de l'Association France-Arménie dont ils m'ont donné la présidence, ont réagi avec une passion légitime, même si les termes utilisés peuvent surprendre les Français non avertis du long génocide tragique des Arméniens pendant et après la première guerre mondiale.

Rien de plus naturel que l'érection à Marseille d'un monument au souvenir des victimes innocentes d'un des plus sanglants massacres de l'histoire contemporaine.

J'ai moi-même proposé il y a plusieurs années la réalisation d'un tel monument dans la Capitale.

Willy BRANDT s'est agenouillé à AUSWITCH. Je suis déçu que le Gouvernement turc n'ait pas adopté une attitude semblable de recueillement.

ALAIN GRIOTTERAY

Inauguration du Monument Arménien à Marseille

Discours de M. Diran KHAYIGUIAN

« A cinq jours de Paris des atrocités sont impunément commises couvrant un pays d'horreurs telles qu'il ne peut s'en concevoir de pire dans les temps de la plus noire barbarie ».

Ainsi s'écriait Clémenceau au lendemain des massacres d'Arménie. Un crime en effet de dimension universelle et sans précédent depuis Trajan, venait d'être commis sur terre.

Un précédent qui servit d'enseignement et d'encouragement pour les initiatives analogues.

Un génocide unique en son genre, car les organisateurs ont réussi à mobiliser et galvaniser la quasi-totalité de la masse turque pour anéantir une nation.

Un génocide, qui par les moyens employés et par ses conséquences n'évoque ni Auschwitz, ni le Bengla-Desh. Car ceux-ci ont eu leurs réparations morales et matérielles.

Un crime impuni qui porte comme nom : « Le complot du silence ». Car les grandes chancelleries ont mauvaise conscience à ouvrir son dossier.

Et pourtant, des centaines de ceux qui l'on vécu et lui ont survécu sont ici parmi nous et entourent ce monument dédié au génocide.

Et des centaines de milliers depuis les Amériques jusqu'en Arménie ont le regard fixé sur ce quadrilatère phocéen, dans l'enceinte de cette cathédrale où des pélerins sont venus s'incliner devant une stèle dédiée à ceux qui sont morts sans sépulture. Ceux dont la mort n'est inscrite sur aucun registre de mairie. Et ... ils sont plus d'un million cinq cent mille.

Pas une ville, pas un village d'Arménie n'a pu ériger un monument pour ses enfants morts certes parce qu'ils appartenaient à une ethnie mais également parce qu'ils servaient la croix et s'enthousiasmaient pour les idées avancées de l'Europe, en particulier de la France.

Les survivants ne purent non seulement enterrer leurs morts, mais chassés de leur terre ancestrale trois fois millénaire, ont mis plus d'un demi siècle pour enfin pouvoir s'incliner devant un mémorial.

Bien sur, aurions-nous voulu que chaque commune, chaque canton d'Arménie ait ses sépultures. Mais comme le dicton exprime si bien, « tout homme épris de liberté a deux patries : la Sienne et puis la France », berceau de « l'Esprit des Lois de Montesquieu, du contrat Social de J. J. Rousseau ».

Ce monument du génocide arménien érigé sur la terre de France, conçu par les anciens combattants, volontaires et résistants arméniens de 1914-18. 1939-45, consacré œcuméniquement par l'Archevêque de Marseille, par le représentant du Délégué Apostolique de sa Sainteté Vasken 1er, Catholicos de tous les Arméniens, par Messieurs les Pasteurs de l'Eglise Réformée de France et de l'Eglise Evangélique Arménienne, sous votre présidence Monsieur le Ministre, avec votre participation Monsieur le Député-Maire, Monsieur le Président de Conseil Général, incarne l'esprit de l'Arménie, « Cette sœur d'Orient qui disait Anatole France, mourait parce qu'elle était notre sœur et pour le crime d'avoir partagé nos sentiments ».

Aussi sommes-nous honorés et quelque peu consolés que ce monument soit érigé sur une terre traditionnellement attachée à la liberté et aux droits des peuples à disposer d'eux-mêmes.

Pourquoi ce mémorial ? — La réponse le Président du Canton de Genève la donnait d'une façon lapidaire lors du cinquantenaire du Génocide Arménien : « Pardonner ? peut-être ! Oublier ? Jamais ! ».

La réponse ? Nous la trouvons aussi Monsieur le Ministre, dans un de vos discours, par une image : « Il est nécessaire que vous vous souveniez de vos origines, car l'enfant oublié veut savoir qui était sa mère. Il en a besoin ».

La réponse enfin nous la trouvons en une imprécation lancée à la face de chaque Arménien par celui même qui apposa sa signature à côté de celle de Clémenceau au traité de Sèvres : « Et s'il arrivait que nos fils oublient tous ces malheurs, alors, que l'Univers tout entier jette son anathème à la face de l'Arménien »...

Ce monument dédié aux martyrs arméniens est un défi à l'oubli. Un défi à l'affirmation gratuite d'Adolphe Hitler, révélée au Procès de Nürenberg : « Qui donc parle encore aujourd'hui du massacre des Arméniens ? »

Un défi surtout à Talaat Pacha, le ministre turc de l'Intérieur qui après sa forfaiture, déportation et spoliation des biens de la quasi totalité des 3 millions de sujets arméniens de l'empire et l'extermination de plus d'un million cinq cent mille, déclarait à l'ambasseur américain Morgenthau que « la Question Arménienne n'existait plus ».

Ce monument érigé à Marseille, berceau de la civilisation grecque de l'Europe occidentale, est un défi au mausolée de ce même Talaat que la Turquie actuelle a érigé en 1960 sur les bords du Bosphore. Ce Bosphore qui depuis 5 siècles ensanglante la Méditerranée Orientale depuis les portes de Vienne jusqu'en Arménie.

Si nous nous livrons à cette comparaison des deux monuments, ce n'est pas pour nous laisser aller à un effet de style. Mais c'est parce que l'un incarne le bien et l'autre le mal.

Quant à l'inscription gravée sur ce monument, elle est conforme dans son esprit à l'idée exprimée et aux termes employés par d'éminents hommes d'Etat. Pour ne citer que Millerand, Président de la République Française : « *Le gouvernement turc* n'a pas seulement failli au devoir de protéger ses sujets de race non-turque contre le pillage, la violence et le meurtre, de nombreuses preuves indiquent qu'il a lui-même pris la responsabilité de diriger et d'organiser les attaques les plus sauvages contre des populations auquelles il devait sa protection ».

Et voici la déclaration de Robert Cécil, sous secrétaire d'Etat aux affaire étrangères britanniques : « C'est en partie à cause de ce courageux refus que les Arméniens de Turquie ont été massacrés en 1915 par le *gouvernement turc* ».

Toutes ces déclarations et tant d'autres corroborent l'opinion du Larousse et du Larousse encyclopédique publiés en 1969 et 1971 que voici : « Un plan d'extermination systématique fut dressé par les Turcs et appliqué notamment en 1895-1896 et 1915-1916 ».

Pendant la première guerre mondiale les Turcs entreprennent de déporter la population arménienne... Environ 1.900.000 Arméniens disparaissent pendant le conflit.

Avec toutes ces données historiques, le Comité d'Erection, conscient de ses responsabilités, aurait manqué de probité et de civisme en remplaçant le mot turc par un terme imprécis teinté de diplomatie pour noyer la « Question Arménienne ».

Ce monument dédié également aux combattants, volontaires et résistants arméniens morts à Ourfa, Chabine Karahissar, à la résistance victorieuse de Van, de Moussa-Dagh est non seulement une affirmation de la solidarité franco-arménienne mais une reconnaissance envers ceux qui grâce à la bataille de Sardarabad ont scellé le destin de l'Arménie d'aujourd'hui et grâce à la résistance de Bakou qui dura six mois priva de pétrole l'Armée Impériale allemande selon le témoignage du chef d'état-major Ludendorf et contribua à la défaite allemande.

Si ce monument est un défi à l'oubli, un défi au mal et une affirmation de la volonté farouche de ce peuple à ne pas céder au mal, il veut être aussi et surtout un chant d'espérance.

Le réalisateur de cette église où nous venons d'entendre une des plus anciennes liturgies chrétiens, Mgr. Balakian, déporté comme la pluspart des intellectuels arméniens et sauvé grâce à son endurance et par miracle (il l'attribue aux prières intenses et persévérantes de sa mère) raconte dans son livre intitulé « Le Golgotha Arménien » comment après la traversée à pied du plateau anatolien en plein hiver, qui dura quatre mois, lorsqu'ils descendirent la chaîne du Taurus, en apercevant la plaine ensoleillée de Cilicie, ils commencèrent à chanter. Les gendarmes turcs qui les escortaient étonnés, courroucés, crièrent : « Quelle impertinence ! On vous a traînés dans la boue et le sang et nous n'avons pas pu extirper de votre corps l'envie de chanter ». Et Monseigneur Balakian, 15 ans après, bâtissait cette église pour que ce peuple continue à chanter.

Fédérico Garcia Lorca, un des fondateurs de la poésie espagnole moderne écrit que « la flûte et l'hirondelle incarnent plus de poésie qu'une froide statue ».

Mais si ce monument est animé de l'esprit de nos martyrs, il exhalera le chant d'espérance comme l'a exprimé notre poète Siamanto qui déporté avant d'être fusillé écrivait : « C'est en chantant que je voudrais mourir ».

« Qui est le héros, qui est le martyr? Et Monseigneur Marold répond : « celui qui nourrit en son âme une pensée sublime et pour la garder sans souillure, se sacrifie ».

Les dizaines de milliers de femmes arméniennes qui ont refusé les harems et se sont jetées dans l'Euphrate ou le Tigre, ont voulu garder sans souillure cet héritage de la pensée sublime.

Ce monument est dédié à tous ces martyrs inconnus.

Nous souhaitons que leurs sacrifice serve d'exemple à l'humanité.

Que leur témoignage réveille la conscience des héritiers et des dirigeants de ce grand crime, les amènent à la repentance et à la réparation morale et matérielle du mal commis.

Que l'esprit de justice, de paix, de fraternité comme il est gravé sur cette dalle, s'empare des dirigeants actuels de la Turquie. Et qu'à ce seul titre leur représentant puisse venir s'incliner devant ce mémorial tel le chancelier Willy Brandt qui s'est agenouillé devant le mémorial d'Auschwitz.

C'est alors que le chant de notre poète se transformera en une ode beethovenienne dédiée à la fraternité pour célébrer en chœur que justice est faite.

Que l'âme de nos martyrs plane comme une nimbe auréolée sur ce « Khatchkar », sur ces pierres tombales, symboles de l'Arménie antique, et sur l'envol de cette pyramide d'acier, symbole de la renaissance de l'Arménie d'aujourd'hui.

D. K.

Ծաղկած Փշալարեր

(ՎԻՊԵՐԳ)

Երրորդ անգամ լինելով, ես անկասկած կը հիւանդանայի Թոքերի բորբոքումով եւ... եւ այս անգամ կը գնայի, կը հասնէի Լեռլեային, Զանիօլատեանին եւ մընացած հազար–հազարներին...

Կամաց–կամաց իմ աշխատանքը դուր է գալիս ինձ. ես սկսում եմ հնարագէտ դառնալ եւ կատարելագործուել, բարձրացնել իմ վարպետութեան աստիճանը, եւ հիմա կարող եմ կարգադրիչից աւելի վարժ կերպով՝ մի հարուածով թռցնել սառած քարի նման ամուր բայց թեթեւ կոշտերը: Այսպէ՛ս: Այսպէ՛ս...

Երբ ես զգում եմ, որ աշխատանքի պատճառած ջերմութիւնը չի տարածւում ձեռներիս եւ ոտներիս վրայ, ես երկաթէ ձողը ցցում եմ ձեան մէջ եւ քայլերս ուղղում դէպի Լարիսա Սիմեոնովնայի օթեւանը:

— Ես հեռուից տեսայ ձեզ, — ասում է նա, — թեթեւ զգեստ էն առել ձեռքիդ, խօսք չկայ... Տաքացէք, տաքացէք... սա մի սարսափելի կամեզիա է եւ ուրիշ ոչինչ...

Յետոյ նա ասում է.

— Ես եղայ մայրերի բարաքը:

— Այո՞, — ուրախանում եմ ես, — տեսա՞ք Գերմանուհուն:

— Տեսայ, — ասում է նա, — ծանօթացայ, պատմեցի ձեր մասին... Հիմա այս արդուկի պէս մի ծանրութիւն եմ զգում սրտիս վրայ... Լաւ կը լինէր եթէ չգնայի... Երեւում է, որ ժամանակին գեղեցիկ է եղել, ինչ հիանալի, թափանցող աչքեր ունի... Ուրեմն նրա այսպէս կոչուած ամուսինը Ադրբեջանցի՞ է... Որտեղի՛ց–որտեղ... Երեխան չի ապրի, չէ, նուազ, նիհար... Եւ ի՞նչն է հետաքրքիր, գլուխը մի տեսակ երկարաւուն է. ինքը սեւ... ասում է, որ հօրն է նըմանում, ասում է...

Լարիսա Սիմեոնովնան թողնում է արդուկը եւ սպիտակ թաշկինակով սրբում է արցունքները:

— Լաւ կը լինի, եթէ չգնայի, չտեսնէի, — կրկնում է նա, — աչքիս առաջից չի հեռանում:

Մի բաժէ ես ինձ կորցնում եմ: Առհասարակ երբ կինը լալիս է՝ ես ինձ կորցնում եմ: Ուրիշ պայմաններում, գուցէ ես գտնէի համապատասխան մօտեցում, իսկ հիմա խելքի մօտ ոչ մի բան չեմ կարող մտածել: Ես միայն բաւականանում եմ ասելով.

— Պէտք չէ արտասուել. առանց այն էլ մեր կեանքը... էն լիքը...

— Ճաշի ընդմիջումին մօտեցէք... ես կ՚ասեմ տեղը: Իսկ հիմա տաքացէք եւ ուշադրութիւն մի դարձնէք իմ արցունքներին. ես մի քիչ չէ, շատ սանտիմենտալ եմ եւ ինչպէս երեւում է՝ բնութիւնն ինձ շատ է արցունք տուել. ես մինչւ յարմար առիթ եմ փնտռում թափելու այն, այլապէս նրանց շատութիւնից ես կարող եմ խեղդուել... Ուշադրութիւն մի՛ դարձրէք...

Ես ի վիճակի չէի անուշադրութեան մատնել Լարիսա Սիմեոնովնայի արցունքները եւ ուշադրութիւն չդարձնել մ ա ն ա ւ ա ն դ այն բանի վրայ: որ նա լալիս էր փոքրիկ աղջկայ նման: Ես հազիւ կարողացայ ինձ զսպել, ես ուզում էի մօտենալ, փայփայել եւ քնքուշ խօսքերով կարել նրա լացը: Դրա փոխարէն ես զբաղուեցի Գերմանուհուն բերած նուէրները հանելով տոպրակից եւ դասաւորելով սեղանի վրայ: Ես յիշեցի մօրս, նա էլ լալիս էր փոքր աղջկայ նըման, մեծ հոգեբան լինելու կարիք չկար հասկանալու համար, որ իմ նոր, հազարաւորայ ծանօթը լալիս էր ոչ միայն Գերմանուհու նորածինի, այլեւ իր երկու զաւակների համար: Լարիսա Սիմեոնովնան սեղանի գլխից դուրս հանեց մի թերթ, փաթաթեց խնամքով «օժիտը» եւ ասաց.

— Ճաշի ընդմիջումին... ես կ՚ասեմ տեղը... կը յանձնէք, կը խօսէք... Խե՛ղճ մենք, խե՛ղճ մենք... դուք պատրաստւում էք գնա՞լ... լաւ տաքացա՞ք... աշխատելիս մի՛ շտապէք, չկարծէք, եթէ կատարեցիք առաջադրանքը, կը հանգըստանաք: Ձեզ կը լծեն մի նոր աշխատանքի, այնպէս որ... ասենք ինչու եմ ձեր գլխին նոթացիա կարդում, դուք պէտք է որ իւրացրած լինէք լագերային տարրական ալֆաբէտը... Ի՞նչ լաւ կը լինէր եթէ դուք մեզ մօտ ընկնէիք... Մենք միասին... կը խօսենք Եանկա Կուպալայի, Եակուբ Կոլասի մասին... Զգուշէք, որքա՜ն ծանր են անցնում օրերը, ո՛չ մի կենթիմ խօսակից, ո՛չ մի մօտիկ...

— Պէտք է որ այստեղ մի հայ ուսուցիչ լինի, դուք չգիտէ՞ք նրան, — հարցնում եմ ես:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(81 – Շար.)

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ՌՈՒԲԻՆԵԱՆ ԹՈՐՈՍ ԻՇԽԱՆԻ ԴՐԱՄՆԵՐԸ

«Լրաբեր հասարակական գիտութիւնների» հանդէսին մէջ Մ. Կարապետեան կը ներկայացնէ Թորոս իշխանի ցայսօր գտնուած հինգ դրամները, չահեկան մանրամասնութիւններով:

Յօդուածագիրը նախ գրելէ կուտայ, թէ Կիլիկիոյ Ռուբինեան իշխաններն են (1080–1198), որ հայաստան առաջին մետաղեայ դրամները հրապարակ հանած են:

Կիլիկեան Հայաստանի թագաւորութեան շրջանէն մնացած հազարաւոր դրամներու մէջ իշխանական դրամները խիստ հազուադէպ են, որով անորոշութիւն կը տիրէ անոնց դասակարգումին մէջ: Համաձայն յօդուածագրին՝ դրամները թուական չունին, որով դժուար է ժամանակագրական կարգի հաստատումը:

1968ին դրամագէտ Խ. Մուշեղեան Մոսկուայի մէջ յայտնաբերեց դրամ մը՝ Թորոս արձանագրութեամբ: Իշխանական շրջանի դրամներ գտնուած եւ անոնց մասին հետաքրքրութիւն առեղծուած է դեռ ԺԹ. դարուն: Հ. Ղ. Ալիշան, Կ. Բասմաջեան, Մ. Երիցեան, Յ. Տէր-Ղազարեան եւ Պ. Կարապետեան անոնց մասին խօսած են: Սակայն անոնցմէ ո՛չ մէկը Թորոս արձանագրութեամբ դրամի մասին խօսած է, քանի որ անոնց օրով այդ անունով դրամ դեռ չէր գտնուած:

Իշխանական շրջանի դրամներով ամէնէն շատ զբաղած է Զ. Պաւլեան (Մ. Նահանդներ):

Այժմ հինգ օրինակ կայ Թորոս արձանագրութեամբ դրամներէ:

Այս դրամներուն մէկ երեսին վրայ պատկերացուած է հաւասարաթեւ խաչ մը՝ կէտաւոր շրջագիծի մէջ, որմէ դուրս բոլորաձեւ գրուած է Թորոս՝ կէտաւոր եզրագիծով: Միւս երեսին վրայ կայ խաչ մը եւ համառօտագրութիւններ: Պղինձէ դրամին ծանրութիւնն է երկու կրամ 33, տրամագիծը՝ 18 միլիմեթր է:

Արձանագրութիւնները գրուած են Կիլիկեան Ժ.-ԺԲ. դարերու բոլորագիրով: Կարելի է դրամին երկու երեսին գրութիւնները հետեւեալ ձեւով կարդալ — «Թորոս որդի Ռուբէնի աղօթքով»:

Ռուբէն (1080–1095) Կիլիկիոյ հայկական իշխանութեան հիմնադիրն էր:

Կիրակոս Գանձակեցի հետեւեալը կը գրէ Թորոս իշխանի մասին: «Այս Թորոս իշխան եւ եղբայր իւր Ստեփանէ որդիք էին իշխանին Լեւոնի, որդւոյ Կոստանդեայ, որդւոյ Ռուբէնայ...», եւայլն:

Մատթէոս Ուռհայեցի, երբ 1120ի դէպքերը կը նկարագրէ, կը գրէ. «Յայսմ ամի զօրաժողով արարին զօրքն Թուրքաց եւ մտեն ի յաշխարհն Անաւարզա եւ արարին աւար զամենայն երկիրն եւ զմարագս, իսկ մեծ իշխանն Հայոց Թորոս՝ որդի Կոստանդեայ՝ որդի Ռուբէնայ...», եւայլն:

Կիլիկիոյ հայկական Պետութեան ութ իշխաններէն միայն Թորոս Ա.ի գործունէութիւնն է, որ սերտ կերպով կապուած է եկեղեցաշինութեան հետ: Այս ուղղութեամբ բաւական տեղեկութիւններ կան պատմական աղբիւրներու եւ վիմագիր արձանագրութիւններու մէջ: Ծանօթ է, որ անոր իշխանութեան շրջանին կը շինուի Անաւարզայի Զօրավարաց եկեղեցին, վերաշինուած են Սիսի մօտ Դրազարկի եւ Մաշկեւորաց եկեղեցիները, եւայլն:

ՉԻՆԱՍՏԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱ

———o———

Չինաստան լուռ այլ հետեւողական ձեւով կը ձգտի իր յարաբերութիւնները բարելաւել Արեւմտեան Եւրոպայի հետ: Այս վերջինոյն բոլոր երկիրները, բացի Փորթուկալէ, Սպանիայէ եւ Իրլանտայէ, դիւանագիտական կապ հաստատած են Փեքինի հետ: Անցեալ տարի Արեւմըտեան Եւրոպայի բոլոր գլխաւոր երկիրներու Արտաքին նախարարները Փեքին այցելեցին: Եւ Փեքին Արեւմտեան Եւրոպայի բաժին մը հաստատած է իր Արտաքին նախարարութեան մօտ:

Նախագահ Նիքսընի Չինաստան այցելութիւնը ամէնէն յատկանշական երեւոյթն էր Արեւմուտքի համար: Այսուհանդերձ երկու երկիրներու յարաբերութիւնները դեռ բնական չեն դարձած: Նախագահ Նիքսընէն ետք Ֆրանսայի նախագահն է, որ պիտի այցելէ Չինաստան այս տարեշրջանին: Շատ հաւանական է, որ Արեւմտեան Եւրոպայէն ուրիշ նախագահներ ալ այցելեն Փեքին:

Յատկանշական է, որ Արեւելեան Եւրոպայէն ոչ մէկ պետական առաջնորդ այցելած է Փեքին այդ նոյն ժամանակաշրջանին: Ասիկա ցոյց կուտայ Չինացիներու չահագրգռութեան դաշտը: Փոփոխութիւնը, անշուշտ, կապ ունի Մոսկուա-Փեքին յարաբերութիւններու վատթարացման հետ: Երբ ռուսական եւ անոր արբանեակ երկիրներու բանակները 1968-ին գրաւեցին Չեխոսլովաքիան, Փեքին անմիջապէս փոխեց իր օրուան նշանախօսքը եւ, փոխանակ «մշակութային յեղափոխութիւն» հռչակելու, նոր բանաձեւ մը հրապարակ դրաւ, այն է՝ «պատրաստ գտնուիլ պատերազմի վտանգին դէմ»:

Այդ թուականէն աւելի նշմարելի եղաւ Չինաստանի չահագրգռութիւնը Եւրոպայի նկատմամբ: Որովհետեւ Եւրոպա կարեւոր դերք կը գրաւէ խորհրդային մէկ ճակատին վրայ:

Փեքին կը ջատագովէ Հիւսիսային Ատլանտեանի Ուխտը եւ գոհ է, որ Մ. Նահանգները զինուորական յանձնառութիններ ստանձնած են Արեւմտեան Եւրոպայի նկատմամբ: Չինաստանի Արտաքին նախարարը՝ Շի Փէնկ-Ֆէյ հրապարակաւ յայտնեց, թէ Չինաստան կը փափաքի երկու Գերմանիաներու վերամիացումը տեսնել, որ համաձայն Շու էն-Լայի արդէն «անխուսափելի» է:

Փեքին յոյս ունի, որ Անգլիա հիմնական դեր պիտի ստանձնէ Հասարակաց Շուկայի մէջ, որովհետեւ Փեքինի կարծիքով Փարիզ եւ Պոն թոյլ քաղաքականութիւն մը կը վարեն Մոսկուայի նըկատմամբ: Լոնտոնի յարաբերութիւնները լաւ չեն Մոսկուայի հետ: Յատկապէս վերջին տարիներուն:

Չինաստան լաւ աչքով չի դիտեր այն խօսակցութիւնները, որոնք տեղի կ'ունենան Արեւմուտքի եւ Խորհ. Միութեան միջեւ: Առաջինը՝ Եւրոպայի ապահովութեան խորհրդաժողովի հարցն է, երկրորդը՝ զինուորական ուժերու կրճատումը:

Չինաստան միակն է Ապահովութեան Խորհուրդի մնայուն անդամ հինգ երկիրներէն, որ չի մասնակցիր Եւրոպայի ապահովութեան խորհրդաժողովի նախապատրաստական աշխատանքներուն: Եւ, այս, հակառակ այն իրողութեան, որ ան Մ. Նահանգներու չափ աշխարհագրականօրէն մօտ է Եւրոպայի: Փեքին կը փափաքի, որ զինուորական ուժերու կրճատում տեղի չունենայ Եւրոպայի մէջ, որովհետեւ նման պարագայի մը Ռուսիա հնարաւորութիւն պիտի ունենայ աւելի մեծ թիւով զինուորական ուժ կեդրոնացնել չինեւխորհրդային սահմանագլուխի վրայ:

Նոյն մտահոգութիւններէ թելադրուած Փեքին կ'ուզէ նաեւ, որ եւրոպական հիւլէական ուժ մը առեղծուի՝ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հիւլէական զէնքերով:

Մէկ խօսքով Փեքին կը փափաքի Արեւմըտեան Եւրոպայի զօրացումը՝ քաղաքական, տնտեսական եւ ռազմական:

Թ. Ա. Թ.

ՀՈՂԻՎՐՏԻՔ

Վիէնի մէջ վերջերս մեռաւ համեստ, այլ աշխատունեակ Հայ մը՝ Սարգիս Մաթոսեան:

Ողբացեալը ծնած էր Ատանա, 1905ին: Մեծ Եղեռնի օրերուն ինք եւս իր ծնողքին հետ տարագրութեան ճամբան բռնած ու առժամապէս հաստատուած էր Լիբանան: Քանի մը տարի ետք վերջնապէս հաստատուած էր Վիէն:

Հոն ալ դարձած էր կարկառուն դէմքերէն մէկը Հ.Մ.Ը.Մ.ի, որուն յաջողութեան համար մեծ աշխատանք կատարեց: Իր տունը դարձած էր ժողովատեղի:

Մինչեւ վերջ ջերմ համակիր մնաց Հ. Յ. Դաշնակցութեան:

Ա. ԽԼՈՅԵԱՆ

Մարսէյլի Մշակոյթի Տունը

ՊԵՏԱԿԱՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ՅԱՏԿԱՑՈՒՄ ՇԷՆՔԻ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Տարիէ մը ի վեր շատ չի խօսուիր Մարսէյլի Մշակոյթի Տան մասին: Այս չի նշանակեր ի հարկէ որ Յանձնախումբը ինքզինքը հանդստեան կոչած ըլլայ: Մեր հայրենակիցներուն նպաստը կը շարունակուի, ըլլայ անհատական թէ հաւաքական ձեռնարկներով: Այս յարաբերական լռութիւնը, շըսելու համար անդործութիւնը, արդիւնք է սպասողական վիճակի մը:

Անցեալ ամառ, Յանձնախումբը որոշեց առաջին յարկի մեծ սրահը բարեզարդել նուագարոյն ծախքով մը, գայն անմիջապէս գործածելի դարձնելու համար: Այդ ուղղութեամբ որոշ աշխատանքներու ալ ձեռնարկուեցաւ, մաքրուեցան տախտակամածն ու պատերը, 5000 ֆրանքի մօտ ապրանք ալ գնուեցաւ:

Յանձնախումբը կեցուց նորոգութեան վերոյիշեալ աշխատանքները, երբ պետական նպաստի մը յատկացումը հաւանական դարձաւ:

Յանձնախումբը, այսօր, մեծ հաճոյքն ունի հաղորդելու մեր հայրենակիցներուն թէ այդ յատկացումը արդէն իրականութիւն դարձած է եւ թէ Մարսէյլի Մշակոյթի Տունը մօտիկ ապագային պիտի արդիականանայ մեր նախկին, մեծ ծրագրի համաձայն:

Միջերկրական մեծ ոստանին սրտին վրայ բարձրանալիք Հայ Մշակոյթի Տունը, ամէն յոյս կը ներշնչէ նախախնամական դեր կատարելու գաղութի կեանքին մէջ:

Այս ուրախ լուրը տալու առիթէն օգտուելով՝ Յանձնախումբը հաճոյքն ունի հաղորդելու յարգոյ հասարակութեան թէ շէնքի գնումէն մինչեւ այսօր ընդհանուր մուտք եղած է մինչեւ 31 Յունուար 1973 377.374,89 ֆ., ծախսուած է 358.720,63:

Ուստի դրամատան եւ սնտուկին մէջ պատրաստ կայ 18.654,26 ֆրանքի գումար մը:

Մարսէյլի Մշակոյթի Տունը ոչ մէկ պարտք ունի: Վճարուած են բոլոր պարտքերը, շէնքի, նոտարի, կառավարական տուրքի, ինչպէս նաեւ աւրնթեր բոլոր ծախքերը:

Յանձնախումբը հաճոյքն ունի նաեւ հաղորդելու թէ պետական յատկացումը պատկառելի գումար մը ըլլալով հանդերձ, մեր մեծ ծրագիրը իրագործելու համար հարկ պիտի ըլլայ թերեւս դարձեալ ակնկալելու պղտիկ օգնութիւն մը մեր հայրենասէր գաղութէն: Ուստի նուէրները պէտք չէ դադրին եւ Յանձնախումբը պիտի չդադրի հասութաբեր ձեռնարկներ կազմակերպելէ մինչեւ շէնքին վերջնական աւարտումը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (112)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐՁԻԳԸ

ԺԵ.

— Քոյր իմ, կ'երեւայ որ կ'աճապարէք, ըսաւ խանութպանուհին, դրամին վերադիրքը տալով: Թերեւս Փարիզի կառախումբը պիտի նստիք: Ժամը 7.43ին պիտի հասնի:

Յետոյ դրամարկղին վերեւ գտնուող ժամացոյցին նայելով՝ յարեց.

— Մէկ քառորդ ատեն ունիք:

Ժանն խորհեցաւ թէ ամենատարրական խոհեմութիւնը կը պահանջէր որ դիմացինը խաբէ: Ուստի սա պատասխանը տուաւ.

— Իրաւ է որ կ'աճապարեմ, վախնալով որ ուշ կը հասնիմ արարողութեան, բայց քաղաքէն չեմ մեկնիր:

Ու Ժանն դուրս ելաւ, ծրարը եւ վերադիրք դրամը առնելէ յետոյ: Յանկարծ բաց դուռ մը ու մութ նրբանցք մը տեսաւ: Դէպի հոն վազեց: Նրբանցքին խորը կը գտնուէր սանդուխ մը: Տան վերի մասին մէջ խոր լռութիւն մը կը տիրէր: Փախստական կինը մէկ վայրկեանի մէջ հագաւ այն շրջազգեստը ու քարաքօն դրը գնած էր ու գլուխը դրաւ ճերմակ գդակը, քունքերուն վրայ բարելով մազերը: Վըրդաթաշկինակը վիզին շուրջ անցընելէն յետոյ՝ դթութեան քրոջ զգեստը ծրարեց, ու սէրժի կտորով մը կապեց, յետոյ թեւին տակ առաւ ծրարը, նրբանցքէն հեռացաւ ու դէպի երկաթուղին ուղղուեցաւ: Ժանն իր հագուստով դեղջուկ գործաւորուհի մը երեւոյթը ունէր: Կայարան հասնելու վրայ էր, երբ զանգակը ցնչեց: Ժանն վազելով սպասման սրահը մտաւ:

— Փարիզի կառախո՞ւմբն է, հարցուց Ժանն շնչասպառ, խօսքը ուղղելով պաշտօնեային:

Այս վերջինը կիչէն ցոյց տալով պատասխանեց.

— Աճապարեցէ՛ք,...: Կառախումբը պիտի մեկնի:

Ժանն կիչէն վազեց, ու հազիւ ատեն ունեցաւ կառախումբը նստելու, որուն դռնակները փակուեցան իր վրայ. երրորդ կարգի վակոնի մը մէջ կը գտնուէր, ուր իրմէ առաջ մտած էին երկու կիներ, մանկամարդ աղջիկ մը եւ մայրը: Կառախումբը սուլեց ու ճամբայ ելաւ:

Ժանն կը խորհէր: Նոր ծրագիր մը կը պատրաստէր, հաւկնալով որ քիչ ատենէն պիտի մատնանշուէր իր փախուստը: Չէր սխալեր: Կեդրոնական բանտին մէջ հիւանդապահուհիները զարմանքով դիտեցին որ Ժանն ըստ սովորութեան չէր հսկեր սրահներու մաքրութեան ու կարծեցին որ տակաւին չէր արթնցած ան: Հիւանդապահուհիներէն մէկը գնաց անոր սենեակը: Հոն չգտաւ. ուստի ենթադրուեցաւ որ ո եւ է պարագայ արդելք եղած էր որ Ժանն մատակարարական ճիւղը երթայ: Հարկ եղաւ սպասել: Մեծաւորուհին միւս կրօնաւորուհիներուն հետ վերադարձաւ, զարմացած որ քոյր Ֆիլոմէն իրենց չէր միացած եկեղեցիին մէջ: Ուստի հրամաններ տուաւ, այդ բացակայութեան պատճառները հասկնալու համար: Այն ատեն նշմարուեցաւ եղածը: Քոյր Ֆիլոմէն կը քնանար, գրեթէ թմրած վիճակի մէջ, ու անկարելի եղաւ զայն արթնցնել: Իր սենեակին մէջ, անհետացած քօթիմին տեղ, Ժաննի զգեստները կը գտնուէին: Դռնապանը հարցաքննուելով, պատասխանեց թէ քոյր Ֆիլոմէնին առջեւ բացած էր դուռը:

Փախուստը ստուգուեցաւ իսկոյն: Մէկ ժամ յետոյ, ամբողջ Քլէրմօն գիտեր թէ ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուած կին մը խոյս տուած էր՝ կրօնաւորուհիի հագուստով ծպտուած: Անոր գլխաւոր ծախող խանութպանուհին, որ լուրը առաջին իմացողներէն էր, եռանդագին փութաց իր վկայութիւնը տալու: Քաղուած տեղեկութիւններու արդիւնքը սա էր որ Ժանն կրօնաւորուհիի հագուստը փոխած ու կառախումբով մեկնած էր: Արդ, փախուստի վայրկեանէն յետոյ մէկ կառախումբ միայն անցած էր: Ուրեմն փախըստականը Փարիզ կ'երթար: Փարիզ հեռագրեցին, ուրկէ ալ Քլէրմօնէն տոմսակ առնողներու ինքնութիւնը քննուի: Ոստիկանութեան պաշտօնեայ մը Կառ Տիւ Նոր գնաց փութով: Այն պահուն երբ ոստիկանները կը հասնէին կայարանին առջեւ, կառախումբին ժամանումը իմաց տրուած էր: Բայց Ժանն ոստիկաններուն ձեռքէն խոյս պիտի տար: Կին ուղեւորները դիւրաւ ապացուցին իրենց ինքնութիւնը ու աւելցուցին թէ Քլէրմօնի կայարանին մէջ չէին տեսած փախստականի մը կերպարանքն ունեցող կին մը:

Ժաննի քօնփարթիմանը գտնուող երկու ճամբորդուհիները Քրէյլի մէջ վար իջան ու փախստականը առանձին մնաց:

Հինգ վայրկեան յետոյ՝ կառախումբը փապուղիէ մը անցաւ:

ԿՁԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերուհիները կ'ողբան մահը ընկերուհի

ՍՐԲՈՒՀԻ ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ

ցաւակցութիւն կը յայտնեն իր ընտանեկան պարագաներուն եւ 50 Ֆր. կը նուիրեն Կապ. Խաչի կայանին, փոխան ծաղկեպսակի (ստանալ «Յառաջ»էն) :

ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի 25 Փետր. հանդիսաւոր պատարագ՝ Վարդանանց տօնին առթիւ :

Կը պատարագէ՝ Դաւիթ Ծ. Վ. Սահակեան

Կը քարոզէ՝ Հայր Միշալոն (Լիոնի Կաթողիկէ եկեղեցւոյ քրիստոնէական միութեան նախագահ) :

Պատարագը կ'երգէ Կոմիտաս երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պր. Օֆլազի, երգեհոնի ընկերակցութեամբ Օր. Գապազեանի :

Յաւարտ պատարագի, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ տեղի պիտի ունենայ բարեկամական հանդիպում, օրուան տօնին առթիւ ներկայ գտնուող եկեղեցւոյս անդամներու միջեւ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Համակրանք տեղախանութեան առթիւ)

Տէր եւ Տիկին Սանոսեան 30 Ֆրանք կը նուիրեն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— այրի Տիկ. Աննա Խաչնաճեան 50 Ֆր. իր ամուսնոյն՝ Յարութիւն Խաչնաճեանի մահուան 2րդ տարելիցի հոգեհանգստեան առթիւ :

Այրի Տիկ. Լ. Մանուկեան 30 Ֆր., Տիկ. Անթառամ Սարաֆեանի մահուան տխուր առթիւ: Տէր եւ Տիկ. Աւետիս Տիւյմէճեան 10, Տիկ. Անթառամ Սարաֆեանի մահուան տխուր առթիւ: Պր. Սահակ Կէնճեան 50 Ֆր., իր կնոջ ապաքինման առթիւ :

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Միքայէլ եւ Աստղիկ Ճանիկեան 100 Ֆր. կը նուիրեն Հայաստան զրկուելիք քարոզչութեան մեքենային ի նպաստ, իրենց նահատակ ծնողաց յիշատակին (ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Փետրուար 24 ժամը 21ին, Սալ Մազընօ, 88 Րիւ տ'Օպանեը :

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մար սէյլի Շր. Կոմիտէի

Նախաձեռնութեամբ «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սեբաստիոյ Շրջ. վարչութեան :

Լուսարձակով կը ցուցադրուին փետրուարեան ապստամբութեան կարեւոր դէպքերը :

Կը նախագահէ ԸՆԿ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Կը խօսի ԸՆԿ. Կ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Երեքշաբթի (Փետր. 20) իրիկուն ժամը 20.30ին սովորական հաւաքատեղին : Օրակարգ.— Զեկուցում :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները Չորեքշաբթի, Փետր. 21, ժամը 20.30ին Գասպար Իփէկեան ակումբը : Օրակարգ.— Զեկուցում :

ԼԻՈՆ.— «Վարդանեան» կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն–Մորիսի «Վրացեան» խումբի բոլոր ընկերները Ուրբաթ Փետրուար 23ին, սովորական հաւաքատեղիին մէջ, երեկոյեան ժամը 20.30ին: Խիստ կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ներկայանալ անդամատետրերով : Օրակարգ՝ զեկուցում :

ԿՐԸՆՈՊԼ.— Հ. Յ. Դ. «Եօթնեղբայրեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի եւ շրջակայքի բոլոր ընկերները Փետր. 17 Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին զոյլոցին սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՊԱՆԵՕ – ՔԱՇԱՆԻ Հ. Յ. Դ. Արծիւ խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի Փետր. 21, ժամը 20.30ին, 48 Րիւ Քամիյ Տէմուլէն : Կարեւոր օրակարգ :

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Օրակարգ՝ զեկուցում :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն սովորական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքավայրը: Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՍԷՆԹ – ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին: Օրակարգ՝ զեկուցում :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Մարտ 18ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Ահարոնեան ակումբը

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարդանեան» կոմիտէի, եւ մասնակցութեամբ Ս. Մորիսի «Վրացեան» եւ Նոր Սեբաստիոյ «Սիամանթօ» միացեալ խումբերուն :

25 Փետր. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 4ին, Լիոնի Հայ Ազգ. Տան սրահին մէջ, 295 Րիւ Պուալօ :

Կը նախագահէ ընկ. ՏԻԳՐԱՆ ՁԷՔԻԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՁԷ

Գեղարուեստական բաժին

Երգ, արտասանութիւն

Հանդէսէն վերջ ընտանեկան եւ ընկերային խնջոյք :

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱՆԻԷՌ – ԳՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Կիրակի, Փետր. 25, ժամը 14.30ին

Salle d'Administration Sociale de la Mairie d'Asnières, 1 Place de l'Hôtel de Ville

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

« ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ »

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Լիոնի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Երեքշաբթի 28 Փետր. ժամը 15ին, Ազգ. Տան մէջ գալով մը թէյի շուրջ: Կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ: Կարեւոր օրակարգ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 Ֆր. այրի Տիկին Ովսաննա Պետրոսեանէ իր ամուսնոյն՝ հանգուցեալ Թագւոր Պետրոսեանի մահուան 6րդ տարեդարձին առթիւ :

×

Կապոյտ Խաչի Արնուվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 Ֆր. Տիկ. Մարի Շիրինեանէ եւ զաւակներէն եւ 20 Ֆր. Պ. Կարապետ Սարաֆեանէ, Տիկին Անթառամ Սարաֆեանի մահուան առթիւ :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տէր եւ Տիկին Միքայէլ եւ Աստղիկ Ճանիկեան 20 Ֆր. կը նուիրեն Հայ Արիներու Միութեան (ստանալ «Յառաջ»էն), փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Սրբուհի Փանոսեանի մահուան առթիւ :

ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Լեւեան Սանուց Միութեան դիմակաւոր պարահանդէսը 3 Մարտ Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ

HOTEL MODERNE

Place de la République

ՊԵՏԻԿ ԵՒ ԻՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ

Հայկ. եւ ֆրանս. նոխ պիւֆէ, զանազան հաճելի անակնկալներ, Թոթիյոն, այլազանութիւն եւ խանդավառ մթնոլորտ

Տոմսերու համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն.— Բալուեան Գրատուն, 43 Րիւ Րիշէ, «Շիրակ» նպարավաճառատուն՝ Րիւ տը Թրէվիզ, Ճաշարան «Տիման - Թէր»՝ 60, Րիւ Լաֆայէթ :

Տեղերու ապահովութեան համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն.—

842–08–57 885–08–25 874–81–28

GALERIE TAMENAGA
18, Ave. Matignon, PARIS

CARZOU

DESSINS - AQUARELLES

Du 2 Février au 3 Mars

ԿԻՐԱԿԻ 13 ՄԱՅԻՍ

"ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ" ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

Բացառիկ շուքով կը տօնէ իր Յիսնամեակը

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Իսիի եւ շրջաններու Հայրենակցական Միութեան տարեկան պարահանդէսը՝ Կիրակի, Ապրիլ 1ին :

×

Մարսէյլի Վասպուրականի Հայր Միութեան կեդրոնական վարչութեան նախաձեռնութեամբ կ'ոգեկոչուի Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի 58րդ տարեդարձը՝

ԱՊՐԻԼ 15ԻՆ

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի Ծնողաց Միութեան կողմէ

Շաբաթ, 3 Մարտ ժամը 19էն սկսեալ

Orchestre MELKON Gérard et son ensemble

ATTRACTIONS — BAR — BUFFET

26, Rue Troyon — 92310 SEVRES, Tél. 027-18-28

Մուտք 20 Ֆր.

ՃԱՇ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան աւանդական եւ չքնաղ ճաշին անխտիր եւ սիրով կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները եւ գրական ու մշակութային, երիտասարդական եւ հասարակական կազմակերպութիւններու անդամները, 25 Փետր. Կիրակի ժամը 13ին

Le plus parisien des Restaurants de Paris
à 150 mètres des Folies Bergères
3, Rue Rougemont, Paris (9e)
Métro Cadet ou Montmartre

Ճաշագին 25 Ֆր. ուսանողներու 20 Ֆր.

Հեռաձայն՝ Ե. Ազամեան 874–81–28

ԿՈՉ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ ՈՒՂՂԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉՆԵՐՈՒՆ

Մեր հայ հասարակութեան քաջ ծանօթ է որ Հ. Բ. Ը. Միութեան «Նուպարեան» մատենադարանը մօտ կէս դարէ ի վեր կը ջանայ միջազգային այս Լոյսի Ոստանին մէջ տանելու հանրօգուտ առաքելութիւն մը՝ իր բազմահարիւր հայ թէ օտար հատորներով հայ մշակոյթն ու պատմութիւնը ծանօթացնելու իր հայ եւ օտար ընթերցողներուն եւ ուսումնասիրողներուն, մասնաւորաբար հայագիտական մարզերու մէջ :

Շնորհակալ ենք որ բազմաթիւ հեղինակներ ու հրատարակիչներ ու թերթերու վարիչներ ինքնաբերաբար իրենց առաքումներով կը ճոխացնեն Մատենադարանը ու այդ կերպով զօրավիգ կը հանդիսանան մեր ջանադրութեան արդիւնաւորման :

Բայց կը թուի ոմանց անծանօթ ըլլալ Մատենադարանին այս դերը ու կան հեղինակութիւններ որոնցմէ զրկուած կը մնանք :

Հետեւաբար կը խնդրենք բոլոր հեղինակներէն ու հրատարակիչներէն, ու նաեւ բոլոր մեր ազգայիններէն որոնք իրենց մօտ ի պահ ունին մասնաւորաբար Հայութիւնը շահագրգռող հին թէ նոր հրատարակութիւններ, թերթերու կամ պարբերաթերթերու հաւաքածոներ, ամէն լեզուէ, — նոյնիսկ երաժշտական, թատերական եւ նկարչական, — որ բարեհաճին զանոնք նուիրել Նուպարեան Մատենադարանին, որպէսզի վերջինս լաւագոյնս կարենայ շարունակել իր առաքելութիւնը ու ընդարձակել իսկ զայն :

Առաքումները կատարել հետեւեալ հասցէով՝

Bibliothèque Nubar de l'U.G.A.B.
11, Square Alboni — 75 Paris (16e)
France

Կանխայայտ շերմ շնորհակալութիւններով

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«Նուպարեան» Մատենադարանի

Imprimerie Speciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
21
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MERCREDI
21 FÉVRIER
1973

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMÉRO 0,70 F.

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
32, RUE DE TRÉVISE PARIS 9

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.	
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.	

49րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12.646
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
49e ANNÉE — N° 12.646

Կ Ո Ն Դ Ա Կ

ՎԱԶԳԷՆ ԾԱՌԱՅ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ, ՈՂՈՐՄՈՒԹԵԱՄԲՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԵՒ ԿԱՄՕՔՆ ԱԶԳԻՍ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՊԵՏ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ, ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՀԱՄԱԶԳԱԿԱՆ ՆԱԽԱՄԵԾԱՐ ԱԹՈՌՈՅ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՍՐԲԱՅ ԷՋՄԻԱԾՆԻ

ՔՐԻՍՏՈՍԱԽԱՆԴ ՍԻՐՈՅ ՈՂՋՈ՛ՅՆ ԵՒ ՕՐՀՆՈՒԹԻ՛ՒՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ Տ. Տ. ԽՈՐԵՆԱՅ ԱՌԱՋՆՈՅ, ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՀԱՅՈՑ ՍՐԲՈՅ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ Տ. ԵՂԻՇԷԻ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻՆ, ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՀԱՅՈՑ ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼՍՈՅ Տ. ՇՆՈՐՀՔԱՅ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻՆ, ՀԱՄՕՐԷՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՑ, ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՑ, ՎԱՐԴԱՊԵՏԱՑ, ՔԱՀԱՆԱՅԻՑ ԵՒ ՍԱՐԿԱՒԱԳԱՑ, ԹԵՄԱԿԱՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՑ, ԹԵՄԱԿԱՆ ԵՒ ԹԱՂԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴՈՑ ԵՒ ՊԱՇՏՕՆԷԻՑ ԵՒ ՍԻՐԵՑԵԱԼ ՀԱՄԱՅՆ ՀԱՒԱՏԱՑԵԱԼ ԺՈՂՈՎՐԴԵԱՆ ՀԱՅՈՑ

«Այս Ներսէս առաւելեալ էր իմաստութեամբ քան զյոլովս ի ժամանակի անդ, ո՛չ միայն քան զվարդապետս Հայոց, այլ եւ քան զՅոյնս եւ զԱսորիս այնքան՝ մինչ զի համբաւ իմաստութեան նորա տարածեցաւ ընդ ամենայն ազգս»:

Պատմագիր՝ ԿԻՐԱԿՈՍ ԳԱՆՁԱԿԵՑԻ

Փրկչական երկրորդ հազարամեակի սեմին, երբ Արեւմուտքից Բիւզանդական կայսրութեան եւ Արեւելքից խուժող Սելջուկների հարուածների տակ, Հայաստանը կորցնում էր իր անկախութիւնը եւ քայքայւում Բագրատունեաց իշխանութիւնը, աստուածային նախախնամութեամբ, Հայոց աշխարհից հեռու՝ Կիլիկիայում կազմաւորուեց ու զարգացաւ մի նոր հայկական Պետութիւն, որ հանդիսացաւ պահպանողը եւ շարունակողը հայ ժողովրդի քաղաքական գիտակցութեան, հոգեւոր ժառանգութեան եւ ազգային մշակոյթի:

Սուրբ Էջմիածնէն ժամանակաւորապէս Կիլիկիա փոխադրուեց նաեւ Ամենայն Հայոց Հայրապետութեան Աթոռը, նորաստեղծ հայ Պետութեան հովանիին ներքոյ, հոգեւոր ու մշակութային սերտ կապեր պահպանելով Հայաստանի հոգեւոր կենտրոնների հետ, երբ ու ինչքան թոյլատու էին լինում քաղաքական պայմանները:

Եւ այսպէս մօտ երեք դար շարունակ 1080ից մինչեւ 1375 թուականը, Կիլիկիան դարձաւ բուն Հայաստան աշխարհի անբաժանելի մասը, նոր փառքով պսակելով հայ ժողովրդի պատմութեան գիրքը եւ անկորնչելի արժէքներ ընծայելով հայ մշակոյթի գանձատանը:

Հոգեւոր գպրութեան, գրականութեան, արուեստներու եւ գիտութեան զարգացման մի նոր դարաշրջան է բացւում, որ իրաւամբ արժանի է դառնում Հայոց պատմութեան «Արծաթէ դար»ը կոչուելու:

Մանաւանդ ԺԲ. դարը, հանդիսանում է կատարը Կիլիկեան շրջանի հայ մշակոյթի զարգացման, որի կենտրոնում փայլում է պայծառ անձնաւորութիւնը սուրբ Ներսէս Շնորհալու, շառաւիղը Պահլաւունեաց հայրենասէր իշխանական տան, թոռը հռչակաւոր Գրիգոր Մագիստրոսի:

Ապիրատ իշխանի որդին, Ներսէսը ծնուել է Տըլուք գաւառի Ծովք հայրենական դղեակում, եւ փոքր հասակից մեծացել ու դաստիարակուել է Կարմիր Վանքում, իր մեծ հօր Գրիգոր Վկայասէր Կաթողիկոսի ձեռքի տակ, իբրեւ ուսուցիչ ունենալով նոյն վանքի գիտնական վանահայր Ստեփանոս Մանուկ Եպիսկոպոսը:

Հայրապետական Աթոռը, քաղաքական անապահով պայմանների հետեւանքով 1150 թուականին, Ծովքից փոխադրուելով, նա եւս հետեւում է իր կաթողիկոս եղբօրը՝ Գրիգոր Պահլաւունուն, եւ վերջնականապէս հաստատւում է Հռոմկլա, ուր եւ ինք բարձրանում է Ս. Լուսաւորչի գահը 1166 թուականին, կոչուելով Ներսէս Դ. Կլայեցի Կաթողիկոս:

Այստեղ, Հռոմկլայում մանաւանդ, Ներսէս Շնորհալին, ոգեկան եւ իմացական աստուածատուր ուժերի լիութեամբ, բոլորում է իր ստեղծագործական կեանքի ամենափայլուն շրջանը:

Պահլաւունի Ներսէսը իրապէս լի եղաւ շնորհներով, իբրեւ հոգեղարդ Հայրապետ Հայոց, իբրեւ ուղղափառահաւատ խորհմաց աստուածաբան Մայր եկեղեցւոյ, իբրեւ ներշնչեալ աղօթող բանաստեղծ, իբրեւ նուիրեալ կրթական մշակ եւ իբրեւ քաջակորով պաշտպան հայ Պետութեան:

Առանց Ներսէս Շնորհալու լուսաշող ներկայութեան, պիտի մերկանար Կիլիկեան ԺԲ. դարը իր փառքից եւ պիտի անէանար մի անկրկնելի շողարձակ բարձունք մեր մշակոյթի պատմութեան հորիզոնից: Երանաշնորհ սուրբ Շնորհալին փառաւորուել է անցեալում եւ փառաւորուելու է միշտ, իբրեւ բոլոր ժամանակների պարծանք ամենայն Հայոց:

Երախտապէտ սրտով եւ երկիւղածութեամբ, խոնարհւում ենք հրաշաշնորհ Հայրապետի սուրբ յիշատակի եւ մեծ վաստակի առաջ, աղերսանքով ջերմեռանդ որ նա Բարձրելոյն գահին առջեւ բարեխօս լինի ի խնդիր անսասանութեան եւ մի ու անբաժան պահպանման առաքելական մեր Մայր Եկեղեցւու:

Յաւէտ յարգանք, լոյս եւ փառք Ս. Ներսէս Շնորհալու նուիրական յիշատակին ու անթառամ գործին:

Այս տարի 13 Օգոստոսին լրանում է մեծ Հայրապետի մահուան ութհարիւրամեակը: Այսու մեր կոնդակով երջանիկ ենք հրաւէր կարդալու մեր եկեղեցու նուիրապետութեան բոլոր աթոռներին եւ թեմական – եկեղեցական կազմակերպութիւններին, որ տարւոյս ընթացքին պատշաճ եկեղեցական արարողութիւններով, հանդիսաւոր նիստերով եւ հայերէն ու այլ լեզուներով հրատարակութիւններով, տօնախմբուի ու պանծացուի Շնորհալի սուրբ Հայրապետը Ամենայն Հայոց:

«Յիշեցէք զառաջնորդս ձեր որ խօսեցան ձեզ զբանն Աստուծոյ, հայեցեալք յելս գնացից նոցա՝ նմանողք եղերուք հաւատոցն» (Եբր. ԺԳ7): Ամէն:

ՎԱԶԳԷՆ Ա.
Ծայրագոյն Պատրիարք
եւ Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց

Տուաւ կոնդակս ի 16 Յունուարի
1973 փրկչական ամի,
եւ տումարիս Հայոց ՌՆԻԲ,
ի մայրավանս սրբոյ Էջմիածնի
Հմր. 743

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՌԵՇԱԼԻՆ ԴԱԳԱՂԸ ԱՌԵՒԱՆԳՈՒԱԾ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ Է ՎՐԴՈՎՈՒՄԸ

Անհաւատալի բայց իրաւ, ինչպէս կ՚ըսեն, Երկուշաբթի կէսօրէ ետք, յանկարծ պարպուեցաւ որ մառեշալ Փէթէնի գերեզմանը բանաբարուած է ու դագաղն ալ անհետացած:

Երեքշաբթի օր դեռ յայտնի չէր թէ ի՛նչպէս կարելի եղած էր իրագործել նման բան մը, բայց խրողութիւնը մէջտեղն է: Ծանօթ է որ մառեշալ Փէթէն, որ մեռաւ 1951ին, իր աքսորավայրին մէջ՝ Իէօ կղզին, հոն ալ թաղուեցաւ եւ տարիներու երկայնքին նախագահ Տը Կօլ բացարձակապէս մերժեց արտօնել որ Փէթէնի աճիւնները Տուօմոն փոխադրուին, ինչպէս կը փափաքէին այն բոլոր նախկին ռազմիկները, որոնց համար Փէթէն կը մնայ միայն Վերտէօնի յաղթականը: Կառավարութիւնը նախ չէ ուզած ներում շնորհած ըլլալ իր հաւանութիւնը տալով, քանի կիրքերը դեռ չեն մարած (Իմանիրէ «դրուժան մառեշալ» կ՚որակէ տակաւին Փէթէնը, չուտ մոռնալով որ նացիներու առաջին գործակիցը Մոսկուան եղած է եւ թէ Մօրիս Թորէզ մերժելով զէնք բարձրացնել Ֆրանսայի թշնամիին դէմ, շուտը Խորհ. Միութիւն առած է), ու կ՚առարկէ նաեւ թէ օրէնք է որ միայն Պատուոյ Դաշտին վրայ մեռածները կրնան Տուօմոն հանգչիլ:

Ամէն պարագայի մէջ, ով որ ալ ըրած ըլլայ, պարզ է որ խելացի գործ մը չէ եղածը: Թէ ի՛նչպէս կարելի եղած է 800 քիլօ ծանրութիւն ունեցող շիրմաքարը վերցնել ու դագաղը հանել ու տանիլ (ո՞ւր, յայտնի չէր դեռ Երեքշաբթի առաւօտ) բաւական տարօրինակ պատմութիւն մըն է: Երկու վարկած կայ բացատրելու համար այս արարքը: Կամ առեւանգումը կատարուած է մառեշալին կողմնակից ծայրայեղներու կողմէ, որոնք կրնան շանթած ըլլալ դագաղը վերադարձնելու համար, կամ դրդռիչ տարրերու գործն է: Երկու պարագային ալ տակայն բան չի փոխուիր:

Յանուն ընտանիքին, այրի Տիկին Տը Հերէն (որ կինն է Փէթէնի կնոջ թոռան) դատի դիմած է «շիրմի բանաբարութեան» համար եւ Մէթր Իզորնի, որ տարիներէ ի վեր չի յաջողիր մառեշալին աճիւնները Տուօմոն փոխադրել տալ ոչ ալ դատավարութիւնը վերաքննել, կը դատապարտէ եղածը:

Հաւանական է անշուշտ որ այս այլանդակութիւնը կապ ունենայ ընտրապայքարին հետ, թէեւ շատ յստակ չէ թէ քաղաքական ի՞նչ նպատակ կը հետապնդեն անոնք որ նման յիմար քայլ մը առած են:

Յիշենք նաեւ որ Հինգշաբթի օր, Վերտէօնի ճակատամարտի տարեդարձն է:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, փետր. 15)

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԵՐԿԵՐԸ՝ ՎՐԱՑԵՐԷՆ

Թիֆլիսի մէջ լոյս տեսած է «Ցխաւրտղելա» («Մխածան») տարեգիրքը: Թարգմանաբար ներկայացուած են գործեր Պարոյր Սեւակէ («Մարդը ափի մէջ») եւ Երիտասարդ արձակագիր Ռաֆայէլ Յովսէփեանէ («Վերադարձ» պատմուածքը):

×

ՆԱՒԱՊԵՏ ԱՐԱՄ ՕՀԱՆԵԱՆ

Նաւապետ Արամ Օհանեանի ղեկավարութեան յանձնուած է «Միխայիլ Լերմոնտով» նաւը: Նաւը պիտի երթեւեկէ Լենինգրադ – Նիւ Եորք գիծի վրայ: Արամ Օհանեան նախապէս նաւապետն էր «Ալ. Պուշկին» նաւին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ «Թուպոլեւ 154» օդանաւ մը Փրակայի օդակայանը ճզմուեցաւ եւ կրակ առաւ: 77 հոգի մեռաւ եւ 22 հոգի ազատեցաւ: «Թուպոլեւ 154»ը աշխարհի ամէնէն արգիական օդանաւերէն է: Անցեալ Հոկտեմբերին խորհրդային ուրիշ օդանաւ մը՝ «Իլիուշին 62» ինկած էր Մոսկուայի մէջ: 176 հոգի մեռած էր:

ԱՆԳԱՐԱ իր շրջակայքով զօրաւոր շարժ մը արձանագրեց: Նիւթական վնասներ եւ մարդկային զոհեր չկան:

ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՆԵՐԸ դիմում կատարած են նախագահ Սատաթի, որպէսզի ապահովէ ազատ արձակումը այն արձակագէններուն, որոնք վերջերս ձերբակալուած էին յորդանանեան իշխանութիւններու կողմէ:

ՃԱՓՈՆԻ վարչապետին եւ Արտաքին նախարարին հետ տեսակցած է Քիսինճըր: Նախագահ Նիքսընի անձնական խորհրդատուն իր խօսակիցներուն պարզած է Փեքին այցելութեան արդիւնքները:

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐ կրնան սկսիլ դանադան ճիւղերու մէջ, շարթուան ընթացքին: Օդանաւային հսկիչներու գործադուլը արդէն գրպալապէս խանգարած է օդանաւային երթեւեկը Երեքշաբթիէն սկսեալ: Ուրբաթ օր հաւանաբար օթոպիւսները չբանին Փարիզի մէջ:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ընդհ. Դաշնակցութեան (Սէ. Ժէ. Թէ.) քարտուղարը յայտարարեց թէ եթէ Ձախը ձախողի գործադուլները պիտի բազմանան ազգային չափանիշով:

ՍՊԱՍՈՒԱԾ Է

■

«Յառաջ»ի Փետրուար 16ի թիւը բոլորովին սպառած ըլլալով, կը ցաւինք որ ի վիճակի չենք գոհացում տալու մեզի եղած բազմաթիւ դիմումներուն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Inauguration du Monument Arménien à Marseille

DISCOURS PRONONCE PAR Mr. JEAN MASSE, DEPUTE, REPRESENTANT LE DEPUTE - MAIRE DE MARSEILLE

Mes Chers Amis,

Je puis me permettre de vous appeler ainsi, car le hasard de la vie a fait que depuis plus de 40 ans je vous fréquente pour vivre parmi vous et j'ai pu vous apprécier.

Mes premiers mots seront pour excuser notre Député-Maire, Mr. Gaston Defferre qui m'a prié de dire ses regrets de ne pas présenter lui-même cette allocution, en un jour aussi solennel.

Mr. Gaston Defferre m'a chargé de le représenter ; c'est ce que je vais m'efforcer de faire pour vous apporter le salut de toute la populaation marseillaise.

Je sais, chers amis, que cette journée est exceptionnellement mémorable car c'est la première fois, dans votre existence, faite de malheurs, de ruines, de deuils, (l'histoire est là pour l'affirmer) que vous vous inclinez devant une stele dédiée à la mémoire de vos victimes.

Par l'exercice de mes fonctions, plus encore en égard aux rapport étroits que j'ai eus avec vous, (ce dont je m'honore), j'ai constaté qu'il n'y a de familles arméniennes qui n'aient eu plusieurs déportés et tués parmi les siens.

Et le fait que vous n'ayez pu jusqu'à maintenant vous recueillir ensemble devant la sépulture de vos chers disparus, donne à la signification de cette journée, une dimension qui dépasse les limites de notre ville.

Aussi, au nom de M. le Député-Maire, au nom de la ville de Marseille, je tiens à exprimer ma profonde émotion, et témoigner mon sentiment de solidarité.

Il est une déclaration dont on doit se souvenir, (elle a été citée par un orateur qui m'a précédé), cette déclaration a été faite par M. Talaat Pacha, l'organisateur du génocide arménien, à l'ambassadeur américain, et elle dit ceci :

La question arménienne n'existait plus.

Or, je répète que depuis une quarantaine d'années, où il m'est donné de côtoyer tant l'ancienne que la nouvelle génération arménienne je constate que le ministre turc s'est trompé dans son affirmation.

Le peuple arménien, depuis cette déclaration non seulement n'a pas disparu, mais s'est affirmé en tant que Nation ,en tant qu'Etat, en tant qu'individu.

Des amis arméniens m'avaient signalé qu'à part cette déclaration officielle à un ambassadeur, ce même M. Talaat s'était permis de dire que les Arméniens survivants allaient être éparpillés à travers l'Empire Turc, pour devenir des « cireurs de souliers ».

Si M. Talaat est mort, et si après lui, il reste encore des personnages qu'ont la même conception, je voudrais signaler que les Arméniens « cireurs de souliers » sont devenus à Marseille d'importants fabriquants ou négociants en chaussures, que dans l'Economie de notre ville, ils tiennent une place honorable, et ajouter que la nouvelle génération excelle dans le domaine des Sciences et des Arts.

Durant les massacres d'Arménie, lorsque la quasi totalité de la population arménienne était déportée, et une bonne partie exterminée il y a eu, une grande manifestation à la Sorbonne en 1916, et à cette occasion Anatole France déclarait, parlant des Arméniens « qu'un peuple qui ne veut pas mourir, ne meurt pas ».

Plus de 50 ans après, il nous faut reconnaître que cette citation conserve son plein sens.

C'est pourquoi, en conclusion, je tiens à rendre un vibrant hommage, chers Amis Arméniens, à vos grandes qualités d'intelligence, de courage et à votre honorable conception de l'Humanité.

J. M.

———o———

QUELQUES TEMOIGNAGES

« Quel Peuple, à autant que les Arméniens, le droit de dire : Debout nos morts ! Nous devons demander que l'on n'accorde pas une prime monstrueuse à la politique de transformer, par le moyen des massacres, une majorité en minorité ».

VANDERVELDE

×

« Nous sommes à une époque où l'humanité ne peut vivre, avec dans sa cave, le cadavre d'un peuple assassiné ».

JEAN-JAURES

×

Désormais aucun homme politique occidental n'osera regarder un Arménien sans avoir honte ».

HENRI JASPAR

ՁՄԵՌ Է,
ՁԻՒՆ ՉԻ ՏԵՂԱՐ...

———o———

Տեղին է հարց տալ որոշ բաղձանքով, ո՞ւր են երբեմնի ձիւները. բացադանչութիւն մը Թէեւ որ կը յայտնուի ընդհանրապէս փրանսական բարբառով բայց որքան իրական: Բացառութիւն կը մնան բնականաբար լեռներու բարձրադոյն կատարները ուր ձիւնը կը բազմի միշտանջէ՝ նայէս ու նաեւ անոնց լանջերուն փռուած գիւղերն ու գիւղաքաղաքները, մասնաւորաբար ձմեռնային մարզավայրեր: Ու մինչ անդին, նոր ձմեռները կը յաջորդեն նմանելով իրարու, սակայն ոչ հիներուն: Նման հեռոյհեւէ կորսուող աւանդութիւններուն, բնութեան ալ ծոցին մէջ, նշմարելիօրէն կորսուած է իր եղանակներուն անցեալի ուրոյն դիմագիծն ու հրմայքը: Այն տարիներուն, պատահական էր, որ ձմեռնամուտէն ոչ այնքան ուշ, երկինքն ի վար, մերթ հեշտօրէն, մերթ մրրկալից Թափուող ձիւնի սեղմ փաթիլներ, ցայտուն յստակութեամբ կը գծագրէին քեզի համար՝ այդ խստաշունչ այլ վիպային եղանակին, երբ անաւարտ ոլիտակութեամբ մը սաւանը, շուտով կը ծածկէր դեւքններ ու տանիքներ: Եւ ի տես այդ պատկերին, կարծես աւելի բուռն, աւելի տրամաբանական ալ կը դառնար ցանկութիւնդ՝ սպասումիդ անհամբեր ժամանումին դարունին, որ ապահովօրէն պիտի գար շռայլելու քեզի, դաղջ ճառագայթներն իր Թարմ արեւուն, զոր տասուել պիտի ուժեղացնէր յետագային, իր հեւեւորդ հզօր մրցակիցն՝ ամառը: Նման ձմրան, գարուն ու ամառ, կերպարանափոխուած են եւս անոնք եւ չեն ալ զարմացներ մեզ այժմ երբ յաճախադէպ դդենուն աշնան վերարկուն: Երբ նոյնանման տրտունջ մը կը յայտնէր Փըրանսացի երէց բարեկամի մը, այս վերջինը կը յաւէր որպէս պատասխան.— Ինչո՞ւ կը զարմանաք, այդ անխծեալ ամէն տեսակ պայթուցիկները զորս կը նետեն դէպի վեր, իրենց սին փորձերուն համար, ի՞նչպէս կ'ուզէք որ չխաթարեն կուսութիւնը երկինքին...:

Յօսակէցս խրատունք ունէր իր այդ զանգատներով, զորս լսած էի ուրիշ անգամ ալ ուրիշներէ, պարզապէս որպէս բաբի, որպէս միամիտ մտածումով մը միայն. այլապէս իրականին մէջ, պէտք չկայ օդերեւութաբանական մասնագէտ մը ըլլալու, բացարձակապէս չկասկածելու համար որ այդ զարմանալան հրթիռներն եւ այլք, եթէ ըլլան քառապատիկ իսկ հուժկու, անկարելի է որ չնչին ազդեցութիւն մը գործեն այերքին, անբեւակայելիօրէն աւեղ ու անհուն անսահմանութեան վրայ:

Անտարակոյս որ կան բազմաթիւ հորիզոններ որոնք զերծ են եղանակներու այդ սայթաքումէն, ուր արեւակը կը շարունակէ հրավառել տարւոյն գրեթէ չորս եղանակներուն իսկ, մշտակապոյտ երկնի մը վրայ, որուն մէկ պատկերը կը ցուցադրէ մեզի, Փարիզեան մասյլ երկնակամարէն ոչ շատ հեռու՝ երկիրս Միջերկրականեան ափերը: Իրականութիւն մը կը մնայ անժխտելի, յառաջդիմութեան դաղաթնակէտին հասած այս դարուն, որուն զարմանահրաշ կատարքը մարդկանց ողջագուրումն էր լուսնկային հետ, անհնարին է սակայն, որ մարդիկ կարենան փոխարինել բնութեան պարգեւած բարիքները, ցոլացնել ճառագայթի մէկ նըշոյլն իսկ արեւուն, երբ ան կը դժկամակի փայլելու, հոսեցնել կաթիլ մը իսկ անձրեւ երբ այս վերջինը կը յամառի իջնելու, շատ անգամ երաշտութեան ըսպառնալիքով ու վերջապէս, տեղացնել մեր փնտռած ձիւնը, երբ ան շուզեր Թափիլ, եւ որուն կարօտը կ'ունենանք տարին գէթ մէկ անգամ եւ որ կ'ենթադրեմ, հատընտիր ավեղանի մը կը հանդիսանայ, որպէս փարատիչ՝ քաղաքներու, մանաւանդ մայրաքաղաքիս օդային ապականութեան:

Ընդհակառակն սակայն, մարդիկ անմըցելի ախոյեանները կը մնան պատերազմական գործողութիւններու անիրաւ պատրուակներու տակ, բարբարոսաբար աւեր ու մահ սփռելու, վերէն վար արձակած խիկապէս անխծեալ իրենց կործանարար պայթուցիկներով, խմ՛ ռմբելով, առանց խնայելու քաղաքներ, գիւղեր եւ անմեղ բազմութիւններ, բոլորովին ոչ պատերազմիկ, ոտնակոխելով եւ այլափոխելով համայն դիտութեան եւ քաղաքակրթութեան պատիւն ու ընծայած հրաշալիքները:

Ո՜հ, ձի՛ւնդ անմեղունակ, ուրքա՜ն հեռուները տարիր զիս, զուն չես տեղար, ու փոխարէն Թոյլ կուտաս ինձ որ ես տեղացնեմ շաղակրատութիւնս իմ...:

Բարի եկի՛ր, դէթ դարնանամուտէն առաջ, ցոյց տալ մեզի նազելի պատկերդ հարսանման, որ գէթ զմեզ Փարիզցիներս, պահ մը ձմեռնային արձակուրդի խորկանքովն սփոփես: Անհաւանական ալ չէ որ Ս. Սարգիսը մեր, անկէ առաջ հաճի «Թօթվել իր մօրուքը» հայկադրօշմ...:

Զարմանալի զուգադիպութիւն, հազիւ վերջացուցած այս տողերը, կ'իմանամ ձայնասփիւռէն, որ ձիւնը, բացի լեռնային շրջաններէն անշուշտ, սկսած է տեղալ կարգ մը քաղաքներու վրայ եւ այս յետ միջօրէին համար իսկ: Ձիւնամրրիկ մը կը նախատեսեն Սէնի ափերուն... ինչ որ սակայն պիտի չարգիլէ զիս կրկնելու՝ ո՞ւր են երբեմնի ձիւները:

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ-ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

Մաղկած Փշպարեր

※

(ՎԻՊԵՐԳ)

Այո՛, Լարիսա Սիմեոնովնան մի քանի անգամ հանդիպել է նրան: Վարդան... ճիշդ է, Կարապետեան: Հիւսիսային Կովկասից էր: Լաւկեաց, քաշուած մարդ էր ... ոչ, առանձնապէս մօտիկութիւն չի ունեցել... տարիքոտ մարդ էր:

Նրան էտապ տարան, մի քանի օր առաջ... սպասէք, մի Հայ էլ կայ այստեղ ... կիսադրագէտ մարդ է: Եթէ ես նրան պատահաբար հանդիպեմ, կ'ասեմ...

Լարիսա Սիմեոնովնան շողացնում է ինձ վրայ իր կապոյտ, խոշոր աչքերը, կապում իմ գլխարկի կապերը եւ ես դուրս եմ գալիս ու անցնում իմ պարտականութիւնների կատարմանն անորոշ զգացումով:

Հիմա աշխատանքն աւելի դանդաղ է ընթանում: Ես մտածում եմ Գեղամանուհու ու նրա դատապարտուած մանկան մասին: Աչքիս առաջ կանգնում են նրա փոքրիկ արձանիկները եւ յատկապէս Մամոյի գլուխը՝ կախուած, տխուր բեխերով: Յետոյ ես ինձ ուսում եմ մի բանի վրայ, որից ներսս տաքանում է. ես սեւս գիտամբ մտածում եմ Գեղամանուհու, նրա արձանիկների, Մամոյի եւ նրանց նորածինի մասին, որ չյիշեմ Լարիսա Սիմեոնովնայի կապոյտ, խոշոր աչքերը:

Մինչ այս, մինչ այն՝ հնչում է ճաշի զանգը: Այստեղ զանգն էլ փոքր է եւ հընչում է ծիծաղելի, — ճընկ, ճընկ: Ուրիշ է մեր ճամբարի զանգը, ծանր, անգա՛մ հանդիսաւոր, — զընգ, զընգ: Ես ազատւում եմ երկաթաձողի ծանր սառնութիւնից կամ սառն ծանրութիւնից եւ դիմում եմ դէպի...

Օդը յագեցած է հոտաւէտ օճառի բուրմունքով: Լարիսա Սիմեոնովնան ըստ երեւոյթին զբաղուել է արդուզարդով: Նա հագել է մութ-ծաղկաւոր զգեստ եւ հիմա թւում է աւելի քան երիտասարդ:

— Ես իմ ճաշն արդէն ստացել եմ, գնացէք, ստացէք ձեր ճաշը, որից յետոյ ... որից յետոյ կ'ասեմ, թէ ի՛նչ պէտք է անէք:

Ես գնում, ստանում եմ իմ ճաշը, վերադառնում: Լարիսա Սիմեոնովնան ցոյց տալով պատուհանից դուրս՝ ասում է.

— Ահա, տեսնո՞ւմ էք ցանկապատի եռանկիւնին... կը մօտենաք համարձակ, այնտեղ մի տախտակ պոկուած է... Նա պէտք է որ ձեզ սպասելիս լինի, իսկ եթէ չտեսնէք նրան, առաջին իսկ կնոջ խընդրէք, որ կանչեն նրան... վերցրէք ձեր սխրալրիկը:

Գեղամանուհին ինձ սպասում էր: Ես նըրան տեսայ երկարաւուն, գորշ ադեալով փաթաթուած, երեւի երեխան՝ գրկին, ցանկապատի մօտ, ետ ու առաջ քայլելիս: Նա լսեց իմ ոտնաձայնը եւ մօտեցաւ անցքին:

— Բարեւ, ասում եմ, — Լիւդմիլա Կարլովնա... ահա այս՝ ձեզ: Շնորհա...

— Ուրախ եմ, որ տեսնում եմ ձեզ... մի՛ շնորհաւորէք, դուք կարող էք միայն ցաւակցել... անչափ-անչափ շնորհակալ եմ ուշադրութեան համար: Ի՞նչպէս էք, ի՞նչպէս է Մումուն...

— Մենք բոլորս էլ լաւ ենք... Մամօն արդէն տանն է...

— Այո՞... այսօր լրացաւ ութ օրը: Ծնուելիս միայն լսեցի ձայնը... որից յետոյ լռեց. մի անգամ աչքը բացեց ու նորից փակեց: Ըստ երեւոյթին չուզեց տեսնել իմ երեսը: Բայց լսում է. երբ կամաց ձայնով երգում եմ, կոպերը Թըրթըռում են... չի խօսում, երեւի շատ բան ունի ասելիք...

Նա փաթեթը դրեց ձեան վրայ, աւելի մօտեցաւ ցանկապատին եւ բացեց երեխայի երեսը:

— Ահա, տեսնո՞ւմ էք, հօր մանրանկարը... ականջները միայն իմն են...

— Իսկ... ի՞նչ դրիք անունը:

— Սրանք անուն չունեն, սրանք համարներ ունեն: Իսկ ես՝ Մու եմ կանչում ... Մո՛ւ...

Նրա դրաւիչ, տխուր աչքերն աւելի են տխրում:

— Մո՛ւ...

Ինձ հիմա Թւում է, որ մի բան էլ կայ ասելու կամ անելու. ես մտքում որոնում եմ ու... գտնում: Գլխարկիս պատրուածքներից մէկի խորքից ես դուրս եմ հանում եռանկիւնի, կարուած նամակը:

— Եւ նամա՞կ... Անչափ, անչափ շնորհակալ եմ... իսկ հիմա գնացէք, բարեւներ մայեստրոյին, Իոհանէսին... մնաս բարով չեմ ասում, ցտեսութիւն... Շուտով երեւի տեսնեմ բոլորիդ... Մումուլին այդպէս էլ ասէք... ըստ երեւոյթին մեզ վիճակուած է ապրել առանց Մուին ... Ես էլ երկար չեմ ապրի ըստ երեւոյթին... Բոլոր նշանները կան... անընդհատ ջերմութիւն եւ արիւն... իսկ արիւնը սեւ է...

— Երեւի լնդերից է, — ասում եմ ես, դոհ իմ գիւտով:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(~~78~~ – Շար.)
82

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ՀԱՅԱՏԱՌ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

Հայատառ Թուրքերէն մամուլի ցանկը կը ներկայացնէ Մ. Բաբլոյեան՝ «Լրաբեր հասարակական գիտութիւնների» հանդէսին մէջ: Ներկայացուած ցանկը կը բովանդակէ 72 թերթ, շաբաթաթերթ եւ ամսագիր:

Այս առթիւ Մ. Բաբլոյեան շահեկան տեղեկութիւններ կու տայ հայատառ թուրքերէն մամուլի մասին:

— Երկար տարիներ օսմանեան տիրապետութեան տակ գտնուող Հայերու մէկ մասին համար, յատկապէս անոնց, որոնք կ'ապրէին իրենց բնաշխարհէն հեռու, թուրք կեդրոններու մէջ, Թրքերէնը խօսակցական լեզու դարձած էր: Անիկա գործածական դարձած էր ոչ միայն հանրային վայրերու մէջ, այլեւ թափանցած էր ընտանիքներէ, դպրոցներէ եւ, նոյնիսկ, եկեղեցիէն ներս: Ահա այդ Հայերուն համար է, որ ԺԸ. դարու վերջերը ստեղծուեցաւ հայատառ Թրքերէն գրականութիւն մը, իսկ աւելի ետք, ԺԹ. դարու 40ական թուականներուն, հայատառ Թրքերէն մամուլ: Մինչեւ դարավերջ լոյս տեսած նմանօրինակ թերթերու եւ ամսաթերթերու թիւը յիսունի հասած է. անոնց մէջ կային կարեւոր թերթեր, ինչպէս «Մանզումէի Էֆքեար», «Մինաթիւր Երճիւա», «Ճէրիտէի Շարքիէ»ն եւն.: Կարգ մը թերթեր լոյս տեսած են Հայերէն եւ հայատառ Թրքերէն: Հազուադէպ չեն եղած նաեւ հայատառ Թրքերէն նիւթերը հայկական հանդէսներու եւ թերթերու մէջ, որոնցմէ կարելի է յիշատակել Վանի լոյս տեսած «Իրաւունք»ը, «Արշալոյս»ը (Ամասիա), «Տաճար»ը (Պոլիս), եւ այլ պարբերականներ:

Ա. Ալպօյաճեան կը գրէ, թէ «Մասիս անուն ունեցած է իր Թրքախօս մասը պահ մը Բուզնամէի Մասիս անունով (1876-1877), Արարատ՝ Մատթէոս Այվազեանի թերթը մեծ մասամբ այս կերպով հրատարակուած է. Ծիածան՝ որ Ա. Սուրէնեան կը վարէր (1870-1872ի տարիները), երբեմն հայատառ Թրքերէն յօդուածներ կը հիւրընկալէր, Օ. Խաճատուրեան իր Օրագիր, Լրագիր եւ Նոր Դար թերթերուն մէջ շարունակ հայատառ Թրքերէն յօդուածներ ունէր: Աւետաբեր՝ բողոքականաց օրգանը երկար ատեն Թրքերէն լեզուով ալ հրատարակուած է, եւայլն, եւայլն»:

Նոյնը կ'ըսէ բանասէր Գ. Ստեփանեան՝ հայատառ Թրքերէն մամուլին նուիրուած ուսումնասիրութեան մէջ: Յ. Պարոնեանի Մեղու եւ Թատրոն պարբերականներու էջերուն մէջ «երգիծաբանին գրած հայատառ Թրքերէն երկերէն կարելի է ստուար հատոր մը կազմել»:

Թուրք մասնագէտներէն ոմանք Հայերէն սորված են՝ կարդալու համար այդ գրութիւնները:

Դարավերջին եւ, յատկապէս, մեր հարիւրամեակի սկիզբներէն հայատառ Թրքերէն գիրքերու եւ լրագիրներու սպառումը, ինչպէս կ'ըսէ Ա. Ալպօյաճեան, կը սկսի արտակարգ կերպով նուազիլ: Մշակուած, բարգաւաճ արեւմտահայերէնը, կը գրէ ան, դեռ տասական թուականներուն «նախանձելի բարձրութեան մը հասած է եւ մաքառելով, պայքարելով եւ հակադրելով, այսօր գրեթէ լիովին վանած է Թրքերէնի կիրառութիւնը հայ տունէն, հայ դպրոցէն, հայ եկեղեցիէն ներս, եւ գրական ու լրագրական ասպարէզէն, շնորհիւ ազգայնական գիտակցման զարգացման զարթման եւ դաստիարակութեան ու կրթութեան ժողովրդականացման»:

Անհրաժեշտ է նկատել տալ, սակայն, թէ հայատառ Թրքերէն պարբերականներ լոյս տեսած են նոյնիսկ 30ական թուականներուն:

Անցեալի հայատառ Թրքերէն մամուլը իր բովանդակութեամբ, խաղացած ընկերային-քաղաքական դերով, շօշափած բազմազան հարցերով սերտ կերպով կապուած է հայ ժողովուրդին եւ մշակոյթին եւ կը հանդիսանայ հայ պարբերական մամուլի անբաժանելի մասը:

Պէտք է խոստովանիլ, սակայն, որ մեր մամուլի այս ուշագրաւ հատուածը դեռ շատ քիչ ուսումնասիրուած է, նոյնիսկ չէ կազմուած այդ մամուլին ամբողջական ցանկը:

“Թող բարձրանայ շէնքն անխախտ դէպի վեր, Վէմ լինեմ թող հայոց փառքի տաճարի „...

Զաւակիս՝ Գառնիկին

Հայրենի բանաստեղծ՝ Գեղամ Սարեանի Փառքի Տաճարը քերթուածէն վերցուած երկտողը, ամէն Չորեքշաբթի առաւօտ կը կենդանանայ մտքիս մէջ, երբ կը մտնեմ Սուրբ Սամուէլ–Մուրատեան վարժարանի շրջափակէն ներս ու կը դիտեմ նոր կառուցուող շէնքը:

Ու յետադարձ փոքր հայեացք կը նետեմ դէպի ետ ու կը մտաբերեմ, թէ ինչպէս՝ քանի մը ամիսներ առաջ, «Յառաջ»ի էջերը կ'արձագանգէին Սամուէլ–Մուրատեան վարժարանը նոր ու արդիական շէնքով մը օժտելու համար մշակուած ծրագիրներու մասին: Հիմնարկէքի արարողութեան օրն իսկ տեղի ունեցած էր սրտաբուխ նուիրատուութիւն, շէնքի կառուցման ֆոնտին ապահովելով շօշափելի գումար մը: Վերջերս տեղեկացայ նաեւ, որ կառուցուող շէնքը նոր յարկով մը եւս օժտելու գաղափարն էր ծնունդ առած եւ արդէն իսկ գործադրութեան դրուած: Շուտով տեղի պիտի ունենայ նաեւ պարահանդէս – ձեռնարկ մը (Մարտ 3ին), վարժարանի Ծնողաց Միութեան կազմակերպութեամբ, որու հասոյթը դարձեալ պիտի յատկացուի մտքի ու լոյսի այս տաճարի կառուցման:

Եւ անսակարկ նուիրումի ու անսահման զոհողութիւններու գնով յառաջ տարուող այս հանրանուէր աշխատանքները զիս կը մղեն մտածելու Հայու ունեցած հաւատքին մասին՝ իր գոյութեան երաշխիքը հանդիսացող հողին ու մտքի տաճարներուն հանդէպ, որոնք ծանօթ են եկեղեցի եւ դպրոց որակումներով: Եւ ա՛յս հաւատքով էր որ ինքնավստահ կերպով քայլն առին Մխիթարեան հայրերը: Անոնք քաջածանօթ էին հայ ժողովուրդի ստեղծագործ ու շինարար ոգիին, որ անոր նկարագրի էական գիծերէն մէկը կը կազմէ: Հայ ժողովուրդի պատմութիւնը խօսուն ապացոյցն է այս ոգիի կենդանի արտայայտութեան: Այդ ոգիով ու գիտակից հաւատքով է որ դարերու ընթացքին բարձրացած են հայկական բազմաթիւ յուշարձաններն ու հոգիի եւ մտքի տաճարները: Եւ այսօր, հակառակ կեանքի պայմաններու այլ կերպ դասաւորման, հակառակ դարերու դիմագծի այլափոխութեանց, Հայու նկարագիրն ու ազգային դիմագիծը ոչ թէ միայն չէ փոխուած, այլ եւ միշտ պատրաստ զոհաբերութեան՝ Հայը, սրտալին կը մասնակցի ազգօգուտ որեւէ ձեռնարկի՝ նիւթական թէ բարոյական տեսակէտներով:

Ու այս բոլորին մէջ կայ յատկանշական երեւոյթ մը եւս: Այն է՝ Սամուէլ–Մուրատեան վարժարանի աշակերտները ամէն օր կը տեսնեն նոր կառուցուող շէնքի բարձրացումը: Այս պատկերը խօսուն ու կենդանի վկայութիւն մըն է նոր սերունդին համար, որ իր աչքերուն առջեւ կը տեսնէ իր հայրերուն ճիգերով ու զոհողութիւններով իրականացուող մտքի փառաւոր տաճարի մը կառուցման աշխատանքը:

Ու կը հաւատամ, որ ինչե՛ր չի կրնար ընել հայ ժողովուրդը, եթէ գայ ու գիտակցի իր գոյութեան կամ ազգային դիմագծի աղարտման սպառնացող վտանգի տարողութեան: Այդպիսի պահերուն՝ Զարենցի բերնով պէտք է ըսեմ,

Եթէ ուզեն՝ արեգակներ կը շպրտեն
երկինքն ի վեր,
Եթէ ուզեն՝ վա՛ր կը բերեն երկինքներից
արեգակներ...
Եթէ ուզեն՝ կամքով արի ու աշխարհի
հրով վառուած...
Ինչե՞ր միայն չեն կատարի ամբոխները
խելագարուած...

Եւ այդ խելագրուած ամբոխներու մնացորդացն է, որ սփիւռքեան դժնդակ պայմաններուն մէջ, Սէն գետի ափին կը բարձրացնէ հայ դպրութեան փառքի տաճարը:

«Քարից հաց հանող» մեր ժողովուրդը կրնայ իր հացէն բաժին հանել նո՛յն քարով կերտելու համար իր ազգային գոյութեան կռուանները եւ ըսել հպարտօրէն.

Թող բարձրանայ շէնքն անխախտ
դէպի վեր,
Վէմ լինեմ թող Հայոց Փառքի Տաճարի...

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

ՆԻԺԵՐԻԱ

ԻՊՕՆԵՐԸ ԱՅՍՕՐ

1967 Մայիս 30ին Պիաֆրայի Հանրապետութիւնը կը հռչակուէր: Ծանօթ են պատերազմի մանրամասնութիւնները, քանի որ աշխարհ մինչեւ 1970 ականատես եղաւ Պիաֆրայի բնակչութեան՝ Իպօներու արի դիմադրութեան եւ կրած ծանր կորուստներուն: Նիժերիոյ այդ շրջանը աւերակի վերածուեցաւ եւ, համաձայն որոշ աղբիւրներու, 30 ամսուան բախումներու ընթացքին երկու միլիոն հոգի մեռաւ, մեծ մասամբ սովի հետեւանքով:

1970էն ցայսօր երեք տարի անցած է եւ, հետեւաբար, հետաքրքրական է գիտնալ, թէ այժմ ի՞նչ պատկեր կը պարզէ նախկին Պիաֆրան, որ հիմա Նիժերիոյ մէկ շրջանը դարձած է ըստ առաջնոյն:

1970 Յունուար 15էն մինչեւ հիմա գրեթէ վերաշինուած են բոլոր գլխաւոր գործատունները վերահաստատուած են բոլոր հիմնական ձեռնարկութիւնները: 8.000 Իպօներ, որոնք կռիւներէն առաջ մաս կը կազմէին երկրին պետական անձնակազմին, վերստանձնած են իրենց պաշտօնները: Վաթսունի մօտ նախկին սպաներ Նիժերիոյ բանակին մաս կը կազմեն: Պատերազմի այն որբերը (40.000 հոգի) որոնք Կաբոն եւ Փղոսկրեայ Ծովափ փոխադրուած էին, ետ վերադարձած են եւ գրեթէ բոլորն ալ ազգականներու կողմէ որդեգրուած են:

Քանդուած քաղաքները, ինչպէս Օնիթշա, Ապա, Փոռ Հարփուր, վերաշինուած են: Այս շրջանը, որ երեք տարի Պիաֆրա կոչուեցաւ, Նիժերիոյ ազգային պիւտճէին 40 տոկոսը կ'ապահովէ տուրքերով (տարեկան 115 միլիոն տոլար):

Քաղուած «Հերըլտ Թրիպիւն»էն

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (113)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐՁԻԳԸ

ԺԵ.

Ժանն մթութենէն օգուտ քաղելով՝ դռնակէն վար նետեց քո՛յր Ֆիլոմէնի հագուստը պարունակող ծրարը: Ժանն երբ լսեց որ երկաթուղիի պաշտօնեաները Սէն–Տընի կը պոռային, իսկոյն դռնակը բացաւ ու վար իջաւ: Տոմսահաւաքը ելքի դրան առջեւ կեցած, տոմսակը առաւ, առանց Ժաննի երեսը նայելու, ու փախստականը անցաւ գնաց:

Ժանն հետիոտն յառաջացաւ, ու մէկ ժամ չանցած, Փարիզ մտաւ: Ձիւնին տակ թաղուած մեծ քաղաքը շատ մռայլ ու տխուր երեւոյթ մը ունէր, թէեւ այդ օրը կիրակի ըլլար: Ժանն լիաթոք կը շնչէր ազատութեան օդը, պաղ չէր զգար ու չէր մտահոգուեր անով, բայց անօթի էր: Ճամբուն վրայ գտնուող առաջին ճաշարանէն ներս մտաւ ու հոն մարմինը կազդուրած պահուն ջանաց կարգի դնել գաղափարները, որովհետեւ փախուստի րոպէէն սկսեալ ուղեղը տեսակ մը արբշռանքի մատնուած էր: Միակ մտածում մը որոշապէս ի յայտ կուգար Ժաննի մտքին մէջ, որ սապէս կը բանաձեւէր զայն.

— Ես պէտք չէ հանգիստ ըլլամ մինչեւ որ չհասկնամ թէ զաւակներս ի՛նչ եղած են: Այսօր իսկ Շէվրի պիտի երթամ:

Իր համեստ ճաշը աւարտելէ յետոյ՝ Ժանն օթոպիւս մը նստաւ ու Վէնսէն գնաց. հոն Շէվրի գացող առաջին կառախումբը առաւ:

— Միայն թէ չճանչցուի՛մ, կ'ըսէր Ժանն սոսկումով:

Հէք կինը իրաւունք չունէր վախնալու: Քսանըմէկ տարիէ ի վեր շատ փոխուած էր, չափազանց տառապած ըլլալուն համար: Որքա՜ն արտասուած էր: Ինը տարի խելագար ապրած էր ու հիմա 48 տարեկանին մէջ կը գտնուէր: Այդքանին ալ պէտք չկար, անճանաչելի դառնալու համար:

Սակայն վտանգ մը կար Ժաննի համար: Ան պիտի ստիպուէր հարցումներ ընել, տեղեկութիւններ քաղելու համար, ու այդ հարցումները կրնային կասկածներ արթնցնել իր ինքնութեան մասին: Այս ամէնուն վրայ խորհելով՝ Ժանն կ'ուզէր մեծ խոհեմութեամբ գործել:

Շէվրի հասաւ Ժանն: Երիցատան մօտեցած պահուն կը զգար որ յուզումը կը սաստկանար իր մէջ ու սիրտը արագ կը տրոփէր հեւասպառ կուրծքին մէջ: Որովհետեւ Շէվրի միաժամանակ կը յիշեցնէր ահռելի անցեալը, ու աչքերուն առջեւ կը բերէր սիրելի զաւակը զոր ձգած էր զինք հիւրընկալող երէցին քով: Ժանն իսկոյն ճանչցաւ վանդակորմը: Փախստականը յիշեց այն օրը, երբ յոգնութենէն ուժասպառ, անօթութենէն կիսամեռ, Ժորժը գիրկը, այդ վանդակորմին դուռը զարկած էր. յետոյ կէս նուաղուն վիճակի մէջ գետին ինկած էր, ճամբուն փոշիներուն մէջ: Ժանն խճուղիէն անցաւ, ու քսանըմէկ տարի առաջուան պէս՝ զանգակը հնչեցուց: Պառաւ սպասուհի մը բացաւ դուռը: Շատ բան հալած էր, բայց կը դողար:

— Ի՞նչ հրաման ունիք, հարցուց սպասուհին:

— Կը փափաքիմ Շէվրիի ժողովրդապետը տեսնել, պատասխանեց Ժանն:

— Ժողովրդապետը երկուան ժամերգութիւնը կ'ընէ: Պէտք է եկեղեցի երթաք, եթէ տեսնել կ'ուզէք:

Ժանն դէպի եկեղեցի ուղղուեցաւ, որուն սրածայր զանգակատունը ի յայտ կուգար գորշ երկինքին վրայ: Ժամերգութիւնը աւարտելու վրայ էր: Հաւատացեալները դուրս կ'ելլէին հետզհետէ: Ժողովրդապետը ամէնէն վերջը դուրս ելաւ: Ժանն աթոռէն բաժնուելով՝ դէպի երէցը ուղղուեցաւ:

— Ներեցէք, պարոն ժողովրդապետ, թոթովեց Ժանն յուզումէն դողդոջուն ձայնով մը:

— Ի՞նչ կ'ուզէք, հարցուց երէցը:

— Յատկապէս Փարիզէն եկայ, ձեզ տեսնելու համար: Երիցատուն գացի, բայց հոս ղրկեցին զիս:

— Լաւ, պատրաստ եմ ձեզ լսելու: Պահարան եկէք:

Ժանն հնազանդեցաւ ու մէկ վայրկեան յետոյ վերսկսաւ խօսակցութիւնը.

— Անձի մը կողմէ ինծի յանձնարարուած է տեղեկութիւններ քաղել ձեզմէ:

— Տեղեկութիւննե՛ր, կրկնեց երէցը: Ի՞նչի մասին:

— Ձեր նախորդի մասին, որ 1861ին հոս կը պաշտօնավարէր:

— Յարգելի աբբայ Լօժիէի համա՞ր կ'ըսէք, զաւակս: Ես յաջորդեցի անոր: Պատերազմի տարին մեռած է ան, ու ես 1871էն ի վեր հոս կը գտնուիմ:

— Քոյր մը ունէր, այնպէս չէ՞:

— Այո: Իրմէ քիչ առաջ մեռած է ան:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Փետրուար 24 ժամը 21ին, Սալ Մադընօ, 88 Ռիւ տ'Օպանեը:

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շր. Կոմիտէի

Նախաձեռնութեամբ «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սեբաստիոյ Շրջ. վարչութեան:

Լուսարձակով կը ցուցադրուին Փետրուարեան ապստամբութեան կարեւոր դերակատարները:

Կը նախագահէ ԸՆԿ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ
Կը խօսի ԸՆԿ. Կ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կիրակի, 25 Փետր. Ղեւոնդեանց քահանայից տօնին առիթով, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին պիտի մատուցուի բարձրաձայն պատարագ:

Ի ժամ սուրբ պատարագի պիտի կատարուի մասնաւոր հոգեհանգիստ Փարիզի եւ շրջակայ եկեղեցիներուն մէջ ծառայած վախճանեալ առաջնորդներու, հոգեւորականներու.—

Վսեմաշնորհ Արք. Բիւզանդեան, Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեան, Գէորգ Արք. Իւթիւճեան, Գրիգորիս Եպս. Պալաքեան, Կոմիտաս Վրդ. Սողոմոնեան, Սուքիաս Վրդ. Պարոնեան, Յովհ. Քհնյ. Հինքէրպէյէնտեան, Սահակ Քհնյ. Իւթիւճեան, Կոմիտաս Քհնյ. Սկըեան, Բառնաբաս Քհնյ. Խնտամեան, Արիստակէս Քհնյ. Թորոսեան, Մեսրոպ Քհնյ. Մեսրոպեան, Վահան Քհնյ. Խոյեան, Բարթող Քհնյ. Թալըմճեան, Գէորգ Քհնյ. Դաւիթեան, Լեւոն Քհնյ. Արսլանեան, Գարեգին Քհնյ. Տէօլէթեան, Մկրտիչ Քհնյ. Արսլանեան, Գէորգ Քհնյ. Նիգամեան, Ներսէս Քհնյ. Գանճեան, Գրիգոր Քհնյ. Ճէպէճեան, Յուսիկ Քհնյ. Ադամեան, Վարդան Քհնյ. Պաղտատլեան, Յարութիւն քահանայ Ճօրթուեան, Ադդէ Քհնյ. Փայլակեան, Եսայի Քհնյ. Ալթունեան, Թովմաս Քհնյ. Մինասեան:

եւ հանգուցեալ դպիրներու հոգիներուն համար:

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը աղօթելու բազում տարիներ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ համար ծառայած իր հովուեր մշակներուն համար:

ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի 25 Փետր. հանդիսաւոր պատարագ՝ Վարդանանց տօնին առթիւ:

Կը պատարագէ՝ Դաւիթ Ծ. Վ. Սահակեան

Կը քարոզէ՝ Հայր Միշալոն (Լիոնի Կաթողիկէ եկեղեցւոյ քրիստոնէական միութեան նախագահ):

Պատարագը կ'երգէ Կոմիտաս երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պր. Օֆլազի, երգեհոնի ընկերակցութեամբ Օր. Գապաղճեանի:

Յաւարտ պատարագի, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ տեղի պիտի ունենայ բարեկամական հանդիպում, օրուան տօնին առթիւ ներկայ գտնուող եկեղեցւոյս անդամներու միջեւ:

« ՅԱՌԱՋ » կը Նուիրեն

Օրիորդ Սանփանեան Մակի մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր մեծ-հօր՝ Պրն. Միհրան Արբահամեանի (Սէնթ-Էթիէն):

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Մարտ 18ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Ահարոնեան ակումբը

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի, եւ մասնակցութեամբ Ս. Մօրիսի «Վրացեան» եւ Նոր Սեբաստիոյ «Սիամանթօ» միացեալ խումբերուն:

25 Փետր. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 4ին, Լիոնի Հայ Ազգ. Տան սրահին մէջ, 295 Ռիւ Պուալօ:

Կը նախագահէ ընկ. ՏԻԳՐԱՆ ՉԷՔԻԷԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ

Գեղարուեստական բաժին

Երգ, արտասանութիւն

Հանդէսէն վերջ ընտանեկան եւ ընկերային խնջոյք:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի Ծնողաց Միութեան կողմէ

Շաբաթ, 3 Մարտ ժամը 19էն սկսեալ

Orchestre MELKON Gérard et son ensemble

ATTRACTIONS — BAR — BUFFET

26, Rue Troyon — 92310 SEVRES, Tél. 027-18-28

Մուտք 20 ֆր.

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները Չորեքշաբթի, Փետր. 21, ժամը 20.30ին Գասպար Իփէկեան ակումբը: Օրակարգ.— Զեկուցում:

ԼԻՈՆ.— «Վարանդեան» կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն-Մօրիսի «Վրացեան» խումբի բոլոր ընկերները Ուրբաթ Փետրուար 23ին, սովորական հաւաքատեղին մէջ, երեկոյեան ժամը 20.30ին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ներկայանալ անդամատոմսերով: Օրակարգ՝ զեկուցում:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. «Եօթնեղբայրեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի եւ շրջակայքի բոլոր ընկերները Փետր. 17 Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին ղպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆԻ Հ. Յ. Դ. Արծիւ խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի Փետր. 21, ժամը 20.30ին, 48 Ռիւ Քամիյ Տէմուլէն: Կարեւոր օրակարգ:

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Օրակարգ՝ զեկուցում:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքավայրը: Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՍԷՆԹ – ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին: Օրակարգ՝ զեկուցում:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Ազնէս Ունանեան (ծնեալ Աւագեան) բնիկ Եոզղատի Զոր Ղաւան գիւղէն որ կը բնակի Մարսէյլ (Ֆրանսա), ունի երեք զաւակ՝ երկու աղջիկ, մէկ տղայ, Տիրուհի, Շողիկ, տղուն անունը Մինաս, կը փնտռէ իր ամուսինը որ կորսուած է Բ. պատերազմին, բնիկ Եոզղատցի Յարութիւն Ունանեան, հօր անունը Մինաս, մօր անունը Տիրուհի Ունանեան, կը կարծէ թէ ներկայիս Սիպերիոյ մէջ հիւանդանոց մը կը մնայ: Թախանձագին կը խնդրէ որ եթէ ոեւէ մէկը ճշգրիտ լուր մը ունի իր մասին, բարի ըլլայ տեղեկացնել իրեն՝ Տիկին Ազնէս Ունանեանին, Պօմոնի եկեղեցիին հասցէով.

8, Impasse des Monts
Beaumont — Marseille

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Կիրակի, Փետր. 25, ժամը 14.30ին

Salle d'Administration Sociale de la Mairie d'Asnières, 1 Place de l'Hôtel de Ville

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

« ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ »

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի.— Այրի Տիկ. Ծերեկեանի մահուան առթիւ Պր. Պօղոս Տիրատուրեան 20 Ֆր., Տէր եւ Տիկ. Ներսէսեան 20, Պր. Սիմոնեան 50: Տիկին Վարդուհի Աճէմեանի մահուան քառասունքին առթիւ Տէր եւ Տիկ. Հայկ Աճէմեան 20, Տէր եւ Տիկ. Սուրէն Եազմուրեան 10, Տէր եւ Տիկ. Ռոպէր Սարաճեան 10: Պր. Մարտիրոս Ճինոյեանի մահուան առթիւ Տիկին Ազարեան 5 Ֆր.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները.

Այրի Տիկ. Ղուկասեան Մարիամ եւ զաւակները 150 Ֆր., իրենց սիրելի բարեկամուհի՝ Ովսաննա Մարթայեանի մահուան եւ 50 Ֆր. Շնորհիկ Ասլանեանի մահուան առթիւ:

Տէր եւ Տիկ. Կիւլպէնկ Աշնամեանի զոքանչ-մօր մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի Արիս Գարայեան 50, Գէորգ Ալեքսանեան, Աւետիս Քիրէմիտճեան, Կարապետ Թօփալեան, Միհրան Քէհեէեան, Թորոս Գասպարեան, Յակոբ Ավանոզեան 20ական, Արամ Քէշիշեան Գրիգոր Աւետիքեան, Թադէոս Շահինեան 10:

ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԷՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

3 Մարտ Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ

HOTEL MODERNE

Place de la République

ՊԵՏԻԿ ԵՒ ԻՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ

Հայկ. եւ Ֆրանս. ճոխ պիւֆէ, զանազան հանելի անակնկալներ, Քօթիյոն, այլազանութիւն եւ խանդավառ մթնոլորտ

Տոմսերու համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—

Բալուեան Գրատուն, 43 Ռիւ Ռիշէ,

«Շիրակ» Նպարավաճառատուն» Ռիւ տը Թրէվիզ

Ճաշարան «Տիամանթէս»՝ 60, Ռիւ Լաֆայէթ:

Տեղերու ապահովութեան համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն.—

842–08–57 885–08–25 874–81–28

ՃԱՇ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան աւանդական եւ չէնշող ճաշին անխտիր եւ սիրով կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները եւ գրական ու մշակութային, երիտասարդական եւ հասարակական կազմակերպութիւններու անդամները, 25 Փետր. Կիրակի ժամը 13ին

Le plus parisien des Restaurants de Paris
à 150 mètres des Folies Bergères
3, Rue Rougemont, Paris (9e)
Métro Cadet ou Montmartre

Ճաշագին 25 Ֆր. ուսանողներու 20 Ֆր.
Հեռաձայն՝ Ե. Ադամեան 874–81–28

42 ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, 4 Մարտ կէսօրէ վերջ ժամը 14.30ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue Saint-Dominique Paris (7e) — Métro Invalides

Կազմակերպուած Փարիզի շրջանի Արենոյշներու, Թեւիկներու, Սկաուտներու եւ Գայլիկներուն կողմէ

Կը մասնակցին Փարիզի, Պանեէօյի, Սեւրանի, Իսիի եւ Շաւիլի խումբերը

Թատերական ներկայացումներ, հայկական պարեր, երգեր եւ արտասանութիւններ հայերէն

Առաջին անգամ ըլլալով հայ Արիներուն երգչախումբը, սկաուտական տողանցք եւ ներկայացումներ: Սկաուտական նուագ

միջնանարին սկաուտական ցուցադրութիւն եւ պիւֆէ

ՄՈՒՏՔ 15 ՖՐԱՆՔ ԵՐԱԽԱՆԵՐՈՒՆ ՄՈՒՏՔԸ ՁՐԻ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Լիոնի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Երեքշաբթի 28 Փետր. ժամը 15ին, Ազգ. Տան մէջ գաւաթ մը թէյի շուրջ: Կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ: Կարեւոր օրակարգ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ճաշ-պարահանդէս կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին՝ Մայիս 12ին, Շաբաթ:

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՖՐԱՆՍ. ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ Ի ՄԱՐՍԷՅԼ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՊՈԼՍԵՑԻՆԵՐՈՒ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

հրաւիրուած է Լոնտոնի համալսարանէն փրոֆեսէօր ՏԱՎԻՏ ՄԱՌՇԱԼ

Մարտ 9ին դասախօսելու համար Փալէ տը Քոնկրէսի մէջ, ֆրանսերէն լեզուով

Prof. DAVID MARSHAL LANG

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՕՐՐԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԵԱՆ» մրցանակաւոր հատորին հեղինակ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 22 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
JEUDI 22 FÉVRIER 1973

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
32, RUE DE TRÉVISE PARIS 9

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Վեցամսեայ 65 ֆր.
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Հատը 0,70 ֆր.

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.647
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
49e ANNÉE — No 12.647

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

«ՊԱՏՈՒԻՐԵՑԻՆ ՅԱՆՁՆԵԼ ՁԵԶ»...

———O———

1972 Դեկտեմբերի վերջին օրերուն, Երեւանի մէջ մեռաւ խորհրդահայ գրականութեան ամէնէն տխրական դէմքերէն Մկրտիչ Արմէն — 1937 թուականի հաստաքննական մոլուցքի օրերուն Համայնավար կուսակցութեան կողմէ պաշտօնապէս խարանուած «հակայեղափոխական- տրոցկիստ - դաշնակցական խմբակ»ի աւագ ներկայացուցիչներէն, — որ, աքսորական կեանքի բաժակը ցմրուր քամելէ եւ կալանաւորական ճամբարներու մէջ, «ժողովուրդների հա՛յր» արիւնկզակ բռնատէրի մահէն վերջ վերադարձաւ Հայրենիք՝ օգտուելով ընդհանուր ներումէն:

Նկատեցինք որ խորհրդահայ մամուլը որեւէ յիշատակութիւն չէր ըրած ողբացեալ գրագէտի վերջնագոյն գործերէն յուշագրական պատմուածքներու հատորի մը մասին՝ որ կը կրէ «Պատուիրեցին ձեզ յանձնել» անունը եւ հրատարակուած է 1964ին, Երեւանի մէջ, Հայպետհրատի կողմէ:

Գաղափար մը տալու համար բովանդակութեան եւ նպատակին մասին, ստորեւ կ'արտագրենք նախաբանէն քանի մը պարբերութիւններ·

— «Սիրելի խորհրդային քաղաքացիներ, իմ հայրենակիցնե՛ր,

«Այս գիրքը պատուիրեցին յանձնել ձեզ ձեր հայրերը, եղբայրները եւ զաւակները՝ որոնց հանդիպեցի ես 1937 թուականին, եւ դրանից յետոյ ութ տարի շարունակ, ճամբարներում, — ի՛նքս էլ լինելով նրանց պէս մի կալանաւոր:

«... Ես թափառում էի ճամբարից ճամբար եւ ամէնուր ինձ մօտենում էին մարդիկ, պատուիրում՝ գրել իրենց մասին, գրել ճշմարտութիւնը, մի՛այն ճշմարտութիւնը, — ա՛յն՝ որ ես տեսայ ութ տարի շարունակ, երբ գնչուի պէս թափառեցի վաթսուն ճամբարներով, ծառ կտրեցի 60 անտառներում եւ գերանները լողարկեցի վաթսուն գետերով: Եւ ոչ մի վայրկեան վար չնետեցի հաւատի բարձր պահած ջահը՝ եղեւնու խէժով պատած իմ ձեռքերից:

«Ես վերադարձայ եւ գրեցի այս գիրքը, — ՊԱՏՈՒԻՐԵՑԻՆ ՅԱՆՁՆԵԼ ՁԵԶ»: (Գլխագրումը՝ իրմէ):

Աւելորդ չըլլայ հաւանօրէն յիշեցնել, թէ եղերաբախտ գրագէտին այս գործը կը պարտինք... Նիկիտա Խրուշչեւին: Հատորին հրատարակութեան թուականը ցոյց կու տայ, արդարեւ, որ հակաստալինեան ծանօթ շարժումի օրերուն «արտօնուած է տպագրութիւնը» Հայաստանի պետական հրատարակչականին կողմէ, երբ ուրիշներ ալ — ինչպէս Մահարի — հնարաւորութիւն ունեցան աքսորական կեանքէ որոշ դրուագներ եւ վկայութիւններ հանրային սեփականութիւն դարձնել:

Այդ ազատութիւնը եւս կաշկանդուած է այսօր, եւ կասկած չունինք որ Մկրտիչ Արմէնի գործն ալ անհետացած է հրապարակէն եւ գրատուներէ, ինչպէս Զարենցի, Բակունցի, Թոթովենցի, Մահարիի եւ ուրիշներու բոլոր այն ստեղծագործութիւնները՝ որոնք «երդուեալ նացիոնալիստների կողմից սոցիալիստական շինարարութեան դիմադրելու եւ այդ կոնցեպցիան ծաւալելու» բնոյթ ունէին («Գիրք ճանապարհի», «Սեւ ցելերի սերմնացանը», «Կեանքը հին հռոմէական ճանապարհի վրայ», եւայլն):

«ՊԱՏՈՒԻՐԵՑԻՆ ՅԱՆՁՆԵԼ ՁԵԶ»ը վկայութիւն մըն է իր ամբողջութեան մէջ: Հողմացրիւ դարձած եւ փոշիանալու ճակատագրուած սերունդի մը ֆիզիքական ու հոգեկան տառապանքին պատմութիւնը: Բացորոշ է հեղինակին շրջահայեցութիւնը ամէն ինչ ըսելու, բայց ծով չնաւելու: Մկրտիչ Արմէնեան շունչի լայնութիւնը եւ պատկերացումի համապարփակ շրջագիծը չէք գտներ իր էջերուն վրայ, որոնք, այսուհանդերձ, տխուր կարգերու եւ բարքերու անմարդկային բնոյթը շօշափելի կը դարձնեն՝ խօսակցութիւններու, խորհրդածութիւններու եւ նկարագրական տողերու հիւսքի մը մէջ:

Կրակէ շապիկ հագած հերոսներու աղեկտուր ճի՛չը... որուն ետեւ ամէն հայ մարդ կրնայ ամբողջ տեսնել ողբերգութիւն մը՝ որ իր սերունդինը եղաւ, մշտապէս առկայ սարսափի մթնոլորտ մը՝ որ այսօր ու վաղն ալ կծկումի մէջ պիտի պահէ մտաւոր եւ իմացական կեանքը հայ գրչի մարդուն:

Մենք՝ հեռուէ հեռու, կամ գրօսաշրջային երթեւեկութիւններու աժան խանդավառութեան անձնատուր, առհասարակ չունինք հնարաւորութիւնը խորաչափելու հոգեկան այն տագնապանքը՝ զոր կ'ապրի հայրենարնակ մտաւորականութիւնը, դէմ յանդիման փշաթելերու, անտես այլ թանձր աններողութեան մը՝ հանդէպ ազատ ստեղծագործութեան, առհաւական անցամաք զգացումներու կամ մղումներու: — «Եւ ոչ մէկ վայրկեան վար չնետեցի հաւատի բարձր պահած ջահը, եղեւնու խէժով պատած իմ ձեռքերից», կ'ըսէ գրագէտը· բայց քանի՞ հոգի կ'ուզէ եւ կրնայ տեսնել արդեօք բառերէն անդին սեւեռելի իրականութիւնը. ա՛յն՝ որ «հաւատ»ի ճամբով «ընչաւական թափառումներու» տարտարոսը բարձրացող առաքելատիպ մտաւորականութեան գործին ու կեանքին աւիշ կու տայ, նոյնիսկ սառած երկինքներու տակ կամ մթամած անտառներու մէջ. ա՛յն՝ որ քաղաքական յանցագործներու, քրէական մեղքերով ամբաստանուած կալանաւորներու, մարդկօրէն փճացած ու բարոյապէս սնանկ դատապարտեալներու հաւաքականութեան մը մէջ անայլայլ ու անխախտ կը պահէ հայ գրագէտին ազգային ու մարդկայնական ձգտումները:

1937 Մայիս 27ին, Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան 10րդ համագումարի բեմէն, կենտկոմի քարտուղար Ա. Ամատունի, «մերկացնելով երկերեսանի Խանջեանի աւերախական տականքներին եւ այդ բանդայի մաս կազմող Մկրտիչ Արմէնին», կը յայտարարէր·

— «Հէնց այդ խմբի ձայնափողն էր հանդիսանում գրող Մկրտիչ Արմէնը որ հանդէս եկաւ ազգային յատկանիշների խտացման վերաբերեալ տեսութեամբ, որն ըստ էութեան մարտնչող նացիոնալիզմի պրոպագանդ էր: Այդ նացիոնալիստական խմբակն սկսեց իր շուրջն համախմբել ինտելիգենցիայի հակախորհրդային շովինիստական տարրերին»:

Իսկ «Գրական Թերթ»ը 1937 Յուլիս 26ի իր թիւով կը գրէր·

— «Մեր սոցիալիստական շինարարութեանը դիմադրելու կոնցեպցիան «Հեղնար աղբիւր»ի մէջ արտայայտուած է աւելի քան կոնսպիրատիւ ձեւով: Մկրտիչ Արմէն իր էնտուզիաստները փնտռում է խորհրդային կարգերից դուրս»:

Աւելին ըսել՝ աւելո՛րդ է...:

Մ. Թ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ

Ընտրապայքարը պաշտօնապէս սկսաւ Ձայն – Հեռատեսիլէն եւ առաջին առթիւ խօսք առին մեծամասնութեան երկու ներկայացուցիչներ (Մէսմէր եւ Լըքա), Համայնավար կուսակցութեան քարտուղարը՝ Ժորժ Մարշէ եւ Բարեփոխողներու երկու ներկայացուցիչներ Տիլժան եւ Տիւրաֆուր:

Բոլորն ալ փորձեցին նոր ոճ մը գտնել: Մարշէ հարցազրոյց մը ունեցաւ Մաքս Փօլ–Ֆուշէի հետ եւ ծանրացաւ գլխաւորաբար ազատութեան եւ ազատութեանց վրայ, մինչ Բարեփոխողները կ'ուզեն բան մը փոխել առանց իրարանցումի, իսկ Մեծամասնութիւնը վստահ է որ միայն ինք կրնայ ապահովել Ֆրանսայի ապագան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՐԵՇԱԼ ՓԷԹԷՆԻ դագաղը դեռ չէր գտնուած Զորեքշաբթի առաւօտ հակառակ այն բացառիկ միջոցներուն, զորս Իշխանութիւնները ձեռք առած են: Անծանօթ մը փողոցը բռնած է Թիքսիէ–Վինեանքուրը եւ ըսած թէ առեւանգողները համաձայն են Իզոռնիի առաջարկին՝ դագաղը առժամապէս Էնվալիտ դնելու պայմանաւ որ հետապնդում չըլլայ:

ԲՐԵԺՆԵՒ Փրակա ժամանեց՝ ներկայ գտնուելու համար Համայնավար իշխանութեան հաստատման 25րդ տարեդարձի հանդիսութեան:

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԵՆ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Կ'ՈՒԶԵՆ ԿԷԼԻՊՕԼՈՒԻ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏՈՒՆԸ ՔԱՆԴԵԼ...

Նոր ստացանք Պոլսոյ թերթերը (Փետրուար 13-14-15-16) որոնցմէ կը քաղենք թրքական աղբիւրներու լուրերն ու մեկնաբանութիւնները Մարսէյլի յուշարձանի բացման առթիւ, ժամանակագրական կարգով:

Ճումհուրիյէթի Փարիզի թղթակիցը հետեւեալը կը գրէ իր թերթին.—

«Կիրակի օր Մարսէյլի մէջ բացումը կատարուած «Հայկական յուշարձան»ին հանդէպ Թուրք կառավարութեան ցոյց տուած հակազդեցութիւնը կը հրահրէ բնոյթը ունենալով «դիւանագիտական դէպք մը» յարուցանելու:

Փարիզի մեր մեծ դեսպան Հասան Էշրէֆ այս մասին խորհրդակցութիւններ կատարելու համար Անգարա գնաց օդանաւով: Փարիզի Թուրք իրաւասու շրջանակները կ'ընդգծեն որ յիշեալ յուշարձանին բացման հանդիսութենէն առաջ Թուրքիոյ մեծ դեսպանատունը Ֆրանսական Արտաքին նախարարութեան մօտ անհրաժեշտ ձեռնարկը կատարած էր:

Նոյն շրջանակները դիտել տալով որ այս ձեռնարկներուն ընթացքին հաւաստիք տրուած է որ խնդիրը «բարեկամաբար պիտի քննուի», չեն ծածկեր որ ցաւով դիմաւորած են Կիրակի օրուան հանդիսութեան մասնակցութիւնը ֆրանսական պաշտօն. անձնաւորութիւններու:

«Մարսէյլի մէջ լոյս տեսնող «Լը Փրովանսալ» թերթը հանդիսութեան վերաբերեալ լուրերուն լայն տեղ յատկացուցած է: Առաջին էջը երեք սիւնակի վրայ հրատարակուած յուշարձանի լուսանկարին ներքեւ կը պնդուի որ այս վայրը «ուխտատեղի մը պիտի ըլլայ հայ ազգին համար»:

Թերթը գրելով որ 1,5 միլիոն Հայ 1915ին սպաննուած է Թուրքիոյ մէջ կ'աւելցնէ որ Սարդարապատէն հայկական հող բերուած է:

Կիրակի օրուան հանդիսութեան ընթացքին, կարդացուեցաւ նաեւ Երեւանի Հայոց Կաթողիկոսին մէկ հեռագիրը»:

×

Նոյն առթիւ Անգարայէն կը գրեն «Թէրճիւման»ի.—

«Ֆրանսայի մեր մեծ դեսպան Հասան Էշրէֆ, Մարսիլիոյ մէջ Հայերուն ի յիշատակ կանգնուած յուշարձանին բացման հանդիսութեան Սփորի նախարար Ժօզէֆ Քոմիթիի մասնակցութեանը վրայ երէկ Թուրքիա վերադարձաւ:

«Ֆրանս. կառավարութիւնը վերջերս մեր մեծ դեսպան Էշրէֆի հաղորդեց որ Մարսէյլի մէջ Ֆրանսայի համար իրենց կեանքը զոհած Հայերուն ի յիշատակ յուշարձան մը պիտի կանգնուի: Միայն թէ Էշրէֆ վերահաստատ դարձած է որ այս յուշարձանը կառուցանել ուզողներուն նպատակն է «Թուրքիոյ մէջ Հայերուն կատարուած բռնութեան արարքներուն ընթացքին իրենց կեանքը կորսնցնողներուն յիշատակը» ոգեկոչելու:

«Էշրէֆ ատոր վրայ յանուն Թուրքիոյ, պահանջեց որ Ֆրանս. կառավարութեան իրաւասուները կամ ներկայացուցիչները չմասնակցին հանդիսութեան:

«Էշրէֆ այս պահանջը ներկայացուցած է հաղորդելով որ հակառակ գործելակերպ մը պիտի վնասէ Թուրքիոյ եւ Ֆրանսայի յարաբերութիւնները թերեւս ալ պիտի խոցէ:

«Հակառակ Էշրէֆի այս ազդարարութեան, ներկայիս Ֆրանս. դահլիճի մէջ Սփորի նախարար Ժօզէֆ Քոմիթի եւ Հանրապետութեան Նախագահութեան նախկին թեկնածուներէն Տէֆէր յուշարձանի բացման հանդէսին ներկայ եղած են:

«Մեծ դեսպանը ատոր վրայ Թուրքիա վերադարձաւ»:

ԷՇՐԷՖԻ ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Փարիզի մեծ դեսպան Հասան Էշրէֆ երէկ գիշեր Անգարա ժամանեց եւ յայտարարեց·

«Երբ արտօնուի բացումը յուշարձանի մը որ երկիրս վիրաւորելու բնոյթ ունի եւ մանաւանդ բացման կառավարութեան անդամ մը ներկայ ըլլայ, այս կացութեան առջեւ անհնար է, որ խնդրոյ առարկայ երկրին մեծ դեսպանը մնայ, այդ երկրին մէջ: Իսկոյն իր երկիրը պէտք է վերադառնայ: Ասիկա է որ ըրի, միայն թէ խօսքերուս կ'ուզեմ աւելցնել որ Ֆրանսա Թուրքիոյ մէկ բարեկամն է եւ այս դէպքը պէտք չէ ստուեր ածէ երկու երկիրներուն բարեկամութեան վրայ»:

ԹՈՒՐՔ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ ՄԸ Կ'ՈՒԶԷ ՔԱՆԴԵԼ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏՈՒՆԸ

Պոլսոյ Հալքեան երեսփոխան Հիւսէյն Տօլան առաջարկած է որ Կէլիպօլուի Ֆրանսական գերեզմանատունը քանդուի եւ վերցուի: Տօլան նաեւ հրաժարած է Թուրքեւֆրանսական բարեկամական ընկերակցութենէն:

Այլ մանրամասնութիւններ մեր վաղուան թիւով:

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

—0—

Արեւմտահայ իրապաշտ շարժումը, ձամբայ ելած գեղեւկոտ, պիտի հասուննար սակայն մէկէն, մեծ անուններ պարգեւելով մեր գրականութեան։

Ան բարձունքի պիտի հասնէր յանձին Զօհրապի, որ մէկն էր եղեր «Արեւելք»ի եւ «Մասիս»ի շուրջ բոլորուած սերունդէն եւ որ շուտով իր հմայքը պիտի տարածէր բովանդակ շրջանի մը վրայ։

Պոլսոյ մէջ ծնած 1861ին, եւ իր նախնական կրթութիւնը ստացած Պէշիկթաշի Մաքրուհեան եւ Օրթագիւղի Ս. Թարգմանչաց վարժարանները, իր ուսումը պիտի շարունակէր Կալաթա–Սերայի ճարտարագիտական դպրոցը, եւ երկրաչափ պիտի վկայուէր 1879ին, ասպարէզ մը, զոր պիտի չկիրարկէր սակայն։ Արդարեւ, պիտի նուիրուէր իրաւաբանութեան, որ պիտի դառնար իր իսկական կոչումը։ Այդ ասպարէզին մէջ է, որ ան բացառիկ դէմք մը պիտի հանդիսանար, ինչպէս որ բացառիկ պիտի ըլլար Հիւրրիէթէն ետք իբրեւ դասախօս իրաւաբանական համալսարանի եւ իբրեւ Պոլսոյ պատգամաւոր Օսմանեան Խորհրդարանի։

Ո՛չ նուազ արտակարգ եղաւ իր դերը հայ գրականութեան մէջ, որուն սեմէն ներս մտաւ դեռ հազիւ թէ պատանի, 1879ին աշխատակցիլ սկսելով «Լրագիր» թերթին, իսկ 1883ին մասնակցելով «Երկրագունդ»ի հիմնադրութեան եւ յետոյ աշխատակցելով ալ անոր։ Բայց իր վերելքը գրականութեան մարզին մէջ կը սկսի իր կապով այն սերունդին հետ, որ պիտի խմբուէր 1884ին «Արեւելք»ի եւ «Մասիս»ի շուրջ, յառաջապահները հանդիսանալով հայ նոր գրականութեան եւ անոր ծոցին մէջ ծլող իրապաշտ շարժումին։ Իր անդրանիկ երկը, որ «Անհետացած սերունդ մը» վէպն էր, իր առաջին ստուտը կ'ըլլար 1885ին։ Բայց Զօհրապի հռչակը պիտի ամրանար աւելի՛ իր նորավէպերով, որուն մէջ անգերազանցելի պիտի մնար եւ որ առիթ պիտի տար իրեն ներկայացնելու հայ քաղքենին իր հարազատ կերպարանքին մէջ՝ առանց մոռնալու անոր շուրջի համեստ մարդիկը, իրենց լուռ տառապանքով եւ իրենց մեծ սրտով։ Իր լոյս ընծայած նորավէպերը յետագային պիտի ամփոփէր հատորներու մէջ, որոնք հրատարակուեցան «Խղճմտանքի ձայներ», «Կեանքը ինչպէս որ է» եւ «Լուռ ցաւեր» խորագրուած։ Իր գրական վաստակին մաս կը կազմեն նաեւ իր դիմաստուերը, որոնց մէջ ներկայացուց իր ժամանակակիցները՝ «Ծանօթ դէմքեր» վերնագրին ներքեւ, ինչպէս նաեւ ուղեւորական իր նոթերը, որոնք հատորի մէջ ամփոփուեցան յետ մահու «Էջեր ուղեւորի մը օրագրէն» խորագրով։ Զօհրապ ստանաւորներ ալ գրեց, եւ չէր արհամարհած նաեւ հրապարակագրութիւնը։ Բայցի իր աշխատակցութենէն, զոր դանազան թերթերու բերաւ, ինք խմբագրեց «Մասիս»ը, իբրեւ գրական հանդէս, իսկ 1898ին իբրեւ օրաթերթ։

Փոթորիկը ընդհատեր էր մէկէն, դարուն վերջերուն, արեւմտահայ ժողովուրդի վերելքի թափը։ Բացառութիւն պիտի չկազմէր սերունդը, որ հայ գրականութեան գլուխն էր անցեր եւ թարմութիւն բերեր էր անոր։ Համկոխ սաղծած արհաւիրքը ցրեց–ցրուեց ըլլալու հայ իրապաշտ շարժումը, երբ ան հազիւ ընձիւղած էր։ Զօհրապ, սակայն, մնաց պատնէշին վրայ ու շլքեց իր ժողովուրդը։ Զլքեց նաեւ գրիչը։ Իր լաւագոյն էջերէն շատերը 1896էն ետք ստեղծուած են, հայ կեանքի ամէնէն մռայլ օրերուն։

Օսմանեան Հիւրրիէթը գործունէութեան նոր դաշտ մը կը բանար Զօհրապի առջեւ։ Խնդալատութիւնը, զոր այդ խարուսիկ պահը ստեղծեր էր հայ ժողովուրդին մէջ, Զօհրապն ալ գտաւ այդ օրերու պատրանքներուն եւ ճիգերուն խառնուած։ Իր ներկայութիւնը Օսմ. Խորհրդարանին մէջ փառք բերաւ հայ ժողովուրդին ալ։ Ու երբ կը ցնդէին մեր պատրանքները եւ կարիք կար նոր ջանքութիւններու՝ բարօրութիւն բերելու համար Հայուն, Զօհրապ հայ ժողովուրդին գլուխն էր կրկին։ Հայկական դատը իր ուսերուն առաւ ան, բարենորոգումներու նոր ծրագիր մը ապահովելով հայ նոր վերելքի մը համար։ Վերելքի այդ պահը չհասաւ սակայն։ Համաշխարհային փոթորիկը, 1914ի ամրան պիտի գար անդամ մը եւս խողխողել մեր երազները։ Զօհրապ հայ ժողովուրդի գլխէն չհեռացաւ այդ օրերուն ալ, սպասելով, որ ճիւաղը գայ գինք խլէ ընտանեկան իր բոյնէն, խաչին ճամբէն անցընէ զինքն ալ, չքացնելով զայն Ուրֆայի մօտերը 1915 Յուլիս 19ին, երբ հազիւ 54 տարեկան էր ու դեռ աքնելու պատրաստ։

Մեծ դէմք մը եղաւ Զօհրապ տաղանդին բոլոր երեսներով։ Մեծ գրագէտին քով մեծ հռետորը կար ու մեծ մտածողը, ու այս բոլորին վրայ կ'իշխէր հանրային մեծ մարդը, որ իր հոգին միշտ կապուած պահեց լայն խաւերու հոգերուն, ու անկէ ալ վեր՝ մեծ հայրենասէրը, — ո՛չ այն հայրենասէրը, որ ճառերու մէջ կը սպառէ իր բոլոր յաւակնութիւնները, այլ ան որ աքնիլ ու տառապիլ եւ, ի հարկին, զոհուիլ ալ գիտէ յանուն հայ ժողովուրդին ու անոր բարօրութեան։

Յառաջապահ սերունդէն ինքն էր, որ ամէնէն երկար դիմացաւ պատնէշին վրայ, ու հայ գրականութեան եւ անոր մաքառումներուն միշտ կապուած մնաց եւ չլքեց գրիչը նոյնիսկ այն տարիներուն, երբ իր ուսերուն էին հայ ժողովուրդի այնքան հոգերը։ Ուղեւորական իր նոթերը ճիշդ այդ տարիներուն գրի առնուած են, եւ պատերազմի ժխորին մէջ են Թուրքին յանձնուած «Գիրեր պատերազմի դաշտէն» շարքը, որ իր կարապի երգն եղաւ։

Զօհրապ իր պարտքը վճարեց իր ժողովուրդին։ Հայ գրականութիւնը եւս հըպարտ է իր թողած գրչի վաստակին համար։ Նորավէպի վարպետը վարպետ կը մնայ նաեւ գալոց սերունդներուն համար։

Գ. Յ. ՍԻՐՈՒՆԻ

ՆՈԲԷԼԻ ՄՐՑԱՆԱԿԻ ՄԱՍԻՆ

●

Ուիլեմ Սթըքի չահեկան յօդուածի մը մէջ կ'ուսումնասիրէ Նոպէլի մրցանակի առաւելութիւններն ու պակասութիւնները, մատնանշելով թէ ինչպէս հնամենի մեթոտներ կրնան վտանգել այս համբաւաւոր հիմնարկութեան համբաւը։

Համաշխարհային արժէք ներկայացնող այս մրցանակը ստացողը կրնայ մէկ օրէն միւսը հասնիլ փառքի գագաթնակէտին։ Մրցանակաւորին խօսքը կ'ընդունուի իբրեւ պատգամ եւ գործն ալ մեծ արժէք կը ստանայ։ Այսպէս, մօտ տասը տարի առաջ Փարիզի մէջ երեք մանրէաբան–կենսաբաններ կ'աշխատէին դէշ պայմաններու տակ գիտական հետազօտութեանց մեծ կեդրոնի մը մէջ։ Արտասահմանի մէջ անոնք շատ ծանօթ էին եւ յարգուած, սակայն իրենց հաստատութեան տնօրէնը հեռուէն հեռու կը չահագրգռուէր անոնց աշխատանքով, այն աստիճան որ մերժած էր պետական նպաստը նոր տարրալուծարան մը շինելու։

Յետոյ, 1965ին այս երեքը Ժաք Մոնօ, Անտրէ Լվոֆ եւ Ֆրանսուա Ժաքոպ, մէկ օրէն միւսը աշխարհահռչակ դարձան, որովհետեւ անոնք ստացան Նոպէլի բժըշկական մրցանակը, տիտղոս մը որ գիրենք արժանացուց թերթերու մեծ տառերուն, Գիտական Ակադեմիայի մեծարանքին եւ Տը Կօլէն ընդունուելու պատիւին։

Դեռ աւելին, Լվոֆ կոչուեցաւ տնօրէնի պաշտօնին Վիլժուիֆի քանսէրի հետազօտութեան հաստատութեան, Մոնօ այսօր տնօրէնն է Փասթէօռեան հաստատութեան ուր երկար ատեն աշխատած էր իր երկու պաշտօնակիցներուն հետ։

Այս անակնկալ չահագրգռութիւնը ուրկէ նպաստաւորուեցան երեքը եւ նաեւ ֆրանսական ամբողջ գիտական հետազօտութեան հաստատութիւնը կը պարզէն 20րդ դարու այն զարմանալի երեւոյթին, որ կարելի է կոչել «Նոպէլի ազդեցութիւն»։

Մրցանակի բաշխումը տեղի կ'ունենայ ամէն տարի նոյն թուականին, անմիջապէս որ Նոպէլի հիմնարկութիւնը կ'ընծայէ գիտական մրցանակները — բժշկութեան, բնախօսութեան, քիմիաբանութեան, բնագիտութեան — մրցանակաւորները անմիջապէս կը փոխակերպուին իմաստուններու եւ կառավարութիւններու, համալսարանները իրար կ'անցնին խորհուրդ հարցնելու, կ'առաջարկեն բարձր պաշտօններ նոյնիսկ քաղաքական դետնի վրայ։

Ահաւասիկ քանի մը օրինակներ, —

Ֆրետերիք Ժոլիօ–Քիւրի 1935ի Նոպէլեան քիմիաբանութեան մրցանակաւորը 1946ին կը ստանձնէ առաջին բարձր–գործակալի պաշտօնը հիւլէական ուժի։ Կլէն Սիպորկ 1951ի քիմիաբանութեան մրցանակաւորը տնօրէնն եղաւ ամերիկեան հիւլէական ուժի յանձնախումբին մինչեւ 1971։ Լորտ Պլէքէթ 1948ի բնագիտութեան մրցանակաւորը խորհրդատու եղաւ բրիտանական կառավարութեան եւ յետոյ նախագահ անգլիական Րոյըլ Սոսայթիի, որ ամէնէն ազդեցիկ գիտական ընկերութիւնն է, եւ վերջապէս Իզիտոռ Ռապի, 1944ի մրցանակաւորը, որ ամերիկեան Ազ Թնդանօթի գլխաւոր վարպետներէն մէկն է, երկար ատեն խորհրդատու մնաց ՕԹԱՆի։

Շուէտական այս արիստագոսը, որ կը սիրէ ամէն միջոց ձեռք առնել եւ խորհրդաւորութեամբ պաշտպանել, գիտէ նաեւ տալ իր շնորհած մրցանակին առաջնութիւնը գիտական բոլոր միւս վարձատրութեանց վրայ։

Հանրային կարծիքին առջեւ շատ կարեւոր է համբաւը եւ հմայքը զոր կը վայելէ «Նոպէլի ազդեցութիւնը» եւ այս շնորհիւ սկանտինաւեան ժողովուրդներու պարկեշտութեան, իրապաշտութեան, առարկայականութեան եւ չէզոքութեան համբաւին։

Մէկ ուրիշ առաւելութիւնն ալ 500.000 Ֆրանքի առանց տուրքի չէքն է երեք գիտական մրցանակներու համար։ Զարմանալի չէ հետեւաբար Կլէն Սիպորկի այն բացատրութիւնը թէ մրցանակը նոր տեսակի հերոս մը ստեղծած է, որ իբրեւ օրինակ ցոյց կը տրուի երիտասարդութեան։

Մարդիկ յարգալիր երկիւղածութիւն մը ունին հանդէպ գիտութեան, ինչ որ նոյնը չէ միւս Նոպէլեան մրցանակներուն համար։ Օրինակ, անոնք կը մտածեն թէ կրնան քննադատել երբ մրցանակը գրականութեան մասին է, թէ խաղաղութեան մրցանակը առանց քաղաքական յետին նպատակի չէ, եւ վերջապէս տնտեսական մրցանակը որ 1969էն ի վեր կը տրուի, տակաւին շատ նոր է, մեծ փայլ մը ստանալու համար ժողովուրդի աչքին։ Ընդհակառակն, գիտական մրցանակները վերծ են ամէն տեսակի մեղադրանքէ, մարդիկ կը մտածեն թէ այդ մրցանակը կը տրուի անվիճելի օգտակարութեան մը համար։

Մրցանակը կ'որոշէ Քարոլին կաճառը եւ գիտութեանց շուէտական Արքայական Ակադեմիան։ Անոնք երբեմն նոյնիսկ զարմանալի տեսակէտներ կը պարզեն։ Օրինակ, կենսաբանական բջիջներու մասնագէտ Փրոֆ. Նիլս Ռինկերց, որ այս

(Շար.)

Մաղկած Փշալարեր

⁂

(ՎԻՊԵՐԳ)

— Ոչ, ոչ, — բողոքում է նա, — ներսից է... ինչ–որ բան այրւում է ներսս եւ նրա ծխից սեւացել է արիւնը։ Այդ կարեւոր չէ։ Կարեւորն այն է... ես ինքս էլ չգիտեմ, ո՛րն է կարեւորը... ցաւսութիւն...

Նա կռանում, ձիւների վրայից վերցնում է փաթեթը եւ հեռանում երեխան գրկին՝ անհաստատ քայլերով, իսկ ես վերադառնում եմ իմ օթեւանը։

Ճաշում ենք լուռ։ Միայն մի անգամ ես ինձ վրայ զգում եմ Լարիսա Սիմեոնովնայի ուշադիր հայեացքը։ Ծնչե՞ն է դժուարացել, թէ ուտելը։ Ես արագ ըզդեստաւորւում եմ առանց կողմնակի օգնութեան եւ ինձ դուրս եմ նետում։ Քամին է բարձրացել։ Հիմա ինձ մնում է ի մի հաւաքել տեղահանուած կոչերը։ Ես վերցնում եմ փայտէ թիակը եւ աշխատում այնպէս անել, որ քամին թիկունքից փչի։ Ծնչե՞ն է դժուարացել, թէ աշխատելը։ Որտեղի՛ց–որտե՛ղ յիշում եմ Բալաշովի երգը.

Սիրելի՛ս, սիրելի՛ս, ես քոնն եմ,
Ա՜խ, այսպէս էլ մութ գիշե՞ր...

Ի զուր չէր որ ես յիշեցի Բալաշովին, ես լսում եմ ոտնաձայներ եւ յետոյ նրա ձայնը.

— Տեսնում եմ, որ դու էլ վերջացնում ես։ Մաղուրովն ասեց, որ շուտով ճանապարհ ենք ընկնելու... Քամին դէմից է փչում եւ դժուար կը լինի քայլելը... Կը վերջացնես, կը գաս...

Իսկ քիչ յետոյ՝ կարգադրիչի ձայնը.

— Ահա եւ բոլորը։ Տեղեկանք՝ կատարուած աշխատանքի մասին՝ Բալաշովի տուի։ Դուք ազատ էք, կեցցէ՛ ազատութիւնը...

Յետոյ նա մօտենում է ինձ եւ համարեա ականջիս ասում.

— Այստեղ մի մարդ կայ նստած, որին տաս տարի են տուել այս բացականչութեան համար... — ու նորից կրկնում է, — դուք ազատ էք, կեցցէ՛ ազատութիւնը։

Ու գնում է։

Ես թողնում եմ իմ ձեռքով մաքրուած աշխարհամասն ու գնում Լարիսա Սիմեոնովնային հրաժեշտ տալու եւ իմ իրերը վերցնելու։ Լարիսա Սիմեոնովնան անսահման ուրախ է մեր հանդիպման ու ծանօթութեան համար. նա հիմա գիտէ, որ Երրորդում բարեկամ ունի, թող պարզօրս չթուայ, այս տխուր օրուայ համար նա աշխարհի չափ ուրախ է եւ նա բաժանւում է ինձնից նորից հանդիպելու ամենաջերմ ցանկութեամբ։ Նա խնդրում է ջերմօրէն բարեւել մեր կոլեկտիւին, խոստանում է հետաքրքրուել Գերմանուհու ճակատագրով եւ օգնել, որքան կարող է։ Յանուն հումանիզմի։ Ես մօտենում եմ նրան եւ համբուրում նրա ձեռքը, իսկ նա, վերջին անգամ ողողում է ինձ իր խոշոր, կապոյտ աչքերի փայլով եւ չրթունքներով դիպչում է իմ... կարծեմ ճակատին։

— Ես ձեզ կը գրեմ, եթէ դէմ չէք լինի, — ասում է նա։

— Օ՜, ես վաղուց սիրային նամակ չեմ ստացել, — թոթովում եմ ես, — ես շատ ուրախ կը լինեմ...

— Ես ձեզ կը գրեմ, — կրկնում է նա խորին լրջութեամբ եւ մենք բաժանւում ենք։

Հիմա ես կանգնած եմ պահակատան դրան մօտ եւ սպասում եմ Բալաշովին, որ միասին ներս մտնենք։ Քամին սուլում է բարձր ցանկապատի եւ փշալարերի միջով։ Ձիւնը սառել է լարերի ու երկաթէ փշերի վրայ եւ մի րոպէ թւում է, որ նրանք ծաղկել են ինչպէս խնձորենին է ծաղկում գարնանը։ Եւ ճիշդ այդ րոպէին ինձ մօտենում է հնամաշ շորերի մէջ կորած մի բուռ կալանաւոր։ Ես ուշադրութեամբ նայում եմ նրա նիհար, սեւ, մաղկալած դէմքին եւ մեծ բանատեղծի ասածի պէս՝ նրա աչքերում յառնում է նա, հեռու ու հարազատ երկիր Նայիրին։

— Հա՞յ ես, քէ մատաղ, — հարցնում է նա, անանուն մի ցաւով նայելով դէմքիս։

— Հայ եմ, — պատասխանում եմ ես վախենալով, որ տեսածս տեսիլք կարող է լինել։

— Հայ եմ, — հաստատում եմ նորից, — ո՞րտեղացի ես...

— Ղարաբաղցի՛ եմ, քէ՛ մատաղ, Ղարաբաղցի՛...

— Ի՞նչ գործով ես նստած...

— Ինչ գործով, — հեգնում է նա ցըրտից սրթսրթալով, — ինչ գործով... բա՛ Ղարաբաղցուն էլ կը հարցնե՞ն ինչ գործով ա նստա՛ծ...

— Բա ինչո՞ւ չեն հարցնում, — հարցնում եմ ես։

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(79 – Շար.)

83

երկու կայմակերպութեանց առաջինին կը պատկանի, կ՚ըսէ թէ անտարակոյս մրցանակները առաւելութիւնն ունին ժողովուրդին ուշադրութիւնը հրաւիրելու գըլխաւոր գիտութեանց վրայ, սակայն խուռն հեղհեղուկ աւելի քիչ չափով կը ծանօթացնեն մեծ գիւտերը: Դարուս սկիզբը, շատ քիչ էին գիտական աշխատանքները, և մեծ ժամանակաւորթեան կարիք ունէին գիւտերը: Ներկայիս շահեկան գիտական հետազօտութիւնները տեղի կ՚ունենան այնպիսի գիտական ասպարէզներու մէջ, որոնց համար մրցանակ չկայ:

Արդարեւ, Սկանտինաւիոյ մէջ, մանաւանդ, գիտական հետազօտութեանց հետեւող նոր սերունդը երբեք չի հետաքրքրուիր Նոպէլի մրցանակով, իսկ երիտասարդ փրոֆեսօրներէն դրեթէ նոր թեկնածուներ չեն ներկայացներ:

— Ցայտնի է որ անոնք մեզի չափ կարեւորութիւն չեն տար, կ՚ըսէ փրոֆ. Քաղ Միրպէք, 72 տարեկան եւ անդամ քիմիաբանութեան յանձնախումբին:

Այս անտարբերութեան գլխաւոր պատճառներէն մէկն ալ այն է, որ յաճախ մրցանակները կը տրուին գիւտերը կատարուելէ շատ աւելի ետք: Այսպէս է որ Ուլֆ Ֆոն Էօյլէր, որ ներկայիս նախագահն է Նոպէլ հիմնարկութեան, 1970ի բժշկական մրցանակը բաժնեց ուրիշ երկու պաշտօնակիցներու հետ, այն աշխատանքին համար զոր կատարած էր, 1946ին: Փէյթոն Ռուս, Ռոքֆէլլըր հաստատութենէն, 1966ին բժշկական մրցանակը բաժնեց պաշտօնակցի մը հետ, որովհետեւ ապացուցած էր որ քաղցկեղը կենդանիէն փոխանցելի էր ժահրի մը միջոցով, ինչ որ արդէն յայտնած էր 1910ին գիտական աշխարհին:

Կարելի է նաեւ քննադատել Նոպէլի մրցանակը թէ չի ցոլացներ այսօրուան գիտական իրականութիւնը:

Նախ, չկան ուղեղերադնացութիւնը եւ տեղեկագրութիւնը (էնֆորմաթիք): Շատ մեծ իրագործումներ կը կատարուին անոնց մէջ բազմաթիւ անձերու կողմէ, իսկ մրցանակը առաւելագոյն երեք հոգիի կը տրուի:

Մրցանակի համար չեն նախատեսուած ո՛չ աստղաբաշխութիւնը, ո՛չ երկրաբանութիւնը, ոչ ալ ովկիանոսաբանութիւնը, ոչ իսկ զուտ մաթեմաթիքը:

Վիրաբուժութիւնը քիչ տեղ կը գրաւէ, նաեւ գործարաններու պատուաստը:

Այս զանցառութեանց պատճառը թերեւս պէտք է փնտռել մրցանակի հիմնադիր Ալֆրէտ Նոպէլի մասնաւոր անձնաւորութեան մէջ:

Տէր՝ մեծ ճարտարարուեստի, Նոպէլ անցեալ դարուն մեծ համբաւ կը վայելէր: Զէնք հաւասար գետնի վրայ կը դնէին Ռոքֆէլլըրի հետ: Իբրեւ քիմիաբան գտաւ տինամիթը եւ առանց մուխի վառօդը եւայլն: Պարապոյ ժամերուն կը զբաղէր գրականութեամբ: Գրեց վէպեր եւ բանաստեղծութիւններ: 1896ին երբ մեռաւ, ո՛չ կին ունէր եւ ոչ ալ զաւակներ, բայց քանի մը բարեկամներէ: Ունէր մեծ հարստութիւն եւ շատ կարճ կըտակ մը գրուած իր ձեռքով, պարզ թուղթի մը վրայ: Այս կտակին մէջ պայման կը դնէր որ իր հարստութիւնը ապահով արժէքներու վրայ դրուէր եւ տոկոսը ամէն տարի բաժնուէր «բոլոր անոնց որ նախորդ տարին ամէնէն մեծ ծառայութիւնը մատուցած էին մարդկութեան»: Հինգ մրցանակ պիտի հաստատուէր վարձատրելու գրական տաղանդներէն մէկը, միւս երեքը գիւտերու — քիմիաբանութեան, բնագիտութեան եւ բնախօսութեան կամ բժշկական գիւտերու համար, իսկ վերջինը նշանաւոր գործի մը ի նպաստ խաղաղութեան:

Դիւանական երկար վիճաբանութիւններէ ետք, ի վերջոյ խումբ մը անձնաւորութիւններ սրուչեցին ի մի բերել մասնաւոր ընտրանին եւ շուէտական ճարտարարուեստի ներկայացուցիչները մեկնաբանելու կտակարարին կամքը: Այսպէս ստեղծուեցաւ 1900ին Նոպէլ Հիմնարկութիւնը, որ որոշեց թէ ինչպէս պէտք էր կատարել մրցանակաւորին ընտրութիւնը: Բայց քանի մը փոքր մանրամասնութիւններէ, այսօր ալ նոյնն է:

Ահա թէ ինչպէս տեղի կ՚ունենայ: Գիտական մրցանակի ամէն մէկ թեկնածու պէտք է ներկայացուի կամ հին Նոպէլեան մրցանակաւորի մը կողմէ, կամ ուսէ փրոֆեսօրէ եւ կամ տարրալուծարանի տնօրէններէ եւայլն: Նոպէլի յանձնախումբի զանազան զատուորներ ամէն տարի առանց խորհուրդ կը հարցնեն: Անոնք առհասարակ Սկանտինաւցի, Ֆրանսացի, Ամերիկացի, Բրիտանացի կամ Գերման են եւ համեմատաբար քիչ խորհրդայիններ, թէեւ այս վերջիններուն թիւը հետզհետէ կ՚աւելնայ:

Յանձնախումբը կը ձեռնարկէ բազմաթիւ քննութեանց թեկնածուին գործին եւ մինչեւ իսկ անոր ներքին կեանքի մասին:

Խորհրդակցութիւնները տեղի կ՚ունենան Սթոքհոլմի մէջ եւ մեծ գաղտնապահութեամբ: Իսկ գաղտնի աշխատելու նպատակն է վհատեցնել ամէն տեսակի միջամտութիւն, ըլլայ քաղաքական թէ անձնական, նաեւ իբրեւ փափկանկատութիւն հանդէպ թեկնածուին:

Այս խստապահոյ զատուորները առհասարակ շուէտական համալսարանները երկար եւ փայլուն զարգացքներ կատարած են, քանէ աւելի են անոնք եւ ծանօթ չեն սկանտինաւեան երկիրներէ դուրս: Ոմանք հիմնարկութեան թուականէն ի վեր անդամ են. գիտեն թէ թերիներ կան, բայց կը մտածեն թէ ինչո՛ւ փոփոխութեան ենթարկել հաստատութիւն մը որ դէշ չի գործեր:

Այս խիստ կարգապահութիւնը գոյութիւն չունէր Նոպէլի մահուան ատեն, թէեւ լաւ լուծում կ՚ըլլար ստեղծել մէկ կամ երկու նոր մրցանակ, ինչպէս կը թելադրէ Ուիլլըմ Սթըքի:

Գիտական տեւական յառաջդիմութիւնները կը պարտադրեն մտցնել փոփոխութիւններ, առանց որոնց հաստատութիւն մը որ այնքան երկար ատենէ ի վեր ենթակայ է յարգանքի, կրնայ թուիլ իբրեւ մնացորդ յեղաշրջուած անցեալի մը:

Մ. Մ.

Աշխարհի Մեծագոյն Քաղաքները

Տոկիօն իր բնակչութեան թիւով աշխարհի մեծագոյն քաղաքն է, Թոքիօ եւ Նիւ Եորք յաջորդական կարգով երկրորդ եւ երրորդ տեղը կը գրաւեն:

Այսպէս, 1970ին Տոկիօն 10·820·000 բնակիչ ունէր: Թոքիօ նոյն թուականին 8·841·000, իսկ Նիւ Եորք՝ 7·895·000 բնակիչ ունէին:

Փեքինի բնակչութեան թիւն էր այդ թուականին 7·570·000, որով աշխարհի չորրորդ մեծագոյն քաղաքը կը դառնայ: Անկէ ետք յաջորդական կարգով կուգան Լոնտոն, Մոսկուա, Պոմպէյ, Սէուլ, Սան Փաւլօ եւ Գահիրէ:

Այս եւ յետագայ վիճակագրական թիւերը քաղուած են ՄԱԿի տարեգիրքէն, որ 1948էն ի վեր ամէն տարի կանոնաւոր լոյս կը տեսնէ: Վերջին հատորը՝ 814 էջերէ բաղկացած, կը ներկայացնէ 1970 եւ 1971ի վիճակագրական տուեալներ:

Աշխարհի բնակչութիւնը 1971ի կիսուն երեք միլիառ 706 միլիոն էր: Եթէ տարեկան աճի ներկայ թափը, որ 2 տոկոս է, անփոփոխ մնայ, 2006 թուականին աշխարհի բնակչութեան թիւը կրկնապատկուած պիտի ըլլայ:

Չինաստան իր բնակչութեան թիւով առաջին տեղը կը գրաւէ: Չինաստան ունի 787·176·000 բնակիչ: Երկրորդ տեղը կը գրաւէ Հնդկաստան՝ 550·374·000 բնակչութեամբ: Համաձայն ՄԱԿի վիճակագրութեան՝ երկու հոգիէն մէկը աշխարհի մէջ Ասիացի է: Այս ցամաքամասի բնակչութիւնն է երկու միլիառ 104 միլիոն, ինչ որ կը նշանակէ աշխարհի բնակչութեան 56,7 տոկոսը:

Մանուկներու մ՚ահուան տոկոսը ամէնուրեք կը նուազի: Ամէնէն նուազը Հոլանտայի եւ Շուէտի մէջ է, ուր հազար ծնունդի վրայ 11,1 տոկոս մահ կ՚արձանագրուի: Ֆինլանտայի մէջ տոկոսը 11,8 է, Ճափոնի մէջ՝ 12,4: Յաջորդական կարգով տեղ կը գրաւեն Իսլանտա, Նորվեկիա, Դանիա և Ֆրանսա: Մ. Նահանգները իրենց 19,2 տոկոսով 22րդ դիրքը կը գրաւեն:

Ամէնէն քիչ ծնունդի տոկոսը կ՚արձանագրուի Դաշնակցային Գերմանիոյ մէջ՝ հազար հոգիի վրայ 12,8:

Նիժերիա, Բարձր Վոլթա, Սէյլան, Հնդկաստան, Քամպոճ, Յորդանան եւ Փաքիստան միակ երկիրներն են, ուր այրերը կիներէ աւելի երկար կ՚ապրին:

Թ. Ա. Թ.

Ձայներ Գաւառէն

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՊՈՒՎԱՌ ՕՏՏԱՅԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Պուլվառ Օտտոյի մասնաճիւղն ալ մանուկներու օրը սարքեց՝ կոկիկ բազմութեան մը ներկայութեան, Յունուար 21ին, Թաղին եկեղեցւոյ մէջ:

Հայեցի ուսման նկատմամբ, դժբախտաբար, ծով անտարբերութիւն մը կը տիրէ: Այլապէս, ի՞նչպէս բացատրել, որ հինգ հարիւր ընտանիքէ բաղկացած շըրջան մը հազիւ 16 աշակերտ ունի: Տասնամեակներ առաջ 250 էր հայ աշակերտութեան թիւը:

Հանդիսութեան ընթացքին գոհունակութեամբ լսեցինք աշակերտներու երգերն ու արտասանութիւնները:

Փոխանցիկ խաչուհիները պատիւ եւ կարկանդակ բաժնեցին երախաներուն:

Եղան ինքնաբուխ նուէրներ:

Ս. Գ.

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ժան-Շարլ Էքինճեան, որ ստացած է գեղագործի պետական վկայականը իբրեւ աւարտաճառ ներկայացուցած է « Glycoprotéides d’origine tumorale des épanchements gélatineux du péritoine ».

Եւ ստացած «Շատ պատուաբեր» որակումը (Փետր. 15, 1973):

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ, գրեց՝ Ռուբէն, Ա. հատոր (Բ. հրատարակութիւն), Համազգայինի Վահէ Սէթեան տպարան, Պէյրութ 1972:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (114)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐՁԻԳԸ

ԺԵ.

— Այդ քոյրը տղայ մը չէ՞ր մեծցներ իր տանը մէջ:

— Այո, իր զաւակն էր, կ՚ըսէին:

— Իմ զաւակս, խորհեցաւ Ժանն սարսռուն:

Ու բարձրաձայն յարեց, ջանալով իր անձկութիւնը ծածկել.

— Գիտէ՞ք թէ ի՛նչ եղած է այդ տղան: Այս բանը իմանալու համար է որ հոս եկած եմ ու հարցումներ կ՚ընեմ ձեզի:

Երէցը ցնցեց գլուխը ու ըսաւ.

— Այդ մասին շատ տարտամ տեղեկութիւններ պիտի տամ ձեզի: Երեցատան մէջ պաշտօնի կոչուելէս յետոյ իմացայ որ արբայ Լոժիէի քրոջ զաւակը հոս եկած էր, ներկայ գտնուելու համար իր մօրեղբօր յուղարկաւորութեան: Յետոյ Փարիզ մեկնած էր իսկոյն, հանգուցեալին մէկ բարեկամին հետ: Ուրիշ բան չեմ գիտեր:

— Գոնէ կրնա՞ք ինծի ըսել նախորդ ժողովրդապետի բարեկամին անունը:

— Երբեք չեմ լսած անոր անունը:

— Գիւղապետը գիտէ՞:

— Շատոնց մեռածէ ան: Այնուհետեւ ուրիշ երկու գիւղապետներ յաջորդած են:

— Ժողովրդապետ Լոժիէի սպասուհին ի՞նչ եղած է:

— Երէցէն ու իր քրոջմէն առաջ մեռած է:

— Այդ քո՛յրը այրի էր, այնպէս չէ՞:

— Այո:

— Շէվրիի մէ՞ջ մեռած է:

— Կարծեմ:

— Ուրեմն անոր անունը արձանագրըւած ըլլալու է եկեղեցիին եւ գիւղապետութեան տոմարներուն մէջ ու գերեզմանին վրայ ալ:

— Անտարակոյս, բայց ամէն ինչ քանդուած է պատերազմի ատեն: Քանիցս կռուած են հոս... գիւղապետարանը եւ գիւղին երեք քառորդ մասը այրած, եկեղեցիին տոմարները թալլուած ու շիրիմները խորտակուած են ռումբերէն:

— Ուրեմն, պիտի չկրնամ բան մը իմանալ, մրմնջեց Ժանն յուսահատօրէն:

Փախստական կնոջ այդ հարցումները տակաւ զարմանք ու յետոյ կասկած արթնցուցած էին ժողովրդապետին միտքին մէջ: Ժաննի բուռն յուզումը հետզհետէ աւելի երեւան կ՚ելլէր:

— Ի՞նչ զօրաւոր անձնական շահ ձեզ կը մղէ այս բաները հասկնալու, հարցուց երէցը, «անձնական» բառը շեշտելով:

Ժանն սարսռաց: Խելացի կին մը ըլլալուն, կը հասկնար կասկածելի դառնալը:

— Շատ խօսեցայ, ըսաւ մտովի:

Յետոյ խօսքը կրօնաւորին ուղղելով յարեց.

— Պարոն, քիչ մը առաջ ձեզի ըսի թէ ինծի համար չէ որ կը հարցնեմ: Ձեր հոս գրկող բարեկամուհին ինծմէ խնդրած էր որ տղուն մասին հետք մը գտնեմ, հոգ չէ թէ շատ թեթեւ...: Կ՚ուզեմ հասկնալ ժողովրդապետին քրոջ անունը, որպէսզի տղուն անունն ալ իմանամ:

— Ուրեմն մէկը շահ մը ունի այդ տղան գտնելուն մէջ: Ի՞նչ տեսակ շահ է ատիկա:

Այս խօսքերուն շեշտը Ժաննի յստակօրէն ապացուցին որ իր խօսակցին կասկածը կը սաստկանար:

— Չեմ գիտեր, պատասխանեց Ժանն շփոթահար: Ինծի պաշտօն մը յանձնեցին ու ես կը կատարեմ զայն. եղածը աս է:

— Ես ալ գիտցածս միայն ըսի: Գիւղին մէջ հարցուցէք...: Թերեւս պիտի գտնէք մէկը, որ ինծ աւելի լաւ տեղեկութիւններ պիտի տայ ձեզի:

Երէցը պահարանէն, յետոյ եկեղեցիէն դուրս ելաւ, Ժանը խելայեղ վիճակի մէջ ձգելով: Խեղճ կինը ծունկի եկաւ քարերուն վրայ, դասին դիմաց:

— Աստուա՜ծ իմ, Աստուա՜ծ իմ, թոթովեց Ժանն, ձեռքերը իրարու միացուցած ու դէպի կամար բարձրացուցած, ի զուր կը փնտռեմ. պիտի չկրնամ բան մը իմանալ...: Կարծես ամէնքն ալ զիս կը մերժեն...: Այս երէցը կը կասկածի ինէ: Եթէ երբեք ուրիշներ ալ հարցափորձեմ, նորէն պիտի կասկածին: Ի՞նչ ընելու է ուրեմն: Մարդուն մէկը Փարիզ տարած է տղայ մը, որուն համար կ՚ըսէին թէ Շէվրիի ժողովրդապետին քրոջ զաւակն էր: Այդ տղան իմ զաւակս ըլլալու է: Աբբայ Լոժիէի քոյրը ինծի խոստացած էր զաւկիս վրայ հսկել: Իր խոստումը կատարած ըլլալու...:

Բայց Փարիզի մէջ ո՛ւր գտնելու է զայն: Ինքզինքս ոստիկան զինուորներուն յանձնած պիտի ըլլամ, եթէ երբեք դիմում ընեմ այն անձերուն, որոնք կրնան ինծի պատասխանել...:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Վահէ Պալթայեան եւ զաւակները՝ Յասմիկ եւ Թամար, Պ. Համբարձում Պալթայեան, Տէր եւ Տիկին Անդրէ Էսկարեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ քեռայրին՝

ՎԱՀԷ ՊԱԼԹԱՅԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Կիրակի, 25 Փետր. Ղեւոնդեանց քահանայից տօնին առիթով, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին պիտի մատուցուի բարձրաձայն պատարագ:

Ի ժամ սուրբ պատարագի պիտի կատարուի մասնաւոր հոգեհանգիստ Փարիզի եւ շրջակայ եկեղեցիներուն մէջ ծառայած վախճանեալ առաջնորդներու, հոգեւորականներու.—

Վեհափառ Արք. Բիւզանդ Արք. Սիւրմէեան, Մուշեղ Արք. Ալթունեան, Գէորգ Արք. Իւթիւճեան, Գրիգորիս Եպս. Պալաքեան, Կոմիտաս Վրդ. Սողոմոնեան, Սուքիաս Վրդ. Պարոնեան, Յովհ. Քհնյ. Հինքէրպէյէնտեան, Սահակ Քհնյ. Իւթիւճեան, Կոմիտաս Քհնյ. Սիլպեան, Բառնաբաս Քհնյ. Խնտամեան, Արիստակէս Քհնյ. Թորոսեան, Մեսրոպ Քհնյ. Մեսրոպեան, Վահան Քհնյ. Խոյեան, Բարթող Քհնյ. Թաշճեան, Գէորգ Քհնյ. Դաւիթեան, Լեւոն Քհնյ. Արսլանեան, Գարեգին Քհնյ. Տէօլէթեան, Մկրտիչ Քհնյ. Արսլանեան, Գէորգ Քհնյ. Նիկամեան, Ներսէս Քհնյ. Գանճեան, Գրիգոր Քհնյ. Ճէպէճեան, Յուսիկ Քհնյ. Ադամեան, Վարդան Քհնյ. Պաղտատլեան, Յարութիւն քահանայ Ծօրթուեան, Ադդէ Քհնյ. Փայլակեան, Եսայի Քհնյ. Ալթունեան, Թովմաս Քհնյ. Մինասեան:

Եւ հանգուցեալ դպիրներու հոգիներուն համար:

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը աղօթելու բազում տարիներ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ համար ծառայած իր հովիւներուն մշակներուն համար:

×

Պ. Աւետիս եւ Յովհաննէս Տօնէլեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փետր. 25, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց մօր՝

ՄԱՐԻՋԱ ՏՕՆԷԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այս տխուր առթիւ կը նուիրեն 50 Ֆր. Կապ. Խաչի Պանեէօյի մասնաճիւղին, 50 Ֆր. Կարմիր Խաչին եւ 50 Ֆր. «Յառաջ»ին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի 25 Փետր. հանդիսաւոր պատարագ՝ Վարդանանց տօնին առթիւ:
Կը պատարագէ՝ Դաւիթ Ծ. Վ. Սահակեան
Կը քարոզէ՝ Հայր Միշալոն (Լիոնի Կաթոլիկէ եկեղեցւոյ քրիստոնէական միութեան նախագահ):

Պատարագը կ'երգէ Կոմիտաս երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պր. Օֆլազի, երգէոնի ընկերակցութեամբ Օր. Գազազեանի:

Յաւարտ պատարագի, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ տեղի պիտի ունենայ բարեկամական հանդիպում, օրուան տօնին առթիւ ներկայ գտնուող եկեղեցւոյս անդամներու միջեւ:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Մարտ 18ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Ահարոնեան ակումբը

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի, եւ մասնակցութեամբ Ս. Մօրիսի «Վրացեան» եւ Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» միացեալ խումբերուն:

25 Փետր. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 4ին, Լիոնի Հայ Ազգ. Տան սրահին մէջ, 295 Ռիւ Պուալօ:

Կը նախագահէ ընկ. ՏԻԳՐԱՆ ՁԷՔԻՐԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՁԷ

Գեղարուեստական բաժին
Երգ, արտասանութիւն

Հանդէսէն վերջ ընտանեկան եւ ընկերական խնջոյք:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Լիոնի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Երեքշաբթի 28 Փետր. ժամը 15ին, Ազգ. Տան մէջ գտնուող մը թէյի շուրջ: Կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Փետրուար 24 ժամը 21ին, Սալ Մազընօ, 88 Ռիւ տ'Օպանեը:
Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շր. Կոմիտէի
Նախաձեռնութեամբ «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան:

Լուսարձակով կը ցուցադրուին փետրուարեան ապստամբութեան կարեւոր դերակատարները:

Կը նախագահէ ԸՆԿ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ
Կը խօսի ԸՆԿ. Կ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկին Արամ Պասմաճեան 100 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, Շաւարշ եւ Տիրուհի Միսաքեանի յիշատակին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ողբացեալ Սրբուհի Փանոսեանի յաւալի մահուան առթիւ, Վիլտավրէյէն Տէր եւ Տիկին Զաքարեան 50ական Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին եւ Շաւիլի Կապ. Խաչին:

Նոյն առթիւ, Տէր եւ Տիկին Մելքոն Էսկիճեան 20 Ֆր. «Յառաջ»ին:

Կապ. Խաչի կայանին կը նուիրեն 50ական Ֆր.— Օննիկ Թորանեան, Գրիգոր Ջէրվիշեան, Յովհ. Պարտաքճեան, Յարութիւն Տէմիրճեան, Մովսէս Տէմիրճեան (ստանալ «Յառաջ»էն):

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— «Վարանդեան» կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն-Մօրիսի «Վրացեան» խումբի բոլոր ընկերները Ուրբաթ Փետրուար 23ին, սովորական հաւաքատեղիին մէջ, երեկոյեան ժամը 20.30ին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ներկայանալ անդամատետրնենրով: Օրակարգ՝ ղեկուցում:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. «Եօթնեղբայրեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի եւ շրջակայքի բոլոր ընկերները Փետր. 17 Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին դպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

×

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Օրակարգ՝ ղեկուցում:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքավայրը: Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

×

ՍԷՆԹ - ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին: Օրակարգ՝ ղեկուցում:

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Մշակոյթի Տունը:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱՆԻԷՌ - ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Կիրակի, Փետր. 25, ժամը 14.30ին

Salle d'Administration Sociale de la Mairie d'Asnières, 1 Place de l'Hôtel de Ville

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ Օ ԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԹԱՏԵՐԱ ԽՈՒՄԲԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

« ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ »

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Արնուվիլի մասնաճիւղին, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

RESTAURANT SCOLAIRE DE LA FAUC ONNIERE, Square des Sports à Gonesse

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ՊԵՏԻԿ

Սեւրանի Միճի-Սօսի պար ախումբը - ջերմ մթնոլորտ

Բարեկենդանի Ճաշ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
Ի ՆՊԱՍՏ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
կազմակերպուած
Հայ Մշակոյթի Տան Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի կողմէ
11 Մարտ, Կիրակի ժամը 13ին
Սփլանտիտի սրահին մէջ, 31 Պուլ.'Աթէն
ընտիր կերակուրներ պատրաստուած՝ Տիկնանց Միութեան անդամուհիներու կողմէ
Պարեր ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ կողմէ
Հայկ. ժողովրդական պարեր՝
ՀԱՅ ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐԷ
եւ դիմակաւոր պար
Orchestre pop' PLANÈTE
Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով՝
48-98-23 կամ 51-79-93

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
ՊԷՅՐՈՒԹ ԵՒ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

ԱՊՐԻԼ 18ԷՆ ՄԱՅԻՍ 3

Բնակութիւն կէս-փանսիոն, առաջին կարգի պանդոկ

Պէյրութ Ապրիլ 18էն 25 եւ ԵրուսաղէմԱպրիլ 25էն Մայիս 3 (սփրքիլ)

Ներկայ կ'ըլլաք կրօնական արարողութեանց Անթիլիաս եւ Երուսաղէմ

Մեկնում՝ ՓԱՐԻԶԷՆ, ԼԻՈՆԷՆ եւ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

ԱՆՁ ԳԼՈՒԽ 2290 Ֆ.

Մանրամասնութիւն և արձանագրութիւն՝

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ
TRIM VOYAGE
MONDOTOURS
2, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 073-30-64
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնէն մեկնումը օդանաւով
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. : 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ՖՐԱՆՍ. ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ Ի ՄԱՐՍԷՅԼ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՊՈԼՍԵՑԻՆԵՐՈՒ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
հրաւիրուած է Լոնտոնի համալսարանէն Փրոֆեսէօր ՏԱՎԻՏ ՄԱՌՇԱԼ

Մարտ 9, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին
դասախօսելու համար Փալէ տը Քոնկրէսի մէջ, ֆրանսերէն լեզուով

Prof. DAVID MARSHAL LANG

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՕՐՐԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԵԱՆ» մրցանակաւոր հատորին հեղինակ
Կը թելադրուի նաեւ ֆրանսացի բարեկամներ բերել:

ՈՒՐԲԱԹ
23
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
VENDREDI
23 FÉVRIER
1973

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, Rue de Trévise Paris 9

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ 65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը 0,70 ֆր.

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.648

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — No 12.648

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՍՐԱՅԷԼ ՎԱՐ Կ'ԱՌՆԷ ԼԻԲԻԱԿԱՆ ՕԴԱՆԱՒ ՄԸ

■

104 ՃԱՄԲՈՐԴ ՄԵՌԱԾ

●

ՎՐԴՈՎՈՒՄ՝ ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

—Ս—

Լիբիական ճամբորդական օդանաւ մը, որու անձնակազմը ֆրանսացի էր, վար առնուեցաւ իսրայելեան օդուժին կողմէ Սինայի այն շրջանին վրայ, որ իսրայելեան է: Օդանաւը առեւտրական օդուժին կը պատկանէր եւ Գահիրէէն Պէյրութ կ'երթար: Ըստ իսրայելեան աղբիւրներու իրենց օդանաւերը 15 վայրկեան ազդարարութիւն տուած են առա միայն կրակած, ու պարտադիր էջքի առեն է որ օդանաւը ճմռուած է: Բայց աւելի հաւանականը նկատուի, որ օդանաւը ինկած ըլլայ իսրայելեան յարձակումին պատճառով: Պարզ է որ յուզումն ու վրդովումը մեծ է ոչ միայն արաբական այլեւ բոլոր երկիրներուն մէջ:

Նախագահ Նիքսընն իսկ ցաւակցութիւն յայտնած է Լիբիոյ, հակառակ անոր որ Միացեալ Նահանգներն ու Լիբիա դիւանագիտական յարաբերութիւններ չունին:

Այս դէպքը կը պատահէր երբ Իսրայէլ մեծ գոհունակութեամբ կը յայտարարէր թէ յաղթական յարձակում մը գործած էր Լիբանանի պաղեստինեան կայաններուն վրայ, մինչ Լիբանան բողոք կը ներկայացնէր Ապահովութեան Խորհուրդին:

Մինչ կը կարծուէր որ Վիէթնամէն ետք, պիտի դիւրանար Միջին Արեւելքի տագնապին լուծումը, յանկարծ սուր բնոյթ մը կ'առնէ անիկա: Զոհերու թիւը, ըստ վերջին տեղեկութեանց, 104 մեռեալ էր: Երկու Ֆրանսացի (անձնակազմէն) ապրած էին մինչ 5-6 ծանր վիրաւոր կայ:

Գալով Լիբանանի, 33 մեռեալ եւ շուրջ հարիւր վիրաւոր կը հաշուէ իսրայելեան յարձակման արդիւնքը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՌԵՇԱԼ ՓԷԹԷՆԻ դագաղը գողուեցաւ Զորեքշաբթի գիշեր եւ Հինգշաբթի օր կը փոխադրուէր կղզին Իէօ կղզին, վերադարձնելու համար իր փոսը: Պարզուեցաւ որ առեւանգողները — վեց հոգի — կը պատկանին Թիքսիէ - Վինեանքուրի «Հանրապետական դիւանկցութիւն» շար - ժումին թէեւ փաստաբանը վստահեցուց թէ բոլորովին անտեղեակ էր եղածէն: Առեւանգողներու պետը մամուլի առու - լեխ մը ընթացքին կը պահանջէր որ Հանրապետութեան Նախագահը նամակ գրէ իրեն ապահովութիւն տալով որ դագաղը Տուօմոն պիտի փոխադրուի: Այդ պարագային պատրաստ էր ենթարկել դեռ սպասել մինչեւ վերջնական փոխադրութիւնը: Ինք եւ չորս մեղսակից - ները կը ձերբակալուէին նոյն գիշերը եւ ի վերջոյ կը յայտնէին դագաղին վայրը (Սէն-Տընի, կառատուն մը): Ընդհանուր գոհունակութիւն կը ծագէր այս լուծումէն ետք, տրուած ըլլալով որ նոյնիսկ Փէթէնի կողմնակիցները չէին կրնար հաստատել նման անխոհեմ եւ անվայել ձեռնարկ մը:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՕԴՈՒԺԻ հակիչները կը շարունակեն իրենց գործադուլը, որու

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

—Օ—

ՄԱՐՍԷՅԼ.— «Յառաջ»ի 1973 Փետր. 16ի խմբագրականը զգայացունց տպաւորութիւն առաջ բերաւ՝ մեր համայնքի Հայութեան բոլոր խաւերուն վրայ:

Կեցցէ՛ «Յառաջ»ը:

Ֆրանսական Բանակի Նախ. Հայ Կամաւորներու եւ Ռազմիկներու Բարեկամական Միութիւնը, «Մարսէյլի Յուշարձան»ի խնդրին առթիւ, կը ձայնակցի «Յառաջ»ին՝ սրտանց եւ բոլոր ուժով:

Ասպետական Ֆրանսան չի՛ կրնար մոռնալ՝ որ Հայկ. Լեգէոնի անձնուրաց զինուորներն էին որ ֆրանսական դրօշն ի ձեռին մահացան, Արարայի բարձունքին վրայ, Թուրքեւգերման միացեալ բանակին դէմ եւ յաղթանակ ապահովեցին:

Մահացան՝ Ֆրանսայի, ազատութեան եւ Թուրքերու կողմէ ջարդուած երկու միլիոն անմեղ Հայերու Դատին համար...:

Բառ մը իսկ չաւրուի՛ր՝ Յուշարձանին վրայէն:

ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

(Կնիք)

ԹՈՒՐՔ ԾԵՐԱԿՈՒՏԱԿԱՆԸ ԹՄՐԵՑՈՒՑԻՉՆԵՐԸ ԵՒ ՆԻՍԻ ԴԱՏԱՐԱՆԸ

Նիսի դատարանին առջեւ քաշուած են Թուրք ծերակուտական Քեմալ Պայհան եւ իր կառքը վարողը, թմրեցուցիչի մաքսանենգութեան յանցանքով:

Ֆրանսական իշխանութեանց դիմումին վրայ, Թրքական կառավարութիւնը ջնջեց Թուրք ծերակուտականին խորհրդարանական անձեռնմխելիութիւնը, որպէսզի կարելի ըլլայ զինքը դատել: Թուրքերը ձերբակալուած էին 1972 Մարտ 5ին որովհետեւ 146 քիլօ մորֆին գտնուած էր իրենց կառքին մէջ, երբ Իտալիայէն Ֆրանսա կ'անցնէին:

Պաշտպան փաստաբանը յայտարարած է այս առթիւ թէ ծերակուտականը «միջինէն վար խելք ունեցող մըն է եւ թէ իր միամտութիւնը չահագործուած է»: Ասոր իբրեւ մեկնաբանութիւն, Օռոռ կը գրէ.— «Ասիկա կը նշանակէ թէ մարդ պարտադրաբար միամիտ է 60 տարեկանին եւ թէ Թուրք կառավարութիւնը բարձր պատասխանատուութեան պաշտօններ կը յանձնէ մտային պակասաւորներու»:

Դատախազը քսան տարի բանտարկութիւն պահանջած է Թուրք ծերակուտականին դէմ:

պահանջն է՝ գործադուլի իրաւունք ստանալ (չունին 1964էն ի վեր) եւ այդ պատճառով մինչեւ Ուրբաթ երթեւեկը գրեթէ խանգարուած էր միջազգային գիծերու վրայ, մինչ ներքինը կը ջնջէր իր բոլոր թռիչքները:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ Մեթրոփոլիթըն թանգարանը ձեռք ձգած է հին յունական ծաղկաման մը, որ ցայսօր գտնուածներուն ամէնէն գեղեցիկն է: Ծաղկամանը 2500 տարուան է: Իտալական իշխանութիւնները կասկած ունեցան, թէ ծաղկամանը Իտալիայէն գաղտնի դուրս հանուած է: Մեթրոփոլիթընի տնօրէնութիւնը փաստելու համար որ այդպէս չէ, հրապարակած է նամակ մը, որով յայտնի կը դառնայ, թէ ծաղկամանը թանգարանին ծախած է Տիգրան Սարաֆեան, Պէյրութէն, մէկ միլիոն տոլարի:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԸ

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԼՈՒՏԱՆՔ ԿԸ ԹԱՓԵՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՎՐԱՅ

ԻՐԵՆՔ ԱԼ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴԷՄ՝ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ ՊԻՏԻ ԿԱՆԳՆԵՑՆԵՆ ԵՂԵՐ ՄԱՐԱՇ ԵՒ ՊՈԼԻՍ

Ինչպէս գրած էինք մեր երէկուան թիւով, Թուրքերը ինքզինքնին բոլորովին կորսնցուցած են եւ այնքան կատղած, որ այլեւս չեն գիտեր ի՞նչ ընել, առաւելաբար Ֆրանսայի հասցէին: «Թէրճիւման»ի խմբագրականը, զոր կուտանք քիչ վար, յատկանշական է այդ ուղղութեամբ: Կարելի՞ է այսքան *սխալական* ըլլալ խմբագրի մը համար, եւ դդումի համ տալով, ամէն անգամ «ինչակ-դաշնակ» յանկերգը կրկնել: Թուրքը շատ լաւ գիտէ որ Հայութիւնը ի վիճակի է մէկ նակատ կազմել իր նուիրական դատերուն համար: Եւ *ամբողջ Հայութիւնը մէկ է* երբ հարցը կը վերաբերի 1915ի ջարդերուն: Յուշարձանի բարձրացողն ալ բովանդակ Հայութիւնն է: Լաւ կ'ըլլայ նաեւ իրար չխառնել բաներ, որոնք ոչ մէկ կապ ունին իրարու հետ, ինչպէս Սանթա - Պարպարայի ռնիրը եւ Մարսէյլի եկեղեցւոյ յուշարձանը: Բաւական նամբայ կայ Սանթա - Պարպարայէն *Ավընիւ տիւ Փրատո* եւ այս առթիւ յերիւրուած թրքական *մասալ*ները միայն Թուրքերը կրնան խաբել:

Գալով Ֆրանսայի գլխուն թափուած լուտանքներուն եւ սպառնալիքներուն, անոնք շատ-շատ մէկ բանի կրնան ծառայել՝ առիթ տալ Ֆրանսայի որ լաւ ճանչնայ Թուրքը եւ հասկնայ թէ ի՛նչ ընել է Թրքութիւն:

Թէրճիւմանի խմբագրականը տալէ առաջ, քանի մըն ալ աւելցնենք: Կարգ մը այլ թրքական թերթեր կը շեշտեն թէ *Մարսէյլի Մայր եկեղեցին կը գտնուի Թրքական հիւպատոսարանէն հազիւ* 50 *մեթր անդին*: Ճշդենք որ *Թրքական հիւպատոսարանն է որ Մայր եկեղեցիէն* 50 *մեթր անդին է*, այսինքն այդ եկեղեցին կար արդէն տասնեակ տարիներէ ի վեր, եւ եթէ Թուրքերը այդքան դժգոհ են այդ դրացնութենէն, թող ուրիշ տեղ հաստատէին իրենց հիւպատոսարանը, փոխանակ գալ Հայոց Եկեղեցւոյ քիթը մտնելու:

×

«ԹԷՐՃԻՒՄԱՆ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆԸ

«ՀԱՅԿ. ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ ՆԵՐՔԵՒ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄԵՂՔԸ»

«Թէրճիւման»ի վերի խորագրով Փետր. 15ի խմբագրականին մէջ մասնաւորաբար կ'ըսէ.—

Դէպքը երկուք է.— Բովանդակ աշխարհի հայ հնչակ եւ դաշնակ թափթփուքները այլեւս չափը անցընել սկսած են: Սանթա Պարպարայի մէջ ոճրագործ Մկրտիչի (կամ հայկական ցանցի մը) թակարդը ձգելով սպաննած մեր երկու դիւանագէտներու նահատակի արիւնները դեռ չչորցած, Մարսիլիոյ հայ յեղուզակները ֆրանսական կառավարութիւնն ալ իրենց կողքին առնելով յաջողած են «թրքատեացութեան յուշարձան մը» կանգնել:

Կարելի է խորհիլ որ բովանդակ աշխարհի մէջ յարաճուն այս ոճիրներն ու աղմուկները որոնք անտարակոյս ոչ մէկ կապ ունին անմեղ, խաղաղասէր հայ զանգուածներուն հետ, երբ մեր Հանրապետութեան յիսնամեակը կը մօտենայ ալ աւելի մեծ համեմատութիւններ պիտի ստանան:

Բնականաբար վիջանումի խնդիր մըն է բոլոր ասոնց նոյնութեամբ փոխադարձել: Ասկէ զատ մեր այս լուռթիւնը կը բաւէ այլեւս: Անգլիացի եւ ռուս պաշտպաններուն զօրավիգով Թուրքերուն դէմ ի գործ դրուած հայկական խժդժութիւններն ու ջարդերը եւ այս ոճիրներուն 1915էն ի հարկէ ստիպեալ մեր եռանդը ըլլալը ամէնէն ամուր ապացոյցներով, փոթոգրաֆիներով անգլերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն տպագրելով բովանդակ աշխարհի պէտք է ցրուել: Վասնզի Թուրքի թշնամիները իրենց սուտերով մեր անմեղ ազգին անունը գաժանի վերածելու նկրտած են:

Գալով դէպքին երկրորդ դէմքին.

Ասիկա ա՛լ աւելի կարեւոր է, քանի որ մեր դէմ կը գտնուին ոչ թէ խել մը հրոսակներ այլ քաղաքակիրթ Ֆրանսական Պետութիւնը, որու արժէք ընծայել կը ջանանք: Ֆրանսական Պետութիւնն ու կառավարութիւնը այս, թէ՛ քաղաքական եւ թէ մարդկային տեսակէտով իրմէ անսպասելի կաֆ մը ընելով Մարսիլիոյ երեքուկէս հրոսակ Հայուն քուէներուն համար, մեծ Թուրք ազգին բարեկամութիւնը կորսնցուցած է:

Ֆրանսա ստախօս հայ հրոսակներուն կողքին դիրք գրաւելով վրան, «Թուրք վարիչներուն հրամանաւ գործուած մէկուկէս միլիոն Հայերու յիշատակ» գրի առնուած քինախնդրութեան յուշարձանին Մարսիլիոյ մէջ կանգնումը արտօնելով չէ բաւականացած, այլ այս ազեղ թըշնամական յուշարձանին բացման հանդիսութեան Ֆրանսայի Երեսփոխանութեան եւ Սփոռի նախարար Ժօզէֆ Քոմիթի եւ Մարսիլիոյ քաղաքապետ Կաստոն Տըֆէր ալ ներկայ ըլլալով 1973 Փետր 11ին պաշտօնապէս բացած են այս ողբերգութիւնը:

Այս քինախնդրութեան յուշարձանին բացման հանդէսին Պ. Ժօզէֆ Քոմիթի դաշնակցականներուն բարբառեր է: «Հայ բարեկամներ, ձեզի անցեալը մոռցէք պիտի չըսեմ, ձեր անցեալով հպարտացէք»:

Այս անոպայ խօսքերը ըսած պահուն արդեօք յարգելի նախարարը կը խորհէ՞ր որ Թուրքեւհայ պատերազմին գլխաւոր դրդիչներէն եղող Ֆրանսական Պետութեան հպատակը, ասկէ զատ Իսթանպուլի, Ատանայի, Մարաշի, Անթէբի մէջ գործուած ջարդերուն սարսափազդու հեղինակ ազգի մը յանցապարտ զաւակն է:

«Թէրճիւման» յիշեցնելէ վերջ Ֆրանսայի վերջերս Ալժերիոյ մէջ ի գործ դըրած հարստահարութիւնները, կ'եզրակացնէ.

Շարունակենք անհրաժեշտ ձեռնարկները ընել Փարիզի մօտ, որպէսզի սրբագրէ այս մեծ սխալը: Բայց հակառակ պարագային Մարաշի եւ Իսթանպուլի մէջ ստորնացած Ֆրանսացիին հայ հայրենակիցներուն հետ միանալով Թուրքերուն դէմ ի գործ դրած անպատկառ հարստահարութիւնները աշխարհի ակնարկներուն նշաւակ դարձնելու կոչուած այնպիսի երկու մեծ յուշարձան բարձրացնենք որ հրաժարի սուտ խօսելու անպատկառութենէն ու մեր նահատակներուն հոգիները խայտան»:

ՔԱԼԷԻՏՈՍՔՈՓ
ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐԻ ՄԸ ՕՐԱԳԻՐԷՆ

ՄՈՐՈՒՑԻՕ ՓՕԼԼԻՆԻ· ԼՕԺԷՆ ԻՍԹՈՄԻՆ· ԱՆԻ ԳԱՎԱՖԵԱՆ· ՐԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ· ԱՐԱՄ ԱԼԷՍԵԱՆ· ԴԱՒԻԹ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ· ՔԱԹՐԱ· ԳԱՌԶՈՒ ՏԱՎԻՏ ՕՅՍԹՐԱԽ

Ա·

17 Փետր·՝ Բրանս-սիւր-Սիէր

Ո՛չ մէկ համերգ, ո՛չ գիրք, ո՛չ շարժանկար, ո՛չ թանգարան։ Ամիսներ՝ այդպէս· միայն առօրեային մոլար կըշռոյթը գոհանալ։ Մտային թմբիր։ Յետոյ յանկարծ տեսակ մը զարթնում։

Տենչը, գրեթէ տարապայման՝ լսելու, կարդալու, տեսնելու, իմանալու։ Մինչեւ իսկ գրելու։ Ու որոշ հետաքրքրութեամբ մը յայտնի, մօտենալ փոշոտած քալէիտոսքոփին, եւ հաճոյքով անդադար ժամեր ամբողջ գրել, հոս այս ձիւնոտ ըղլխով լեռներուն ստորոտը, ուր նպատակը հանգչիլ էր միայն քանի մը օր, մօտ անցեալին պատկանող սա յետադարձ վայրկեաններուն լուսարձակին անձնատուր։

12 Յունուար՝ Թէաթր տէ Շանզ-էլիզէ

Երեսունամեայ, միջահասակ, հեւքոտ աչքեր, խոպոպի, ջղոտ, արագ քայլերով կը յառաջանայ դէպի ստեղնաշարը՝ կարծես ակռաները պոչաւոր այն սեւ ցուլին՝ որ ցցուած պիտի մնայ հոն իր դէմ բեմին վրայ երկու ժամ անշարժ անդուլ եւ աններող, չնչին վրիպումին սպասելով։

Զրկուած պիտի մնայ այս գիշեր դաշնակը այդ մահացու վրիպումէն։

Իսկ մենք կը սպասենք Մորուցիօ Փոլլինիի նուագին, որ գուցէ իր սերունդին լաւագոյն դաշնակահարն է։ Ան չունի միայն ընդոծին այն բազմաթիւ յատկութիւնները որոնք կ'երաշխաւորեն արուեստագէտի մը հռչակն ու տիտղոսը, այլ նաեւ ամէն ինչ որ կարելի է ունենալ։ Կենսարար աւիշը նուիրումով ու այրումով ձեռք բերուած, որ «լաւը» ընդոծին, խոպան բաւարարութիւն պատճառող «լաւագոյնին» կը հասցնէ։ Հասուն հղկուածութիւն պտուղի մը համով։ Տարբերութիւնը տեսակարար է յաճախ արուեստի գետնին վրայ։ Լաւագոյնը՝ բերելով ոչ թէ լաւէն քիչ մը աւելին՝ այլ, հանդիսանալով տարբեր կարգի զօրութեան մը ցոլարձակումը։ Ներդաշնակութեան ներզգացումը ապահովող թափ։

Ու երբեք չմոռնալ որ արեւագալին ճառագայթները լոյս պիտի սփռեն խաւարին յաղթելէ ետք միայն։ Արուեստագէտը պարտի գտնել նախ ինքզինքը։

Գեղեցիկը չըլլալով պարզ վերացական գաղափար մը՝ այլեւ թէական կարողութիւններ պարունակող վերանցական ուժերու բիւրեղացումը։ Մեկնաբանին համար ալ նոյնպէս ճանչնալ ու գտնել գեղեցիկը, միայն փորձառութեան, աշխատութեան կամ ճաշակի հարց չէ։ Կը նշանակէ նաեւ՝ գիտնալ այդ ուժին խրաչափն ու կշիռը որ կեդրոնացած է ստեղծագործութեան մը մէջ։ Հոդ կայանար կարծես բուն մեծ տաղանդը։ Մե՛ծը։ Փոլլինիի տաղանդը։

Ինչ գոյներու եւ կլիմայի տարբերութիւն Շոփէնի եւ Շումանի վիպապաշտ զոյգ ներաշխարհներուն միջեւ։ Ան գիտէ ուժ չափ նուագով զգացնել մեզի այդ տարբերութիւնը։ Պարզօրէն կ'երգէ, բայց անսահմանօրէն կ'իշխէ ստեղնաշարին։

Շոփէնի կարգ մը էթիւտներուն մէջ իր մեղմիւ բայց հնչեղ հպումները կուգան մերթ ընդ մերթ ծովեզրին վրայ փշրուող ալիքներուն նման հրապուրել մեր հոգիները, կամ ալեկոծել զանոնք երբ արեգնայինն է որ կը մրկէ Շումանի Փանթէզիին կատարման ընթացքին։ Ու քիչ անդին՝ ինչ պէսպիսուն նուագ սրամիտ եւ նրբին Շուպերթի լա մաժէօր սոնաթին տեւողութեան՝ տալով ամէն մէկ նօթին արժէքը, նախադասութիւնը իր լրիւ բովանդակութեամբ, առանց կորսնցնել տալու ընդհանուր առանցքը գործին։

Մանրամասնութեանց չոգչոգումն իսկ չի փնտռեր, այլ բաժնելէ աւելի կը գումարէ։ Եւ համերգը աւարտած է։

Ծնիլ այնպէս· «խաղալ» դաշնակին հետ այդպէս· ամբողջական նուիրումով մը պաշտել իր արուեստը այսպէս· ու հասնիլ գագաթնակէտին։ Ահա Մորուցիօ Փոլլինիի անհատականութեան գաղտնիքը։ Երազել կուտայ։

×

18 Յունուար՝ Թէաթր տէ Շանզ-էլիզէ

Երկու դաշնակահար· երկու խառնուածք անշուշտ։ Երկու վարպետ նոյնիսկ։ Բայց ինչո՞ւ չեմ կրնար յայտարար մը գտնել իրենց միջեւ։ Ոչ միայն մեկնաբանութեան գետնին վրայ այլ եւ գործիքին գործածութեան։

Լօժէն Իսթոմին այն անխռով ու անայլայլ մեկնաբանն է որուն կրնաս ամէն անգամ ալ ապաւինիլ։ Պիտի դիմես սակայն իրեն ոչ թէ երազելու այլ հաւասակշռութիւնդ վերագտնելու համար։ Զուգակշռութիւնները կոյր չեն· բայց որքա՛ն դժուար է բաղդատութեան ճիրաններէն ազատիլ երբ քանի մը օրեր միայն տարբերութեամբ կ'ունկնդրես երկու արուեստագէտներ նոյնքան մեծատաղանդ։ Ի՛նչ վճիտ առուակ մըն է որ կը հոսի իր մատներուն տակ։ Ան գիտէ նաեւ պատշաճեցնել իր նուագելու կերպը գործին ներքին կառուցուածքին։

Աւելի յաջողութիւն կը գտնէ բարդ ստեղծագործութիւններու մէջ։ Գիտէ յստակցնել, պարզ գիծերուն վերածել կնճռոտ խորհուրդները։ Բայց կարծես կ'անձրկի Շուպերթի էմփրոմթիւներուն ջինջ ու անդարդ բնականութեան դիմաց։ Ծանրութիւն կայ հոդ։ Միօրինակութիւն մը որ կ'աղօտէ իմաստը, զրկելով մեզ մեղեդիին թովիչ քմայքէն։ Պրահմսի վարիասիոնները կ'ըլլան սակայն գիշերուան անմոռանալի լաւագոյն պահերը։ Ճիշդ ու ճիշդ կշռոյթ· հարազատ նախադասութիւն։ Ակնածանք պարտադրող նուագ· անխարդախ նուագ։ Ակնածանք նաեւ հանդէպ խորաթափանց արուեստագէտի մը։ Հրապուրելէ աւելի խորհիլ տուող գիշեր։

Երազը՝ արգիլեալ պտուղ։ Իմաստուն մեկնաբանին տիպարն է Լօժէն Իսթոմին։

×

24 Յունուար՝ Միւզէ Կիմէ

Անի Գավաֆեան, Րաֆֆի Պետրոսեան։

Նոր ճանչցած են զիրար։

Սենեակի երաժշտութեան գետինը լըպրծուն է։ Շաբաթ մը միայն ունին միասին աշխատութեան շրջան ու անբաւարար կը թուի ինծի։ Մոցարթ, Պէթհովէն, Տէպիւսիի սոնաթներ յայտագրին մէջ· ու նաեւ առաջին ունկնդրութիւն մը՝ Առնօ Բաբաջանեանի ջութակ – դաշնակի վերջին սոնաթը։ Փորձերը համոզիչ են։

Վրդովումով կը սպասեմ համերգին։

Մոցարթի առաջին վայրկեաններէն իսկ յայտնի կ'ըլլայ թէ զիրար հասկցած են նախ։ Անի Գավաֆեանի առաջին ելոյթն է այս։ Այո՛, յայտնութիւն մը եղաւ։ Բազմաթիւ յատկութիւններուն քով ի վեր իբր ճարտար ջութակահարուհի, ան ունի կարգ մը ուսկաւոր ստորոգելիներ համաշխարհային չափանիշով։ Ակներեւօրէն՝ պիտի կրնայ տալ աւելին։ Յիշեցի զարմանալ զինքը, երբ իրմէ շաբաթ մը ետք, առիթն ունեցայ նոյն այդ Մոցարթի սոնաթը լսելու Տավիտ Օյսթրախի կողմէ։ Ուրախութեամբ զգացի յուզումս։ Ոչ անոր համար թէ որեւէ զուգահեռ մը գծել փորձեցի իրենց մեկնաբանութիւններուն միջեւ՝ այլ հաստատելով որ Անի Գավաֆեան կրցած է պահել կարեւորը իր մէջ այդ գործին՝ եւ առանց աղաւաղելու ոճը տուած էր մեզի իր պատմութիւնը։ Դժուարագոյնը։ Ամուր պահել երգահանին հետ կապը ու առանց որ հակասութիւն յառաջ գայ, պատմել իր իսկ պատմութիւնը։ Իր սէրը։ Իր տառապանքը՝ անօրինին հոլովումով։ Հոսանքը այդպէս միայն կրնայ անցնիլ բեմէն ունկնդրին։ Թէ ոչ պատգամը ստեղծարար չի փոխանցուիր մեզի։ Կը փոշիանայ։ Անստոյգ ու ենթադրական կը մնայ մեկնաբանութիւնը։ Կ'անհետի էականը։ Ուրեմն այդ է որ գտանք նախ Անի Գավաֆեանի նուագին մէջ։

Ի՛նչ ներգործական ճպոտ· լաւ դպրոցի մը արդիւնքը· նաեւ ճշգրիտ։ Ճկուն աջ ձեռք։ Ձախը՝ նոյնքան։ Փնտռելով միշտ գործին խոր իմաստը առանց սեթեւեթի, բայց չափաւորեալ սրտի զեղումով մը։

Կան որ հռչակի կը տիրանան իրենց անձպարարութեան շնորհիւ։ Բեմի իշխաններն են անոնք։ Կան նաեւ, աւելի սակաւաթիւ՝ մտքի, հոգիի եւ ձեռքի սերտ երրորդութեան մը արքաները։ Հարկ կա՞յ ճշդելու մեր մաղթանքը Անի Գավաֆեանի նկատմամբ։ Ու ճակատագրականօրէն տրուած այդ ժամադրութիւնը յարգուի թո՛ղ շուտով մեծ բեմերու վրայ այս անգամ ամենուրեք։

Գալով Րաֆֆի Պետրոսեանին։

Եթէ կարելի է առարկայական մնալ՝ քանի ընկերոջ մը մասին է խօսքը՝ ձգեմ այն տպաւորութիւնը թէ այդ հրաշալի համերգին ճիշդ ու ճիշդ կէսը պարգեւեց մեզի։ Յայտագրին պահանջն ալ այդ էր արդէն ունենալով իր մէջ չորս սոնաթներ գրուած ջութակի եւ դաշնակի համար հաւասարապէս։

Մինչեւ իսկ Առնօ Բաբաջանեանի սոնաթին տեւողութեան կ'ունենանք դաշնակ – ջութակ կշիռին նկատմամբ թեթեւ առաւելութիւն մը դաշնակին ի նպաստ։ Առինքնող գործ ուր ի յայտ կուգան նոր որոնումներ՝ կշռոյթ մեղեդի ընդլայնուած իրաւունք՝ հարց ու պատասխաններու տեղատարափին տակ։

Բներգով հայ երաժշտութիւն որ առանց այլասերումի կամ բռնազբօսիկ կաղապարներ գործածելու կը յառաջանայ նոր ուղիներով։

Այս սոնաթը կը խորհիմ որ մօտ ապագային մաս կազմէ միջազգային սենեակի երաժշտութեան երգացանկին։

Անփոխարինելի էր Պետրոսեանի մասնակցութիւնը այս առաջին ունկնդրութեան ընթացքին։

Ու ի՛նչ վստահութեամբ եւ հաւատքով մեկնաբանուեցան նաեւ Պէթհովէնի առաջին սոնաթը՝ առոյգ եւ ժպտուն, իսկ Տէպիւսիի հեշտալուր չեշտաւորումներով եւ հովուերգային։ Փա՛ռք Նորագոյնին։

Ինչո՞ւ չխոստովանիլ· նման համերգի մը կրկնութեան հեռապատկերը սկսած է կրծել մեր հոգիները։ Անկարելի չէ։

ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(Շար. – 1)

Ծաղկած Փշալարեր

(ՎԻՊԵՐԳ)

— Բա դու Բալունց Հեթումի անունը չե՞ս լսել...

— Չէ, չեմ լսել, — պատասխանում եմ ես եւ իսկապէս չեմ լսել։

— Էդ ես եմ որ կամ... Բալունց Հեթումին որ նստացրել են ոչ՝ աշխարհը վաղուց զարմա-զաղան էր եղէ, քէ՛ մատաղ...

— Աշխարհը՝ չէ, գուցէ Ղարաբա՞ղը, — անցնում եմ ես բանակցութեան։

— Բա Ղարաբաղն աշխարհի չի, ի՞նչ է... ինձ ասել են քի ես ուզալ իմ Ղարաբաղը պոկեմ Ադրբեջանից ու Հայաստանին կցեմ։ Ա՛յ քէ մատաղ, ես ի՞նչ կտրող-կցող եմ։ Հի՞նչը կտրեմ, հինչի՞ն կցեմ։ Բա ասելու բա՞ն ա... Բա սրա համար մարդու կը հանեն տնից, հողից, աշխատանքից ու Սիբիրնե՞ր կը քշեն, ա՛յ քէ մատաղ... էն քաւփէն ինչ է, նա էլ գիտի, որ Ղարաբաղը, է՛է՛է՛, անդղան-բարաթան Հայաստան է եղէ ու Հայաստան էլ կայ... Ե՞ս պիտի կտրեմ, կցեմ... Բռռ, — անդրադարձաւ նա ատամները ցրտից չխչխկացնելով, — ցուրտը ջանս մտաւ... ես քինացի... տաքերն ընկնեն՝ կը նստենք, կը խօսենք... ասում եմ՝ տաքերն ընկնեն, միտքս լաւ հասկըցի... Բալունց Հեթում, որ ասում են, ես եմ, իմացած կաց...

Ու քամու հետ գլորուելով, Նայիրեան ոգին, տեսիլքի նման գիւթական՝ անհետացաւ մօտակայ գետնափոր բարաքներից մէկում։

Ես ուշքի եմ գալիս։ Որտե՞ղ եմ ես, ի՞նչ անելու համար եկայ Առաջինը։

Քամին սուլում էր բարձր ցանկապատի ու խիտ փշալարերի միջով ու երգում էին փշալարերը, իսկ նրանց երգը ժանգոտ էր ու արիւնոտ, իսկ արիւնը սեւ էր։

Մօտեցաւ Բալաշովը։

15.

... Օրացոյցները չեն, որոնք բերում են գարունը, ոչ էլ աքաղաղները՝ լուսաբացը։ Յաճախ օրացուցային ամենասառոյց ձմրանն աւելի մօտ կարելի է զգալ գարնան ներկայութիւնը, քան երբ գարուն է։ Երբ ես դուրս եկայ Առաջինից՝ ինձ յայտնի եղաւ, որ ինչ-որ վայրում շըրջում է գարնան շունչը եւ ինչ-որ տեղ՝ գիշերը մօտենում է իր վախճանին։

Ի՛նչ անհեթեթութիւն։ Այդ միեւնոյն է, եթէ պնդենք, որ ուժեղ երկրաշարժից յետոյ ծաղիկներն սկսեցին աւելի բարկ բուրել, կամ նման մի բան։

Առաջինից ես հեռացայ հարստացած եւս երեք վէրքով։ Երգով չհասկցուի, խօսքը վէրքի մասին է։ Եւ խօսքը հարստութեան մասին է։ — Պարադոքս — կ'ասէր Սիմեոնովնան։ Թող այդպէս լինի։ Առաջին վէրքը հասցրեց ինձ նոյն Լարիսա Սիմեոնովնան իր կապոյտ աչքերի լուսաւոր արցունքներով։ Ի՛նչ մեծ հարըստութիւն։ Երկրորդ վէրքը տուեց ինձ Գերմանուհին, ինձ խոցեց նրա կերպարանքը, նա տառապանքից քարացած Աստուածամօր կերպարանք ունէր, որի որդին խաչուել է եօթ անգամ... Երրորդ վէրքը ես ստացայ՝ իրեն Բալունց Հեթում անուանողի անանուն, հեռու ու հարազատ ցաւով լեցուն աչքերից։

Ես Աշոտ դայուն պատմեցի այն ամէնի մասին, ինչ տեսել ու լսել էի Առաջինում՝ մի օրուայ ընթացքում։ Մամոյին պատմեցի մի քիչ այլ կերպ։ Ընդհանրապէս նման դէպքերում չպէտք է վախենալ սուտից։ Վատ է, եթէ դու ստում ես ի նպաստ քեզ, մի օգուտ ստանալու համար, բայց երբ դու ստում ես յօգուտ մերձաւորիդ՝ դա, ի հարկէ, պետական սուտն է. կապիտալիստական եւ իմպերիալիստական կարգերը ձեզ օրինակ։ Ես Մամոյին ասացի, որ իր խանումը չա՛տ բարեւեց եւ ասաց, որ թող չմտածի ոչ մի բանի մասին եւ որ շուտով կ'արժանանան իրար տեսութեան։ Գալով «չօճուխ»ին, ես ասացի, որ այո՛, այո՛, աչքովս տեսայ, որ՝ իրեն շատ նման է եւ միայն ականջները մայրենական են։ Մամօն շատ զգացուեց, այնքա՛ն, որ նրա բեխերը դողացին։ Նա համբուրեց իմ մի աչքը եւ ասաց. — Երանի՛ քո երկու աչքերին։

Մամօն չուզեց օգտուել տրամաբանութիւնից, ըստ որի, եթէ խանումը վերադառնում է, ուրեմն երեխան... Նա բարւոք համարեց իրեն յանձնել երջանիկ անգիտութեան կամ՝ «ինչ կը լինի, թող լինի» փիլիսոփայական ինքնահոսին։ Շնորհակալութի՛ւն Մամոյին, այլապէս, եթէ նա քրքրէր խնդիրը, ես, յանուն անձնուիրութեան, նոր սուտեր պիտի հնարէի, սուտը ստով փրկելու համար։ Բառախաղ չէ՛ ժամանակակից, ապրող մի իմաստունի այն ասոյթը, ըստ որի՝ սէրը սիրով կարելի է պահպանել, սուրը՝ սրով, իսկ սուտը՝ ստով։

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(79 – Շար.)

84

ՓՐՈՖ. ԱՍԱՏՈՒՐ ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆ

—0—

Փրոֆ. Ասատուր Մնացականեանի ծննդեան 60ամեակը դեռ նոր լրացաւ: Փրոֆեսորը, որ հայագէտ է, տասնեակ աշխատութիւններու ընթացքին գրած է շուրջ 70 աշխատութիւններ եւ յօդուածներ՝ նուիրուած հայ ազգի պատմութեան եւ մշակոյթի այլազան հարցերուն:

1940ական թուականներուն ան ծանօթ էր Ասատուր Շէմս անունով, իբրեւ հեղինակ քանի մը բանաստեղծական հաւաքածոներու: Ան միաժամանակ ըմբռնած է, թէ արդի բանասիրութեան առաջնահերթ խնդիրն է երեւան հանել մեր ժողովուրդին հոգեւոր գանձերը եւ ցոյց տալ անոնց համամարդկային արժէքը: Այս առաջադրութեամբ է, որ ան փնտռած եւ երեւան հանած է անյայտ հեղինակներ, անտիպ էջեր, հին անծանօթ թարգմանութիւններ: Անոր ջանքերով յայտնաբերուած են եւ համապատասխան մեկնաբանութիւններով հրատարակուած են Մեսրոպ Մաշտոցի, Գրիգոր Նարեկացիի, Ֆրիկի, Համամ Արեւելցիի, Վարդան Անեցիի, Սայաթ-Նովայի եւ ուրիշներու մինչ այդ անծանօթ մնացած սահեղծագործութիւններ: Հին եւ միջին դարերու գրականութեան օրինաչափութիւնները ճշգիւ լուսաբանելու ծառայեցին անոր քանի մը ուսումնասիրութիւնները՝ Գրիգոր Տղայ, Պաղտասար Դպիր, Նաղաշ Յովնաթան եւ ուրիշներ: 1956ին Աս. Մնացականեան լոյս ընծայած է «Հայկական միջնադարեան ժողովրդական երգեր» հաւաքածոն, որ միջնադարեան ժողովրդական երգերու առաջին մշակուած հրատարակութիւնն է Հայաստանի մէջ: Հոն՝ բանասիրական քննութեան ենթարկուած էին մեր երգերը: Մնացականեան բացայայտած է այդ երգերու պատմութեան բազմաթիւ երեսները, որոնք մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնեն նաեւ գրականագիտութեան համար: Շուտով ան պիտի ամբողջացնէ այդ աշխատութիւնը՝ հրապարակ հանելով հազարաւոր հայրէններու համահաւաք հաւաքածոն, արդիւնք 30 տարուան աշխատանքի:

Անոր «Հայկական զարդարուեստ» (1955) ծաւալուն ուսումնասիրութիւնը չահեկան է հայկական զարդարուեստին քննութեան համար:

Փրոֆեսորը հայագիտութեան եւ պատմագիտութեան առաջնակարգ հարցերէն մէկը նկատած է աղուանագիտութիւնը: Հայագէտին «Աղուանից աշխարհի գրականութեան հարցերի շուրջ» (1966) աշխատութիւնը առաջին փորձն է՝ նուիրուած պատմական Հայաստանի արեւելեան գաւառներու բազմադարեան գրականութեան հետազօտութեան: Իր առաջադրած նպատակը իրականացնելու համար հեղինակը պարզաբանած է կարգ մը հարցեր, որոնք կապ ունին պատմութեան, աշխարհագրութեան եւ ցեղագրութեան հետ: Պատմա-քննական և գրականագիտական նիւթերու և վկայութիւններու հմուտ նիւթերու եւ վկայութիւններու հմուտ վերլուծումով հեղինակը պարզաբանած է Աղուաններու գիրն եւ գրականութիւնը: Հայաստանի մէջ առաջին անգամ ըլլալով ան հրապարակ հանած եւ ուսուցած է «Հայոց Արեւելից կողմանց» գպրութեան ամբողջական նկարագիրը:

Մատենադարանին մէջ անոր ղեկավարած ձեռագիրներու պահպանութեան եւ մատենագիտութեան բաժինը հետեւողական կերպով կ՚իրագործէ հայագիտութեան առաջնահերթ հարցերէն մէկը՝ Մատենադարանի ձեռագիրները գիտականօրէն ներկայացնելու ծրագիրը: Վերջերս էր, որ անոր խմբագրութեամբ լոյս տեսած էր Մատենադարանի ձեռագիրներու երկհատոր ցուցակը՝ համառօտ գիծերով: Ներկայիս կը պատրաստուի բազմահատոր ընդարձակ մայր ցուցակը:

Յ. ՍԻՄՈՆԵԱՆ

ՇԹՈՒԹԿԱՐՏԻ ԴԱՐՄԱՆԱԿԵՐՊԸ ՅՈԳՆԱԾ ՄԱՐԴՈՑ ՀԱՄԱՐ

—0—

Եօթը տարուան նախապատրաստական աշխատանքներէ վերջ, Շթութկարտի բժիշկներու գաղափարը իրականութիւն դարձաւ ի վերջոյ:

Եղածը, կանխարգելիչ դարմանում մըն է, որ իրարու կը միացնէ տան եւ հիւանդանոցի մէջ դարմանումի առաւելութիւնները:

«Շթութկարտի դարմանում»ի այս ամբողջ տեւողութեան, ամէն առաւօտ հիւանդը իր գործին կ՚երթայ, բայց յետոյ, փոխանակ տուն վերադառնալու, կ՚երթայ իր բժիշկներու խնամքին յանձնուելու: Այսինքն, կ՚ենթարկուի շարժարուեստութեան, ջրաբուժութեան (լոգանքի), մարձումի (մասած), բնական մարզափորձի եւ խմբական դարմանումի:

Դարմանումի այս կերպը, իր անունը առաւ անունէն այն քաղաքին, ուր կը գործադրուի այս տարուան սկիզբներէն, այսինքն Շթութկարտէն ու կը նախատեսուի թէ պիտի տարածուի ուրիշ քաղաքներու մէջ ալ:

Եղածը դարմանում մըն է, որ Շթութկարտի բնակիչներէն կեանքին ամէնօրեայ ընթացքէն յոգնողաց եղածներուն նոր մեթոտ մը կ՚ընծայէ, որպէսզի իրենց ուժերը վերագտնեն եւ իրենց առողջութիւնը պահպանեն:

Դարմանումի այս ձեւը՝ մասնաւորապէս անոնց համար է, որոնք առանց իրապէս հիւանդ ըլլալու, իրենց առողջութեան մնայուն կերպով մաշումի սպառնալիքին տակ կը գտնուին, մեր քաղաքակրթութեան վնասակար ազդեցութեանց հետեւանքով:

Անոնք որ չորս շաբթուան դարմանումի մը չեն կրնար ենթարկուիլ եւ միայն երկու տարին անգամ մը կրնան, եւ որոնք սակայն երկարատեւ դարմանումի մը պէտք ունին, անոնք իրենց ուժերը պիտի վերագտնեն առանց իրենց բնակած տեղէն շարժելու, եւ ասիկա՝ շնորհիւ այն նոր «դարմանումի կեդրոն»ներուն, որոնք արդէն սկսան գործել:

Առողջապահութեան բոլոր ստացքնե-րը, բացի մէկէն, յայտարարեցին թէ պատրաստ են իրենց ապահովագրեալներուն համար ստանձնելու այս նոր դարմանումի ծախքերը:

Հանքային ջուրերով Եւրոպայի ամէնէն հարուստը նկատուող Պատ Քոնշթաթի բուժիչ ակերը շատ մեծ չափով պիտի օգտագործուին, որովհետեւ, «Շթութկարտի դարմանում»ը, ամէնէն առաջ կը հիմնուի ջրաբուժութեան եւ ապա՝ միւսներուն (շարժարուեստութիւն, մարզանք, եւայլն) վրայ:

Մինչեւ հիմա, մօտաւորապէս 300.000 մարք դրամագլուխ զետեղուած է Շթութկարտի այս «դարմանումի կեդրոն»ներուն համար, ուր յաճախորդները պարզապէս դարմանումի չեն ենթարկուիր, այլ նաեւ գործնապէս կը գործակցին բուժիչներուն հետ, իրենց առողջութեան վերահաստատման եւ քրոնիկ թունաւորումներու առաջքը առնելու համար:

Այս կեդրոններուն մէջ կան բաղնիքներ, բուժական մարզանքի կազմածներ եւ հանգիստի սրահներ: Բոլոր մեքենաները օժտուած են հակակշռի սարքերով: Դարմանումի ենթարկուողներուն շուրջ կան օգնական-բժիշկ մը, շարժումներով բուժող մը եւ բնականաբար պատասխանատու բժիշկ մը:

«Շթութկարտի դարմանակերպ»ը ներկայիս պիտի սահմանափակուի արեան շրջանառութեան անկանոնութիւններու դարմանումին մէջ: Աւելի վերջ պիտի ճոխանայ գիրութեան, ռեւմաթիզմի, յօդատապի, ողնայարացաւի դարմանումներով, եւայլն:

«Շթութկարտի դարմանում»ի ներկայացուցած առաւելութիւնը գլխաւորաբար կը կայանայ այն բանին մէջ, որ հոգեկան պատճառներով իրենց ընտանեկան պարագաներէն հեռու բաղնեքաղաքի մը մէջ ապրիլ չկրցող մարդիկ խոկ պիտի կրնան ենթարկուիլ այն տեւական դարմանումին, որուն պիտի ենթարկուէին բաղնեքաղաքի մը մէջ:

Սակայն, առանց հեռանալու իրենց բնակավայրէն եւ աշխատանքի վայրէն:

Թարգմ. ՎԷՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԹԱՐԳՄԱՆԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Հայաստանի Գրողներու Միութեան վարչութեան նախագահութեան հերթական նիստը տեղի ունեցած է Յունուար 31ին: Ժողովի ընթացքին քննութեան առնուած են թարգմանական հարցեր: Այս հարցին շուրջ զեկուցում կատարած է Յ. Պօղոսեան, որ վարիչն է «Հայաստան» հրատարակչութեան թարգմանական գրականութեան ճիւղի:

Իրենց տեսակէտները պարզած են Հր. Յովհաննիսեան, Ս. Խանզադեան, Սա. Ալաջաջեան, Պ. Միքայէլեան, Ա. Սարոյեան, Սաղ. Յարութիւնեան, Զ. Դարեան, Էդ. Թոփչեան եւ Վ. Բալայեան:

Անոնք գիտել տուած են, թէ վերջին տարիներուն համեմատաբար բարելաւուած է այդ բնոյթի աշխատանքը, քանի որ կարեւոր քանակութեամբ գիրքեր թարգմանուած են: Սակայն, ըսած են անոնք, թարգմանական գրականութեան մարզին մէջ հիմնական թերութիւնները չեն սրբագրուած: Երբեմն լոյս կը տեսնեն սատուարածաւալ գիրքեր, որոնք լայն միջոցներու կը կարօտին եւ այս ձեւով արգելք կ՚ըլլան աւելի արժէքաւոր գիրքերու հրատարակութեան:

Պէտք է, ըսած են անոնք, կարելի եղածին չափ հրաժարիլ լայնածաւալ գործերէ եւ աւելի շատ գիրքեր հրատարակել:

Եղած ունեցողները մատնանշելէ ետք որակը բարձրացնելու կարելիութիւնը, առաջարկած են այդ աշխատանքներուն մասնակից դարձնել երկրին լաւագոյն արձակագիրները, բանաստեղծները եւ թարգմանողները: Առաջարկ եղած է թարգմանական գործերը կեդրոնացնել մէկ ճիւղի մը մօտ, որպէսզի լաւ ընտրութիւն կատարուի եւ բարելաւուի թարգմանական աշխատանքը:

ՄԱՆՐԱՎԷՊԵՐ

Շէյքսփիրի ծանօթ թատերախաղին՝ Հենրի Յրդի ներկայացման ատեն՝ դերասանը ըսաւ.

— Թագաւորութիւնս կուտամ ձիու մը համար:

Վերնատունէն, հանդիսական մը՝ սրամտութիւն ընել ուզելով՝ գոչեց.

— Էշ մը չըլլա՞ր:

Դերասանը պատրաստաբանօրէն յարեց.

— Ինչո՞ւ չէ. չո՛ւտ, եկուր որ վրադ հեծնեմ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (115)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐՋԻԳԸ

ԺԵ.

Քսանըմէկ տարուան բանտարկութենէ մը յետոյ գիս պիտի փնտռեն, նեղը պիտի գնեն: Ոստիկանութեան եւ բանտի ուս մըն եմ: Ահ, սոսկալի բան է ասիկա: Լաւագոյն պիտի ըլլար, եթէ խելագարած մնայի:

Ժանն ձեռքերուն մէջ սեղմեց հրակէզ ճակատը ու քանի մը երկվայրկեան հեծկլտաց.

— Ես պարտուած չեմ բնաւ, յարեց Ժանն, յանկարծ գլուխը վեր առնելով: Այն խաւարին մէջ, ուր ճակատագիրը կ՚ուզէ գիս նետել, ես անգուլ պիտի փընտռեմ: Ջաւակս Փարիզ ըլլալու է: Հոն պիտի փնտռեմ անոր հետքը, հասկնալէ յետոյ թէ ինչ եղած է աղջիկս:

Ժանն եկեղեցիէն դուրս ելաւ ու իրիկուան ժամը իննին Փարիզ դարձաւ, Պատուեթիլի թաղէն չհեռացաւ, որովհետեւ կ՚ուզէր յաջորդ օրն իսկ կառախումբ նստիլ, Ժուանեի երթալու համար, ուր իր աղջիկը Լիւսի սանտուի մը քով ձգած էր ատենօք: Յաջորդ օրը, առտուն, Ժուանեի գնաց Ժանն. ուղղակի դիմեց այրի Ֆրեմիի տունը, որուն քսաներկու տարի առաջ յանձնած էր իր աղջիկը: Ժանն վստահ էր թէ այդ կինը պիտի չգտնէր ըլլալ, քանի որ Քլերմոնի կեդրոնական բանտէն գրկած նամակը ետ դարձուած էր սա յիշատակութեամբ. Ընկալուչը է անծանօթ: Բայց կը յուսար որ քանի մը օգտակար ցուցմունքներ ձեռք պիտի բերէր:

Դիւրին է ըմբռնել այն խորունկ վհատութիւնը զոր զգաց Ժանն, երբ տեսաւ որ առնատուին խրճիթը գոյութիւն չունէր այլեւս: Այդ խրճիթին տեղ ու մօտակայ գետնին վրայ կը բարձրանար հաւութագեանին վրայ կը բարձրանար հաւուցուած բեր խոշոր տուն մը: Ժանն այդ դռնէն ներս մտաւ ու դռնապանուհիին հարցուց.

— Կը հաճի՞ք տեղեկութիւն մը հաղորդել ինծի: Այս շէնքը ո՞րքան ատենէ ի վեր կառուցուած է:

— Վեց տարիէ ի վեր:

— Ժուանեցի՞ էք:

— Տասներկու տարիէ ի վեր հոս կը բնակիմ...:

— Կը ճանչնա՞ք այրի Ֆրեմի անուն կին մը, որ տղաք կը դիեցնէր:

Կը յիշեմ այրի Ֆրեմին: Անոր խրճիթին վրայ կառուցին այս տունը, ուր կը գտնուինք: Բաւականաւորէ ի վեր մեռած է: Պատերազմին տարին էր:

— Այն ատեն տղայ մը չունէ՞ր ան:

— Այո՛... սրիկայ տղայ մը:

— Ժուանեի՞ կը բնակի հիմա:

— Այո՛... գերեզմանատան մէջ:

— Մեռած է, գոչեց Ժանն:

— Այո, ու ոչ ոք ցաւ զգաց... Իր ընտանիքէ՞ն էք միթէ:

— Ոչ, տիկին, բայց կ՚ուզէի հասկնալ թէ ի՞նչ եղած էր անոր խնամքին յանձնուած աղջնակ մը, զոր ծնողքը չեն կրցած առնել Փրանսայէն հեռանալու ստիպուած ըլլալուն համար:

— Շատո՞նց:

— Քսանըմէկ տարի առաջ:

— Այդ թուականին, Ժուանեի չէի բնակեր, պատասխանեց դռնապանուհին: Երբ այրի Ֆրեմին ճանչցայ. չատոնց դիեցիկներ չէր պահեր. անոր քով սատահակ տղան միայն տեսած եմ: Եթէ երբեք ծնողքը չէ պահանջած իր զաւակը, կրնաք հասկնալ թէ ի՛նչ եղած է

— Ինչպէս, գոչեց Ժանն խռովանքով մը:

— Մայր Ֆրեմի գրամ ստացած չըլլալուն ու տղան վրայէն նետելու համար, իշխանութեան դիմած որ անշուշտ տեղ մը դրած է զայն: Գիւղապետութեան կամ դեր-կառավարչութեան դիմեցէք...: Հոն կրնան տեղեկութիւն հաղորդել ձեզի...:

— Ի՞նչպէս կրնամ իշխանութեան դիմել, ըսաւ Ժանն մտովի: Հոս, ինչպէս Նայեւէվրի մէջ չեմ կրնար բան մը ընել, առանց ինքնութիւնս յայտնելու. ինծի պիտի հարցնեն թէ ի՛նչ հանգամանքով կը պահանջեմ անհետացած տղան:

Դռնապանուհին հետաքրքիր նայուածք մը ձգեց Ժաննի վրայ ու յարեց.

— Կարծես չհասկցաք ըսածս...:

— Ներողութիւն, տիկին, լաւ հասկցայ ձեր ըսածը ու ձեր խորհուրդին պիտի հետեւիմ: Շնորհակալ եմ ձեր հաճոյակատարութեան համար: Ներեցէ՛ք ձեզ անհանգիստ ըրած ըլլալուս համար:

Ժանն դուրս ելաւ: Անտարակոյս, ան չէր խորհեր գիւղապետութեան կամ փոխկառավարչութեան դիմել, այլ կ՚ուզէր դրացիները հարցափորձել, ենթադրելով որ մէկը կրնար բան մը գիտնալ: Ուստի դռնէ դուռ պտըտելով հարցումներ ըրաւ: Ամէն տեղ միեւնոյն պատասխանները տրուեցան. բան մը չէին յիշեր...: Չէին գիտեր թէ որո՛ւն վրայ կը խօսէր Ժանն:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Լեւոն Ճէզիրեան, Տէր եւ Տիկին Թոփի, Տիկին Շաքէ Թուղլաճեան եւ ընտանիքն բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ, հօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ՆՈՅԵՄԻ ՄԵՐԱՄԵՏԵԱՆԻ

(ծնեալ Ճէզիրեան)

մահը, որ պատահեցաւ Ուրբաթ, Փետր. 16ին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Փետր. 21ին ընտանեկան սեղմ շրջանակի մէջ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կիրակի, 25 Փետր. Ղեւոնդեանց քահանայից տօնին առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին պիտի մատուցուի բարձրաձայն պատարագ:

Ի ժամ սուրբ պատարագի պիտի կատարուի մասնաւոր հոգեհանգիստ Փարիզի եւ շրջակայ եկեղեցիներուն մէջ ծառայած վախճանեալ առաջնորդներու, հոգեւորականներու.—

եւ հանգուցեալ դպիրներու հոգիներուն համար:

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը աղօթելու բազում տարիներ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ համար ծառայած իր հոգեւոր մշակներուն համար:

×

Պ. Աւետիս եւ Յովհաննէս Տօնէլեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փետր. 25, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց մօր՝

ՄԱՐԻՋԱ ՏՕՆԷԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

ՎԻԷՆ.— Տէր եւ Տիկ. Աւագ Լուսարեւեան եւ զաւակները, այրի Տիկ. Արաքսի Սահակեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկ. Հմայեակ Հիւսեան եւ զաւակը (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկ. Հայկ Լուսարեւեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկ. Ալեքս Լուսարեւեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկ. Թաթուլ Տէրտէրեան եւ զաւակները (Ռոման) եւ բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փետրուար 25ին, Կիրակի առտու ժամը 9ին, Սէնթ Անտրէ Լը Հօ եկեղեցին, իրենց հօր, մեծ-հօր եւ ազգականին՝

ՈՍԿԻԱՆ ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին, նաեւ իրենց քեռայրին եւ փեսային, Մեսրոպ Սահակեանի (Ամերիկա) մահուան երրորդ տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն յիշատակը յարգող ընկերներուն եւ բարեկամներուն:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սերաստիոյ Դաւրայի Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը կուգայ իր բոլոր անդամներով եւ անդամուհիներով խոր ցաւակցութիւնները յայտնել հայրենակից Վարթող Գապլանեանի մահուան առթիւ այրի Տիկին Գապլանեանի եւ իր զաւակներուն, բոլոր պարագաներուն:

Այս տխուր առթիւ հայրենակից Միրիճան Շիրվանեան 20 Փր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլէն Փանոսեան եղբայրները եւ իրենց ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, նամակով կամ փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւններով, ցաւակից եղան իրենց սուգին, իրենց սիրելի մօր՝ ՍՐԲՈՒՀԻ ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Փետրուար 24 ժամը 21ին, Սալ Մազընօ, 88 Ռիւ տ'Օպանեը:

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շր. Կոմիտէի

Նախաձեռնութեամբ «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սեւանդի Շրջ. վարչութեան:

Լուսարձակով կը ցուցադրուին Փետրուարեան ապստամբութեան կարեւոր դէպքերը:

Կը նախագահէ ԸՆԿ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ
Կը խօսի ԸՆԿ. Կ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Մարտ 18ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Ահարոնեան ակումբը

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարդանեան» կոմիտէի, եւ մասնակցութեամբ Ս. Մօրիսի «Վրացեան» եւ Նոր Սեւանդի «Սիամանթօ» միացեալ խումբերուն:

25 Փետր. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 4ին, Լիոնի Հայ Ազգ. Տան սրահին մէջ, 295 Ռիւ Պուալօ:

Կը նախագահէ ընկ. ՏԻԳՐԱՆ ՔԷՔԻԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՃԷ
Գեղարուեստական բաժին
Երգ, արտասանութիւն

Հանդէսէն վերջ ընտանեկան եւ ընկերական խնճոյք:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԱՊՐԻԼ 24Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Մեծ Եղեռնի մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու յիշատակի համազգային ոգեկոչումը՝ Երեքշաբթի, Ապրիլ 24ին:

Օրուան յայտագրի մանրամասնութիւնները՝ ի մօտոյ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Նազիկ Գրգըրեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Վահէ Եսայեան 50 Փր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի փոխան ծաղկեպսակի:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Լիոնի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Երեքշաբթի 28 Փետր. ժամը 15ին, Ազգ. Տան մէջ զաւաթ մը թէյի շուրջ: Կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ: Կարեւոր օրակարգ:

ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի 25 Փետր. հանդիսաւոր պատարագ՝ Վարդանանց տօնին առթիւ:

Կը պատարագէ՝ Դաւիթ Ծ. Վ. Սահակեան
Կը քարոզէ՝ Հայր Միշալոն (Լիոնի Կաթողիկէ եկեղեցւոյ քրիստոնէական միութեան նախագահ):

Պատարագը կ'երգէ Կոմիտաս երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պր. Օֆլազի, երգէոնի ընկերակցութեամբ Օր. Գապաճեանի:

Յաւարտ պատարագի, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ տեղի պիտի ունենայ բարեկամական հանդիպում, օրուան տօնին առթիւ ներկայ գտնուող եկեղեցւոյս անդամներու միջեւ:

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— «Վարդանեան» կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն-Մօրիսի «Վրացեան» խումբի բոլոր ընկերները Ուրբաթ Փետրուար 23ին, սովորական հաւաքատեղին մէջ, երեկոյեան ժամը 20.30ին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ներկայանալ անդամատոմսերով: Օրակարգ՝ զեկուցում:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. «Եօթնեղբայրեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի եւ շրջակայքի բոլոր ընկերները Փետր. 17 Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին դպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն առնպղաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքավայրը: Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՍԷՆԹ - ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 3 Ռիւ տէ Փէնիթան, Սէն Շամոն: Օրակարգ՝ զեկուցում:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Մշակոյթի Տունը:

garage bédot

BARONIAN

MECANIQUE — TOLERIE — PEINTURE — TOUTES MARQUES

Spécialiste mise au point électrique Souriau

DEPANNAGE RAPIDE

6, Impasse des Prêtres (37, Avenue d'Eylau)
Paris (16e) — Tél. : 727-95-16

42 ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, 4 Մարտ կէսօրէ վերջ ժամը 14.30ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue Saint-Dominique Paris (7e) — Métro Invalides

Կազմակերպուած Փարիզի շրջանի Արենոյշներու, Թեւիկներու, Սկաուտներու եւ Գայլիկներուն կողմէ

Կը մասնակցին Փարիզի, Պանեէօյի, Սեւրանի, Իսիի եւ Շաւիլի խումբերը

Թատերական ներկայացումներ, հայկական պարեր, երգեր եւ արտասանութիւններ հայերէն

Առաջին անգամ ըլլալով հայ Արիներուն երգչախումբը, սկաուտական տողանցք և ներկայացումներ: Սկաուտական նուագ

միջնանարին սկաուտական ցուցադրութիւն եւ պիւֆէ

ՄՈՒՏՔ 15 ՖՐԱՆՔ　　ԵՐԱԽԱՆԵՐՈՒՆ ՄՈՒՏՔԸ ՁՐԻ

Le Voyage en Grèce

Mayda BERBERIAN

6, Rue de l'Echelle, PARIS (1er)
Tél. : 073-58-82 et 073-39-99
de 9 h. à 19 h. tous les jours

Spécialiste de Voyages en Grèce, Orient, Moyen-Orient (Liban, Egypte, etc.)
Les voyages à partir de 395 F.

ՁԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Դիմեցէ՛ք ՄԱՅՏԱ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆԻ

LE VOYAGE EN GRECE
Ամէն օր ժամը 9էն 19

Ճամբորդութիւններ դէպի Յունաստան, Արեւելք, Եգիպտոս, Լիբանան
395 Ֆր.էն սկսեալ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Մարսէյլէն այրի Տիկին Փալամուտեան 30 Փր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին Սիզան Մուրադեանի մահուան առթիւ:

PHARMACIE SILVESTRE
46, Rue de Trévise, Paris (9e)

•

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ
ՎԵՐԱՊԱՀՈՒԱԾ Է ՀԱՅԵՐՈՒՆ

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱՆԻԷՌ - ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Կիրակի, Փետր. 25, ժամը 14.30ին

Salle d'Administration Sociale de la Mairie d'Asnières, 1 Place de l'Hôtel de Ville

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

« ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ »

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Արնուվիլի մասնաճիւղին, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

RESTAURANT SCOLAIRE DE LA FAUCONNIERE, Square des Sports à Gonesse

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ՊԵՏԻԿ

Սեւրանի Մինի-Սօսի պարախումբը - ջերմ մթնոլորտ

ՇԱԲԱԹ 24 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
SAMEDI 24 FÉVRIER 1973

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
32, RUE DE TRÉVISE PARIS 9

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.	
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.	

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.649

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — N° 12.649

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Փետր. 15)

ԽՐԻՄԻ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԴԱՒԻԹ ԲԷԿԻ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ

Խրիմի Հայերը իրենց մասնակցութիւնն են բերած ԺԸ. դարու 20ական թուականներու այն ապստամբութիւններուն, որոնք տեղի ունեցած են Սիւնիքի եւ Ղարաբաղի մէջ՝ Թուրքերու եւ Պարսիկներու դէմ: Փրոֆ. Վարդան Պարսամեան՝ հիմնուելու ունենալով պատմաբան Գաբրիէլ Պատկանեանի (1802–1889) ընդարձակ ձեռագիր աշխատութիւնը, այս մասին տեղեկութիւններ կուտայ:

Անդրադառնալով Գ. Պատկանեանի աշխատութեան, որ գրուած է 1879ին Պետերբուրգ, փրոֆեսէօրը դայն կը նկատէ հաւաստի աղբիւր մը:

Դաւիթ Բէկի գլխաւորած ազատագրական կռիւներուն մասնակցած են 285 Հայեր Խրիմէն: Ասոնք տեղեկանալով, թէ ազատագրական շարժում մը ծայր առած է Սիւնիքի եւ Ղարաբաղի մէջ, Տրապիզոն–Մուշ–Կարս–Անի–Փանպակ ճամբով Դաւիթ Բէկի բանակատեղին գացած են՝ ծպտուած իբրեւ ուխտաւոր: Ղարաբաղցիները ուրախութեամբ ընդունած են զանոնք, իսկ անոնցմէ երկուքը՝ Տէր Բարդուղիմէոս եւ Տէր Մարկոս զօրավարի աստիճան ստացած են Դաւիթ Բէկի կողմէ, հանդիսաւոր արարողութեամբ: Այնուհետեւ Խրիմի Հայերը Դաւիթ Բէկի հետ մեկնած են Որոտան: Հոն ի պատիւ կամաւորներուն հանդիսաւոր պատարագ մատուցուած է 75 զօրապետներու եւ հոգեւորականներու ներկայութեան:

Խրիմի Հայերը մասնակցած են կռիւներու եւ աչքի զարկած իրենց քաջութեամբ:

Փրոֆեսէօրը գրել կուտայ նաեւ, թէ ազատագրական կռիւներուն մասնակցած են Վաղարշապատէ եւ այլ վայրերէ եկած Հայեր ալ:

Դաւիթ Բէկի ապստամբութեան պարտութենէն ետք Խրիմի Հայերը իրենց երկիրը վերադարձած են Անի–Տրապիզոն ճամբով:

Վ. Պարսամեան առաջին անգամ չէ, որ կ'անդրադառնայ այդ թուականի շարժումներուն: 1962ին հրատարակած էր գիրք մը հետեւեալ խորագիրով՝ «Լեհահայերի մասնակցութիւնը Դաւիթ Բէկի ապստամբութեան. Նոր նիւթեր ԺԸ. դարի հայ ազատագրական շարժումների վերաբերեալ»:

×

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Փետր. 19)

ԵՐԳԱՀԱՆ ԱՐԱՄ ՍԱԹՈՒՆՑ

Երեւանի երգահաններու տան մէջ յիշատակուած է երգահան Արամ Սաթունցի (Սաթեան) ծննդեան 60ամեակը եւ երաժշտական գործունէութեան 40ամեակը:

Արամ Սաթունց ծնած է Մար քաղաքը, Թուրքմենիստան, կեղր. Ասիա: Անոր հայրը՝ Մովսէս Սաթունց բնիկ Զանգեզուրցի էր, Խնձորեսկ գիւղէն: Պաքու աշխատելէ ետք ընտանեօք հաստատուած էր կեդր. Ասիա: Ընտանեօք երաժշտասէր եղած են:

1930ի սկիզբները հայրը վերադարձած էր իր ծննդավայրը, իսկ ապագայ երգահանը իր մօրը եւ քոյրերուն հետ տեղափոխուած է Պաքու՝ ուսումը շարունակելու: Արամ Սաթունց հոն աւարտած է երաժշտանոցի դասընթացքները: Սկսած է յօրինել երգեր, դաշնակի եւ ջութակի գործեր: Անոր ստեղծած ժողովրդական նուագարաններու երգեակը 1935ին գրաւեց առաջին տեղը Մոսկուայի երգի փառատօնին:

Գրողնի մէջ կազմակերպած է Չեչէն-Ինկուշի ազգային նուագախումբը: Հաւաքած եւ մշակած է այդ ժողովուրդներուն ազգային երգերն ու պարեղանակները: Յետագային վերստին հաստատուած է Պաքու, ապա Լեռնային Ղարաբաղ, ուր քանի մը տարի վարիչն է եղած Ստեփանակերտի հայկական թատրոնի երաժշտական բաժնի:

Արամ Սաթունց յետագային տեղափոխուած է Երեւան:

×

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Փետր. 21)

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐ

Յունուարէն ի վեր երիտասարդ արուեստագէտներ մրցումներու կը մասնակցին: Արդէն տեղի ունեցած են թատրոնի, գրական ստեղծագործութիւններու մեկնաբանման երեկոյթներ, որոնց ընթացքին երիտասարդներ իրենց շնորհները ցոյց տուած են: Վերջերս տեղի ունեցած է արտասանութիւններու մրցում մը: Ուսանողներ քերթուածներ արտասանած են Պ. Դուրեանէ, Յ. Թումանեանէ, Պարոյր Սեւակէ, Գ. Էմինէ եւ ուրիշներէ:

Մարտի վերջերը պիտի լրանան մրցումները եւ յատուկ դատակազմ մը պիտի դասաւորէ արդիւնքները:

×

ՊԱՐԳԵՒՆԵՐ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի պատուագիրները յանձնուած են խումբ մը բանուորներու եւ ճարտարագէտներու: Ասոնք շինած են Երեւան – Սեւան կառուղին:

×

ՇԱՐԺԻ ԿԱՅԱՆ

Մօտաւորապէս 150.000 ռուբլի յատկացուած է, որպէսզի Երեւանի մէջ երկրաշարժի կայան մը շինուի: Կայանին մէջ քննութեան պիտի առնուին շէնքերը, յատկապէս բարձր շէնքերը, շարժերէ պաշտպանելու միջոցները:

×

ԳԷՈՐԳ ՔՈՉԱՐԻ ՄԱՀԸ

Փետր. 20ին թաղումը կատարուած է ճարտարապետ Գէորգ Քոչարի: Հայաստանի ճարտարապետներու Միութեան վարչութեան նախագահը՝ Վ. Յարութիւնեան իր դամբանականին մէջ ըսած է, թէ «Գէորգ Քոչարի անունը սերտ կերպով կապուած է Հայաստանի ճարտարապետութեան կազմաւորումին եւ զարգացումին հետ»:

×

Զ. ՍԻՄՈՆԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱԽՈՅԵԱՆ

Լինց (Աւստրիա) քաղաքին մէջ տեղի ունեցած են օդամղիչ զէնքերու հրաձգութեան եւրոպական մրցումները: Առաջնակարգ կրակելու ճիւղին մէջ Երեւանցի Զինայիդա Սիմոնեան 384 կէտ ապահոված է. այս ձեւով աշխարհի նոր մրցանիշ մը սահմանած է եւ դարձած Եւրոպայի ախոյեանուհի:

×

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ՝ ԼԻԹՈՒԱՆԵՐԷՆ

Վիլնիուսի «Վագա» հրատարակչականը լոյս ընծայած է Վահան Թոթովենցի վիպակներու հաւաքածոն: Հոն զետեղուած են գրագէտին «Կեանքը հին հռոմէական ճանապարհին» եւ «Յովնաթան, որդի Երեմիայի» գործերը: 15.000 օրինակով լոյս տեսած այդ գիրքը թարգմանած է երիտասարդ արձակագիր Եոզաս Անուտիս:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԻԱԿԱՆ ՕԴԱՆԱՒԻՆ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

—o—

ԻՍՐԱՅԷԼ ՉԸՆԴՈՒՆԻՐ ՅԱՆՑԱՆՔԸ

—o—

ԱՇԽԱՐՀ ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԷ ԻՍՐԱՅԷԼԸ

Մոշէ Տայեան, Իսրայէլի Պաշտպանութեան նախարարը բացարձակապէս չընդունիր թէ Իսրայէլ յանցանք գործած է կրակ բանալով լիբիական ճամբորդական օդանաւին վրայ: Իրեն համար գինուորական հարց մըն է միայն եւ ոչ՝ քաղաքական: Գալով իսրայէլեան ձայնասփիւռին արձագանգ հանդիսանալով ամբողջ միջազգային մամուլին, որ միաբերան կը դատապարտէ Իսրայէլը, առիթը կ'օգտագործէ շեշտելու համար «տեսա՞ք, կրկին ամբողջ աշխարհ մեզի դէմ է», այլ խօսքով՝ անգամ մը եւս Իսրայէլացիք հալածանքի ենթակայ են:

Ճիշդ է որ ամբողջ աշխարհ կը ձայնակցի անընդունելի գտնելով իսրայէլեան օդուժին ըրածը: Գահիրէի մէջ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին հաղորդուած են նաեւ վերջին խօսակցութիւնները զորս լիբիական օդանաւին ֆրանսական անձնակազմը ունեցած է Գահիրէի օդակայանի հսկիչի կեդրոնին հետ, ուրկէ կը պարզուի թէ Ֆրանսայի օդաչուն կարծած է թէ եգիպտական շրջագօտիի մէջ է եւ չէ հասկցած իսկ թէ իսրայէլեան օդանաւեր են զինքը հետապնդողները մինչեւ այն պահը երբ նկատած է որ, անոնք սկսած են կրակել:

Մինչեւ Ուրբաթ առտու, լուռ կը մնար Լիբիոյ նախագահը՝ Գնդ. Խատաֆի:

Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը՝ Շուման ընդունելով Փարիզի իսրայէլեան գործավարը, Ֆրանսայի յուզումը եւ ցաւը յայտնած է:

Ամէն պարագայի մէջ, նման դէպք մը առիթ կուտայ նաեւ որ արաբական աշխարհը մէկ ճակատ կազմէ: Մարոքի Հասան Թագաւորը յայտարարած է որ որոշած է զօրք ղրկել Սուրիա, գալ ամիս: Թագաւորին համար այս կացութիւնը «տասնոց պատերազմի եւ տասնոց խաղաղութեան» որ կը տեւէ տարիներէ ի վեր, պէտք է վերջ գտնէ «վճռական կռուով մը Մերձաւոր – Արեւելքի մէջ, ուր մեր եղբայրները իրենց կեանքը կուտան ազատութեան համար»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ կը շարունակուի նոյն թափով ձայնասփիւռէն թէ հեռատեսիլէն: Էտկար Ֆոռ պարզեց ընկերային հեռանկարները, Փ. Միթերան շեշտեց թէ այն վայրկեանին, երբ բարգաւաճումը արդիւնք է Ֆրանսացիներուն ճիգերուն, հարկ է այդ ճիգերուն արդիւնքները բաշխել բոլոր Ֆրանսացիներու միջեւ»:

Յանուն «Բանուորական Պայքար»ի (շարժում մը որ ցարդ չէ ներկայացուած Ազգ. Ժողովին մէջ) Օրլէթ Լակիյէռ բացատրեց թէ ինչո՞ւ բոլորն ալ, բացի իր շարժումէն, սխալ ճամբայ կ'ընտրեն առաջնորդել Ֆրանսայի ժողովուրդը: Ոչ Մեծամասնութիւնը, ոչ Բարեփոխողները եւ ոչ իսկ ընկերվարական կամ համայնավար կրնան փրկել կացութիւնը:

ՄԱՌԵՇԱԼ ՓԷԹԷՆ երկրորդ թաղումի մը արժանացաւ Հինգշաբթի օր Իէօ կղզիի Փոռ-Ժուէնվիլ գերեզմանատան մէջ: Մառեշալին կնոջ հարսը, իբրեւ օրինաւոր ժառանգորդ հեռագրով մը կ'արգիլէր թաղումը եւ գամբարանին բացումը առանց իր արտօնութեան բայց Հանրապետութեան Դատախազը նկատի չառաւ եւ ընթացք տուաւ մառեշալին միւս ընտանիքին զոր կը ներկայացնէր Տոմինիք Ժիռար, մառեշալին քրոջը թոռան զաւակը: Մառեշալին դագաղը ծածկուած Եռագոյնով Վալ տը Կռասի զինուորական հիւանդանոցէն թռանով փոխադրուած էր Իէօ կղզին, Հանրապետութեան Նախագահը ծաղկեպսակ մը ղրկած էր:

Գերեզմանատունը փոքր միջադէպ մըն ալ պատահած էր երբ Փէթէն-Վէրտէօն կազմակերպութեան երիտասարդ քարտուղարը փորձած էր ճառ մը արտասանել: Այն ատեն ժիռար արգելք հանդիսացած է ասարկելով. «Պահը լռութեան է, մառեշալը լուռ մարդ էր, գիտցէ՛ք դուք որ չէք ճանչցած զինքը»:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ օդուժի հակակշռի անձնակազմի գործադուլը որ վերջ պիտի գտնէր Ուրբաթ իրիկուն, երկարաձգուեցաւ 48 ժամ եւ շարժումը նոյնիսկ սաստկացաւ: Արդարեւ Հաղորդակցութեանց նախարարը յայտարարած էր թէ Շաբաթէն սկսեալ զինուորականներ պիտի փոխարինեն բանթողները եւ այդ առթիւ օդաչուները յայտարարեցին թէ չեն աշխատիր զինուորականներու հետ եւ իրենք ալ գործադուլ կ'ընեն (արդէն պիտի ընէին գալ Հինգշաբթի): Կացութիւնը ծանրացած է ուրեմն եւ երթեւեկն ալ գրեթէ անդոյ:

ՏՈԼԱՐԻՆ արժեզրկումէն ետք Թուրքերն ալ նոյն համեմատութեամբ (10 առ հարիւր) արժեզրկեցին թրքական ոսկին: Պաշտօնական սակով ներկայիս մէկ տոլարը 14 թրքական կ'արժէ:

ՈՍԿԻՆ խակական «ջերմ»ի բռնուած է եւ Հինգշաբթի օր բոլոր մրցանիշները կոտրուած էին, ունսը կը բարձրանար մինչեւ 91 տոլարի: Փարիզի մէջ մէկ քիլօ ձոյլ ոսկին կը հասնէր 12.450 ֆրանքի: Եթէ Ֆրանսայի մէջ մերձաւոր ընտրութիւնները պատճառ են այս կացութեան, պէտք է մտածել թէ դրամական ընդհանուր կացութիւնն է որ մտահոգիչ է քանի ամէն կողմ ոսկին նոյն ձեւով կը բարձրանայ:

ՈՒՐԲԱԹ ՕՐ Փարիզի օթոպիւսներու մէկ մասը չէր բաներ, կարգ մը սենտիքաներ գործադուլի հրահանգ տուած ըլլալով: Սէ. Ժէ. Թէ.ն չէր մասնակցեր շարժումին եւ այդ ճիւղին մեծամասնութիւնը Սէ. Ժէ. Թէ. ի պատկանելով, երթեւեկին երկու երրորդը ապահովուած էր:

ՔԻՍԻՆԿԸՐ յայտարարեց թէ օրէ օր աւելի բնականոն կը դառնան Փեքինի եւ Ուաշինկթընի յարաբերութիւնները:

ՔԱԼԷԻՏՈՍՔՈՓ

ԱՐՈՒԵՍՏԱՍԷՐԻ ՄԸ ՕՐԱԳԻՐԷՆ

ՄՈՐՈՒՑԻՕ ՓՕԼԼԻՆԻ. ԷՕԺԷՆ ԻՍԹՈՄԻՆ. ԱՆԻ ԳԱՎԱՖԵԱՆ. ՐԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ. ԱՐԱՄ ԱԼԷՔՍԵԱՆ. ԴԱՒԻԹ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ. ԹԱԹՐԱ. ԳԱՌԶՈՒ. ՏԱՎԻՏ ՕՅՍԹՐԱԽ

(Բ. եւ վերջին մաս)

1 Փետրուար՝ Կալըրի Մուֆ

Արամ Ալէքսեանը կը ճանչնա՞ք. ճարտարապետ է: Նաեւ նկարիչ: Ոչ միայն կիրակիները կը յատկացնէ սակայն նկարչութեան, այլեւ ամէն օր կը նկարէ: Իր ապրելու կերպն է այդ: Արդիւնքը՝ նոր այս պաստառներու շարքը:

Դժուար է գտնալ արուեստագէտին համար իր հասած հանգրուանին ատաղձաչափը: Ու այդ պատճառաւ կ'որոշէ ցուցադրութեան ժամը: Ցանձնելու համար ուրիշ աչքերու դատաստանին իր գործերը: Որովհետեւ այդ պահուն է միայն կարելի արբեցուցիչ փոխանցումը արուեստագէտին միտքն ու գիտակցութեան: Արուեստին:

Տեսնելէ ետք իր այս երրորդ ցուցահանդէսը այն տպաւորութիւնը կրեցի թէ գտած է իրեն յարմարող ուղին. նշանակելի են գոյները համադրելու իր նոր եղանակը: Նիւթին գործածութիւնը իբր պատրուակ միայն ընդհանուր կառուցուածքին մէջ, առաւելապէս խնամուած: Գիծը ընդլուծուած, խառնուած նեկկին. պաստառը լաւ կը շնչէ: Սակաւաթիւ հնչեղ գոյներ, դեղինն ու վարդագոյնը ուրոնք կուգան սակայն ընդհանուր ներդաշնակութեան նպաստել իրենց ճիշդ գործածութեամբ: Կայ յստակ մթնոլորտ իւրաքանչիւր գործի մէջ: Հետզհետէ պիտի բնորոշուի կը խորհիմ այդ կլիման եթէ նկարիչը հասնի աւելին զոհել իր նախնական արշաւանքին ընթացքին բնութենէն գտածին ու վերցուցածին նկատմամբ: Աւելի գոհ. աւելի դատողչէ ըներդը. «կերպընկալ» մտածէ. ձեւին աւելի կարեւորութիւն տալով, եւ նուազ զգացումով մօտենայ նիւթին: Իր վերջին նկարներուն մէջ այդ էր արդէն ուղղութիւնը: Թելադրութիւն մը՝ նուազ նկար ցուցադրել: Զոհել լաւերը: Լաւագոյնին միայն տեղ տալ: Տպաւորիչ ցուցահանդէս:

Գացի՞ք տեսնել Արամ Ալէքսեանի ցուցահանդէսը: Հաւանաբար ոչ: Եւ ես կ'երթամ տեսնել բոլոր հայ նկարիչներուն ցուցահանդէսները: Ո՛չ: Բայց ամէն գնով կ'ուզենք խրախուսել հոչակը այն հայ արուեստագէտին որուն զլացած ենք սակայն նախնական քաջալերութիւնը: Երթալ տեսնել նկարահանդէս մը: Եւ այդ, յաճախ գոհացում գտնելու համար:

×

2 Փետրուար՝ Միւզէ Կիմէ

Դաւիթ Վարժապետեան՝ ծներ է Պոլիս. սխաներ է շարականով. կուգայ Երեւանէն: Հոն՝ աւարտեր է Երաժշտանոցը Գոհար Գասպարեանի հսկողութեան տակ եւ դարձեր է շնորհալի պարիթոն մը:

Թաթրայի առաջադրութիւններուն մաս կը կազմէ առաջին հեռքերուն հետեւիլ արուեստագէտի մը երեսունամեայ որ մեր այս համայնակուլ քաղաքին մէջ կը փորձէ գտնել իր ուղին: Ու Հայ Արուեստի Զարգացման Միութիւնը պարտք զգայ կազմակերպել իր Փարիզի առաջին ելոյթը: Բոլոր անոնք որ ներկայ էին այդ գիշեր, հաւասարակշռուած յայտագրի մը մէջ, լաւագոյնս ծանօթանալու առիթը ունեցան Վարժապետեանի արուեստին հետ, ու արձանագրեցին կը խորհիմ խոր իրենց մտքին գրաւիչ տաք ձայնի մը յիշատակը:

Մեծ ձայն մը, հնչեղ ծաւալով: Ունեցանք նաեւ յուզիչ ու խելացի մեկնաբանութեան մը տպաւորութիւնը:

Դաւիթ Վարժապետեան բեմի ալ տղայ է: Կ'արժեցնէ իր երփներանգ երգացանկին բոլոր ատաղձանները նրբին շեշտաւորումներով: Աւելի իտալական դպրոցին մօտիկ քան գերմանական մեղեդիներուն, մնալով ընդունելի սակայն հոն ալ: Արամիտ, խանդոտ լիներ: Կան թերեւս տարբեր գաղտնիքներ թաքուն, տարբեր թեթեւնթայ երեսակներ եւս Պրահմսի լիտերուն մէջ:

Հայ երգը ի պատիւ էր ութ երգերով: Ասինքնոդ մեկնաբանութիւն հոդալ: Երբեմն շատ յղկուած, յաւելեալ գեղեցկութեամբ կարծես: Չէ՞ կարելի նախընտրել նուազ բեկբեկուն ոճը, հայ գեղջուկ երգին հարազատութեան նկատմամբ: Բայց ո՞վ պիտի կարողանար մոռնալ իր «Այ վարդը», կամ «Ես յիշում եմ»ը՝ Աբրահամեանէ: Ի՜նչ գողարիկ երգ գորովալից:

Շնորհակալութիւն Դաւիթ:

Իսկ Այտա Պասմաճեան, ոչ միայն հիանալիօրէն կատարեց իրեն վստահուած դժուարին բաժինը այդ գիշեր յայտագրին ամբողջ տեւողութեան, այլ եւ առանձին երաժշտութիւն կրցաւ սրսկել ամենապարզ լուկ ընկերակցական մասերուն մէջն իսկ: Զմոռնալ նաեւ իր անունը: Եւ ոչ իբրեւ ինքնավստահ ընկերացող, այլ գլայուն դաշնակահարուհի:

×

7 Փետրուար

Տխմա՞ր թէ յիմար: Խե՞նթ թէ անգիտակից:

Ո՞րն է աւելի զօրեղ կամ յարմար՝ այն տղուն հասցէին որ տակաւին կը համարձակի նոր Հայ ընկերակցութեան մը մասին խորհիլ ու յետոյ կազմաւորել զայն: Երկար մտածելէ ետք կը հրաւիրէ տասնեւչորս ընկերներ եւս միանալու իրեն, ու կ'անուանեն Հայ Արուեստի Զարգացման Միութիւն այդ Փրանսայի նորածին Թաթրան:

Երբ սփիւռքային տկարութիւններուն մասին կը խօսուի, հիւծումը հանրային կարգերու եւ պակասը պատասխանատուութեան զգացումի տէր անձերուն առաջին գծի վրայ կուգան:

Ակներեւօրէն, սկզբունքներ հիմնական՝ ատաղձանաբար կ'անհետին: Մեծ թէ փոքր կազմակերպութիւններ՝ անհեռատես ու անտարբեր գործելակերպի մը անելին կ'ենթարկուին, սահմանադրական ամէն կարգուսարքէ հեռու: Կեդրոնախոյս ուժով մը կը հեռանայ մտաւորական դասակարգը: Արուեստագէտը կը խրաչի: Այդպէս է: Եւ ժողովուրդը ձայն չունի: Դիտել, նշմարել գիտէ բայց չի յայտներ կարծիք: Ազատած չէ իր տեսողութիւնը սակայն հայեացքին ուղղութիւնը փոխած: Միւս կողմէ կայ զարթնում:

Եւ կ'ըսենք դարձեալ՝ իրաւունքով՝ ինչո՞ւ նոր միութիւն հիմնել տուն տալով անջատումներու եւ շրուականանալ հին խումբերով, մինչեւ իսկ զօրացնելով զանոնք: Ու դարձեալ, յաճախ բոլորովին ճիշդ է այս վարկածը: Բայց ինչո՞ւ կրկները այս անհերքելի իրողութիւններուն լքրծուն գետնի վրայ որ իմս չէ: Պատասխանելու համար՝ ուրիշ կերպ կարելի չէր: Տարբեր փորձեր ձախողած էին: Խօսքս նորակազմ Հայ Արուեստի Զարգացման կորիզին է նկատմամբ:

Այո՛, կորիզ մը միայն: Միջուկովը խիտ, կեդրոնաձիգ ուժերու աղբիւր, արուեստի օճախ մը. այդքան:

Առաջադրութիւններուն կարգին՝ անշուշտ թէ տարածել, ծանօթացնել հայ արուեստն ու արուեստագէտը՝ բայց նաեւ զուտ արուեստի ճամբով պահպանել ջանալ այն գետինները ուր նահանջի ենք դատապարտուած: Եւ ա՛յդ, վերագտնել տալու յոյսով «կորսուած հաւասարակշռութիւններ»: Անձնական թէ հաւաքական՝ հայ ոգին գլատատցուցիչ շարժմանը ծնունդ տալով: Կ'ըսեն՝ զուտ արուեստի ուղիով կարելի՞ է յաջողիլ: Կը խորհիմ: Վկայ ստացուած նամակները եւ առաջին արդիւնքները: Բոլորովին դրական, որ մոռնել կուտան սկզբնական դժուարութիւնները փշալից: Պտուղը համով է: Կը մնայ շարունակել անվհատ: Գիտեմ, ա՛յդ ալ մեր նկարագրին գլխաւոր յատկութիւններուն մաս չի կազմեր: Ու ճիշդ այդ պատճառաւ գէթ տարուան մը տասներկու յայտագիրները պատրաստ են, «արտածման դիւրութիւններով» թէ՛ զուտը, թէ՛ մօտակայ երկիրներու ուշադրութեան յանձնելի: Երբ նախ Փարիզի վրայ կը կատարուին անոնք, կ'ունենանք լեփ-լեցուն սրահներ, մօտ չորս հարիւր ունկնդիրներով, որոնց մէջ կը նշմարուին քննադատներ, Երաժշտանոցի երիտասարդութիւնը, մինչեւ իսկ դիւանագէտներ որոնք հետաքրքրութեամբ ու ապշահար կը հետեւին այս գործունէութեան: Ընդհանրապէս կէսը ունկնդիրներուն օտար է: Անցնող ամիսներու ընթացքին վեց առաջին ունկնդրութիւններ հայ երգահաններէ: Նոյնպէս երիտասարդ հայ մեկնաբաններու հետ ծանօթանալու պատեհութիւնը: Պիտի հետեւին հայ շարժանկարին, բանաստեղծութեան նուիրուած գիշերներ ու զանազան հրատարակութիւններ, օգտուելով սփիւռքահայ բոլոր գաղութներէն անխտիր:

Խնդրեմ ըսէ՛ք — կը հարցնեմ՝ որովհետեւ կայ անտարբերներու հոյլեր հեգնական — չարժե՞ր որ աշխատանի բարբառուէր աջակցութիւններ մէկտեղել Թաթրայի մը շուրջ դրական այս աւետարներու լոյսէն խրախուսուած: Արուեստ. Սէր. Ապրում՝ թո՛ղ ըլլայ անոր նշանաբանը հայ ոգիով տողերուն, ձգտելով միշտ լաւագոյնին: Որակաւոր աշխատանքին: Միշտ աւելին, բայց ա՛լ աւելի հանդամանաւոր ըլլալու պայմանաւ: Որովհետեւ ամէն ինչ պէտք է ձգտի ու պատկանի լաւագոյնին: Մնացեալը ճակատագիր է: Թերեւս վրիպանք: Բայց հո՛գ, վտանգ չկայ այլեւս: Քանի վերջին պլպլացող լոյսն է ան:

×

8 Փետրուար՝ Կալըրի Թամէնակա

Եթէ փորձուիմ նոթագրել տպաւորութիւններս Գառզուի ցուցահանդէսէն, պիտի չվարանէի ընդունիլ իբր խորագիր՝ Երազ եւ Իրականութիւն... Բանաստեղծութեան զուգահեռ:

Երիտասարդ աւիւնով նորաւիչ Գառզուի մը հետ է որ դէմ առ դէմ կը գտնուինք այս անգամ: Իր վերջին ջրաներկերն ու գծագրութիւնները, յաճախ լրիւ գործեր, մէկտեղուած են հոս, թէ՛ տարողութեամբ եւ թէ որակով իր այս կարգի լաւագոյն հաւաքածոյին հանդամանքը տալով այս ցուցահանդէսին:

Գառզու իրաւէն պատառիկ մը կ'երազէ, տեսարաններով որոնք այդ ծրարուած աշխարհին մէջ կուգան շուրջպար բռնել մեր դիմաց եւ տիրել մեր սրտերուն: Կ'ապրեցնենք զանոնք մեր ենթագիտակցութեանը մէջ, որովհետեւ խորհրդանշաններն են անոնք մարդկային թախծին: Այդպէսով Գառզու իր եւ մեր մենակութեան դարման կը գտնէ, իջնելով մտքին եւ հոգւոյն մերթ ընդ մերթ վիպապաշտ թէ դերերապաշտ ծալքերուն խորքը:

Ըսել թէ լաւատե՞ս է Գառզուն: Չեմ

Ծաղկած Փշալարեր

(ՎԻՊԵՐԳ)

Ի հարկէ, եթէ ես իրաւունք ունենայի բարձրանալու պահակային աշտարակը, ես այդ բարձրութիւնից կը թքէի յիշեալ խմատունի վրայ. բայց դա կապուած է տեխնիկական անյաղթահարելի դժուարութեան հետ: Ես չեմ կարող աշտարակի բարձրութիւնից թքնել ինքս ինձ վրայ:

Երբ ես Աշոտ դայուն պատմեցի Բալուց Հեթումի մասին, նա փորձեց ծիծաղել, բայց դա նրան չյաջողուեց: Նա երեւի բաւականանար ժպտալով, բայց դա էլ բանի նման չէր: Նա նայեց ինձ խոնաւ, աւելի ճիշդը կը լինէր ասել՝ տամուկ աչքերով, որտեղ չէր կարելի չզգալ անսահման ցաւ ու դառնութիւն: Նա հազաց եւ բարձր, ոչ ի՛ր ձայնով հարցրեց.

— Ցետո՞յ, յետո՞յ... էլ ուրիշ ի՞նչ տեսար...

.

... Երկուշաբթի առաւօտեան բրուտանոց մտաւ մեր վերականգնուած քառեակը լրիւ կազմով: Ինչպէս յաճախ, այսօր էլ մենք, կարծես նախապէս պայմանաւորուած, որոշել էինք այնպէս պահել մեզ, կարծես ոչինչ չէր պատահել, եւ բացուել էր մեր նախկին, սովորական աշխատանքային օրերից մէկը, երբ մենք անխօս կամ յաճախ կէս խօսքից հասկանում էինք իրար եւ կատարում մեր գործը հաշտ՝ իրար աշխարհի եւ մեր ճակատագրի հետ:

Առաջինը Մամօն խախտեց չգրուած պայմանագիրը: Նա քրթմնջալով, մրթմրթալով, ախ ու վախ անելով Գերմանուհու գործերի կալերիան փոխադրեց իր անկիւնից հանդիպակաց անկիւնը եւ դասաւորեց լայն մի տախտակի վրայ: Ցետոյ կարգի բերեց իր անկիւնը. թրջուած աւելով սրբեց փոշին, փակեց նորից իր չուլ ու փալասը, մի ծխախոտ ծխեց, խորասուզուեց մտորկայից էլ դառն մտքերում եւ չորանոցից դուրս եկաւ այն րոպէին, երբ ես եռացած ջրով ուշքի էի բերել սառած հողը եւ պատրաստւում էի տաշտ մտնել: Նա մօտեցաւ ինձ եւ Աշոտ դայուն լսելի ձայնով ասաց.

— Երէկ մենք հանգստանում էինք, դու աշխատեցիր, էսօր քո հանգստանալու օրն է... ինչ որ պէտք է, ե՛ս կ'անեմ...

Ես գիտէի (Օ՛...) ես գիտէի, որ սէրը փոքրատառ մարդուն դարձնում է մեծատառ. բայց այսքա՞ն մեծատառ: Ես այդ չէի սպասում:

.

... Մամօն վերջնականապէս ձեւաւորեց իր սեփական Լուվրը: Բոլոր արձանիկներն ու բիստերը դասաւորուած էին այնպէս, որ իր անկիւնից նայողը կարող էր տեսնել բոլորին: Առաջ անանուն «Լիուզմիլա դստրի» բիստը տեղաւորել էր այնպէս, որ չերեւար: Հիմա նա էլ ստացել էր երեւալու քաղաքացիական իրաւունք: Մամօն Աշոտ դային հրաւիրեց իր ցուցահանդէսի բացմանը, որին ներկայ եղանք նաեւ ես եւ Ինասը՝ խորհրդակցական ձայնի իրաւունքով: Աշոտ դային բարձր գնահատեց Մամոյի աշխատանքը: Նա յատկապէս շեշտեց, որ Մամօն շատ ճիշդ է վարուել «Լիուզմիլա դստրին» պատուաւոր տեղ տալու համար, այն էլ իր կողքին: Այս կապակցութեամբ Մամօն յայտարարեց մեծահոգաբար.

— Հալբա՛թ, օ դա ադամ դը՛ր... Ի հարկէ, նա էլ մարդ է...

.

... Մամօն վերստուգեց իրեն ոտից-գլուխ: Ռոնամաններից մէկը տուեց նոբողելու, չորերի վրայ երեւացող պատահական կամ պատճառաբանուած ճեղքուածքները լիկվիդէ ըրաւ, կարգի բերեց բոլոր օղակ-կոճակները... խոհանոցի պատուհանի ապակու մէջ իրեն դիտելով, նա մտածեց, որ վատ չէր լինի, եթէ մի փոքր բարեմշակման ենթարկէր բեխերը, բայց ի՞նչպէս: Ինքը չունէր համապատասխան գործիք այդ գործողութիւնը կատարելու համար եւ եթէ ունենար էլ՝ երբեք ձեռք չէր բարձրացնի սեփական բեխերի վրայ: Կառապանների, կօշկակարների, այլ արհեստով զբաղուող խոնարհ մարդկանց համար բեխը՝ դա տղամարդկութեան եւ ընդհանրապէս մարդկութեան խորհրդանշան է. ի հարկէ, նրանք, համոզելու համար իրենց յաճախորդներին, երդուելիս՝ չէին անհանգստացնի ո՛չ Աստծուն, ոչ էլ որեւէ գերբնական ուժի. նրանք պարզապէս սեփական բեխերի վրայ են երդւում եւ դա հնչում է աւելի ազդու եւ համոզիչ: Մնում է յոյսը դնել սափրիչների վրայ:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(80 – Շար.)

կարծեր: Տխուր, ստեղծող, տաժանելի աշխա՞րհ մըն է իրը: Ոչ միշտ: Հապա՞: Առաւելապէս դժգոհ է կարծես Գառզու:

Երջանկութիւն եւ գեղեցկութիւն միշտ ձեռք ձեռքի չեն կրնար յառաջանալ: Այդ ժամանակավրէպ անհասկացողութեան չունչն է որ փչելով թուղթին՝ կը ստեղծագործէ: Հպարտ է արուեստագէտը: Ազատ է արուեստագէտը: Դժգոհ է արուեստագէտը: Եւ Գառզուի աշխարհը անորը թէ խաղաղեցուցիչ չէ, այլ՝ առաւել խռովայոյզ սրտադողի աշխարհ: վախցնող աշխարհ:

Ամէն գնով նորութիւն յղելով աճպարար մը չէ նաեւ Գառզու: Յօրինող միտք, իր ստեղծագործ երեւակայութեան անձնատուր, աննման ճապարարութեամբ մը ձեռքի, կը ծառայեցնէ տաղանդը իր գիւտումներուն զարգացման: Գծելով: Ու իր գիծը չունչ կուտայ անկենդան իրերուն: Մեր առջեւ բանալով նոր պատուհաններ: Բաց է տակաւին իր ցուցահանդէսը:

Կրկին երթալ իր մօտ:

×

9 փետրուար՝ Թէաթր տէ Շանզ-Էլիզէ

Տաւիտ Օյսթրախի հասցէին յաճախ գործածուած «կախարդ ձպոտ» ասացուածքը լաւ կը պատշաճի՞ արդեօք իր արուեստին: Քանի մեզ իրեն կը բարձրացնէ ան զաղտնի սանդուխէ մը պարզօրէն, առանց զգալի դարձնելու որեւէ տեխնիկական տուեալ: Ոչ իսկ մարմաջն իր արքայավայել նուագին, կամ եռքը ներքին կը գրաւէ ան: Հանդարտ քայլերով կուգայ պատկառելի ժայռի մը նման անշարժանալ բեմին մէջտեղը, հրամցնելու համար մեզի պարզունակ երեք սոնաթներ: Երեքն ալ Մոցարթէ: Հանդիպա՞ծ էք դուք այդպիսի նոյնօրինակ երգացանկի մը որ միօրինակութեան վախը չառթէ ձեզի երբ սրահ կը մտնէք: Եւ Օյսթրախ, ընկերակցութեամբ Փօլ Պատուրայի կը բիւրեղացնէ աշխարհ մը ուր ոչինչ կրնայ հետաքրքրական չթուիլ: Իրաւին դրոշմը կը կրեն ամէն չափ, ամէն նախադասութիւն, ամէն նօթ: Ու բնականօրէն: Այս Մոցարթի երաժշտութիւնը սրտէն կուգայ, եւ կարծէք կ'երթայ ուղղակի բախիլ սրտերուն: Ծափահարելն իսկ աւելորդ է:

Ուխտագնացութեան համազօր արարողութեան մը կը նմանի աւելի այս համերգը: Յարգանքով ու երախտիքով դէպի սրտերուն զարկին խոր լռութիւնը կրնայ միայն պատշաճիլ: Բայց կը ծափահարենք: Ու ան կուգայ նուագել մեզի չորրորդ սոնաթ մը: Դարձեալ... Մոցարթէ: Մանկական քաղցրաբոյն ցնծութեան մը մէջ սուրբ հաղորդութիւնն է որ տեղի կ'ունենայ այս անգամ անոր եւ երկու հազար ունկնդիրներուն միջեւ, որոնք քանի մը ժամուան համար հող այդ գիշեր կը մնացնեն վայելքը մխիթարանքին:

Վայելք՝ դերմարդին դիմաց. մխիթարանք՝ արուեստեւ ներդաշնակումը ունին անոնք փաղաւն հաւանական աղէտին որ կրնայ պատահիլ ամէն բոպէ: Ու աղէտը կոյր չուշանար: Կը պատահի յաջորդ գիշեր:

Տաւիտ Օյսթրախ Տիժոնի ճամբուն վրայ սրտի տագնապ մը կ'ունենայ: Ու հիմա դարձեալ ե՞րբ պիտի երգէ ան այդպէս մեզի համար: Բաւ էր յանձնուիլ իրեն կեանքի եղական երեւակները երազելու համար: Երազ՝ ուր երբեմն գութ կը սերմանես անդրդուելի վճռակամութեամբ մինչեւ իսկ մահուանդ մօտիկ:

ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

«ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆ» ՄԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

———0———

Ա. Շարուրեան երկար տարիներէ ի վեր կը զբաղի Պ. Դուրեանի ստեղծագործութեան ուսումնասիրութեամբ: Եւ ահա անոր երկարամեայ աշխատանքին արդիւնքն եղան Գրականութեան Հիմնարկութեան նախաձեռնութեամբ լոյս տեսած Դուրեանի երկերուն քննական եւ ամբողջական երկհատոր հաւաքածոն եւ «Պետրոս Դուրեան» մենագրութիւնը, վերջերս լոյս տեսած Երեւանի Համալսարանի հրատարակչութեան կողմէ:

Մենագրութեան հեղինակը յաջորդաբար կը խօսի դուրեանագիտութեան պատմութեան, ժամանակաշրջանի գրական, ընկերային – քաղաքական կեանքի մասին եւ կը նախապատրաստէ այն հողը, որու հիման վրայ կը բացայայտէ բանաստեղծին էութիւնը: «Կեանքը», «Թատերագիրը», «Բանաստեղծը» — այս ճիւղերու յաջորդականութեամբ քննութեան կ'առնէ Դուրեանի կեանքն ու գործը:

«Կեանքը» բաժնին մէջ Դուրեանի կենսագրութիւնը ներկայացուած է ցայսօր գոյութիւն ունեցող նիւթերու եւ նորայայտ փաստերու հիման վրայ: Այսպէս, ճշդուած են բանաստեղծին ծննդեան թըւականը, աշխատանքի դրուագներ, թատրոնի հետ անոր կապը եւայլն: Այս ձեւով հեղինակը լաւ ճանչցած է բանաստեղը, եւ որոշ չահեկան հաստատումներ կը կատարէ: Օրինակ, Դուրեանի հրապարախօսութիւնը ներկայացնելով ան կը հերքէ այն միտքը, թէ «Դուրեան մասնակցութիւն չէ ունեցած ազգային գործունէութեան որեւէ ճիւղի մէջ»: «Տարագիր ի Սիպերիա» նորայայտ ողբերգութիւնը ցոյց կուտայ, թէ Մ. Նալբանդեան ազդեցութիւն ունեցած է Արեւմտահայերու վրայ, որ Դուրեանի համար անոր «գործն ու անունը նուիրական սրբութիւն էր»:

Ան կ'ապացուցանէ, որ Դուրեանի թատերախաղերը «իսկապէս պատմական են եւ իրենց գաղափարական ու ստեղծագործական ինքնօրինակ սկզբունքներով կը մնան նշանակելի երկեր»:

«Բանաստեղծը» բաժնին մէջ Շարուրեան կը գտնէ, որ Դուրեանի «Բանաստեղծութիւնը ընթացած է քաղաքացիականէն անձնական դառնալու ճամբով», անոր հանրային բնոյթի գործերը կը պարզեն բանաստեղծին աշխարհհայեացքը, թէեւ «անոնց գեղարուեստական արժէքը մեծ չէ»:

Դուրեանի քնարերգութիւնը վերլուծած ժամանակ Շարուրեան յաջողած է ներկայացնել բանաստեղծին հոգեկան ծալքերը, ըմբռնել անոր խռովքին, կեանքի եւ մահուան մասին կատարած խորհրդածութիւններուն հիմնական ազդակները:

Դուրեանով հետաքրքրուողներուն համար օգտակար կրնան ըլլալ գիրքին ծաւալուն ծանօթագրութիւնները, Պետրոս Դուրեանի ստեղծագործութիւններուն, անոր մասին եղած գրականութեան, անձնանուններու ցանկերը, կեանքին եւ գործունէութեան համառօտ տարեգրութիւնը, որոնք կրկին կը հաստատեն գիրքին մենագրական բնոյթը:

Վ. ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ

Վերանաստատել Ազգային Աւանդութիւնները

———0———

Ժամանակի ընթացքին մէկ առ մէկ մոռացութեան կը տրուին հին աւանդութիւններ եւ նոր բարքեր ու սովորութիւններ երեւան կուգան: Մանաւանդ, երբ իշխանութիւններ կարուկ միջոցներ ձեռք կ'առնեն, որպէսզի կրօնական տարազ ունեցող տօներ եւ սովորութիւններ չքանան ընթացիկ կեանքէն:

Աւանդութիւններու խախտումի խօսուն օրինակներ են այսօրուան թաղման արարողութիւնը եւ գերեզմանատունը, կը գրէ Հայկ Վարդանեան, «Գրական Թերթ»ի մէջ, Երեւան: «Շռայլ եւ անիմաստ ճաշեր եւ նոյնքան շռայլ ու անճաշակ դամբարաններ, որոնց համար յաճախ ամբողջ ընտանիքի մը տարեկան եկամուտը կը ծախսուի»:

Յօդուածագիրը այս հաստատումը կատարելով կ'առաջարկէ պատկան մարմիններուն, որ նշանտուքի, հարսնիքի, յուղարկաւորութեան եւ հոգեհանգիստի եւ այլ ծէսերու ու արարողութիւններու «պետականօրէն սահմանուած կարգ» հաստատել:

Հ. Վարդանեան իր միտքը ընդլայնելով, կ'ըսէ. «Ազգային նկարագիրը պահպանելու եւ բնական կերպով զայն զարգացնելու համար նոյնքան կարեւոր արժէք կրնայ ներկայացնել կարգ մը աւանդութիւններու վերահաստատումը, որոնք կրօնական պիտակի տակ առնուելով, վըտարուած են մեր կեանքէն. այդ տօներէն «ձերբազատուիլը» այնքան ալ նպատակայարմար չէր»:

Այդ տօներէն շատեր կապուած են բնութեան հետ: Այսպէս՝ «Համբարձման տօն»ը բնութեան եւ ծաղիկի տօնն է, «Ջրօրհնէք»ը կատարուած է գետերու եւ լիճերու մօտ, «Ծաղկազարդ»ը՝ բնութեան զարթօնքի տօնն է: «Արդեօք, կը հարցնէ յօդուածագիրը, ժամանակը չէ՞ վերստին կեանքի կոչելու այսպէս կոչուած «ծէսեր» կամ տօներ, որոնց տարիքը կրկնակի մեծ է քրիստոնէութենէն»:

Յօդուածագիրը ուրիշ կարեւոր կէտ մըն ալ կը շօշափէ. «Մեր կարգ մը հանրապետութիւններուն մէջ արդէն գոյութիւն ունին ազգագրական բացօթեայ թանգարաններ: Ժամանակը չէ՞, արդեօք, որ մենք ալ նոյն ձեւի թանգարան ունենանք»:

Ի՞նչ նկարագիր պիտի ունենան այդ բացօթեայ թանգարանները: «Անիկա մասնագէտներու կողմէ ընտրուած հայրենի բնութեան մէկ այնպիսի տարածութիւն է, ուր կան մեր երկրին բնորոշ յատկանիշերը: Հոս կը չինուին կամ երկրին զանազան վայրերէ կը բերուին ազգային բնակարաններ, ազգային երկրագործական եւ կենցաղի առարկաներ ու գործիքներ, կահ-կարասի եւայլն... Հոս թէ՛ մենք, թէ՛ զբօսաշրջիկները կրնանք ծանօթանալ Հայաստանի տարբեր շրջաններու կենցաղին, աւանդութիւններուն եւ ժողովրդական արուեստին»:

«Այս բոլորին մասին պէտք է մտածել եւ, որքան շուտ, այնքան լաւ»:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐ

———0———

— Բանը որ չվերցնես տասը մատով, կը մնայ տասը տարով:

— Բոշի (բոշայի) եղն որ շատ ըլնի, կէսն էլ յետեւը կը քսի:

— Դաւաչու (ուղտապանի) բարեկամը պիտի բարձր դուռ ունենայ:

— Ես Մուսուլ կ'ըսեմ, ան Մըսըր կը հասկնայ:

— Էն թաւուր (տեսակ) օրհնութիւն կայ, որ անէծքից շատ փիս ա:

— Ըսեմ բոց կ'ըլլի, չըսեմ խոց կ'ըլլի:

— Ժամից ես եմ գալիս, «օղորմի Աստուծ» դո՞ւ ես ասում:

— Խօրուսայ ուշը էքուցուայ փուշն է:

— Մինչեւ օձի մօրը չսպաննես, ձագը ձեռք չընկնի:

— Թաղաւորի քեաւէն (թաս) էլ ճանճ կ'ընկնի:

— Լայն օրդ նեղ արա, որ նեղ օրդ լայն ապրես:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (115)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐՁԻԳԸ

ԺԵ.

Վհատած, յուսահատած, Ժաննի մտքէն բաւ թէ ամէն ինչ վերջ գտած էր իրեն համար: Չէր գիտեր թէ ո՛ւր փնտռէր իր աղջիկը. ուրեմն ի՞նչպէս պիտի կրնար գտնելայն: Փարիզ կը գտնուէր Ժօրժ. դէթ այնպէս կը հաւատար Ժաննի. սակայն մեծ քաղաքին մէջ պիտի խուզարկէր: Ժաննի նստաւ այն կառախումբը որ դէպի-րանց կ'անցնէր Ժուանեէն. յաջորդ օրը, արշալոյսէն առաջ, Փարիզ հասաւ, ողեսպառ եւ ընկճուած վիճակի մէջ, բայց պատրաստ՝ իր գործը վերսկսելու, առանց կասելու բազմաթիւ խոչընդոտներու առջեւ: Ճամբան, ուղեղին մը պատրաստած էր, երկարօրէն խորհելէ յետոյ:

— Փարիզ հասնելէ յետոյ ի՞նչ պիտի ընեմ, կ'ըսէր ինքն իրեն: Չեմ կրնար բնակիլ կահաւորուած տան մը մէջ, ուր ինքնութեան թուղթ պիտի պահանջեն ինծմէ: Շէվրի եւ Ժուանեի բոլոր ճամբորդութիւններս սուղի նստան ինծի: Բաւական դրամ ունիմ, ձեղնայարկ մը վարձելու եւ զայն կահաւորելու համար երկաթէ մահճակալով մը ու աթոռով մը: Ուղած անուանս պիտի ներկայանամ ու յետոյ գործ պիտի փնտռեմ:

Շատ մը փնտռտուքներէ յետոյ՝ Փարիզ վերադարձաւ Ժաննի. իր ուզածին պէս տեղ մը չգտնելուն՝ Սէն փողոցը հասաւ: Հոն ազդագիր մը աչքին զարկաւ. «Վարձու խուց մը եւ սենեակ մը»: Այդ պարզունակ տան նայած պահուն Ժաննի խորհեցաւ թէ սուղ ըլլալու չէր վարձքը: Դռնապանի խցիկին մօտեցաւ ու հարցուց.

— Տիկի՛ն, վարձու սենեակ մը ունի՞ք:

— Այո՛, տիկին, փոքր ու մեծ սենեակ մը, վեցերորդ յարկը...: Հարիւր քառսուն Ֆրանք,

– Կարելի՞ է տեսնել:

— Այո՛: Պարապ է: Ձեզ պիտի առաջնորդեմ:

— Գործիս կուգայ, ըսաւ Ժաննի, սենեակը պտըտելէ յետոյ: Գիւղէն կուգամ, Փարիզ մնալու համար. անօգուտ պիտի ըլլար դրամ ծախսել պանդոկը: Կ'ուզեմ այսօրուընէ հոս հաստատուիլ. շուտով պիտի կահաւորեմ զայն:

— Ինչպէս որ կ'ուզէք, տիկին: Միայն ձեզի ըսեմ որ, ըստ սովորութեան, մէկ ամսական վարձք կանխիկ վճարելու էք:

– Հիմա պիտի վճարեմ:

— Շա՛տ լաւ: Տանտիրոջ կողմէ թոյլտուութիւն եղած է ինծի՝ ստորագրելու: Ձեր ընկալագիրը պիտի տամ:

Ժաննի երեսուներհինգ Ֆրանք վճարեց ու Լիզ Բէրէն անունով ստացագիր մը առաւ դռնապանուհիէն. Վարձքէն զատ՝ իբր պարգեւ տուաւ հինգ Ֆրանքնոց մը, բան մը որուն շնորհիւ, դռնապանուհիին բարեկամութիւնը շահեցաւ իսկոյն:

— Շուտով գնեցէք պէտք եղածը, ձեզի պիտի օգնեմ, ըսաւ դռնապանուհին:

– Հին կարասիներ ծախող մը ո՞ւր կըրնամ գտնել:

— Մօտիկը, Ժաքօպ փողոց, ձախակողմը:

– Աշխատանք գտնելու է շուտով, եթէ չեմ ուզեր անօթութենէ մեռնիլ քիչ ատենէն:

Ժաննի վար իջաւ, ուտելիք գնելու, եւ քիչ յետոյ տուն դառնալով, անկողին մտնելու համար: Ան տունէն յիսուն մէթր անդին նշմարեց գինետուն մը, որ սա նըշանատախտակը կը կրէր. Հայագործներու ժամադրավայր: Ու այդ չէ՞նքէն ներս մտաւ:

———0———

ԺԸ.

Լիւսիէն Լապրու եռանդագին կ'աշխատէր, սպասելով այն ատենին, երբ Ժօրժի մէկ երկտողով պիտի ներկայանար միլիոնատէր ճարտարապետին, որ բան մը չէր մերժեր իր բարեկամին: Իր դասընկերոջ յանձնարարութեան հնազանդելով՝ ան ոչ մէկուն բան մը ըսած էր բացի Լիւսիէն: Նոյնիսկ իր նշանածին չէր յայտնած ինքնութիւնը այն անձին, որուն քով պիտի աշխատէր:

Մնաց որ, Լիւսի բնաւ հետաքրքրութիւն չէր ունենար գիտնալու այդ անունը: Մանկամարդ աղջկան համար էականը սա էր որ այդ գործը շուտով ըլլար, որպէսզի ամուսնութիւնը չյապաղէր: Իր նշանածը գրեթէ ուրախ տեսնելով՝ աւելի զուարթ դարձած ու ժրաջան գործունէութիւնն ալ աւելցած էր: Այն պահուն երբ Լիւսիի վրայ կը խօսինք մեր ընթերցողներուն, ան կը գտնուէր Բէ Պուրպոնի իր խուցին մէջ ու նոր աւարտած էր Տիկին Օկիւսթինի կողմէ իրեն յանձնուած փափուկ աշխատութիւնը: Առտուան ժամը ինն էր:

ՆԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Հայկուհի Շալճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պօյաճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մօրուքեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Պօյաճեան եւ զաւակները, Օրիորդ Վարդուհի Պօյաճեան, ինչպէս նաեւ Սիմիթեան, Ուչապլեան, Պապըրճեան, Մարգուանլեան ընտանիքները ցաւով կը հաղորդեն իրենց մօր, մեծ-մօր, քրոջ, քեռակինին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻՁԱ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ 18 Փետրուար, Մարսէյլ, իր բնակարանին մէջ:

«ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Շալճեանի եւ ընտանիքին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Վահէ Պալթայեան եւ զաւակները՝ Յասմիկ եւ Թամար, Պ. Համբարձում Պալթայեան, Տէր եւ Տիկին Անդրէ Լուկարեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ քեռայրին՝

ՎԱՀԷ ՊԱԼԹԱՅԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

ՎԻԷՆ.— Տէր եւ Տիկ. Աւագ Լուսարեւեան եւ զաւակները, այրի Տիկ. Արաքսի Սահակեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկ. Հմայեակ Հիւսեան եւ զաւակը (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկ. Հայկ Լուսարեւեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկ. Ալեքս Լուսարեւեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկ. Թաթուլ Տէրտէրեան եւ զաւակները (Ռոման) եւ բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փետրուար 25ին, Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Սէնթ Անտրէ Լը Հօ եկեղեցին, իրենց հօր, մեծ-հօր եւ ազգականին՝

ՈՍԿԻԱՆ ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին, նաեւ իրենց քեռայրին եւ փեսային, Մեսրոպ Սահակեանի (Ամերիկա) մահուան երրորդ տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն յիշատակը յարգող ընկերներուն եւ բարեկամներուն:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլ Վասպ. Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը եւ Երիտասարդաց Յանձնախումբը կուգայ իր խորին ցաւակցութիւնը յայտնելու Օրիորդ Վ. Պօյաճեանի, Տէր եւ Տիկ. Գ. Պօյաճեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկ. Յ. Պօյաճեանի եւ զաւակներուն, այրի Տիկ. Շալճեանի եւ զաւակներուն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն՝ Տիկին Մ. Պօյաճեանի մահուան առթիւ:

×

Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Թօփալեան, Աբրահամեան եւ բոլոր ընտանիքներուն՝ Անահիտ Թօփալեանի մահուան առթիւ:

ՆԷՕՎԻՑ-ԼԷ-ՏԻԼԷՓ.— Տիկին Մինասեան խոր ցաւով կը ծանուցանէ իր ամուսնոյն՝

ՀՐԱՆԴ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 18ին իր բնակարանը, Նէօվիլ, յետ անողոք հիւանդութեան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՄԱԿՐԱՆՔ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Աստիկ Աչճեան ջերմապէս համակրութիւն յայտնելով Ասլիկեան Յուշարձանի հարցին շուրջ «Յառաջ»ի (16 Փետր.) ֆրանսերէն խմբագրականին առթիւ, 100 ֆրք. կը նուիրեն թերթին բարգաւաճման ֆոնտին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Առնուվիլէն Տէր եւ Տիկին Վարդան եւ Աշխէն Աւետիսեան եւ Ալֆորվիլէն Տէր եւ Տիկին Յակոբ եւ Մառլէն Յակոբեան Անահիտ Թօփալեանի (ծնեալ Աբրահամեան) կսկծալի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 100 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

×

Անդրանիկ Պուտաքեանի կսկծալի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Հրանտ Սամուէլեան 100 Ֆր. կը նուիրեն Խաչի Մշակոյթի Տան:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Փետրուար 24 ժամը 21ին, Սալ Մադընօ, 88 Ռիւ տ'Օպանեը:

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շր. Կոմիտէի

Նախաձեռնութեամբ «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան:

Լուսարձակով կը ցուցադրուին Փետրուարեան ապստամբութեան կարեւոր դէպքերը:

Կը նախագահէ ԸՆԿ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Կը խօսի ԸՆԿ. Կ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Լիոնի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Չորեքշաբթի 28 Փետր. ժամը 15ին, Ազգ. Տան մէջ գտնուող թէյի շուրջ: Կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ: Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ.

ՍԷՆԹ – ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 3 Ռիւ տէ Փէնիթան, Սէն Շամոն: Օրակարգ՝ գեկուցում:

ԱՊՐԻԼ 24Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Մեծ Եղեռնի մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու յիշատակի համազգային ոգեկոչումը՝ Երեքշաբթի, Ապրիլ 24ին:

Օրուան յայտագրի մանրամասնութիւնները՝ ի մօտոյ:

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փոքրիկն Մարթին Սէֆէրեանի մահուան առթիւ Սէն Ժերմէի Թաղականութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ողբացեալին ծնողաց: Այս տխուր առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Եկեղեցիին.— Տէր եւ Տիկին Մօրիս Միքայէլեան 20, Թէքիրեան ընտանիք 50, Տէր եւ Տիկին Բ. Մերախեան 10, Տէր եւ Տիկին Ժանօ Մակարեան 100, այրի Տիկ. Մարիամ Աւետիսեան 50, Տէր եւ Տիկ. Վահամ Սիմոնեան 20, Օ. Շէրպէթեան 10, Բ. Սէֆէրեան 20, Ռ. Աստըրըգըրեան 20, Տէր եւ Տիկ. Ա. Պապայեան 50, Տէր եւ Տիկ. Ա. Ենովքեան 50, Ս. Կիրակոսեան 50, Մանկեան ընտանիք 10, Գալստեան ընտանիք 10, Տէր եւ Տիկ. Ճ. Գասպարեան 50, Ա. Մանկասարեան 10, Տէր եւ Տիկ. Գ. Դուրիթեան 30, Պառ–Թապա 100, Ս. Սիմոնեան 50: Դպրոցին.— Տէր եւ Տիկ. Պ. Կարապետեան 50, Տէր եւ Տիկ. Էնկիթա 50, այրի Տիկ. Անահիտ Կասաճեան 30, այրի Տիկ. Ա. Հաճի-Վարդեան 20, Տէր եւ Տիկ. Կ. Աճէմեան 30, Պ. Ս. Չէյթունցեան 20, Մանկեան ընտանիք 10:

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի Ծնողաց Միութեան կողմէ

Շաբաթ, 3 Մարտ ժամը 19էն սկսեալ

Orchestre MELKON Gérard et son ensemble

ATTRACTIONS — BAR — BUFFET

26, Rue Troyon — 92310 SEVRES, Tél. 027-18-28

Մուտք 20 փր.

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ

ՓԱՐԻԶ

Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Չորեքշաբթի, 28 Փետր. առաւօտեան ժամը 10,15ին Սրբոց Վարդանանց տօնին առիթով, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի յատուկ հանդիսաւոր ժամերգութիւն:

Յաւարտ ժամերգութեան, ժամը 11ին, տեղի կ'ունենայ Վարդանանց յիշատակին նուիրուած աշակերտական հանդիսութիւն մը: Հրաւիրուած են Փարիզի եւ շրջաններու հայկական դպրոցներու աշակերտները:

Կոչ կ'ընենք ծնողքներուն, որպէսզի իրենց զաւակներով, այդ օր մասնակցին Վարդանանց յիշատակին նուիրուած սոյն արարողութեան եւ հանդիսութեան:

ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԷՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

3 Մարտ Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ

HOTEL MODERNE

Place de la République

ՊԵՏԻԿ ԵՒ ԻՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ

Հայկ. եւ Ֆրանս. ճոխ պիւֆէ, զանազան հաճելի անակնկալներ, Թօթիյոն, այլազանութիւն եւ խանդավառ մթնոլորտ

Տոմսերու համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—

Բալուեան Գրատուն, 43 Ռիւ Ռիշէ,

«Շիրակ» Նպարավաճառատուն» Ռիւ տը Թրէվիզ

Ճաշարան «Տիամանթէս»՝ 60, Ռիւ Լաֆայէթ:

Տեղերու ապահովութեան համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն.—

842–08–57 885–08–25 874–81–28

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Կիրակի, Փետր. 25, ժամը 14.30ին

Salle d'Administration Sociale de la Mairie d'Asnières, 1 Place de l'Hôtel de Ville

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

« ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ »

ԳԱՐՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԵԿՆՈՒՄ

ՄԱՐՏ 17ԻՆ

Առաջին կարգ.— Լոզարանով սենեակ Մոսկուա եւ Երեւան (Անի կամ Արմենիա եւրանդոկը) ամբողջական փանսիոն Մոսկուա, սենեակ եւ նախաճաշ՝ Երեւան, ամէնօրեայ պտոյտներով.—

10 ՕՐ 1850 Ֆ. ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ

15 ՕՐ 2180 Ֆ.

Զատիկը Հայաստան

ՄԵԿՆՈՒՄ.—

ԱՊՐԻԼ 14

15 օր Փարիզէն Փարիզ 2180 ֆրանք

TRIM VOYAGE

MONDOTOURS

2, Rue de Sèze — PARIS (9e)

Téléphone : 742-57-84 et 073-30-64

de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ Լիոնէն մեկնումը օդանաւով

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE

agence de voyages SEVAN

50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. : 60-13-66

de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ JACQUES CHELELEKIAN

VOYAGES WASTEELS

87, La Canebière, Marseille 1er Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49

de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Արնուվիլի մասնաճիւղին, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

RESTAURANT SCOLAIRE DE LA FAUC ONNIERE, Square des Sports à Gonesse

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ՊԵՏԻԿ

Սեւրանի Մինի-Սօսի պարախումբը – ջերմ մթնոլորտ

ԿԻՐԱԿԻ 25 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
DIMANCHE 25 FÉVRIER 1973

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, Rue de Trévise Paris 9

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.650 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 49e ANNÉE — No 12.650

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ ԲԱՒԱԿԱՆ ՉԷ

Ամենայն Հայոց Հայրապետին՝ Վազգէն Ա.ի 1973 Յունուար 16 Թուակիր կոնդակը, Ներսէս Շնորհալիի մահուան ութհարիւրամեակի ոգեկոչման հանդիսութեանց առիթով, անգամ մը եւս օրակարգի հարց կը դարձնէ միջազգային առումով քարոզչական լուրջ աշխատութեանց եւ նախաձեռնութիւններու կարեւորութիւնը, մեզի համար:

Կարդացէք հաւանօրէն Մայր Աթոռի յանձնարարութիւնները ազգային – եկեղեցական թեմերու կրօնական եւ հանրային մարմիններուն, — հոգեհանգի՛ստ եւ յիշատակի հանդիսութիւններ, ոգեկոչական մէկտեղում եւ հրատարակչական ու դասախօսական նախաձեռնութիւններ:

Յետո՞յ...

Աւանդակա՛ն մխամտութեամբ եւ գլացական ցեղումներով՝ հարս–փեսայ կ'ըլլանք մենք մեզի. ազգային մեր հպարտութիւնը կտոր–բրդուճ յիշատակութիւններով բառի կը վերածենք թերթերու մէջ կամ բեմերու վրայ, մտաւոր ու հոգեկան մեր փառատօնե՛ն կը ճառենք տեղական եւ համաղգութային հանդիսութիւններով, Հայ Մշակոյթը վե՛ր՝ Հայ Մշակոյթը վա՛ր, եւ... տուն կը վերադառնանք ներքին այն բաւարարութեամբ՝ որ ազգային արժէքներու գիտակցութիւնը ունինք ու մեզի պէս բարձրորակ ժողովուրդ մը չի մեռնիր:

Քանիերորդ դարու վերջին քառորդը կ'ապրինք ու քիչ մը ամէն ճակատի վրայ ժամանակի պահանջներուն ներդաշնակ – ուելու փոյթը ակներեւ է: Անհատական եւ ընտանեկան մեր առօրեային մէջ օտարն ու շրջապատը «ուսուցիչ»ներ են մեզի համար, օրուան ապրուստէն մինչեւ նորաձեւութիւն եւ նիստ ու կաց: Բայց երբ կարգը կուգայ համահայկական հարցերու եւ մտահոգութեանց՝ կը գոհանանք... տասնըիններորդ դարու միտայնութեամբ եւ միջոցներով: «Բարեպաշտ հաւատացեալ»ներու ընկերային իրավիճակէն քայլ մը անդին, դէպի բաց ծով ու մտքի լայն դաշտեր խիզախելու տարրական փորձն իսկ անկարելի ճիգ ու տաղտուկ կը թուի մեզի:

Չենք գիտեր թէ կաթողիկոսական մեր զոյգ Աթոռները ի՛նչ պիտի ընեն մինչեւ 1973 Օգոստոս, երբ Շնորհալիի մահուան 800ամեակին զանգերը պիտի ղօղանջեն ու իր պատմական վաստակին հայկական եւ համաքրիստոնէական տարողութիւնը պատկերացնելու ժամը պիտի հնչէ:

Պիտի ուզե՞ն, պիտի կարենա՞ն հայկական լճէն դէպի միջազգային մտքի մարգեր պէթ ճառագա՛յթ մը հասցնել, մեծ քերթող – գրագէտին ու աստուածաբան–մեկնիչ հայրապետին վարկը համազգային մեր փառքի ու որակի ճանաչման համար պերճախօս յուշարարի մը վերածելով:

Երկու հայրապետութիւններն ալ ծանօթ են Հայկական Արտասահմանի պայմաններուն, ու գիտեն վստահօրէն թէ մինչեւ որոշ տեղ կրնայ հասցնել մեզ մեր չունեցը. մինչ իրենք տարիներէ՛ ի վեր... աստուածաբան, քարոզիչ, մտքի մշակ ու սերմանող կը պատրաստեն, տեղ ու տաւ ունին եւ հրատարակչական նախաձեռնութիւններու յատուկ ամէն առաւելութիւն: Կարելի՞ է յուսալ, որ եւրոպական լեզուներով հատո՛ր մը գոնէ լոյս աշխարհ պիտի գայ այս առթիւ ու քանի մը գըլխաւոր կեդրոններու մէջ պիտի փորձուի հայկական ակումբին շուրջ խմբել օտար մտաւորականութիւնն ու մամուլը: Ժամանակի պայմաններուն ու պահանջներուն պարտադրած եղանակով, համապատասխան լրջութեամբ ու կեցուածքով՝ եւ ո՛չ թէ ժամանակավրէպ, կիսատ–պատառ միջոցներով...

Վեց ամիս ունինք մեր առջեւ, եւ որքան գիտենք, հազի՛ւ անդրադարձած ենք թէ Շնորհալի անուն հայրապետ մը աստղը կը փայլի 12րդ դարու մեր կեանքին մէջ, իբրեւ Արծաթէ Դարու շողարձակ մէկ ադամանդը: Ե՞րբ, ի՞նչպէս պիտի կարենանք համապատասխան տարողութիւն տալ ոգեկոչական հանդիսութիւններուն:

Առաւել կանուխ արթնցո՛ղը հայաճանաչումի, հայ մշակոյթի եւ հայ դատի մասին կը խօսի. սակայն այդ առաջադրանքներուն եւ նպատակներուն ամէնէն ապահով ճամբաները անտարբերութեան պարիսպներով փակուած կը մնան: Շա՛տ շատ մինչեւ եկեղեցիին դուռը եւ ժամուն կից յարակից սրահները կը հասցնենք մեր հպարտութիւնը, հոգի՛ց մը կարդալով երջանկայիշատակ հայրապետներու կամ մեծատաղանդ մշակներու անունին ու գինովնալով մեր իսկ ձայներուն արձագանգով:

Քանի՞ հոգի օտարներէն՝ Նարեկ ու Նարեկացի պիտի ճանչնար ու անոնց ընդմէջէն Հայութիւնը տեսնէր մտքի եւ հոգիի իր ճառագայթումով, եթէ Պալար–ներն ու Լիւք Անտրէ Մարսէլները կոչնքի բերուած չըլլային մեր կողմէ:

Եթէ Վատիկանը իսկապէս որոշած է նամականդրոշմ հրապարակել Շնորհալիի դիմանկարով — ինչպէս կը հաղորդէր «Օսսերվաթորէ Ռոմանօ» — էջմիածինն ու Անթիլիասը ի՞նչ որոշած են ընել, կ'ուզենք իմանալ:

Ապաշնորհ ժառանգորդներ եղած պիտի ըլլանք, կը կարծենք, եթէ Շնորհալին եւ իր գործը ոգեկոչելու արտաքո՛ւչ կոչերը կղզիացնենք մեզ մէ՛ր իսկ որբացած ածուներուն վրայ...:

Մ. Թ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԸ

ՕԴԱՆԱՒԻՆ ՄԻՋԱԴԷՊԷՆ ԵՏՔ

Հակառակ Մոշէ Տայեանի յայտարարութիւններուն, Իսրայէլի մէջ տիրող մթնոլորտը այնքան ալ պայծառ չէ եւ բոլորին խիղճն ալ հանդիստ չէ:

Պաշտպանութեան նախարարը որ «զուտ զինուորական միջադէպ» որակեց եղածը եւ քննութիւն մը իսկ աւելորդ համարեցաւ, կ'ուզէ գիտնալ թէ ինչո՞ւ օդաչուն այդպէս վարուեցաւ: Արդարեւ Իսրայէլի պաշտպանած տեսակէտը չի փոխուիր. «յանձնուիլը մերժեց»: Ցաւալի է սակայն որ Ֆրանսացի օդաչուն, որ կը վարէր լիբիական օդանաւը, ինքզինքը Եգիպտոսի վրայ կը կարծէր եւ հետեւեալը կ'ըսէր իր վերջին հաղորդումին ընթացքին.—

«Չորս Միկ օդանաւեր ունինք մեր ետին: 4500 ոտք բարձրութեան վրայ ենք, կը փորձենք Գահիրէ վերադառնալ: Կը խորհինք որ տասը մղոն հեռու ենք Գահիրէէն: Ծանօթ չենք մեր դիրքին»: Գահիրէի օդակայանի հակակշռի կեդրոնը կը պատասխանէ որ պիտի փորձէ սահմանել օդանաւին դիրքը ռատարով: Յետոյ կը լսուին Ֆրանսացի օդաչուին վերջին խօսքերը.— «Կարծեմ դժուարութիւններ ունինք մեր գործիքներուն հետ: Հալածիչները կը կրակեն մեր վրայ»:

Ասիկա եւ կարգ մը այլ փաստեր շատ ծանրակշիռ են Իսրայէլի համար, որքան ալ անմեղութեան պատմուճան հագնի: Արդարեւ, այս խօսակցութենէն կը պարզուի որ Ֆրանսացի օդաչուն ինքզինքը միշտ Եգիպտոսի վրայ կը կարծէ, ոչ մէկ ակնարկութիւն կ'ընէ թէ ազդարարութիւն ստացած է էջք կատարելու, ինչ որ անկարելի է եթէ իսկապէս որեւէ ազդարարութիւն ստացած ըլլար Իսրայէլացիներէն: Միւս ծանրակշիռ հարցն այն է որ այդ ազդարարութիւնները եղած ըլլալու ոչ մէկ ապացոյց կայ եւ պարզ է նոյնիսկ, ինչպէս կը շեշտէ Մոնտի աշխատակիցը, որ իսրայէլեան օդանաւները «ճերմակ» գնդակ ալ չեն պարպած սկիզբը, այլ անմիջապէս կրակել սկսած են:

ԱՐԻՒՆԱԼԻ ԲԱԽՈՒՄՆԵ՞Ր ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Պէյրութէն հասած կարգ մը լուրերու համաձայն, հակակառավարական բախումներ տեղի ունեցած են Սուրիոյ մէջ, Համա քաղաքը: 39 մեռեալ կայ որոնց մէջ 12 զինուոր, աւելի դատ ալ 80 վիրաւոր: Այս լուրերը հաղորդած են Լիբանանի Ալ Հայաթ (արաբ), Տէյլի Սթար (անգլերէն) թերթերը:

Բախումներու պատճառն այն կը նըկատուի, որ նոր Սահմանադրութիւնը, ի տարբերութիւն՝ միւս արաբական երկիրներու Սահմանադրութիւններուն, չի մատնանշեր որ իսլամը Պետութեան կրօնքն է: Ճշտուած է միայն որ Պետութեան ղեկավարին կրօնքը պէտք է իսլամ ըլլայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ դահուկի Ազգ. խումբը լուծուեցաւ, որովհետեւ անհամ միջադէպեր պատահեցան առջի օր Փու–տ'Ալոս մրցումներու ընթացքին: Լուծուած խումբը այրերու խումբն է եւ տրուած որոշումը անշուշտ պատժական բնոյթ ունի եւ հետեւանք է այն վերաբերումին, զոր մարզիկները ցոյց տուած են:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ մեծաքանակ զէնք գնած է Միացեալ Նահանգներէն, շուրջ երկու միլիոն տոլար արժողութեամբ: Ապսպրած է նաեւ գեր–ձայն զինուորական օդանաւեր եւ թռաններ:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՕԴԱԿԱՅԱՆՆԵՐԸ գրեթէ անշարժութեան մատնուած կը մնան: Ֆրանսացի օդաչուները մերժեցին աշխատիլ զինուորական հակակշռի տակ բայց օտարները ընդունած ըլլալով, ամերիկեան եւ այլ օդանաւերու երթեւեկը ապահովուած է: Յոյս կայ որ Երկուշաբթիէն ետք կացութիւնը բարելաւուի:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ կուսակցութեան նախկին քարտուղարը Կի Մոլէ, որ թեկնածու է Առասի մէջ, յայտարարած է թէ ոչ մէկ բան կը ստիպէ Փոմփիտուին քաշուիլ, եթէ Ձախը յաղթէ եւ թէ այդ առթիւ նախարարապետ Մէսմէրի բառերը Սահմանադրութեան բռնաբարում կը նըշանակէ: «Այլեւս Հանրապետութեան մէջ չենք, կ'ըսէ Մոլէ, ինչ որ չի նշանակեր թէ մենատիրութեան մէջ ենք, բայց՝ միապետութեան: Իսկական թագաւոր մը, եօթը տարուան համար ընտրուած»:

ԼԱՈՍԻ մէջ կռիւները չեն դադրած, հակառակ այն իրողութեան, որ զինադուլի համաձայնագիր մը կնքուած է կառավարութեան եւ Փաթէթ Լաոյի (Համայնավար) միջեւ: Այս վերջինները յարձակած եւ գրաւած են փոքր քաղաք մը: Լաոսի կառավարութեան պահանջով ամերիկեան օդանաւեր վերսկսած են իրենց ռմբակոծումները Լաոսի մէջ: Ուաշինկթըն զինադուլի կնքումին առիթով դադրեցուցած էր օդային ռմբակոծումները:

ՉԻՆԱՍՏԱՆԷՆ 14 օդանաւորդներ Մ. Նահանգներ մեկնած են, որպէսզի վարժուին Պօյինկ–707 օդանաւեր վարելու: Չինաստան ճամբորդատար Պօյինկ – 707 օդանաւեր գնած է Մ. Նահանգներէն:

ՓՐԱԿԱՅԻ մէջ Բրեժնեւ գոհունակութիւն յայտնած է, որ Համայնավար կուսակցութիւնը 1968էն ցայսօր ամրապնդած է իր դիրքը: Սակայն ան ոչ մէկ խօսք ըսած է խորհրդային 70.000 զինուորներու երկրէն հեռացումին մասին: Չեխ կառավարութիւնը ներում շնորհած է այն Չեխերուն, որոնք խորհրդային գրաւումէն ետք արտասահման փախած են: Ասոնց թիւը 40.000էն 50.000 է: Պայման է սակայն որ վերադառնան մինչեւ տարեվերջ:

ԼՈՆՏՈՆԷՆ կը հաղորդեն, թէ Թագուհիին ամուսինը՝ իշխան Ֆիլիփ և աղջիկը՝ Աննա հաւանաբար Սեպտեմբերին Խորհ. Միութիւն այցելեն: Արքայական ընտանիքէն ոչ մէկը 1917էն ի վեր Ռուսիա այցելած է:

ԱՆԳԼԻԱ 300 Ուկանտացի Ասիացիներ եւս պիտի ընդունի:

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ կը դադրէր Շաբաթ եւ Կիրակի Ժան – Հեատեսիլէն, վերսկսելու համար Երեքշաբթի օր: Ուրբաթ իրիկուն Մեծամասնութիւնը կը ներկայացնէր Ժոզէֆ Ֆոնթանէ, որ Լուսաւորութեան նախարար է: Բարեփոխողներու անունով կը ներկայանար Լըքանիւէ եւ պատասխանելով Ֆրանսուա Ժիրոյի, խօսք կուտար որ «շաղիկ փոխող» մարդ չէ: Համայնավարները իրենց բաժինը կը ներկայացնէին հարցումներու ձեւով, ուր զանազան ճիւղերու աշխատաւորներ կը բացատրէին թէ ինչո՞ւ համայնավար պիտի քուէարկեն: Կային նաեւ Յառաջդիմականներ, որոնք իրենք զիրենք միակ բուն գաղափարական ժառանգորդները կը նկատեն Տը Կոլի:

ՊՐԱԶԱՎԻԼԻ մէջ հինգ Ֆրանսացի դասատուներ ձերբակալուած են:

ՎԻԷՆՆԱՅԻ մէջ աւստրիական ոստիկանութիւնը զէնքի մեծ առուծախ մը երեւան հանած է: Աղբիւրը հունգարական է եղեր եւ այդ ցանցով ահագին ինքնաշխատ զէնքեր Արեւմտեան Գերմանիա անցած են:

ՔԱՌԱՔԱՍԻ մէջ (Վենեզուելա) բուռն բախումներ տեղի ունեցած են, որոնց ընթացքին 17 տարեկան բանուոր մը սպաննուած է ոստիկաններու կողմէ:

ՏՈԼԱՐԸ իր ամէնէն ցած սակին հասաւ Ուրբաթ օր եւ եւրոպական դրամատուները (Պանք տը Ֆրանս, Պունտըսպանք) ստիպուեցան միջամտել, որովհետեւ տոլարը չի կրնար իր «գետին հասած» սակէն վար իջնել: Ներկայիս, տոլարին արժեզրկումէն ետք, տոլարի սակը Ֆրանսայի մէջ 4,62 է, Ուրբաթ օր իջած էր մինչեւ 4,46: Գերմանական դրամատունը շուրջ տասը միլիոն տոլար գնած է փրկելու համար ամերիկեան դրամը: Ոսկին միշտ բարձր սակ մը կը պահէ:

ՎԱՏԻԿԱՆԻ բնակչութիւնը աւելցած է անցեալ տարի 23 հոգիով եւ հասած է 358 հոգիի:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ եւ Ճափոնի միջեւ առեւտրական փոխանակութիւնները մէկ միլիառ տոլարը անցած են 1972ին:

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ՄՈՌՑՈՒԱԾ ՀԵՐՈՍԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԻ ՄԸ ՄԱՍԻՆ

(ՏԷՕՐԹ-ԵՕԼ – ՉՕՔՄԱՐԶՊԱՆ)

Անցեալ տարի «Յառաջ»ի մէջ լոյս տեսնող Պ. Զպուքճեանի կամաւորական յուշերը մեծ հետաքրքրութեամբ կը կարդացուէին վերապրող Կիլիկեցիներու կողմէ: Անոնց համար ուրախալի երեւոյթ մըն էր որ՝ մոռացութեան դատապարտուած կիլիկեան գիւղ ու քաղաքներ կը վերածնէին դեղեցիկ մանրամասնութեամբ, մանաւանդ հայ կամաւորական խանդավառ օրերու ապրումները. ցաւալի է որ երկար կեանք չունեցաւ յօդուածաշարքը: Այս առթիւ յարմար սեպեցի յիշեցնել բոլորովին մոռցուած շրջան մը, որ իր մէջ կը պարունակէ պատմական լեցուն դէպքեր, եւ սակայն հայ մամուլը ժլատ գտնուած է արձանագրելու եւ կամ անտեղեակ եղած է հոն տեղի ունեցած հայկական քաջարի շարժումներուն:

Ակնարկութիւնս կը վերաբերի Տէօրթ-Եօլի շրջաններու մասին, բայց նախքան խօսիլը 1909ի Թուականէն մինչեւ 1922 կիլիկեան արտագաղթին՝ հոն ստեղծուած կացութեան մասին, անհրաժեշտ կը նկատեմ ծանօթացնել Տէօրթ-Եօլի աշխարհագրական դիրքը: Ան կը գտնուի Միջերկրական ծովու կողքին, այսինքն Հայոց ծոցի (Ալեքսանդրի ծոց), ճիշդ դիմացը, Իսկէնտէրուն նաւահանգիստէն երեսուն քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ: Ամանոս լեռները զայն կը շրջապատեն, ընդարձակ նարինջենիներու պարտէզներուն մէջ պարուրուած, ան կը ներկայանայ Հայկական Կիլիկիոյ մէջ առաջնակարգ բնական գեղեցկութիւններով օժտուած քաղաք մը. ինչպէս որ գրագիտուհի Տիկ. Արշակուհի Թէոդիկ իր «Ամիս մը Կիլիկիա» գիրքին մէջ չէ մոռցած զայն հռչակելու «Կիլիկիոյ դրախտը»:

Տէօրթ-Եօլ Ա. պատերազմէն առաջ իր մէջ կը հաշուէր քսան հազարէ աւելի զուտ հայ բնակչութիւն մը. Թուրքը երբեք չէր համարձակած բնակութիւն հաստատելու քաղաքէն ներս: 1909ի Ատանայի ջարդերուն, երբ Թուրքը ամբողջ Դաշտային Կիլիկիոյ Հայութիւնը ենթարկած էր անօրինակ ջարդի, Տէօրթ-Եօլի Հայութիւնն է որ միակ ապստամբութեան դրօշակը պարզած էր Թուրքին դէմ: Այն օրերուն պատանի մը, ականատես եղած եմ հարիւր հազարաւորներով Թուրք խուժանին յարձակումներուն, տեսած եմ հայ երիտասարդութեան 13 օրեր եւ գիշերներ օրհասական պայքարը, ի վերջոյ Համիտեան ռեժիմին տապալումով, եւ Իթթիհատի կեղծ սահմանադրութեան հռչակումի օրերուն, Թուրքը կը ստիպուի հաշտութիւն կնքել Տէօրթ-Եօլի Հայութեան հետ միջնորդութեամբ Իսքէնտէրունի եւրոպական հիւպատոսներու: (Այս խիստ կարեւոր պատմական հերոսամարտին մանրամասնութիւնները պիտի պատմեմ յետագային լոյս տեսնելիք Տէօրթ-Եօլի յուշամատեանին մէջ):

Տէօրթ-Եօլի Հայութիւնը իր ապստամբական յանդուգն կռիւներու շնորհիւ, կը փրկէ Ատանայի Հայութեան ջարդին նըւաստացումի պարագան: Միթէ ցաւալի չէ բացարձակ մոռացումի ենթարկել այս պատմական խիստ արժէքաւոր քաջութիւնները, որոնց վրայէն անցած են վաթսուն տարիներ. նոր սերունդը ոչինչ կը յիշէ չքնաղ Կիլիկիոյ գաւառներուն կողմէ կատարուած այս հերոսական դրուագներէն, բայց անընդհատ կրկնուած Ատանայի Հայութեան ջարդերէն: Բայց այդ դէպքերու պատահումի օրերուն տագնապաւոր բանաստեղծ Սիամանթօ չէ մոռցած ոգեկոչել «Կարմիր լուրեր բարեկամէս» գրքոյկին մէջ Չոք Մարզպանի (այսինքն Տէօրթ-Եօլ) հերոսներուն անմահական քաջութիւնները:

Հեռաւոր անցեալի այս փոքրիկ նախաբանէն ետք, երբ կը հասնինք 1920ական Թուականներուն, այսինքն աքսորէ վերադարձի եւ վերամփոփումի շրջանին, Տէօրթ-Եօլը կը գտնենք գրաւուած անգլիական ուժերէ. այդ շրջանը կը տեւէ շատ կարճ, բայց այդ օրերուն գաղթականական հոսանքը կը ստանայ բուռն թափ մը, վերին Հայաստանի բնակչութիւնները կը խուժեն դէպի Տէօրթ-Եօլ, 1919 եւ 1920ի սեմին վրայ քաղաքը կը հաշուէր տասը հազարի մօտ Հայութիւն. այդ թիւը հետզհետէ կը բարձրանար 15 հազարի երբ Ֆրանսական ուժերու եւ հայ կամաւորներու կողմէ Կիլիկեան կ'ենթարկուի գրաւման: Քաղաքը կը ստանար դրեթէ նախապատերազմեան վիճակը. դպրոցներ, եկեղեցիներ կը բացուին, առեւտրական կեանքը կը վերադարթնի նոր թափով մը, բայց դարմանալիօրէն այդ հոծ բազմութեամբ քաղաքին մէջ շատ քիչ քանակութեամբ հայ կամաւորներ կը գտնուէին, ճիշդ այս պատճառով կարծեմ Պ. Զպուքճեան առիթը ունեցած չէ Տէօրթ-Եօլ գտնուելու եւ իր յուշերուն մէջ անոր մասին գրելու: 1920–21ի շըրջանին ազգային կեանքը կը փոփոխէր բուռն կերպով. կուսակցութիւններ կը վերակազմուէին, մասնաւորապէս Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը ներկայանար երիտասարդական զօրաւոր կազմակերպութեամբ մը: Ունէինք Ազգ. Միութեան մարմին մը որ կը ծառայէր որպէս ներքին իշխանութիւն մը, արտաքնապէս քաղաքը կը կառավարուէր Ֆրանսական կառավարիչով. ոստիկանական ուժերը կը բաղկանային հայ անհատներէ, յանձնուած հայ հրամանատարի մը հսկողութեան: Շրջակայ Թուրք գիւղերու բնակչութիւնները տեսնելով հայկական շարժումներուն վերելքը, կը ձգնէին բարեկամութիւններ ստեղծել Հայերու հետ:

Մինչեւ 1920ի վերջին ամիսներուն Հայութիւնը կ'ապրէր յոյսերու եւ Կիլիկեան Հայաստան մը ունենալու երազին մէջ. խանդավառութիւնը չափ ու սահման չունէր, մինչեւ իսկ հեռաւոր Ամերիկա եւ Եւրոպա հաստատուած Հայեր կը փութային օր առաջ գալ եւ հաստատուիլ Տէօրթ-Եօլ, անոր բնական գեղեցկութիւններուն տեղեկացած ըլլալով: Բայց երբ 1921ի սեմէն ներս կը մտնէինք, յանկարծ քէմալական հրոսակներու գոյութեան լուրը կը տարածուէր չարաշուք կերպով. հեռաւոր ճամբաներու մէջ քանի մը Հայերու սպանութեան դէպքեր կը ցնցէին Տէօրթ-Եօլի Հայութեան սիրտերը. հորիզոնը կը մթագնէր. անհրաժեշտ էր զինուիլ եւ պատրաստուիլ ապագայ անակնկալներու դէմ: Տէօրթ-Եօլի Հայութիւնը կը գուշակէր Թուրքերու նշաւակ դառնալու հաւանականութիւնը, որովհետեւ յիսուն քիլոմեթր շրջագիծին մէջ, միակ Տէօրթ-Եօլն էր որ իր ամփոփ Հայութեամբ Թուրքին համար վըտանգ մը կրնար ներկայացնել: Կուսակցութիւնները եւ ազգային մարմինները անմիջապէս կը լքէին ներքին ազգային կեանքի զարթօնքի աշխատանքները եւ կը պատրաստուէին ինքնապաշտպանութեան: Աքսորէն վերադարձած ժողովուրդը մտածումն անգամ չէր ունեցած զինուելու, կարծելով որ Թուրքին լուծը մի անգամ ընդմիշտ հեռացած է իր գըլխուն վրայէն: Բայց չէթէական խումբերու հետզհետէ համարձակ դառնալը եւ քաղաքը սեղմումի ենթարկելու իրենց յետին միտքը բացայայտ էր եւ տեղական իշխանութիւնները անզօր էին առաջքը առնելու մօտեցող վտանգին, ուստի միակ յոյսը կը կեդրոնանար իր միջոցներուն վրայ, անցեալի փորձառութիւնները աչքի առջեւ ունենալով, Հայութիւնը անմիջապէս կը մտածէր զէնքեր հայթայթելու աշխատանքին, որուն համար կը նշանակուէին քանի մը ճարպիկ Հայեր եւ կը ղրկուէին արտասահման:

×

Ամիս մը վերջ, գիշեր մը լուր կը տարածուի, որ փոքրիկ նաւակ մը ծովի ափին կը սպասէ զէնքերով բեռնաւորուած. խումբ խումբ երիտասարդներ տոպրակներով փոխադրութեան գործը կը յաջողցնեն կանոնաւորապէս: Այս բոլորը կը կատարուէր տեղական իշխանութեան քըթին տակ, առանց գլացնելու վտանգաւոր գործողութիւնը: Ժողովուրդը լայն շունչ մը կ'առնէր այս անհրաժեշտ պակասին լրացումը տեսնելով. ամէն հայ անհատ կ'ունենար իր զէնքը առատ փամփուշտներով:

Մինչեւ այդ քէմալական հրոսակները կը բազմանան. առնուած տեղեկութիւններու համաձայն շրջակայ Թուրք գիւղերը անոնց կը ծառայեն որպէս գօտանոց. Ատանա եւ Օսմանիէ երկարող ճամբաները կը կտրուին ձիերով եւ կառքերով եւ ոտքի երթեւեկը կը դադրի բոլորովին, միայն երկաթուղին կը շարունակէր իր գնացքը, հսկողութեամբ հայ կամաւորներու եւ Ֆրանսական զինուորներու: Ատանայի Հայութեան հետ մեր յարաբերութիւնները կը խզուէին բոլորովին: Այս անել կացութեան դարմանը ու պաշարման վիճակին վերացումը կարելի չէր, այլ միայն հակայարձակումի դիմելով: Կուսակցական եւ ազգային մարմինները նկատի ունենալով ժողովրդային տրամադրութիւնները եւ զինամթերքի առատութը, գաղտնօրէն բոլոր Թաղերու ներկայացուցիչներով կը գումարեն ժողով մը, ուրտեղ կ'որոշեն առանց դանդաղելու, հետեւեալ օրն իսկ արշալոյսին սկսիլ շրջակայ Թուրք գիւղերուն վրայ յարձակումի գործողութեան: Ամէնուն կը պատուիրուի հեռու մնալ աղմկալի շարժումներէ՝ չհասցնելու համար տեղական իշխանութեան ականջին՝ անակնկալօրէն ըլլալիք գործողութիւնը: Զարմանալին այն էր որ գոյութիւն չունէր զինուորական մարմին մը մեզ ղեկավարելու. եղածը ուրիշ բան չէր այլ միայն ժողովրդային բանակ մը:

Յարձակումները կը սկսին երեք ուղղութեամբ. երիտասարդական սատար բազմութիւն մը կը դիմէ դէպի Օճագլըւ եւ Կուզուլուճու կոչուած Թրքական գիւղերու կողմը, որոնք կը նկատուէին գըլխաւոր որջը քէմալական հրոսակներուն. այս խումբը մեծ մասամբ կը բաղկանար Դաշնակցութեան մարտական ուժերէն: Երկրորդ խումբը կ'արշաւէր Զայլը անուանուած Թրքական գիւղը ծովեզերեայ կողմերը: Երրորդ բաժինը կը ստանձնէ Էօզէլլի եւ Գարաքիլիսէ գիւղերը գրաւել: Կէսօրին լուրեր կը տարածուին թէ ժողովրդային բանակները լիուլի կատարած են իրենց յանձնուած պարտականութիւնները. այսինքն գրաւած են մատնանշուած բոլոր գիւղերը. Թուրք բնակչութիւնը լեղապատառ փախուստ տուած է ձգելով ամէն ինչ իր տեղը: Առաջին խումբը, որուն մէջ անձամբ գտնուելու առիթը ունեցած եմ, կը գրաւէ մեծ յաջողութեամբ երկու անառիկ գիւղերը, մանաւանդ Կուզուլուճը գիւղը, որ չէթէներու խնկական որջն էր, այդ գիւղն է որ իրենց նիզակները կը նետէին եւ հրամաններ կ'արձակուէին հարուածելու անմեղ հայ ճամբորդներ. բայց չսպասուած յարձակումէն անակնկալի եկած, արագօրէն կը սողոսկէին պարտէզներու առանցքներէն լեռներու բարձունքները բարձրանալով, իրենց ետին ձգելով մեծ քանակութեամբ աւարներ եւ ռազմամթերք:

Երբ տեղական կառավարիչը կ'իմանայ Թուրք գիւղերու գրաւումը հայ մարտիկներու կողմէ, բարկացայտ իր մօտ կը հրաւիրէ քանի մը ղեկավար հայ անհատներ եւ կը սպառնայ անոնց քաղաքը գրաւել Ֆրանսական զինուորներով, բայց կ'անցնին քանի մը շաբաթներ եւ այդ մասին որեւէ շշուկ չի լսուիր:

Այս յուսահատական ժողովրդային շարժումները թէեւ մեծ արդիւնք մը չըբերին, բայց քէմալական ուժերը այդ դէպքերէն վերջ կը զգուշանան Տէօրթ-Եօլը նեղելէ, մասամբ կը տիրէ խաղաղութիւն շրջականերու եւ երթեւեկի ճամբաներուն վրայ: Բարեբաստիկ եղելութիւն մըն է որ այս վտանգաւոր յարձակումներու ընթացքին չենք ունենար ոչ մէկ վիրաւոր կամ մահ, բացի ընկեր Հայկ Պալեանէ (Պէյրութի «Ազդակ» Թերթի արտօնատէր) որու հետ միասին կը գտնուէինք կռուադաշտին վրայ: Կը վիրաւորուի սրունքէն, որուն հետքերը մինչեւ այսօր ցոյց կու տայ փոքրիկ կաղացումով:

Բայց ինչո՞ւ այս վերյիշումները, յիսնեակ տարիներ առաջ տեղի ունեցած դէպքերու, ինչպէս նախապէս յիշեցի, պատմութիւնը որեւէ արձանագրութիւն չունի այս եղելութիւններու մասին. երկրորդ երբ Հայկական Կիլիկիոյ ուրիշ կեդրոններ նուիրուած էին վերականգնումի աշխատանքներու, Տէօրթ-Եօլի Հայութիւնն էր միայն որ զէնքերը իր ուսէն վար չէր դրած, ցոյց տալու համար Թուրք հրոսակներուն թէ՝ իրենց բոլոր ջանքերը ի դերեւ պիտի ելլէին հերոսական Հաճնոյ ճակատագրին ենթարկելու Տէօր-Եօլի

Ծաղկած Փշալարեր

(ՎԻՊԵՐԳ)

Այն էլ կայ, որ Մամօն ոչ մի գնով սափրիչի հետ բանակցութիւնների մէջ չի մտնի նիւթ ունենալով սեփական բեխերը: Ամէնից շատը սափրիչն ինքը պիտի գլխի ընկնի եւ չխչխկացնի մկրատը Մամոյի բեխերի լայնութեամբ ու երկարութեամբ, իսկ ինքը ձեւացնի, որ ոչինչ չի նկատում: Սակայն որտեղի՞ց գտնես նման իմաստուն սափրիչ:

Այս է բանը:

.

Մամոյի պահեստը կենդանութեան նըշաններ է ցոյց տալիս: Երեւանցին փոքր ու միջին որակի կարտոֆիլներ, այլեւ երկու մեծ գլուխ սիբիրեան շողգամ, որին տեղացիները «տուրնեպս» են կոչում: Ըստ էութեան վերջինս քաղցր բողկ է, մարդիկ այն սահմանել են խոզերին կերակրելու համար, սակայն մարդը գիտէ նրա յարգը եւ ուտում է սիրով, մանաւանդ եթէ քաղցած է: Այդ կողմից խոզերն աւելի նեղսիրտ են, եթէ հաւատանք այն բանին, որ խոզերը նարինջի յարգը չգիտեն: Իսկ երբ Մամօն ձեռք բերեց նաեւ մի քանի մանրակրկիտ սոխ, իրեն հարուստ ու ապահովուած զգաց ապա–բակատիրոջ նման, մի անգամ եւս հաստատելով երջանկութեան յարաբերականութեան Աճեմեան տեսութիւնը:

Մամօն, մե՛ծ, մե՛ծ պատրաստութիւնների վրայ է:

.

Մամոյից ամէն բան կարելի էր սպասել, բացի երգելուց: Եթէ ընդունենք, որ երգը մարդու յաւիտենական ուղեկիցն է նրա ե՛ւ լաւ ե՛ւ վատ օրերին, ապա Մամօն մենակ էր, Մամօն երգ չունէր: Երբ աշխատելիս Աշոտ դային քթի տակ «Զախորդ օրեր» էր քաշում, երբ Մանօն իր «Քննիչ Տիգրան»ից կալանաւորական արիաներ էր երգում, Աշոտ դային դառնում էր Մամոյին, — Մամօ՛, մի բան էլ դու ասա... — Պատասխանը մէկ էր, — Մամօն իր կեանքում մի անգամ է երգել, ուստա, այդ բռնուելու առաջին օրն էր... մէկ էլ կ'երգի, երբ կ'ազատուի... Չէ՛, մի՛ ստիպէք, չի՛ երգի Մամօն, ինչպէս չի երգի այս անչունչ կաւը: Բայց եկաւ Գերմանուհին եւ նրա մատների տակ անչունչ կաւը շունչ առաւ ու երգեց: Բաւարարո՞ւմ էր այդ երգը արուեստի բարձր պահանջներին եւ ի՞նչ չափով, այդ չէր կարեւորը, կարեւորն այն էր, որ կաւը երգեց, իսկ Մամօն... Մամօն լուռ մնաց:

Ինչպէս ամէն բան, առաջինը Իոնասը նկատեց: Այդ՝ ճաշի ընդմիջման ժամանակ էր: Մամօն քաշուել էր չորանոց, իր անկիւնը, իսկ մենք երեքս գլացուած էինք... Եթէ ճիշդը խօսենք, ոչնչով չէինք զբաղուած, իսկ եթէ զբաղուած էինք, ապա զբաղուած էինք ոչինչ չանելով: Ինչ-որ մի բան կասկածելով Իոնասը չորանոցի դրան նեղ բացուածքը քիչ լայնացրեց, ապա մօտեցաւ մեզ եւ շշուկով հաղորդեց.

— Երգում է... իմ ականջներն ինձ չեն խաբում:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(81 – Շար.)

86

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

«ՆՈՐ ՏԵՏՐԱԿ ՈՐ ԿՈՉԻ ՅՈՐԴՈՐԱԿ»

Այս խորագիրով յօդուած մը լոյս տեսած է «Բանբեր Երեւանի Համալսարանի» 1972ի Բ. թիւին մէջ:

ԺԸ. դարու երկրորդ կէսին, Եւրոպայի մէջ սաղմնուեցան ազգային Պետութիւններ: Աշխուժացան ազատագրական շարժումները, որոնք տարածուեցան մինչեւ Արեւելք: Հայաստանի, յատկապէս հայ գաղութներու մէջ, երեւան եկաւ իբրեւ բանաձեւ միացեալ, ազատ Հայաստանի գաղափարը: Ասիկա ծաւալ ստացաւ նաեւ հնդկահայ գաղութին մէջ՝ Մատրասի, ուր 1770ին նախկին արհեստաւոր, յետոյ հարուստ ակնավաճառ Շահամիր Շահամիրեան Ղարաբաղցի քահանայ Մովսէս Բաղրամեան, որ քանի մը տարի ընկերակցած էր Յովսէփ Էմինի, մեծ առեւտրական Գրիգոր Ղօջաջանեան եւ ուրիշներ ուժ տուին գաղափարին, ուղղուած Հայաստանի ազատագրութեան շարժումին: Անոնք արդարեւ հիմնեցին եւ ազատագրական գաղափարներ արտայայտող գիրքեր հրատարակեցին: 1773ին այդ տպարանէն լոյս տեսաւ Մ. Բաղրամեանի «Նոր տետրակ որ կոչի յորդորակ»ը:

Գիրքին առաջին գլուխը հայ երիտասարդութեան կը յորդորէ քաջաբար պայքարիլ օտարներու դէմ, վերջ տալ օտար երկիրներ գաղթելու ձգտումին, օրինակ առնել նախնիքներէն եւ թոյլ չտալ, որ հայրենիքը տիրապետուի օտարներու կողմէ: Երկիրը եւ ժողովուրդը ազատել ստրկութեան ճիրաններէն:

Երկրորդ գլուխին մէջ կը շեշտուի այն միտքը, թէ ազատագրական պայքարը շատ ծանր աշխատանքի, զոհաբերութեան կը կարօտի: Պէտք չէ վհատիլ, հարկ է կռիլ պայքարի ծանրութիւնը՝ ընդմիշտ ազատ ապրելու համար: Հայերը, կ՚ըսէ հեղինակը, տիրապետողներու դաժան լուծին տակ անհաշիւ զոհեր կուտան, սուրի ճարակ կը դառնան եւ կը զրկուին իրենց ազատութենէն: Բաջակորով մարդիկ պէտք է ղեկավարեն պայքարը:

Երրորդ գլուխը կոչ մըն է՝ ուղղուած ծնողքներուն, որպէսզի իրենց զաւակները դաստիարակեն, անոնց տան բարձր ուսում, սովեցնեն արհեստ, գիտութիւն եւ զինավարժութիւն: Յատկապէս շեշտը կը դրուի զինավարժութեան վրայ:

Չորրորդը գլուատիքն է անցեալի հայ հոգեւորականութեան եւ, ընդհակառակն, պարսաւ օրուան հայ հոգեւորականութեան հասցէին, քանի որ անոնք ժողովուրդը ազատագրական պայքարի մղելու փոխարէն՝ անոր սրտին վիճակը կը բացատրեն իբրեւ հետեւանք գործուած մեղքերու, իբրեւ երկնային պատիժ: Հեղինակը կը պահանջէ, որ կրօնականները հրաժարին իրենց այդ դատապարտելի կեցուածքէն:

Հինգերորդ գլուխը համառօտ պատմութիւնն է մեր ժողովուրդին: Կը ներկայացուին հիներու փառքի օրերը: Վեցերորդը նուիրուած է Հայաստանի աշխարհագրութեան, թէ ի՛նչ նահանգներէ, գաւառներէ եւ շրջաններէ բաղկացած է երկիրը, որոնք ե՛ն սահմանները, ո՛ր Պետութիւնները գրաւած են: Տեղեկութիւններ կան հայ գաղութներու մասին:

Եօթներորդ գլուխով կը բացատրուի հայկական Պետականութեան անկումին եւ Հայութեան ծանր վիճակին պատճառները: Պետականութեան կործանման գլխաւոր պատճառը միապետութիւնն է եւ իշխողներու անմիաբանութիւնը: Պատճառներուն մէջ կան նաեւ յետամնացութիւնը, մտքի կուրութիւնը, երկպառակութիւնը, եւայլն:

Ութերորդ գլուխը կը յօչուի քանի մը հարցեր, որոնք կապ ունին Հայաստանի ազատագրութեան հետ: Առաջին անգամ կը հաշուէ, թէ ժողովուրդը որքան տուրք կուտայ օտար տիրակալներուն՝ Թուրքերու եւ Պարսիկներու: Հեղինակին միտումն է ցոյց տալ, որ այդքան մեծ գումարներուն մէկ մասը կարելի է տրամադրել ազատագրական պայքարին:

Բաղրամեանի համար, անհրաժեշտ է, որ Հայութիւնը հաւաքուի իր հայրենիքին մէջ: Լուծի տակ մնալը անպատուութիւն է, կ՚ըսէ ան, պէտք է թօթափել զայն, եւ կը բերէ օրինակներ այլ ազգերու պատմութենէն: Առանց ժխտելու դուրսի օժանդակութեան կարեւորութիւնը, ան Հայաստանի փրկութեան յոյսը կը կապէ իր ժողովուրդին: Ազատամրութիւնը հիմնական ձեւն է հայրենի ազատագրութեան:

Հայութիւնն ալ· փաստը ցոյց տալու որ այս բացառիկ դրուագներէն ետք, քէմալական հրոսակները չհամարձակեցան Տէօրթ-Եօլի հեռաւոր արուարձաններուն մօտենալ, եւ մինչեւ Կիլիկիոյ պարպումը ապրեցանք հանդարտ եւ խաղաղ օրեր: Երբորդ՝ այդ ի՞նչ յանդգնութիւն էր դրաման իշխանութեան քթին տակ, պատերազմական գործողութիւններ կատարել Թուրքերուն դէմ, այն շրջանին, երբ չէտերը կը տարածուէին Կիլիկիոյ խաղաղօրէն քէմալականներուն յանձնելու համար: Ահ մը Հայութեան տարած յաղթանակը հրաշքի համազօր պէտք է նկատել, այդ օրերուն Դաշնակցին Կիլիկիոյ Հայութեան յուսահատական կեցուածքին հանդէպ:

Հակառակ Տէօրթ-Եօլի Հայութեան անցեալի դիւցազնական արարքներուն, անոր անունը մնացած է մութին մէջ. ո՞վ կը յիշէ զայն, հայ մամուլը յաճախ առիթը ունեցած է պանծացնելու Այնթապ, Հաճըն եւ Մարաշ անունները, բայց անոնց կողքին մէկ անգամ իսկ Տէօրթ-Եօլ (Չոքմարզըպան) անունին կարելի չէ հանդիպիլ. արդեօք Թուրքէն ջարդուի՞լ պէտք էր նշանաւոր դառնալու համար... Մինչեւ իսկ պատմագէտ եւ Թուականներուն ու եղելութիւններուն ըմբռնողիր «Յառաջ»ի խմբագիրը մոռցած է զայն յիշելու, Կիլիկիոյ անցեալին նըւիրուած իր շինիչ խմբագրականներուն մէջ գոնէ մէկ անգամ:

Հարկ է արժանի է որ Տէօրթ-Եօլի Հայութեան հերոսութիւնները չմոռցուին, զայն պէտք է դասել Շապին Գարահիսարի, Մուսա Տաղի եւ այլ հերոսական քաղաքներուն հետ միեւնոյն գիծին վրայ, գլացուած տուրքը վճարելու այն երախտագիտութեան որ ատանց սակարկելու թեան զոհուեցաւ Ամանոսեան լեռներու ստորոտը բազմած հայկական ոստանի մը մէջ, Հայութեան պատիւը բարձր պահելու համար:

ՄԻՆԱՍ ԽԱՉԻԿ

ԾԽԱՄՈԼՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԻԳԱԿԱՆ ՍԵՌԸ

—o—

Ժամանակին «Յառաջ»ի մէջ յօդուածով մը անդրադարձած էինք ծխախոտի կատարած աւերներու մասին: Հետաքննիլը, ձայնասփիւռ ու մամուլը անդադար ահազանգ կը հնչեցնեն՝ թուելով ծխախոտին տուն տուող զանազան հիւանդութիւնները: Հակառակ այս կոչերուն ու թելադրութիւններուն ծխողներուն թիւը օրէ օր անհամեմատ չափերով կ՚աւելնայ, մանաւանդ պարմանուհիներու մօտ:

Ծխամոլութիւնը տարափոխիկ հիւանդութեանց պէս վարակած է փափուկ սեռը: Ծխախոտը մարդոց առողջութիւնը կը քայքայէ: Կանանց մարմնի թարմութիւնը, գեղեցկութիւնն ու բարեձեւութիւնը կը խաթարէ, մտքի հաւասարակշռութիւնը կը խախտէ, աւելին ցաւալի հետեւանքներ կ՚ունենայ ապագային իրենց ծնունդ տուած երախաներու առողջութեան վրայ: Վաղահաս ծննդաբերութիւններ եւ վատառողջ զաւակներ կ՚ունենան:

Գիտութեան կատարած մեծ նուաճումներուն եւ արդիական կատարելագործուած գործիքներու շնորհիւ այսօր կարելի է տարրալուծական մանրակրկիտ քննութիւններով ճշդել արեան մէջ գոյութիւն ունեցող նիքոթինի աստիճանաչափը, մէջին մէջ՝ նշմարել գոյացած լոտ բաւականի բորոկական թթուի եւ ծխախոտի այրուցքին պատճառած հետքերը:

Կիները՝ այրերէն շատ աւելի դիւրազգաց ու փափուկ խառնուածք ունին, իրենց մորթին փափկութիւնն ու առաձգականութիւնը զիրենք օժտած է չնչերատկային առանձին դրութեամբ մը, այս պատճառաւ նուազ պաշտպանուած են կարգ մը վտանգաւոր հիւանդութեանց դէմ. օրինակ՝ դնդերային կծկումի ցաւեր, պրկումներ, գլխու ցաւեր եւայլն: Ներկայիս ծխող կիներուն մօտ նշմարուած են կոկորդի, թոքերու, խոչակի քաղցկեղի հիւանդութեանց անսովոր պարագաներ, որ անցեալին մէջ գոյութիւն չունէին:

Ծխամոլութեան անմիջական հետեւանքները — գլխու կերպով արեան շրջանառութեան դանդաղում, յանկարծական պրկումներ եւ խուժումներ արեան շրջանառութեան մէջ: Ձեռքերուն եւ մատներուն հասած արեան քանակի՝ ճնշման աստիճանաչափի նուազում, արեան շրջանի խանգարումներ, կարմիր գնդիկներու նուազում, ճերմակ գնդիկներու յաւելում եւ վերջապէս արեան շրջանի անկանոնութիւններ:

Ծխելը դեռատի աղջիկներուն համար շատ աւելի վնասակար է, յաճախ աճման արգելք կը հանդիսանայ եւ կազմախօսական զրութիւնը կը խանգարէ:

Ծխող մօր նորածինը բնականոն չափէն նուազ կը կշռէ, երբ յղի կինը կը սկսի ծխել, նիքոթինը անմիջական ազդեցութիւն կը գործէ սաղմին վրայ, որով նորածինի սիրտը աւելի արագ կը բաբախէ, արեան շրջանառութիւնը կը դանդաղի եւ սաղմին կանոնաւոր աճման արգելք կը հանդիսանայ:

Հակառակ այս բոլոր անպատեհութիւններու ծխող կիներուն — մանաւանդ նորահաս դեռատիներուն — թիւը անհամեմատ չափերով կ՚աւելնայ, կէս դար առաջ հարիւր կիներէն մէկը օրական մէկ կամ երկու սիկարէթ կը ծխէր, 1960ին Ֆրանսայի կիներուն 30 առ հարիւրը, Անգլիոյ եւ Ամերիկայի, Ռուսիոյ ու Գերմանիոյ կիներուն 50 առ հարիւրը օրական կէս տուփ սիկարէթ կը ծխէր, իսկ այսօր Ֆրանսայի կիներուն 80 առ հարիւրը — մասնաւորաբար նորահաս աղջիկները — մէկէն երկու տուփ սիկարէթ կը ծխեն:

Տասնեակ տարիներ առաջ պաշտօնական աղբիւրներէ քաղուած բաղդատական վիճակագրութեան մը համաձայն, իգական սեռի ուսանողութեան մօտ, մտաւորական զարգացման եւ ուսման մակարդակի աստիճանական բարձրացման հետ՝ ծխողներուն թիւն ալ կ՚աճէր — նախնական կրթութիւն ստացող ուսանողուհիներուն 20 առ հարիւրը: Երկրորդական կրթութիւն ստացողներուն 50 առ հարիւրը: Իսկ բարձրագոյն եւ համալսարանական կրթութիւն ստացող կիներուն եւ օրիորդներուն 65 առ հարիւրը օրական մէկէն երկու տուփ սիկարէթ կը ծխէր:

Այսօր բոլոր կիները, մանաւանդ դեռատի աղջիկները ըլլայ գրասենեակներէն ներս, փողոցը թէ սրճարաններու շուրջ, օրն ի բուն կը ծխեն, կը նախընտրեն ժիթանը եւ Կոլուազը, մնացեալ սիկարէթները թեթեւ կը գտնեն: Սիկարէթին ծուխը մինչեւ թոքերը ու ստամոքսին խորերը շրջան ընելէ ետք՝ ծուխը քիթի խոռոչներէն դուրս արտաքսելը պայման է:

Վերին իշխանութիւնները անընդհատ ահազանգ կը հնչեցնեն, կը թելադրեն չծխել, թուելով նիքոթինի հասցուցած վնասները: Արտասահմանեան կարգ մը երկիրներու մէջ, կարգ մը սիկարէթի տուփերու վրայ նիքօթինի հասցուցած հիւանդութեանց մասին յիշատակութիւններ կան: Մէկ կողմէն ահազանգ կը հնչեցնեն, միւս կողմէ սիկարէթի նոր տեսակներ հրապարակ կ՚ելլեն:

Թերթերու մէկ էջին վրայ ծխախոտի կատարած աւերներու մասին կը խօսին, միւս էջին վրայ սիկարէթի գովքը կը հիւսեն: Ինչպէս յաճախ ալքօլամոլութեան հասցուցած աւերներու մասին կը խօսին՝ միեւնոյն ժամանակ յաջորդող էջերուն մէջ անօրժարբերներու տարփողանքը կ՚ընեն: Բա՛յց կը ծխեն...:

ԹՈՐԳՈՄ ՆԱՂՊԱՆԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ» (116)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐՁԻԳԸ

ԺԵ.

— Հայլու նախաճաշելու ատեն ունիմ, ըսաւ գործատիրուհին ինքն իրեն, որովհետեւ ընաւ ատեն պիտի չունենամ յետոյ ճաշելու: Անտարակոյս, փորձը երկար պիտի տեւէ, այդ կինը պժգալաշահ ըլլալուն. յետոյ հարկ պիտի ըլլայ աշխատանոց երթալ, պակսած նիւթերը առնելու եւ ամբողջութիւնը գործատիրուհիին ցոյց տալու համար:

Այսպէս մենախօսելով՝ Լիւսի փոքր կրակարան մը կը դնէր սենեակին կից խցիկին մէջ ու առջի իրիկուան կերակուրին մնացորդը կը տաքցնէր:

— Ա՜հ, հաց չկայ եղեր: Հայցագործ կինը վեր չէ ելեր, հացս առնելու համար: Դռնապանուհիին քով ձգած ըլլալու է:

Վեց յարկ վար իջաւ ու դռնապանուհիին հարցուց.

— Հայագործ կինը ձեզի ձգած է երկու լիվրանոց հացը, այնպէս չէ:

— Բայց ոչ, տիկին Լիւսի:

— Ա՜հ, ի՞նչ կ՚ըսէք:

— Ներս մտէք... օդը ցուրտ է: Իմ հացս ալ չէ ձգած: Այդ փուռը անտանելի դարձաւ այլեւս. անկարելի է վստահիլ անոր ճշդապահութեան: Փոքր բանի մը համար հայագործ կը փոխեն:

— Այո, անտանելի է, յարեց Լիւսի, ոչ մէկ տեղ սպասարկութիւն չըլլար ժամանակին:

Այդ պահուն խցիկին դուռը կը զարնէր բարձրահասակ, խարտեաշ, չոր ու տգեղ աղջիկ մը. թեւերուն մէջ ունէր չորս այլազան ձեւերով հացեր:

— Հայագործ կինն է, յարեց Լիւսի: Նորէն ի՞նչ պիտի ըսէ նայինք:

— Ա՜հ, չիտակը, աղուոր բան, գոչեց դռնապանուհին. եթէ ասանկ երթայ՝ տեղերնուդ պիտի չշարժիք, որպէսզի յաճախորդները առանց հացի մնան: Աս քեզի խանութ մը: Մինչեւ հիմա, շատոնց ուրիշ տեղէ առնելու էի:

— Ցանցանքը իմս է, պատասխանեց հայագործ կինը անհամբոյր շեշտով մը: Այսօր տեղը կը բռնեմ այն կնոջ, որ առջի օր ճամբուած է, ու ես յաճախորդները չեմ ճանչնար...: Արդէն ես հաց պիտի չբերեմ...: Գործատիրուհին ուրիշ մէկը կը փնտռէ...: Ես տարբեր գործ կ՚ընեմ:

— Ուրեմն, այս օրերս նորէն մինչեւ կէսօրէն ետքը հացի պիտի սպասենք:

Լիւսի իսկոյն սենեակը ելաւ, մէկ քառորդ ժամուան մէջ ճաշեց, ու Մուրիլօ փողոցը գնաց, ուրուն հասցէն տուած էր Տիկին Օկիւսթին:

Մէրի Հարման ատենէ մը ի վեր աւելի տկարացած էր: Հազի նոպաները, որոնք կուրծքը կը բզքտէին, աւելի յաճախադէպ կը դառնային ու վրդովիչ յամառութեամբ կ՚երկարաձգուէին: Այս հիւանդագին վիճակին պատճառաւ՝ մանկամարդ աղջիկը յարափոփոխ բնաւորութիւն մը ունէր: Ջղային սաստիկ տագնապներու կը յաջորդէին թմրութեան ու ընկճումի երկար ժամեր: Այն ատեն Մէրի խոր տխրութեան մը կը մատնուէր Արցունքներ կը հոսէին աչքերէն: Այդ վայրկեաններուն, աւելի հեզահամբոյր կը դառնար ու բոլոր դժբախտներուն հանդէպ կարեկցութիւն կը զգար:

— Ես հարուստ եմ...: Պատրաստ եմ բարիք, շատ բարիք սփռելու շուրջս, կ՚ըսէր մտովի:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Տէր-Ղազարեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Տէր-Ղազարեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Առաքելեան իրենց զաւակներն ու թոռնիկները ու համայն ընտանեկան պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր եւ քրոջ՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՍԱԹԵՆԻԿ ՏԷՐ-ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ
(ծնեալ Առաքելեան)

մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 22ին 75 տարեկանին, իր բնակարանը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի Փետր. 26ին, կէսօրէ վերջ ժամը 13.45ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Ալֆորվիլի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ողբացեալ Անահիտ Թօփալեանի մահուան տխուր առթիւ հետեւեալ նուէրները կ'ըլլան փոխան ծաղկեպսակի.—

Տէր եւ Տիկին Մելքոն Պասմաճեան իրենց սանուհիին յիշատակին.—

30 ֆր. Կապ. Խաչի Անիէռ-Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին, 20 ֆր. Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին, 20 Խաւեան Սանուց Միութեան, 20 Մշակոյթի Տան (Փարիզ) եւ 30 ֆր. «Յառաջ»ի:

×

Նոյն տխուր առթիւ, իրենց զարմուհիին յիշատակին.— Տէր եւ Տիկին Կարապետ Տօնիկեան 25 ֆր. Կապ. Խաչի Անիէռ-Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին, եւ 25 ֆր. Կապ. Խաչի օգափոխութեան կայանին:

×

Նոյն տխուր առթիւ իրենց զարմուհիին յիշատակին.— Այրի Տիկին Իսգուհի Եազըճեան 20 ֆր. Կապ. Խաչի Պուա-Քոլոմպի մասնաճիւղին, 20 Կապ. Խաչի օգափոխութեան կայանին եւ 10 «Յառաջ»ին:

×

Նոյն տխուր առթիւ իրենց զարմուհիին յիշատակին Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Պալանճեան 25 ֆր. Կապ. Խաչի Պուա-Քոլոմպի մասնաճիւղին, 25 Փարիզի Մշակոյթի Տան, 25 Կապ. Խաչի օգափ. կայանին, 25 Ազգատախնամին:

×

Նոյն տխուր առթիւ իրենց զարմուհիին յիշատակին.— Լիոնէն Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Պարոնեան 25 ֆր., Ազգատախնամին, 25 Կապ. Խաչի օգափ. կայանին, 25 Կապ. Խաչի Անիէռ-Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին, եւ 25 ֆր. Շաւարշ Միսաքեան սրահի կահաւորման:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մարսէյլի Յուշարձանի Յանձնախումբը կարեւոր խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ քաղաքիս եւ շրջակայքի բոլոր միութիւններն ու հաստատութիւնները անխտիր:

Կը խնդրուի մէկ կամ երկու լիազօրուած ներկայացուցիչներ ղրկել այդ ժողովին՝

Այս Չորեքշաբթի, Փետրուար 28 ժամը 21ին, Հ. Բ. Ը. Մ.ի սրահը, 7, Ռիւ Փափէռ:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ
ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Չորեքշաբթի, 28 Փետր. առաւօտեան ժամը 10,15ին Սրբոց Վարդանանց տօնին առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի յատուկ հանդիսաւոր ժամերգութիւն:

Յաւարտ ժամերգութեան, ժամը 11ին, տեղի կ'ունենայ Վարդանանց յիշատակին նուիրուած աշակերտական հանդիսութիւն մը: Հրաւիրուած են Փարիզի եւ շրջաններու հայկական դպրոցներու աշակերտները:

Կոչ կ'ընենք ծնողքներուն, որպէսզի իրենց զաւակներով, այդ օր մասնակցին Վարդանանց յիշատակին նուիրուած սոյն արարողութեան եւ հանդիսութեան:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Լիոնի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Չորեքշաբթի 28 Փետր. ժամը 15ին, Ազգ. Տան մէջ պաւոթ մը թէյի շուրջ: Կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ: Կարեւոր օրակարգ:

Imprimerie Speciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԳՈՐԾԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

quatra aa aa

L'ASSOCIATION D'ACTION ARTISTIQUE ARMÉNIENNE
VOUS PROPOSE
DE JANVIER A AVRIL 73
DANS LE CYCLE
PREMIÈRES AUDITIONS
GRANDS ET JEUNES SOLISTES

MUSÉE GUIMET
6, Place d'Iéna
Métro : Iéna

Soirées à 21 h.
Ouvertures des portes à 20 h. 30

Le Mercredi 24 Janvier
Annie Kavafian - Raffi Petrossian

Le Mardi 27 Février
Ensemble de Stockholm
Soliste : Ani Gazarian

Le Samedi 31 Mars
Quintette Paul Taffanel
Suzanna Mildonian

Le Vendredi 27 Avril
Myriam Birger - Alice Chamirian

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԳՈՐԾԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

« ՀԱՅԱՍՏԱՆ » Ի ԲԱՑԱՌԻԿ ԹԻՒ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի օրգանը՝ «Հայաստան» բացառիկ թիւ մը կը պատրաստէ, որու ամբողջ բովանդակութիւնը նուիրուած է Մարսէյլի Ապրիլեան Յուշարձանին առթիւ ծագած միջադէպին Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ միջեւ (ֆրանսական թերթերու յօդուածները, թրքական արձագանգները եւայլ, եւայլն):

Լոյս կը տեսնէ՝ ի մօտոյ:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի նոր օգափոխութեան կայանը կեդրոնական ջեռուցումով օժտելու նպատակին կը նուիրեն.—

Տիկին Զարուհի Առաքելեան (Պանեէօ) 50 ֆր., Տիկ. Հայկուհի Տէր-Մարգարեանի մահուան առթիւ: Պր. Սեդրակ Քէրէմէթեան (Պանեէօ) 50 նոյն առթիւ: Պր. Կ. Ճընկորեան 1000: Տոքթ. Մարք Գոհարեան (Վալանս), Պր. Բոպէր Տօնապետեան, Օր. Եւա Մկրտիչեան, Պր. Տ. Նշանեան (Մուլէն), Տիկ. Արտեմ Սիմոնեան (Մարսէյլ), Տիկ. Մալաքեան, այրի Տիկ. Թադէոսեան (Քոլոմպ), Պր. Սիսակ Պէյլիկեան (Նիս), Տիկ. Հայկանոյշ Մարկոսեան (Մարսէյլ) 100ական: Տէր եւ Տիկ. Տոքթ. Խաչատուր Տամլամեան (Քլամառ), Պր. Ռիշար Նէվրուզեան, այրի Տիկ. Լուսաբեր Հայրապետեան (Իսի), Պր. Տրդատ Տէր-Պօղոսեան (Մարսէյլ), Պր. Արամ Պայրամեան, Քիւթիւլեան ընտանիք, Տիկ. Սրբուհի Մինասեան (Մարսէյլ), Պր. Սիրական Հայրապետեան (Սէնթ Ուան), Տէր եւ Տիկ. Լեւի Մարտիրոսեան ((Քորմէյ ան Փարիսիս), Պր. Գաբրիէլ Համբարձումեան, այրի Տիկ. Սադայեան (Նոժան սիւր Մառն), Պր. Սեդրակ Ամիրխանեան (Պուլոննէ), Տիկին Նէլլի Թորոսեան (Նիս) 50ական:

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած
Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի Ծնողաց Միութեան կողմէ

Շաբաթ, 3 Մարտ ժամը 19էն սկսեալ

Orchestre MELKON Gérard et son ensemble
ATTRACTIONS — BAR — BUFFET

26, Rue Troyon — 92310 SEVRES, Tél. 027-18-28

Մուտք 20 ֆր.

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
ՊԷՅՐՈՒԹ ԵՒ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

ԱՊՐԻԼ 18ԷՆ ՄԱՅԻՍ 3

Բնակութիւն կէս-փանսիոն, առաջին կարգի պանդոկ

Պէյրութ Ապրիլ 18էն 25 եւ Երուսաղէմ Ապրիլ 25էն Մայիս 3 (սիրքիւի)

Ներկայ կ'ըլլաք կրօնական արարողութեանց Անթիլիասի եւ Երուսաղէմ

Մեկնում՝ ՓԱՐԻԶԷՆ, ԼԻՈՆԷՆ եւ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

ԱՆՁ ԳԼՈՒԽ 2290 Ֆ.

Մանրամասնութիւն և արձանագրութիւն՝

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE
MONDOTOURS
2, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 073-30-64
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ Լիոնէն մեկնումը օդանաւով
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. : 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԷՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
3 Մարտ Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ
HOTEL MODERNE
Place de la République
ՊԵՏԻԿ ԵՒ ԻՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ
Հայկ. եւ Ֆրանս. նոխ պիւֆէ, զանազան հաճելի անակնկալներ, Քօթիյոն, այլազանութիւն եւ խանդավառ մթնոլորտ

Տոմսերու համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—
Բալուեան Գրատուն, 43 Ռիւ Ռիշէ,
«Շիրակ» Նպարավաճառատուն» Ռիւ տը Թրէվիզ
Ճաշարան «Տիամանթէռ»՝ 60, Ռիւ Լաֆայէթ:
Տեղերու ապահովութեան համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն.—
842-08-57 885-08-25 874-81-28

42 ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, 4 Մարտ կէսօրէ վերջ ժամը 14.30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique Paris (7e) — Métro Invalides
Կազմակերպուած Փարիզի շրջանի Արենոյշներու, Թեւիկներու, Սկաուտներու եւ Գայլիկներուն կողմէ
Կը մասնակցին Փարիզի, Պանեէօյի, Սեւրանի, Իսիի եւ Շավիլի խումբերը
Թատերական ներկայացումներ, հայկական պարեր, երգեր եւ արտասանութիւններ հայերէն
Առաջին անգամ ըլլալով հայ Արիներուն երգչախումբը, սկաուտական տողանցք և ներկայացումներ: Սկաուտական նուագ
միջնանարին սկաուտական ցուցադրութիւն եւ պիւֆէ
ՄՈՒՏՔ 15 ՖՐԱՆՔ ԵՐԱԽԱՆԵՐՈՒՆ ՄՈՒՏՔԸ ՁՐԻ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
27
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MARDI
27 FÉVRIER
1973

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, Rue de Trévise Paris 9

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Վեցամսեայ 65 ֆր.
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Հատը 0,70 ֆր.

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.651 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 49e ANNÉE — N° 12.651

ÉDITORIAL

Wait and See

———0———

Ainsi donc, les milieux politiques d'Ankara et la presse turque n'ont pas retrouvé leur sang-froid, et perdant tout contrôle, déferlent sur la France d'immondes injures et des menaces, qui pourraient se contenter d'être ridicules, si elles ne revêtaient un caractère de tragique inconscience.

La Turquie cherche vengeance. Non contente d'avoir dépassé toutes les limites de la plus élémentaire diplomatie, en rappelant son ambassadeur, elle ne sait plus à quel allah se vouer, pour sortir du bourbier, où elle s'est enlisée et trouvent des solutions d'une... authentique turquerie.

En effet, que lit-on dans la presse d'Ankara et d'Istanbul ? Un député (mais oui ! *un député*) propose de détruire et de supprimer le cimetière militaire français de Gallipoli où reposent les soldats français, qui ont versé leur sang en 1915, aux Dardanelles, quand les troupes franco-anglaises furent décimées par les hordes turques, alors alliées de l'Allemagne Impériale. Un autre, journaliste celui-ci, et éditorialiste de surcroît, demande réparation à la France, sinon... sinon la Turquie élèvera deux monuments contre la France (sic) à Istanbul et à Marache, car, ajoute ce « journaliste-historien », les vrais spécialistes des massacres, ce sont... les Français. Avouez tout de même qu'il fallait le trouver !

Et toute cette hargne, toute cette rogne pour la seule raison, que dans l'enceinte privée d'une église arménienne de Marseille, on a élevé un monument à la mémoire des « 1.500.000 Arméniens victimes du génocide ordonné par les dirigeants turcs de 1915 » : un million et cinq cent mille, c'est-à-dire plus des deux tiers de la population arménienne vivant paisiblement sur ses terres. Il est en effet essentiel de ne pas perdre de vue le pourcentage, faute de quoi, un chiffre, quel qu'il soit perd de sa réelle valeur.

Et aujourd'hui que se passe-t-il ? L'Ambassadeur turc à Paris reste à Ankara, en attendant... En attendant quoi ? On se le demande. La France, qui a, en ce moment, des problèmes d'une autre dimension, peut se passer de « l'honneur » de la présence du diplomate turc, comme le faisait si judicieusement remarquer notre confrère « Combat ».

Quant aux Français d'origine arménienne, ils ont adopté la meilleure attitude, qui est celle du spectateur. Ils connaissent la France, où la justice et la liberté ne peuvent être bafouées.

Toutes les associations et les organisations arméniennes soutiennent le Comité de Marseille, responsable du monument, car des initiatives isolées sont non seulement inopportunes mais laissent la fâcheuse impression d'une recherche de publicité personnelle, pour le moins déplacée.

Wait and see, Attendre et voir, c'est la sage philosophie britannique, c'est-à-dire celle d'un peuple qui connait l'alpha et l'omega de la Diplomatie.

HARATCH

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՍՐԱՅԷԼ ՅԵՏ ՔԱՅԼ Կ'ԸՆԷ

•

ԵՒ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄ ԿՈՒԶԷ ՎՃԱՐԵԼ

———0———

Իսրայէլ սկսաւ լեզու փոխել եւ ընդունիլ թէ յանցանքը միայն լիբիական օդանաւին օդաչուինը չէ, թէեւ կ'ըսէ նաեւ թէ ֆրանսացի օդաչուն ձեռնհաս չէր Պօյինկ օդանաւ վարելու այլ օդաչուի իր վկայականը կը հաստատէր թէ միայն աւելի փոքր օդանաւեր կրնայ վարել: Այսուհանդերձ Իսրայէլ տրամադիր է որ միջազգային քննութիւն մը կատարուի: Արդարեւ այլեւս պարզ է որ ֆրանսացի օդաչուն վստահ էր որ Եգիպտոսի վերեւ կը գտնուի եւ թէ հետապնդող իսրայէլեան Ֆանթոմները եգիպտական Միկեր կարծած էր: Մինչ Լիբիա միշտ կը լռէ, Թել-Ավիվ տրամադրութիւն յայտնեց նիւթական հատուցումներ վճարել զոհերու ընտանիքներուն: Իսրայէլ կը վախնայ նաեւ որ արաբական բուռն հակադդեցութիւններ ըլլան: Գահիրէի մէջ արդէն, ուր առջի օր երկու եգիպտացի զոհերու թաղումը կը կատարուէր, բուռն ցոյցեր տեղի ունեցան բայց Լիբիոյ նախագահը՝ Գնդ. Խատաֆի բառ մը իսկ չէ արտասանած այս մասին, ինչ որ խիստ մտահոգիչ կը նկատուի: Կը կարծուի թէ Խատաֆի առայժմ կ'ուզէ պահպանել քաղաքական մեծ առաւելութիւնը, որ այս միջադէպը իրեն ընծայած է եւ կը նախընտրէ սպասել:

× Պէյրութէն հասած լուրերու համաձայն արաբական օդակայանները կրնան արգիլուիլ այն ընկերութիւններուն, որոնք թռիչքներ ունին դէպի Իսրայէլ: Օդանաւային փոխադրութեան արաբական 16 ընկերութեանց ներկայացուցիչները որոնք ժողով կը գումարէին Երկուշաբթի օր, կրնային նման որոշում մը տալ:

× Լոնտոնի Թայմզին գրկած իր նամակին մէջ ընթերցող մը կը գրէ թէ «ամչութեամբ եւ սարսափով» լսած է լիբիական Պօյինկին փճացումը իսրայէլեան օդուժին կողմէ, կ'աւելցնէ որ համոզուած է որ արաբական աշխարհը «սատկութեամբ պիտի բողոքէ այս գայթակղելի անպատասխանատուութեան դէմ» եւ կը գտնէ որ այս «արարքը մարդկային կեանքի եւ ժողովրդավարութեան տարրական պարտադրութեանց անողոք արհամարհանքի մը արդիւնք է»:

Ընթերցողը կ'աւելցնէ սակայն թէ այս խօսքերը իրը չեն, այլ կը պատկանին այն պաշտօնական յայտարարութեան զոր իսրայէլեան կառավարութիւնը հրապարակած էր 1955 Յուլիս 27ին երբ Պուլկարները վար առած էին Էլ-Ալի (իսրայէլեան ճամբորդական Օդանաւային Ընկերութիւն) մէկ օդանաւը, որ բռնաբարած էր պուլկարական սահմանները:

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԱԽԱԳԱՀ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Ատենայի մէջ արտակարգ նիստ մը գումարած են Թուրք բանակի բարձր հրամանատարները, գլխաւորութեամբ Զօր. Ֆարուք Կիւրլէրի, որ սպայակոյտի պետն է: Խօսակցութեան նիւթն է եղած նախագահական ընտրութեան հարցը, որ տագնապի բնոյթ է ստացած:

Արդարեւ, նախագահական ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան Մարտ 13ին, եւ մինչեւ հիմա ոչ մէկ թեկնածու կայ հրապարակի վրայ:

Շատեր կը մտածեն, թէ թեկնածու կրնայ ներկայանալ սպայակոյտի պետը՝ Զօր. Ֆ. Կիւրլէր: Ուրիշներ կ'ենթադրեն, թէ նախկին նախագահը՝ Իսմէթ Ինէօնիւ, այժմ 88 տարեկան, միակ անձն է, որ կրնայ համաձայնութիւնը ստանալ թէ՛ զօրավարներուն եւ թէ նախկին վարչապետ Սուլէյման Տէմիրէլի:

Երրորդ լուծում մըն ալ կ'ենթադրուի, այն է երկարաձգել այժմու նախագահին պաշտօնը, մինչեւ հոկտեմբերի խորհրդարանական ընտրութիւնները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶ Վիէթնամի մայրաքաղաքը դարձաւ Երկուշաբթի օր: Արդարեւ 13 պատուիրակութիւններ — Խորհ. Միութիւն, Հարաւ. Վիէթնամ, Անգլիա, Լեհաստան, Հիւս. Վիէթնամ, Գանատա, Չինաստան, Միացեալ Նահանգներ, Ֆրանսա, Վիէթնամի Ազատ. Ճակատ, Հունգարիա, Ինտոնեզիա եւ Միացեալ Ազգերու քարտուղարը ժողովի նստեցան, ապահով եւ վերջնական լուծումներ գտնելու համար Վիէթնամի:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ օդակայանները միշտ անդամալոյծ վիճակի մէջ են: Կիրակի օր Փարիզ կրցան ժամանել միայն ու միայն Վիէթնամի խորհրդաժողովին պատուիրակները, որոնց օդանաւերը իջան Պրէթինեի զինուորական օդակայանը: Ծանօթ է որ ֆրանսացի օդաչուները մերժած են աշխատիլ զինուորականներու հետ, ինչ որ կը նշանակէ թէ նախարարին որոշումը ոչ մէկ արդիւնք պիտի տայ: Ծանօթ է որ նախարարը որոշած էր Երկուշաբթի օր ի գործ դնել Քլէմանս Մառօ ծրագիրը, որ կը նախատեսէ բանակին դիմել երբ գործադուլը անշարժութեան կը մատնէ օդանաւային երթեւեկութիւնը: Սկզբունքով հակակշռի պաշտօնեաներու գործադուլը վերջ կը գտնէ Չորեքշաբթի եւ այն ատեն կը սկսի, 48 ժամուան համար, օդաչուներու գործադուլը:

ԲՐԵԺՆԵՒ ճախող քայլ մը առած է առջի օր, Փրակայի մէջ, ուր կը տօնուէր Փետրուար 1948ի 25րդ տարեդարձը: Ընդհանուր ձեւով արդէն շատ ծանր մթնոլորտ մը տիրած է, մանաւանդ երբ Հուսաք ճառը սկսած է կարդալ եւ երբ հասած է այն պարբերութեան, ուր կ'ոգեկոչէր «միջազգային օժանդակութիւնը, որ եղած է Չեխոսլովաքիոյ, իր զինակիցներուն կողմէ 1968ին», Բրեժնեւ յանկարծ ծափահարել սկսած է... միս-մինակը եւ ա՛լ աւելի ծանր լռութիւն մը տիրած է:

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ նախագահը՝ Զօր. Լանուս Մատրիտի մէջ տեսակցեցաւ Զօր. Ֆրանքոյի հետ: Խօսակցութեան նիւթ դարձուցին երկու երկիրներու առեւտրական եւ դիւանագիտական յարաբերութիւնները:

ՉԵԽ երիտասարդութիւնը Պալաքի դերեզմանը ծաղկեպսակներով զարդարած է: Երիտասարդը 1969ին ինքզինք այրած էր բողոքելու համար խորհրդային գրաւման դէմ: Ծաղկեպսակները վերցուած են, երբ Բրեժնեւ Փրակա կը գտնուէր Չեխոսլովաքիոյ նոր իշխանութեան 25ամեակին առթիւ:

ՄԱՏԱԿԱՄՔԱՐԻ Տիէկօ-Սուարէզ քաղաքին մէջ բուռն ցոյցեր տեղի ունեցան, բողոքելու համար կարգ մը տարրերու պահանջին դէմ, որոնք տեղւոյն ֆրանսական զինուորական կայանին պարպումը կ'ուզեն: Անգործութեան հետանկարը մտահոգութիւն կը պատճառէ: Ցոյցերուն առթիւ իշխանութիւնները լուսարգել հաստատեցին քաղաքին մէջ:

ՊԵԼՖԱՍԹԻ մէջ քան հոգի վիրաւորուեցաւ, երբ ռումբ մը պայթեցաւ կաթողիկէ քլպի մը մէջ:

ՆԻՍԻ մէջ հակահրէական բուռն ցոյցեր տեղի ունեցած են լիբիական օդանաւին ողբերգութենէն ետք: Սինակոկներուն պատերուն վրայ «Եօթը Հրեայ շուտով պիտի մեռնին» եւ նման նշանաբաններ գրուած են: Այս առթիւ հրեայ համայնքը, զեկոյցով մը, իր յուզումը յայտնած է: Համայնավար լիկան ալ «ֆաշիստ»ներու կը վերագրէ այս ցոյցերը:

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, փետր. 22)

ՉԱՐԵՆՑԻ «ԸՆՏԻՐ ԵՐԿԵՐ»Ը

«Հայաստան» հրատարակչականը լոյս ընծայած է Եղիշէ Չարենցի «Ընտիր երկեր»ը, մէկ հատորով: Հոն տեղ գտած են բանաստեղծութիւններ եւ պալլատներ: Հատորը խմբագրած է Մ. Թէրզեան:

×

ՆՈՐ ՀՈՂԵՐՈՒ ՈՌՈԳՈՒՄ

Տաւուշ գետի վրայ նոր ջրամբար մը կը կառուցուի, որով կարելի պիտի ըլլայ 1200 հեկտար հող ոռոգել: Հոն պիտի բուսնին պտղատու ծառեր եւ խաղողի վազեր: Արուեստական լիճին տարողութիւնը պիտի ըլլայ 4,5 միլիոն խորանարդ մեթր ջուր:

×

ՓԻՆԿ-ՓՈՆԿ

Ինչպէս արդէն հաղորդուած էր, Կաունաս քաղաքին մէջ, Լիթուանիա, տեղի ունեցած են փինկ-փոնկի մրցումներ, որոնց ընթացքին արծաթէ չքանշան ստացած է Էլմիրա Անտոնեան, 16 տարեկան: 12 մարզիկներ մասնակցած են մրցումներուն, Հայաստանէն: Աչքի զարկած են քանի մը մարզիկներ իրենց լաւ խաղով: Ասոնք են Է. Անտոնեան, Ռ. Պօղոսեան, Բ. Բունիաթեան եւ Ֆ. Փիլոսեան:

×

Ռ. ՎԱՀԱՆԵԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ԴԻՐՔԻ ՎՐԱՅ

Փեշտայի մէջ տեղի կ'ունենան ճատրակի ախոյենական մրցումներ: Ռ. Վահանեան, Հայաստանէն, Ե. Գելլէրի հետ առաջին դիրքի վրայ կը գտնուի:

×

ԵՐԱԺԻՇՏԻՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Երաժիշտ Իգոր Միքայէլեան, 39 տարեկան, իր 50 նկարները ցուցադրութեան դրած է: Երաժիշտը Հրազդան քաղաքը կը բնակի:

×

ԵՐԳԷՈՆԱՀԱՐ Կ. ԱՂԱՐԷԿԵԱՆ

Երգէոնահար Կարինէ Աղարէկեան, շրջանաւարտ Երեւանի «Չայքովսկի» երաժշտական դպրոցէն, երգէոնի նուագահանդէս մը տուած է: Նուագած է Պախի գործերէն:

Fidèles à la Liberté

Le rappel à Ankara de l'Ambassadeur de Turquie à Paris pour protester contre la présence d'un Ministre à l'inauguration d'un mémorial commémorant le souvenir des victimes du massacre des Arméniens dans les années 15, est la marque d'un fanatisme si vivant qu'on en reste confondu : comment peut-on défendre, en 1973, un des génocides les plus odieux de l'histoire ?

Les Français accoutumés à vivre dans un pays de tolérance ont peine à comprendre la réaction des Turcs, ils sont si habitués à la liberté qu'ils oublient facilement qu'elle est leur bien fragile, sans cesse menacée et qu'il faut donc sans cesse préserver.

Les Français d'origine arménienne, eux, restent infiniment plus sensibles aux menaces qui pèsent sur elle, peut-être parce que tant des leurs vivent encore dans des pays totalitaires et racistes. Si des liens affectifs se sont créés entre la communauté arménienne en France et moi, c'est sans doute parce que sur ce plan et depuis mon adolescence, en 1940, je n'ai cessé de parcourir le même chemin et de poursuivre le même objectif : l'épanouissement de l'homme dans la liberté. Leur culte du souvenir si vivace est à mes yeux une des conditions du progrès. Si l'on oublie les efforts, les luttes, les sacrifices des anciens, on finit par n'attacher aucune importance aux biens les plus précieux qu'ils ont conquis pour nous. Et c'est ainsi que certains de nos compatriotes s'imaginent qu'on peut sans risque traiter avec des hommes qui partout où ils sont au pouvoir, ont fait disparaître la liberté, exterminant souvent des minorités ethniques ou religieuses, asservi parfois des peuples tout entiers.

Dans les pays qui les ont accueillis, les communautés arméniennes sont devenues un symbole. Profondément attachées à leur patrie d'origine, soucieuses d'en préserver la culture et les valeurs traditionnelles, elles se sont cependant intégrées dans leur nouvelle nation en la servant jusqu'au sacrifice de leur sang. Ce fut le cas en France : les jeunes gens d'origine arménienne de la première génération, participèrent à tous les combats contre nos oppresseurs. C'est ce qui m'a incité à demander pour les plus anciens des Arméniens installés en France que leur soit accordée sans formalité la nationalité française en témoignage des liens tissés par le temps, les conceptions de vie semblables et les luttes communes.

Les Arméniens, qui ont tant combattu pour la liberté et ont d'abord trouvé refuge en France, avant d'en devenir les fidèles citoyens, connaissent mieux que personne le prix de la liberté, et aux heures où il a fallu choisir, ils n'ont jamais hésité pour prendre le chemin où les droits et les libertés des citoyens sont respectés. C'est pourquoi ils ont toujours choisi la France où en soutenant les partisans de la liberté, ils conservent tout son sens au sacrifice de leurs anciens auxquels ils vouent tant de fidélité.

ALAIN GRIOTTERAY

ՈՒԿՐԱՆԻԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐԸ

Կամենից քաղաքը, որ Ուկրանիոյ մէջ կը գտնուի, կարեւոր դեր կատարած է Արեւելեան Եւրոպայի մէջ: Այդ բերդաքաղաքը առեւտրական բանուկ ճամբաներու վրայ բանուկ դիրք ունեցած է: Հոնկէ անցած է Լվով–Պոլիս ճամբան:

Կամենից կարեւոր դեր խաղացած է նաեւ Հայերու կեանքին մէջ: Աւելի քան հինգ հարիւր տարի հոն գոյատեւած է հայկական բազմամարդ գաղութ մը, որ վայելած է Պողոլեան իշխանաւորներու բարեացակամութիւնը եւ տեղացիներուն անկեղծ համակրութիւնը: Տեղւոյն Հայերը զբաղած են առեւտուրով եւ արհեստներով. անոնք առեւտրական կապ հաստատած էին Ռուսիոյ, Մոլտավիոյ, Հունգարիոյ, Թուրքիոյ, Պարսկաստանի եւ, նոյնիսկ, Հնդկաստանի հետ: Անոնք զբաղած են կաշեգործութեամբ, մոմի, օճառի, զանազան խմիչքներու արտադրութեամբ: Անոնց մէջ եղած են վարպետ պղնձագործներ, հմուտ ոսկերիչներ, դերձակներ եւայլն: Անոնցմէ ոմանք իբրեւ դիւանագէտ, թարգման եւ մաքսատան պաշտօնեայ աշխատած են պետական հիմնարկութիւններու մէջ:

ԺԶ. դարու կէսերուն Հայերու թիւն է եղած 900 տուն, իսկ հայ ընտանիքներու թիւը՝ 1200: Կամենիցի մէջ գոյութիւն ունեցած է հայկական հիւանդանոց եւ դպրոց: Հոն գրուած եւ ընդօրինակուած են բազմաթիւ հայերէն ձեռագիրներ: Հայերը հոն ունեցած են շարժական երգեհոն եւ երգչախումբ:

Գաղութը բարգաւաճ պատկեր պարզած է, որովհետեւ նախ եւ առաջ Գալիցիոյ եւ Լիթուանիոյ իշխանները, ապա, երբ շրջանը Լեհերու ձեռքն է անցած՝ լեհ իշխանները, բարեացակամ վերաբերում ցոյց տուած են Հայերու հանդէպ: 1350ին լեհ թագաւոր Գազիմիր Գ.ի օրով Կամենիցի Հայերը դատ եւ դատաստան կատարելու եւ, նոյնիսկ, մահապատիժ տալու իրաւունք ունեցած են: Հայերը արտօնութիւններ ձեռք ձգած են նաեւ յետագային: Լեհ եւ ուկրէն ինքնավար իշխանութիւններու կողքին Կամենիցի մէջ գոյութիւն ունեցած է հայկականն ալ՝ իր յատուկ զինանշանով: Հայ դատաւորները նկատի առած են Մխիթար Գօշի «Դատաստանագիրք»ին հիման վրայ կազմուած «Լեհահայոց դատաստանագիրք»ը:

Հայկական թաղամասը կը գտնուէր քաղաքին հարաւը: Օտարներու վկայութեամբ Հայերու տուները ընդհանրապէս շինուած էին արեւելեան ոճով: Հայոց շուկան՝ թաղին կեդրոնը եղած է՝ շրջափակուած Հայերու խանութներով, արհեստանոցներով եւ պանդոկներով: Հայերը եւս կառուցած են պարիսպներ: Անոնք է, որ շինած են պարիսպ մը, որ մինչեւ այսօր «Հայկական Բերդ» կը կոչուի: Յարձակումներու ժամանակ այդ ամրոցը պաշտպանած են Հայերը:

Քաղաքին եւ շրջակայքին մէջ կային հայկական տասը եկեղեցիներ, որոնցմէ ամէնէն նշանաւորը Ս. Նիկողայոսն էր: Ասիկա ոչ-կաթողիկէ եկեղեցիներուն ամէնէն հինն էր, հիմնուած էր 1389ին: Կամենիցի մէջ կային հայկական կուսանոց եւ եպիսկոպոսարան: Այնքան մեծ եղած է Կամենիցի ազդեցութիւնը Լեհաստանի Հայերու հոգեւոր կեանքին մէջ, որ ժամանակին այդ քաղաքը կոչուած է «լեհ էջմիածին»:

Կամենիցի Հայերը հարիւրամեակներ շարունակ պահպանած են իրենց ազգային բարքերը, կենցաղն ու մշակոյթը: Լեհ պատմաբան մը՝ Վ. Լոզինսկի գրած է, թէ «Հայերը լեհ երկինքին տակ կը ներկայացնէին Արեւելքը. անոնց գաղութը կեդրոնացած էր Մայր եկեղեցիին շուրջը: Ասիոյ մէկ անկիւնն էր այդ: Բայց ան միայն արտաքնապէս ասիական տեսք ունէր, որովհետեւ այդ արեւահար եւ թուխ մարդերով, կեռ քիթերով մարդոց համայնքին մէջ քրիստոնեայ պետականութեան եւ քաղաքակրթութեան տարրերը կային... Սակայն արդէն ԺԶ. դարէն սկսեալ ասիկա կը հանդիսանար դանաւեղ գիծ մը եւ ոչ թէ ազգային ինքնագիտակցութիւն մը, որով չէր կրնար պաշտպանուիլ շրջանի լեհ ազդեցութիւններուն դէմ»: Եւ իսկապէս, Լեհաստանի Հայութիւնը հետզհետէ կորսնցուց իր ազգային դիմագիծը: Այս երեւոյթը առանձնապէս շեշտուեցաւ, երբ համայնքը կաթողիկէ դաւանանքին յարեցաւ: ԺԷ. դարու վերջերը ապազգայնացումը արդէն ընդհանուր երեւոյթ կը դառնայ:

Կամենիցի Հայութիւնը, միւս գաղութներէն աւելի ուշ ձուլուած է: Պատճառը նախ եւ առաջ մայր հայրենիքի, հայաշատ այլ կեդրոններու հետ անոր ունեցած լայն կապերն էին: Կամենիցի գաղութին համար ճակատագրական եղած է քաղաքին գրաւումը Թուրքերու կողմէ 1672ին, որու հետեւանքով մեծ թիւով Հայեր կրկին գաղթած են: Մնացածները ձուլուած են տեղացիներու հետ:

Եռուն գաղութէն իբրեւ անխօս վկաներ մնացած են միայն խանութները, եկեղեցիներն ու պանդոկատուները, ջրհորներն ու ամրութիւնները: Ժամանակը, սակայն, անողոք գտնուած է այդ յուշարձաններուն հանդէպ: Դեռ 1672ին, երբ քաղաքը պաշարուած էր Թուրքերու կողմէ այս վերջիններուն ռմբակոծումին հետեւանքով քանդուած են Ս. Ստեփանոս և Ս. Աստուածածին եկեղեցիները: Մինչ այդ՝ 1613ին Թաթարները հրկիզած էին Ս. Խաչ եկեղեցին: Լուսաւորիչի եկեղեցին եւս այրած էր: Յուշարձանները մեծ չափով վնասուած են նաեւ համաշխարհային դոյդ պատերազմներուն:

1950–60ական թուականներուն վերանորոգուած են Ս. Ստեփանոսի զանգակատունը, հայկական մեծ ջրհորը, Հայերու շինած ամրութիւնները, եւայլն:

Նկատի առնելով քաղաքի յուշարձաններուն բացառիկ արժէքը, Ուկրանիոյ պատմութեան եւ մշակոյթին համար, ուկրէն կառավարութիւնը որոշած է վերանորոգել հինաւուրց Կամենիցը եւ զայն վերածել թանգարանի: Պիտի վերականգնուի նաեւ հայկական թաղամասը:

Նախատեսուած է Ս. Նիկողայոս եկեղեցին (ԺԴ. դար) եւ «Հայկական առեւտրական տուն»ը (ԺԶ. դար), որոնք այժմ վերանորոգման կ'ենթարկուին, վերածել թանգարանի՝ հոն հաւաքելով քաղաքի միւս վայրերու հայկական հնութիւնները:

Քաղաքի վերակառուցման յատակագիծը պատմական ճշգրտութեամբ պատրաստելու համար՝ ուկրէն ճարտարապետները դիմած են Երեւանի Մատենադարանին, ուրկէ ալ հին ձեռագիրներու հիման վրայ ճշդեն շէնքերու դիմագիծը: Հայ հեղինակներու գործերու մէջ շատ նիւթեր կան Կամենիցի քաղաքական պատմութեան եւ յուշարձաններու վերաբերեալ: «Կամենիցեան տարեգրութեան» հայ հեղինակները՝ Յովհաննէս, Գրիգոր, Օքսենտ եւ Յակոբ իրենց կազմած ժամանակագրութեանց մէջ յաճախ անդրադարձած են քաղաքի նշանաւոր կառոյցներուն:

Այս նիւթերը հաւաքած եւ ուկրէն ճարտարապետներուն ներկայացուցած են հայ ճարտարապետները:

Վ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԾԱԳԻԼ Ի ԾԱԳ (պատմուածքներ): Գրեց Երուանդ Պարսումեան, «Սեւան» հրատարակչական, Պէյրութ 1973:

Ծաղկած Փշալարեր

(ՎԻՊԵՐԳ)

Նախ Աշոտ դային, ապա ես, առանց նկատուելու, մօտեցանք, ականջներս սրեցինք... Իսկապէս, ինչ-որ երգի ինչ-որ հնչիւններ հասան մեզ ու հանգան: Հիմա որ՝ ոչինչ չի լսւում, մենք նայեցինք միմեանց եւ լռութեամբ որոշեցինք եղածը համարել խաբկանք ու հալիւցինացիա: Անցաւ եւս երկու օր: Առաջինում աշխատող մեր ճամբարի գրասենեակային աշխատողների միջոցով խուլ շշուկներ հասան փոքրիկ Մուխի խիստ անժամանակ մահուան մասին: Մեր եռեակը յանկարծակիի չեկաւ. Լարիսա Սիմեոնովնան արդէն ինձ հաղորդել էր այդ տխուր լուրը: Մենք որոշեցինք Մամոյին ոչինչ չասել այդ մասին: Մամօն շրջում էր մըռայլ ուրուականի նման, աշխատում էր ամենայն բարեխղճութեամբ. անգա՛մ չեշտուած եռանդով եւ այդ մեզ աւելի էր անհանգստացնում, քան եթէ թերանար իր պարտականութիւններում: Նա աւելի շատ էր առանձնանում իր անկիւնում: Մի երկու անգամ ես նկատեցի նրան աղօթելիս, երեսը դէպի հարաւ, ծնկաչոք, բայց այս մասին ինքս էլ չգիտեմ ինչու՝ անգա՛մ Աշոտ դային ոչինչ չասացի:

Ի՞նչ կար զարմանալու. դուցէ այն, որ առաջներում նա չէ՞ր աղօթում եւ հիմա՞ է փորձում կապ հաստատել մեծն Ալլահի հետ... զարմանալ երեւոյթը միանգամայն բնական է եւ բանական. յայտնի է, որ կան մարդիկ, որոնք Աստծուն յիշում են, երբ ընկնում են նեղ կացութեան մէջ:

Տուժինդրադում, ինչպէս յիշում ենք, ապրում էին զանազան մարդիկ, զանազան հասկացողութեամբ: Կային հաւատացեալներ եւ կային երդուեալ աթէիստներ: Այս բանը չեշտուեց, երբ մեր կամերան բերին էջմիածնի հոգեւորականներից մէկին: Կալանաւոր հոգեւորականի ներկայութիւնը բաւական եղաւ, որ երեւային հականներ եւ համաններ: Համանները շըրջապատեցին «Տէր-Հօրը» գուրգուրանքով եւ յարգանքով: Տուժինդրադի բնակիչները հերթով հերթապահում էին. այս հերթապահութիւնը կայանում էր այն բանի մէջ, որ օրուայ երկու հերթապահներն աւլում էին կամերան, հետեւում մաքրութեան եւ, որ ամէնից կարեւորն է, առաւօտեան եւ երեկոյեան, երբ մարդկանց տանում էին զուգարան, առաջից, հանդիսաւոր կերպով քայլում էին երկու հերթապահներ, նշանաւոր թիթեղէ ամանի երկու ականջներից բռնած:

Համանները միջնորդութիւն յարուցեցին, որ կամերկոմը, որպէս բացառութիւն, ազատի հոգեւոր հօրն ան...ան... անյարմար աշխատանքից: Անաստուածները ծառացան այս միջնորդութեան դէմ: — Մեր մէջ, — ասացին նրանք, — կան կուսակցական եւ կառավարական պատասխանատու աշխատողներ, որոնք տանում են այդ պղնձէ ան...ան...անյարմար ամանն առանց քաշուելու: Ի՞նչ բացառութեան մասին է խօսքը: Ո՛չ մի բացառութիւն: — Համանները ելքը գտան, երբ գալիս էր Տէր-Հօր հերթապահութեան օրը, շարքային հաւատացեալներն իրար ձեռքից խլում էին աւելն ու ամանի ականջներից մէկը՝ հակառակ Տէր-Հօր բողոքներին: Դրա փոխարէն հաւատացեալներն ազատ կերպով եւ առանց քաշուելու օգտւում էին հոգեւոր հօր ծառայութիւններից. նրանք ամէն օր, հերթով, մի կերպ գտնում էինք Տէր-Հօր ականջներից մէկը եւ պատմում իրենց տեսած երազը: Տէր-Հայրը մեկնում էր երազները գիտական ամենաբարձր մակարդակով: Աթէիստները նայում էին այս արարողութիւններին անսքօղ արհամարհանքով. յատկապէս քաղխորհուրդի նախագահ «Ճապոնացին» տանելով չէր տանում հաւատացեալների միամտութիւնն ու «փարաջաւորի ժուլիկութիւնը»: Բայց ... բայց ամէն ինչ հոսում է, ամէն ինչ փոխւում: Մի օր, վաղ լուսաբացին զարթնած մի երկու կալանաւորները չհաւատացին իրենց աչքերին: Մեծ դժուարութեամբ, Ճապոնացին՝ կարողացել էր զգուշութեամբ, յաղթահարելով դժուարութիւնները, հասնել Տէր-Հօրն ու կռացած, շշուկով, պատմել իր երազը: Ի՛նչ խօսք, Տէր-Հայրն ընդունել էր նրան քրիստոնէական մեծհոգութեամբ եւ անյիշաչարութեամբ ու տուել նրա երազներին սպառիչ բացատրութիւն: «Ճապոնացու» «դարձը» Տուժինդրադում տարածուեց կայծակի արագութեամբ եւ դրանով էլ սառոյցը ջարդուեց: Տուժինդրադն ունեցաւ իր խոստովանահայրը, որին հաւատում էին ե՛ւ հաւատացեալները ե՛ւ անհաւատները: Մամօն աթէիստ չէր, Մամոյի կապերը կարող էին Ալլահի հետ թուլացած լինել, բայց, հիմա, երբ նա ապրում էր հոգեկան ծանր տագնապներ, ձեռքը նետել էր Աստծոյ փէշին: Ի՞նչ կայ զարմանալու:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(82 – Շար.)

87

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ի ոգեկոչումը տեղի ունեցաւ 18 Փետր.ի Կիրակի երեկոյեան, Հայ Մշակոյթի Տան Թէքէեան սրահին մէջ, հոծ բազմութեան ներկայութեան, որով շատերը ստիպուեցան ոտքի մնալ նրբանցքներուն մէջ:

Հ. Յ. Դ. Շրջանային Կոմիտէի կողմէ, ընկ. Սուրէն Փափազեան, երեկոյթը բացուած յայտարարեց, Փետրուարեան ապստամբութեան մասին հետեւեալ համառօտ խօսքերով.

«Այսօր մենք կ'ոգեկոչենք այդ թուականը, հակառակ անոր որ, ոմանք կ'ուզեն նսեմացնել զայն: Փետր. 18 շարունակութիւնն է «Վարդանանց»ի եւ «Սարդարապատ»ի: Հաւաքուած ենք հոս ուխտելու որ վառ պիտի պահենք յիշատակը այդ թուականին եւ պիտի փոխանցենք զայն սերունդէ սերունդ որպէսզի նոր սերունդը շարունակէ պայքարիլ նոյն ոգիով, որպէսզի ապրի Հայութիւնը»:

Հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեանի յոտնկայս լռութեամբ յարգել յիշատակը բոլոր նահատակներուն: Ապա խօսքը տրուեցաւ օրուան նախագահ ընկ. Աշոտ Խոսհակեանի, որ իբր ականատես եւ մէկը, որ ապրած է այդ կեանքը յայտարարեց.

«Հաճոյք է ինծի վերյիշել այն օրերը, այն երիտասարդութիւնը, որ ողի ի բոին եւ առանց զաւեւանքի խորութեան, ծառացաւ թշնամիին դէմ, ի պաշտպանութիւն իր հայրենիքին: Տեսայ եւ ապրեցայ այն ահաւոր ողբերգութիւնը, որուն ենթարկուեցաւ երիտասարդութիւնը, պատիւ իրեն: Ցաւալի է սակայն, որ այսօր տակաւին մեզքը կը փաթթուի Դաշնակցութեան վզին:

«1914էն ի վեր կոտորած, գաղթականութիւն, երիտասարդ տղաք, բոլորս լծուած էինք գործին, փափաքելով որ մեր գաղթական ժողովուրդը, բոլոր միւս ժողովուրդներու նման, ապրի ազատ ու անկախ:

«1917 Հոկտեմբերին երբ տեղի ունեցան ծանօթ դէպքերը, աչքերնիս Ռուսաստան յառած էր, կարծելով որ համայնավարութիւնը բարիք պիտի բերէ մեզի: Սակայն առաջին մէկ օրէն յուսահատութեան մատնուեցանք: Լենին յայտարարեց որ բոլոր ժողովուրդները ազատ պիտի ըլլան, սակայն բոլշեւիկ ոճրագործները խաբեցին մեզ: Ի՞նչպէս կրնայինք ազատ ըլլալ երբ կարճ ժամանակ մեզ պաշտպանել խոստացողը ինքը եւ իր քաշէր իր բանակը եւ կը թողուր Հայը իր դարաւոր թշնամիին՝ Թուրքին դէմ առանձին:

»Մինչեւ այսօր մեր հակառակորդները անամօթաբար կը կրկնեն որ Դաշնակցութիւնը Թրքահայաստանը տուաւ Թուրքերուն երբ, ինչպէս գիտենք, ամբողջ երիտասարդութիւնը զէնքը ձեռքին կը կռուէր հերոսաբար:

«1918ին, արդէն Ռուսերը բարեկամութիւն հաստատած էին Թուրքերուն հետ եւ յայտարարեցին թէ Թրքական հողերու խնդիր չկայ, թէ դաշնակները դաւաճանեցին հայ ժողովուրդին եւ թէ Թուրքերը կուգան գրաւել Հայաստանը եւ բնաջնջել դաշնակները:

«Կարելի չէ երեւակայել այն ողբերգութիւնը որու մատնուեցաւ ժողովուրդը անօթի, ծարաւ կը դիմադրէր թշնամիին:

«Մենք էինք որ կազմեցինք «Սարդարապատ»ը, կը գրեն անամօթաբար մինչեւ այսօր, իրենց թերթերուն մէջ, բնաւ չէք լսեր որ տան անունը Դրոյին, որ ճակատի ընդհ. հրամանատարն էր, այսքանը կարելի՞ է երեւակայել

«Հայաստանի կողմէ Մոսկուա գնաց Շանթի պատուիրակութիւնը, 3–4 ամիս ձգձգեցին, որովհետեւ Թուրքերուն հետ ձեռք ձեռքի տուած էին եւ Շանթ ձեռնունայն վերադարձաւ:

«Սեպտ. 20ին բոլշեւիկեան կառավարութիւնը պահանջեց որ ճամբայ տանք իրենց որպէսզի կարենան օժանդակել զէնքերով դէպի Թուրքիա, մերժեցինք:

«Եզրակացութիւն.— Բոլշեւիզմի պտուղներն են որ մեզի պարտադրեցին եւ մենք ստիպուեցանք ընդունիլ համայնավար ռէժիմը»:

Օրուան բանախօս ընկ. Խաչիկ Մկրտիչեանի, որ նմանապէս ապրած է Փետրուարեան կեանքը, խօսքերը հետեւեալ կերպով կարելի է ամփոփել:

«Թէ՛ տառապանք է, թէ՛ հպարտութիւն խօսիլ Փետրուար 18ի դէպքերու մասին, որ մենք ապրեցանք այդ շրջանին:

«Հայոց պատմութեան մէջ առաջին անգամը չէ որ գոյութիւն ունեցան Փաւստոս Բիւզանդացի, Վահան Մամիկոնեան եւ Աշոտ Արծրունիներ:

Հայրենիքի ազատութեան եւ հայ զաւակներու մասին կարելի է կարդալ Րաֆֆիի «Սամուէլ»ը, յստակ գաղափար մը կազմելու համար:

«Ի՞նչ պատահեցաւ որ մենք ընդունինք կատարուած իրողութիւնը, տեղի տանք եւ երկու ամիս յետոյ ապստամբինք:

«Իրականութիւնը արձանագրուած է պատմութեան մէջ: Բարոյական ըմբռնում ունեցող, յստակատես անէ արդար մարդ, պիտի ըմբռնէ այն զիջողութիւնը, որ ցոյց տուաւ հայ ժողովուրդը:

«Հայոց պայմաննե՞րն են, թէ բախտը. բոլշեւիկներուն պատմութեան մասին ըրած եղծանութիւնները չափ ու սահմանը կ'անցնին:

«Բոլշեւիկները չէի՞ն որ կը քարոզէին չկրակէք Թուրքերուն վրայ, անոնք մեր բարեկամներն են: Շիրակի դաշտին մէջ հազարաւոր թռուցիկներ էին ցրուած ըսելով թէ Թուրքերը կուգան դաշնակները ջարդելու միայն:

«Այդ մարդիկը չէի՞ն որ մոխրացուցին Շիրակի դաշտը: Ականատեսները գիտեն որ գլխատեցին, աքսորեցին եւ բանտերը լեցուցին, կողոպտեցին, սարսափելի ռէժիմ մը ստեղծելով: Անոնք Ռուսաստանէն պիտի բերէին ամէն ինչ. ընդհակառակն եղածը կողոպտեցին, ժողովուրդին ուտեստեղէնի շտեմարանները պարպեցին ու տարին: Ճար չէր մնացած. կամ մեռնիլ, կամ ծառանալ թշնամիին դէմ, ուերակուած Հայութիւնը, պատիւ իրենց, բանուոր եւ գիւղացիներն էին առաջին ըմբոստացողները այդ հսկայ ուժին դէմ, լուծումը միայն այդ էր, որպէսզի գիտնան թէ անմեղ մարդիկ չեն սպաննուիր, չեն խոշտանգուիր, ոչ մէկ արդարացում:

«Մենք պատմութեան առջեւ հպարտ ենք, որ Դաշնակցութիւնը հայ ժողովուրդի հետ նախընտրեց մեռնիլ քան ստրկանալ:

«Փառք անոնց, որոնք կրցան բարձր պահել Հայութեան պատիւը եւ ազգային արժանապատուութեան գիտակցումը գրին հայ հոգիներու մէջ:

«Առանց զոհողութեան ոչ մէկ յաջողութիւն կայ. այդ ոգիին շնորհիւ է, որ մենք կանք ու պիտի մնանք»:

Գեղարուեստական բաժինէն յետոյ սկըսաւ ճաշը, մեծ խանդավառութեան մէջ. խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւններ, եւայլն իրարու յաջորդեցին:

Շնորհալի կերպով մեներգեցին եւ արտասանեցին Օր. Աստղիկ Քէօսէեան, Օր. Շաքէ Պէնկեան, ընկ. Արիս Գարայեան, Միհրան Քրկօեան, Տիկին Արմենուհի Ցակըրեան, փոքրիկն Քրիստափոր Գույումճեան, Օր. Ամիրայեան, Շաքէ Տիրվանեան, Վարդան Միքայէլեան եւ ուրիշներ:

Ընկ. Սերոբ Մանուկեան, խօսք առնելով յայտնեց որ, եթէ Հայ ենք, պէտք է ապրինք վճռականութեամբ: Փետրուարեան պայքարը պէտք է օրինակ ըլլայ մեզի: Հայրենիքի մէջ բանաստեղծ Յովհ. Շիրազ կը գրէր, այնտեղ ուր ես մտքով ման եկայ իմ որդին ոտքով ման պիտի գայ:

Ընկ. Զուլալ արտասանեց Զարենցի մէկ բանաստեղծութիւնը՝ Սայաթ - Նովայի մասին:

Ծափահարութիւնները կը թնդացնէին սրահը, չափազանց խանդավառութեան մէջ սոյն հաւաքոյթը վերջ գտաւ ուշ գիշերին:

Պ. ՉԳՈՒՔՃԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ **ՅԱՌԱՋԸ**

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԱՃԻՒՆՆԵՐԸ

Հաւանաբար այնքան խօսուեցաւ ընտրութիւններու մասին, որ հարկ էր ուրիշ նիւթ գտնել, բայց զարմանալի է, որ մարեչալ Փէթէնի աճիւններու կարճ փախուստը մեծ իրարանցում չստեղծեց բայց շատ մելան հոսեցնել տուաւ:

Ի՞նչ նշանակութիւն ունի որ, մեռած մարմին մը հո՞ս թէ հոն հանգչի: Յիշատակն է որ կարեւոր է եւ յիշատակը կը տեւէ այնքան որքան կը տեւեն վերապրողները, իւրաքանչիւրը արդէն իրենին իրաւունքն ունենալով:

Ապա, Պատմութիւնն է որ շարունակութիւնը ձեռք կ'առնէ, ան է որ կը դատէ եւ ոչ միշտ շատ արդարօրէն, բայց շատ յաճախ առանց վերաքննութեան: Ան է որ կ'որոշէ փառքի տեղ մը, բայց աւելի յաճախ սպրդած մոռացութիւն մը:

ՌՈՊԷՐ ԷՍՔԱՐՓԻԹ

(Լը Մոնտ)

ՍԵՆԵԱԿԻ ՓՈՇԻՆ

Վերջին քառորդ դարուն յայտնի դարձաւ, որ սենեակի փոշին վնասակար դեր կը կատարէ ցնցղային շնչարգելութեան կամ հարբուխի պարագային: Այս յայտնաբերումը կատարուեցաւ շնորհիւ անձնուէր բժիշկներու երկարատեւ ու ուշադիր քննութեանց:

Սենեակի փոշին բազմազան նիւթերու խառնուրդ մըն է, որ շատ պատճառներէ յառաջ կուգայ: Ասոնցմէ թուենք փետուրները, կենդանիներու մազերը, անկողինի առարկաները, բամպակի կամ բուրդի թելերը, բորբոսը, մանրէները, միջատներու մասեր եւայլն:

Բնականաբար, ամէն մարդ կը շնչէ սենեակի փոշին, բայց քիչեր միայն կը զգան անոր վնասակարութիւնը, այսինքն միայն անոնք, որ տարիներու ընթացքին գերազգաց դարձած են եւ փոշիի հանդէպ անհանդուրժող են:

1928ին գտնուեցաւ փոքր միջատ մը, կէս միլիմեթր երկարութեամբ եւ ձուաձեւ: 1964ին Հոլանտացի բժիշկներ նկատեցին, որ այս միջատը սենեակի փոշիին իրական վնասակար տարրն է: Հետազօտութիւնները ցոյց տուին, որ այս միջատը կը գտնուի հին եւ խոնաւ տուներու մէջ:

Պէտք է ջանք թափել նուազեցնելու համար սենեակի փոշին (չոր բնակարան, անկողիններու օդաւորում, եւայլն):

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐՁԻԳԸ

ԺԵ.

Այդ բարեացակամ տրամադրութեան մէջ կը գտնուէր Մէրի, երբ իրեն իմաց տուին որ դերձակուհիին կողմէ ղրկուած մանկամարդ աղջիկ մը զինքը տեսնել կ'ուզէր: Զբօսանք մը պիտի ըլլար: Ուստի Մէրի հրաման տուաւ որ իսկոյն վեր հանեն մանկամարդ աղջիկը, ու շատ շնորհալի կերպով ընդունեցաւ զայն:

— Օրիորդ Լիւսի, հրաշալի բան մը շինեցի՞ք, հարցուց Մէրի:

— Ձեռքէս եկածը ըրի, օրիորդ: Կը յուսամ որ Տիկին Օկիւսթինի ըսածը հասկցայ: Շրջազգեստը դրուած է միայն...: Փորձի համար եկայ:

Լիւսի քակեց ծրարին չորս անկիւնները ու քանափէի մը վրայ տարածեց շըրջազգեստը:

— Բայց շատ աղուոր է, գոչեց Մէրի: Կարնիթիւրները շատ ինքնատիպ կերպով դրուած են:

— Ես յղացած եմ, ըսաւ գործաւորուհին միամիտ արժանապատուութեամբ մը:

— Շնորհաւորութիւններս: Շատ գեղեցիկ ճաշակ ունիք:

Փօլ Հարմանի աղջիկը զուարթացած էր նորէն: Դէմքին գունատութիւնը անհետացած էր յանկարծ, ու վայրկեան վայրկեան չոր ու թեթեւ հազ մը կոկորդին մէջ կը բարձրանար, թէեւ Մէրի չէր զգար:

— Խե՜ղճ աղջիկ, շատ հիւանդ է, կը խորհէր Լիւսի մտիկ ըրած պահուն:

Լիւսի սկսաւ շրջազգեստին փորձը ընել: Գործաւորուհիին ժպտուն դէմքը եւ համակրելի դիմագծութիւնը խօսակցութեան կը մղէր Մէրին: Ուստի հարցուց անոր.

— Շատո՞նց է որ Տիկին Օկիւսթէնի համար կ'աշխատիք:

— Տասնըհինգ ամիսէ ի վեր, օրիորդ:

— Կ'երեւայ որ շատ կը սիրէ ձեզ:

— Արդարեւ, շատ կը սիրէ զիս:

— Հասկցայ թէ ան շատ կ'ուզէր որ իր տան մէջ բնակիք:

— Գիտեմ թէ այդպէս կը փափաքի, բայց կը նախընտրեմ տունս աշխատիլ:

— Ձեր ծնողքին հետ կը բնակիք, անշուշտ:

— Ծնողք չունիմ, օրիորդ, պատասխանեց Լիւսի տխուր ժպիտով մը:

— Որբուհի՞ էք:

— Չեմ գիտեր...: Մէկ տարեկանիս մէջ ընկեցիկ տղոց ապաստարանը դրուած եմ:

— Ուրեմն ձեր հայրն ու մայրը լքա՞ծ են ձեզ: Բայց սոսկալի բան է աս:

— Այո, անգութ բան է, յարեց Լիւսի: Ինծի այնպէս կը թուի որ զաւակները պիտի սիրէի մայրս: Բայց երբեք մտքէս չէ անցած պարսաւել այդ անծանօթ մայրը. մտիկ ըրած եմ թէ յանցաւոր չէր ան բնաւ, եւ թէ թշուառութիւնը, անօթութիւնը ստիպած են զինքը որ այդպէս ընէ: Թերեւս, հայրս ալ մեռած էր:

— Այնպէս է, մրմնջեց Փօլ Հարմանի աղջիկը: Բայց ապաստարանին մէջ ձեզի բնաւ չըսի՞ն թէ ի՛նչպէս յանձնուած էիք հոն, որպէսզի որեւէ նշանի, որեւէ հետքի շնորհիւ կարենայիք օրին մէկը գտնել ձեր ծնողները:

— Օրիորդ, այդ բանը հարցուցի, երբ լքումիս հետեւանքով ունեցած կացութիւնս ըմբռնելու տարիքը թեւակոխեցի: Ինծի սա պատասխանը տրուեցաւ թէ զիս ապաստանարան յանձնած անձերը որոշիչ նշան մըն ալ ձգած էին, որպէսզի կարելի ըլլար օրին մէկը ճանչնալ ինքզինքս:

— Բայց անկարելի, անիմաստ բան է:

— Օրիորդ, ես ալ այդ դիտողութիւնը ըրի, բայց անպարտելի գաղտնապահութեան մը բախեցայ:

— Ուրեմն ի՞նչ բանի կը ծառայէ այդ որոշիչ նշանը, տղայ մը ճանչնալու համար:

— Ծնողքներուն կարելիութիւն կ'ընծայէ օրին մէկը պահանջելու լքուած տղան: Հաստատութեան տոմարին մէջ արձանագրուած են տղուն յանձնումի օրը եւ ժամը: Լքուած փոքրիկին զգեստը, ճերմակեղէններուն տառանիշերը — եթէ գոյութիւն ունին — կը նկարագրուին, ինչպէս նաեւ խանձարուրին հետ դրուած առարկաներ, որոնք կրնան ապագային հնարաւոր դարձնել ճանաչումը: Տղան կ'արձանագրուի թիւով մը (ես 9 թիւը կը կրէի) ու անուն մը կը դրուի: Այսպէս՝ ընկեցիկ տղաք ինքնութիւն մը կ'ունենան, որ յետոյ կեանքի մէջ ալ կը գործածուի:

— Տարօրինա՛կ բան, որ սարսուռ կը պատճառէ, մրմնջեց միլիոնատէրին աղջիկը: Լիւսի, քանի՞ տարու էք: Թոյլ կուտա՞ք որ ձեզ Լիւսի կոչեմ պարզապէս:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մարսէյլի Յուշարձանի Յանձնախումբը կարեւոր խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ քաղաքիս եւ շրջակայքի բոլոր միութիւններն ու հաստատութիւնները անխտիր։

Կը խնդրուի մէկ կամ երկու լիազօրուած ներկայացուցիչներ ղրկել այդ ժողովին՝

Այս Չորեքշաբթի, Փետրուար 28 ժամը 21ին, Հ. Բ. Ը. Մ.ի սրահը, 7, Ռիւ Փափէռ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Բերրոնէ Սարգիսեան 50 ֆր. կը նուիրէ Շաւիլի Հայոց եկեղեցիին, Տիկին Սրբուհի Փանոսեանի մահուան առթիւ (տեսնել «Յառաջ»էն)։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր խոր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Արշաւիր Խաւիթեանի, իրենց սիրեցեալ դուստրին կսկծալի մահուան առթիւ։

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԵՒՍ ՄԱՐՏ 4

ՊԻՆՉԻ ԶՈՒԱՐԹ ՔԱՐՆԱՎԱԼԸ

Մեկնում Մարտ 4ին։ Հաւաքուիլ ժամը 8ին, Մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ կամ 8.15ին Կառ տիւ Նոռ, Թերմինիւս սրճարանին առջեւ, մեկնում ժամը 8.30ին, ցերեկուան ճաշը ճամբու ընթացքին եւ ժամանում՝ Պինշ (Պելժիա)։

Վերադարձ ժամը 17.30ին եւ ժամանում Փարիզ ժամը 22ի առենները։

Մասնակցութիւն՝ 59 ֆր. ամէն բան մէջը։

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
12 Allée Leonide — Le Perreux
Tél. 324-14-96
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՉԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

quatra aa aa

L'ASSOCIATION D'ACTION ARTISTIQUE ARMÉNIENNE
VOUS PROPOSE
DE JANVIER A AVRIL 73
DANS LE CYCLE
PREMIÈRES AUDITIONS
GRANDS ET JEUNES SOLISTES

MUSÉE GUIMET
6, Place d'Iéna
Métro : Iéna

Soirées à 21 h.
Ouvertures des portes à 20 h. 30

Le Mercredi 24 Janvier
Annie Kavafian - Raffi Petrossian

Le Mardi 27 Février
Ensemble de Stockholm
Soliste : Ani Gazarian

Le Samedi 31 Mars
Quintette Paul Taffanel
Suzanna Mildonian

Le Vendredi 27 Avril
Myriam Birger - Alice Chamirian

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի նոր օղափոխութեան կայանը կեդրոնական ջեռուցումով օժտելու նպատակին կը նուիրեն.—

Այրի Տիկ. Գաբրիէլ Ճիհանեան 40 ֆր., Պր. Վահան Մարտիրոսեան (Փավիյոն-սու-Պուա), Տիկ. Աստղիկ Սամեան (Մարսէյլ), Պր. Վահրամ Աւետեան (Իսի), Տիկ. Մարի Սանտալճեան (Սէն Մանտէ), Պր. Վարուժան Սէօքէեան (Մարսէյլ), Պր. Յովհ. Աւագեանց (Քուլոմպէ), Տիկ. Արշալոյս Սարեան (Մարսէյլ) 30ական։ Տէր եւ Տիկ. Մինաս Ճիհանեան, Տիկ. Աննա Թագւորեան, Պր. Մէրտանեան, Տիկ. Լ. Խասեան, Պր. Ժաք Սոլաքեան, Տէր եւ Տիկ. Աղասի Խանտանեան, Պր. Դաւիթ Դաւիթեան, Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Աստուրեան 20ական ֆր.։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ժողովը այս Ուրբաթ (Մարտ 2) երեկոյեան ժամը 8.30ին Մշակոյթի Տան մէջ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Լիոնի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Չորեքշաբթի 28 Փետր. ժամը 15ին, Ազգ. Տան մէջ դաւաթ մը թէյի շուրջ։ Կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ։ Կարեւոր օրակարգ։

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները 3 Մարտ Շաբաթ ժամը 3ին Ահարոնեան սրահը՝ 26, Ռիւ տէ Քոնվալեսան։ Կարեւոր օրակարգ։ Անդամուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԱՊՐԻԼ 24 Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Մեծ Եղեռնի մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու յիշատակի համազգային ոգեկոչումը՝ Երեքշաբթի, Ապրիլ 24ին։

Օրուան յայտագրի մանրամասնութիւնները՝ ի մօտոյ։

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած
ԷՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
Պատուոյ նախագահութեամբ Պ. ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ
դաշնակ մրցանակ
3 Մարտ Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ
HOTEL MODERNE
Place de la République
ՊԵՏԻԿ ԵՒ ԻՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ
Ճոխ պիւֆէ, զանազան հաճելի անակնկալներ, Թոմպոլա, այլազանութիւն եւ խաղ
ՄԻՍ ԷՍԱԵԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ
Տեղերու ապահովութեան համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն.—
842–08–57 885–08–25

Բանկետական ճաշ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
Ի ՆՊԱՍՏ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
կազմակերպուած
Հայ Մշակոյթի Տան Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի կողմէ
11 Մարտ, կիրակի ժամը 13ին
Սփլանտիտի սրահին մէջ, 31 Պուլ. Ա.թէն
ընտիր կերակուրներ պատրաստուած՝ Տիկնանց Միութեան անդամուհիներու կողմէ
Պարեր ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ կողմէ
Հայկ. ժողովրդական պարեր՝ ՀԱՅ ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐԷ
եւ դիմակաւոր պար
Orchestre pop' PLANÈTE
Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով՝
48–98–23 կամ 51–79–93

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ

ՓԱՐԻԶ

Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Չորեքշաբթի, 28 Փետր. առաւօտեան ժամը 10,15ին Սրբոց Վարդանանց տօնին առիթով, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի յատուկ հանդիսաւոր ժամերգութիւն։

Յաւարտ ժամերգութեան, ժամը 11ին, տեղի կ'ունենայ Վարդանանց յիշատակին նուիրուած աշակերտական հանդիսութիւն մը։ Հրաւիրուած են Փարիզի եւ շրջաններու հայկական դպրոցներու աշակերտները։

Կոչ կ'ընենք ծնողքներուն, որպէսզի իրենց զաւակներով, այդ օր մասնակցին Վարդանանց յիշատակին նուիրուած սոյն արարողութեան եւ հանդիսութեան։

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած
Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի Ծնողաց Միութեան կողմէ
Շաբաթ, 3 Մարտ ժամը 19էն սկսեալ
Orchestre MELKON Gérard et son ensemble
ATTRACTIONS — BAR — BUFFET
26, Rue Troyon — 92310 SEVRES, Tél. 027-18-28
Մուտք 20 ֆր.

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ խաչի Մարսէյլ – քաղաքի վարչութեան
Մարտ 24ին, Շաբաթ իրիկուն ՍԱԼՈՆ ԱԼՀԱՄՊՐԱՅԻ մէջ
Կը նուագէ Վալանսի ԿՌՈՒՆԿ ժողովրդական նուագախումբը։
Ճոխ եւ խնամուած պիւֆէ
ՄՈՒՏՔ 20 ՖՐ.

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

GEORGE V
Մարտ 11 Կիրակի, ժամը 15–24
Բարձր հովանաւորութեամբ Ֆրանսական Կարմիր Խաչին
Կը նախագահէ Պ. Մ. ՃԻՅԻՐՃԵԱՆ
ՑԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
L'OLYMPE CHEZ NOUS
JAN VASSILIS
Auteur, compositeur et créateur du « Sirtaki »
L'orchestre et les attractions du Cabaret de renom
L'OLYMPE
եւ նուագախումբ ՄՕՐԻՍ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ
Պար՝ հայկական եւ եւրոպական երաժշտութիւնով
ELECTION MISS CROIX ROUGE
Projection d'un magnifique film en couleur et sonorisé
« FLASH SUR L'ARMENIE »
La projection du film de 16 heures à 17 heures
L'OLYMPE chez nous de 20 h. à 21 h.
Սեղանները ապահովելու համար հեռաձայնել
359–67–03, ժամը 15էն վերջ 985–66–28
Վերապահուած սեղանները գրաւուած պէտք է ըլլան ամէնէն ուշը ժամը 20ին
Մուտք 20 ֆրանք

42 ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, 4 Մարտ կէսօրէ վերջ ժամը 14.30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique Paris (7e) — Métro Invalides
Կազմակերպուած Փարիզի շրջանի Արենոյշներու, Թեւիկներու, Սկաուտներու եւ Գայլիկներուն կողմէ
Կը մասնակցին Փարիզի, Պանեէօյի, Սեւրանի, Իսիի եւ Շաւիլի խումբերը
Թատերական ներկայացումներ, հայկական պարեր, երգեր եւ արտասանութիւններ հայերէն
Առաջին անգամ ըլլալով հայ Արիներուն երգչախումբը, սկաուտական տողանցք և ներկայացումներ։ Սկաուտական նուագ
միջնանարին սկաուտական ցուցադրութիւն եւ պիւֆէ
ՄՈՒՏՔ 15 ՖՐԱՆՔ ԵՐԱԽԱՆԵՐՈՒՆ ՄՈՒՏՔԸ ՁՐԻ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MERCREDI 28 FÉVRIER 1973

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
32, Rue de Trévise Paris 9

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

49ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.652

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

49e ANNÉE — No 12.652

ԹԱՐԳՄԱՆԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՄԵԾ ԴԷՄՔ ՄԸ՝

ԼՈՒԻԶ ՍԵՐՎԻՉԷՆ

—0—

ԾԱՆՕԹ. ԽՄԲ.— Ժաք Պրէնիէր յօդուած մը նուիրած է Տիկին Լուիզ Սերվիչէնի, որ ծանօթ անուն մըն է Հայերուն մօտ, իր հօր եւ մեծ-հօր կողմէ, մինչ ինք ալ բացառիկ տեղ մը կը գրաւէ ֆրանսական գրական աշխարհին մէջ, իբրեւ խմուտ թարգմանիչ մը։

Ստորեւ թարգմանաբար կուտանք Ժաք Պրէնիէրի յօդուածը, լոյս տեսած Շաբաթ օրուան (փետր. 24) Ֆիկարոյի գրական բաժնին մէջ։

×

Թարգմանութեան Հալվիկրին-Կամանսկի 1972ի մրցանակը տրուած է Լուիզ Սերվիչէնի իր գործին ամբողջութեան համար։ Այդ մրցանակը ստացաւ, անոր հիմնադրին՝ Թոլսթոյի եւ Դոստոյեւսկիի հմուտ թարգմանիչին աղջկան Տիկին Ռեսթրեփօ-Մեծիայի ձեռքէն։

«Եթէ հարկ ըլլայ հիանալ այն մարդոց վրայ, որ բազմաթիւ լեզուներ կը խօսին, հարկ էր նախ խոնարհիլ մեծ պանդուկներու դռնապաններուն առջեւ» կը պատասխանէր օր մը Լուիզ Սերվիչէն մէկուն, որ սքանչացած էր իր վրայ, քանզի կատարելապէս գիտէր հինգ լեզու եւ ծանօթութիւններ ունէր քանի մը ուրիշներու մասին։

Լաւ, բայց երբ հրատարակիչ մը կ'ուզէ լոյս ընծայել գրական գործ մը, անգլերէն, գերմաներէն կամ իտալերէն գրուած, եւ որ կարգ մը դժուարութիւններ կը ներկայացնէ, անմիջապէս կը խորհի Լուիզ Սերվիչէնի վրայ։ Այդպէս իրեն կը պարտինք հսկայական գործեր, ինչպէս Լէոնարտօ տա Վինչիի «Տետրակները», Հէնրի Ճէյմսի «Տետրակները» եւ Թոմաս Մանի «Տոքթոր Ֆաուսթուսը»։ Այդ ալ բան մը պիտի չըլլար եթէ այդ թարգմանութիւնները սքանչելի չըլլային։ Թոմաս Ման որ փառաւոր գիտէր մեր լեզուն, այդ կարծիքն ունէր «Շառլոթ Վայմարի մէջ» եւ «Ժոզէֆ ու իր եղբայրները» հատորներու ֆրանսական վերածումներուն համար, բացած է ու գրած է։

Գուցէ կարծուի որ Լուիզ Սերվիչէն վկայականներու բեռան տակ մէկն է։ Բացարձակապէս՝ ոչ։ Ինչպէս Թոմաս Ման, Պաքալորէան չէ անցուցած։ Բայց, անոր պէս, շատուորն է քաղքենի մեծ ընտանիքի մը, արուեստներու եւ միջազգային մշակոյթի բարեկամ։

Ծնած է Պոլիս, հայ համայնքին մէջ։ Հօրենական մեծ հայրը, բժիշկ եւ ծերակուտական, իր անունն ունի Ժթ. դարու Մեծ Լառուսին մէջ, մանկական հիւանդութեանց ֆրանսերէն իր հատորներուն համար։ Ամուսնացած էր Ֆրանսուհիի մը հետ եւ իրենց ~~ազգերէն~~ [handwritten correction, illegible] մեր Էֆոլ Սանթրալի աշակերտն եղաւ նախքան պետական խորհրդատու և Հանրային Շինութեանց բարձր պաշտօնեայ ըլլալը Թուրքիոյ մէջ։

Լուիզ Սերվիչէն մեծցած է անգլիացի եւ գերմանացի դաստիարակուհիներով եւ մէկի դասախօսներ անձնական դասեր կուտային իրեն։ Բայց ամէն ինչ մօրը կը պարտի։ Պատիւն ունեցանք ճանչնալու Տիկին Ասթինէ Սերվիչէնը եւ կրնանք վկայել որ բացառիկ կին մըն էր, թէ' իր իմացականութեան որակով եւ ծանօթութիւններու ծաւալով եւ թէ իր այցելուները ընդունելու քնքոյշ վերաբերումով։

Սերվիչէն ընտանիքը Փարիզ հաստատուած է 1929ին բայց չէր կրնար պահել արբեւակերպի նոյն մակարդակը։ Այն ատեն է որ, պարտաւորուած ըլլալով աշխատիլ, Լուիզ Սերվիչէն արհեստով թարգմանիչ եղած է։ Առաջին թարգմանութիւնը ըրած է միայն իր հօրը համար, Պերթրանտ Ռըսըլի մէկ փորձն էր։ «Վըստահ չէի, կ'ըսէ այսօր, որ լաւ կը հասկնամ ինչ որ կը թարգմանեմ»։

Իր մօրը աշխատակցութեամբ է որ կատարած է իր առաջին մեծ թարգմանութիւնները։ Տիկին Աստինէ Սերվիչէնի հպարտ նշանաբանն էր «լաւ բառը ոչ մէկ իմաստ ունի երբ լաւագոյն բառը գոյութիւն ունի»։

Լուիզ Սերվիչէնի մեծ ուրախութիւնն է ծառայել Թոմաս Մանի գործին, 40 տարիէ ի վեր։ Բայց ո՞ւր քա՞ն հեղինակներ իրեն ինչե՞ր կը պարտին։ «Մեծերու» կարգին կայ Փիրանտելլօն, զոր կը նկարագրէ «այնքան ամօթխած հակառակ իր հռչակին» եւ որու շնորհիւ ծանօթացած է թատերական փորձերու զուարճութեանց (ի մէջ այլոց՝ թարգմանած է «Մարդը», «Կենդանին եւ առաքինութիւնը» եւ «Դեւերու խաղը»)։

Հարցուցինք իրեն թէ քանի՞ գիրք թարգմանած է։ «Շուրջ հարիւր, կարծեմ, յաւելեալ՝ յօդուածներ»։

1972ի վերջը կրցանք կարդալ Հէնրի Ճէյմսի Լա Մէզոն Նաթալի, իր թարգմանութիւնը։ 1973ի սկիզբը լոյս տեսան Թոմաս Մանի երկու անտիպ գործեր։ Ներկայիս կը վերջացնէ Էրնոթ Եունկըրի մէկ գործը։

Ժ. Պ.

Աւելցնենք որ Լուիզ Սերվիչէն «Արուեստի եւ Գրականութեան» ասպետ է եւ Ֆրանսական Ակադեմիայի Լանկլուա մըրցանակը ստացած է Լէոնարտօ տա Վինչիի «Տետրակներ»ու իր թարգմանութեան համար (յառաջաբան՝ Փօլ Վալէրի)։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԻԷԹՆԱՄ

ԱՌԱՋԻՆ ՕՐԷՆ՝ ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—0—

Վիէթնամի միջազգային խորհրդաժողովը, որուն բացումը, ինչպէս գրած էինք երէկ, կատարուեցաւ Երկուշաբթի առաւօտ, վերջ պիտի գտնէ Ուրբաթ օր։

Առաջին նիստին իսկ երեւան ելան տարակարծութիւններ եւ արդէն իսկ ոմանք այս խորհրդաժողովը կը նմանցնեն Ժընեւի ժողովին։

Առաջին հարցը, բնականաբար, նախագահի խնդիրն էր։ Որոշուեցաւ երկու նախագահ ունենալ, որոնք փոխն ի փոխ պիտի ստանձնեն իրենց պաշտօնները։ Նախագահներու պաշտօնը յանձնուեցաւ Քանատայի եւ Լեհաստանի ներկայացուցիչներուն։ Այս որոշումը տրուեցաւ նկատի առնելով, որ Քանատա եւ Լեհաստան մաս կը կազմեն նաեւ 1954ի գինադուլի քննիչ յանձնախումբին։

Երկուշաբթի օրուան նիստը վարեց Քանատայի Արտաքին Նախարարը։ Այս վերջինը՝ Մ. Շարփ առաջարկեց, որ խորհրդաժողովը մնայուն մարմին մը ստեղծէ, որպէսզի գինադուլի քննիչ յանձնախումբը անոր իրաւարարութեան դիմէ, երբ անհրաժեշտութիւնը նկատուի։ Այս առաջարկին համաձայն գտնուեցաւ Մ. Նահանգներու ներկայացուցիչը։ Սակայն Հանոյի եւ Հարաւ. Վիէթնամի Աժամեայ կառավարութեան ներկայացուցիչները մերժեցին առաջարկը։

Հարաւ. Վիէթնամի մէջ խաղաղութիւնը դեռ բոլորովին չէ հաստատուած։ Հոս ու հոն արիւնալի միջադէպեր տեղի կ'ունենան եւ երկուստեք տասնեակներով մարդիկ կը մեռնին։ Պարզ է, որ երկու կողմերն ալ զիրար կ'ամբաստանեն։ Միւս կողմէ, Հանոյ դադրեցուց ամերիկացի գերիներու արձակումը, առարկելով որ Ուաշինկթըն եւ Սայկոն չեն յարգեր գինադուլի պայմանները եւ թէ նուաճանգիստներու ականներու վերցումը կը դանդաղի։

ԹՐՔԱԿԱՆ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔՆԵՐԸ ՉԵՆ ԴԱԴՐԻՐ

●

ՈՒՐԻՇ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐ ԱԼ ՊԻՏԻ ՇԻՆԵՆ ԵՂԵՐ... ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Անգարայէն կը հաղորդեն.—

ԵԹԷ ՄԱՐՍԷՅԼԻ «ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ» ՉՎԵՐՆԱՅ, ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԱԶԻԱՆԹԷՊԻ ՄԷՋ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ ՄԸ ՊԻՏԻ ԿԱՆԳՆԷ

«Թուրք Ցեղաշրջական Միութիւնը որոշած է Կազիանթէպի մէջ ֆրանսական խժդժութիւնը խորհրդանշող յիշատակարան մը կանգնել, եթէ երբեք Մարսէյլի մէջ չվերնայ հայկական հակաթուրք յիշատակարանը։

Թուրք Ցեղաշրջական Միութիւնը ժողով գումարեց եւ հաստատեց թէ ֆրանսական կառավարութիւնը գրեթէ օժանդակած է Հայոց այդ հակաթուրք քինախնդրութեան։ Հետեւաբար որոշած է Կազիանթէպի մէջ կառուցանել ֆրանսական խժդժութիւնները խորհրդանշող յուշարձան մը, Շէհիտլիքի եւ պատերազմական թանգարանի կողքին։ Ինչպէս կը յիշուի, Կազիանթէպի մէջ, ֆրանսական գրաւման ժամանակ եօթը հազար Թուրքեր նահատակուած էին»։

ԷՐԶՐՈՒՄԻ ՄԷՋ ԱԼ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ՄԸ ԿԱՆԳՆԵԼ Կ'ՈՒԶԵՆ

«Թէրճիման» փետր. 23ին կը գրէ թէ Էրզրումի մէջ ալ պահանջուած է յիշատակարան մը կանգնել, «Հայոց ջարդերը» պատկերացնելու համար։ Իւլքիւ Օճաղներու նախագահ Միւէյյիտ Փարլմօղլու այս մասին մամլոյ ասուլիս մը սարքեց, եւ յիշեցուց թէ Հայերը աշխարհի զանազան վայրերուն մէջ հակաթուրք ցոյցեր կ'ընեն։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՅԻ զինուորական Ատեանը 18 ձախապաշտներ կը դատէ։ Դատախազը ատոնցմէ վեցին համար մահապատիժ պահանջեց։ Ատոնք, ըստ եղած ամբաստանութեան, ռումբով յարձակում գործած են Ֆրանսայի, Փորթուկալի, Յորդանանի եւ Հարաւ. Վիէթնամի դեսպանատուներու վրայ 1971ին։ Յարձակած են նաեւ դրամատուներու վրայ եւ առեւանգումի մը փորձն են կատարած։ Պոլսոյ պաշարման վիճակի իշխանութիւնները պահանջեցին տեղեկատուութեան երեք գործակալութիւններէ, որ իրենց լուրերը թերթերու յանձնելէ առաջ գրաքննութեան ներկայացնեն։ Ասիկա կը վերաբերի ներքին լուրերուն։ Թուրք երեք գործակալութիւններն են՝ Անատոլու գործակալութիւնը, Հապէր եւ Թուրքիէ Հապէրլէր։

«ՎՐԷԺ, ՎՐԷԺ» պոռացած են հազարաւոր Պեռեւիներ որոնք անապատէն գացած էին Պենկազի, ներկայ ըլլալու համար լիբիական օդանաւին զոհերուն յուղարկաւորութեան։ Արարողութիւնը հակեգիպտական բնոյթ առած է եւ դեսպանատունն ալ յարձակման ենթարկուած։ Լիբիացիք կ'առարկեն որ Եգիպտոս որ «իբրեւ թէ» ռատարի հոյակապ հաստատութիւններ ունի, ի՞նչպէս չէ նկատած որ լիբիական օդանաւը կը կորսուէր եւ երբ տեսած են ինչո՞ւ օգնութեան չեն ղրկած ի պաշտպանութիւն։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՕԴԱԿԱՅԱՆՆԵՐՈՒ վիճակը միշտ փայլուն չէ։ Զինուորական հակակշռողներու միջամտութիւնը թոյլ տուաւ Երկուշաբթի օր որ հարիւր օդանաւի երթեւեկ ապահովուի (600ի վրայ)։ Ֆրանսացի օդաչուները կը մերժեն այս կարգադրութիւնը։ Անկէ զատ իրենք ալ գործադուլի կը դիմեն, 48 ժամ, Չորեքշաբթիէն սկսեալ։ Էռ-Ֆրանս օրական 10 միլիոն ֆրանք կը կորսնցնէ ներկայիս։

ՄՈՍԿՈՒԱ ժամանեց Եգիպտոսի Պատերազմի նախարարը՝ Ահմէտ Իսմայիլ։ Կ'ենթադրուի, թէ պիտի փորձէ նոր զէնքեր ապահովել իր երկրին։ Եգիպտացի նախարարը Մոսկուայի օդակայանին մէջ դիմաւորուեցաւ մարեշալ Գրեչկոյի կողմէ, խորհրդային Պաշտպանութեան նախարարը։

×

ՅՈՅՆ ՄԱՄՈՒԼԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐՈՒ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԸ

—0—

ԽՄԲ.— Աթէնքի առաւօտեան օրաթերթերէն «Աքրոփոլիս» իր Ուրբաթ, փետր. 16ի թիւին ու խմբագրական նոթերու «Լակոնական» սիւնակին մէջ, «ՀԱՅԵՐՈՒ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԸ» խորագրին տակ հրատարակած էր հետեւեալ գրութիւնը.—

«Վստահ ենք որ, եթէ իրրեւ բողոք Թուրքիա չորոշէր ետ կանչել Ֆրանսայի իր դեսպանը, արդիւնքը այն պիտի ըլլար որ, փոքրաթիւ մարդիկ լուր պիտի ունենային Թուրքիոյ հայկական ջարդերու զոհերու եւ Ֆրանսայի Դիմադրութեան հերոսներուն ի յարգանս Մարսէյլի մէջ յուշարձանի կառուցումէն։

Թրքական քայլը ամէնուն իմացուց թէ գոյութիւն ունի նման յուշարձան մը, դեռ աւելին ըլլալով՝ իմացան նաեւ շատ-շատեր որոնք լուր չունէին թէ դարուս սկիզբներուն մօտ, Թուրքիոյ մէջ, Հայերու վայրագ եւ սիսթեմաթիք կերպով ղեկավարուած ջարդեր տեղի ունեցած էին։ Ուրիշ խօսքով՝ Թուրք Պետութիւնը, այնքան դիւրագգածութիւն ցոյց տալով՝ վնասեց իր շահերուն։

Բայց անկէ զատ, անիրաւութիւն կ'ընէ՝ երբ ամէնէն կը պահանջէ մոռնալ իրողութիւնը սարսափելի, բարբարոս քաղաքականութեան մը, որ գործադրուեցաւ՝ թիրախ ունենալով ամբողջ ժողովուրդի մը բնաջնջումը։

Կը կարծենք թէ շատ աւելի լաւ պիտի ըլլար Թուրքիոյ համար, որ ինք ալ դատապարտէր Ապտիւլ Համիտը եւ Օսմանեան կայսրութիւնը, ցեղասպանութեան այն ոճիրին համար եւ բացարձակապէս բաժնելու համար այսօրուան Թուրք Պետութեան դիրքը այն դարչելի անցեալէն։

Եթէ դժուար է ասիկա, դարձեալ աւելի նախընտրելի պիտի ըլլար որ Թուրք կառավարութիւնը անտեսէր Մարսիլիոյ յուշարձանի կառուցումը, վստահ ըլլալով, որ նման պարագայի մը շատ քիչ մարդիկ լուր պիտի ունենային անոր գոյութենէն եւ աւելի քիչեր՝ անոր նշանակութենէն։

Զափազանց նախանձախնդրութիւնը կը վնասէ, երբ ցոյց կը տրուի հարցի մը մէջ, որ պէտք է խոստովանիլ թէ՝ իրրեւ շատ պէտ կրնայ որակուիլ»։

ՀԱՅՐ ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ
ԿԱՄ PADRE ARMENO

ԽՄԲ. «ՅԱՌԱՋԻ» — Մեր վաստակաւոր աշխատակիցը՝ Հայր Վահան Յովհաննէսեան քանի մը ամսուան համար Պէյրութ կը գտնուի: Այս առթիւ Այգի մէջ լոյս տեսած է հետեւեալ յօդուածը.—

Շատ ծանօթ անուն մը ոչ միայն մատենագիտական դասակարգին, այլեւ դպրոցականներու, որոնց համար գրած է իր «Հայոց պատմութիւն»ները:

Շատ ծանօթ անուն մը Սփիւռքի եւ Հայրենիքի համար. Սփիւռքի՝ իբր Մխիթարեան Ուխտին շրջուն գեսպանը, Հայրենիքին՝ որպէս (նախ) Հայաստանցի, քանի որ ծնած է Ախալցխա, յետոյ՝ իր սերտ կապը հայրենիքի հետ: Այցելած է վերջին անգամ 1968ին, աւելի քան երկու ամիս մնալով Մատենադարանի շուքին, պրպտումներու եւ բանասիրական գիտելիքներ ամբարելու համար:

×

Անունով ու գործով ինծի ծանօթ այս եկեղեցականը ահա կը գտնուի իմ մօտ: Տպաւորիչ կեցուածք, խօսուն աչքեր, գեռեւս փայլուն, հակառակ մօրուքին սպիտակ «զառամութեան»: Ձեմ գիտեր ո՛վ կեանքը բաժնած է տարիներու: Վերջին հաշուով խելացի գործ մը չէ կատարած, որովհետեւ եթէ կեանքը հաշուենք միայն տարիներով, յուսախաբութիւնը պիտի պատէ մեզ, կեանքին արբելու բաժինը համարելով քանի՜—քանըհինգ տարիները միայն: Իսկ երբ Հայր Վահան Յովհաննէսեանի նման մարդու մը մասին պիտի խօսուի, տարիներու թուարանութիւնը սխալ պիտի գայ, քանի որ վաթսուն եւ աւելի տարիներն իսկ չեն կրցած արգելք մը ըլլալ իր խանդավառութիւնը կասեցնելու, իր ստեղծագործական թափը ստանձելու, վաթսուն տարիներ, որոնց ընթացքին ստեղծագործած է անդուլ, այս հաւատաւոր Մխիթարեանցին:

Կը խօսի մեղմ շեշտով ու եղանակով, ինչ որ կը ստիպէ ականջդ սրելու եւ միայն զինք ունկնդրելու: Կը պատմէ այնպիսի հաճելի բաներ, որոնց մասին թերեւս մտադրութիւն չունէր խօսելու, բայց որ կը խօսի իբր պարզ խօսակից, առաւել հաճելի դարձնելով իր ներկայութիւնը: Օրինակ, երբ կ'ըսէ թէ Վենետիկի Ս. Ղազարու վանքին Մատենադարանին մէջ կան 72 հատ տոմարներ, լեցուած միայն կղզին այցելած հիւրերու տպաւորութիւններով, կը զարմանաս, ուշադրութիւնդ կը կեդրոնացնես եւ ինք «տոկալուած» կը շարունակէ, «յետոյ անջատեցինք Հայերուն արձանագրութիւն - տպաւորութիւնները, օտարներուն տպաւորութիւններէն»: Վենետիկէն անցած են համաշխարհային հանճարներ, ինչպէս՝ Ալֆրէտ Տը Միւսէ, Ռապինտրանաթ Թակոր, Լամարթին, Ռոսինի, Մարգոնի (աշխարհահռչակ գիտնական - ֆիզիկոս) եւ շատ շատեր: Ո՞ր մէկը ըսեմ, Մարսէլ Փրուսթ Վենետիկ եկա՞ծ է թէ ոչ, երբ հարց ծագած է, մարդ չէ կրցած պատասխանել: Դիմեցին մեզի ստուգելու համար: Մեր տոմարներուն մէջ իր տպաւորութիւնը կայ երկու տողով: Ուրեմն ան Վենետիկ այցելած է երկու անգամ: Անշուշտ Լորտ Պայրընի մասին լսած էք, որ երկար մնացած է Ս. Ղազար: Մեր վանքը կ'այցելեն տարեկան 35.000 օտարներ եւ 5.000 Հայեր»:

×

Հայր Վահան Յովհաննէսեան շրջած է գրեթէ ամբողջ աշխարհը, ոչ միայն իբր Մխիթարեանցի «առաքեալ», այլեւ (մի՛ զարմանաք) իբր գերի վեց տարի մնացած է Ափրիկէ, երբ զինուորական ծառայութիւնը կը կատարէր երկրորդ աշխարհամարտին, իտալական բանակին մէջ, իբր իտալացի սպայ:

Սփիւռքի մէջ գտնուող Մխիթարեան բոլոր վարժարաններուն մէջ պաշտօնավարած է, խանդավառելով եւ դաստիարակելով սերունդներ: Զինք կը ճանչնան ամէն անկիւնի մէջ: Ան ժողովրդականութիւն կը վայելէ նաեւ Իտալիոյ մէջ ուր զինք կը կոչեն «Փատրէ Արմէնօ» («Հայ Հայր»):

Եթէ ուզենք խօսիլ բանաստեղ - վիպագիր—պատմագիր—յուշագիր Հայր Վահանի մասին, պիտի երթանք շատ հեռուները, եւ մեր սիւնակները նեղ պիտի գան: Կարճ կերպով ըսենք, որ ունի տասը հատոր բանաստեղծութիւն, բազմաթիւ վէպեր, որոնց նիւթերը վերցուած են ազգային կեանքէ: Արդէն յիշեցինք իր «Հայոց պատմութիւն»ները: Ուրեմն գրական բոլոր սեռերը գրեթէ մշակած գրող մը:

Հայր Վահանի միակ մտասեւեռումը հայ ժողովուրդն է, իր լեզուով, պատմութեամբ, անցեալով ու ներկայով — Մեր Հայաստանը, զոր պէտք է սիրել, սիրել, ու միայն սիրել, ինչ որ ալ ըլլան պայմանները:

Ահա Հայը, կը մտածեմ ես հանդիպումէն ետք, հանդիպում մը, առանց մասնաւոր ժամադրութեան, առանց նախապատրաստուած ծրագրի, հանդիպում մը, ինչպէս... պարզապէս ընտանիքիդ մէկ անդամին, կամ՝ հարազատիդ: Ո՞վ չի մտներ բաց դռնէ մը ներս, երբ այդ դրան մուտքին գրուած է երկու կանչող տառ բառ. «Մխիթարեան Վանք»:

Ու արեւ կար այս վանքի բակին, ծաղկած վարդենիներ, ագմկող հայորդիներ: Իսկ անոնց միջեւ մեր գրողը, որ չէր աւարտեր...:

ՇԱՀԱՆԴՈՒԽՏ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԱՆԴԱՄԱՏԵՏՐԵՐՈՒ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒՄԸ

———0———

Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան Կեդրոնական Կոմիտէն, Փետրուար 18ին, պաշտօնապէս յայտարարեց, թէ Համայնավար կուսակցականներու անդամատետրերը պիտի փոխանակուին նորերով՝ Մարտ մէկէն սկսեալ: Այս գործողութիւնը Հայաստանի մէջ կ'անուանուի «կուսփաստաթղթերի փոխանակում»:

Համայնավար կուսակցութեան 24րդ համագումարին (1971 Մարտ 21) էր, որ անդամատետրերու փոխանակութեան որոշումը տրուեցաւ: Իսկ Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան Կեդրոնական Կոմիտէն, 1972 Մայիս 19ին, իր լիակատար նիստին քննութեան առնելով այս հարցը, որոշեց այդ գործողութիւնները կատարել 1973–1974ին:

Այս հիման վրայ է, որ Կեդր. Կոմիտէն իր նոր որոշումը կուտայ: 24րդ համագումարի տուեալներով կուսակցական շարքայիններու թիւն էր 14.435.321, որուն 645.232ը՝ «անդամութեան թեկնածու» էր:

Հոկտեմբերեան յեղափոխութենէն յետոյ վեցերորդ անգամն է, որ կուսակցականներու անդամատետրերու փոփոխումներ կը կատարուին: Առաջինը տեղի ունեցած էր 1919ին, եւ Լենին այդ առթիւ անհրաժեշտ գտած էր կուսակցութեան շարքերէն դուրս հանել «գիւղանակալ - ներ»ը, «թոյլ համայնավարներ»ը, ինչպէս նաեւ մենշեւիկները:

Սթալին մաքրագործումներ կատարեց շարքերէն ներս՝ անդամատետրերու փոխանակութեան ժամանակ:

1972 Մայիսէն մինչեւ աշուն, «նախապատրաստական աշխատանք»ի փուլ մը բոլորեցին կուսակցական մարմինները: Այսպէս՝ «անհատական» զիծով քննութեան առնուեցաւ իւրաքանչիւր կուսակցականի «վարքագիծը»: Նկատի առնուեցան ամէն մէկուն գաղափարական հասանութիւնը, անոր կեցուածքը հանրային կեանքի մէջ եւայլն: Օրինակ, Լենինականի «Տեքստիլ կոմբինատի մանածի ֆամբրիկայի» կուսակցական կազմակերպութիւնը, որ 168 անդամ եւ թեկնածու անդամ ունի, քննութեան առած է այն քանի մը համայնավարներու պարագան, որոնք «տուժեր» (խմա՛ պատիժ) ստացած էին 1944–1946 թուականներուն:

Գաղափար մը կուտայ հետեւեալ մէջբերումը՝ նախապատրաստական աշխատանքներու բնոյթին մասին. «սակայն մեզանում քիչ չեն նաեւ այն կոմունիստները, որոնք կոլեկտիվում, արտադրութեան մէջ եւ կենցաղում իրենց անվայել են պահում, արատաւորում են կոմունիստի բարձր կոչումը: Դաստիարակչական աշխատանքին զուգընթաց, քաղկոմն ու սկզբնական կազմակերպութիւնները ամենեւին էլ չեն «օրօրում» նրանց, ովքեր յոյս չեն ներշնչում դաստիարակուելու: Հէնց այդպիսին էին այն 23 կուսանդամները ու երկու կուսթեկնածուները, որոնք հեռացուեցին կուսակցութիւնից: («Սով. Հայաստան», 1972 Օգոստոս 4):

Նախապատրաստական աշխատանքներու ընթացքին յատուկ ուշադրութիւն դարձուեցաւ շարքայիններու գաղափարական հասունութեան վրայ: Որովհետեւ, վերջին տարիներուն կուսակցականներու մօտ եւս նշմարելի էր դարձած այսպէս կոչուած «հաշտուողական ոգի» մը ոչ-մարքսեան տեսակէտներու եւ հայեացքներու նկատմամբ: Աւելին՝ շատեր անուշադրութեան կը մատնէին «մարքս - լենինեան աշխարհահայեացք»ը:

Արդէն, Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն, 1971 Նոյեմբեր 22-23ի լիակատար նիստին, անհրաժեշտ կը գտնէր յիշեցնելու, թէ «իրագործելով 24րդ համագումարի արտաքին քաղաքական ծրագիրը — խմա՛ մերձեցում Արեւմտեան աշխարհի հետ — կուսակցութիւնը շեշտում է միջազգային ասպարէզում մղուող գաղափարական պայքարի յարաճուն դերը» եւ Կեդր. Կոմիտէն կը պահանջէր, որ «պրոպագանդիստական մարմինները» բարձրացնեն իրենց գործունէութեան մակարդակն ու արդիւնաւէտութիւնը («Սով. Հայաստան», 1971 Դեկտեմբեր 1):

Խորհրդային իշխանութիւններուն մտահոգութիւնը աւելի յստակ երեւան կուգայ հետեւեալ պարբերութեան մէջ. «Դաստիարակչական աշխատանքը կատարւում է ո՛չ թէ անօդ տարածութեան մէջ, այլ մի պայքար է, որի մէջ կուսակցութիւնը ունի իր լուրջ հակառակորդները: Խօսքն առաջին հերթին վերաբերում է բուրժուական գաղափարախօսութեանը: Պէտք է հաշուի առնել այն, որ կոմունիզմ կառուցող սովետական ժողովուրդը կապիտալի աշխարհից պատնէշաւորուած չէ անթափանց պատով: Այդտեղից ամենաբազմազան ճանապարհներով ներթափանցում են բուրժուական գաղափարներ, հայեացքներ ու սովորութիւններ»: «Սով. Հայաստան» 1972 Յունուար 11):

1972 Հոկտեմբեր 3ին «Հանրապետական խորհրդակցութիւն» մը տեղի ունեցաւ Երեւանի մէջ, օրակարգ ունենալով «գաղափարա - դաստիարակչական աշխատանք»ը: Այդ առթիւ Ա. Քոչինեան, իր կարգին, յայտարարեց, թէ «Բուրժուական գաղափարախօսութեան եւ մարդկանց գիտակցութեան մէջ կապիտալիզմի մնացուկների դէմ պայքարը այսօր էլ մնում է մեր գործունէութեան կարեւոր ուղղութիւնը: Այդ պայքարը պէտք է լինի ակտիվ, յարձակողական, կոնկրետ եւ անհաշտուողական» («Սով. Հայաստան», 1972 Հոկտեմբեր 4):

Այսպէս, ինչպէս կը տեսնուի, «գաղափարական» հարցը հիմնական տեղ կը գրաւէ խորհրդային կեանքին մէջ, եւ անդամատետրերու փոխանակութիւնը, որ վերջին անգամ կատարուած էր 1954ին, կը ձգտի առաջին առթիւ «կարգապահութիւն» մացնել շարքերէն ներս՝ կազմակերպական եւ վարդապետական միեւնոյն ատեն:

Ուրիշ հարց մըն ալ օրուան նիւթ է

Մաշված Փշալար

(ՎԻՊԵՐԳ)

Իսկ հիմա...

Այո, խուլ պէտք է լինել չլսելու համար Մամոյի երգը՝ չորանոցից: Մամօն երգում է: Սա երկու անգամ երկու չորսի պէս պարզ է հիմա: Մնում է պարզել, թէ ի՞նչ է երգում: Այդ էլ դժուար չէ: Նախհիմա երգում է ինքնամոռաց եռանդով, մի ձեռքն ականջին, գլուխը ցնցելով. երգն էլ ծանօթ է, ծանօթ ու տարածուած.

Մի՛ լա, աչքի՛ս լոյս, մի՛ լա,
Օր է, կ'անցնի, մի՛ լա,
Ով որ փակեց այս դուռը,
Մի օր կը բանայ, — մի՛ լա...

«Աղ–լա՛մա՛, ախ, աղլա–մա՛...» — քաշում է Մամօն եւ ապա տիրում է ծանր մի լռութիւն ո՛չ միայն չորանոցում:

— Օդը դժուար է, — կ'ասէր Խոնաը:

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Հինգշաբթի առաւօտեան, երբ բրուտանոցի դուռը մոմռալով կխարացուեց ու ներս սահեց հանգած աչքերով Գերմանուհին, անիւները չգիտես ինչու լռեցին, իսկ ես մինչեւ ծնկներս խրուած կաւահողում՝ անշարժացայ: Իմ ողնաշարի երկարութեամբ օձի նման մի սառնութիւն գալարուեց: Կաւը սառն էր երեւի, պէտք եղածից աւելի սառն: Գերմանուհին նետեց իրեն ամենամօտ նստարանին, իսկ նրա առաջ ծնկաչոք ընկաւ Մամօն: Եղե՞լ էք ամրանը Սիբիրի խորին տայգաներում, ուր չի շարժւում ոչ մի տերեւ, ուր տիրում է մի այնպիսի սպառնական լռութիւն, որ թւում է հողագունդը հասել է կորստեան եզրին ու հիմա շունչը պահած սպասում է ահեղ ակնթարթին... Եւ ճիշդ այդ պահին անյայտ մի ծառի անյայտ բարձունքից լռութիւնը խոցոտում է անյայտ մի անտառային թռչուն: Նա արձակում է ինչ–որ ադխոզոր կռինչ, մի ձայն, որ ողբ չէ, երգ չէ, լաց չէ ու չգիտես ի՞նչ է: Չէ՛, դուք չէք լսել այդ ձայնն ամառնային տայգայի խորունկ խորերից, հետեւաբար եւ չէք կարող պատկերացնել, թէ ի՛նչպէս էր լալիս Մամօն, իսկ Մամօն սրտակեղէք ձայներ էր հանում այդ անյայտ, վախեցած թռչունի նման, որը ողբ չէր, երգ չէր, լաց չէր, չգիտես ի՞նչ էր, սակայն ինչ որ էր՝ սարսափելի էր, սարսափելի:

— Խեղճ իմ Մամու, — ասում էր Գերմանուհին, շոյելով նրա գլուխը, — մընացինք քեզ հետ որբ, չուտով ես էլ կը գնամ, ի՞նչ կը լինի քո ճարը:

Այդ դեռ բուական չէր կարծես, բրուտանոցի խորշերից ճպուռը ճռաց ծանր ու հիւանդագին, ու դեռ՝ պղտոր ապակիների միջից կարելի էր տեսնել, որ խոշոր, յուղարկաւորութեան նման դանդաղ ու ծանր փաթիլներով ձի՛ւն սկսեց իջնել հանդիսաւոր ու օրօրուն, ու դեռ՝ գործարար բակի ողողարանից էլեկտրական հոսանքով նոր աշխատանքի դրուած սղոցը սուր ու հիւանդիկ ճչաց ու լռեց, ու դեռ՝ ես նայեցի Աչոտ դայուն եւ Խոնաին... Նրանց վզերն ու գլուխների դրուածքն անչափ նման էր Գերմանուհու կերտած կաւէ գլխաքանդակներին:

... Ծաչի ընդմիջումից յետոյ նորից պտըտւում էին անիւներն ու բրուտանոցում հաստատուեց աշխատանքային առօրեան: Գերմանուհին վերցրեց մի մեծ կտոր կաւ եւ դողացող մատներով երկար ու խնամքով մշակելուց յետոյ հաստատեց այն քառակուսի տախտակին, ապա մատներով, փայտէ ձողիկներով ու չեղբերով սկսեց շնչաւորել անշունչ կաւը: Աւա՜ղ, այս անգամ կաւը չշնչեց, որովհետեւ այդ էր պահանջում արձանագործուհու նոր եւ երեւելի վերջին ներշնչումը: — Գորշ, կաւէ խորտուբորդ փոսին հանգչում էր անշունչ, քիչ երկարաւուն մանկական մի գլուխ...:

20 Մայիսի – 5 Օգոստոսի 1965

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(8̶3̶ եւ վերջ)

88

դարձած: Ասիկա «Կոմունիզմի կառուցման մէջ բանուոր դասակարգի առաջատար դեր»ին մատնանշումն է: Համայնավար տեսաբանները կը կրկնեն, թէ ընկերվարական հասարակութիւնը կը ղեկավարէ բանուոր դասակարգին, «մարքս - լենինեան կուսակցութեան» կողմէ: Այսօր, Խորհ. Միութեան բանուորներու թիւն է 65·900·000, այսինքն 55 տոկոսը կը ներկայացնէ աշխատողներու: Արդ, անհրաժեշտ է, որ կուսակցութեան «ղեկավարը» բանուորական մնայ՝ այս վերջիններուն անդամակցութեան գերակշիռ տոկոսով: 1971ի թիւերը ցոյց կու տան, թէ կուսակցութեան շարքերէն ներս բանուորներու թիւը 40,1 տոկոս կը ներկայացնէ, մինչդեռ պաշտօնեաներու, մտաւորականներու թիւը 44,8 տոկոս է: Մնացեալները (15,1 տոկոս) համայնական տնտեսութիւններու (կոլխոզ, եւայլն) գիւղացիներ են: Եւ ասիկա հակառակ այն իրողութեան, որ 1966էն ի վեր կուսակցութեան շարքերը մտնողներուն մէջ մեծ թիւ կը ներկայացնեն բանուորները՝ 1966ին 45,4, 1970ին՝ 55,4, իսկ 1971ին՝ 56,9 տոկոս:

Այսպէս է, որ վերջին տուեալներով բանուորներու տոկոսը 57,3ի բարձրացած է: Ասիկա չի համապատասխաներ Խորհ. Միութեան աշխատողներու պատկերին, քանի որ խորհրդային իշխանութեան օրերուն բանուորներու թիւը աւելցած է վեց անգամ եւ, ինչպէս ըսուեցաւ, ներկայիս 65·900·000 բանուոր կայ, որու 2 երրորդը կ'աշխատի ճարտարարուեստական ճիւղերու մէջ:

Ճշդենք, որ անդամատետրերու փոխանակութեան աշխատանքները պիտի շարունակուին մինչեւ 1974:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ՝ ՇԻՆԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ԵՐԿԻՐ...

Ուրբաթ, փետրուար 16:

Փարիզի Կիմէ սրահին մէջ հաւաքուած է խուռներամ բազմութիւն մը՝ դիտելու համար հայ ստեղծագործ ու շինարար ձեռքերով կերտուած կառուցումները:

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Հայ Երիտասարդաց Ակումբի Մշակութային բաժինը գեղեցիկ միտքն էր յղացած հայկական ճարտարապետի նմուշներու նկարահանումները ցուցադրել: Ճարտարապետութիւնը գործածեցինք անոր համար, որ մեր պատմական յուշարձաններ, շինարարական պարզ կառուցումներէն աւելի, ճարտարապետի մակարդակն ունին: Դարերու երկայնքին հայ շինարար ձեռքերը քարերով կանգնեցուցած են հոգիի, մտքի եւ ոգիի տաճարներ ու յուշարձաններ, որոնք կուրծք տալով բազմազան ոսոխներու դրոհներուն, ինչպէս նաեւ բնութեան արհաւիրքներուն՝ անխախտ ու աննկուն մնացած են մինչեւ այսօր իբրեւ դարերուն յաղթած անսասան արժէքներ Հայութեան:

Երեկոյեան ժամը 9·15ին սկսաւ ձայնագիր լուսարձակումը:

Հոգեւոր երաժշտութեան մեղեդիի հնչիւններուն հետ կը բարձրանայ քրիստոնեայ առաջին եկեղեցիի՝ Ս. Էջմիածնի տաճարը, որու կամարներուն տակ՝ դարեր շարունակ Հայը իր սրտի մրմունջն է արտայայտած, բազմութիւններ իրենց սրտի խորքերէն խօսք ուղղած են Աստուծոյ, եւ որու ամէն մէկ քարը «խորհուրդ խորին» պատմութիւն մը ունի, պատգամ մը ունի փոխանցելու յաջորդ սերունդներուն:

Առաջին բաժինը ձայնագիր լուսարձակման կ'աւարտի Ս. Էջմիածնի զանգերու ղօղանջիւններով ծնունդ առած Հոգեւոր երաժշտութեան համանուագով՝ իբրեւ նշան, քարեղէն աղօթարանի կենդանութեան եւ կենսունակութեան:

Երկրորդ բաժինը կը ներկայացնէ Օշականի սուրբ գիւտէն մինչեւ ԺԱ. դար երկարող հայ ժողովուրդի կեանքի զանազան շրջաններէն վերցուած նկարներ, որոնց մաս կը կազմէր Ս. Մեսրոպի գերեզմանը: Գերեզմա՞ն թէ լուսաղբիւր: Աղբիւր մը լոյսի, ուրկէ «Տանըրիինք մրրիկեան դարերու պատմութիւն մը պերճաշուք, Արեւելքէն Արեւմուտք»՝ լոյս ու քաղաքակրթութիւն կը սփռէ մարդկութեան:

Օշականէն եւք՝ մեր աչքերու առջեւ կը տողանցեն Կեչառիսի, Գեղարդի, Սեւանի եւ Հաղարծինի վանքերն ու եկեղեցիները, որ մեր լեռնաշխարհի «սարերն ի վեր հոսող» եւ «երկինքն ի վեր խօսող քարեր»ու վկայութիւններն են եւ Հայու հաւատքի անխորտակ բերդերը: Կը պատկերանան մեր աչքերուն առջեւ լեռնային ընդարձակ տարածութիւններ, որոնց «քարեղէն լռութեան մէջ մի հեռաւոր հառաչանքի կոթողները պահած»՝ հրաշակերտ կոթողները Հայու շինարար ձեռքերով կերտուած՝ ազգային հպարտութեան զգացումներով կ'ողողեն մեր սրտերը:

Եւ ահա՝ խաչքարե՛րը...

Հայկական ճարտարապետի խօսող յուշարձաններ, որոնք կը վկայեն ժամանակի հայ քանդակագործութեան արուեստի նրբութեան ու խորութեան մասին:

Եւ վերջապէս՝ երեկոյի երրորդ եւ վերջին մասը: Կը ներկայացուի Սարդարապատէն մինչեւ Բիւրական՝ Հայու ապրելու կամքն ու ստեղծագործելու ձգտումը, ինչպէս նաեւ՝ Սարդարապատի յաղթանակով կեանքի կոչուած Հայկական Պետութեան արձանագրած յառաջդիմութիւնները, ձեռք բերուած նուաճումները՝ գիտական, տեխնիկական եւ գեղարուեստի բնագաւառներուն մէջ:

Կը հնչէ Սարդարապատի երգը:

«Սերունդնե՛ր, դուք ձեզ նայէք Սարդարապատից»,, կը պատգամէ Պարոյր Սեւակ ու պատգամաբաշխ երգի ալիքներու ընդմէջէն կը բարձրանայ յուշարձանը հայ ժողովուրդի անմահութեան խորհրդանիշ: Յուշարձան մը արդարեւ, որ կանգնեցուց Հայաստանը արդարօրէն, այն հերոսներու յիշատակին, որոնք 1918 Թուականի Մայիսեան օրերուն՝ «Մահ կամ Ազատութիւն» նշանաբանով, ինկան հայրենիքի փրկութեան համար մղուած օրհասական պայքարի դաշտին վրայ ու ծնունդ տուին Հայկական Ազատ ու Անկախ Հանրապետութեան:

Հայաստանի խորհրդանիշ, հայրենաբնակ մեր ժողովուրդի հոգիներուն մէջ քանդակուած մնաց յիշատակը մայիսեան հերոսներու, որոնց համար հայ բանաստեղծը երգեց.

«Երբ չի մնում ելք ու ճար,
Խենթերն են գտնում հնար:
Այսպէս ծագեց, արեգակեց
Սարդարապատի մարտը մեծ»:

Եւ այդ «խենթեր»ու մնացորդացն է որ այսօր մեր հայրենիքի մէջ կը ստեղծագործէ, շունչ կ'առնէ ու շունչ կու տայ «Սարդարապատի արդար պատի տակ»: Երկունք կը մտնէ ու ծնունդ կու տայ՝ Ապրիլեան նահատակներու յիշատակը յաւերժացնող Ծիծեռնակաբերդի յուշարձանին, Հայու ազգային հայրենասիրական, ազատատենչ ոգին գովերգող հայ արժէքներուն նուիրուած յուշարձաններուն, նախահայրերու ոգին իրենց մէջ քանդակած եւ վառ յոյսերով դէպի ապագան նայող մեր երիտասարդութեան, որոնց կուրծքերուն տակ բաբախող հայ սրտի մեղեդին կը միաձուլուի Արարատի պանդուխտի մրմունջներուն հետ: Նոյն մնացորդացն է որ կեանք տուաւ Բիւրականին:

Բիւրակա՜ն...

Հայ գիտական մտքի վկայարան, ուրկէ՝ Համբարձումեաններու, Միրզոյեաններու եւ այլոց միջոցով, կը փայլատակեն հայ ցեղի հրաշափառ մտքի ջահերը, կայծկլտումներ ճառագայթելով մինչեւ աշխարհի հեռաւոր անկիւնները, հորիզոններուն բանալով Վահագնեան Արեւագալի լոյսը կենսայորդ:

Ձայնագիր լուսարձակման երեկոն իր աւարտին հասաւ՝ քաղաքամայր Երեւանէն վերցուած զանազան նկարներու ցուցադրութեամբ:

Անմոռանալի երեկոյ մը՝ Կիմէ սրահին մէջ:

Գնահատելի ձեռնարկ մըն էր որ պսակուեցաւ յաջողութեամբ: Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Երիտասարդաց Ակումբի նախագահ Պ. Արման Նշանեան դիտել կու տար իր խօսքին մէջ, թէ «Ակումբիս նպատակն է հայ նոր երիտասարդութիւնը կապուած պահել հայ արժէքներու հետ եւ մշակութային ուղղութեամբ սատարել ազգապահպանման գործին. այս կ'աւելցնէր որ այս տարի եւս կազմակերպելու է ուխտագնացութիւն մը դէպի Հայաստան:

Ու այս բոլորը իրականացնող երիտասարդները՝ Մանուկ Աղամեան (նկարահանում եւ մոնթաժ), Զաւէն Եկաւեան (մոնթաժ), Անդրանիկ Փաթանեան (տասուեստի պատասխանատու) եւ Անահիտ Ցակոբեան ու Դանիէլ Ճիմճեան, որոնք մէջ ընդ մէջ կ'արտասանէին լուսարձակման ընթացքին՝ հայ բանաստեղծներու ստեղծագործութիւններէն, Հայութեամբ թաթաւուն եւ գեղարուեստական արժէքներու գաղափարով օծուն քերթուածներ:

Ժամը... կէս գիշեր է:

Կը յիշեմ՝

«Կէս գիշերին կանթեղը վառ
Կախ է ընկած երկընքից,
Լուսաւորչի կանթեղն անմար
Հայոց մըթնած երկընքից»:

Հայ յուշարձաններու ոգեղէն խորհուրդով հաղորդուած՝ հայ բազմութիւնը կը հեռանայ սրահէն, կարծես մրմնջելով՝ Տօն է Հայութեան ու հայ հաւատքի...

Հ. Ա.

Հայ Արիներու Հանդէսը

Այս Կիրակի, Մարտ 4ին, Սալ տը լա Շիմիի սրահներուն մէջ Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանը կը ներկայացնէ իր 42րդ տարեկան ցերեկոյթը: Տարիներէ ի վեր Մարտ ամսուան առաջին Կիրակին Հայ Արիները կը ներկայանան հանրութեանց իրենց հանդէսով: Ամէն տարի կը փոխեն եւ կը բարելաւեն իրենց յայտագիրը: Բարեկամներու, համակիրներու եւ ծնողքներու հոծ բազմութիւն մը միշտ լեցուցած է Փարիզի այս ընդարձակ սրահը:

Արիներուն եւ Արենոյշներուն գործունէութիւնը քաղաքէն դուրս է, անտառները կամ լեռները եւ դաշտերը, Կիրակի օրուան արշաւներով կամ գարնան եւ ամառնային բանակումներուն:

Տարեկան հանդէսին նպատակն է հանրութեան ներկայացնել իրենց գործունէութիւնը եւ միեւնոյն ժամանակ դաստիարակչական եւ սկաուտական յայտագրով մը հաճելի օր մը անցընել տալ հանդիսականներուն: Այս տարի ալ շատ խնամքով պատրաստուած է հանդէսը: Հայերէն զուեշտներ, հայկական պարեր, հայկական երգեր, առաջին անգամ ըլլալով նոր կազմուած սկաուտական երգչախումբին կողմէ, հայկական նուագ, ինչպէս նաեւ շատ մը սկաուտական խաղեր եւ ներկայացումներ կը կազմեն գեղեցիկ յայտագիր մը: Միջնարարին, յարակից սրահին մէջ պիտի ցուցադրուին տարեկան գործունէութեան նկարները, ինչպէս նաեւ սկաուտական յիշատակներ Միութեան միջազգ. գործունէութենէն եւ Արենոյշներու, Արիներու, Գայլիկներու եւ Թեւիկներու ձեռական աշխատանքները:

Կը մաղթենք որ այս տարի ալ Փարիզի հայ գաղութը, ինչպէս նախորդ տարիները, մեծ թիւով ներկայ ըլլայ քաջալերելու մեր Արիներուն եւ Արենոյշներուն ձեռնարկը:

ՀԱՅ ԱՐԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (118)

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՀՐՁԻԳԸ

ԺԵ.

— Այո, օրիորդ...: Երախտապարտութիւնս կը յայտնեմ ձեր ցոյց տուած համակրութեան համար...: Օրիորդ, քանի երկու տարու եմ:

— Դուք ճարտար գործաւորուհի մըն էք, ինչո՞ւ հաստատութիւն մը հիմնելու վրայ չէք խորհիր:

— Հաստատութիւն մը հիմնելու համար երկու բաներու պէտք կայ, զորս ես չունիմ. նախ յաճախորդ եւ յետոյ դրամագլուխ՝ նախնական ծախքերու համար:

— Ինծի այնպէս կը թուի որ ձեռքերնիդ լաւ արհեստ մը ունենալնուդ համար, պիտի կրնաք եթէ ոչ հարուստ ամուսին մը, գոնէ քիչ մը դրամ ունեցող ամուսին մը գտնել: Այդ դրամին շնորհիւ պիտի կրնաք ափարթման մը կահաւորել, աշխատանոցներ հաստատել, յաճախորդները ինքնին պիտի գան:

Լիւսի կաս-կարմիր կտրեցաւ, «ամուսին» բառը լսելուն պէս: Փօլ Հարմանի աղջիկը նշմարեց այդ կարմրութիւնը ու ժպտալէն ըսաւ.

— Եթէ չեմ սխալիր, ամուսնանալու վրայ կը խորհիք:

— Չէք սխալիր, օրիորդ: Այո, ամուսնանալու վրայ կը խորհիմ... Բայց հարուստ չէ այն անձը, զոր կը սիրեմ եւ որուն կողմէ կը սիրուիմ, բան մը չունի ու ամուսնանալու համար կը սպասէ որ լաւ պաշտօնի մը տիրանայ, որպէսզի կարենայ մեր երկուքին ապրուստը ճարել: Անոր կինը ըլլալէս յետոյ, գործս պիտի ձգեմ, զանի շատ քիչ պիտի աշխատիմ: Որովհետեւ ան կ'ուզէ որ տնական գործերով միայն զբաղիմ:

— Թերեւս լաւ բան մը ըրած պիտի չըլլաք... Բայց ես լսած եմ որ օրէնքին մէկ յօդուածին համաձայն, կինը պէտք է հնազանդի ամուսնին: Սիրելի Լիւսի, ձեր ամուսնութեան օրը փոքր օժիտ մը պիտի տամ ձեզի, պայմանաւ որ ձեր ամուսինը թոյլատրէ միայն ինծի համար աշխատելու:

— Օրիորդ, այդ բանը պիտի խնդրեմ, ձեր բարիքներուն վրայ խօսելով: Վստահ եմ որ պիտի չմերժէ...: Օրիորդ, ե՞րբ պէտք պիտի ունենաք ձեր շրջազգեստին, յարեց Լիւսի:

— Յառաջիկայ Հինգշաբթի... Այդ օրը, թէյի երեկոյթի մը ներկայ պիտի գտնուիմ հօրս բարեկամներէն մէկուն կնոջ բնակարանը:

— Օրիորդ, Հինգշաբթի օրը պատրաստ պիտի ըլլայ շրջազգեստը. ձեզմէ թոյլտուութիւն կը խնդրեմ որ գամ ձեզ հագուեցնեմ: Այսպէս՝ պիտի կարենամ ի հարկին պզտիկ թերութիւնները սրբագրել:

— Շնորհակալ եմ: Արդէն քանի մը քովթիմ յանձնարարած եմ Տիկին Օկիւսթինի. անոր պիտի ըսեմ որ միայն ձեզի յանձնէ հագուստներս:

— Ինքզինքս շատ բարեբախտ պիտի համարեմ, օրիորդին համար աշխատելուս, պատասխանեց Լիւսի:

— Ո՞ւր կը բնակիք, սիրելի աղջիկս:

— Քէ Պուրպոն, թիւ 9:

— Լաւ, միտքս պահեցի այդ թիւը: Ցտեսութիւն, Լիւսի:

— Ցտեսութիւն օրիորդ... ու կրկին շնորհակալութիւն:

Գործաւորուհին մեկնումէն յետոյ՝ Մէրի տխրութեան մէջ ինկաւ դարձեալ: Գնաց կծկուեցաւ կրակին դիմաց, ջերաթոռին խորը, ու սկսաւ Լիւսիի վրայ խորհիլ:

— Ընկեցի՜կ մանուկ, մրմնջեց Մէրի: Անհայր... անմայր... ի՜նչ տխուր կեանք...: Եւ սակայն, երջանիկ է ան... Ինծի պէս չի տառապիր...: Ապագային վրայ յոյս ունի ու կը սիրէ...: Այո, կը սիրէ ու կը սիրուի...: Ես որ հարուստ եմ, պիտի կրնա՞մ հասկնալ թէ ի՛նչ է սէրը:

Հազի նոպայ մը կաս-կարմիր ըրաւ մանկամարդ աղջկան այտերը: Թաշկինակը շրթունքներուն տարաւ: Եւ քաշեց զայն, կարմիր արատաւորուած էր: Մէրի չափազանց գունատած էր:

— Ինչո՞ւ արիւն կուգայ, թոթովեց: Կուրծքս կ'այրի... կարծես թէ հրակէզ ածուխ մը կայ երկու ուսերուս միջեւ...

Երկու արցունքներ հոսեցան խեղճ աղջկան այտերուն վրայ: Ոտքի ելաւ, գնաց գդալ մը դեղաջուր խմեց, յետոյ կրակին քով նստաւ:

— Ես ալ կ'ուզեմ սիրել, յարեց Մէրի հառաչելով:

Յետոյ նորէն խորասուզուեցաւ իր մելամաղձոտ անրջանքին մէջ:

ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՓԷՆ

(Շար.)

Պ. Օհաննէս Փօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Ներսէս–Արման Փօյաճեան, Տիկին Գառնիկ Գէորգեան, զաւակներն ու թոռները, Օր. Երանուհի Օհանեան, Տէր եւ Տիկին Ալեքսանդր Օհանեան, զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Օհանեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Մարուքեան, զաւակներն ու թոռները եւ բոլոր պարագաները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց յոյժ սիրեցեալ կնոջ, մօր, քրոջ, մօրաքրոջ, հօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՕՀԱՆՆԷՍ ՓՕՅԱՃԵԱՆԻ
(ծնեալ Զարուհի Օհանեան)

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 24ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի (Մարտ 1) ժամը 10.30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ».— Մեր ցաւակցութիւնները Փօյաճեան, Գէորգեան եւ Օհանեան ընտանիքներուն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Մեսրոպ Մարթայեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՈՎՍԱՆՆԱ ՄԱՐԹԱՅԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Մշակութային Տան Տիկնանց Օժանդակ Միութիւնը խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Արշաւիր Պարիզեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն, իրենց արկածամահ տղուն՝ Ժիլպէռի կսկծալի մահուան առթիւ:

Բանկետպարահանդէս ճաշ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
Ի ՆՊԱՍՏ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

կազմակերպուած
Հայ Մշակոյթի Տան Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի կողմէ
11 Մարտ, Կիրակի ժամը 13ին
Սփլանտիտի սրահին մէջ, 31 Պուլ. Աթէն
ընտիր կերակուրներ պատրաստուած՝
Տիկնանց Միութեան անդամուհիներու կողմէ
Պարեր ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ կողմէ
Հայկ. ժողովրդական պարեր՝
ՀԱՅ ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐԷ
եւ զիմակաւոր պար
Orchestre pop' PLANÈTE
Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով՝
48–98–23 կամ 51–79–93

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած
ԷՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
Պատուոյ նախագահութեամբ Պ. ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ
դավառ մթնոլորտ
3 Մարտ Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ
HOTEL MODERNE
Place de la République
ՊԵՏԻԿ ԵՒ ԻՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ
Ճոխ պիւֆէ, զանազան հաճելի անակնկալներ, Թոթիյոն, այլազանութիւն եւ խանձ–
ՄԻՍ ԷՍԱԵԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ
Տեղերու ապահովութեան համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն.—
842–08–57 885–08–25

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԿ. ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

կազմակերպութեամբ
Հ. Բ. Ը. Մ. Ի
ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԸ
կը ներկայացնէ՝
ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ՇԻՆԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ԵՐԿԻՐ
Լուսարձակում ձայնագիր երաժշտութեան ընկերակցութեամբ.—
Ա) Սալվուչինար էջմիածին
Բ) Օշականէն Հաղարծին
ՄԻՋՆԱՐԱՐ
Գ) Սարդարապատէն Բիւրական
Շաբաթ, Մարտ 3, ժամը 21ին
Fondations des Traditions Arméniennes
150, Rue Etienne Dolet, Alfortville
(22ème étage)

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԵՒՍ ՄԱՐՏ 4

ՊԻՆՋԻ ԶՈՒԱՐԹ ԲԱՐՆԱՎԱԼԸ

Մեկնում Մարտ 4ին: Հաւաքուիլ ժամը 8ին, Մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն, Թերմինիւս օրճարանին առջեւ կամ 8.15ին Կառ տիւ Նոռ, Թերմինիւս օրճարանին առջեւ, մեկնում ժամը 8.30ին, ցերեկուան ճաշը ճամբու ընթացքին եւ ժամանում՝ Պինչ (Պելժիա):

Վերադարձ ժամը 17.30ին եւ ժամանում Փարիզ ժամը 22ի առեններըը:

Մասնակցութիւն՝ 59 ֆր. ամէն բան մէջը:

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
12 Allée Leonide — Le Perreux
Tél. 324-14-96
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած
Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի Ծնողաց Միութեան կողմէ
Շաբաթ, 3 Մարտ ժամը 19էն սկսեալ
Orchestre MELKON Gérard et son ensemble
ATTRACTIONS — BAR — BUFFET
26, Rue Troyon — 92310 SEVRES, Tél. 027-18-28
Մուտք 20 ֆր.

ՖՐԱՆՍ. ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ Ի ՄԱՐՍԷՅԼ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՊՈԼՍԵՑԻՆԵՐՈՒ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
հրաւիրուած է Լոնտոնի համալսարանէն փրոֆեսէօր ՏԱՎԻՏ ՄԱՌՇԱԼ
Մարտ 9, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին
դասախօսելու համար Փալէ տը Քոնկրէսի մէջ, ֆրանսերէն լեզուով
Prof. DAVID MARSHAL LANG
«ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՕՐՐԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԵԱՆ» մրցանակաւոր հատորին հեղինակ
կը թելադրուի նաեւ ֆրանսացի բարեկամներ բերել:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մարսէյլի Յուշարձանի Յանձնախումբը կարեւոր խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ քաղաքիս եւ շրջակայքի բոլոր միութիւններն ու հաստատութիւնները անխտիր:

Կը խնդրուի մէկ կամ երկու լիազօրուած ներկայացուցիչներ ղրկել այդ ժողովին՝

Այս Չորեքշաբթի, Փետրուար 28 ժամը 21ին, Հ. Բ. Ը. Մ.ի սրահը, 7, Ռիւ Փափէռ:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ժողովը յետաձգուած է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Լիոնի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Չորեքշաբթի 28 Փետր. ժամը 15ին, Ազգ. Տան մէջ գաւաթ մը թէյի շուրջ: Կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ: Կարեւոր օրակարգ:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները 3 Մարտ Շաբաթ ժամը 3ին Ահարոնեան սրահը՝ 26, Ռիւ տէ Բոնվալեսան: Կարեւոր օրակարգ: Անդամուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԱՊՐԻԼ 24Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Մեծ Եղեռնի մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու յիշատակի համազգային ոգեկոչումը՝ Երեքշաբթի, Ապրիլ 24ին:

Օրուան յայտագրի մանրամասնութիւնները՝ ի մօտոյ:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ
ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Չորեքշաբթի, 28 Փետր. առաւօտեան ժամը 10,15ին Սրբոց Վարդանանց տօնին առիթով, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի յատուկ հանդիսաւոր ժամերգութիւն:

Յաւարտ ժամերգութեան, ժամը 11ին, տեղի կ'ունենայ Վարդանանց յիշատակին նուիրուած աշակերտական հանդիսութիւն մը: Հրաւիրուած են Փարիզի եւ շրջաններու հայկական դպրոցներու աշակերտները:

Կոչ կ'ընենք ծնողքներուն, որպէսզի իրենց զաւակներով, այդ օր մասնակցին Վարդանանց յիշատակին նուիրուած սոյն արարողութեան եւ հանդիսութեան:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

GEORGE V
Մարտ 11 Կիրակի, ժամը 15–24
Բարձր հովանաւորութեամբ Ֆրանսական Կարմիր Խաչին
կը նախագահէ Պ. Մ. ՃԻՑԷՐՃԵԱՆ
ՑԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
L'OLYMPE CHEZ NOUS
JAN VASSILIS
Auteur, compositeur et créateur du « Sirtaki »
L'orchestre et les attractions du Cabaret de renom
L'OLYMPE
եւ նուագախումբ ՄՕՐԻՍ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ
Պար՝ հայկական եւ եւրոպական երաժշտութիւնով
ELECTION MISS CROIX ROUGE
Projection d'un magnifique film en couleur et sonorisé
« FLASH SUR L'ARMENIE »
La projection du film de 16 heures à 17 heures
L'OLYMPE chez nous de 20 h. à 21 h.
Սեղանները ապահովելու համար հեռաձայնել
359–67–03 ժամը 15էն վերջ 990–66–28
Վերապահուած սեղանները գրաւուած պէտք է ըլլան ամէնէն ուշը ժամը 20ին
Մուտք 20 ֆրանք

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վալանսի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի միջինքի առթիւ խնջոյքը 1 Ապրիլ Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին Ահարոնեան Ակումբին մէջ: Արեւելեան ճաշեր, տաք մթնոլորտ, անակնկալներ:

×

Ֆրանսահայ

Գրողներու Միութիւնը Սունդուկեան պետական թատրոնի 50ամեակը հանդիսաւորապէս կը տօնէ Ապրիլ 6ին Ուրբաթ երեկոյ Սանթրոյի սրահը, 8 Ռիւ Ժան Կուժոն: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

×

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Մարտ 11ին:

42 ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, 4 Մարտ կէսօրէ վերջ ժամը 14.30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique Paris (7e) — Métro Invalides
Կազմակերպուած Փարիզի շրջանի Արենոյշներու, Թեւիկներու, Սկաուտներու եւ Գայլիկներուն կողմէ
Կը մասնակցին Փարիզի, Պանեէօյի, Սեւրանի, Իսիի եւ Շաւիլի խումբերը
Թատերական ներկայացումներ, հայկական պարեր, երգեր եւ արտասանութիւններ հայերէն
Առաջին անգամ ըլլալով հայ Արիներուն երգչախումբը, սկաուտական տողանցք և ներկայացումներ: Սկաուտական նուագ
միջնանարին սկաուտական ցուցադրութիւն եւ պիւֆէ
ՄՈՒՏՔ 15 ՖՐԱՆՔ ԵՐԱԽԱՆԵՐՈՒՆ ՄՈՒՏՔԸ ՁՐԻ